

BÁCS-KISKUN
M E G Y E I
ÖNKORMÁNYZAT

LEVÉLTÁRA

1956. Bács-Kiskun megyei kronológiája és személyi adattára

1956

**BÁCS-KISKUN MEGYEI KRONOLÓGIÁJA
ÉS SZEMÉLYI ADATTÁRA**

Szerkesztő:
Tóth Ágnes

Az adatgyűjtést végezte:
Orgoványi István, Pető Melinda, Tóth Ágnes

A kronológiát összeállította és az életrajzokat írta:
Orgoványi István, Pető Melinda

Az átdolgozást végezte:
Orgoványi István

A mutatót készítette:
Terenyi Éva

Lektor:
Á. Varga László

Borítóterv:
Zalatnai Pál

Tipográfia:
Varga Judit

2. javított, átdolgozott kiadás

1. kötet

ISBN 963 7236 46 5 ö
ISBN 963 7236 47 3

A kötet megjelenését támogatta:
a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Nemzeti Kulturális Alapprogram

Kiadó: Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára
Felelős kiadó: dr. Tóth Ágnes igazgató

Készült: 300 példányban

Nyomdai munkálatok:
ADRIA-PRINT Kft. Kecskemét

1956
BÁCS-KISKUN MEGYEI KRONOLÓGIÁJA
ÉS SZEMÉLYI ADATTÁRA

1. kötet

2. javított, átdolgozott kiadás

Kecskemét, 2001

ELŐSZÓ

Az 1956-os forradalom és szabadságharc Bács-Kiskun megyei eseményeinek föltárása csaknem egy évtizede kezdődött meg a Bács-Kiskun Megyei Levéltárban. Az eredeti elképzelés és cél az volt, hogy a megyében történeteket egy minél teljesebb forrásfeltárást követően – amely egy országos kutatási programhoz is kapcsolódott – dokumentumkötetben, vagy kötetekben mutassuk be.

A munka közben szerzett tapasztalatok hatására azonban az eredeti elképzelés módosult.

Az évek során újabb és újabb forrásokgyűtesek – pl. a Hadtörténelmi Levéltár, a Történelmi Hivatal kutathatóvá vált iratai – kerültek a kutatás látószögébe, amelyek feldolgozása annak ellenére „kitolta” az első részeredmények megszületését és publikálását, hogy időközben több fiatal munkatársat sikerült bevonni a munkába. Az igazságszolgáltatás, a közigazgatás, a Magyar Szocialista Munkáspárt, a katonai szervezetek legfontosabb forrásokgyűtéseinek áttekintése során összegyűjtött dokumentumok rendszerezésénél, kiadásra való előkészítésénél pedig nemcsak annak mennyisége, és az ebből adódó módszertani problémák, de azok sokszor egymásnak is ellentmondó volta, vagy töredékessége okozott gondot. Meggyőződésünk szerint egy dokumentumkötetben való közreadásuk csak egy nagyon szigorú forráskritika alkalmazásával és önmagában is kötetre „rúgó” jegyzetapparátussal lett volna megoldható. Ezért a feldolgozó munka során egyre inkább megerősödött az a véleményünk, hogy először a hol, mi, és mikor történt kérdésekre kellene választ adnunk, és csak azt követhetné, az 1956-os forradalom és szabadságharc megyei okmánytára.

Ezek után az előzmények után, két évi munkával született meg a látott napvilágot 2000-ben, Bács-Kiskun megye 1956-os eseményeinek kronológiája és személyi adattára első kiadása. A megjelent kötetben arra tettünk kísérletet, hogy a rendelkezésünkre álló dokumentumok alapján a megye egyes településein történeteket kronológikus sorrendben összefoglaljuk.

A kötet összeállításánál nagyrészt mintának tekintettük a Nógrád Megyei Levéltár által 1996-ban megjelentetett kötetet, annak szerkesztési alapelveivel egyetértettünk. Bevalljuk, motivált bennünket a kollégák inspirálása is. Ha ugyanis – mint ahogy reméljük – a többi megyére vonatkozóan is megszületne egy hasonló kronológia és személyi adattár, akkor 1956 vidéki eseményeiről az eddigiéknél egy lényegesen áttekinthetőbb, részletesebb, és árnyaltabb képünk lenne.

Természetesen tudtuk, hogy *"1956. Bács-Kiskun megyei kronológiája és személyi adattára"* megjelentetése fontos nemcsak a múlt iránt érdeklődők, de a még élő résztvevők, a történelmet alakító forradalmárok miatt is. Arra a figyelemre, sikerre azonban egyáltalán nem számítottunk, amiben a kötet megjelenését követően részünk volt. Az első kiadás példányai gyakorlatilag hetek alatt elfogytak. A hónapok teltevel pedig értékes információkat, észre-

vételeket, kiegészítéseket, visszajelzéseket kaptunk olvasóinktól, amit ezúton is köszönünk. E két ok késztetett bennünket arra, hogy elkészítsük a kötet második, javított és átdolgozott kiadását. A kötet struktúráján nem változtattunk, az előzőekben kialakított metódus szerint jártunk el, de az időközben „előkerült” új források, a megjelent szakirodalom információival, illetve a kapott észrevételekkel kiegészítettük előző munkánkat. Előfordult az is, hogy egyes események, személyek az előkerült adatok következtében némileg más hangsúlyt kaptak.

A történész minden erőfeszítése ellenére sohasem tudja az egykor volt valóságot a maga teljességében rekonstruálni, csak törekedni tud arra. Szándékunk szerint *"1956. Bács-Kiskun megyei kronológiája és személyi adattára"* második, javított, átdolgozott kiadásával mi is ezt tettük.

A kötet használatához a következőket kell még előrebocsátanunk:

- A kronológia időhatára az 1956-os év októberének eleje és az 1957-es év januárja között a megyében történt, a forradalommal szorosan összefüggő eseményekre terjed csak ki, tehát az országos történésekkel nem foglalkozunk.
- A megyének 1956-ban 113 önálló települése volt. Csak Pirtó község esetében nem sikerült az ottani '56-os eseményekre vonatkozóan írásos dokumentumot föllelni. Ez természetesen nem feltétlenül azt jelenti, hogy a községben nem történt 1956-ban említésre méltó esemény, sokkal valószínűbb, hogy az általunk feltárt és összegyűjtött források hiányosak.
- A kötetben a forradalom alatt történt eseményeket a járások, azon belül pedig az egyes települések abc rendjében tárgyaltuk. Ezt a rendet azonban megbontja, hogy először a Kecskeméti járás eseményeit, illetve az egyes járásokon belül először mindig a járási székhely történéseit tekintettük át. Ezt indokolta, hogy Kecskemét mint megyeszékhely, s ugyanígy a járási székhelyek esetében is az ezeken a településeken lezajlott események kiemelt szerepet játszottak, hatással voltak a megye, illetve a járások történéseinek alakulására.
- A közigazgatási egységeken belül a szigorú időrendet alkalmaztuk. Abban az esetben, ha egy adott esemény pontos dátumát nem tudtuk megállapítani, akkor az „*október, november, december folyamán*”, vagy az „*október, november, december eleje, közepe, vége*” megjelölést használtuk.
- Az azonos időpontban, azonos napon történt, de nem szorosan összefüggő eseményeket, tényeket, gondolatjellel (–) választottuk el egymástól, és külön sorban közöltük.

– Amennyiben ugyanazon eseményre a források több időpontot adtak meg, úgy a legtöbbször említett dátumnál szerepeltettük. Ha viszont kétegyeink merültek fel a dátumok vonatkozásában, azt minden esetben (kérdőjellel) jeleztük.

– Az egy-egy település forradalom alatti eseményeinek felsorolása után az abban valamilyen formában szerepet vállaló személyek biográfiáját közöljük, szintén abc rendben.

– Az életrajzoknál a legfontosabb adatok közlésére szorítkoztunk: név, születési hely és idő, anyja neve, iskolai végzettsége, szakképzettsége, foglalkozása, majd ezen legfontosabb azonosító adatok után az illető forradalomban vállalt szerepének ismertetése következik, s legvégül jeleztük azt is, hogy indult-e az illető ellen megtorló intézkedés a forradalom bukása után, vagy sem. Ha igen, akkor megírtuk azt is, hogy mi volt az, például közbiztonsági őrizet, rendőrhatalósági felügyelet, bírósági ítélet, vagy esetleg mind a három együtt. (Mivel a személyi adattár összeállításánál elsősorban a bírósági perekre támaszkodtunk, a foglalkozás „rovat” torzíthat, ugyanis a forradalom alatti szerepvállalás miatti elbocsátások következményeként az 1956-os és az azt követő évek státusza már nem minden esetben azonos.) Egyébként az életrajzok hosszúságát, vagy rövidegét két tényező befolyásolta: Egyrészt a rendelkezésre álló források mennyisége, másrészt az, hogy az egyes személyek milyen mértékben vették ki részüket az '56-os eseményekben.

– Természetesen előfordul, hogy egy-egy falu, vagy város októberi–novemberi történéseiben valaki meghatározó szerepet játszott, azonban nevén kívül semmilyen más adatot nem találtunk rá. Ilyen esetben az illetőt csak a kronológiában szerepeltettük, a személyi adattárba viszont már nem került bele.

– Ha valamely személy több településen is részt vett a forradalmi eseményekben, következetesen csak annak a településnek az adattárában szerepel, ahol a legaktívabb volt.

– Miután a személyi adattárba fölvetett életrajzokat elsősorban a bírósági perek alapján állítottuk össze, csak abban az esetben jegyzeteltük, ha más iratanyag alapján készült a biográfia.

– A kronológiai felsorolásoknál csak ritkán idéztünk az eredeti forrásokból. Ahol ezt mégis megtettük, azt az események jobb megértése indokolta.

– Az intézmények, vállalatok névírásánál a korabeli névalakokat, az akkori névírás gyakorlatot követtük, az eltérő helyesírási módokat miatt.

– A kronológia mint műfaj csak a száraz tények közlésére korlátozódik. Ennek megfelelően a kötetben nem vállalkoztunk az összefüggések

részletes kifejtésére, vagy értékelésre. Mivel azonban az események legteljesebb bemutatására törekedtünk, természetes módon azok összefüggései is sok esetben megmutatkoznak. – Némileg eltértünk a kronológia műfajának általános gyakorlatától akkor is, amikor feltüntettük adataink forráshelyeit.

– A kötethez személynévmutatót készítettünk, s ebben mindenki szerepel, aki valamilyen összefüggésben meg van említve a kötetben. Akiről életrajz is készült, annak a neve után azt az oldalszámot amelyen a biográfia található, megvastagítottuk.

– A kötet használhatóságát rövidítések jegyzéke és a hivatkozott könyvészeti anyag irodalomjegyzéke segíti.

– A kutatás során egyébként a teljes megyei közigazgatási anyagot (megye, járás, község), részben a megyei pártarchívum iratait, a megyei bíróság 56-os pereit, a Hadtörténelmi Levéltár Bács-Kiskun megyei vonatkozású iratait néztük át. (A Bács-Kiskun Megyei Bíróság korszakra vonatkozó peranyaga a munka során részben bekerült a levéltárba, ezért talál az olvasó két féle hivatkozást a jegyzetek között.)

Természetesen mint minden ilyen kiadványban – vagy a szerzők tévedése, vagy a források töredékessége, ellentmondásossága révén –, ebben is előfordulhatnak pontatlanságok, elírások, tévedések. Úgy gondoljuk azonban, hogy mindvégig törekedtünk a szakmai szempontok érvényesítésére, a lényeges események minél részletesebb bemutatására

A szerkesztő

Kecskemét, 2001. november

KECSKEMÉTI JÁRÁS

KECSKEMÉT

Október 2.

– Kecskeméten október 2-án, kedden 17 órakor irodalmi ankét volt a TTIT klubjában, a „Hírös Hét” keretében. Körülbelül 100-120 érdeklődő gyűlt össze. Meghívták Csoóri Sándort és Sánta Ferencet, Pándi Pál viszont lemondta a részvételt.¹ Csoóri Sándor néhány versét mondta el, Sánta Ferenc pedig novellái közül válogatott. Sánta Ferenc beszámolt arról, hogyan zajlott le a Petőfi Körben a Déry-féle vita. Ezután politikai vita bontakozott ki a szocialista realizmus lényegéről. A vita során szó volt Bibó István pozitív megítéléséről és a kötelező oroszitanítás eltörléséről is.² Az irodalmi est végeztével a Hírös étteremben folytatódott a beszélgetés.

Október 5.

– Értelmiségi ankét volt a megyei tanács kultúrtermében kb. 500 résztvevővel. Eljött Erdei Ferenc, a Minisztertanács elnökhelyettese, de ott voltak a város fontos emberei, pl. Daczó József, a megyei párttitkár is. A megbeszélést Tóth László, a HNF megyei bizottságának elnöke nyitotta meg, majd Mód Aladár, a TTIT főtitkára az értelmiségi határozatról, majd a Losonczy-Friss vitáról beszélt. Felszólalt dr. Lengyel Zoltán bíró, dr. Magócsi Géza bíró, Vári István ügyvéd és dr. Toponári Ferenc járási állatorvos is. A Népújság az ankétról szóló tudósításában leközölte: „...rég nem hallottunk Kecskeméten ilyen férfias, bátor hozzáállásokat.”³

Október 20.

– A megyei pártbizottság kibővített ülést tartott, melyen megvitatták a politikai helyzetet. Daczó József, a megyei pártbizottság első titkára a vita végén mondott összefoglaló beszédében a dogmatizmus és a sztálini személyi kultusz elleni harcot jelölte meg fő feladatként. Javasolták a Központi Vezetőségnek, hogy Nagy Imrét vegyék vissza a pártba és az állami vezetésbe. Javasolták továbbá a begyűjtés fokozatos eltörlését, a pazarlás és a vezetők fényűzésének megszüntetését, a felduzzasztott apparátus csökkentését. Legmeghökkenőbb a pártbizottságnak a szovjetekkel kapcsolatos állásfoglalása volt. A szovjetek vezető szerepének kö-

¹ Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára (a továbbiakban BKMÖL) A Bács-Kiskun Megyei Bíróság iratai 1951–1968. (a továbbiakban XXV. 30.) B 1490/1957. dr. Orosz László pere.

² Népújság 11. évf. 234. sz. (1956. okt. 4.) 5.

³ Népújság 11. évf. 234. sz. (1956. okt. 4.) 5.

telező hangsúlyozása mellett szorgalmazták ugyanis a szovjet csapatok kivonását. A beszámoló végén Daczó József megemlítette, hogy a megyei párt vb gyakorlatilag kettészakadt, mégpedig a dogmatikusokra és a változásokat akaró kommunistákra.⁴

– 17 órakor Szilágyi József, a Nagy Imre körül csoportosuló kommunisták egyike Kecskeméten tárgyalt Dallos Ferencel, a megyei tanács vb elnökével.⁵ A megbeszélésen részt vett Dallos Ferenc, Varga Jenő, Mohácsi Károly, Szelepcsényi Imre, Buda Gábor.⁶ Szilágyi József arról beszélt, hogy a sztálinista elemeket el kell távolítani a közéletből, ehhez azonban meg kell nyerni az ország munkásságát és parasztságát. Ezeket az eseményeket a lengyel változásokhoz hasonlóan képzelte el. Hangoztatta, hogy nem kell félni a tömegektől, az esetleges tüntetésektől. A tanácsosi vezetők nagyjából egyetértően hallgatták Szilágyi József előadását.

Október 22.

– Reggel 9 órára a 3. és a 6. hadtest parancsnokait eligazításra rendelték be a Honvédelmi Minisztériumba. Nem tudjuk, hogy milyen utasításokat kaptak.

Október 23.

– A délelőtt folyamán DISZ vb-ülést tartottak. Elhatározták, hogy a DISZ-bizottságok a budapesti Petőfi Körhöz hasonló klubokat fognak létrehozni. Határoztak arról is, hogy a DISZ megyei vb mellett egy hónapon belül felállítják a Fiatal Értelmiségiek Tanácsát, és hogy november 30-án a város értelmiségi fiataljai számára ankétot rendeznek.⁷

– Bognár Ferenc, az Épületgép Karbantartó Vállalat dolgozója motorral Budapestre akart menni, hogy részt vegyen az eseményekben, az oroszok azonban Dabas-Sárinál feltartóztatták és visszafordították.⁸

– Éjszaka a pártbizottságon tájékoztatót tartottak a fővárosi eseményekről. Petőfi Sándor, Mádi Lajos DISZ-vezető és Németh Károly Csongrád

⁴ BKMÖL Az MSZMP Bács-Kiskun Megyei Bizottságának Archívuma (a továbbiakban MSZMP BKMB Archívuma) MDP Bács-Kiskun Megyei Bizottsága (Kecskemét) 1950-1956. A megyei választott pártszervezetek iratai 1950-1956. (a továbbiakban 36. fond (f.) 1. csoport (cs.)) 59. őrzési egység (6.e.)

⁵ Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára (a továbbiakban OSZK) 412. 20. Fővárosi Bíróság. Nagy Imre és társai pere. Szilágyi József vizsgálati anyaga. 10-51866/1957. 33. kötet, 479-482. (1-4.) 1958. jan. 3-i és 1957. szept. 2-i kihallgatási jegyzőkönyve. 13-15.

⁶ A felsoroltak mindannyian terhelő vallomást tettek később a Szilágyi elleni eljárás során, aki az 1958. jan. 22-i kihallgatási jegyzőkönyvében így jellemezte a vallomásokat: „...igen sok torzítást és rosszinuldatot tartalmazó fecsegés.”

⁷ Népszás 11. évf. 251. sz. (1956. október 24.) 3.

⁸ Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban HL) Budapesti Katonai Bíróság és jogelődei iratai 1945-1967. (a továbbiakban XI/22. a.) B 24/1958. Lukács András pere.

megyei párttitkár személyes tapasztalataik alapján mondták el az átélt eseményeket.⁹

– 20 órakor Gyurkó Lajos parancsot kapott, hogy biztosítsa az Arad–Temesvár felől jövő szovjet páncélosadosztály útvonalát. Alpári Károly alezredest, a 12. hadosztály törzsfőnökét és Szentkirályi Frigyes alezredest, a táborfalvai tiszti tanfolyam parancsnokát bízta meg a feladattal, amely áthúzódott a következő napra is. Reggel 6 órakor értek a szovjetek Soroksárra. 20 órakor a szovjet csapatoknál riadókészültséget rendeltek el. Romániából az önálló gépesített hadsereg egyik gépesített hadosztálya érkezett, melynek feladata Magyarország déli területeinek ellenőrzése, Szeged és Kecskemét elfoglalása volt. A szovjet csapatok Kecskemét egy részét ellenőrzésük alá vonták.

– Szűcs Miklós ezredes, a HM hadművelleti csoportfőnök-helyettese 22 óra 25 perckor harci riadót rendelt el a hadtesttörzsön keresztül a homokbányai laktanyában állomásozó 12. gépesített lövészezred számára, és Budapestre rendelte az egységet. Hajnal 1 órára került menetkész állapotba az ezred, és indult a fővárosba. Az alakulatot Soroksáron kisebb támadás érte, utána a Hadügyminisztériumhoz vonultak, annak védelmét látták el. Az ezredet a felkelők ellen rendelték fel a fővárosba, kezdetben mégis a szovjetektől szenvedtek veszteségeket. Soroksáron szovjet harcokcsik nyitottak tüzet rájuk, itt Diós főhadnagy megsebesült. Délután a Dohány utca környékén egy szovjet harcokcsi géppuskával lőtte őket, és Rima István szakaszvezetőt megölte.¹⁰ Az ezredet később felhasználták a Corvin köz elleni támadásokban is.

Október 24.

– A hadtestnél Zalavári József alezredes, aki átvette a hadtest törzsfőnöki teendőit, hajnal 3 óra 45 perckor harci riadót rendelt el az összes egység számára a hadművelleti ügyeletos tiszten keresztül.

– A Népújságban a Magyar Dolgozók Pártja Bács-Kiskun Megyei Végrehajtó Bizottsága egy közleményt és egy felhívást jelentetett meg. Ebben az éberség és a nyugalom megőrzésére, valamint a munka folytatására szólították fel az embereket. A fővárosi események egy részéről is beszámolt az újság „Tüntetés Budapesten” címmel, néhány sorban említette, hogy éjszaka fegyveres felkelésbe torkollott a megmozdulás. Egy

⁹ Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban MOL) MDP – MSZMP iratok osztálya 288. f. 21/1957/5. Az MSZMP Megyei IB jelentése az okt. 23 – nov. 4. közötti időszakról 1957. június 20-án és BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Bognár József beszámolója.

¹⁰ HL 1956-os dokumentációs gyűjtemény (a továbbiakban 1956-os gyűjtemény). A Kecskeméti 12. Gépesített Ezred 1956. október 23-tól megtörtént eseményeinek összefoglalása. 2/29. ö.e. 374-376. fólió. Október 26-án a felkelők elleni harc során halt meg Fekete Lajos tizedes, Horváth Lajos hadnagy pedig megsebesült.

rendkívüli száma is megjelent a megyei lapnak, a megyei pártbizottság ellenforradalmi bandák fegyveres orvtámadásának nevezte a felkelést, és véres fasiszta provokációról, vandál gyilkolásról, fosztogatásról beszélt.¹¹

– Felállították a megyei rögtönítelő bíróságot. Elnöke Hetényi Miklós, a megyei bíróság elnökhelyettese, a vádat képviselő ügyész Karácsonyi István és Mező Imre városi és járási ügyész. Szabó Sándor megyei ügyész elmondta, hogy a statárium végrehajtása érdekében a rendőrség karhatalmat biztosít a számukra. A statárium kihirdetéséről egyébként a rádióból értesült dr. Bodóczki László, a bíróság megbízott megyei elnöke. Mivel ekkor éppen Baján volt hivatali ügyben dr. Dobos Lászlóval és dr. Magócsi Gézával, telefonált Kecskemétre dr. Hetényi Miklósnak, a megyei bíróság elnökhelyettesének, hogy várják meg a kihirdetéssel. A pártbizottságról azonban Daczó József annyira sürgette Hetényi Miklóst, hogy nem várta meg Bodóczkit, hanem kihirdette a statáriumot. A bíróság és a megyei pártbizottság összekötője, Kassa Vilmos szintén sürgette a statáriumot. Mikor Bodóczki László visszaért Kecskemétre, és telefonált a pártbizottságra, már csak a rendelet tudomásulvétele maradt a számára.¹²

– A kecskeméti pedagógusok petíciót fogalmaztak, amelyben Nagy Imre miniszterelnöktől kérték, hogy a statáriális eljárást az ifjúsággal szemben ne alkalmazzák.¹³

– Gyurkó Lajos megkezdte a helyi ellenforradalmi erők koncentrálását, megteremtette a kapcsolatot és az együttműködést a helyi szovjet parancsnoksággal, a tanáccsal és a pártbizottsággal. Délután 4–5 óra között Gyurkó Lajos vezérőrnagy és politikai helyettese, Sucin József alezredes tájékoztatót és eligazítást tartott a tisztikarnak. Elmondta, hogy Kecskeméten a rend biztosítása érdekében harcászultságba helyezkedtek a magyar és a szovjet csapatok, hogy szükség esetén részt vegyenek a rend helyreállításában.¹⁴ Gyurkó Lajos kijelentette, hogy „...nem engedjük azt, hogy megismétlődjön 1919 Kecskemét–Orgovány–Izsák fehérterror eseményei.” (sic!) Gyurkó Lajos kivégzéssel fenyegette meg az esetlegesen ellenszegülőket.

– A repülőtéren a hadtesthez berendelt politikai helyettes, Kőszegi László őrnagy hívta össze a pártszervezetek aktivistáit, és ismertette a budapesti események „ellenforradalmi” jellegét. A hadtest utasítása alapján a feladatokat is elmondta: a reptér védelme, a helyzettől függően a vá-

¹¹ MOL 288. f. 21/1957/5.

¹² Fővárosi Bíróság Irattára B 836/1958. dr. Magócsi Géza pere.

¹³ Fazekas Ferenc közlése alapján.

¹⁴ KAHLER Frigyes szerk. 1994. 139.

rosban lévő postahivatal és egyéb fontos objektumok biztosítása, illetve a városi pártbizottsággal szoros kapcsolat tartása.

- Kecskeméten a nap folyamán szovjet és magyar páncélosok cirkáltak.
- A megyei tanácson őrszolgálatot szerveztek az épület védelmében az ÁVH segítségével az apparátus dolgozóiból. November 6-ig 41 ember összesen 164 nap szolgálatot teljesített, amiért később éjszakánként és fejenként 30 Ft jutalomban részesültek.¹⁵
- A kecskeméti 5. gépesített hadosztály törzsének tisztjeit brigádokba csoportosították, és a környező falvakba küldték őket, hogy az esetleges megmozdulásokat megakadályozzák.¹⁶
- A kiskőrösi 19. gépesített ezredet Kecskemétre rendelték.¹⁷
- Éjszaka Iván Dezső őrnagy és Vázsonyi Miklós százados a 3. hadtest politikai osztálya által szövegezett röplapokat szórt egy repülőgéppel Budapest területe felett, melyben Kecskemét népe nevében a harcok megszüntetésére szólították fel a budapestieket.

Október 25.

- Dallos Ferenc és Varga Jenő felkereste Daczó Józsefet és Simó Tibort, akiknek javasolták az egész megyére kiterjedő védelem megszervezését. A pártbizottságon a nyugodt megyei helyzetre hivatkozva nem tartották ezt szükségesnek, úgy gondolták, tárgyalásokkal kézben tudják tartani az eseményeket.¹⁸ Ennek ellenére történtek katonai jellegű előkészületek, és az ÁVH is megkezdte a letartóztatásokat, a megbízhatatlanok begyűjtését.
- Ülészett a párt megyei végrehajtó bizottsága. Erről a következőket hozták nyilvánosságra: az egyetemisták követeléseai helyesek voltak, de egy kis számú ellenséges csoport provokációra használta fel, ezért a kormány kénytelen volt fegyvert használni. Helyes és megnyugtató Nagy Imre és Kádár János kinevezése. Nagy Imre programja biztosítani fogja a hazafias nemzeti erők összefogását.¹⁹ Táviratban üdvözölték a KV Politikai Bizottságának határozatait.

¹⁵ BKMÖL A Bács-Kiskun Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának iratai. Elnöki iratok 1953–1978. (a továbbiakban XXIII. 1. b.) 210/1956.

¹⁶ HL 1956-os gyűjtemény. A Kecskeméti 5. Gépesített Hadosztály törzsének jelentése 1956. október 23 – december 25. 2/28. ö.e. 364-373. fólió.

¹⁷ HL 1956-os gyűjtemény. Helyzetleírás a Kiskőrösi 19. Gépesített Ezred működéséről október 23 – november 4. 2/30. ö.e. 387-391. fólió.

¹⁸ MOL 288. f. 21/1957/5.

¹⁹ Népszásg 11. évf. 253. sz. (1956. okt. 26.) 1.

– A nap folyamán a szovjetek erőfitogtató páncélos felvonulást tartottak a városban.

– A 66. vadászrepülő hadosztálynál megerősítették a reptér védelmét, és a reptér előtt húzódó úton ellenőrző pontot állítottak fel, az arra haladó járműveket igazoltatták. 15 óra felé értesítés jött Budapestről, hogy három ponyvás tehergépkocsin a fővárosból kitört fegyveresek tartanak Kecskemét felé, ezért a gépkocsik ellenőrzését és igazoltatását megerősítették. A hadtesttől kapott parancs alapján a laktanya bejáratánál lévő ötágú csillagot levették, és kitűzték a nemzetiszínű zászlót.

– A kecskeméti 174. javítózászlóalj is parancsot kapott, hogy címer nélküli zászlókkal lobogózzák fel a laktanyát. Navratil Lajos honvéd vezetésével a katonák levették a telephely bejárata fölött lévő vörös csillagot. A katonák a sapkacimert is eltávolították, de Ihász főhadnagy, az alakulat parancsnokának, Nagy János századosnak a politikai helyettese visszarakatta azokat.²⁰

– Gyurkó Lajos a megfélemlítést tartotta a megfelelő eszköznek az esetleges megmozdulások megelőzésére. Emiatt Gyurkó Lajos parancsára hajnalban letartóztattak négy embert. Este 20 órakor magához rendelte Lukács András századost, Takács József főhadnagyot, valamint Zsoldos Bertalan főhadnagyot. Azt a tájékoztatást adta nekik, hogy tudomására jutott, hogy 22 órakor tüntetés készül a városban, feladatként a tüntetés megakadályozását szabta meg.²¹ Természetesen semmilyen hitelt érdemlő információ nem volt a vélt tüntetésről, Gyurkó egyszerűen elretentő, illetve provokatív szándékkal vezényelte ki a katonákat. Aznap este a Marica grófnő ment telt házzal a színházban, valamint két moziban is népszerű filmet adtak, tehát nyilvánvaló volt, hogy az előadások befejeződésekor, este 10 óra körül jelentős tömeg lesz a városközpontban. Gyurkó 150 katonát bocsátott a három tiszt rendelkezésére, egy részüket a 19. híradózászlóalj állományából. Kockás György főhadnagy vezette a híradózászlóalj 75 fős egységét.²² Lezárták a főteret és az odavezető utakat, megszállták a fontosabb pontokat a városban. Az eligazítást személyesen Gyurkó Lajos tartotta meg, kihangsúlyozta, hogy amennyiben a tömeg nem tesz eleget a feloszlásra vonatkozó erélyes felszólításnak, úgy alkalmazni kell a könnygázgránátokat, melyeket a vegyvédelmi főnőkön keresztül személyesen biztosított. Külön utasítást adott arra, ha a tömeg ezután sem oszolna fel, úgy a fegyvereket használni kell. Lényegében tehát tűzparancsot adott ki. A kirendelt parancsnokok tehát 21 óra 30-ra lezárták a főteret, és kapcsolatba léptek a megyei pártbizottságon

²⁰ HL 1956-os gyűjtemény. A Kecskeméti 174. Javítózászlóalj eseményei. 2/38. ö.e.

²¹ KAHLER Frigyes – M. KISS Sándor, 1996. 76-93.

²² HL 1956-os gyűjtemény. A Kecskeméti 19. Híradózászlóalj hadtörténelme 1956. október 23 – december 15. 2/5. ö.e. 44-57. főlő.

Ördög Lászlóval, aki azonban kétségbe vonta, hogy komolyabb tüntetés készülne, és ellenezte az esetleges fegyverhasználatot. Az előadások végétével a tömeg tüzelésre kész katonákkal találta szemben magát, de szerencsére minden atrocitás nélkül zajlott le a találkozás, tüntetésről ekkor még szó sem volt.

– Gyurkó Lajos tovább üldöztette az esetleges „ellenforradalmárokat”. „Kémei” jelentették, hogy Budapestről felkelők akarnak a városba jutni, ezért parancsot adott a Kecskemét–Cegléd közötti útvonal ellenőrzésére, és a Budapest felől érkező vonat átkutatására. A kirendelt csoport, melyben Kockás György főhadnagy egysége és a 19. gépesített ezred egysége vett részt,²³ Lukács András vezetésével így aztán kocsira szállt, és a ceglédi úton egy TEFU-gépkocsit a vasút és a műút találkozásánál megállított és igazoltatott. „Ellenforradalmárokat” azonban nem sikerült találni, mert a teherautón csak munkából hazatérő dolgozók voltak. A kérés után felvették a kapcsolatot Edenmayer Pál századossal, majd megfelelő mennyiségű kézigránát vételezését követően a nyílt pályán, a 3787-es szelvénynél Orosz hadnagy, a vasút katonai kommandánsának segítségével leállították a Budapest–Cegléd felől érkező vonatot. A szerelvényt átkutatták, az utasokat igazoltatták, fegyvereseket azonban nem találtak. Ennek ellenére mintegy 30 gyanúsnek talált személyt letartóztattak, és a homokbányai laktanyába szállítottak. A vonatot ezután útjára bocsátották.

– 23 óra 10-kor Sztálinváros (Dunapentele) helyőrségéből Nagyéri Károly százados segítséget kért a tüntetők ellen. Gyurkó Lajos vezérőrnagy nem tudott adni segítséget, de megparancsolta, hogy minden eszközzel védjék meg a laktanyát. Ekkor is tűzparancsot adott ki.

– Október 25-ig egy sebesült érkezett a kecskeméti honvédkórházba.²⁴

Október 26.

– Hajnalban, 4 óra 55 perckor megérkezett Bata István honvédelmi miniszter kemény fellépésre utasító parancsa a hadtesttörzshöz. Ez felhatalmazta a katonákat a megmozdulások elfojtására.

– 8 órakor Szommer József hadnagy a 19. híradózászlóalj 30 katonájával leváltotta a kommandánsnál lévő egységet. Vági Lajos az egységet kettéosztotta, az egyik rész parancsnoka Szommer hadnagy lett, a másiké Pellei János hadnagy. Mindkét csoport járőrözött.²⁵

²³ HL 1956-os gyűjtemény. 2/5. ö.e. 44-57. fólió.

²⁴ HL 1956-os gyűjtemény. A Kecskeméti Honvédkórház jelentése. 7/26. ö.e. 461- 462. fólió.

²⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 2/5. ö.e. 44-57. fólió.

– Ezen a napon hetipiac volt Kecskeméten, ezért a szokásosnál több ember volt a városban.

– A Lakatosipari Vállalatnál kora délelőtt lesztek a csillagokat, lemeszelték a feliratokat, az irodáról pedig nemzetiszínű szalagokat kaptak. A munkások áttelefonáltak a Gépgyárba, és felszólították az ott dolgozókat, hogy ők is távolítsák el a vörös csillagokat. A műhelyirodán Rózsa József szedte le a csillagot. Az üzembizottsági elnök székre állva szedte le a gipszcímet, össze akarta törni, Nagy Sándor azonban elkérte tőle, és a szekrény és a fal közé tette. Szabó József, Pulai Imre, Rózsa József és a párttitkár is kijelentette, hogy ilyen pártnak többet nem lesz tagja, Szabó szétépte a tagkönyvét. Hamarosan érkezett a hír, hogy a városban tüntetés van, erre mindenki bement a városba, Wigner, Szappanos Albert és Nagy Sándor akkor ért oda, mikor éppen az utolsó rabokat engedték ki. Nézték, ahogy az emberek bajlódtak az ügyesség címerével.²⁶ Karaszia László vezetésével is indult egy munkáscsoport a Lakatosipari Vállalat-tól a város központjába.

– A délelőtt folyamán a Szeszgyár előtt is tüntetések, felvonulások kezdődtek. Wigner, Faragó, Domján József és mások átmentek a Szeszgyárba, és ott is lesztek a csillagokat. Az üzem szakszervezeti vezetőjének a kerékpárja után kötötték az egyik csillagot, majd rávették, hogy egy darabon vontassa maga után. 11 óra 45 perckor Szommer hadnagy ment ki a csoportosulást feloszlatni, de már nem voltak ott az emberek. Szommer hadnagy utánuk ment, és a Sport vendéglőnél közölte vele Balogh József százados, a tisztí klub parancsnoka, hogy a tüntetők a tisztí klubot ostromolják.

– A MÁV Pályafenntartási Főnökségén is lesztek a csillagokat, zászlókat, Sztálin- és Rákosi-képeket, a rendszer kimúlásának jelképeként elégették egy fekete koporsót.²⁷

– 10 óra után, a Nagykőrösi utcában, a Béke Szálló előtt is csoportosulás támadt, először Karaszia László, a Lakatosipari Vállalat dolgozója, majd mások is követelni kezdték Csősi Sándortól, a Vendéglátóipari Vállalat osztályvezetőjétől a vörös csillag levételét a szálloda épületéről. Csősi felhívta először Denneberg Tibor igazgatót, majd a városi pártbizottságon Halanda Istvánnal akart beszélni, de csak Sziklai Judit másodtitkárt érte el, akitől azt az utasítást kapta, hogy ha nagyon követelik, hagyja eltávolítani a csillagot, de ne vegyen részt benne. Ezután Benkő Pál, Szerdahelyi Béla és egy Márkli nevű tatarozó vette le a csillagot, ledobták az útra, ahol az összetört.

²⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1055/1957. ifj. Nagy Sándor pere.

²⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1456/1958. Ferencz Béla és Bogdány Károly pere.

– A sikeren felbuzdulva az emberek átmentek a megyei pártbizottság épülete elé, amely ma a sajtóház. Itt azonban Daczó József megyei párttitkár és helyettese, Ördög László utasítására már javában bontották a csillagot belülről, a padlástér felől. Ezt a munkát a DISZ megyei bizottságának munkatársai végezték el.²⁸ A pártbizottságról már korábban telefonáltak a tűzoltóságra, hogy menjenek ki, és szedjék le a csillagot.²⁹ Szabó Sándor tűzoltó főhadnagy először kitérő választ adott, de végül mégis a tűzoltók közreműködésével távolították el a tüntetők a kommunista jelképeket a középületekről.³⁰ A lóvontatású tűzoltókocsival a pártbizottság elé hajtottak,³¹ a kocsit 30-40 tüntető kísérte. Az épület homlokzatához támasztották a megfelelő hosszúságú létrát. Először egy kislány vagy fiatal nő³² akart felmenni, ezt azonban nem engedték. 2-3 ember is felment a létrára, egyikük csákánnyal megbontotta a csillagot, majd kötéllel lerántották.

– Daczó József a csillag és a Rákosi-címer eltávolítása közben egy ideig az utcán tartózkodott, de senki sem bántalmazta. Még közvetlenül a csillag eltávolítása előtt érkezett ide Vági Lajos alezredes, a város helyőrségi kommandánsa, körülbelül 8-10 katonával, azzal a paranccsal, hogy osszassa fel a tömeget. Megkérdezte Daczó Józsefet a teendők felől, aki közölte, hogy a követelésekre kénytelen volt megengedni, hogy levegyék a csillagot.³³ Vági Lajosnak utasítást adott, hogy igyekezzen kerülni a fegyverhasználatot. Az emberek megpróbálták a katonákat parancsnokuk ellen fordítani, Benkő Pál biztatta őket, hogy a csillag helyett tegyenek nemzeti szalagot a sapkájukra.³⁴ Az egyik katona azonban nem akarta levenni a csillagot a sapkájáról, ebből szóváltás kerekedett, lökdösődés kezdődött. Vági Lajos megpofozott, majd le akart tartóztatni egy tüntetőt. Benkő Pál biztatta a katonákat, hogy lőjék le Vágit, illetve, hogy adják át fegyvereiket, amit Vági természetesen megtiltott. A Vágit körülvevő csoportosulásban ott volt Benkő Pál, Lázár Ákos, Oláh János, Winkler István és valószínűleg Csernák János és Szentpéteri Sándor is. Egy civil le akarta tépni Vági Lajos váll-lapját, erre ő elővette a pisztolyát, néhány kiskatona védelmezőleg mögé lépett, ő pedig hirtelen elhátározással futásnak eredt. A katonák hátulról biztosították, és a Városháza színház felőli sarkánál figyelmeztető sorozatot adtak le, hogy távol tartsák az üldözőket. Ez volt az első sortűz Kecskeméten, amely azonban

²⁸ MOL 288. f. 21/1957/5.

²⁹ BKMÖL XXV. 30. B 231/1958. Csernák János pere.

³⁰ A tűzoltók először nem akarták elvállalni a csillag eltávolítását, ezt támasztja alá, hogy először egy rövid létrával mentek ki. Pedig pontosan tudhatták, hogy milyen magas a pártbizottság homlokzata, anél is inkább, mert a tűzoltók laktanyája kb. 200 méterre volt attól.

³¹ Egyes visszaemlékezések szerint a tüntetők magukat befogva húzták oda a kocsit, de ez valószínűleg nem így történt.

³² BKMÖL XXV. 30. B 231/1958. Csernák János pere.

³³ BKMÖL XXV. 30. B 1859/1959. Benkő Pál pere.

³⁴ BKMÖL XXV. 30. B 393/1958. Lázár Ákos pere.

szerencsére még nem követelt áldozatokat. Vági Lajos bemenekült a tisztiklubba, a tömeg pedig kövekkel dobálta az épületet, illetve leverte róla a Rákosi-címert.

– Vági Lajos felhívta a hadtestparancsnokot, és a tömeg feloszlatását javasolta. Gyurkó Lajos először a tűzoltókat akarta bevetni a tüntetők ellen, hogy azok a tűzoltófecskeendőkkel verjék szét a tömeget, de a tűzoltóparancsnok ezt megtagadta. Sőt, a tüntetők a tűzoltólétrak és a kezelőszemélyzet segítségével távolították el a címereket. Vági Lajos mindezt az ablakból nézte, valamint azt is, hogy érkező felesége a klub előtt lévők közreműködésével bejut az épületbe. Ismét felhívta Gyurkó Lajost, aki utasította, hogy hagyják levenni a csillagot. Ezután egy katonára a létrán állva, puskatussal beverte a vörös csillag üvegbúráját, a csillagot azonban nem tudta így leverni, ezért egy diák segítségével csavarozták le.³⁵ A tüntetők háromtagú küldöttsége – egy nő és két férfi – egy tiszttel engedélyvel bement az épületbe, hogy elmondják a követeléseiket, és ellenőrizzék, hogy Vági Lajos már valóban nincs a tisztiklub épületében. Ő és felesége a hátsó ajtón közben elhagyta az épületet, és a hadtestparancsnokságra szállították őket.

– Ezután a tüntetők a közelben lévő ÁVH épülete elé vonultak, ahol Arany László az ÁVH megyei parancsnoka kiment eléjük, és megkérdezte, hogy mit akarnak. Az ekkor már kb. 1500 fős tömeg kijelentette, hogy a csillagot és a címet akarja eltávolítani, amit a parancsnok meg is engedett. Csorba István színész elszavalta a Nemzeti dalt.³⁶ Mindezt jelentették Gyurkó Lajosnak, aki ebbe is beleegyezett. Gyurkó „engedékenységét” az magyarázza, hogy lövetési szándékát Daczó József megakadályozta, és határozottan megtiltotta a fegyverhasználatot. A tüntetők a tűzoltólétra segítségével kötelet kötöttek a vörös csillagra, majd 60-70 ember elkezdte húzni. Csernák Jánosnak mondta valaki, hogy „Nem magyar ember, hanem kommunista, aki a kötelet nem húzza.” Ekkor Csernák is beállt a kötelet húzók közé, a kötél azonban elszakadt.³⁷ Végül Hohn Jenő, a Lakatosipari Vállalat dolgozója verte le a csillagot egy tűzoltócsákánnyal.³⁸ Arany László végignézte,³⁹ ám amikor az emberek be akartak nyomulni az ÁVH épületébe, az ablakból géppisztolysorozat

³⁵ BKMÖL XXV. 30. B 231/1958. Csernák János pere.

³⁶ BKMÖL XXV. 30. B 231/1958. Csernák János pere. Benkő Zoltán tanúvallomása szerint az ÁVH épületének tetejéről szavalta valaki a Nemzeti dalt.

³⁷ BKMÖL XXV. 30. B 231/1958. Csernák János pere.

³⁸ Petőfi Népe (a továbbiakban PN) 46. évf. 249. sz. (1991. okt. 24.) 9.

³⁹ Arany László és Ott József október 26-án vidéki körúton volt, éppen a községi megmozdulások leszerelése érdekében. Ennek során autójukat Solton felkelők feltartóztatták, és lefegyverezték őket. Baján telefonon értesültek a kecskeméti tüntetésről, ennek hatására tértek vissza a városba a délután folyamán. Ennek pontos ideje azonban nem ismeretes. Arany egyébként a hadtestparancsnokságon keresett menedéket, október 30-án a szovjetekhez menekült, november 8-án tért vissza a Kádár-kormány megbízottjaként. MOL 288. f. 21/1957/5. és HL XI/22. a. B 24/1958.

tot adtak le, mire a tömeg meghátrált. A 19. híradós zászlóaljtól egy század érkezett erősítésként, körbefogták a tömeget, hogy mások ne csatlakozhassanak hozzájuk. A tüntetők ekkor elénekelték a Himnuszt, egy diák pedig kitűzte a magyar zászlót az ÁVH épületére.

– 13 órakor Gyurkó parancsára Joós István százados 100 katonával a tiszti klubhoz ment. Itt négy részre osztotta az egységet. Szommer József vezetésével 15 katona a börtönhöz, Pellei János hadnagy 10 katonával a kommandánsi hivatalhoz, Lovász Lajos főhadnagy 15 katonával a tiszti lakóházakhoz ment. Joós István százados a többiekkel a tiszti klubnál maradt.⁴⁰

– A tüntetők a szovjet emlékműhöz vonultak, hogy ledöntsék a megszállás szimbólumát. Lukács András százados és Hernek László százados jelentette Gyurkó Lajosnak az újabb fejleményt. Ő megparancsolta Lukács Andrásnak, hogy akadályozza meg az emlékmű ledöntését. Lukács András Joós István egységéből Kockás György főhadnagyot küldte ki, hogy védje meg a szovjet emlékművet, tűzparancsot is kapott. A százados négyszögben felállította a katonákat az emlékmű körül, és figyelmeztette a tüntetőket, hogy lövetni fog, ha az emlékműhöz hozzányúlnak. Tekintettel arra, hogy sok fiatal és diák volt a tüntetők között, ismét felhívta Gyurkót, aki azt az utasítást adta, hogy ne lövessen. A tűzparancs kiadása ellen Daczó József is tiltakozott, és azzal fenyegette meg Gyurkót, hogy illetékes helyre jelenteni fogja engedetlenségét, ha lövetni mer. A kiküldött egység zászlóaljparancsnoka is megtiltotta, hogy a katonák a tömegre lőjenek.⁴¹ Miközben Lukács százados Gyurkónak telefonált, az emberek ismét a tűzoltólétra segítségével ledöntötték az emlékműről a csillagot és az emlékmű felső részét, teljesen azonban nem sikerült lerombolni a szovjet megszállás szimbólumát. Ez délután 3 óra felé volt, a csillagot egy fiatal kalapáccsal verte le róla.

– A megyei pártbizottságon, majd a megyei tanács elnökénél állandóan ülésezett, és intézkedett az úgynevezett védelmi bizottság, amely a párt, a tanács és a honvédség képviselőiből állt.⁴² Daczó József, Ördög László, Halanda István, Dallos Ferenc, Varga Jenő, Gyurkó Lajos, Sucin József, Szabó Sándor, Mádi Lajos, Mészöly Gyula, Szűcs Béláné, Mohácsi Károly volt a testület tagja, amely október 29-éig működött. A bizottságban késő délutánig tartott a vita a tüntetőkkel szembeni fegyveres fellépésről. Többször felhívták a Központi Vezetőséget, ahonnan nem kaptak egyértelmű utasítást, viszont arra figyelmeztették őket, hogy kerüljék a „túlkapásokat”. A felesleges véráldozatok elkerülése, valamint a párt mi-

⁴⁰ HL 1956-os gyűjtemény. 2/5. ö.e. 44-57. f.ólió.

⁴¹ HL 1956-os gyűjtemény. 2/5. ö.e. 44-57. f.ólió.

⁴² BKMÖL A Bács-Kiskun Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága titkárságának iratai. Általános iratok 1950–1973. (a továbbiakban XXIII. 2. c.) 1098/1957.

nimális elfogadottságának megmentése mellett valószínűleg ezek a felső utasítások is szerepet játszottak abban, hogy Daczó József és Ördög László megtiltotta a fegyverhasználatot. Gyurkó Lajos várakozó magatartását az is indokolhatta, hogy egy ideig a szegedi eseményekkel volt elfoglalva. Szeged karhatalmi szempontból a hadtesthez tartozott, és az ottani tüntetésekkel kapcsolatban Gyurkó azt az utasítást kapta a Honvédelmi Minisztériumból, hogy ne lövessen. Gyurkó Lajos azonban Szabó Sándor elhárító osztályvezető és Németh Károly Csongrád megyei párttitkár egyetértésével hamarosan kiadta a tűzparancsot Szegedre vonatkozóan. Daczó József és Ördög László a politikai megoldásban reménykedve javaslatot tett a megyei forradalmi bizottság létrehozására. A védelmi bizottság többsége azonban a katonai vezetők nyomására elutasította Daczó és Ördög felvetését, és a katonai fellépés mellett döntött.⁴³ Az események irányítása Dallos Ferenc⁴⁴ és Gyurkó Lajos kezébe került. Elítélték, és katonai fellépéssel verték le a felkelést.⁴⁵ Daczó József Budapestre vitette a családját.⁴⁶

– Nagyjából a szovjet emlékmű megrongálása után, de az is lehet, hogy a börtön és a rendőrség elleni támadás hatására, délután 4 óra körül Dallos Ferenc, a megyei tanács vb-elnöke felhívta telefonon Gyurkó Lajost, és követelte a honvédség fegyveres beavatkozását. Ekkorra tájékozódtak, hogy más megyékben már alakultak nemzeti bizottságok, és hogy a kormány elismerte ezeket.⁴⁷ Dallos Ferenc kérte Gyurkó Lajost, hogy küldjön a megyei tanácshoz olyan vezető tisztet, aki karhatalmi egységekkel rendelkezik, és a beavatkozást irányítja. Gyurkó ezt megígérte. Egy órával később azonban Gyulai Mihály ezredes, a hadtest parancsnokhelyetese azt közölte Dallos Ferencsel, hogy nem áll rendelkezésére megfelelő erő, és különben sem lát okot a beavatkozásra, mert a városban viszonylagosan rend van. Dallos ekkor ismét felhívta Gyurkót, és közölte, hogy Gyulai nem hajlandó beavatkozni, és újból követelte a honvédség fellépését. Este 9 órakor felfegyverezték a tanács dolgozóiból kiválasztott kommunistákból és megbízható pártonkívüliekből a megyei tanács védelmére szervezett osztagot is. Géppuskákat, golyószórókat, kézigrá-

⁴³ MOL 288. f. 21/1957/5.

⁴⁴ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957. „Dallos Ferenc és Varga Jenő elvtársak, látva az eseményeket, a megyei párt végrehajtó bizottságához mentek és igyekeztek a rend fenntartása érdekében újabb intézkedéseket megtárgyalni. A párt vezetői, Daczó József és Ördög László akkor már nem voltak cselekvőképesség állapotban. Ezt látva úgy határoztunk, hogy a karhatalommal és általában a vezetéssel kapcsolatos teendőket a tanácsnál döntjük el. A párt említett vezetői Dallos és Varga elvtársakkal a megyei tanácshoz jöttek át.”

⁴⁵ Fővárosi Bíróság Irattára B 836/1958. dr. Magócsi Géza pere.

⁴⁶ BKMÖL MSZMP BKMB Archivuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Bognár József beszámolója.

⁴⁷ MOL 288. f. 21/1957/5.

nátokat kaptak, és ettől kezdve őrseget adtak.⁴⁸ A megyei tanács épületét azonban senki sem támadta meg.

– A szovjet emlékmű megrongálása után kétfelé oszlottak a tüntetők. Egy részük a szovjet tiszti klub elé vonult, a többség viszont a börtön elé ment, hogy a politikai foglyokat és az egyszerű elítélteket kiszabadítsa. A szovjet tiszti klubnál a tömeg követelte az idegen jelképek levételét, de az ott lévő szovjet tisztek megtagadták, sőt arra az esetre, ha a tömeg megkísérelné ezt, fegyverhasználatot helyeztek kilátásba. Erre az emberek a magyar zászló kitűzését kérték, amihez a szovjetek hozzájárultak, így a szovjet tiszti klub homlokzatára is felkerült a nemzeti lobogó. Ezután az ittlévők csatlakoztak a börtönnél lévő társaikhoz. A tömeg élén, az elsők között állt a totózó vezetője, a Kiskereskedelmi Vállalat könyvelője, valamint Csajányi György színész.⁴⁹

– A börtönt 6 tiszttel és 16 honvéddel erősítette meg Gyurkó Lajos, hogy akadályozzák meg a rabok kiszabadítását. Az erősítés parancsnoka és a börtön őrparancsnoka hozzálátott a védelem megszervezéséhez. Közben a tüntetőktől egy küldött érkezett, és követelte a politikai foglyok szabadon bocsátását. A börtönőrök felismerték, hogy volt már elítélve, és le tartóztatták. A tömeg ezután egyszerre kezdte a börtön mindhárom bejáratát ostromolni, mire a börtönparancsnok felhívta a megyei ügyészséget, és utasítást kért. Azt a parancsot kapta, hogy engedje ki a politikai foglyokat, és ne lőjön. Ezt az utasítást a BM Megyei Főosztályának vezetője, Arany László is megerősítette.

– A tömeg közé a katonák közben könnyfakasztó gránátokat dobáltak, melyeket az emberek visszadobáltak, ezért az őrsegnek be kellett húzódnia a folyosóra. Szommer hadnagy az udvari kapunál vízfecskendővel próbálta visszatartani a tömeget. Ez azonban csak néhány percig sikerült, hamarosan mindhárom bejáraton egyszerre tódultak be az emberek, behatolva az udvarra és a folyosókra. A tömeg utcakövekkel fejbodobta Szommer hadnagyot. A fegyőrök egy része már korábban átöltözött civilbe, majd fegyvereiket eldobálva elvegyültek a tömegben, másik részük pedig kinyitotta a fogdákat. Ebben a helyzetben az ott lévő katonának is tarthatatlanná vált a helyzetük, és a kerítésen keresztül elmenekültek.⁵⁰ Meg kell jegyezni, hogy a katonaság tüzet akart nyitni, amire azért nem került sor, mert a börtönparancsnok, Balogh József hadnagy megakadályozta ezt, mégpedig Arany László, az ÁVH megyei vezetőjének utasítására. Gyurkó később megvádolta a börtön parancsnokát, hogy sa-

⁴⁸ BKMÖL XXIII. 1. b. 210/1957.

⁴⁹ PN 46. évf. 249. sz. (1991. okt. 24.) 9.

⁵⁰ HL 1956-os gyűjtemény. 2/5. ó.e. 44-57. fólió.

ját felelősségére engedte ki az összes elítéltet. A megyei főügyészség kimutatása szerint 135-en szabadultak ki ekkor.⁵¹

– 16 órakor Lovász Lajos főhadnagy a börtönhöz ment egységével Szommer hadnagynak segíteni. A főtéren a kocsiját megállították, és egy tüzer őrzetű pisztollyal belőtt a vezetőfülkébe. A sofőr géppisztolyát egy civil megszerezte. Lovász főhadnagy az embereit leszállította a kocsiról, és az őket feltartóztatókat szétkergette. Hábori József őrmester a géppisztolyt is visszaszerezte. Utána visszamentek a tiszti lakóházakhoz, ezek védelmét látták el.⁵² Később 15 fegyveres felkelőt fogtak el, akik a főtérről szorultak ki. A hadtestparancsnokságra vitték őket az elhárítókhoz.

– Gyurkó további erősítést is küldött a börtön védelmére a 19. gépesített ezredtől. A zászlóaljzat Szentkirályi Frigyes alezredes vezette a börtön Mátyási utcai bejáratához. A tömeg körbevette a katonaságot, éltette a honvédeket, Szentkirályi és a szintén odaérkező Karácsonyi István ügyész csillapítani próbálta az embereket. Szentkirályi beszédet is mondott, amelyben a politikai foglyok kiszabadítását helyesnek, ugyanakkor a köztörvényes elítéltek kiengedését nagyon veszélyesnek tartotta. Karácsonyi ügyész ekkor közölte az alezredessel, hogy elkésett, mindez már megtörtént. Szentkirályi ekkor a főbejáratához ment, ahol meggyőződött minderről, és a zászlóaljjal a tiszti klubhoz vonult. Innen jelentette a történeteket a hadtestparancsnoknak, aki a klub védelmére rendelte az egységet.

– Bognár Ferenc délután 5-6 óra körül fegyveres csoportot alakított Veszeloovszki Sándorral, Fábián Sándorral és három másik társukkal. A MÖHOSZ Bajcsy-Zsilinszky utcai székházából akartak további fegyvereket szerezni, de már nem voltak ott a fegyverek,⁵³ mert azokat Németh Győző ávós őrnagy vezetésével elszállították.

– Nagyjából a börtönnél zajló eseményekkel egy időben a Kecskeméti Rendőrkapitányság épülete előtt is nagyszámú tüntető gyűlt össze, és egy részük fegyvert követelt. Több rendőr is próbált beszélni az emberekhez, hátha sikerül őket csillapítani, így például Ott József százados és Köves százados is, aki hangoztatta, hogy a rendőrség tagjai is magyarok, és a „népből” származnak.⁵⁴

– Küldöttséget menesztve tárgyaltak a tüntetők a megyei rendőrség parancsnokhelyettesével. Donáth Tibor százados vezette oda őket, Ott Jó-

⁵¹ BKMÖL Bács-Kiskun Megyei Főügyészség Kecskemét (1959-ig Bács-Kiskun Megyei Ügyészség Kecskemét) iratai 1955-1964. (a továbbiakban XXV. 71.) Igazgatási iratok 1957. sz.n. irat.

⁵² HL 1956-os gyűjtemény. 2/5. ö.e. 44-57. fólió.

⁵³ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

⁵⁴ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

zsef is velük tartott. A küldöttség 5 főből állt, tagja volt Érsek Sándor, Sós Imre és valószínűleg Hohn Jenő, ifj. Rédei valamint Bárti Ferenc is mint a küldöttség vezetője.⁵⁵ Mindez délután fél 5 után, mások szerint 6 óra körül történt. Szalóki László, a megyei parancsnok ekkor Budapesten volt pártiskolai tanfolyamon. A szobában jelen volt Kádi Sándor őrnagy, a megyei rendőrkapitány-helyettes, Donáth Tibor százados, Steichik Aurél orvos őrnagy, Franyó János százados, bűnügyi osztályvezető és Ott József százados, a parancsnok politikai helyettese. Kádi Sándor vezette a tárgyalást. A küldöttség az épületben lévő összes fegyver átadását akarta, és erre ultimátumszerűen öt percet adott. Kádi Sándor nem akart fegyvert kiszolgáltatni, kiment a szobából, és Ott Józsefnek adta át a tárgyalás vezetését.⁵⁶ Kádi Sándor ekkor átment az ÁVH-hoz, vagy telefonon lépett kapcsolatba velük, hogy utasítást kérjen. Hamarosan azonban visszatért. Mialatt mindez lezajlott, „az elvtársak ablakba kerültek, és tüzelőállást foglaltak”.⁵⁷

– A tárgyaláson írásba foglalták a követeléseket, az egyik küldött diktálta gépbe: „a fegyvereket adják át, semmisítsék meg a rendőrségi telefont és rádiót, a normákat töröljék el, több és jobb munkalehetőséget biztosítson az állam.” Először Ott József is megtagadta a fegyverek kiadását, aztán megegyeztek abban, hogy kb. 20-40 katonaviselt civil, aki személyi igazolvánnyal is rendelkezik, fegyvert fog kapni, és a rendőrökkel közösen fognak járőrözni a városban a rend és a közbiztonság fenntartása érdekében.⁵⁸ A járőrözést azonnal meg akarták kezdeni. Kádi Sándor őrnagy telefon-összeköttetésben állt Arany László őrnaggyal, a megyei főosztály vezetőjével, aki megtiltotta, hogy fegyvereket adjanak át a tüntetőknek. Kádi telefonon közölte ezt Ott Józseffel, és hogy szerinte fegyvert kelle-ne használni. Kádi Sándor ekkorra már utasítást kapott a megyei pártbizottságtól az ellenállásra.⁵⁹ A rendőrség közrendvédelmi parancsnoka lövetni akart, az első és második emeleti ablakokba két-két géppisztolyt állított, valamint egy-egy láda kézigránátot is odakészített. Ott József azonban nem adott tűzparancsot. Az őrsparancsnokot utasította, hogy 20 rendőrt sorakoztasson 2-2 géppisztollyal. Ott József és Donáth Tibor a kiválasztott 20 civillel pedig a nagyterembe ment. Közben azonban a tömeg megunta a várakozást, az oldalsó kapun benyomult az épületbe, egy háromfős csoport pedig a fegyverraktárba is, a felsorakoztatott rend-

⁵⁵ BKMÖL A Bács-Kiskun megyére vonatkozó 1956-os forradalom és szabadságharcra kapcsolatos iratok gyűjteménye (a továbbiakban XXXII. 12.). Bárti Ferenc visszaemlékezése.

⁵⁶ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

⁵⁷ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere. Lukács András 1958. április 14-15-i tárgyalási jegyzőkönyve. Hasonlóan nyilatkozott Molnár István rendőr százados is, aki okt. 26-án fegyveres szolgálatot adott a folyosón, és az volt a feladatuk, hogy támadás esetén fegyverrel védjék az épületet.

⁵⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1094/1957. Sós Imre és Érsek Sándor pere.

⁵⁹ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

öröktől elszedték a géppisztolyokat.⁶⁰ A főbejárat előtt lévők az öröket félrelökve behatoltak az épületbe, és megszerezték a fegyvereket. Simon Sándor volt az egyik kapuban szolgálatot teljesítő rendőr, ő engedte be a küldöttséget, majd mikor az emberek betódultak, elmenekült a vasútállomás felé. Kecskeméti Ferenc alhadnagy és Bodó Géza is a kapuban teljesített szolgálatot.

– Sárközi Ferenc is behatolt az épületbe, a folyosón Domonics István rendőrtől elvette pisztolyát és géppisztolyát, majd Nagy Lajos és társai letépték a váll-lapját, és kikergették az épületből. Mások Csordás István és Sós Imre rendőröket fegyverezték le.⁶¹ A kavardás enyhültével egyébként Ott József leállította a fegyverosztást, és kiszorították a tömeget az épületből, a kapukat pedig bezárták. Kádi Sándor ezután összehívta a parancsnokokat, kijelentette, hogy az ő parancsa nélkül senki sem intézkedhet. A rendőrök egyébként miután rendezték soraikat, és erősítést kaptak a hadseregtől, részt vettek a felkelők elleni harcban, főként a rendőrség épülete környékén.

– Mikor Gyurkó Lajosnak jelentették, hogy a rendőrségről fegyverek kerültek ki, megparancsolta Szentkirályi alezredesnek, hogy az ott lévő zászlóalj 45 milliméteres páncéltörő ágyújával lőjön végig a Rákóczi úton először 2 méter magasságban, ha a tömeg erre nem oszlik szét, akkor ismételve meg a tüzelést 1,5 méter magasságban. Az emberek természetesen már az első sorozatra nagy rémülettel szétfutottak, és másfelé vették útjukat.

– Gyurkó még aznap letartóztatta Ott Józsefet, és hadbíróság elé akarta állíttatni.⁶² Két napot volt fogdában, aztán a katonai ügyészség vezetője és a bíróság elnöke kiengedte.

– A rendőrségtől szerzett fegyverekkel ellátott tömeg egyesült a börtönnél felfegyverzett tömeggel, és a főtéren keresztülvonulva, érintve az állami áruház előtti területet, átfordult a pártbizottság elé, onnan pedig a Nagykőrösi utcán a helyőrségkommendáns épülete elé vonult további fegyverszerzés céljából.

– Itt már valószínűleg a fegyveres tömeg között volt Szabó János is, aki egy fegyveres csoport vezetője lett. A főpostánál lefegyverezték Bartus Antal, Végh Lajos, Kiss István és Szántó Tibor rendőröket, a posta udva-

⁶⁰ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

⁶¹ BKMÖL XXV. 30. B 1204/1958. Sárközi Ferenc pere.

⁶² Különböző tanúk egybehangzó állítása szerint kb. 30 géppisztoly kerülhetett ki a rendőrségről. Ahhoz képest, hogy az összes fegyver a tüntetők kezébe kerülhetett volna, nem túl nagy szám. A tömeg kiszorítását egyébként megkönnyítette, hogy a küldöttség vezetője megígérte, hogy a fegyverek átadása után a tömeg egy részét a vasútpark, másik részét pedig a város központja felé irányítja, hogy a kaput be tudják záni. Az pedig kifejezetten Ott József érdeme, hogy a rendőrségnél nem került sor vérengzésre, ugyanis többek követelése ellenére a kritikus pillanatban nem adott tűzparancsot.

rán őrizet alatt tartották őket. Hamarosan elfogták Galacz János rendőrségi sofőrt is, akit szintén őriztek egy ideig, majd rövidesen kiszabadultak mindannyian. Szabó János és csoportja ezután az SZTK elé ment, ahol már egy legalább tízfős csoportot vezetett. A csoport tagja volt Sánta József, Kemény Imre, Sánta János, Nagy Tibor, Noszek Miklós, Orgoványi István, Kapás Mihály, Farkas János és valószínűleg Belényesi Mihály is. Itt elhatározták, hogy további fegyvereket szereznek, ezért az SZTK előtt álló katonai mentőautót lefoglalták sofőrétől, Nagy Istvántól. Szabó azt mondta neki, hogy „a felszabadult magyar nép nevében igénybe veszi”. A kocsival a vasútállomásra mentek, de itt nem találtak fegyvereket, ugyanis Nagy Lajos vezetésével egy másik felkelő csoport már elfoglalta a vasútállomást, ezért visszatértek az SZTK elé. Ez este 8 óra körül volt, ekkor már javában állt a harc.⁶³ Nagykőrösről egy ember érkezett motorkerékpáron, és elmondta, hogy harc van az ottani pártbizottság és a rendőrség előtt. Szabó Jánosék elhatározták, hogy átmennek Nagykőrösre. Itt csatlakozott hozzájuk K. Szalai Sándor és Maráczai Sándor. Ezután elhatározták, hogy a környező falvak rendőrőrszeit fogják lefegyverezni. Először Kocsérre, majd Jászkarajenőre mentek, és lefegyverezték a rendőröket és a postahivatalt. Tiszakécskén a Permetezőgépgyárban benzint szereztek, utána megostromolták a rendőrséget. Ezután Nagykőrösön keresztül visszatértek Kecskemétre.⁶⁴

– Kecskeméten a Nagykőrösi utcában, a katonai kommandáns épületében még délután Szász főhadnagy távbeszélőn parancsot kért a hadtestparancsnokságtól a fegyverhasználatra vonatkozóan, ahonnan arra utasították, hogy tárgyaljon a tömeggel.

– A tüntetők követelték, hogy a tisztek és a katonák álljanak a forradalom mellé, vezessék tovább a megmozdulásokat. Egyik vezetőjük Berger tartalékos hadnagy volt, akit néhány hónappal korábban szereltek le a honvédségtől. Ezután az utcai fronton az egyik ablakból beszélt egy tiszt az emberekkel, akik követelték a bebocsátást, amit meg is engedtek, azal a feltétellel, hogy a tisztek és a katonák nem fogják átadni fegyvereiket. A felesleges fegyvereket és lőszert elrejtették. A kapu kinyitása után a tömeg bement az épületbe, de fegyvert a fentiek miatt nem találtak, a megállapodás értelmében a katonáktól pedig nem követeltek. A tiszteket és a katonákat azonban felszólították, hogy induljanak velük a repülőtér elfoglalására. Szász főhadnagy ezt elhárította, de javasolta, hogy hívják fel a repteret, és tárgyaljanak velük. Egy Szegedi nevű tüntető, aki mint a forradalmi tanács elnöke mutatkozott be, ezt meg is tette. Más adatok

⁶³ OSZK 412. 20. Fővárosi Bíróság B 2924/1975. Szabó János pere.

⁶⁴ OSZK 412. 20. Fővárosi Bíróság B 2924/1975. Szabó János pere. Az Nb XI. 9055/1959. sz. ítélet adatai. A Nagykőrösön történekről bővebb információk Böőr László: Adatok az '56-os forradalom Pest megyei történetéhez c. műve 80 - 84. oldalán található.

szerint Nagy Lajos felkelő telefonált a reptérre, és támadással fenyegette meg őket, ha nem állnak át.

– A tüntetők egy része elhatározta, hogy a posta elfoglalására indul, másik része pedig a katonai bíróság épületéhez, hogy onnan is kiszabadítsa a foglyokat. A postát időlegesen el is foglalták, de Lukács András százados még az este folyamán visszafoglalta.

– A hadbíróshoz vonulók útközben feltartóztatták a helyőrségparancsnok rajgépkocsiját, amely löszert szállított a helyőrségkommendáns hivatalához. A kocsit fellobogózták, majd még egy kocsit szerezve mintegy 80 főnyi csoport érkezett a hadbíróshoz. Itt azonban foglyok nem voltak, mert már előző nap átszállították őket Szegedre.

– A tüntetők az események során behatoltak a városi tanácsháza épületébe is. Nagymarosi Kálmán, a városi tanács vb-elnöke a mellékhelyiségeken keresztül a megyei hadkiegészítő parancsnokságra menekült.⁶⁵

– Az esti órákban a tömeg a főtérrre vonult, közülük mintegy ötven–hatvan főnek lehetett fegyvere.

– Szentkirályi Frigyes alezredes azt a parancsot kapta, hogy a tömeget oszlassa szét, és a teret tisztítsa meg. Ehhez rendelkezésére állt Joós százados parancsnoksága alatt 25 fő a 19. híradózászlóaljtól, Szabó százados parancsnoksága alatt 120 fő és 4 harcokosi a 12. gépesített ezredtől, a későbbiek folyamán pedig Edenmayer Pál vezetésével 140 fő a kiskőrösi 19. gépesített ezredtől. Barát Béla százados egy hangszórós kocsival szólította fel az embereket távozásra. Mikor ennek nem tettek eleget, Szentkirályi alezredes parancsot adott a tüzelésre. A tömeg szétszaladt, „mondhatni hanyatt-homlok menekült”, és a tér hamarosan kiürült. Ekkor halt meg Faragó Etelka, Józsa Pál, Kovács József, Rigó István és özvegy Tóth Mátyásné.⁶⁶ Józsa Pál a Beretvás Szálló előtt kapott géppuskából fejlövést, özvegy Tóth Mátyásné a Szabadság téren érte géppuskából fejlövés, Kovács József a Széchenyi téren kapott halálos sebet.⁶⁷ A sortüzeknek legalább 19 sebesültje volt ezen a napon.

– A hadtestparancsnok közölte a repülőhadosztály parancsnokával, hogy ettől kezdve a hadosztály a hadtest alárendeltségébe fog tartozni. Ezután a hadosztályparancsnok elrendelte a földi riadót az egész állomány részére, és megszállták a földi védelmi támpontokat, valamint a repülőter

⁶⁵ HL 1956-os gyűjtemény. A Kecskeméti Megyei Hadkiegészítő Parancsnokság jelentése. 6/58. ö.e. 317-319. főlíó.

⁶⁶ PN 46. évf. 250. sz. (1991. okt. 25.) 4.

⁶⁷ BKMÓL A Bács-Kiskun Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága egészségügyi osztályának iratai. Szociálpolitikai csoport iratai 1954–1973. (a továbbiakban XXIII. 13. b.) 38933/1957. és Kecskemét Város Tanácsa Végrehajtó Bizottsága igazgatási osztályának iratai. Igazgatási csoport iratai 1949–1963. (a továbbiakban XXIII. 556. b.) 3073/1957. és 1510/1957. Az áldozatokkal kapcsolatos információk ezekből a dokumentumokból származnak, a későbbiekben nem jelöljük.

felé vezető útvonalat, s így a repülőtér teljes mértékben fölkészült a földi támadás elhárítására. A gépeket a földön a város felé fordították, hogy fegyverzetüket szükség esetén fel tudják használni. Biztonságba helyezték a repülőtéren lévő szovjet tanácsadókat is.

– Miközben zajlottak a sortűzek, a városi pártbizottságon és a városi tanács épületében késő délután megbeszélést tartottak. Ezeken a tanácskozásokon arról volt szó, hogy az alakuló munkástanácsokba, illetve gyár-őrségekbe megbízható embereknek kell kerülniük. Ilyen értelmű felhívást adott ki egyébként Budapesten a SZOT elnöksége és a párt központi vezetősége is. Bánhidi Lambertné, a Vendéglátóipari Vállalat párttitkára részt vett ezen a megbeszélésen, és utána Csöszi Sándorral és Denneberg Tibor igazgatóval a vállalat pártirodáján beszéltek meg a pártbizottságtól kapott utasításokat.⁶⁸

– A tüntetők közül azok, akik korábban fegyverhez jutottak, néhányan viszonozták a tüzet, és megindult a fegyveres harc. A főteret, az odavezető utakat, valamint a tiszti klub környékét, ahol Szentkirályi harcálláspontja volt, a kora esti órákban megtisztították a tüntetőktől és felkelőktől. Az éjszaka folyamán váltakozó hevességgel folyt a harc, amely sokkal inkább szórványos lövöldözés lehetett, mint összefüggő harci esemény. A kiskőrösiek feladata volt a homokbányai laktanyától a városközponton át a repülőtérig húzódó vonal mentén felszámolni a fegyvereseket. Az ezred első oszlopát Vági Lajos alezredes, a helyőrségi parancsnok vezette.

– 17 óra 40 perckor egy kb. 30 fős felkelő csoport két kocsival a járási kiegészítő parancsnoksághoz ment. Tűz alá vették az épületet, majd követelték, hogy engedjék be őket. Pataki Mihály főhadnagy viszonozta a tüzet, mire a támadók meghátráltak. Éjjel ismét megjelentek felkelők az épületnél, de ekkor nem támadtak.⁶⁹

– 18 órakor Szabó János százados parancsnokságával a kecskeméti 12. gépesített ezred Kecskeméten maradt része is bekapcsolódott a tüntetők elleni harcba. A Máriavárosban a vasutasok a sorompót lezárták a harckocsik előtt. Mivel nem akarták felnyitni a sorompót, a harckocsik legázolták azt, közben állítólag majdnem összeütköztek az éppen áthaladó személyvonattal.⁷⁰ A harckocsik a tiszti klub elé mentek, és részt vettek a Széchenyi téren lévő tüntetők elleni sortűzben.

– A kiskőrösi 19. gépesített ezrednek a tiszti klubhoz kellett vonulnia. A Don-kanyarnak nevezett útkanyarulatnál az ezred tüzet kapott, de tovább

⁶⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1859/ 1959. Benkő Pál pere.

⁶⁹ HL 1956-os gyűjtemény. A Kecskeméti Járási Hadkiegészítő Parancsnokság eseményleírása. 6/59. ő.e. 320-323. fólió.

⁷⁰ HL 1956-os gyűjtemény. 2/29. ő.e. 374-376. fólió.

vonult, és a városháza mellett állt le. A városháza tetejéről géppisztolyból tüzeltek, egy lövés el is találta Márk Dániel tizedest, és meghalt. Az ezred egy csoportja átkutatta az épületet, de nem találta a támadókat. A város központjához vezető utakat lezárták.⁷¹ A tiszti klubhoz rendelték a kecskeméti 2. gépesített felderítő zászlóalj egyik egységét is azzal a parancsal, hogy támadás esetén kíméletlenül tüzelni kell. Éjszaka 60-70 embert tartóztattak le, köztük 40-50 fegyverest. Kihallgatásukat az alakulattól Osváth Sándor százados, a politikai helyettes végezte.⁷²

– Szintén a tiszti klubhoz rendelték a kecskeméti 174. javítózászlóalj egyik egységét Szatmári főhadnagy és Ihász főhadnagy vezetésével. Szatmári főhadnagy megsebesült a tiszti klub bejárati folyosójánál, mert Békési főhadnagy véletlenül átlötte a lábát.⁷³

– Szentkirályi Frigyes szoros összeköttetést tartott a megyei és a városi pártbizottsággal, Daczó Józseffel és Halanda Istvánnal, illetve a megyei tanács elnökével, Dallos Ferencsel és a kiegészítő parancsnokságon lévő Kósa alezredessel. Összekötőt küldött Lugosi János őrnagy személyében a szovjet parancsnoksághoz, és tartotta az összeköttetést a rendőrséggel, melynek épületét az éjszaka folyamán többször is megtámadták. Különösen erős volt a tűz a rendőrséggel szemben lévő, építés alatt álló házból. Az épület védelmét Kádi Sándor irányításával körülbelül harminc rendőr látta el, míg megérkeztek Vági Lajos katonái, akik biztosították az épületet, és részben a lőszerkészletet egészítették ki.⁷⁴

– Este 8 óra körül fogták el Nagy Lajos felkelőt, aki a délután folyamán szintén fegyveres csoportot alakított.⁷⁵

– Este 10 órakor a postát felkelők szállták meg. A posta átvizsgálása céljából Lukács százados parancsnoksága alatt 6 tiszt és 4 katona ment ki Gyulai ezredes parancsára, azzal a feladattal, hogy derítsék ki miért nem működik a távolsági bejelentő. A kiküldött járőr az ott dolgozó postások segítségével letartóztatta és előállította a fegyvereket.

– Az éjszaka folyamán Szentkirályi alezredes harcokcsikkal járőrözést szervezett. A felkelők elleni harcban a Lukács András százados vezette

⁷¹ HL 1956-os gyűjtemény, 2/30. ö.e. 387-391. fólió.

⁷² HL 1956-os gyűjtemény. A Kecskeméti 2. Gépesített Felderítő Zászlóalj jelentése az alakulat október 23. utáni eseményekben való részvételéről. 2/37. ö.e. 444-448. fólió.

⁷³ HL 1956-os gyűjtemény, 2/38. ö.e. 449-451. fólió.

⁷⁴ VASS Henrik, 1958. 179.

⁷⁵ HL XI/22. a. B 29/1958. Lukács András pere. Nagy Lajos 1957. jan. 30-i kihallgatási jegyzőkönyve. Nagy Lajos részt vett a pártbizottság, tiszti klub, AVH, börtön és rendőrség környékén lezajlott eseményekben. Többször hangoztatta, hogy a harcok kirobbanása után az Újkollégium tornyában foglaltak állást, a vasútállomás elfoglalását és lefegyverzését is saját érdemének tulajdonította. Ide egy katonai viponnal érkezett más fegyveresekkel együtt, lefegyverezték az itteni katonákat, a távirót és a telefont pedig megrongálták. Ezután visszament a rendőrséghez, ahol letartóztatták. Október 26-i letartóztatásakor elmondása szerint Kádi őrnagy hallgatta ki. Október 30-ig volt fogságban.

járőr tűnt ki legjobban, az egységet a vasútállomás előtti téren igen erős tüzzel fogadták az ellenállók.

– Éjjel több mint 50 főt tartóztattak le, akiket a homokbányai laktanyába szállítottak be kihallgatásra. Vági Lajos irányította a vallasásokat. Ezzel, és a délelőtti eseményekben játszott szerepe miatt osztatlan gyűlöletet keltett maga iránt a város közvéleményében.

– Éjjel negyed 12-kor a Talfája közben a katonák géppuskával lelőtték Giliczó Mihályt, aki nem állt meg a felszólításra, és valószínűleg fegyver is volt nála.

– Éjjel Gyurkó Lajos Kecskemétre rendelte a kalocsai 24. harcokosi rohamlöveg ezredet Szabó István őrnagy parancsnoksága alatt. Éjfélre ért az egység Kecskemétre.⁷⁶

Október 27.

– Hajnalban a tiszti klubhoz, a főtérré, a vasútállomáshoz, illetve a megyei pártbizottság és a megyei tanács biztosítására rendelte Gyurkó Lajos a kalocsai 24. harcokosi rohamlöveg ezredet. Szabó István őrnagynak Szentkirályi Frigyesnél kellett jelentkeznie, akitől azt a parancsot kapták, hogy foglalják vissza a kommandánsi hivatalt.⁷⁷

– A kora délelőtti órákban Szentkirályi Frigyes alezredestől Zalavári József ezredes vette át a parancsnokságot a harci eseményekben résztvevő egységek felett. Zalavári ezredes a szovjetekkel szoros kapcsolatot tartva és együttműködve Kecskemétet két részre osztotta. E szerint a Rákóczi út, főtér, Izsáki út által képzett vonaltól északra lévő városrészeket a szovjetek, az ettől délre eső részt a magyar hadsereg katonái ellenőrizték. A szovjetek egy páncélos zászlóaljjal vettek részt az eseményekben.

– Valószínűleg délelőtt Lukács András százados parancsára a tiszti klubból Lukács Béla főhadnagy és 8 katona a Rigó utcába ment, mert ott egy fegyveres csoport volt. A helyszínen erős ellenállásba ütköztek, ezért egy harcokosit kaptak támogatásként. A fegyvereseket szétszórták, két felkelőt elfogtak, és a tiszti klubba vittek. A szabadságharcosok elleni fellépésben kitűnt Farkas János és Szegál Béla honvéd.⁷⁸

– Délelőtt 10 óra után a Szabó János és Belényesi Mihály által vezetett felkelők a Kistemplom téren tüzet nyitottak egy magyar tankra. Az viszszalótt, és Szabó János könnyebben megsebesült. Miután bekötötték a lábát, a cigányváros felé mentek, találkoztak Kriminál Jolánnal és egy ti-

⁷⁶ HL 1956-os gyűjtemény. A Kalocsai 24. Harcokosi Rohamlöveg Ezred jelentése 1956. október 23-tól december 26-ig. 2/32. ö.e. 398-413. fólió.

⁷⁷ HL 1956-os gyűjtemény. 2/32. ö.e. 398-413. fólió.

⁷⁸ HL 1956-os gyűjtemény. 2/5. ö.e. 44-57. fólió.

zenkét év körüli fiúval, akit Faragó Mátyásnak hívtak. Elindultak a város felé, amikor katonák vették észre őket, és be akarták keríteni csoportjukat. Szabó János, Belényesi Mihály és egy ismeretlen a járási kiegészítő parancsnokság felé szaladt.⁷⁹ A járási kiegészítő parancsnokság épülete előtt, annak őrsége, Illés Béla százados és Koprivanáczy Ferenc főhadnagy, megállásra kényszerítette és igazoltatta őket.⁸⁰ Golyószóró és géppisztoly is volt náluk. A katonák felszólítására átadták fegyverüket. Szabó János megszökött, de nem tudták elfogni, mert amerre futott, arról több lövést adtak le a kiegészítő parancsnokság épülete felé. Az elfogott két személy közül az egyiknél semmilyen igazolvány nem volt. A parancsnok, Gulyás Kis Sándor főhadnagy jelentette a helyőrség-parancsnokságnak a két felkelő elfogását, ahonnan jármű hiányában nem tudtak értük jönni. Jelentett Andó Ferenc századosnak, a megyei kiegészítő parancsnokság vezetőjének is, ahonnan 15-20 perc múlva azt a parancsot kapta, hogy mivel fegyverrel támadtak a proletárhatalom ellen, a helyszínen ki kell őket végezni.⁸¹ Belényesi Mihályt és egy ismeretlen, 16-18 éves felkelőt, akinek a karján „M.I.” tetoválás volt, elfogása után a helyszínen, a László Károly utcában, a járási kiegészítő parancsnokság udvarán kivégezték. Pataki Mihály és Gulyás Kiss Sándor katonatisztet tartják a tettesnek.⁸² Az ismeretlen, tetovált fiatalember valószínűleg Vemula Lászlóval volt azonos.⁸³ A katonák Gyurkó Lajos parancsa alapján jártak el, ugyanis azt az utasítást adta, hogy a fegyverrel elfogott felkelőket a helyszínen ki kell végezni. Erre Zalavári József alezredes és Kósa Ferenc alezredes is parancsot adott. Az áldozatokat később zsebkendővel hátrakötött kézzel találták meg, és a Szentháromság temető halottsházába vitték.⁸⁴

– Sós Imre, aki korábban rendőr volt, társaival a Kurucz körút és a Nap utca sarkán gyülekezett, újból meg akarták támadni a rendőrséget. A rendőrség épületéből egy osztagot küldtek ellenük, erre a felkelő csoport elszéledt, nem bocsátkozott harcba. A Kerekes utcában Sós Imre találkozott Karácsonyi István ügyésszel, aki érdeklődött tőle az eseményekről.

⁷⁹ OSZK 412. 20. Fővárosi Bíróság B 2924/1975. Szabó János pere. Szabó János 1959. jún. 13-i kihallgatási jegyzőkönyve. Szabó és Belényesi egy házban lakott, Szabó az 1959. nov. 3-i jegyzőkönyvben a fegyveres felkelők egyik vezetőjeként említi Belényesit.

⁸⁰ HL 1956-os gyűjtemény. A Bács-Kiskun megyei kiegészítő parancsnokságok történelme 1956. október 23-tól 1957. május 1-ig. A Kecskeméti Járási Kiegészítő Parancsnokság története. 6/a/3. ö.e. 316-403. f.ólió.

⁸¹ HL 1956-os gyűjtemény. 6/59. ö.e. 320-323. f.ólió. A kiegészítő parancsnokságok két jelentést is beküldtek 1957-ben. Az 1956-os gyűjteményben az egyik jelentéssorozat a 6. őrzési egységben, a másik a 6/a. őrzési egységben van.

⁸² PN 46. évf. 250. sz. (1991. okt. 25.) 4. és PN 53. évf. 129. sz. (1998. jún. 4.) 1. és 6. illetve 53. évf. 159. sz. (1998. júl. 9.) 3.

⁸³ Kecskeméti Lapok (a továbbiakban KL) 86. évf. 46. sz. (1990. nov. 16.) 11.

⁸⁴ PN 50. évf. 248. sz. (1995. okt. 21.) 1. és 7.

A Rákóczi út elején a katonák nem engedték tovább az állomás irányába, lövöldözés is támadt, ezért bevitték a rendőrségre.⁸⁵

– A kiskőrösi 19. gépesített ezred katonái is több fegyverest elfogtak. A Katona József Színházban lévő felkelőket Mayer Károly főhadnagy és Csaba István honvéd részvételével fogták el. Délben az ezred parancsot kapott, hogy a várost fésülje át, a fegyvereseket fogják el, vagy semmisítsék meg. Édelmayer Pál százados, az ezredparancsnok a területet utcánként felosztotta, és estére végeztek a feladattal. 28 fegyverest állítottak elő a cigányvárosból.⁸⁶

– A fegyveresek letartóztatása és az általános igazoltatás tovább folyt, az elfogottakat a hadtestparancsnoksághoz szállították be. A katonai elhárító osztály tagjai és államvédelmissek hallgatták ki őket.

– Kecskeméten a délelőtti folyamán végig tartott az összecsapás. Különösen a Czollner tér és az Erzsébetváros (cigányváros), valamint a város északi részén, a Budai kapu környékén fejtettek ki jelentősebb ellenállást a felkelők. A hadsereg természetesen óriási fölényben volt létszámban és fegyverzetben is. Ezt demonstrálja, hogy a katonaság nehézfegyverzetet és repülőgépeket is bevetett az ellenállás felszámolására. A cigányvárosban a fegyveresek felszámolására Gyurkó Lajos először tankokat akart felhasználni, majd a légierő bevetése mellett döntött. A vadászrepülő hadosztálytól 10 óra 32 perckor felszállt Vázsonyi Miklós százados és Iván Dezső őrnagy, hogy gépágyútűzzel – a hadtest gyalogos egységeivel együttműködve – megbénítsák, illetve megsemmisítsék a cigányváros mellett lévő „tűzfészket”. A gyalogos egységeket Lukács András százados irányította, illetve a repülőgépeknek harcokocsikból kilőtt világító rakétákkal jelezték a célpontokat.⁸⁷ A támadásban részt vett a kalocsai ezred is.⁸⁸

– A cigányváros elleni repülőátmadásnak több halálos áldozata is volt. Válik Rozália és özvegy Kilvádi Sándorné a saját lakásában halt meg. Molnár Sándort szintén a saját lakásában érte haslövés. Ő kórházba szállítás után, november 6-án halt meg. Lobos József lőtt sérülés következtében a kórházban halt meg. Rajtuk kívül még legalább tizenötén sebesültek meg.⁸⁹

⁸⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1094/1957. Sós Imre és Érsek Sándor pere.

⁸⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 2/30. ó.e. 387-391. f.ólió.

⁸⁷ PN 46. évf. 267. sz. (1991. nov. 14.) 9.

⁸⁸ HL 1956-os gyűjtemény. 2/32. ó.e. 398-413. f.ólió.

⁸⁹ A saját lakásukban meghaltak és megsebesültek minden valószínűség szerint a cigányváros elleni repülőátmadás következtében szenvedték el sérüléseiket. A dokumentumok nyújtotta szűkös információk pedig arra engednek következtetni, hogy a fegyveres felkelőkre szinte vadásztak a hatalom emberei. Ezt bizonyítja Belényesi Mihály, az ismeretlen fiú, Giliczó Mihály és Frankó Pál esete. A cigányváros (Erzsébetváros) géppuskáztatása, férfi lakóinak összegyűjtése és a közben történt atrocitások pedig nagyszabású megtorlást sejtetnek.

– A katonaság összegyűjtötte a cigányvárosból a férfiakat, és a tisztí klubba vitte őket. Fekete Istvánt, miközben teherautón fogolyként szállították, a Trombita utcában lötték le a Nagytemplom tornyából leadott lövéssel.⁹⁰ Még egy kecskeméti lakos halt meg a nap folyamán harcok következtében, Buzsik Pált Monor közelében az országúton tankból érte fejlövés. A harcok során a hadsereg páncélosai szétlőtték az Újkollégium tornyát, de jelentős károkat szenvedett a zsinagóga és a malomtorony is.

– Kecskemétre rendelték a szabadszállási 16. közepes harcokoszad egyik egységét is. A három harcokoszt K. Kovács Sándor vezényelte. Tomasovszky István hadnagy harcokosziágyúval kilőtte a honvédkórházzal szembeni víztornyban lévő géppuskafészket.⁹¹

– Gyurkó Lajosnak, a kecskeméti hadtest parancsnokának utasítására, és Galgóczi Károly ezredesnek, az OLLEP törzsfőnökének jóváhagyásával, a nap folyamán a 62. vadászrepülő ezred gépei több felszállást hajtottak végre. Így parancsot kaptak a tiszakécskei, a kiskőrösi és a csongrádi tüntetések felosztatására. A csongrádi tüntetés megtámadásakor Istenes Elemér főhadnagy gépével a városon kívül lezuhant, és életét vesztette. Más adatok szerint a gépet a csongrádi katonák lötték le.⁹² Gyurkó lövetni akarta még Szabadszállás, Kerekegyháza, Kunszentmárton és Fülöpszállás tüntetőit is, de a hadosztályparancsnok megtagadta, ugyanis Nádor Ferenc ezredes, a légierő parancsnoka megtiltotta a felszállást.

– A megyei pártbizottság és a katonai parancsnokság rohambrigádokat állított fel. A különítményekben katonák és ÁVH-tisztek voltak. Azt a feladatot kapták, hogy azokban a községekben, ahol a pártfunkcionáriusokat bántalmazták, az elkövetőket a helyszínen büntessék meg. Felhatalmazást kaptak helyszíni kivégzésekre is.⁹³

– A kecskeméti harcokról október 27-én este rövid hír hangzott el a Kosuth adó műsorában.⁹⁴

– A Népújság október 26-án egyoldalas különszámot vagy röplapot adott ki, melyet október 27-én katonák terjesztettek teherautóról a városban. Ebben rövid hír jelent meg a Kecskeméti Nyomda munkástanácsának megalakulásáról. A hír szerint ez volt az első munkástanács Kecskeméten, tagjai: Durszt Ferenc, Faragó Imre és Sebők Mihály. A munkástanács Faragó Imrét választotta meg a vállalat igazgatójának.

⁹⁰ PN 46. évf. 250. sz. (1991. okt. 25.) 4.

⁹¹ HL 1956-os gyűjtemény. A Szabadszállási 16. Közepes Harcokoszad története. 2/31. ö.e. 392-397. főlíó.

⁹² PN 46. évf. 250. sz. (1991. okt. 25.) 4.

⁹³ A Politikatörténeti Intézet Levéltára (a továbbiakban PIL) 1956-os gyűjtemény. Az MDP központi pártügyelet iratai. 1956. október 28-30. (a továbbiakban 290. f. 1/21. ö.e.)

⁹⁴ KENEDI János szerk. 1989. 109.

– A kecskeméti Gépgyárban október 27-én választották meg a munkástanácsot. A 600-700 dolgozó közül körülbelül 150 munkás jött össze reggel 7-8 óra között. Farkas Imre üzembizottsági elnök, Balogh Ferenc igazgató, Szabó Lajos főmérnök és Mészáros Ferenc párttitkár irányította a választást. A munkástanácsnak 70-74 tagja lett, Kerekes Ferenc rendészeti osztályvezetőt azonnal leváltották. Balogh Ferenc igazgató instrukciójára Kramanics Gyulát választották meg a gyárórség vezetőjének. Az igazgató, a főmérnök, a jogügyi előadó és mások is Vlacsil Tibort javasolták a munkástanács elnökének, akit meg is választottak. Vlacsil Tibor felhívta Halanda Istvánt a városi pártbizottságon, és bejelentette, hogy ő lett a munkástanács elnöke, majd fegyvereket kért a gyárórség számára. Hamarosan 9 puskát kaptak, melyeket megbízható kommunistáknak szántak. Éjszakára katonákkal akarták megerősíteni a gyárórséget, amit Vlacsil Tibor is támogott.⁹⁵

– A Lakatosipari Vállalatnál 11 óra körül az igazgató és Laczi Endre üzembizottsági elnök, illetve a többi vezető gyűlést hívott össze, hogy megalakítsák a munkástanácsot. Hohn Jenő követelte az igazgató eltávolítását, Damó Lászlót javasolta igazgatónak, aki azonban ezt nem vállalta. Először bekiabálással kezdték megválasztani a munkástanács tagjait, de ez így nagyon szervezetlen volt, ezért elhatározták, hogy műhelyrészenként két-két küldöttet jelölnek, akik közül aztán majd választanak. Elkezdtek megfogalmazni a követeléseket is. Az egyes műhely ifj. Nagy Sándort és Szakonyit jelölte. Ezután újból összegyűltek a munkások, az üzembrészenként megválasztott tizenhat munkástanácstag bemutatkozott, majd a főmérnöki irodába mentek elnökséget választani. Először itt is szóbeli választással próbálkoztak, de így sem Bíró Sándor, sem Kállai Gyula nem akart elnök lenni. Ezután titkos választást tartottak, és Bíró Sándor lett a munkástanács elnöke, Sztojanovics Miklós az alelnök, Nagy Sándor, Fodor Tibor, Balogh István és Mészáros az elnökség, vagyis az intézőbizottság tagja. Bíró Sándor ezek után üdvözölte a megalakult munkástanácsot, és azt ígérte, hogy a rábízott feladatokat a lehető legjobban végzi el. A választáson, illetve a gyűlésen a párttitkár, az üzemvezető, az üzembizottsági elnök, az igazgató és a szakszervezet megbízottja, Deák Ferenc is jelen volt. A dolgozók kérték a káderlapok kiosztását, amiről vita kerekedett. Nagy Sándor javasolta, hogy olvasatlanul égessék el azokat. Ezalatt néhányan bementek az irodába, és a munkástanács nevében elkérték azokat Matkovics Rozáliától, és megkezdtek a kiosztását. A követelések megfogalmazását, egységesítését másnapra halasztották.⁹⁶

⁹⁵ Bács-Kiskun Megyei Bíróság irattára (a továbbiakban BKMB) B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere.

⁹⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1055/1957. ifj. Nagy Sándor pere.

– Az Épületgép Karbantartó Vállalatnál (ÉMUK) is munkástanácsot választottak. A gyűlést Simkó András párttitkár, egyben főmérnök, az igazgató és a főkönyvelő szervezte meg, és a kultúrteremben zajlott le. A gyűlésen a munkások követelték a normák eltörlését, Rácz Ferenc tervstatistikus és Simkó párttitkár eltávolítását. A munkástanács elnökhelyettese Bognár Ferenc lett. A Téglagyárból egy küldött jött, és segítséget kért a munkástanács ottani megválasztásához. Bognár Ferenc, Simkó András és Tóth István lakatos ment át a Téglagyárba. Utána ellátogattak a Gépgyárba is, ahol megbeszélést tartottak Vlacsil Tiborral.⁹⁷

– A Vízmű Vállalatnál is munkástanácsot választottak a pártbizottság instrukciói szerint. Elnöke Szili István lett, bekerült Tassi Lajos igazgató, Szabó Sándor főkönyvelő, Németh Béla főmérnök is. A munkások azonban nem bíztak az így létrejött testületben, ezért Csernák János, Gondi Tivadar és Sz. Kovács László javaslatára október 29-én újabb választást tartottak.⁹⁸

– Hasonló módon zajlott mindez a Terményforgalmi Vállalatnál is. Itt Lukács Ferenc vállalati párttitkár készítette elő a munkástanács megválasztását Szabó László, a szakszervezeti területi bizottság elnökének utasításait követve. Összeállították a tagok névsorát, elnök Kuczka Antal lett, és bekerültek a pártalapszervezet és a szakszervezet jelöltjei is. Így a 15 tagú testület 40 %-a a kommunisták jelöltjeiből került ki, és elsősorban gazdasági kérdésekkel foglalkozott.⁹⁹

Október 28.

– Hajnali 2 órakor a malomból és a templomtoronyból fegyveresek tüzeltek. A malmot Kockás főhadnagy kutatta át négy katonával, de nem találtak senkit.¹⁰⁰

– Reggel 5 órakor a Honvéd és a Darab utca sarkán lelőtték Frankó Pál gépgyári munkást. Nyolc lövés érte. Ez a terület szovjet ellenőrzés alatt állt.¹⁰¹

– A 12. gépesített ezred egységének a magaslati pontokat kellett megszállniuk: köztük a Nagytemplomot, a városi tanács épületét, a Barátok templomát és a Csányi utcai malmot. 10-11 óra körül az Újkollégiumból rálöttek az egységre. A biztosító részleg tűz alá vette az épületet, amelyben egy fiatal fiút elfogtak, akinél géppisztoly volt.¹⁰²

⁹⁷ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

⁹⁸ BKMÖL XXV. 30. B 231/1958. Csernák János pere.

⁹⁹ BKMÖL XXV. 30. B 393/1958. Lázár Ákos pere.

¹⁰⁰ HL 1956-os gyűjtemény. 2/5. ö.e. 44-57. fólió.

¹⁰¹ PN 46. évf. 256. sz. (1991. nov. 1.) 4.

¹⁰² HL 1956-os gyűjtemény. 2/29. ö.e. 374-376. fólió.

– Kisebbségi lövöldözések a délelőtti folyamán még előfordultak, a felkelést azonban gyakorlatilag leverték. Több tiszt és katona tűnt ki a felkelők elleni harcban, köztük Baráth Béla százados. A harcok folyamán a posta elfoglalásánál és más objektumok megtisztításánál Lukács András százados, Németh József százados, Kelemen József őrnagy, Zsoldos Bertalan főhadnagy, Szabó János százados, Takács József főhadnagy, Decsi István főhadnagy, Mátyási Antal százados, Molnár Béla százados, Veres István főhadnagy, Domokos Ferenc hadnagy, Szommer István hadnagy, Tóth Ferenc szakaszvezető „tüntette” ki magát. Különösen kiemelkedő szerepet töltött be ezeken a napokon Lugosi János őrnagy, aki a szovjet csapatok összekötője volt. Az összeköttetés biztosítása terén közreműködött Balogh Imre százados, Suki Zoltán hadnagy és Peller József főhadnagy, aki összekötő és tolmács is volt.

– A város területén összefogott emberek létszáma ezen a napon 85-90 fő volt. Ennél jóval több volt azonban az olyanok száma, akiket kellő igazolás hiányában a homokbányai laktanya egyik épületében gyűjtöttek össze. A megye különböző településeinek letartóztatottakat is ide szállították.

– A Honvédelmi Minisztérium felelősségre vonta Gyurkó Lajost a polgári lakosság elleni kegyetlen fellépés miatt, rövidesen pedig az OLLEP parancsnokságáról utasítás érkezett, hogy csak a honvédelmi miniszter engedélyével szállhatnak fel repülőgépek a kecskeméti repülőtérrel.¹⁰³

– Ülést tartott a megyei tanács végrehajtó bizottsága. Dallos Ferenc megállapította, hogy Kecskeméten vidéki „ellenforradalmi” gócot akartak létrehozni. Beszámolójában¹⁰⁴ hűtlennek nevezte az ügyészség és a rendőrség vezetőit, akik jelen voltak az eseményeknél, és másokat is, akik könnyű utat engedtek ennek a „hisztériának”.¹⁰⁵ Hangoztatta, hogy a megyei vezetőket, főleg a karhatalom, a börtön, a rendőrség és a párt vezetőit, felelősség terheli a kialakult helyzetért. A felelősségre vonás érdekében a párt megyei bizottságához fog fordulni, hogy az érintettek kapjanak példás büntetést. A megyei tanács vb kiterjesztette a hatáskörét minden gazdasági szervre, köztük a minisztériumi vállalatokra is. A vb nem ismerte el a megalakult nemzeti- és a forradalmi bizottságokat.¹⁰⁶ „Az önvédelmi csoport önfeláldozó módon állt helyt éjszakákon át, meg kell találni a módot, hogy ezeket az elvtársakat pénzzutalomban is részesít-

¹⁰³ SÓLYOM József – ZELE Ferenc, 1957. 125.

¹⁰⁴ Ez a beszámoló okt. 28-án hangzott el, mikor már látszott, hogy Gyurkó sikeresen fojtotta vérbe a fegyveres felkelést. A dokumentum első fele a BKMT V.B. Elnöki iratai közül került elő (XXIII. 1. b. 1/1957), folytatása pedig az MSZMP Archívumából. Gyorsírási naplóból áttett jegyzőkönyvről van szó, melyen semmiféle aláírás, pecsét, stb. nincs, tehát nem tekinthető teljesen hitelesnek. Tartalmát azonban helytállónak fogadhatjuk el, mert a korabeli sajtóban megjelent közlemények igazolják.

¹⁰⁵ BKMÖL XXIII. 1. b. 1/1957. 2.

¹⁰⁶ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957. 3.

sük.”¹⁰⁷ Az áldozatul esett polgári személyek hozzátartozóinak a vb segítséget ígért.

– Dallos Ferenc vezetésével a következő intézkedéseket hozták: utasították a tisztviselőket, hogy október 29-én álljanak munkába. A megyei tanács vb átvette az ellenőrzést a megye gazdasága felett. Követelték, hogy a kormány ismerje el a vb kizárólagos hatáskörét a megye területén. Budapest ellátása érdekében Buda Gábort megbízták a felvásárló vállalatok feletti diszponálással, Dózsa Józsefet pedig a szállítóeszközzel rendelkező vállalatok feletti felügyeleti joggal ruházták fel. Tyukos Béla a pénzügyi szerveket ellenőrizte, hogy csak a vb legyen jogosult a pénzeszközökkel rendelkezni. Tóth Ferencet megbízták, hogy hívja össze a pedagógusokat, hogy állítsák helyre a rendet az oktatás megkezdése érdekében. Szorgalmazták a kereskedelem és az autóbusz-közlekedés megindítását. Este 6-tól reggel 5-ig kijárási tilalmat rendeltek el, így az üzemekben megindulhatott volna a munka. Az üzleteknek a kijárási tilalom előtt fél órával kellett bezárniuk, a vendéglátó vállalatokat is kötelezték, hogy tartsanak nyitva, de csak sört árulhattak, bort nem. Az újság szerkesztőjét utasították, hogy számoljon be az intézkedésekről.¹⁰⁸ Dallos Ferenc azt állította, hogy beszélt Nagy Imrével, aki helyeselte és a kormány részéről tudomásul vette az eddigi intézkedéseket.¹⁰⁹

– A Népújságban megjelent a kormány tüzszüneti felhívása.

– Folytatódott a munkástanácsok megalakulása. A Lakatosipari Vállalatnál folytatták a követelések szövegezését, majd eldöntötték, hogy ifj. Nagy Sándort fogják delegálni a leendő városi forradalmi bizottság alakuló ülésére. Nagy Sándor követelte az igazgató és a munkaügyi osztály vezetőjének az eltávolítását. Küldöttség jött az ÉMUK-tól, tagjai közölték, hogy náluk is megalakult a munkástanács és ismertették a memorandumot, amit megfogalmaztak. Délelőtt megérkeztek a fegyverek, ezeket a párttitkár elzárta a pánccelszekrényébe. Nagy Sándor és Sztojanovics Miklós a Kinizsi Konzervgyárba, Gacza Kálmán és Fodor Tibor a Barneválba, Bíró Sándor és még egy társuk a Gépgyárba ment küldöttségként. Nagy Sándort azért küldték át a Kinizsi Konzervgyárba, mert híre ment, hogy ott nem szabályszerűen választották a munkástanácsot, hanem az igazgató jelölte ki a tagokat. Nagy Sándor felszólalt, és ismertette a Lakatosipari Vállalat memorandumát, amely az alábbi követeléseket tartalmazta:

¹⁰⁷ BKMÖL XXIII. 1. b. 1/1957. 2.

¹⁰⁸ Népújság 11. évf. 255. sz. (1956. okt. 28.) 1. Az MDP V.B. és a megyei tanács vb közös közleménye. A megyei tanács telefon-összeköttetésben állt a Minisztertanáccsal, általában Mohácsi Károly volt a telefonügyeletes.

¹⁰⁹ BKMÖL MSZMP BKMB Archivuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Megyei szintű összefoglaló. Dallos Ferenc vb-elnök összefoglalója.

- a szovjet csapatok kivonása
- a Varsói Szerződés felmondása
- a semlegesség deklarálása
- független, koalíciós összetételű magyar kormány felállítása
- a normarendszer eltörlése
- szabad szakszervezet létrehozása, csatlakozás a vasas szakszervezethez
- a sajtószabadság megteremtése
- sztrájk a szovjet csapatok kivonulásáig.

Ezután Nagy Sándor javasolta, hogy a párttitkárt, a személyzeti vezetőt, az igazgatót távolítsák el, és kommunistát ne válasszanak a munkástanácsba. Hatására a Kinizsi Konzervgyárban újraválasztották a munkástanácsot.¹¹⁰

– Dr. Révész László vezetésével megalakult a Független Kisgazdapárt.¹¹¹

– Az esti órákban a Kinizsi Konzervgyár párttitkárának jelentése, illetve kérése alapján a gyár területén tartózkodó fegyveresek felszámolására a repülő hadosztálytól egy kisebb csoport ment ki és kiszorította a fegyvereseket onnan.

– Megmozdulásra került sor a Törekvés Tsz-ben is. Egy nagyobb csoport, köztük Berente Balázs, Borsodi Károly, Brekva Sándor, Faragó Péter, Hutás István, Kenderes István, Miklós Ferenc, Nagy Illés, Szűcs Mihály, Tompa László, elvette a tsz párttitkárának fegyverét, „elszámoltatták”, és elköltöztették a tsz területéről.¹¹²

– A kórházban „egészségügyi bizottság” alakult. Tagjai: dr. Bitó István, dr. Szántó György, Bánkúti Ferenc, Mucsi Irén, özv. Faragó Béláné, dr. Vass Ervin, dr. Kiss Dezső, dr. Pethes Attila, Orbán János, Gergely Sándor, Kristó István, Kohán János. Dr. Réthy Aladár igazgatónak további bizalmat szavaztak.¹¹³

Október 29.

– A Népújságban megjelent Nagy Imre rádiónyilatkozata, melyben nemzeti demokratikus mozgalomnak nevezte a forradalmat. A honvédelmi

¹¹⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1055/1957. ifj. Nagy Sándor pere.

¹¹¹ Történeti Hivatal (a továbbiakban TH) V-150-364. Az ellenforradalom alatt működő különböző bizottságok, szervek és tagjainak tevékenysége Bács-Kiskun megyében. I-II. kötet. 18-19.

¹¹² BKMÖL XXV. 30. B 1320/1957. Berente Balázs és társai pere.

¹¹³ TH V-150-364. 47.

miniszter parancsot adott a forradalmi katonai tanácsok megválasztására.¹¹⁴

– Reggel a megyei párt vb kibővített ülést tartott, melyen az új helyzetből következő teendőkről tárgyalt. Határoztak, hogy a városi és járási pártbizottságok üléseit minél előbb össze kell hívni, és szükség szerint ki kell bővíteni az arra „legméltóbb” elvtársakkal.¹¹⁵ Döntöttek a munkástanácsok, a nemzetőrségek és a nemzeti bizottságok szervezésének támogatásáról.¹¹⁶ Fő vonalakban rögzítették ezek legfontosabb tennivalóit is. Természetesen úgy képzelték, hogy ezekben a testületekben megtartják a kommunista irányítást, a pártbürokrácia szakzsargonjával élve „élére állnak a nagy, demokratikus, népi mozgalomnak”. A nemzetőrséget katonákból, rendőrökből, munkásokból, katonaviselt fiatalokból akarták létrehozni. Munkásokon, katonaviselt fiatalokon szintén kommunistákat, de legalábbis megbízható szimpatizánsokat kell érteni. A nemzeti bizottságokat „alulról” akarták megszervezni, tehát először a városokban, járásokban, mégpedig a párt, a szakszervezet, a tanács, a népfront és a termelési bizottságok küldötteiből. A járási, városi nemzeti bizottságok küldöttei hozták volna létre megyei szervezetüket. Ez az „alulról építkezés” volt a kommunista frazeológia egyik kedvenc kifejezése. Természetesen most is először a felsőbb szintű, esetünkben tehát a megyei szervezetet hozták létre. Erre egyébként felsőbb utasítást is kaptak.¹¹⁷

– Kecskeméten október 29-én állították fel a városi és a megyei nemzetőrséget. A testület vezetői Gyurkó Lajostól kapták a közvetlen kinevezésüket. Utána Halanda István a városi pártbizottságra hívatta Gyulai Mihály útján Lukács András századost valamint Donáth Tibor századost, és eligazítást tartott a teendőkről. Eszerint a nemzetőrség városi vezetősége négy főből állt. A katonai résznek Lukács András a parancsnoka, a rendőri résznek Donáth Tibor százados lett a parancsnoka, és lesz egy értelmiségi és egy munkás parancsnokhelyettes. Lukács András parancsnoksága alá helyezték a hadtest felderítő zászlóalját. A járőrözést egy katonából, egy rendőrből és egy civilből álló egységekre akarták bízni. Halanda egy általa összeállított 15-20 fős névsort adott át Lukácsnak, a névsor a leendő nemzetőrök nevét tartalmazta. Közülük azonban csak három jelentkezett, Horváth István járási párttitkár, Kassa Vilmos valamint Baski József pártbizottsági aktivista.¹¹⁸ Így Lukács András kezdetben egy rendőrt és két katonát járőröztetett közösen, amihez szolgálati beosztást készített.¹¹⁹ A nemzetőrség összetétele hamarosan teljesen más

¹¹⁴ HEGEDŰS B. András főszerk. 1996. I. köt. 140.

¹¹⁵ Népujság 11. évf. 256. sz. (1956. okt. 29.) 1.

¹¹⁶ MOL 288. f. 21/1957/5.

¹¹⁷ MOL 288. f. 21/1957/5.

¹¹⁸ OSZK 412. 20. Fővárosi Bíróság B 4322/1959. dr. Kardos János pere.

¹¹⁹ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

lett, mint azt Halanda István elképzelte, ugyanis másnaptól folyamatosan érkeztek a gyárak, üzemek által delegált nemzetőrök, illetve kiszabadulásuk után a fegyveres felkelők. A városi nemzetőrség parancsnoksága a rendőrség Rákóczi úti épületében volt, és beléptek nemzetőrnek a honokbányai laktanyából szabadult felkelők közül is jó néhányan. Ez a folyamat vezetett később oda, hogy a pártirányítás megszűnt a városi nemzetőrség felett. Körülbelül 30-35 civil nemzetőr volt a rendőrségen, a katonaságtól delegáltakat Sereg István százados vezette. A civil nemzetőrök önállóan nem intézkedhettek, a szolgálat után fegyvereiket leadták.

– A megyei nemzetőrség parancsnokának Szentkirályi Frigyes alezredest nevezte ki Gyurkó Lajos vezérőrnagy. A nemzetőrség megszervezésénél a polgáriak részéről dr. Buzás Pál tanító és Kovács János munkavezető működött közre. A nemzetőrség első megszervezésénél annak vezetői pillanatnyilag biztosították a régi hatalom számára a fegyveres erők feletti ellenőrzést, és a nemzetőrségben a honvédség és a rendőrség szervein kívül az akkor még működő MDP és a megyei tanács irányítása is érvényesült. A megyei pártbizottságon Putics József, a megyei tanácsnál Dallos Ferenc foglalkozott a nemzetőrséggel. A járási nemzeti bizottságok azonban október 30-tól előtérbe kerültek, és ezek is törekedtek embereiket a nemzetőrségbe juttatni.

– A megyei tanácson ezen a napon volt az utolsó megbeszélés a fegyveres testületek vezetőivel, tehát az úgynevezett védelmi bizottság eddig működött. Ekkor jelentették be az ÁVH feloszlatását. Arra az álláspontra jutottak, hogy az ÁVH tagjai menjenek a honvédség és a rendőrség kötelékébe. Elhatározták, hogy megyei nemzeti bizottságot hoznak létre. A megyei nemzeti bizottság az első megalakulásakor zömében az általuk kijelölt tagokból állt.¹²⁰

– A Hazafias Népfront megyei elnöksége is gyűlést tartott, ahol jelen volt az összes fontos vezető. A HNF megyei vezetőinek, az MDP megyei vezetőinek és a megyei tanács vezetőinek együttes ülését a megyei pártbizottság hívta össze. Itt döntöttek a HNF megyei bizottságának kibővítéséről megbízható pártönkivüliekkel, de úgy, hogy a kommunisták legyenek többségben. Elhatározták a megyei nemzeti bizottság megalakítását, amit Daczó József már október 26-án javasolt, de akkor Dallos Ferenc ezt még megakadályozta. Madarász László és Mészöly Gyula javasolta dr. Orosz László bevonását, amit a pártvezetők is elfogadtak.¹²¹ Orosz László azonban csak hosszas rábeszélésre fogadta el a jelölést, mert nem tartotta helyesnek, hogy előre kijelölik a bizottság tagjait.¹²²

¹²⁰ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957. 3.

¹²¹ BKMÖL XXV. 30. B 1490/1957. dr. Orosz László pere.

¹²² BKMÖL XXXII. 12. dr. Orosz László visszaemlékezése alapján.

Dr. Magócsi Gézátt Madarász László vb-elnökhelyettes javasolta, amit Dobos László megyei bíró és Szücs Béláné közölt vele másnap.

– Az elnöki szobában szintén megbeszélést tartottak. Többek között Nagymarosi Kálmán, a városi tanács vb elnöke, Halanda István, a városi pártbizottság vezetője, Fehér Sándor, a városi tanács pénzügyi osztályának vezetője, Tóth László, a népfront vezetője vett részt rajta. Elhatározták a népfront pártönkívüliekkel, valamint az üzemek küldötteivel való kibővítését, vagyis egy városi forradalmi bizottság létrehozását. Úgy határoztak, hogy a pesti követeléseket magukévá teszik, hogy minél hamarabb biztosítani tudják a rendet. Erre a megbeszélésre eljött Bognár Ferenc, ifj. Nagy Sándor és Tóth István is az Épületgép Karbantartó Vállalattól, akik szintén szorgalmazták a városi forradalmi bizottság megalakítását. Végül abban egyeztek meg, hogy másnap délelőtt 9-re megszervezik a bizottság megalakítását.¹²³ A vállalati munkástanácsok küldötteinek megválasztását, megbízólevéllel való ellátását Bognár Ferencre bízták.

– A városi tanács oktatási osztályán értekezlet volt az iskolaigazgatók számára. Ezen a szakszervezet vezetői is részt vettek, és a megyei oktatási osztály is képviseltette magát. A vita során az orosz nyelv kötelező oktatásának eltörlését, valamint a szabad vallásoktatást követelték a tanárok. Fazekas Ferenc tanfelügyelő elrendelte, hogy az igazgatóknak bizalmi szavazással kell megerősíteniük helyzetüket a tantestületekben. A Katona József Gimnáziumban lemondott az igazgató, Szabó Adorján. Előzőleg kikérte Tóth Ferenc megyei oktatási osztályvezető véleményét, aki szintén javasolta neki, hogy kérjen maga ellen bizalmi szavazást. Nem választottak új igazgatót, hanem egy háromtagú igazgatói bizottságot alakítottak, melynek dr. Orosz László, Szemerei Andor és Szóts Rudolf lett a tagja, Szabó Adorjánt pedig felkérték az ügyek továbbvitelére. A gimnáziumtól Orosz László és Szóts Rudolf vett részt a másnapra meghirdetett pedagógus küldöttgyűlésen.

– A megyei bíróság elnöki irodájában dr. Klapil Sándor, a járásbíróság elnöke közölte dr. Bodóczki Lászlóval, hogy ők már megalakították a járásbíróság forradalmi bizottságát, amire a városi pártbizottságtól kaptak utasítást. Bodóczki és dr. Kardos János bíró kétségbe vonta ennek a szükségességét, és egyelőre elzárkóztak attól, hogy a megyei bíróságon is alakuljon ilyen testület.¹²⁴

¹²³ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

¹²⁴ OSZK 412. 20. Fővárosi Bíróság B 4322/1959. dr. Kardos János pere.

Más források szerint a Kecskeméti Járásbíróságon már október 25-én munkástanácsot választottak, amelynek tagjai dr. Jenővári László, dr. Pothoczky Mihály, dr. Klapil Sándor, dr. Zankó Emil, Csiki István, Romhalmi János, Molnár Ferenc, Kiss Sándorné lettek. Ez a bizottság október 27-én forradalmi

– A MÁV Kecskeméti Pályafenntartási Főnökségénél a pályafenntartási főnök és a vezető mérnök hívta össze a vasutasokat a munkástanács megalakítására. Szabics István ismertette a munkástanácsok hatáskörét. A dolgozók közfelkiáltással 21-22 fős jelölőbizottságot választottak, akik maguk közül 11 főt ajánlottak. A munkások titkos szavazással erősítették meg őket tisztségükben. A testület elnökét külön választották meg, ennek eredményeként Ferencz Béla mérnök lett a munkástanács elnöke. Ezután követeléseket állítottak össze, melyeket Ferencz Béla olvasott fel. A követelések között szerepelt Szabics István, a politikai főosztály vezetője, Horváth Antalné, Csontos Pál és Petrik Gyula, a személyzeti osztály dolgozóinak, valamint Petrák Mihály párttitkár, Kun Dezső és Varga István párttagok elbocsátása vagy alacsonyabb beosztásba helyezése. Erre másnap került sor, de az érintettek továbbra is bejárhattak a munkahelyükre. Ezután nagygyűlés volt a vasút összes dolgozója számára, melyen központi vasutas munkástanácsot választottak. Többen felvetették, hogy párttag ne lehessen a munkástanács tagja. Ezért Ferencz Béla le akart mondani, mert ő is párttag volt, de a pályafenntartási munkások ragaszkodtak hozzá, így megmaradhatott tisztségében. A pályafenntartási főnököt viszont leváltották, helyére Hegedűs Balázst választották meg. A főnök leváltását azzal indokolták a munkások, hogy „nekünk olyan főnök kell, aki tisztában van azzal, hogy a vonat megy és nem a sín.” Délután két órakerülést tartott a munkástanács, Ferencz Béla az étteremben felolvasta a már véglegesített követeléseket, melyeket táviratban szándékoztak Nagy Imre kormányának tudomására hozni. Ezek közül a legfontosabbak:

- sztrájk az orosz csapatok kivonásáig
- a Szovjetunióban fogva tartott hadi- és politikai foglyokat azonnal bocsássák haza
- az oroszok kivonulását a nemzetőrség ellenőrizze és biztosítsa.
- a nemzetőrséget a munkástanácsok vizsgálják felül, és távolítsák el a nemkívánatos elemeket
- a normarendszer eltörlése
- a káderlapok nyilvánosságra hozatala
- a személyzeti csoport létszámának lecsökkentése

Köszönetet mondtak a Vöröskeresztnek és azon államok munkásainak, akik együttérzésüket fejezték ki, és segítséget nyújtottak a magyar szabadságért és függetlenségért harcolóknak.¹²⁵

bizottsággá alakult át, és a beválasztott tagok tekintetében is lényegesen megváltozott. és TH V-150-364. 33-35.

¹²⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1456/1958. Ferencz Béla és Bogdány Károly pere.

– A kecskeméti Gépgyárban ülést tartott a munkástanács, melyet Balogh Ferenc igazgató nyitott meg. Szabó Lajos főmérnököt jelölték a városi forradalmi bizottság alakuló ülésére. Erre az ülésre egyébként Vlacsil Tibor meghívta a már megalakult munkástanácsok képviselőit, így ezekből az üzemekből is megjelentek körülbelül húszan a gyűlésen. Ők tiltakoztak Szabó Lajos jelölése ellen. Nyolcfős bizottságot hoztak létre, amelynek Vági Lajos felkutatása lett a feladata. Szerkesztőbizottság is alakult a Gépgyár követeléseinek megfogalmazására, ennek vezetője Nagy Lajos lett. A sztrájk mellett további követelések is megfogalmazódtak: szovjet csapatok kivonása, a Varsói Szerződés felmondása, semlegesség, többpártrendszer, a normarendszer megszüntetése. Határoztak a sztrájkhoz való csatlakozásról. A Gyufagyár küldötte, Turjánszki Antal a sztrájk ellen foglalt állást. Vlacsil Tibor azonban azt hangoztatta, hogy az oroszok kivonulásáig sztrájkolni kell. Miski Sándor és Király László forradalmi jelszavakat festettek fel a gyár falaira: Éljen a forradalom! Éljen Nagy Imre!¹²⁶

– A Kecskeméti Cipőgyárban is megalakult a munkástanács. Huszonöt tagja volt a testületnek, vezetője Fodor József lett. Bekerült a testületbe az üzem párttitkára, valamint a DISZ-alapszervezet vezetője is.

– A Vízmű Vállalatnál átalakították a munkástanácsot, mert a munkások a pártirányítással létrejött testületben nem bíztak, ezért Csernák János, Gondi Tivadar és Sz. Kovács László javaslatára újabb választást tartottak. Az új elnök Barta Zsolt lett, a korábban bejuttatott vállalati vezetők kiszorultak. Tagok: Sárosi Béla, Csernák János, Gondi Tivadar, Szili István, Dinók József, Dinók Ambrus és Dinók András. Titkos szavazással leváltották Tassi Lajos igazgatót, és a TMK vezetését bízták rá. Az új igazgató Barta Zsolt lett. Tíztagú üzemi őrseget szerveztek a szivattyútelep őrzésére, melyet munkásőrseggnek neveztek el. Parancsnoka Csernák János lett. Október 30-án engedélyt kértek a városházán, hogy fegyvereket szerezhessenek, másnap meg is kapták ezeket a rendőrségtől.¹²⁷

– A homokbányai laktanyában ekkor mintegy 240, a honvédség által tartóztatott ember volt. Ezen a 240 főn kívül már ekkor honvédségi őrizetben volt 45 fő a börtönből szabadultak közül, és 65 fő, akit fegyverrel fogtak el az előző napokban. Ez utóbbi 65 fő aktívan vett részt a fegyveres harcokban. A katonai ügyészség és a polgári ügyészség közösen végezte a foglyok ügyeinek kivizsgálását. Katonai részről Mátyás Miklós őrnagy hadbíró és Vigh István katonai ügyész, a polgári részről Szabó Sándor ügyész. Az akkor fennálló statáriális rendelet értelmében akarták

¹²⁶ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere.

¹²⁷ BKMÖL XXV. 30. B 231/1958. Csernák János pere.

felelősségre vonni az elfogottakat. Egyes források szerint a katonai bíróság hozott ítéleteket, köztük halálos ítéletet is.¹²⁸

Október 30.

– Ördög László engedélyével a Népújságban megjelent a Hajnalodik című cikk. A sajtóban megjelenő cikkeket egyébként cenzúrázták, egészen a Petőfi Népe munkástanácsának megalakulásáig. Ördög László és Simó Tibor látta el a cenzúrázás feladatát a korábbi védelmi bizottság megbízása alapján.¹²⁹

– A kecskeméti igazságügyi hatóságoknál három forradalmi szerv alakult. Az ügyészség forradalmi bizottsága, melynek elnöke dr. Matuz György lett. Tagjai: dr. Karácsonyi István, dr. Elek Lajos, Balogh Zsigmond és Mócza Mihály hivatali dolgozó. Felmerült Szabó Sándor, a megyei ügyészség elnökének, és Mező Imre járási ügyésznek az eltávolítása.¹³⁰

– A kecskeméti járásbíróság munkástanácsának elnöke dr. Klapil Sándor volt. Tagjai: dr. Jenővári László, dr. Somogyi Ferenc, dr. Pothoczky Mihály, dr. Zankó Emil, Romhalmi János, Barik Istvánné és egy Ferenc nevű hivatalsegéd.

– A megyei bíróságon dr. Bodóczki László úgy döntött, hogy mégis létrehozzák a forradalmi bizottságot. Szándékát megbeszélte dr. Lengyel Zoltán párttaggal, aki később az MSZMP bírósági alapszervezetének a párttitkára lett, és dr. Kiss Ernővel, a szakszervezet elnökével. Összehívták a bíróság összes dolgozóját, egyébként a dolgozóknak, de a bírácoknak is nagyjából harmada volt párttag. Bodóczki László bevezetőt mondott, és dr. Kiss Ernő tanácsvezető, szakszervezeti elnök ismertette a munkástanácsok feladatát a Népszavában megjelent cikk alapján. Bodóczki vezette a gyűlést. Mindjárt vita keletkezett, hogy kell-e munkástanács a bíróságon, többen hangoztatták, hogy tulajdonképpen csak az üzemekben kellene ilyet választani, mert a bíróság irányítására az elnök hivatott. Hárman szólaltak fel, dr. Gömörly Jenő szavazatszámlláló bizottság létrehozását javasolta, dr. Nagy Ferenc a munkástanácsok feladatáról beszélt. Dr. Kardos János javasolta, hogy hét állandó és két póttagja legyen a testületnek. A bíróság elnökén kívül a gazdasági hivatal vezetőjét is válasszák be, de ne hivatalból legyen a munkástanács tagja. Az elnök mellett csak véleményező, javaslattevő szerepe legyen a testületnek, ezért el-

¹²⁸ BKMÖL XXXII. 12. Bárti Ferenc visszaemlékezése.

¹²⁹ MOL 288. f. 21/1957/5.

¹³⁰ Mező Imre, Szabó Sándor és Deák András, a politikai ügyész nem rendelkezett egyetemi végzettséggel. Ekkor jártak a jogi egyetemre. BKMÖL XXV. 71. 1957. Ig. XVIII. 10. szám (Iskolába járók az ügyészségen, 1957. okt. 2.)

nökségi tanácsnak nevezzék. Csak a létszámra tett javaslatát fogadták el, az elnevezést lényegtelennek tartották, ennek ellenére a továbbiakban többnyire így hívták. A szavazatszámoló bizottság tagjaira az elnök tett javaslatot, három tagját pedig a gyűlés választotta meg. A szavazás az általános és titkos választás szabályai szerint zajlott le, a bizottság ellenőrizte, hogy mindenki leadta-e a szavazatát, majd összeszámolták a szavazatokat, a legtöbb voksot kapók nevét felolvasták. A szavazólapokat ezután az elnök utasítására a dolgozók jelenlétében megsemmisítették. Kihirdették a választás eredményét, eszerint a munkástanács vagy elnökségi tanács tagjai: Bodóczki László elnök és Bayer Emil, a gazdasági hivatal vezetője hivatalból. Dr. Nagy Ferenc, dr. Gömör Jenő, dr. Magócsi Géza, dr. Kardos János, Salfer Rózsa, Kántás Emil, Csedő Zoltán állandó tag és dr. Hauzinger Géza, dr. Adorján Imre póttagok. A tagok közül négyen párttagok voltak. Bodóczki egyébként meghívót kapott a megyei forradalmi bizottság alakuló ülésére is, mint a megyei bíróság elnöke, de Kardos Jánost kérte meg, hogy menjen el helyette. Összesen négy ülést tartott a testület, az elsőt mindjárt a választás után az elnöki szobában. Főként gazdasági és szociális kérdésekkel foglalkoztak. A káderlapok kiosztásáról a döntést későbbre halasztották. Faragó András kiskunhalasi és Égerer Ervin kalocsai járásbírói elnököt leváltották, mert párttagok és munkáskáderek voltak, ami egyébként többnyire azt is jelentette, hogy nem volt szakképesítésük vagy megfelelő gyakorlatuk. A bírák személyi biztonsága, az épület és az irattár védelme érdekében őrséget kértek a nemzetőrségtől és a rendőrségtől, addig pedig a bíróság dolgozóiból szerveztek ügyeletet.¹³¹

– Ezen a napon alakult meg a Bács-Kiskun Megyei Ideiglenes Nemzeti Bizottság. A gyűlés a megyei tanács első emeleti szakszervezeti termében volt, amin megjelentek a korábbi vezetők és a meghívottak is. Így itt volt Dallos Ferenc, Daczó József, Borszéki Lajos és Mádi Lajos DISZ-vezető, Mészöly Géza és Pataki Ferenc HNF-vezető, Madarász László és Orosz László TTIT-vezető, Magócsi Géza bíró, Papp Géza református esperes, Szendi Jenő orvos, Bognár Károly kísérleti intézeti kutató, Szabó Lajos gépgyári mérnök, Budavári Antal, a Petőfi Népe Forradalmi Bizottságának elnöke, a sajtó képviselői, és természetesen sok más meghívott és érdeklődő. A megye kommunista vezetői alaposan felkészültek az eseményre, ugyanis Mészöly Gyula megnyitóbeszédét többek között Daczó József és Dallos Ferenc írta, valamint egy hat-nyolc oldalas szöveget is összeállítottak, és Dallos Ferenc közölte, hogy ez lesz az új testület programja.

¹³¹ OSZK 412. 20. Fővárosi Bíróság B 4322/1959. dr. Kardos János pere és Fővárosi Bíróság Irattára B 836/1958. dr. Magócsi Géza pere.

– Délelőtt 11 órakor Mészöly Gyula nyitotta meg a gyűlést, és ő is elnökölt. Elmondta, hogy a HNF kibővítésével akarják létrehozni az ideiglenes nemzeti bizottságot, melynek a rend, a nyugalom, a munka biztosítása lesz a feladata. Ismertette az előre kidolgozott programot és a megye lakóihoz szóló felhívást. Szerinte olyanokat hívtak meg, akik bírják a nép széles rétegeinek bizalmát, de a jelenlévők is javasolhattak tagokat. Nem tartotta célszerűnek túlságosan széles körű bizottság létrehozását, mert az hátráltatná a munkát. Egyedül a Dallos Ferenc által javasolt két kizsgazdát, Hajnal Jánost és Berényi Lajost vették be. Mészöly Gyula felszólalása után vezetőséget választottak. Az elnök Dallos Ferenc lett, a párt és a befolyása alatt álló szervezetek minden korábbi vezetője bekerült a testületbe. A gyűlésen többen felszóltak, köztük dr. Magócsi Géza, dr. Orosz László, Papp Géza református esperes, Szabó Lajos gépgyári mérnök, Bognár Károly, Madarász László, a TTIT titkára, valamint Dallos Ferenc és Daczó József is. Dr. Magócsi Géza követelte a törvénytelenések orvoslását, az igazságtalanul elítélt emberek rehabilitálását, azoknak a leváltását, akik nem képviselik kellőképpen a magyarság érdekeit. Javasolta, ellenőrizték, hogy a volt ávosok ne kerülhessenek be a nemzetőrségbe. Dallos Ferenc most már elismerte a nemzeti bizottságokat, a megalakult megyei nemzeti bizottságot a megye legfőbb államhatalmi szervének nevezte, amely utasít, határoz a vb és a tanács felé, és rendelkezik a fegyveres erők felett is. Kijelentette, hogy a megyei nemzeti bizottság nem akar polgári demokráciát, nem akarja visszaadni az eddigi eredményeket, amelyeket bár hibával, de elért idáig a kommunista rendszer.

– Dr. Orosz László a felszólalásában szorgalmazta, hogy a DISZ helyett hozzanak létre új ifjúsági rétegszervezeteket, valamint közölte, hogy javaslata alapján a pedagógusok felterjesztést fogalmaztak Nagy Imréhez, hogy a fiatalkorúakat ne állítsák rögtönítélő bíróság elé. A javaslatot Búzás János és Tompa Gyuláné tanár vitte el Tóth Ferencnek, a megyei oktatási osztály vezetőjének, aki az aláírások gyűjtését, és a memorandum elküldését megakadályozta. Orosz László tiltakozott az eljárás ellen, és szabad, többpárti választásokat sürgetett, valamint helyeselte a szovjet csapatok kivonását.

– Daczó József a párt és a nemzeti bizottság viszonyát boncolgatta. Elmondta, hogy a megyei pártbizottság olyan utasítást adott a pártszervezeteknek, hogy támogassák a nemzeti bizottságok munkáját, és álljanak élére mindazon nemzeti követeléseknek, amelyek a dolgozók részéről megnyilvánulnak. A párt a nemzeti bizottságokkal kapcsolatban semmilyen jogot nem kívánt fenntartani. A párton belüli személyi változásokkal kapcsolatban viszont a döntés a pártszervezeteké és a párttagságé, a nemzeti bizottság csak észrevételeket tehet. „Szeretném megemlíteni a párt helyzetét. Azt hiszem, hogy a legnehezebb helyzetük ezeknek az

elvtársaknak van ma. Azért, mert sajnos a párt tagjainak komoly nagy többsége jószándékú, becsületes magyar hazafi. De sajnos ez a Rákosi féle klikk (sic!), amely a párt vezetését irányította, ilyen politikára kényszerítette az emberek tízezreit. Ebben a munkában voltak, akik túltesztelték azt is, amit nem kellett volna, és bizony sok elvtársunk megfélemedezett magáról a hatalom birtokában, önkényeskedett, visszaélt, és túlment a határokon. Ezt mi tisztázni fogjuk. Mi a párton belül próbáltuk tisztázni a kérdéseket, hogy sikerül a vezetőket jobb belátásra bírni. Ez nem sikerült. Nem volt erőnk, hogy a párton belül ezt tisztázzuk. A helyzetet a nép ereje döntötte el. Sajnos ilyen tragikus helyzetből kell lényegében újrakezdenünk.”

– Ezután Dallos Ferenc javaslatára kijelöléssel és közfelkiáltással intézőbizottságot választottak. A Bács-Kiskun Megyei Ideiglenes Nemzeti Bizottság Intézőbizottságának Dallos Ferenc lett az elnöke. Tagok: Pataki Ferenc, Bognár Károly, dr. Orosz László, Szentkirályi Frigyes alezredes, Borszéki Lajos, dr. Magócsi Géza.

– Mészöly Gyula javasolta, hogy távozásuk előtt egyperces néma felállással adózzanak a szabadságharcban hősi halált haltak emlékének.¹³²

– A megyei nemzeti bizottság határozott a tanácsok és végrehajtó bizottságaik alárendeléséről a nemzeti bizottságoknak, a tagosítások érvénytelenítéséről, a földek eredeti tulajdonosainak való visszaadásáról, sürgette az állampolgári jogok maradéktalan érvényesítését, a szabad országgyűlési- és tanácsválasztások előkészítését, a szólás-, sajtó-, és vallásszabadságot, a bírói függetlenséget. Támogatta a szovjet csapatok kivonását a fővárosból és az ország területéről.

– Daczó József még ezen az éjszakán beszámolt a szovjeteknek az ülésen történekről.¹³³

– A rendőrség Kecskeméten ezen a napon csatlakozott a forradalomhoz. Kádi Sándor közölte beosztottaival, hogy Kovács őrnagy, az Országos Rendőrkapitányság politikai osztályvezetőjének utasítása szerint forradalmi tanácsot kell létrehozni. Feladat: az ávósok elhatárolása a rendőröktől, a szovjetek kivonulásának követelése. A titkársági szobában megbeszélést tartottak három pártvezetőségi tag, köztük Ott József jelenlétében. Itt megállapodtak, hogy kilenc tagja lesz a bizottságnak, három a megyei rendőrkapitányságról, három a városiról és három az őrstől. El-

¹³² Fővárosi Bíróság Irattára B 836/1958. dr. Magócsi Géza pere. A periratok között van egy tiltakozás, melyben Magócsi az ellen emel szót, hogy a periratokhoz csatolt jegyzőkönyvek olyan kijelentéseket tartalmaznak, melyeket ő sohasem mondott. A bizonyító anyaghoz csatolták a forradalmi bizottság üléseinek gyorsírási jegyzőkönyveit, melyeket egy spirálfűzet tartalmaz. A tárgyalásra ebből készített kivonatokat. Mindezekért az írógéphez áttett jegyzőkönyvrészletek nem tekinthetők teljesen hitelesnek.

¹³³ Fővárosi Bíróság Irattára B 836/1958. Petőfi Sándor 1957. jún. 10-i tanúvallomása.

nőknek Imre Gábort jelölték, aki régi, 1919-es kommunista volt. Tagjelöltek lettek: Donáth Tibor, Molnár István, K. Szabó János törzsőrmester, Gubisi József, Markó Ignác. Másnap reggel 7 órára hívták össze a tagokat. Ott József foglalta írásba a megbeszélés eredményét, a Petőfi Népeben pedig másnap hatpontos közleményt jelentettek meg.¹³⁴

– A városi tanácson is volt ezen a napon egy megbeszélés, melyen Szabó János felkelő is részt vett. A megbeszéléseken valószínűleg a nemzetőrség és a városi forradalmi bizottság megalakítása volt a téma. Itt ismerkedett meg Lukács András századossal, a nemzetőrség városi parancsnokával. Ekkor már Szabó János is nemzetőr volt, vállalati javaslat alapján került be a szervezetbe. Egyik feladata a Nagykőrösön lakó Matuz György ügyész kísérete volt. Karácsonyi ügyész megbízta egyszer egy volt rab letartóztatásával, máskor pedig Szűcs János, Szarka József és Lengyel István volt politikai foglyokat kellett Soltvadkertre kísérenie. Közös járőrözésben is részt vett, ekkor Szabó rendőr törzsőrmesterrel adott szolgálatot.¹³⁵

– A városi tanács oktatási osztályán városi pedagógus küldöttgyűlés volt, minden iskolából érkeztek küldöttek a gyűlésre, akiket az előző napokon választottak meg az iskolákban. A küldöttek 53 tagú Pedagógus Forradalmi Tanácsot alakítottak, és leváltották Székely Jánosnét, a városi tanács oktatási osztályának vezetőjét. Ezután hattagú elnökséget választottak, amelybe dr. Búzás János, dr. Orosz László, dr. Vágó Dezső, Karátsonyi Kálmán, Perjési Pál és Tápai Illés került be.

– A Béke Szállóban megalakult a Vendéglátóipari Vállalat munkástanácsa. A titkos választás eredményeként 33 tagú testület jött létre, Benkő Pál lett az elnöke. Délután a Kedves cukrászdában ülést tartottak, melyet a gazdasági vezetők hívtak össze. Denneberg Tibor igazgatót és Érszegi Károly főkönyvelőt megerősítették a tisztségében, viszont Csöszai Sándor igazgatóhelyettest lefokozták árubeszerzőnek. Bánhidi Lambertné személyzeti osztályvezetőt és Hegedűs Lászlót elbocsátották.¹³⁶

– Az Alföldi Kecskeméti Konzervgyárban is ezen a napon került sor a munkástanács megválasztására. Ez nagyon fontos esemény volt a forradalom helyi eseményei között, ugyanis az AKK munkástanácsa meghatározó szerepet játszott a város forradalmi szervezetei között.

– A gyár kultúrtermében körülbelül ezer dolgozó jött össze a gyűlésre. A színpadon Domonkos János főmérnök és még néhány más vezető foglalt

¹³⁴ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere. Ott József 1957. nov. 30-i tárgyalási jegyzőkönyve. Ott József pere a Szegedi Katonai Bíróságon folyt B 390/1957. számon. A jegyzőkönyv egy példányát azonban csatolták Lukács András peranyagához bizonyítékként.

¹³⁵ OSZK 412. 20. Fővárosi Bíróság B 2924/1975. Szabó János pere.

¹³⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1859/1959. Benkő Pál pere.

helyet. Domonkos nyitotta meg a gyűlést, ismertette a rendeletet a választásról. Összeírták, hogy kik legyenek a munkástanács tagjai, illetve a gyár vezetőinek már előre összeállított névsoruk volt a leendő tagokról. Pullay Béla és mások is élesen tiltakoztak az eljárás ellen, többen özvegy Gábor Józsefné üzemi párttitkárt támadták. Pullay Béla felszólalt, és először tájékoztatót tartott a fővárosi eseményekről, amelyeket a budapesti útja során látott.¹³⁷ Utána hangoztatta, hogy az eltelt években rabságban éltek az emberek, ami most megszűnt, és megszűnt az ávó is, úgyhogy legyenek óvatosak, a volt ávósok és besúgók ne kerülhessenek be a munkástanácsba, a becsületes párttagok ellen azonban nincs kifogása. Buzdította az embereket, hogy minél többen mondják el véleményüket, éljenek a szólásszabadsággal és jogaikkal, melyek közé tartozik, hogy akár új igazgatót is választhatnak. Horváth Gábor hozzászólásában szintén a visszanyert szabadságról beszélt, s arról, hogy arra 12 évig kellett várni.

– Ezután Homoki László kezébe vette a magyar zászlót, és javasolta, hogy az elesett hősök tiszteletére énekeljék el a Himnuszt. Követelte az orosz csapatok kivonását, szabad választásokat, az MDP betiltását, a norma- és a munkaverseny eltörlését, mindezek kikényszerítésére a sztrájk kihirdetését. Erre sor került, október 30-tól november 10-ig sztrájkolt a gyár.

– Egy Mészáros nevű gépgyári küldött arra biztatta a munkásokat, hogy vegyék kezükbe a gyár vezetését, válasszanak munkástanácsot, mert az igazgató elszökött. Javasolta, hogy egyperces néma felállással emlékezzenek a szabadságért elesettekre.

– Rózsa Sándor elmondta, hogy most jött Budapestről, igazi nemzeti forradalom az, amit látott. Három fő követelés teljesítéséért folyik a harc: az oroszok kivonása, az ávósok végleges leszerelése, szabad választások. Gondoljon mindenki azokra, akik azért estek el, hogy az élet emberibb legyen, hogy ne kényszerítsenek ránk olyan politikát, ami tőlünk idegen. Olyanokat válasszanak, akik valóban a munkások és a nemzet érdekeit képviselik majd.

– Ezután megtörtént a jelölés és a választás. Üzemrészenként három-négy jelölt került be a munkástanácsba, az üzembrész létszámától függően. 41 tagja lett így a testületnek. Rögtön megtartották az első ülést is a kugliteremben, ahol elnökséget választottak. Pullay Béla lett az elnök, Homoki László a másodelnök, titkár pedig valószínűleg Bende Péterné. Utána küldötteket választottak a városi nemzeti bizottságba, Pullay Béla és Homoki László személyében. Igazgatónak Erdélyi Károlyt tették meg,

¹³⁷ BKMÖL XXXII. 12. Életinterjú Pullay Bélával. Pullay Béla október 22-én ment az Élelmiszeripari Minisztériumba anyagbeszerzési céllal. Október 23-án részt vett a Parlament előtti gyűlésen, majd éjszaka jelen volt a Sztálin-szobor ledöntésénél. Október 24-én az utcán volt a főváros központi részén.

Nagy László korábbi igazgatót leváltották. Gyárőrséget is szerveztek, vezetője Jámbor János lett, váltásparancsnok Szűcs István és Bús István, mindketten párttagok. Ekkor még fegyvertelenül adtak szolgálatot, de Szűcs István hamarosan hozott nyolc puskát a pártbizottságról. A gyűlést a Szózat eléneklésével fejezték be, és az újonnan létrejött munkástanács intézkedett a raktárak, helyiségek lezárásáról, valamint arról, hogy engedély nélkül csak a bentlakók, a munkástanács tagjai és a vezetők léphetnek a gyár területére.¹³⁸

– A munkástanács a Gépgyárban is ülést tartott. Az ülés végén megjelent az ÉMUK küldöttsége Bognár Ferenc vezetésével. Bognár beszédet tartott, majd felolvasta az általuk összeállított követeléseket, mely a szovjet csapatok kivonását, a dolgozók követeléseinek teljesítését és Magyarország szuverenitásának és függetlenségének megteremtését szorgalmazta. Felhívta a Gépgyár munkástanácsát és dolgozóit, valamint az ott lévő többi üzem képviselőit, hogy csatlakozzanak a követelésekhez, és sztrájkoljanak, amíg nem teljesülnek azok. Utána más üzemeket is felkerestek hasonló célból.¹³⁹

– Ezen a napon alakult meg a Kecskeméti Katona József Színház Forradalmi Bizottsága is a színház társulati ülésén.¹⁴⁰ A testület vezetője Csorba István lett. A tagok: Veszprémi László, Radó Vilmos, Vereczkei Elek, dr. Baán Lászlóné, Szászfai György. Követelték az igazgató és a párttitkár eltávolítását, Radó Vilmos azonban feleslegesnek tartotta ezt. A színház homlokzatáról eltávolították a vörös csillagot, majd kitűzték a magyar zászlót, és elénekelték a Himnuszot.

– Délután a megyei tanácson a vezetők összehívták a dolgozókat, egy időre Dallos Ferenc is megjelent a gyűlésen. Nemez Gyula, a tanács alapszervezetének párttitkára ismertette a munkástanács megválasztásának célját. A megyei tanács munkástanácsának vezetője dr. Bruncsák András lett. A városi tanácson is alakult munkástanács, melyet később forradalmi tanácsnak neveztek. Ennek elnöke Ballai Ferenc lett.¹⁴¹

– Este 19 óra körül Gyurkó Lajos, Szabó Sándor ezredes, Gyulai Mihály ezredes, Daczó József, Dallos Ferenc és Halanda István tárgyalt a további teendőkről a hadtestparancsnokságon. Daczó József hangoztatta, hogy a rendelkezések értelmében ki kell engedni a fogságban tartott embereket, akiket a harcok ideje alatt, illetve az igazoltatások során tartóztattak le. Gyurkó megígérte, hogy a kihallgatások befejeződése után ki-

¹³⁸ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere.

¹³⁹ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

¹⁴⁰ HL A Szegedi Katonai Bíróság és jogelődei iratai 1945-1969. (a továbbiakban XI/26. a.) B 281/1957. Mádi Jenő és társai pere.

¹⁴¹ BKMÓL MSZMP BKMB Archívuma. MSZMP Bács-Kiskun Megyei Bizottsága 1956-1976. (a továbbiakban 1. f.) 918. ö.e. sz.n. irat.

engedi őket. Gyurkó Lajos és Szabó Sándor ellenezte a forradalmi katonai tanácsok megalakítását, azonban Gyulai Mihály határozott követelésére és valószínűleg Daczó József támogatásának hatására végül beleegyezett ebbe, ha a hatalomhoz hű emberek kerülnek be a testületbe.¹⁴²

– A 3. hadtestnél Sucin József alezredes összehívta a politikai osztályt, ahol az adott helyzetet értékelte. Az értekezleten Gyurkó Lajos vezérőrnagy is felszólalt. Legfőképpen a csapatok harcászultságára hívták fel a figyelmet és az „ellenforradalom” leleplezésére. A politikai osztály beosztottjait kiküldték a csapatokhoz, hogy akadályozzák meg a katonai tanácsok megalakulását.

– 17 órakor Benyó Mátyás alezredes, Papp Balázs alezredes, Pálfi Dániel százados, Körtési József főhadnagy és még néhányan követelték a katonai forradalmi tanács megválasztását. Raduly Zsigmond őrnagy kijelentette, hogy erre nem kerülhet sor, mivel erre a napra az MDP alapszervezetének taggyűlése van beütemezve, amely a napot teljesen lefoglalja. Gyurkó Lajos azonban rövidesen elrendelte a gyűlés összehívását. A választás irányítására Sucin József vállalkozott.¹⁴³

– A hadtest MDP-alapszervezetének vezetősége este 18 órára taggyűlést hívott össze, hogy összefogja a kommunistákat, és megakadályozza a vezetéssel elégedetlenek megerősödését. Délután azonban megérkezett az új honvédelmi miniszter, Janza Károly parancsa, amely a forradalmi katonai tanácsok megalakítására szólította fel a hadtestet. Ez előírta, hogy 9-11 tagú testületeket kell választani, melyekben a honvédeknek is képviselést kell kapniuk. A vezetőségnek három tagból kellett állnia. Gyurkó Lajos hamarosan magához rendelte Raduly Zsigmond őrnagyot az alapszervezet párttitkárát, aki megjegyezte, hogy ezzel teljesen kicsúszik a kommunisták kezéből a vezetés. Javasolta, hogy a katonai tanács választását úgy készítsék elő, hogy a párt szempontjából megbízható emberek kerüljenek be az új testületbe. Sucin József, a politikai osztályvezető azt mondta, hogy amennyiben lehetséges, a választást így fogja előkészíteni. A gyűlésre a tiszti klubból beérkezett Zalavári József alezredes, aki akkor a hadtesttörzsfőnöki teendőket látta el, és átvette a gyűlés elnöki tisztségét is.

– Az első felszólaló Pálfi Dániel százados volt, aki javasolta, hogy Gyulai Mihály, Bartos András, Körtés József és Kékesi Sándor kerüljön be a katonai tanácsba. Követelte, hogy a hadtesttörzsből azonnal távolítsák el a katonai elhárítás tagjait, valamint a politikai tiszteket. Javasolta a hadtesthez irányított, korábban polgári vonalon dolgozó ávosok eltávolítását

¹⁴² HL XI/26. a. B 01/1959. Gyulai Mihály és társai pere.

¹⁴³ A tiszti klub volt a hadtest harcálláspontja a városban, Zalavári József pedig a felkelés leverésének egyik vezetője. Jelenlététől nyilván azt várta Gyurkó Lajos és Sucin József, hogy megfelelő mederben tartja a gyűlést.

is, akik egyébként Gyulai aláírásával ellátott katonai igazolványt kaptak.¹⁴⁴ A második felszólaló Kerecsi Ferenc alhadnagy volt, aki újabb tagokat javasolt a katonai tanácsba. A felszólalások és javaslatok után Zalavári József alezredes szavazást rendelt el, melynek eredményeként a hadtest forradalmi katonai tanácsának tagjai a következők lettek:¹⁴⁵ Gyulai Mihály ezredes, Papp Balázs alezredes, Bartos András őrnagy, Pálfi Dániel százados, Kékesi Sándor százados, Körtés József főhadnagy, Somogyi Zsigmond százados, Stefán Lajos törzsőrmester, Horti István honvéd, Iványosi Szabó Ottó törzsőrmester és Dányi Gyula örvezető. Ekkor érkezett meg Gyulai Mihály ezredes, aki a gyűlésen eddig nem volt jelen. A jelenlévők tapsal fogadták. Gyulai Mihály ezredes a tapsot összefogott kézzel, elérzékenyülve köszönte meg. Ezután elénekelték a Himnuszt, és a gyűlés szétoszlott.

– A forradalmi katonai tanács tagjai továbbra is a teremben maradtak, és megválasztották az elnökséget. Erre 22 óra tájban került sor. Gyulai Mihály ezredest elnöknek, Papp Balázs alezredest és Bartos András őrnagyot elnökhelyettesnek választották meg. Utána szétosztották a feladatokat: Papp Balázs alezredest Gyurkó Lajos és Sucin József mellé osztották be, hogy azok ténykedését ellenőrizze. Somogyi Zsigmond százados a hadműveleti osztály munkáját felügyelte. Körtési József főhadnagy a városi szervekkel való kapcsolat megszervezését kapta. Kékesi Sándor százados és Horti István honvéd távbeszélő-tügyeletes lett a katonai tanács szobájában. Pálfi Dániel hamarosan kitette a besúgók névsorát a falújságra.

– A forradalmi katonai tanács röplapot készített, melyben bejelentette, hogy a forradalom mellé állt. A röplapot Gyulai Mihály javította és hagyta jóvá. Iványosi Szabó Ottó törzsőrmester és Szabó Lajos törzsőrmester intézte a röplapok kinyomtatását. Dányi Gyula örvezető Szegedre utazott, hogy bélyegzőt készíttessen a forradalmi katonai tanácsnak, útközben a röplapot is terjesztették.

– Ezután Zalavári József alezredes magához rendelte Raduly őrnagyot, és azt a parancsot adta, hogy riadóztassa a hadtesttörzs tisztii állományát. Tóth Mihály százados vezetésével Zalavári József 10-15 tagú tisztii csoportot állított össze, és parancsot adott, hogy az elhárító osztály tagjait fegyverezzék le. Pálfi Dániel és Kékesi Sándor is tagja volt a különítménynek. Az elhárító osztályon az ÁVH-tól mintegy 20 tisztii tartózkodott. Kerekes ávós százados kérte, hogy az éjszakát még a laktanyában tölthessék, de nem engedték meg nekik. Az elhárító tisztek és a polgári ÁVH-tisztek lefegyverzésénél személyi bántalmazás nem volt.

¹⁴⁴ HL XI/26. a. B 01/1959. Gyulai Mihály és társai pere.

¹⁴⁵ HL XI/26. a. B 01/1959. Gyulai Mihály és társai pere.

– Gyurkó felrendelte magához az elhárító osztály vezetőjét, Szabó Sándor őrnagyot. Papp Balázs, a katonai tanács tagja felelősségre vonta Szabó őrnagyot, hogy miért égetik el az elhárító osztálynál lévő iratokat. Szabó őrnagy erre azt válaszolta, hogy telefonon kapott felsőbb utasítást. Papp Balázs követelte, hogy az égetést hagyják abba. Gyurkó azt mondta, hogy „most már nincs kiút”, az égetést ne folytassák. Utána Szabó őrnagy és még három ÁVH-tiszt és családtagjaik elhagyták a helyőrséget, és átmentek az oroszokhoz.¹⁴⁶

– Egy időközben érkezett géptávirati parancs értelmében a katonai tanács elnöke és két tagja, Gyulai Mihály, Bartos András és Pálfi Dániel hajnali két órára Budapestre utazott a Forradalmi Honvédelmi Bizottmány megalakítására. Az értekezleten részt vettek a katonai tanácsok küldöttei, a felkelő csoportok vezetői, Király Béla és Maléter Pál is.¹⁴⁷ Bartos András javasolta, hogy Gyulai Mihályt vegyék be a bizottmányba, ezt azonban többen elleneztek a hadtest korábbi szerepe miatt. Pálfi Dániel azonban elmondta, hogy Gyulai érdeme, hogy a hadtest a forradalom oldalára állt, így rövid vita után a testület tagja lett Gyulai Mihály ezredes is.¹⁴⁸

– A repülőtéri tiszti klubban délután 2 órakor MDP-taggyűlést tartott a vadászpilóta hadosztálytörzs.¹⁴⁹ Először Mádi Jenő szólalt fel, kifogásolta, hogy Kőszegi László őrnagynak, a politikai osztály vezetőjének és Parádi Imre századosnak még mindig Sztálin-kép díszíti a szobáját. Mádi Jenő követelte a hadosztály desztalinizálását, a kompromittálódott párttagok eltávolítását. Parádi Imre százados személyzeti osztályvezetőt ki is zárták, illetve eltávolították.¹⁵⁰

– Utána éles vita alakult ki a korábbi eseményekről. A vita háttérében az állt, hogy Rácz Gyula vezetésével október 23-29. között 50-60 fős egység ellenőrizte folyamatosan a Kecskemét–Tiszakécske–Békéscsaba műutat. Az egység vezetői gyorsan felismerték a forradalom igazi jellegét, és nem voltak hajlandók bevonulni a reptérre, csak többszöri próbálkozásra, határozott parancsra sikerült leváltani őket október 29-én délután.¹⁵¹ Gáti Antal élesen támadta a repülősök korábbi szerepe miatt Matusék pártbizottsági titkárt. Gáti Antal egyébként társai között elismerten képzett marxista hírében állt, ezért komoly hatása volt, hogy dicsőséges nemzeti forradalomnak nevezte az eseményeket.¹⁵² A taggyűlés félbeszakadt, mivel Korbély István százados és Borbély százados vezetésével küldöttség érkezett, és közölték, hogy elkezdődött a katonai forra-

¹⁴⁶ HL XI/26. a. B 01/1959. Gyulai Mihály és társai pere.

¹⁴⁷ HEGEDŰS B. András főszerk. 1996. I. köt. 163.

¹⁴⁸ HL XI/26. a. B 01/1959. Gyulai Mihály és társai pere.

¹⁴⁹ HL XI/26. a. B 281/1957. Mádi Jenő és társai pere.

¹⁵⁰ HL XI/26. a. B 281/1957. Mádi Jenő és társai pere.

¹⁵¹ HL XI/26. a. B 281/1957. Mádi Jenő és társai pere.

¹⁵² HL XI/26. a. B 281/1957. Mádi Jenő és társai pere.

dalmi tanács megválasztása, és erre meghívták a hadosztálytörzsöt is.¹⁵³ A hadosztály-parancsnokság távbeszélőn Kinok őrnagytól hamarosan megkapta az OLLEP Forradalmi Katonai Tanácsának választásra szóló felhívását. A repülőtér személyi állománya az egyes számú hangár előtt gyűlt össze. Török Béla alezredes, a hadosztály parancsnoka felolvasta az OLLEP felhívását, melyben az bejelentette, hogy a forradalom mellé állt. Ezután megválasztották a katonai tanácsot, melybe végül a 18 jelöltből 11 tagot választottak be: Mádi Jenő százados, Rácz Gyula százados, Vázsonyi Miklós százados, Varga százados, Leopold Oszkár főhadnagy, Kovács főhadnagy, Csapó tizedes, Jack Tibor tizedes, Kui törzsőrmester, Molnár tizedes és Bach szakaszvezető lett a testület tagja. A testület elnökségébe Rácz Gyula, Mádi Jenő és Vázsonyi Miklós került be. Hamarosan Török Béla alezredes lett az elnök, mint a hadosztály parancsnoka. A reptéren lévő többi alakulatnál is választottak külön-külön forradalmi katonai tanácsot.

– A katonai tanács első ülésén Rácz Gyula százados követelte az alakulat elhárító tisztjeinek lefegyverzését. Török Béla alezredes magához rendelte az elhárítókat, közölte velük a parancsot. Lefegyverzésüket és biztonsági őrizetbe helyezésüket Rácz Gyula százados intézte. Török parancsot adott továbbá az elhárító osztályon lévő páncélszekrények lezárására és lepecsételésére, majd a kulcsokat lepecsételt borítékban magához vette. A katonai tanács ülésein Gáti Antal jegyzőkönyvezett. Este elmentek a nyomdába, ahol röplapot adtak ki, melynek tartalma hasonló volt az OLLEP röplapjához. Mádi Jenő és Rácz Gyula felvette a kapcsolatot a 3. hadtest katonai tanácsával, beszéltek Gyulai Mihállyal, akinek Rácz felrótta a polgári lakosság elleni kegyetlen fellépést.¹⁵⁴ Ezt a kapcsolatfelvételt, tanácskozást egyes források a városi katonai tanács megalakulásaként értékelték.¹⁵⁵

– Éjjel a párt megyei végrehajtó bizottsága ismét ülést tartott.¹⁵⁶ A központból azt az utasítást kapták, hogy a veszélyeztetett kommunisták menjenek biztonságos helyre. Elhatározták, hogy a vezetést egy szűkebb elnökségre bízzák. Ördög László, Halanda István, Putics József és Horváth István számára azt javasolták, hogy hagyja el a várost, Simó Tibor pedig ne mutatkozzék. Halanda István, Ördög László és Dallos Ferenc hamarosan Budapestre távozott, a többiek maradtak. A falusi, járási aktíváknak azt javasolták, menjenek be a városokba vagy olyan helyre, ahol biztonságban vannak. Az ávosokat a hadsereghez irányították, majd mikor megalakultak a forradalmi katonai tanácsok, a szovjetekhez. Arany

¹⁵³ HL XI/26. a. B 281/1957. Mádi Jenő és társai pere.

¹⁵⁴ HL XI/26. a. B 281/1957. Mádi Jenő és társai pere.

¹⁵⁵ FILEP Tibor, 1996. 97.

¹⁵⁶ Az MDP elnöksége október 31-én mondta ki a párt feloszlatását, és határozta el az MSZMP létrehozását.

László, Neichel László és Németh Győző azonban azt mondta, hogy a beosztottak többsége nem hajlandó sehova sem menni. Arany László viszont elköltöztette a családját, ő maga pedig a szovjetekhez menekült.¹⁵⁷

Az ülésen határoztak arról is, hogy Hajlik Gábor, a párt pénzügyeinek felelőse vegye fel a Nemzeti Bankból a pártbizottság pénzét, ami körülbelül 1,5-2 millió forint lehetett. Elhatározták, hogy a járásoknak kiutalnak 100-100 ezer forintot, a politikai munkatársaknak kifizetnek előre két-havi illetményt, a vb-titkárok pedig ezenfelül is nagyobb összeget vehetnek fel. Mindezt abból a megfontolásból, hogy az illegalitásba vonuló elvtársaknak legyen pénzük.¹⁵⁸ Nagygyörgy László, Ördög László, Horváth István, Sarok Antal, Papp Ferenc, Krizsán József, Molnár Frigyes, Varga Jenő, Fekete Ferenc, Romsics Ferenc és mások viszont végig a pártbizottság épületében maradtak, és közülük többen az épület fegyveres őrzésében is részt vettek.

– A Kossuth Rádióban este 19 óra 8 perckor híradás hangzott el, mely szerint Nagy Imre meghallgatta Bács-Kiskun megye küldötteit.¹⁵⁹ Nem sokkal később egy másik közlemény felszólította a hadtest forradalmi katonai tanácsának vezetőit, hogy jelentkezzenek a HM Markó utcai épületében, mert a kivonuló szovjet csapatokat a hadtest alakulataival fogják felváltani.¹⁶⁰ A rádió hírül adta azt is, hogy Bács-Kiskun csatlakozott a Dunántúli Nemzeti Tanácshoz.¹⁶¹

– A korábbi harcok tragikus következménye: a hétéves Farkas Ferenc és féltestvére, az ötéves Szőke Edit a honvédség által elhagyott gránáttal játszott az udvarukon. A gránát felrobbant, a kisfiú meghalt, a kislány pedig megsebesült.

– Hajnalban tért vissza Kecskemétre a 12. gépesített ezred. Megválasztották a forradalmi katonai tanácsot. Tagja: Tóth Zoltán alezredes, Mezei Zoltán százados, Karika Vince főhadnagy, Kovács Pál főhadnagy, Szaál Albert hadnagy, Benedek József főhadnagy, Borbély Sándor szakaszvezető, Papp János honvéd, Török Gyula őrmester és Szabó Gyula őrvezető.

– Katonai tanács alakult a kiskőrösi 19. gépesített ezrednél is. Tagjai mind kommunisták voltak, ülést nem tartottak. Kecskeméten az alakulatot egyébként a rendőrkapitányságon szállásolták el.¹⁶²

¹⁵⁷ MOL 288. f. 21/1957/5.

¹⁵⁸ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere. Hajlik Gábor 1957. február 19-i vallomása, és BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. iratok. Nagy Lajos és Bognár Ferenc tárgyalási jegyzőkönyvének kivonatai és Bognár József beszámolója.

¹⁵⁹ KENEDI János szerk. 1989. 236.

¹⁶⁰ KENEDI János szerk. 1989. 243.

¹⁶¹ KENEDI János szerk. 1989. 322.

¹⁶² HL 1956-os gyűjtemény. 2/30. ó.e. 387-391. fólió.

– Megalakult a 174. javítózászlóalj forradalmi katonai tanácsa is. Tagjai: Kasza István, Halmosi Gyula és Németh Lajos hadnagy, valamint Nagy István törzsőrmester Klamó József és Kovács Lajos honvéd. Az elnök Halmosi Gyula hadnagy lett.

– A felszámolás alatt lévő kecskeméti 18. tüzérezred is alakított forradalmi katonai tanácsot. Tagjai: Fürj István százados, Kovács István százados, Szabó Imre hadnagy, Ollman Mihály törzsőrmester, Oláh Mihály főhadnagy, Barnai István hadnagy. Az ezred tagjait is a nemzetőrségbe osztották be.¹⁶³

Október 31.

– Hajnali 1 óra 30 perckor megalakult a 19. híradózászlóalj forradalmi katonai tanácsa. Az elnök Lovász Lajos főhadnagy lett. Tagok: Rónai Sándor főhadnagy, Kockás György főhadnagy, Bozsik Sándor főhadnagy, Tamási András hadnagy, Petrásovits Sándor főhadnagy, Cseh Gábor őrmester, Oláh István örvezető, Simon László honvéd.¹⁶⁴

– Gyurkó Lajos és Sucin József egész éjjel a parancsnoki szobában tartózkodott, Papp Balázs pedig az előszobájukban „vigyázta” őket. Reggel Gyurkó Lajos felhívta a szovjeteket, akik közölték vele, hogy menjen át hozzájuk. Hamarosan Sucin József is követte.¹⁶⁵ Suki Zoltán hadnagy szállította Gyurkó Lajos után a családját Ceglédre, ahol egy szovjet páncélos járműre szálltak át.

– A rendőrség forradalmi bizottsága reggel 7 órakor ülést tartott, melyen nagyjából negyven rendőr vett részt. Imre Gábort választották a bizottság elnökének, a titkár K. Szabó törzsőrmester lett. Imre Gábor, Gubisi József és Markó István juttatta el hatpontos kiáltványukat az újságnak, a nyomdának és a városi forradalmi bizottságnak. Imre Gábor bevezetőt írt a memorandumhoz, Ott József is velük tartott, mikor a városházára indultak. Itt egyébként meglehetősen ellenséges légkör fogadta őket, Ott József a szöveget ismertette, majd hamarosan távozott. Gubisi József ellen éles kirohanások hangzottak el, Imre Gábort viszont beválasztották a városi forradalmi bizottságba.¹⁶⁶

– A délelőtti órákban megérkezett a hadtesthez Gyulai Mihály ezredes, Bartos András őrnagy és Pálfi Dániel százados Budapestről. Gyűlést hívtak össze, amelyen részt vett a kecskeméti repülős hadosztály katonai tanácsának elnöke, Török Béla alezredes és Rácz Gyula százados, valamint Gáti Antal főhadnagy is. A gyűlésen Gyulai Mihály ezredes ismer-

¹⁶³ HL 1956-os gyűjtemény. A Kecskeméti 18. Tüzérezred jelentése. 2/43. ö.e. 560-562. fólió.

¹⁶⁴ HL 1956-os gyűjtemény. 2/5. ö.e. 44-57. fólió.

¹⁶⁵ HL XI/26. a. B 01/1959. Gyulai Mihály és társai pere.

¹⁶⁶ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

tette a Honvédelmi Bizottmány éjszakai ülésének eredményét, és felolvasta annak röpiratát. Elmondta, hogyan folyt le a bizottmány ülése, és hogy őt is az a megtiszteltetés érte, hogy a Honvédelmi Bizottmányba beválasztották.

– Rác Gyula százados javaslatára megegyezett a repülőtér és a hadtest katonai tanácsa, ha harcra kerül a sor, kölcsönösen támogatják egymást a szovjetekkel szemben.

– Zalavári alezredes közölte, hogy Gyurkó Lajos vezérőrnagy, Sucin József alezredes és Szabó Sándor őrnagy megszökött, ezért javasolta: hadtestparancsnoknak Gyulai Mihály ezredest válasszák meg. Janza Károly altábornagy, a honvédelmi miniszter is jóváhagyta a kinevezést. Este Gyulai Mihály bizalmas megbeszélést folytatott Halanda Istvánnal.¹⁶⁷

– A repülőtéren az OLLEP-től kapott parancs alapján az alakulathoz tartozó szovjet katonai tanácsadókat felszólították, hogy csomagoljanak össze, mert másnap elszállítják őket. A nap folyamán Török Béla alezredes és Vázsonyi Miklós százados felderítést hajtott végre a szovjet csapatok mozgásáról.

– A kecskeméti 2. gépesített felderítő zászlóaljtól 57 katonát a nemzetőrség megerősítésére rendeltek.¹⁶⁸

– A megyei bíróság munkástanácsa ülést tartott, de a káderlapok kiosztásáról megint nem sikerült dönteni. Hamarosan áthívták az ügyészség és a járásbíróság forradalmi tanácsát az ülésre. Az elnöki tárgyalóban ült össze a három testület, és javaslatokat fogalmaztak meg, melyeket később eljuttattak a megyei nemzeti bizottságnak. Ebben kifejezték, hogy egyetértenek a nemzeti bizottság feladatával, hangsúlyozták a bíróság függetlenségét, mely a szocialista törvényesség alapján végzi a munkáját, ami egyébként a forradalom alatt nyilván szünetelt. Kérték, hogy a fegyveres testületek biztosítsák a rendet és a nyugalmat, valamint a bírói munka zavartalanságát, a bírák személyi biztonságát. Küldöttséget szerveztek, hogy őrséget kérjenek a rendőrségtől az épület védelmére. Matuz György ügyész, Kardos János bíró és Jenőváry László járásbíró lett a küldöttség tagja. A megyei nemzeti bizottságnál is ez a küldöttség képviselte az igazságügyi dolgozókat. Matuz György gépbe diktálta a megyei bizottságnak szánt állásfoglalást, majd a megválasztott háromtagú bizottság elvitte nekik a dokumentumot. Belső őrszolgálat szervezését határozták el. Fogalmaztak egy tiszván a bírói munkával kapcsolatos követelést is, melyet az Igazságügyi Minisztériumnak akartak elküldeni, amire végül csak decemberben került sor. A javaslat dr. Kardos János elképzelésére alapult, miszerint az elsőfokú büntető tanácsoknak az eddigi három

¹⁶⁷ HL XI/26. a. B 01/1959. Gyulai Mihály és társai pere.

¹⁶⁸ HL 1956-os gyűjtemény. 2/37. ö.e. 444-448. főlíó.

tag helyett ötből kellene állniuk, két szakbíróból és három népi ülnökből. Ez minőségi javulást eredményezne, az idősebb tanácsvezető bíró mellett egy fiatalabb bíró szakmailag fejlődne, több ügyet tudnának tárgyalni, és az írásba foglalás is gyorsulna. A bírának csak tárgyalási napon legyen kötelező bent lenniük, egyébként ahogy a munka kívánja. A bírakat ne válasszák, és ha mégis, akkor ne három évre, hanem élethossziglan. Az ügyviteli dolgozók kérték, hogy délután kettőig tartson a hivatali idő. Később, 1957. január elején dr. Lengyel Zoltán bíró, az akkori alapszervezeti titkár is elmondta az Igazságügyi Minisztérium küldöttének, hogy a gyakorlati munkát végző osztályok élére tényleges bírói gyakorlattal rendelkező személyeket állítsanak.¹⁶⁹

– Az Alföldi Kecskeméti Konzervgyárban ülést tartott a munkástanács, igazgatói tanácsot választottak, melynek elnöke szintén Pullay Béla lett. Bekerültek a munkástanács vezetőségének tagjai is, Homoki László, B. Hajagos Károly illetve az igazgató, a főkönyvelő és a főmérnök is. Elhatározták a gyárország felfegyverzését. Átvették a Gépgyár munkástanácsának memorandumát, ismertették a konzervgyár munkásaival, majd megegyeztek, hogy másnap felviszik Budapestre, és átadják a kormánynak. Pullay Béla, Homoki László és B. Hajagos Károly kocsival elmentek a homokbányai laktanyába fegyvert kérni a honvédségtől. A Lakatosipari Vállalat teherautója már ott volt, ugyancsak fegyverekért, így aztán megkérték őket, hogy az övéiket is szállítsák el a konzervgyárba. 60 puskát, 40 géppisztolyt, lőszert, valamint 200 kézigránátot kaptak. Jámbor János, a gyárország parancsnoka vette át a fegyvereket. 70-80 fős gyárórsgéget szervezett, két váltásban adtak szolgálatot. Fegyelmi bizottságot hoztak létre, melynek dr. Rákossy Árpád lett az elnöke. Vizsgálatot folytattak Sárosi József volt rendőr, Nagy József és Gál Lászlóné ügyében.¹⁷⁰

– A Vízmű Vállalat munkástanácsa még október 30-án engedélyt kért a városházán, hogy fegyvereket szerezhessenek az üzemi őrségüknek, most meg is kapták ezeket a rendőrségtől.¹⁷¹

– Ury László felkereste Homoki Józsefet, hogy a Kecskeméti Lapok újraindításáról beszéljen vele. Homoki József felesége közölte, hogy férje már Budapestre utazott a Kecskeméti Lapok működési engedélyéért. Később a Magyar–Szovjet Társaság székházában alakult meg a Kecskeméti Lapok szerkesztőbizottsága.

– A nap legfontosabb eseménye Kecskemét Város Forradalmi Bizottságának a megalakulása volt. A városháza dísztermében jöttek össze a különböző intézmények, szakmai testületek, üzemek, fegyveres testületek

¹⁶⁹ OSZK 412. 20. Fővárosi Bíróság B 4322/1959. dr. Kardos János pere.

¹⁷⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1830/1958. dr. Rákossy Árpád pere.

¹⁷¹ BKMÖL XXV. 30. B 231/1958. Csemák János pere.

forradalmi bizottságainak, munkástanácsainak képviselői. Ezek a szervezetek már legitim módon képviselték delegálóik akaratát. A városi ideiglenes nemzeti bizottságot is először pártirányítással próbálták meg létrehozni, de az MDP városi titkárát, Halanda Istvánt már az előkészítés során sikerült kiszorítani, elsősorban Szabó József bádogosmester határozott fellépésének köszönhetően. Vezető szerepe volt a testület megalakulásában és működésében Bognár Ferencnek, az Épületgép Karbantartó Vállalat és Nagy Sándornak, az Lakatosipari Vállalat küldöttjének. Az alakuló ülés körülbelül reggel kilenc órától fél kettőig tartott.

– Néhány fős elnökséget választottak a gyűlés levezetésére, ennek tagja lett Bognár Ferenc és Nagy Sándor is. Bognár Ferenc felolvasta a küldöttek nevét, majd beszédtek a megbízóleveleket.¹⁷²

– Elsőként Tóth László szólalt fel, aki a város szociáldemokrata polgármestere volt a koalíciós időkben. Elmondta, hogy a népfront megbízásából hívták össze a gyűlést, a józanság megőrzéséről, a rendbontás és az esetleges önbíráskodás elkerüléséről beszélt.¹⁷³

– Felszólalt ifj. Nagy Sándor is, és vállalata nevében üdvözölte az összegyűlteket. Örömet fejezte ki, hogy tizenkét évi raboskodás után végre saját kezükbe vehették sorsuk irányítását. Felhívta a figyelmet arra, hogy az előző rezsim vezetői be akarnak furakodni a soraikba, hogy visszavegyék a hatalmat. Példaként említette, hogy az ávosok a fegyveres testületekbe igyekeznek beépülni. A frissen megszerzett szabadságot nem szabad kiengedni a kezükből. A szovjet csapatok kivonásáig szolidaritást kell vállalni a sztrájkoló üzemekkel, és a munkástanácsokkal válllvetve kell harcolni a követelések teljesítéséért. Javasolta, hogy fogalmazzanak memorandumot, melyet Kecskemét dolgozói nevében kell a kormányhoz eljuttatni.¹⁷⁴ A Lakatosipari Vállalatot rajta kívül még Bíró Sándor és Karaszia László képviselte.

– Benkő Pál, a Vendéglátóipari Vállalat küldöttje is felszólalt, előadást tartott a bérrendezésről. Közben megérkeztek a rendőrség forradalmi tanácsának tagjai, Gubisi József alezredes, Imre Gábor alezredes, Ott József százados, és Markó Ignác hadnagy. Benkő éles kirohanást intézett ellenük, különösen Gubisi jelenlétét sérelmezte. El akarta távolítani, de Gubisi József nem volt hajlandó távozni. Tóth László szerelte le végül Benkő Pált.¹⁷⁵

¹⁷² HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

¹⁷³ PN 1. évf. 3. sz. (1956. nov. 3.) 1. A Népújság október 31-én változtatta meg a nevét Petőfi Népére, és ekkor új évfolyamot is kezdett. November 4-e után visszatértek a régi évfolyamjelöléshez, az elnevezést viszont nem változtatták vissza Népújságra.

¹⁷⁴ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

¹⁷⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1859/1959. Benkő Pál pere.

– A hadtest és a repülőtér is adott egy-egy képviselőt a városi testületbe, a reptér Kovács főhadnagyot jelölte, de jelen volt Mádi Jenő és Gáti Antal is. A hadtest képviselője Gyulai Mihály lett, de ő valószínűleg nem vett részt az ülésen. A katonaság képviselőit egyébként meglehetősen bizalmatlanul fogadták, Mádi Jenő fel is szólalt az ülésen. Bejelentette, hogy forradalmi tanácsot alakítottak, felolvasta az OLLEP követeléseit, és közölte, hogy a katonai tanács csatlakozott ehhez. Valószínűleg említette a tervüket, hogy rádióadót akarnak létrehozni. Mádi Jenőn kérték számon Gyurkó Lajos tetteit, illetve azt tudakolták a jelenlévők, hogy hol van Gyurkó Lajos és Vági Lajos, valamint ki lőtt Tiszakécskén. Mádi Jenő nem tudott választ adni ezekre a kérdésekre.¹⁷⁶

– Ury László, korábbi kisközgazda újságíró javasolta, hogy 48 főből álljon az ideiglenes városi testület, mégpedig 16 munkás, 16 parasztsági és 16 értelmiségi képviselőből. Továbbá bejelentette, hogy újraindítják a Kecskeméti Lapok nevű újságot, Homoki Józsefet javasolta főszerkesztőnek.

– Tóth László ismertette a választások menetét, eszerint négy részre osztották a város területét, amelyek képviselői külön-külön helyiségekben, társadalmi rétegenként megválasztották saját négy képviselőjüket, és így állt össze a testület. A munkásságot Zakar Béla, Hendrey Rezső, Karaszia László, Lázár Ákos, Szél Mihály, Rózsa Sándor, Tóth Sándor, Benkő Pál, Kötörő István, Nagy Sándor, Zsíros Mihály, Takács Dénes, Kiss Géza, Bognár Ferenc, Ragó József és Szabó Lajos képviselte. A parasztság képviselőiben Révész László, B. Szabó Sándor, Nagy Imre, Kiss Károly, Dugár Sándor, Kovács József, Koncz István, Kovács László, Méhesi János, Varga Imre, Berényi Lajos, Mészáros János, Virágh M. István, Forrai Sándor és Keresztes László került be a testületbe. Az értelmiség képviselői: Szoboszlai István, Imre Gábor, Perjési Pál, Ferenczy Géza, Kovács Bálint, dr. Gömöri Jenő, Csorba István, Tóth László, Gyulai Mihály, dr. Nagy György, Fehér Sándor, Rigó Imre, Kovács Andor, Karácsony Kálmán, Tassy Gyula és Homoki József.¹⁷⁷

– Az ülés végén megjelent Nagy Lajos negyven vasutással és buszsofőrrel, és felelősségre vonta az egybegyűlteket, hogy nélküle akarnak dönteni a város dolgairól. A fegyveres felkelés szervezőjeként és vezetőjeként aposztrofálta magát, és helyet követelt a vezetésben. Bognár Ferencnek és Lukács Andrásnak sikerült leszerelni azzal, hogy beosztot-

¹⁷⁶ HL XI/26. a. B 281/1958. Mádi Jenő és társai pere.

¹⁷⁷ PN 1. évf. 3. sz. (1956. nov. 3.) 1. A felosztás nem teljesen pontos, az értelmiség közé sorolták a katonai- és rendőrtiszteket, Révész László volt kisközgazda országgyűlési képviselő a parasztságnál kapott helyett, Rigó Imre asztalos kisiparos pedig az értelmiségnél.

Más forrásokban nem szerepel Ragó József, helyette Ury Lászlót nevezik meg és TH V-150-364. 27.

ták a nemzetőrséghez. A későbbiekben Lukács András mellett teljesített szolgálatot, „nem hivatalos helyettese” lett.¹⁷⁸

– A gyűlés végeztével Kecskemét Város Forradalmi Bizottsága 12 tagból álló elnökséget, azaz intézőbizottságot választott: Tóth László, Bognár Ferenc, Fehér Sándor, Méhesi János, Zakar Béla, Tóth Sándor, Nagy Sándor, Homoki József, Ury László, Imre Gábor, Zalavári József lett a tagja. Elnöke Tóth László, a két alelnök közül az egyik Bognár Ferenc,¹⁷⁹ a másik valószínűleg Nagy Sándor lett. A szakszerű munka érdekében felosztották a tennivalókat egymás között. A pénzügy irányítását Fehér Sándor, az ipar és a kereskedelem felügyeletét Mócza Gábor és Nagy Sándor kapta. Mócza Gábor ennek az osztálynak volt a tanácsos a vezetője, Nagy Sándor tehát politikai ellenőrnek volt tekinthető mellette. A közlekedést Tóth Sándorra bízták, a MÁV-val való kapcsolattartást Zakar Bélára. Az oktatási ügyeket Ury László kapta meg, a mezőgazdaságot pedig a parasztság képviselőire bízták. Bognár Ferencre a közellátást és a lakásügyeket akarták bízni,¹⁸⁰ de ő emellett a nemzetőrség feletti felügyeletet is megszerezte magának. A begyűjtési osztályt megszüntették.

– Radó Vilmos fél egy körül meghívta Mádi Jenőt a színház forradalmi bizottságának ülésére, ahol körülbelül este hat óráig tartózkodtak. Megbeszélést a kecskeméti rádió üzemeltetésével kapcsolatos kérdéseket, kijelölték a színészeket és a segítőköt, akik bemondók, illetve szerkesztők lettek a rádiónál.¹⁸¹ Utána visszamentek a repülőtérré.

– Este Lukács András százados, Osváth Sándor százados, Nagy Lajos és Bognár Ferenc elment a pártbizottságra, hogy lefoglalják a pártbizottság pénzét. Hajlik Gábor lakásán lefoglalták a pénzt, amit a rendőrségen egy vaskazettában a páncélszekrénybe tettek. A pénzből a nemzetőrök, a katonák élelmezésére költöttek később.¹⁸²

– Még délelőtt a megyei tanács elnöki szobájában ülést tartott a megyei nemzeti bizottság intézőbizottsága. Dallos Ferenc a tanács vb-elnök helyettesének javasolta Kocher Lászlót és Buda Gábort, a begyűjtési hivatal volt vezetőjét. Javasolta, hogy Pataki Ferenc legyen az összekötő a tanácsapparátussal, aki irányítja a munkát, beszámoltatja az osztályvezetőket. Elhatározták, hogy délutánra összehívják a járások, üzemek, vállala-

¹⁷⁸ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

¹⁷⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1055/1957. ifj. Nagy Sándor pere.

¹⁸⁰ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

¹⁸¹ HL XI/26. a. B 281/1957. Mádi Jenő és társai pere.

¹⁸² HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere és BKMÖL MSZMP BKMB Archivuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. iratok. Nagy Lajos és Bognár Ferenc tárgyalási jegyzőkönyvének kivonatai és Bognár József beszámolója.

tok, hivatalok képviselőit, és kiegészítik a nemzeti bizottságot és az intézőbizottságot. Küldöttség érkezett az FKgP-től. Révész László, Ury László és Szabó Pál a párt megalakításáról akart tárgyalni, de elküldték őket azzal, hogy délután jöjjenek vissza. Dallos Ferenc elemezte a megye gazdasági helyzetét, kárhóztatta a sztrájkot, és sürgette, hogy induljon meg a munka.

– Délután 16 óra körül a megyei tanács kultúrtermében a nemzeti bizottság ülésén nagy számban jelentek meg a küldöttek, érdeklődők. Mészöly Gyula elnökölt, ismertette az ülés célját. Ez névleg az új testület kibővítése, valójában azonban az ideiglenes nemzeti bizottság legitimizálása, elfogadtatása volt. Az ülésen részt vett Dallos Ferenc, Daczó József, Petőfi Sándor, Borszéki Lajos, Gyóni Lajos, Mádi Lajos és Pataki Ferenc a korábbi megyei vezetők közül, Ury László, Sinkó Pál, Sikari Kovács József a kisgazdák részéről, valamint az üzemek, vállalatok és munkástanácsok küldöttei. Mészöly Gyula a türelmetlen felszólítások hatására sorra bemutatta a jelenlévő elnökségi tagokat, kifogás merült fel több népszerűtlen vezető ellen. Petőfi Sándor közölte, hogy koalíció van, a kommunistáknak is joguk van részt venni benne. Több vállalat küldötte, köztük Hendrey Rezső is tiltakozott Dallos Ferenc személye ellen. Dr. Kardos János javasolta, hogy Dallos Ferenc maradjon a tanács vb-elnöke, ne akarja a nemzeti bizottságban is az első helyet. Egyébként felszólította az ülés résztvevőit, hogy lehetőleg ne személyi kérdésekkel foglalkozzanak.

– A Kecskeméti Gépgyár küldöttei bejelentették, hogy sztrájkolni fognak, ha Dallos Ferenc tagja lesz a testületnek. A fokozódó támadások hatására Dallos Ferenc távozott a gyűlésről, és vele tartott Mészöly Gyula is. Pataki Ferenc, majd dr. Magócsi Géza vette át az ülés vezetését, és a munka felvételéről, a pénzügyi fegyelemlről, az ávósok által elkövetett kegyetlenkedésekről volt szó. Felvetődött, hogy meg kell akadályozni, hogy a nemzetőrségbe bekerüljenek a volt ávósok, funkcionáriusok, illetve másrészt a börtönből kiszabadult köztörvényesek. Magócsi Géza írásban megbízta a jelenlévő igazságügyi küldötteket, akik már korábban átadták a nemzeti bizottságnak szánt memorandumukat, hogy szerezzék be a nemzetőrség tagjainak névsorát, hogy ellenőrizni tudják őket. Még aznap elmentek a rendőrségre, és kérték, hogy állítsák össze a névsorokat.

– Az ülés után átment Magócsi Géza Dallos Ferenchez, akinél ott volt Mészöly Gyula és Pataki Ferenc is. Dallos Ferenc itt közölte elhatározását, hogy Budapestre megy, és Magócsi Gézát bízza meg a nemzeti bizottság elnöki tisztével. Mészöly Gyula és Dallos Ferenc egyébként már korábban megbeszélte, hogy Magócsi legyen az elnök, ha nekik távoznuk kell. Molnár Frigyes is helyeselte, hogy Magócsi Géza legyen a megye első embere.

– Szalóki László, a megyei rendőrkapitány visszaérkezett Budapestről, Kádi Sándor, Szentkirályi Frigyes, Ott József, Magócsi Géza, Bognár Ferenc és Nagy Lajos meglátogatta. A beszélgetés során szóba került a sztrájk is. Magócsi Géza ellenezte a Gépgyár által meghirdetett sztrájkot. Nagy Lajos és Bognár Ferenc elmondta, hogy ők viszont helyeslik, ám a megyei nemzeti bizottságot a munkástanácsok nem ismerik el.

– A nap fontos eseményei közé tartozott a Szabad Kecskeméti Katona József Rádió megszületése.¹⁸³ A források szerint Ertli százados és Kövecses főhadnagy javasolta először a repülőtér katonai tanácsának ülésén, hogy Kecskeméten is létre kell hozni egy rádióállomást. Ezért felvették a kapcsolatot a Kecskeméti Katona József Színház Forradalmi Tanácsával. A repülőtéren, a parancsnoksági épületben kezdett el működni Szabad Katona József Rádió elnevezés alatt az adóállomás. A rádió technikai és politikai irányítását a katonai tanács intézte. Gáti Antal főhadnagy végezte a rádió politikai irányítását. A színház forradalmi tanácsa Sárosi Gábort ügyvezetőnek, Temes Gábort és Veszprémi Lászlót bemondónak, Csajányi Györgyöt és Csajányi Égia Simont külső munkatársnak, Csicsmán Júliát gépírónak nevezte ki a rádióhoz. A szerkesztőség tagja volt Gáti Antal főhadnagy, Jack Tibor tizedes, Mádi Jenő és Rácz Gyula százados, Bognár Emilné és még egy újságíró is. A színészek pisztolyt is kaptak. Más rádióktól, a sajtóból, az MTI kecskeméti kirendeltségétől, lemezekről vettek át, és adtak le műsorokat. Gáti Antal főhadnagy a rendelkezésére álló apparátussal Kecskemétről és környékéről riportokat és tudósításokat gyűjtött. Október 31-én 17-18 óra körül kezdték a műsort a Himnusszal, a megnyitóbeszédet Jack Tibor tizedes írta, és mondta be. Ezután a vadászrepülő hadosztály forradalmi katonai tanácsának kiáltványa és követelése következett, majd Veszprémi színész elszavalta a Szózatot. Hanglemezműsort sugároztak, és Csajányi Égia Simon színész elénekelt a „Hazám” című dalt. Utána Jack Tibor megismételte a megnyitóbeszédet, és ismét beolvasták a katonai tanács követeléseit. Óránként olvastak be híreket, Gáti Antal irodalmi műsort állított össze, melyben elhangzott a Tiborc-monológ, és Bieliczky Sándor egyik verse is, amely a Petőfi Népében is megjelent. Tamási Lajos „Piros a vér a pesti utcán” című versét is beolvasták, ezt Jack tizedes szerezte meg a Kossuth Rádiótól. Üzenetek következtek, majd hanglemezzel zenét sugároztak, és az egyik üzemi forradalmi tanács elnökének nyilatkozatát is leadták. Sárosi Gábor színész később javasolta, hogy egy híradós kocsit is szereljenek fel rádióval arra az esetre, ha a szovjetek elfoglalnák a repülőtérrel. Ez a rádió a Kinizsi Konzervgyár területéről sugárzott volna adásokat.

¹⁸³ HL XI/26. a. B 281/1957. Mádi Jenő és társai pere.

– Az írott sajtó is igyekezett megfelelni a változásoknak, a Népújság felvette a Petőfi Népe nevet, ellenőrzése kikerült a párt kezéből, az ideiglenes megyei nemzeti bizottság lapja lett. A szerkesztőség munkástanácsa egy „Köszöntő” című vezércikket írt, melyben közölték, hogy az őszinteség és az igazság lapját adják az olvasók kezébe, soha nem fognak többé hazugságokat, rágalmakat írni. Szeretettel köszöntötték a forradalom lángjában megedződött ifjúságot, és mindazokat, akik velük voltak a harc óráiban.

November 1.

– Nagy Lajos felkelő a délelőtti folyamán a rendőrségről röpcédulákat vételezett, és a város területén autóból szórta azokat. Utána visszament a rendőrségre, ahol csatlakozott hozzá Sereg István százados. Utána Tiszakécskére mentek, ahol a helyi forradalmi bizottság vezetőjét keresték meg. A forradalmi tanács működése felől érdeklődtek, valamint azt szerették volna megtudni, hogy ki telefonált október 27-én a hadtesthez, ami a repülőtémadást kiváltotta. A tiszakécskeiek fegyvert kértek a helyi nemzetőrök számára.¹⁸⁴

– A városi forradalmi bizottság ülésén a sztrájkról, a tanítás megindításáról, és a szénhiányról folyt vita. A parasztság képviselői a sztrájk abbahagyását sürgették. Nagy Sándor a sztrájk folytatása mellett volt, de úgy, hogy például a konzervgyárak a már beszállított nyersanyagot dolgozzák fel, hogy ne menjen az tönkre. A vasút is tartsa fenn a sztrájkot, de 2-2 vonatpárt indítsanak a fő közlekedési irányokba, illetve állítsanak be egy célvonatot, hogy a lakosságot el lehessen látni szénnel. A postáról úgy határoztak, hogy részleges létszámmal működjen. A Nemzeti Bank jelezte, hogy nincs elegendő pénz a bankban a fizetések kifizetéséhez. Ehhez 20 millió forintot kellett volna hozni Budapestről. A szállítást vagy kocsival vagy repülőgéppel akarták megoldani, de Nagy Sándor azt is javasolta, hogy egyrészt az üzletek folyamatosan befolyó bevételeiből, illetve a pártbizottság pénzéből biztosítsák a fizetések folyósítását.

– Nagy Sándor intézkedett élelmiszer és tüzelő forgalomba hozataláról, a vállalatvezetőkkel pedig megbeszélte a közellátás helyzetét, tárgyalt a gépkocsivezetők küldöttségével is, a gépkocsiparkot igyekeztek az élelmiszer-szállításra mozgósítani. Felszólították a kereskedőket és a boltosokat, hogy jelentsék be, milyen árukészlettel rendelkeznek. A parasztság képviselői vállalták, hogy a piaci árak letörése érdekében közvetlenül a szövetkezetektől és a termelőktől igyekeznek biztosítani az áruellátást. A felvásárló kirendeltségek megkezdték a munkát.

¹⁸⁴ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Bognár József beszámolója.

– A megjelentek hangoztatták, hogy nem ismerik el legitim szervezetnek a megyei forradalmi bizottságot, mert nem a városok, járások képviselőiből, küldötteiből jött létre. Egyébként a megyei és a városi testület egy-egy tagja kölcsönösen részt vett a másik ülésin.

– A párt, az ÁVH, és más megszűnő szervezetek épületeit igénybe akarták venni, hogy lakásként hasznosítsák azokat. A tanítás beindítását a következő hétre tervezték, addig az iskolaépületekben keletkezett károk legsürgősebb kijavítását tervezték. Szenet juttattak a kórháznak.

– Délelőtt a megyei ügyészség forradalmi tanácsától küldöttség érkezett a hadtest parancsnokságára. Karácsonyi István és Fekete István ügyész, valamint Vígh István és Hannuska katonai ügyész vett részt a küldöttségben. Zalavári József ezredessel és Bartos András őrnaggyal tárgyaltak. A legfőbb ügyész utasítására hivatkozva kérték Zalavári Józsefet, hogy engedjék el a még fogva tartott felkelőket, valamint tartóztassák le a megye területén az ávósokat és a katonai elhárítókat. Zalavári József a Honvédelmi Minisztérium jóváhagyásával engedélyezte a letartóztatásokat, majd tájékoztatta erről Lukács András századost, a városi nemzetőrség parancsnokát, és rábízta a feladat végrehajtását Kecskeméten. A letartóztatottakat részben a kecskeméti, részben a kalocsai börtönbe, részben a helyőrségek fogdáiba zárták be.

– Délben Lukács András közölte Ott Józseffel az ávósok letartóztatásának tervét. Megbeszélték, hogy névsort állítanak össze, négy csoportra osztják, és így gyűjtik be őket.¹⁸⁵

– Délután szovjet küldöttség jött a városházára. A küldöttség 18 órára a biztonságról és a kiürítésről szóló megbeszélésre hívta a város forradalmi vezetőit a szovjet parancsnokságra.

– Gyulai Mihály alezredes, Zalavári József alezredes, Török Béla alezredes és még egy repülő, Lukács András százados, Bognár Ferenc és Nagy Sándor ment el a tárgyalásra. Megállapodtak, hogy közösen fognak járőrözni, hogy a szovjet csapatok ugyanúgy vásárolhatnak élelmet mint bárki más, és igyekeznek megakadályozni, hogy szovjetellenesség alakuljon ki. A szovjetek megígérték, hogy a birtokukban lévő lakásokat később visszaadják. Ugyanakkor a forradalmi bizottság megtizedelését helyezték kilátásba arra az esetre, ha egyetlen szovjet katonának is bántódása esnék, továbbá a város rommá lövésével fenyegetőztek, ha egyetlen lövést is leadnak rájuk. A megállapodás aláírását másnapra halasztották, erre azonban nem került sor.¹⁸⁶

¹⁸⁵ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

¹⁸⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1055/1957. ifj. Nagy Sándor pere.

– Előző napi megbízásukhoz híven, este 8-9 óra körül Jenővári László, Kardos János és Karácsonyi István elment a rendőrségre, hogy ellenőrizték, választottak-e már forradalmi bizottságot, és hogy nem kerültek-e ávósok a rendőrség kötelékébe. Az ügyészségtől kapott megbízólevelüket is megmutatták. A rendőrség forradalmi bizottsága éppen ülésezett. Ott volt Szalóki László alezredes, Ott József százados, Franyó János rendőr százados, Lukács András a városi nemzetőrség parancsnoka, Szentkirályi Frigyes a nemzetőrség megyei parancsnoka, és a három igazságügyi küldött is. Ott József autóval elment Vígh István századosért, a katonai ügyészség vezetőjéért. Jelen volt még Bognár Ferenc a városi forradalmi bizottság elnökhelyettese és Nagy Lajos is. A rendőrség forradalmi bizottsága éppen az ávósok letartóztatásáról tárgyalt. Imre Gábor százados, a rendőrség forradalmi bizottságának elnöke utasította Ott Józsefet, hogy Horváth Kálmán hadnaggyal készíttesse el az ávósok névsorát, és azt adják át Kardos Jánoséknak.

– A névsor időközben elkészült, Ott József százados Jánosi és Dénes rendőr hadnagy segítségével lakóhely szerint négy csoportra osztotta, majd felolvasta a névsort, amely 100-150 nevet tartalmazott. A jelenlévők hozzászóltak egyes ávósok letartóztatásához vagy szabadon hagyásához. Úgy döntöttek, hogy csak az operatív beosztottakat és a foglárokat tartóztatják le, az adminisztratív alkalmazottakat (gépiró, sofőr, telefonkezelő, stb.) nem. Ezek után 60-70 név maradt a papíron. Ott József diktálta a végleges névsort, majd a tárgyalás feloszlott. Ezután Ott József négy csoportot állított össze rendőrökből, erősítésként Lukács András adott katonákat és katonai gépkocsikat. Ott József eligazítást tartott a csoportoknak, melyek közül az egyiket személyesen vezette. Az ő szakaszának 13 letartóztatandó jutott, akik közül hatot sikerült begyűjteni (Csikós Rudolf őrnagy, Molnár György hadnagy, Pécs László főhadnagy és felesége, valamint még két személy). Franyó János százados vezette a másik különítményt, a harmadikat Mosonyi Sándor rendőr százados, a negyediket pedig Györgyfalvi György rendőr hadnagy. Egy csoport három-négy rendőrből és katonatisztekből állt. Az éjszaka folyamán az ÁVH személyi állományának 80%-át sikerült letartóztatni, kb. 48-50 főt, akiket a megyei börtönbe szállítottak, és hadifogolynak tekintettek. Formálisan a katonai ügyészség rendelte el letartóztatásukat, tervezték, hogy ügyüket egyenként fogják kivizsgálni, az esetleges felelősségre vonás a vizsgálat eredményétől függött volna. November 4-én szabadultak ki, amikor a szovjet csapatok elfoglalták a várost.¹⁸⁷ Az ávósok letartóztatásával egyetértettek a rendőrség, a katonaság, a nemzetőrség és a forradalmi bizottság vezetői, valamint a katonai ügyész is.

¹⁸⁷ HL XI/26. a. B 390/1957. Ott József pere.

– A megyei nemzetőrségen Kardos Jánost tájékoztatta Szentkirályi Frigyes, hogy kevés a nemzetőr, már diákokat is bevesznek. Kérte, hogy az ügyészség ellenőrizze a névsort, mert ők szinte senkit sem ismernek a bekerültek közül, a névsorukat pedig átadta. Közölte azt is, hogy már állítottatott őrséget a bíróság elé, egy nemzetőrt és egy börtönőrt. Azt is elmondta, hogy minden vállalat, hivatal állíthat fel saját őrséget, csak a nemzetőrség engedélye kell hozzá.¹⁸⁸ A nemzetőrségnél egyébként jelen volt Kassa Vilmos, Horváth István és Baski József is, akik a megyei pártbizottság aktivistái voltak korábban. Kardos János tiltakozott az ellen, hogy nemzetőrök legyenek: „A nemzetőrségben nincs szükség kommunistákra, főképpen vezető kommunistákra.”¹⁸⁹

– Közben a megyei nemzeti bizottság forradalmi bizottsággá alakult át. A megyei tanács nagy tanácsstermében jött össze a megyei nemzeti bizottság, az ülésen Pataki Ferenc elnökölt. Dr. Magócsi Géza szót emelt a kommunisták diszkriminálása ellen, ugyanis Borszéki ellen ismét kifogás merült fel. Petőfi Sándor bejelentette, hogy hattagú elnökség vette át a párt irányítását, utána a mezőgazdaság helyzetéről beszélt. Csikesz Ferenc, a Dunavecsei járás képviselője megérkezésük után letépte a Rákosi-címert, azzal, hogy ilyen címer alatt nem hajlandó tanácskozni. Elégedetlenségét fejezte ki, hogy túl sok a korábban kompromittálódott kommunista a bizottságban. Támadta dr. Magócsi Gézát, hogy terrorbíró volt, illetve az egész bírói kart felelőssé tette a statárium kihirdetése miatt. Dr. Magócsi Géza elmondta, hogy a statáriumot Daczó határozott személyes parancsára és sürgetésére hirdette ki Hetényi bíró október 24-én. Daczó igyekezett letagadni ezt az ülésen, dr. Magócsi Géza azonban kijelentette, hogy inkább hisz a becsületben megöregedett 60 éves kartársának mint Daczónak.

– Az üzemek küldöttei a sztrájkokról beszéltek, különösen Máté Ferenc a Kinizsi Konzervgyár nevében kardoskodott mellette.

– Dr. Magócsi Géza közölte dr. Orosz Lászlóval, hogy bevásztották a megyei forradalmi bizottságba, és a sajtóügyek felügyeletét bízták rá. Jogkörét azonban nem tisztázták.¹⁹⁰ Orosz László a Petőfi Népe szerkesztésébe ténylegesen nem avatkozott be, néhány cikket véleményezett, de Budavári Antal, a főszerkesztő döntött. Az újság munkatársai megbízólevelet kaptak, és részt vettek az üléseken, senkit sem távolítottak el az újságtól. A nemzetőrség egyik kocsija vitte szét a lapot a megyében, ilyenkor egy újságíró is ment velük, hogy a vidéki eseményekről tudósítson.¹⁹¹

¹⁸⁸ OSZK 412. 20. Fővárosi Bíróság B 4322/1959. dr. Kardos János pere.

¹⁸⁹ OSZK 412. 20. Fővárosi Bíróság B 4322/1959. dr. Kardos János pere.

¹⁹⁰ BKMÖL XXXII. 12. dr. Orosz László visszaemlékezése alapján.

¹⁹¹ Fővárosi Bíróság Irattára. B 836/1958. dr. Magócsi Géza pere.

– Három budapesti egyetemista, Csigi Noémi, Szarka Tibor és Gedei Árpád¹⁹² is jelen volt a tanácskozáson egy honvéd százados kíséretében, a pesti diákok az elnökség mögött foglaltak helyet. Elsődleges céljuk az volt, hogy élelmet kérjenek Újpestnek. Dr. Magócsi Géza közölte, hogy csak papírra adnak ki élelmiszert. Gedei Árpád kifogásolta a munka lassúságát, és javasolta, hogy a nemzeti bizottság alakuljon át forradalmi bizottsággá, ami meg is történt. Ezután intézőbizottságot alakítottak, melynek tagja lett Pataki Ferenc, Szentkirályi Frigyes, Bognár Károly, Gara Sándor, dr. Jenővári László, Hegedűs Károly, Ambrus László, dr. Orosz László és dr. Magócsi Géza. Mádi Lajost, mikor kiderült, hogy a Szovjetunióban tanult és a DISZ oszlopos tagja, Csikesz Ferenc javaslatára eltávolították, és helyette Gedei Árpádot választották be. Molnár Frigyes felszólalásában támogatta, hogy dr. Magócsi Géza legyen az elnök. Megegyeztek, hogy az ebédszünet alatt az üzemek képviselői döntenek küldötteikről.

– Délután a Nemzeti Banktól Bányai Endre, a bíróságtól Jenővári László került be az intézőbizottságba. A testület elnöke dr. Magócsi Géza lett. A pártok három-három taggal képviseltették magukat a forradalmi bizottságban, de az SZDP és a parasztpárt még nem tudott élni a lehetőséggel, nem jutottak el még a szervezésben ideig. Megegyeztek, hogy a járások küldötteinek befogadásával válik véglegessé a megyei forradalmi bizottság.

– A Győri Nemzeti Bizottságtól jött egy átirat, melyben a programjuk támogatását és az ahhoz való csatlakozást kérték. Dr. Magócsi Géza felolvasta a röplapot, és csatlakoztak a programhoz.

– A Kecskeméti Lapok szerkesztőbizottsága az FKgP székházában kapott elhelyezést, de a tényleges munka a nyomda egyik szobájában folyt, Ury László és Homoki József irányításával.¹⁹³

– A Független Kisgazdapárt kecskeméti szervezete már október 28-án megalakult dr. Révész László irányításával. A városi vezetőség tagja lett Homoki József, Reiszmann Rejtő Andor, dr. Kiss Károly és Francia Kiss Károly. Sándor Béla, aki a koalíciós időkben a párt kecskeméti titkára volt, november 1-jén nyilatkozott a Petőfi Népének.¹⁹⁴ Dr. Révész László és Homoki József többször is Budapestre utazott, hogy az országos vezetőkkel a párt programjáról tárgyaljon. Visszaigényelték a párt korábbi épületét, melyben a Magyar–Szovjet Társaság működött. A párt megyei vezetősége Luszka Emil és Révész László aláírásával nyilatkozott a

¹⁹² PN 46. évf. 248. sz. (1991. okt. 22.) 1.

¹⁹³ BKMÖL XXV. 30. B 952/1957. Ury László pere.

¹⁹⁴ PN 1. évf. 1. sz. (1956. nov. 1.) 1.

kecskeméti rádióknak is, melyben a választások mielőbbi kiírását sürgették.¹⁹⁵

– A Szociáldemokrata Párt szervezése lassabban haladt, ezt Kara Balázs irányította, aki Szakasits Árpádtól megbízólevelet kapott. A párt alakuló gyűlését november 4-re tűzték ki, erre azonban nem került sor.

– November 1-jén reggel Pullay Béla, Vlacsil Tibor, Bíró Sándor és a Kinizsi Konzervgyár képviselője, egy Varga nevű személy kocsival Budapestre utazott, hogy felvegyék a kapcsolatot a kormánnyal. A Parlamentben tárgyaltak Nagy Imrével és a kormány más tagjaival is. A beszélgetés Nagy Imrével körülbelül fél óráig tartott, a kecskeméti és a megyei eseményekről tájékoztatták. Elmondták, hogy megalakultak a forradalmi bizottságok, a munkástanácsok és a nemzetőrség is. Jellemezték Dallos Ferencet és Tóth Lászlót. Dallos Ferencet egyébként ismerte Nagy Imre, Pullay Béla kétkulacsos politikusként írta le őt. Szóba kerültek a sortűzek, többek között a tiszakécskei repülő támadás is, amiről Nagy Imre tudott. Nagy Imre hangoztatta, hogy a legfontosabb, hogy mielőbb helyreálljon a rend és a nyugalom. Elmondta, hogy folynak a tárgyalások a szovjetekkel, valamint a hamarosan sorra kerülő választásokról beszélt. A gyors és hiteles információáramlás érdekében kérte Pullayékat, hogy jelöljenek ki két összekötőt a megyéből, aki a későbbiekben legalább hetente tájékoztatja a kormányt a helyi eseményekről. Az egyik megbízott Rózsa Sándor lett, a másik kijelölésére nem került sor. Megegyeztek, hogy a kecskeméti munkástanácsok élelmiszert fognak szállítani a fővárosnak. A tárgyalás után a delegáció tagjai elmentek még a saját minisztériumukba is, Pullay Béla például az Élelmiszeripari Minisztériumba, majd hazaindultak. Délután 5 óra körül értek vissza Kecskemétre. Pullay Béla a konzervgyárba ment, ahol tájékoztatta Erdélyi Károly igazgatót, Domonkos János főmérnököt, valamint a munkástanács jelenlévő tagjait az útjuk eredményéről. Másnap vagy harmadnap ismét Budapestre utaztak, ekkor Pullay Béla, Erdélyi Károly, Domonkos János, Homoki László, Rózsa Sándor, Horváth Gábor és M. Kiss Mihály ment egy gépkocsival és egy teherautóval, melyen a megígért élelmiszert szállították. Ekkor azzal a személlyel tárgyaltak, akivel az összekötőknek kellett a kapcsolatot tartaniuk. Tájékoztatót adtak a szovjetek vidéki felvonulásáról, melyről a reptér katonai tanácsától tudtak. Azt a választ kapták, hogy a kormány is tud róla, és tárgyalnak a szovjetekkel a kivonulásról. Utána leadták az élelmiszert, majd kora délután visszatértek Kecskemétre.¹⁹⁶

¹⁹⁵ HL XI/22. a. B 281/1957. Mádi Jenő és társai pere.

¹⁹⁶ BKMÖL XXXII. 12. Életútinterjú Pullay Bélával. Készítette: Orgoványi István.

– A hadtesttől Gyulai Mihály ezredes, Papp Balázs alezredes és Kékesi Sándor százados Kiskörösön és Szentesen a csapatok fegyelmét és munkáját ellenőrizte.

– Az Újpesti Forradalmi Bizottság küldöttsége, Györi Pál és Liechtenstein Sándor fegyvert és rádiót kért a hadtesttől. Előtte már jártak a repülőtéren is, ahol azt kérték, hogy szórjanak röpcédulát a szomszédos országok felett, de ezt természetesen nem teljesítették. Zalavári és Baranyi fegyverzeti főnök ellenezte a fegyverek kiadását, Bartos András azonban helyeselte. Zalavári József Gyulai Mihálytól kért utasítást, aki felhívta Szücs Miklóst, a hadművelleti csoportfőnök helyettesét, aki végül hallgatólagosan beleegyezett a fegyverek kiadásába.¹⁹⁷ Ezután egy zászlóalj felfegyverzéséhez elegendő fegyvert kaptak az újpestiek. Ez 500 puskát, géppisztolyt, golyószórót és a hozzávaló lőszert jelentette. Kaptak még egy kocsiba szerelhető rádiót is.¹⁹⁸

– A délelőtti órákban gyűlés volt a reptéren, megérkezett a hadosztályhoz Koplányi alezredes, a légierő parancsnokhelyettese. A katonai tanács előtt elmondta a budapesti eseményeket, majd tolmácsolta az OLLEP véleményét a rend helyreállításáról és a termelés megindításáról. Helyeselte a határozatot, hogy a katonai tanács segítséget nyújt a kecskeméti üzemeknek a munka megindításához. A gyűlésen szóba került Gyurkó Lajos és Takács főhadnagy bíróság elé állítása a tiszakécskei lövetés miatt. Felhívást adtak közre a rádióban, melyben követelték a ceglédi páncélosok parancsnokától Gyurkó és más tisztek kiadását.

– A délelőtti órákban a hadtest utasítására a katonai tanács a volt elhárító tiszteket a megyei börtönbe szállította. Az OLLEP-től erre egyébként parancs is érkezett. Hat elhárítót vettek őrizetbe Rácz Gyula vezetésével, közöttük volt Herczeg százados, Tóth Lajos főhadnagy, Kovács százados, Katona főhadnagy. Tóth Lajos főhadnagyot és Katona főhadnagyot ki is hallgatta a katonai tanács. Tóthot azért, mert állítólag őt terhelte a felelősség a tiszakécskei támadást kiváltó információért, és ő kezdeményezte a bevetést. Török Béla alezredes megkérte Ráczot, hogy jelentse fel a megyei ügyészségen, hogy így tisztázódjék, nem ő a felelős Tiszakécskéért. Török Béla állítólag adott ki tűzparancsot, melynek áldozatai is voltak. Állítólag a megyei ügyészség forradalmi bizottsága elé idézték emiatt.

– A kórházban korábban megalakult egészségügyi bizottság forradalmi bizottsággá alakult át. Az ülésen heves vita bontakozott ki a korábbi évtizedek politikájáról, a felelősség kérdéséről. Egyhangúlag úgy döntöttek,

¹⁹⁷ HL XI/26. a. B 01/1959. Gyulai Mihály és társai pere.

¹⁹⁸ HL XI/26. a. B 01/1959. Gyulai Mihály és társai pere.

hogy a kórház számára korábban felajánlott fegyvereket nem fogadják el. Döntöttek a személyi anyagok kiosztásáról is.¹⁹⁹

November 2.

– Megalakult a Kecskeméti Járási Forradalmi Bizottság is. A bizottság szervezésében aktív szerepet játszott Damm Tibor, a kecskeméti járási tanács munkatársa. Ő értesítette a járás községeit az alakuló ülés időpontjáról. A községek képviselői az alakuló ülésen meg is jelentek. A következő nap a bizottság táviratilag intézkedett a kintlévő vadászfegyverek összeszedéséről, amit az egyes községek nemzeti bizottságai feladatává tett.²⁰⁰

– A pártbizottságon Putics József bejelentette az MDP feloszlását. Daczó József és a pártbizottsági vb többi tagja illegalitásba készült. Molnár Frigyes, Erdős Józsefet és Petőfi Sándort bízták meg a párt ügyeinek továbbvitelével, és őket delegálták az alakuló megyei forradalmi bizottság intézőbizottságába. Délután megalakult az MSZMP Bács-Kiskun Megyei Ideiglenes Intézőbizottsága is, Kádár János előző napi beszédének hatására.²⁰¹ A városi pártbizottság Nagykőrösi utcai épületében körülbelül 70-80 kommunista vett részt az alakuló ülésen a mintegy 200 meghívottból. Az intézőbizottság tagjai: Borsodi György, Gombos Aladár, Daczó József, Molnár Frigyes, Pankovics Józsefné, Petőfi Sándor, Romsics Ferenc, Simó Tibor, Szűcs Béláné, Varga Jenő, Welther Dániel. Később lett tagja a testületnek Dallos Ferenc, Szalóki László, Szabó Lajos, a szakszervezetek tanácsának megyei titkára és Putics József, a munkásárság későbbi megyei parancsnoka is.²⁰²

– A városi forradalmi bizottság ülésén bejelentették, hogy a honvédség 1 vagon zsírt adott a városnak az ellátás elősegítésére.

– Dr. Rákossy Árpád vezetésével küldöttség érkezett azzal a szándékkal, hogy megalakítják a Politikai Foglyok Szövetségét, amihez támogatást és engedélyt kértek. Tóth László írta alá az engedélyt. Az ügyészségen is bejelentették szándékukat Matuz György ügyésznek. Másnap Rákossy Árpád a Petőfi Népében és a Kecskeméti Lapokban felhívást tett közzé, hogy november 4-én, a megyei tanács kultúrtermében jelenjenek meg az érdeklődők, de erre már nem kerülhetett sor.²⁰³

– Bognár Ferenc bejelentette a párt pénzének lefoglalását, a pártbizottság lefegyverzését. A párt pénzét a rendőrségen letétbe helyezték, másik ré-

¹⁹⁹ TH V-150-364. 45.

²⁰⁰ TH V-150-364. 77.

²⁰¹ TAJTI Erzsébet szerk. 1995. 21-31.

²⁰² BÁRSONY Ferenc szerk. 1983. 9-27.

²⁰³ BKMÖL XXV. 30. B 1830/1958. dr. Rákossy Árpád pere.

szét a pártbizottsági sofőrök fizetésére, a nemzetőrök és a honvédség ételmezésére fordították. Javasolta, hogy az ételmiszerüzemek vegyék fel a munkát, a Barneválhoz ki is ment, hogy tárgyaljon erről. Sürgette, hogy a határozatokat ne csak meghozzák, hanem hajtsák is végre. A pártok szervezését nem tartotta égetően fontosnak.

– Imre Gábor alezredes bejelentette az ávosok letartóztatását, valamint azt, hogy az ÁVH iratait lefoglalták, és zsákokban átvitték az ügyészségre. Határoztak arról is, hogy az ügyészség vizsgálja ki az ávosok viselt dolgait, az ártatlanokat pedig engedjék el.

– Az üzemanyagihiány miatt a készleteket zárolták, korábban egyébként Bognár Ferenc intézte a benzin elosztását. A kereskedőket Nagy Sándor és Mócza Imre összehívta, és felmérték a készleteiket.

– Nagy Sándor javasolta az ÁVH épületének megnyitását, hogy az emberek megnézhessek.²⁰⁴ A munka felvétele mellett foglalt állást, amennyiben a szovjetek kivonulnak, egyébként szükségesnek tartotta a sztrájkot.

– A megyei forradalmi bizottság ülésén Molnár Frigyes bejelentette az MSZMP megalakulását. Megígérte, hogy programot fognak készíteni, a Petőfi Népeben és a Kecskeméti Lapokban pedig közzéteszik. Dr. Magócsi Géza elérkezettnek látta az időt a munka felvételére, a sztrájk megszüntetésére, és felhívta a figyelmet a spekuláció és az esetleges önbíráskodás megakadályozására. Megbeszéltek, hogy a tanácstól nem bocsátanak el senkit, és hogy az ügyészséggel kivizsgálják a pártpréz lefoglalásának ügyét. Megegyeztek, hogy a pártok ellenőrizni fogják a tanácsi osztályok munkáját. Az intézőbizottság felhívást adott ki, melyben felszólította a járások és városok forradalmi bizottságait, hogy november 5-ére két-két képviselőjüket küldjék be a testülethez. Jenővári László elhozta a névsort a nemzetőrség és a rendőrség tagjairól. Dr. Orosz László lemondott a megyei forradalmi bizottságban betöltött tisztségéről.

– A megyei forradalmi bizottság ételmiszert szállított Budapestre, a Corvin közbe több alkalommal is. Dr. Magócsi Géza megkérte Dallos Ferencet, hogy Vass Zoltántól kérjen írásos utasítást, hogy csak szabályos kiutalásra szabad ételmiszert kiadni. A szállítások ezután megszűntek.²⁰⁵

– Nagy Lajos délelőtt Sereg István századossal és egy repülő tiszttel a reptérre ment. Az oroszok felvonulásáról akartak tájékozódni. Délután egy rendőrrel és Sereg főhadnaggyal ismét Tiszakécskére, majd Tiszaugra, Lakitelekre, Cserkeszölőre és Tiszakürtre mentek. Felkeresték a forradalmi bizottságokat, ellenőrizték a nemzetőrségeket. Tájékozódtak,

²⁰⁴ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere.

²⁰⁵ Fővárosi Bíróság Irattára B 836/1958. dr. Magócsi Géza pere.

hogy van-e elég fegyverük, megfelelő-e a szervezettségük és a közbiztonság. Tiszaugon őrséget állítottak a hídra, és szorgalmazták, hogy a falvak küldjenek élelmiszersegélyt a fővárosba. Tiszakécskén nemzetőr karszalagokat adtak az ottani nemzetőröknek, és ismét érdeklődtek a repülőtémadás körülményeiről. Ezért elmentek a postára, azt akarták megtudni, hogy ki telefonált a lövetés napján. A postán jelentős pénzösszeg volt, ezért ide is őrséget állítottak. Éjfél felé tértek vissza Kecskemétre.²⁰⁶

– Délelőtt Török Béla alezredes, Vázsonyi Miklós százados és a 3. hadtest képviselői, valamint a városi forradalmi bizottság képviselői tárgyalni mentek a szovjetekhez, akik különböző követelésekkel álltak elő. A szovjetek követelték, hogy állítsák helyre a szovjet emlékművet. Ezt a város képviselői megtagadták, azzal érveltek, hogy úgylis újból ledöntenék az emberek. Követelték azt is, hogy biztosítsák számukra az élelmiszerellátást. A város tárgyalódelegációja megígérte, hogy a korábbi létszámuknak biztosítják az eddigi ellátást, de az újonnan érkezetteknek nem. A szovjetek viszont arra tettek ígéretet, hogy ok nélkül nem lőnek. Cserébe azt kérték, hogy a magyarok akadályozzák meg az esetleges provokációkat. A szovjetek nem akartak jegyzőkönyvet felvenni a tárgyalásról.²⁰⁷

– B. Hajagos Károly, M. Kiss Mihály, és Domonkos János ismét Budapestre ment az Élelmiszeripari Minisztériumba. B. Hajagos Károly elment a Repülőszövetség központjába egy ismerősét meglátogatni, ott Kalmár László, Martonyi ügyész és egy Csedő nevű ember megkérte, hogy vigye el őket az Egyetem utcai garázsba. Útközben, a Lánchíd előtti téren B. Hajagos Károly a kocsiból meglátta Vági Lajos alezredest, a kecskeméti helyőrség volt parancsnokát. Megállították, igazoltatni akarták, de nem volt haljandó megmutatni a papírjait, csak miután fegyvert fogtak rá. Váginnál hamis igazolvány volt, és mint később kiderült, éppen egy ismerőséhez ment Budára újabb papírokért és civil ruháért. Őrizetbe vették, és a Zrínyi utcai rendőrkapitányságra vitték, ahonnan a Honvédelmi Minisztériumba, majd a Fő utcába, a katonai ügyészségre küldték őket. Itt volt Vági Lajos letartóztatásban november 5-ig, amikor az orosz csapatok kiszabadították.²⁰⁸

– Megjelent a Kecskeméti Lapok első száma november 3-i keltezéssel. Még egy szám jelent meg másnap, az november 4-i dátummal, tehát egy nappal előre dátumozták. Ury László végezte a sajtófigyelést, hallgatta a rádiót, a pesti lapokból kivonatokat készített, eljárt a forradalmi bizottsá-

²⁰⁶ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Kivonatok Nagy Lajos bírósági tárgyalási jegyzőkönyveiből. Nagy Lajost a Szegedi Megyei Bíróság 1957-ben halálra ítélte. B 388/1957-es számú perének anyagát az 1980-as évek közepén kiselejtezték.

²⁰⁷ PN 46. évf. 271. sz. (1991. nov. 19.) 9.

²⁰⁸ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere.

gok üléseire, cikket írt a posta és a közellátás helyzetéről, a munka beindításáról. November 3-án délelőtt járt az ÁVH épületében, ahol egy rendőr vezette végig a helyiségeken. A Kecskeméti Lapok november 4-i keltezésű számában jelent meg leghíresebb írása, amely a „Tíz perc a popokban” címet viselte, és az épületben tapasztaltakról szólt.

– A délutáni órákban a 3. hadtesttörzs MDP alapszervezetének vezetősége ülést tartott. Raduly Zsigmond őrnagy, az alapszervezet titkára vezette a gyűlést, melyen részt vettek a hadtest forradalmi katonai tanácsának tagjai is. A taggyűlés kizárta a pártból Gyurkó Lajos vezérőrnagyot, Sucin József alezredest és Szabó Sándor őrnagyot, azzal az indokkal, hogy gyáván megfutamodtak, és cserbenhagyták az itteni kommunistákat. Zalavári József hangoztatta, hogy a párttagság nem összeegyeztethetetlen a szovjetek elleni harccal. Pálfi János százados ismét javasolta a politikai tisztek eltávolítását, de a gyűlés ezt elutasította. Gyulai Mihály is ellenezte a politikai tisztek eltávolítását, és a pártszervezetek fenntartása mellett volt.²⁰⁹ A taggyűlés a Himnusz és az Internacionálé elénekelésével ért véget.

– Gyulai Mihály megparancsolta az utakat és a Duna-hidakat ellenőrző magyar csapatoknak, hogy ne akadályozzák a szovjet csapatok mozgását. Délután Szűcs ezredes parancsára a 3. hadtest felderítő osztálya megszervezte a szovjet csapatok mozgásának felderítését. Ez a felderítés november 4-én a reggeli órákig működött.

– Szovjet páncélosok érkeztek a repülőtér környékére és leálltak a reptér közelében. Az utakat lezárták és a közlekedés megszűnt. Még a Kecskemétről küldött gyógyszer szállítmányt sem engedték Budapestre. A szovjetek egyébként megszállták a reptér egy részét is, „egészen a piros vonalig, ahol a gépek vannak.”

– A délutáni órákban egy szovjet repülő százados jött a repülőtérre, és tárgyalt a parancsnokkal. Tolmácsolta Sumigáj alezredes „kérését”, nevezetesen, hogy a kecskeméti repülőtéren szovjet gépek szállhassanak le, hogy a sebesülteket, valamint a családtagokat elszállíthassák. A hadosztályparancsnok erre az engedélyt megadta, sőt ennek biztosítása érdekében teljes támogatást ígért. Egyedül azt a feltételt szabta, hogy egyszerre csak egy gép szállhat le, és csak olyan anyagokat szállíthatnak el, amelyek a szovjet hadsereg tulajdonát képezik. Kalocsáról, Taszárról és Kiskunlacházáról jelentették, hogy a szovjetek körülvették a repteret. Nagykörösről és Lászlófalváról pedig azt a hírt kapták, hogy Kecskemét felé is szovjet csapatok tartanak. Török Béla alezredes jelentette mindezt az OLLEP-nek. Leopold Oszkár főhadnagy pedig felhívta a HM-et, a Parlamentet, majd a Minisztertanács titkárságát, hogy eligazítást kérjen,

²⁰⁹ HL XI/26. a. B 01/1959. Gyulai Mihály és társai pere.

milyen magatartást tanúsítsanak szovjet támadás esetén. Azt a választ kapta, hogy a Kossuth Rádió adását figyeljék, azon keresztül fognak utasítást kapni. Földi riadót rendeltek el.

– A légi felderítések alapján megállapították, hogy Záhony irányából szovjet gépesített egységek özönlenek az ország területe felé. Összeült a reptér katonai tanácsa, hogy megbeszéljék a további teendőket, összehívták az egységparancsnokokat is. A megbeszélésen különböző javaslatok hangzottak el, melyek számba vették az ellenállás lehetőségeit. Volt olyan javaslat, hogy a szovjet páncélosok ellen a harcot a városban vegyék fel, mások szerint amennyiben a szovjet páncélosok körülzárják a repteret, akkor déli irányban törjenek ki, a családokat pedig rakják fel gépkocsira, és vigyék őket a környező tanyákra és helységekre. Egy másik javaslat szerint a gépeket vigyék át Jugoszláviába, vagy egy másik magyarországi repülőterre. Mivel a katonai tanács nem tudott dönteni, a hadosztályparancsnok felhívta az OLLEP parancsnokságát, és javasolta, hogy a várost védjék meg a szovjet csapatoktól.²¹⁰ Azt a választ kapta, hogy a Nagy Imrével történt megbeszélés alapján a szovjet csapatokra nem szabad löni. Ezután a hadosztályparancsnok a riadót lefújta.

– A vélt szovjet támadás hatására egyébként különböző kétségbeesett felhívásokat adtak közre a kecskeméti rádióban. Egyikben tájékoztatták az országot, hogy a szovjetek megtámadták őket, segítséget kértek a harchoz, és azt állították, hogy a reptér ellenáll a szovjeteknek. Egy másikban a magyarországi ENSZ-delegációhoz fordultak, mert a szovjetek bekerítették a repteret. Ezt a felhívást valószínűleg Gáti Antal készítette, és olvasta be. Hamarosan azonban Rácz Gyula százados megcáfolta a rádióban a szovjet támadásról szóló hírt.

– Ismét Budapestre rendelték a 12. gépesített ezredet.

– A Terményforgalmi Vállalatnál november 2-án választották meg az új munkástanácsot, melyből ekkor már kiszorultak a kommunisták, elnöke pedig Lázár Ákos lett.²¹¹

– Az Erdőgazdaságban megalakult a munkástanács. Elnöke Fodor Vince lett, aki a következő napokban aktívan részt vett a munkástanács-vezetők tanácskozásán.²¹²

November 3.

– Reggel 6 óra körül a reptér környékén lévő szovjet páncélosok a repteret megszállták, az ágyúcsöveket a gépekre irányozták, megtiltották a

²¹⁰ HEGEDŰS B. András főszerk. 1996. I. köt. 186.

²¹¹ BKMÖL XXV. 30. B 393/1958. Lázár Ákos pere.

²¹² BKMÖL XXV. 30. 1253/1957. Fodor Vince pere.

fel- és leszállást. A raktárakat egy szovjet százados lezáratta, az őrséget elküldte, a munkaterületről mindenkit kiküldött. Közölte, hogy leövik, ha valaki átjön a kerítés vonalán. A hadosztályparancsnok tárgyalt a szovjet parancsnoksággal, akik azt állították, hogy csak azért szállják meg a repteret, hogy biztosítsák a családok és sebesültek elszállítását. A közös megállapodás alapján a szovjet páncélosok a reptér területén a gurulóbetonon helyezkedtek el. Ezt a vonalat senki sem léphette át, és a szovjetek sem jöhettek be a laktanya területére. Ezt a megállapodást másnap reggelig tartották be.²¹³ A reptér forradalmi katonai tanácsa az okmányainak a döntő többségét elégette.

– A megyei forradalmi bizottság nem tartott ülést ezen a napon, de dr. Magócsi Géza szervezeti és személyi kérdésekről tárgyalt a megyei tanács munkástanácsával. Minden osztályvezetőt meghagytak a pozíciójában, az osztályok pedig tovább folytatták a munkájukat. A begyűjtési hivatal dolgozóit nem bocsátották el, beosztották őket oda, ahol sok munka volt.

– Bruncsák András és egyik társa közölte dr. Magócsi Gézával, hogy ragaszkodnak Dallos Ferenchez, mire tájékoztatta őket, hogy Dallos már nincs a városban. Mások javasolták Szelepcsényi Imre, Cseh László, Szalai Károly, Mohácsi Károly és Dózsa József leváltását, de megegyeztek, hogy későbbre halasztják a döntést.

– Jenővári László a megyei forradalmi bizottság képviselőjében elment dr. Magócsi Géza helyett a Gépgyárba arra a megbeszélésre, amelyen a munkástanácsok vezetői a munka felvételéről tárgyaltak. Nagyon ellenséges légkör fogadta, közölték vele, hogy a munkások nem ismerik el a megyei forradalmi bizottság vezetőit, mert nem demokratikusan választották őket a testület élére.

– Az alakuló pártok igényt tartottak a volt MDP-székházra. A párt részéről úgy próbálták elhárítani az igény teljesítését, hogy bejelentették: lakásokat fognak ott kialakítani. A megalakult MSZMP Megyei Ideiglenes Intézőbizottsága megtartotta első ülését, amelyen a főbb tennivalókról tárgyaltak, és elhatározták, hogy megpróbálják visszaszerezni a párt lefoglalt pénzét.²¹⁴

– A Gépgyárban délelőtt 10-kor gyűltek össze a munkástanácsok vezetői, hogy a munka megindításáról döntsenek.²¹⁵ A konszolidáció jegyében úgy döntöttek, hogy november 5-től felveszik a munkát. Ez volt az első olyan összejövétel, mikor a kecskeméti munkástanácsok vezetői egyeztettek, közös állásfoglalást adtak ki. A városi forradalmi munkásta-

²¹³ HL XI/22. a. B 281/1957. Mádi Jenő és társai pere.

²¹⁴ BÁRSONY Ferenc szerk. 1983. 9-27.

²¹⁵ PN 1. évf. 3. sz. (1956. nov. 3.) 1.

nács formálisan csak később alakult meg, gyakorlatilag azonban a találkozók ettől kezdve rendszeressé váltak, a kapcsolattartás folyamatos volt, a munkásvezetők együttműködtek a célok elérése érdekében. Bíró Sándor, a Lakatosipari Vállalat munkástanácsának elnöke már ekkor felvetette, hogy közös szervezetben fogják össze a megye munkástanácsait.²¹⁶

– Ugyanekkor a Piarista Gimnáziumban diákgyűlés volt, új diákszervezet létrehozásáról tárgyaltak a diákok. A gyűlésen a pedagógusok nevében részt vett dr. Orosz László, Szóts Rudolf, Szemerei Andor, Tóth László és Lőrincz Béla. Orosz László közölte a diákokkal, hogy a megyei forradalmi bizottság szilárdan kezében tartja a megye irányítását. Utána elment a Petőfi Népe szerkesztőségébe, ahol Nagy Ottó, Csáky Lajos és Benedek István beszélgetett a lap ügyeiről.

– A városházán elnökségi ülést tartottak, melyen elhatározták, hogy november 5-én megindítják a munkát és a tanítást. Nagy Sándor kiment a Gépgyárba bejelenteni, hogy hétfőtől megindul a munka. Az elnökség ülése utáni tanácskozáson a szovjetek elleni harcról határoztak, ugyanis két repülőstiszt elmondta, hogy az oroszok körülvárták a repteret és a várost. A repülőstísek Záhony térségében is végeztek felderítést, és a felvételek előhívása után nyilvánvaló volt, hogy a szovjetek nagy erővel vonulnak az ország belseje felé. A két tiszt telefonált Budapestre, hogy megtámadhatják-e a szovjeteket, de határozott tiltás volt a válasz. Nagy Sándor árulónak titulálta a kormányt. Az ülés után Bognár Ferenc találkozott Mádi Jenővel a Rákóczi utcán, aki közölte, hogy biztos benne, hogy az oroszok támadni fognak.

– Délután négy óra felé dr. Magócsi Géza Molnár Friggyessel beszélt, aki kifejezte óhaját, hogy ne legyen jobbratulódás. Megegyeztek, hogy lezáratják az ÁVH épületét, mert a megjelent cikkek nagy visszhangot vertek. Magócsi intézkedett, hogy a nemzetőrség zárja le az épületet.²¹⁷

– Kora délután, 15 óra körül ismét tárgyaltak az oroszokkal, melyen elvileg a szovjet csapatok kivonulása volt a téma. Zalavári József, Bartos András, Bognár Ferenc, Nagy Sándor és a reptér katonai tanácsának képviselője volt a küldöttségben. Zalavári felkészültségével, határozott fellépésével tiszteletet ébresztett az oroszokban. Az oroszok hangsúlyozták, ha támadás éri őket, keményen válaszolnak, a város ágyúztatásával fenyegetőztek. Megegyeztek abban, hogy másnapról közösen járőröznek.

– A tanácskozás után Bognár Ferenc és Nagy Sándor Budapestre utazott, és mivel az utakat már a szovjetek ellenőrizték, dűlőutakon sikerült kijutniuk Kecskemétről. Este 6-7 óra felé értek a Parlamentbe. Nagy Sándor

²¹⁶ BKMÖL XXXII. 12. Életútinterjú Pullay Bélával. Készítette: Orgoványi István.

²¹⁷ Fővárosi Bíróság Irattára B 836/1958. dr. Magócsi Géza pere.

és Bognár Ferenc a szovjetekkel szembeni magatartásról akart tájékoztatást kapni, illetve szentet és üveget akartak kérni a város számára. Erdemben azonban nem tudtak tárgyalni. Sokáig kellett várakozniuk, aztán először Tildy titkárságán beszéltek többekkel, és valószínűleg Tildy Zoltán is fogadta őket. Utána átmentek Nagy Imre titkárságára éjjel 11 és fél 12 között. Nagy Imre titkárságán Jánosival beszéltek, tájékoztatták a kecskeméti helyzetről. Meghallgatta őket a szovjetekhez induló parlamenti küldöttség is. Nagy Sándor igen felzaklatott idegállapotban követelte az oroszokkal való szembeszállást. Tájékoztatták őket, hogy most kezdődnek a tárgyalások a szovjetekkel, nem szabad lógni. Valószínűleg Szilágyi József telefonált Kecskemétre, hogy leellenőrizze Bognárékat. Dr. Magócsi Gézátlól azt a tájékoztatást kapta, hogy mindketten többszörösen büntetett előéletűek.²¹⁸ Nagy Sándort valószínűleg összetévesztette Nagy Lajossal. A tájékoztatás következtében le akarták tartóztatni őket, csak nehezen tudták kimagyarázni magukat. Nagy Sándor nagyon dühös lett a méltánytalan bánásmód miatt, Bognár Ferenc pedig politikailag megbízhatatlannak nevezte Magócsi Gézátlat. Hamarosan eljöttek az épületből, és hajnal felé értek haza, szintén földutakon jutva be Kecskemétre.²¹⁹

– Az AKK munkástanácsának vezetői nyilatkoztak a Katona József Rádióknak a gyárban, a munkástanács ülésén. Először Homoki László beszélt. „Halló, halló figyelem! Itt Pók beszél...” kezdetű beszédében üzent volt rabtársainak, felszólítva őket, hogy vegyenek részt az új politikai életben. Utána Pullay Béla szól: „A magam és a munkástanács nevében a Nagy Imre-kormányt az erőfeszítését, amelyet Magyarország semlegesítésére, függetlensége, és a szovjet csapatok kivonulása érdekében kifejt, azt támogatjuk.” Beszélt még a munkástanács tevékenységéről és a Parlamentben lezajlott tárgyalásairól is.²²⁰ B. Hajagos Károly elmondta Vági Lajos őrizetbe vételének történetét. A nyilatkozatok délután hangzottak el a rádióban. Egyes vallomások szerint a szalagokat később egy rendőrtiszt szerezte meg, és a páncélszekrényében őrizte.²²¹

– A Szabad Katona József Rádió este 20 óra körül beszüntette az adását.

– November 3-ig összesen 116 sebesültet láttak el a honvédkórházban. Közülük öten meghaltak. 4 szovjet sebesültet is elláttak.²²² Kiemelkedő teljesítményt nyújtott a sebesültek ellátásában dr. Szarvas Béla őrnagy, a sebészeti osztály vezetője, dr. Horváth Attila sebészorvos és dr. Sántha Ernő alezredes, a röntgenosztály vezetője. A sebesültek szállításában fáradhatatlan volt Tóth László polgári alkalmazott gépkocsivezető.

²¹⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1055/1957. ifj. Nagy Sándor pere.

²¹⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1055/1957. ifj. Nagy Sándor pere.

²²⁰ BKMÖL XXXII. 12. Életútinterjú Pullay Bélával. Készítette: Orgoványi István.

²²¹ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere.

²²² HL 1956-os gyűjtemény. 7/26. ö.e. 461-462. fólió.

November 4.

– Hajnalban támadtak a szovjetek. A reptér, a homokbányai laktanya, a hadtestparancsnokság, a rendőrség és a városháza volt a fő célpont. A Lestár téren, a városháza oldalkapujánál, ahol akkor a megyei hadkiegészítő parancsnokság volt, őrséget adott Szöllösi Károly százados és Vatai Albert őrmester. A szovjetek megtámadták őket, Szöllösi századost lelőtték, Vatai őrmester pedig megsebesült. Behatoltak az épületbe, felforgatták az irodákat. Itt is tüzeltek az itt lévő katonákra, Szilágyi János hadnagy tüdőlövést kapott, Telek Miklós őrmester pedig a kezén sérült meg. Valószínűleg Havas András volt kecskeméti ávós vezette a szovjeteket, és talán összetévesztették a kiegészítő parancsnokságot a megyei nemzetőrsgel, ezért támadtak brutálisan és kíméletlenül.

– Az SZTK mellett lelőtték Korom István repülő hadnagyot, mert nem állt meg a felszólításra. A Ceglédi út és a Bethlen körút felől körülbelül húsz tank érkezett a Rákóczi út torkolatához hajnali 5 órakor, két tank a rendőrség felőli oldalra fordult be, egy pedig a túloldalon állt meg. A szolgálat leadása után Szabó Sándor rendőr százados kilépett a rendőrség kapuján, látta a két szovjet tankot befordulni, az egyikből kiugrott egy főhadnagy, és megkérdezte, hogy melyik a milícia, Szabó az épületre mutatott, erre két-két lövést adtak le a rendőrség épületére.²²³ Két lövés az épület Városi Mozi felőli oldalát találta el, ekkor halt meg szolgálati lakásukban Kovács Istvánné Tápai Margit. Férje, Kovács István rendőr szerint itt Németh Győző ávós őrnagy kalauzolta a szovjeteket orosz egyenruhába öltözve. A tankok szétaposták a rendőrség előtt álló kocsikat. A megyei börtön és a bíróság épületét két támadás érte, az egyik hajnalban, ekkor szabadultak ki az itt fogva tartott ávósok. A másik támadás délelőtt 10 óra körül volt, ekkor egy szolgálati lakás átkutatásakor a szovjetek lelőtték a tizenhárom éves Lukács Gábort.²²⁴ Egyes adatok szerint a rendőrség és a bíróság épületéből tüzet nyitottak a szovjet csapatokra a nemzetőrök és a rendőrök.²²⁵ Valószínűbb azonban, hogy a szovjetek egyszerűen a megfélemlítést tartották szem előtt, mikor mindent lehengerlő erővel törtek a városra.

– A hadtesthez folyamatosan jöttek a jelentések az alakulatoktól, hogy a szovjet csapatok a laktanyákat körülfozták, és parancsot kértek a további magatartásukra vonatkozóan. A csapatokat utasították, hogy ne álljanak ellen, és a szovjet csapatok utasításait mindenben hajtsák végre. A hadtest parancsnokságát egyébként először a reál gimnáziumban keresték a szovjetek, de az már néhány hónapja a mostani műszaki főiskola épületé-

²²³ KL 86. évf. 46. sz. (1990. nov. 16.) 10. és KL 85. évf. 10. sz. (1989. nov. 3.) 8.

²²⁴ PN 46. évf. 256. sz. (1991. nov. 1.) 4.

²²⁵ HEGEDŰS B. András főszerk. 1996. 1. köt. 206.

ben volt. A szovjetek mindenkit lefegyvereztek, a katonai tanács tagjait pedig elkülönítették, és a parancsnoki irodában őrizték.²²⁶

– A repülőtérrre is egymás után futottak be a különböző jelentések, melyek a szovjet támadást adták tudtul. Hamarosan az összeköttetés is megszakadt a magyar repülőterekkel. Kecskemétről jelentették, hogy a postát a szovjet csapatok elfoglalták. Benke őrnagy felhívta az OLLEP-et, ahol Zsolt százados és Szentpéteri őrnagy azt a parancsot adta, hogy a szovjet csapatoknak nem szabad ellenállni. Közben Oláh főhadnagy felhívta Mádi Jenő főhadnagyot, mint a katonai tanács egyik tagját, aki szintén azt a választ adta, hogy nem kell ellenállni. Mádi Jenő értesítette minderről Török Béla alezredest. A katonai tanács egyik tagja a híradóegységnek megparancsolta, hogy a híradó berendezéseket tegyék üzemképtelenné, nehogy a szovjetek azokat felhasználják. A szovjetek gyalogsággal és tankokkal foglalták el a repteret. Vizinger Géza százados kiment a reptérre a szovjet parancsnokságra, ahol arra utasították, hogy 25 percen belül a reptér személyi állománya tegye le a fegyvert. Ezután kilőtte a fegyverletételt jelző fehér rakétát. Az állomány elkeseredett hangulatban gyülekezett, sőt voltak, akik fegyverrel mentek el sorakozni. A szovjetek a tankok közé terelték az embereket, két tank pedig bezárta körülöttük a gyűrűt.²²⁷ A városban ekkor kezdődött a lövöldözés. Az állomány járó motorú és tüzelésre kész tankok gyűrűjében a nagybetonon tartózkodott délelőtt kilenc óráig. Utána az épületekbe küldték őket, majd hamarosan mindenki hazament.

– A forradalmi katonai tanács tagjait, köztük Mádi Jenőt és Gáti Antalt letartóztatták.

– Rácz Gyula, Tűzkő Attila hadnagy, Kőszegi László őrnagy, Polgár Tibor százados, és Szántó István törzsőrmester élelemért voltak a városban, mikor vissza akartak térni a reptérre a szovjetek nem engedték be őket. Úgy döntöttek, hogy Füzesgyarmatra mennek Rácz Gyula szüleihez, az éjszakát pedig az erdőben töltötték Szeghalom környékén.

– A szovjetek azonnal megkezdték a letartóztatásokat, és november 4-én éjszaka letartóztatták Homoki Józsefet, a Kecskeméti Lapok szerkesztőjét, aki a kiszabadapárt egyik szervezője volt. A nyomdászok azonban kiálltak érte, és azt mondták, addig nem szedik ki a Petőfi Népe november 6-i számát, amíg Homoki Józsefet haza nem engedik. Így hamarosan kiszabadult egy időre.²²⁸ Dr. Kardos Jánost is letartóztatták, november 7-ig volt őrizetben.²²⁹

²²⁶ KL 86. évf. 46. sz. (1990. nov. 16.) 10.

²²⁷ PN 46. évf. 273. sz. (1991. nov. 21.) 9.

²²⁸ BKMÖL XXV. 30. B 952/1957. Ury László pere.

²²⁹ OSZK 412. 20. Fővárosi Bíróság B 4322/1959. dr. Kardos János pere.

– Molnár Frigyes Gombos Aladár tájékoztatta a Kádár-kormány megalakulásáról. Hamarosan a városi tanácson, Nagymarosi Kálmán szobájában gyűltek össze a Kecskeméten maradt vezető kommunisták.²³⁰

– Áldozatok és sebesültek Kecskeméten:

Halottak:

Szabó Lajos tizedes; Szolgálateljesítés közben lőtték le a szovjetek.
Kerekes Imre tizedes; Szolgálateljesítés közben lőtték le a szovjetek.
Korom István hadnagy; A szovjetek az SZTK előtt lőtték le.
Kovács Istvánné (1926); Szovjet tank repeszgránátja ölte meg a rendőrség épületében hajnal fél 5-kor.
Lukács Gábor (1943); Szovjetek lőtték le saját lakásukban fél 8-kor a Rákóczi úton a 13 éves kisfiút.
Szabó József szakaszvezető; Szolgálateljesítés közben lelőtték a szovjetek.
Szöllösi Károly százados; A megyei kiegészítő parancsnokságon lőtték le a szovjetek.
Csernus Tibor tűzoltó; Kecskeméti lakos, de Budapesten halt meg a tűzoltólaktanyában.

Sebesültek:

Szilágyi János főhadnagy
Telek Miklós őrmester
Vatai Albert őrmester;
Mindhárman a megyei kiegészítő parancsnokság elleni szovjet támadás következtében sebesültek meg.
Oláh Mihály főhadnagy a rendőrség ágyúzásakor sebesült meg.

November 5.

– Két civil ruhás rendőrnnyomozó letartóztatta Benkő Pált, és a szovjet parancsnokságra vitte. Három napot volt ott, majd Debrecenbe szállították. Itt egy szovjet őrnagy hallgatta ki, két szovjet katona megölésével vádolták. November 14-én engedték haza. Csöszsi Sándor a Vendéglátóipari Vállalat nevében eljár a megyei pártbizottságon Daczó Józsefnél Benkő Pál érdekében, és ennek hatására engedték haza.²³¹

– A munkástanácsok a sztrájk folytatásával válaszoltak a szovjet invázióra. A munka szüneteltetését persze könnyítette, hogy a nyersanyag- és energiahiány miatt egyébként sem lehetett volna a termelést teljes kapacitással elkezdni. November 20-ig, mikor a kormány bejelentette, hogy

²³⁰ BÁRSONY Ferenc szerk. 1983. 11.

²³¹ BKMÖL XXV. 30. B 1859/1959. Benkő Pál pere.

a sztrájkolók nem kapnak fizetést, csak néhány üzemben vették fel a munkát, és ezekben is többnyire csak részlegesen.

– Kezdetben a forradalom kecskeméti vezetői közül néhány bujkálni kényszerült, hogy elkerülje az első letartóztatási hullámot. November 5-én ismét találkozott Bognár Ferenc és Nagy Sándor. Először egyik ismerősükhöz, Laczi Ferenchez, majd néhány napra egy közeli tanyára mentek. November 9-én tértek vissza a városba.²³²

– Ülést tartott az új kommunista párt megyei ideiglenes intézőbizottsága, melyen legfontosabb feladatnak a párt újjászervezését jelölték meg. Határozott az úgynevezett „néphatalom” helyi szerveinek visszaállításáról, és ezekből a forradalom mellé állók eltávolításáról. A nemzeti és forradalmi bizottságokban szerepet vállalókat differenciáltan ítélték meg. Megállapították, hogy megállták a helyüket, akiket a párt állított oda. A maguktól bekerülteket viszont ellenforradalmárnak titulálták.²³³ Szalóki Lászlót bízták meg a rendőrség megyei szintű vezetésével, Putics Józsefet és másokat is átirányítottak ide, hogy felügyeljék az ottani munkát. Putics József később a munkásőrség megyei parancsnoka lett. A rendőrök kezdetben közösen járőröztek a szovjetekkel.

– Welther Dániel lett a Petőfi Népe főszerkesztője, az újság 17 munkatársából hetet bocsátottak el.²³⁴

– A hadtestnél november 5-én rövid őrizet után Gyulai Mihály visszakapta parancsnoki tisztségét, pár nappal később azonban Homoki Imre alezredes lett a 3. hadtest parancsnoka, politikai helyettese pedig Kovács őrnagy volt. A hadtest törzsfőnöki tisztségét Házi Sándor vezérőrnagy, majd Zalavári József, később Alpári Károly alezredes látta el. Hadművelési osztályvezető Raduly Zsigmond, híradófőnök pedig Gerencsér József őrnagy lett. Néhány napos bizonytalankodás után eltávolították a forradalomban szerepet játszó katonai vezetőket. Gyulai Mihályt, Zalavári Józsefet, Papp Balázst, Bartos Andrást, Pálfi Dánielt szabadságotlák, Nagygyörgy István főhadnagyot, Dányi Gyula örvezetőt, Horti István honvédet pedig eltávolították. A felsoroltakat hamarosan le is tartóztatták, és néhány napra Debrecenbe szállították.

– A reptérre, a 66. vadászpülő hadosztályhoz november 5-én reggel tértek vissza az elhárító tisztek, és azonnal megkezdtek a katonai tanács tagjainak összeszedését és kihallgatását. Azokat a tiszteket, akik a városban laktak és előző nap fegyveresen akartak a reptérre bemenni, a szovjetek tartották két napig fogságban. Az elhárítók letartóztatták a katonai forradalmi tanács ott maradt tagjait: Vázsonyi századost, Kovács és

²³² BKMÖL XXV. 30. B 1055/1957. ifj. Nagy Sándor pere.

²³³ BÁRSONY Ferenc szerk. 1983. 114.

²³⁴ BÁRSONY Ferenc szerk. 1983. 77.

Leopold főhadnagyot, Kui törzsőrmestert. Este kiengedték őket azzal, hogy tartózkodjanak otthon. 6-án reggel Herceg elhárító százados vezetésével megint begyűjtötték, és páncélozott gépkocsin az ÁVH épületébe szállították őket. November 8-ig itt hallgatták ki az elfogottakat, másnap virradóra pedig, az időközben szintén letartóztatott pilótákkal együtt vittek Debrecenbe a foglyokat, ahol szintén kihallgatás következett, november 11-én pedig hazaengedték őket. A későbbiekben egy öttagú bizottság (Káli főhadnagy, Kovács Béla, Vizinger, Csapó és Pógár százados) vizsgálta ki a „megbízhatatlanok” ügyét, és távolította el az arra kiszemeltekét.²³⁵ A tiszti nyilatkozat aláírása természetesen itt is megtörtént. Török Béla alezredes, Warvasovszki János százados és még néhányan nem írták alá, közöttük a katonai tanács tagjai sem. Őket leszerelték. Az új hadosztályparancsnok Iván Dezső őrnagy lett, helyettese Benke Sándor őrnagy. Vizinger Géza százados és Fazekas József főhadnagy is magasabb beosztásba került. Hamarosan elvárták a tisztektől, hogy belépjenek az alakuló karhatalomba. Néhányan ekkor is leszereltek, mert nem voltak hajlandók szolgálatot teljesíteni a karhatalmi században. A 62. vadászpilóta ezrednél a tisztek 25 %-a nem írta alá a nyilatkozatot, így 37 tiszt és 15 tiszthelyettes szerelt le az azt követő két hétben.

– Egy-két napig szovjet katonai járőrök látták el a közbiztonsági szolgálatot.²³⁶

– A pufajkás fegyveres csoportok megalakulása és működése már közvetlenül a szovjet támadás után elkezdődött. Horváth István járási párttitkár, Baski József és Kassa Vilmos pártbizottsági aktivista már november 5-én jelentkezett a karhatalomba. Horváth István hamarosan a riadócsoporthoz vezetője lett, Baski rendőr hadnaggyá lépett elő. Belépett a karhatalomba Gajdácsi Árpád, Ambrus György, Dobler Ferenc, Mátyus Gyula. Ők később a munkásőrségnek is tagjai lettek.²³⁷ Halanda István városi párttitkár szintén a rendőrséget „erősítette” ekkoriban.²³⁸

November 6.

– Kecskeméten, Kalocsán és Szegeden már ezen a napon működtek karhatalmista tiszti csoportok.²³⁹

– A zaklatások nem kímélték a munkástanácsok tagjait sem. Éjjel két orosz katona behatolt Farkasinszky István gépgyári munkástanács tag la-

²³⁵ HL XI/26. a. B 01/1959. Gyulai Mihály és társai pere.

²³⁶ HL 1956-os gyűjtemény. A kecskeméti karhatalom története. 11/3. ö.e. 50-81. főlíó.

²³⁷ PN 11. évf. 267. sz. (1956. nov. 13.) 3.

²³⁸ OSZK 412. 20. Fővárosi Bíróság B 4322/1959. dr. Kardos János pere.

²³⁹ HL 1956-os gyűjtemény. A Bács-Kiskun megyei karhatalom története. 11/2. ö.e. 10-49. főlíó.

kására, azt teljesen feldúlták, kifosztották, családtagjait megfélemlítették, így azok a szomszédokhoz menekültek.²⁴⁰

– Elnökséget választott a Terményforgalmi Vállalat munkástanácsa. Az elnökség tagja lett Lázár Ákos, Buzinkai György és Kuczka Antal.²⁴¹

– Visszatért Sucin József a hadtesttörzshöz kormánybiztosi megbízatással, majd Gyurkó Lajos is megjelent Liszt Vilmos politikai tiszt kíséretében. Feladatuk a karhatalmi alegységek szervezésének irányítása volt. Sucin ekkor tájékoztatót is tartott a tiszteknek a belpolitikai és a nemzetközi helyzetről, valamint a kormány által rájuk bízott feladatokról. A 3. hadtest felügyelete alá tartozó területen a karhatalom a szovjet csapatok támogatását élvezve részt vett a későbbi tüntetések felosztatásában Kecskeméten, Baján, Orosházán, Békéscsabán, Battonyán, Mezőkovácsházán, Hódmezővásárhelyen és más településeken is.

– A Petőfi Népe fejlécéről lekerült a Kossuth-címer, és megjelent benne a város szovjet katonai parancsnokának a parancsa, amelyben a rend és a fegyelem betartásáról, a fegyvereknek a szovjet parancsnokságra való beszolgáltatásáról, este 18 órától reggel 7-ig tartó kijárási tilalomról, gyülekezési tilalomról, és a lakosság ellátásáról gondoskodó üzletek nyitvatartási kötelezettségéről rendelkezett. Az újság ezekben a napokban szinte teljes terjedelmében a Kádár-kormány kiáltványait, felhívásait, programját közölte. A Kecskeméti Lapok megszűnt, a reptéri rádiót ideiglenesen újra üzembe helyezték, aztán hamarosan megszüntették.

November 7.

– Tóth László megbízást kapott a városi tanács elnökhelyettesi tisztségére, amit el is fogadott. Oktatási-, kulturális-, népművelési-, sport- és egészségügyi kérdésekkel foglalkozott. Ugyanezen a napon megindult a vonatközlekedés. Éjszaka elfogtak négy embert, akik arról tudósították az Amerika Hangját, hogy Kecskemét útvonalai a forradalmárok kezében vannak.²⁴²

November 8.

– Megalakult a kecskeméti karhatalom 75 fővel. Ideiglenesen Lukács András százados lett a karhatalom városi vezetője, a kecskeméti zászlóalj parancsnoka pedig Alpári Károly alezredes. Kezdetben nappal járőröztek, és a szovjetekkel közösen a helyőrségi lőszerraktárt őrizték.²⁴³ A

²⁴⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1055/1957. ifj. Nagy Sándor pere.

²⁴¹ BKMÖL XXV. 30. B 393/1958. Lázár Ákos pere.

²⁴² PN 11. évf. 263. sz. (1956. nov. 8.) 2.

²⁴³ HL 1956-os gyűjtemény. 11/3. ö.e. 50-81. főlíó.

karhatalom Bács-Kiskun megyei parancsnoka először Szentkirályi Frigyes, a nemzetőrség Gyurkó által kinevezett korábbi parancsnoka, majd néhány nap múlva Homoki Imre alezredes,²⁴⁴ aki a 3. hadtest parancsnoki teendőit is ellátta. Mivel Homoki Imre a hadtest parancsnoka is volt, a karhatalmi feladatokkal egy törzs is foglalkozott. Ez Alpári Károly alezredes törzsfőnök irányításával Szentkirályi Frigyes alezredesből, Kertai István őrnagyból, Baráth Béla századosból, Gyurcsik Géza főhadnagyból és Krepeta Sándor hadnagyból állt.²⁴⁵

– Karhatalmi szempontból a 3. hadtest parancsnokságához tartozott Szeged, Dél-Dunántúl, Csongrád-, Békés- és Hajdú-Bihar megye, Nyíregyháza és a Mezőtúri járás. Homoki Imre úgy rendelkezett, hogy az a parancsnok felelős az adott terület karhatalmi biztosításáért, amelyiknek az egységei ott állomásoznak. Így Bács-Kiskun megye északi részéért az 5. gépesített hadosztály parancsnoka, a megye déli részéért és Szeged városáért pedig a 27. hadosztály parancsnoka. Az adott járás területén az ott állomásozó alakulat adta a karhatalmat. A karhatalmat november 10-e és 25-e között kezdték el megszervezni. 1957 januárjában illetve márciusában önálló megyei parancsnokságok alakultak ezeken a területeken, és a HM alárendeltségébe kerültek.²⁴⁶ A honvéd karhatalomba elsősorban a hadtest hivatásos tisztjei kerültek, de bevettek továbbszolgáló tiszthelyetteseket és tartalékosokat is, sorozott katonákat és tartalékosokat azonban csak a legszükségesebb mértékben. Természetesen a tisztii nyilatkozat aláírása feltétel volt.

– Kezdetben a karhatalom létszáma Bács-Kiskun megyében és Szegeden 600 fő volt, márciusig folyamatosan emelkedett. Az első járási karhatalmi parancsnokok nem feleltek meg a hatalom elvárásainak. Lukács András százados Kecskeméten, Vígh Illés őrnagy Szegeden részt vett a forradalmi eseményekben. Takács őrnagy, a kecskeméti járási karhatalom parancsnoka felületesen látta el a feladatát, Kiskörösön Edenmajer Pál századossal szemben a beosztottak bizalmatlanok voltak. Kiskunfélegyházán Kerekes Szilveszter alezredes a Szovjetunióba ment tanulmányi folytatására, Baján Rivó István őrnagy a záhonyi rakodórészleg parancsnoka lett.²⁴⁷

– A karhatalom megalakulása után nagy volt a fegyver és a lőszerhiány, ugyanis a szovjetek nem akartak fegyvert adni még a karhatalomnak sem. Kecskeméten, Kiskunfélegyházán, Kalocsán csak a legszükségesebb fegyverek voltak meg a szolgálat ellátásához, a rendőrségi karha-

²⁴⁴ Homoki Imre 1957. április végéig volt a Bács-Kiskun megyei karhatalom parancsnoka, ekkor a Szentendrei Tiszthelyettesi Iskola parancsnoka lett.

²⁴⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 11/2. ö.e. 10-49. fólió.

²⁴⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 11/2. ö.e. 10-49. fólió.

²⁴⁷ HL 1956-os gyűjtemény. 11/2. ö.e. 10-49. fólió.

talmi egységek viszont jól el voltak látva. Kecskeméten és Kiskőrösön a tisztii klubban voltak elhelyezve a karhatalmisták.²⁴⁸

– Összeült az MSZMP Ideiglenes Bács-Kiskun Megyei Intézőbizottsága a Központi Ideiglenes IB november 6-i felhívásának megtárgyalására. Létrehozták a megyei IB elnökségét, melynek Molnár Frigyes lett az elnöke, tagjai pedig: Erdősi József, Gombos Aladár, Pankovics Józsefné, Simó Tibor. Felhívták a volt MDP városi, járási, községi alapszervezeteket, hogy haladéktalanul hozzanak létre ideiglenes bizottságokat, választanak elnökségeket, tartsanak taggyűléseket, és hajtsák végre a Kádár-kormány rendelkezéseit.

– Az MSZMP Ideiglenes Kecskemét Városi Intézőbizottsága is megalakult délelőtt 9 órakor. Ez 15 tagú volt, és szintén 5 tagú elnökség irányította, elnöke Gombos Aladár. Elnökségi tagok: Magyaródi Sándor, Bertók Zsigmond, Krizsán János, Fekete Miklós.²⁴⁹

– A megyei tanácson megbeszélést tartottak a tanácsi vezetők. Kocher László vb-elnökhelyettes leszögezte, hogy a helyzet rendeződéséig a legfőbb államhatalmi szerv a megyében a tanács végrehajtó bizottsága. A munkástanácsoknak nincs joguk eltávolítani az igazgatókat, ehhez Mézáros László szakszervezeti képviselő azt is hozzátette, hogy a szakszervezetet sincs joguk felosztatni, ugyanis az érdekképviselet a szakszervezet feladata, a munkástanács pedig igazgatási szerv lesz. A kormány is hasonló rendeleteket hozott, de csak két nappal később, a forradalmi bizottságokat a tanácsok tanácsadó testületévé degradálva. A helyi tanácsok végrehajtó bizottságai november 8-tól kezdtek el működni. Összehívták a kecskeméti üzemek és hivatalok vezetőit, és utasították őket, hogy azonnal tegyenek meg mindent a termelés megindítására. Ugyanakkor az anyag- és energiahiány enyhítésére az MSZMP Ideiglenes Kecskemét Városi Intézőbizottságával és a szovjet alakulatok parancsnokával közösen hoztak intézkedéseket. A vb a gazdasági feladatok ellátására közellátási bizottságot hozott létre Varga Jenő vb-elnökhelyettes vezetésével, amely később Közellátási Kormánybizottsággá alakult át.

– Taggyűlést tartottak a hadtest alapszervezetében, és megválasztották az MSZMP alapszervezeti ideiglenes intézőbizottságát. Tagjai: Raduly Zsigmond őrnagy, Tóth Mihály százados, Komlódi Elemér őrnagy, Pin-

²⁴⁸ HL 1956-os gyűjtemény. 11/2. ö.e. 10-49. f.ólió. Kezdetben nem volt kiképzés a karhatalomnál. A karhatalmi szabályzat megjelenése előtt a rendőrséggel közösen kiképzési tervet dolgoztak ki. A karhatalmi szabályzathoz vizsgát kellett tenni. Később a kiképzés politikai tájékoztatóból, a karhatalmi utasítás ismertetéséből, alaki-, lő- és kevés testnevelési kiképzésből állt. 24 óra szolgálat, 24 óra pihenő volt a beosztás általában. A 24 órás szolgálat egyharmada (8 óra) járőrözés és biztosítás, egyharmada készültség, egyharmada pihenő volt. Akciók végrehajtásakor ez nem számított.

²⁴⁹ PN 1. évf. 16. sz. (1956. nov. 18.) 2.

tye Lajos százados, Havas Rudolf ezredes, Molnár Béla százados, Hernek László százados, Hídvégi István főhadnagy és Mercz Emil hadnagy. Visszavették a pártba Gyurkó Lajost, Sucin Józsefet és Szabó Sándort.

– Uszta Gyula vezérőrnagy kinevezte Csémi Károlyt, a kecskeméti 5. hadosztály parancsnokát a budapesti 1. karhatalmi ezred parancsnokának, Csémi magával vitte a hadosztálytörzs néhány tisztjét is.²⁵⁰

November 9.

– Folyamatosan zajlottak a letartóztatások. Az ÁVH Kossuth téri épületébe gyűjtötték össze az elfogottakat, majd Debrecenbe szállították őket, ahonnan két hét múlva térhettek haza (pl.: Zalavári József, Mádi Jenő, Bartos András, Benkő Pál).²⁵¹ Letartóztatták korábban Homoki Józsefet, Ambrus Lászlót, Gera Sándort, Jankovics Jenőt, Jenővári Lászlót és Bánynai Endrét is, akiket ezen a napon engedtek el, öt másik társukkal ellentétben.²⁵²

– A párt határozata értelmében, amely arról szólt, hogy aktivistákat küldenek az üzemekbe az alapszervezetek felállítása érdekében, Magyaródi Sándor és Fekete Miklós a konzervgyárba ment az üzemi alapszervezetet szervezni. Öt-hat ember be is lépett, és Dinka Zoltán lett az üzemi párttitkár. Egy munkástanácsülésen Pullay felszólította a párttag munkástanácsstagokat, hogy nyilatkozzanak a XX. kongresszus határozataival kapcsolatban, és aki nem ért egyet azokkal, az tegye ki az asztalra a párttagkönyvét. Egyedül Szücs István volt arra hajlandó, hogy nyíltan színt valljon, de a múltban elkövetett hibákat ő is helytelenítette. Egyébként senkitől nem vették el a tagkönyvét, a munkástanács tagjainak 33-34%-a párttag volt, az igazgatói tanácsba is bekerült közülük néhány ember. Míg létezett a gyárőrség, annak váltásparancsnokai is párttagok voltak.²⁵³

– Ugyanebben az időben Bertók Zsigmond és Balogh Gábor, a városi pártbizottság aktivistái a Gépgyárba mentek az alapszervezetet szervezni. Vlacsil Tibor kijelentette, hogy nem enged a gyárban pártszervezetet létrehozni. Az agitátorok kíséretében több magas rangú szovjet tiszt és egy tolmács is jött ekkor. Az egyik szovjet tiszt kérdéseket tett fel a munkásoknak: „Akarjátok-e Nagy Imrét? – Igen! Akarjátok-e Kádárt? – Nem! Akarjátok-e Kádárt, ha Nagy Imre programját hajtja végre? – Nem! Akarjátok-e Nagy Imrét, ha Kádár programját hajtja végre? – ...” Az utolsó kérdésre nem volt határozott válasz.

²⁵⁰ BERKI Mihály, 1993. 14.

²⁵¹ BKMÖL XXV. 30. B 1859/1959. Benkő Pál pere.

²⁵² PN 11. évf. 265. sz. (1956. nov. 10.) I.

²⁵³ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere.

– Molnár Frigyes és Simó Tibor Szolnokra utazott, hogy felvegyék a kapcsolatot a Kádár-kormánnyal, de már nem találták ott. Ezért november 12-én Budapestre utaztak, ahol Kiss Károly fogadta őket, és azt az utasítást kapták, hogy kövessék a párt és a kormány határozatait.

November 10.

– A Gépgyárból Vlacsil Tibor és Szabó Lajos főmérnök Budapestre utazott a minisztériumba a termelés beindításával kapcsolatos megbeszélésre.

November 12.

– Az országos közellátási biztos, Nyers Rezső kinevezte a megyei közellátási posztra Varga Jenő pénzügyi osztályvezetőt. A megalakult megyei Közellátási Kormánybiztosság folytatta a november negyedikén megalakult Közellátási Bizottság tevékenységét. A bizottság tagja volt Dózsa József, Szalai Károly, Szűcs Béla és Buda Gábor. A feladat Budapest ellátásának segítése mellett a megye ellátása volt. Nagyobb mennyiségű só, paprika és rizs, valamint ritka áruk (kávé, bors, citrom) forgalomba hozataláról döntöttek, továbbá nagy mennyiségű méteráru, cipő és zsebrádió piacra dobásával akarták a felvásárlási lázat és az inflációs várakozásokat megakadályozni. Lisztből és burgonyából nem volt megfelelő az ellátás, ez utóbbiból 100 vagon rendeltek Szabolcsból. Debrecenből dohányt hozattak. A megyei tanács az ellátás biztosítása érdekében kereskedelmi megállapodásokat kötött a későbbiekben Jugoszláviával és Romániával, ahonnan szenet, fát, petróleumot, gázolajat és sót importáltak.²⁵⁴

November 13.

– A kormány rendeletet adott ki, melynek értelmében 3 héten belül újra kellett választani a munkástanácsokat.

November 14.

– Megalakult a Nagy-budapesti Központi Munkástanács.²⁵⁵ A Központi Munkástanács megalakulásánál jelen volt Bognár Ferenc és B. Hajagos Károly is.²⁵⁶

²⁵⁴ BÁRSONY Ferenc szerk. 1983. 5.

²⁵⁵ A továbbiakban, a szövegben előforduló Központi Munkástanács elnevezés is a Nagy-budapesti Központi Munkástanácsot jelöli.

²⁵⁶ BKMÖL XXXII. 12. Életútinterjú Pullay Bélával. Készítette: Orgoványi István.

– Ezen a napon két küldött jött Bajáról a konzervgyárba, a munkástanács ülésére. Ők egyébként a Központi Munkástanács alakuló ülésére tartottak. Felhívták Pullayékat egy memorandumhoz való csatlakozásra, amely az alábbiakat tartalmazta:

- az oroszok kivonása
- szabad, független választások
- Nagy Imre visszahelyezése a kormány vezetésébe
- koalíciós kormány létrehozása
- a vallásszabadság és a vallásoktatás bevezetése.

– Követeléseik teljesítése érdekében általános sztrájkra szólítottak fel az egész megyében. Az AKK munkástanácsa csatlakozott a sztrájkfelhíváshoz, egyedül Dinka Zoltán üzemi párttitkár foglalt állást ellene. Utána újra megtárgyalták Nagy László igazgató leváltásának ügyét, és ismét a leváltása mellett döntöttek. Helyére Erdélyi Károlyt szerették volna kinevezni. A végleges munkástanács megválasztását november 19-re tűzték ki, a választás lebonyolítására pedig bizottságot jelöltek ki.²⁵⁷

– Valószínűleg ezen a napon alakult meg Kecskemét Város Forradalmi Munkástanácsa a Cifra palotában. Az alakuló ülésre küldöttként Pullay Bélát, Nyári Ferencet és Bende Péternét delegálta a testület.²⁵⁸ A városi munkástanács elnöke Pullay Béla lett, a vezetőségbe a nagyobb üzemek munkástanácsainak az elnökei kerültek, így például Bíró Sándor, Vlacsil Tibor, Bognár Ferenc, a vasutasok küldötte, a pedagógusok egyik képviselője, illetve a bíróságtól valószínűleg dr. Kardos János.²⁵⁹

²⁵⁷ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere.

²⁵⁸ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere. Az eredeti peranyag tartalmazza az AKK Munkástanácsának jegyzőkönyveit is. A november 14-i jegyzőkönyv létező testületként említi a Kecskemét Város Forradalmi Munkástanácsát.

²⁵⁹ BKMÖL XXXII. 12. Életútinterjú Pullay Bélával. Készítette: Orgoványi István.

November 15.

– A Barneválban találkoztak a munkástanácsok elnökei a szovjet városparancsnokkal. A gyűlésen körülbelül 80-100 fő jelent meg. A városi pártbizottságtól Gombos Aladár és Fekete Miklós volt jelen, a városi tanácsot Nagymarosi Kálmán képviselte. A szovjet parancsnok utasító, parancsoló stílusban a rend és a fegyelem megtartásáról beszélt, a vérontás elkerülésének fontosságát hangsúlyozta. Kérdéseket intéztek hozzá a fiatalok elhurcolásáról, a szovjet katonák garázdálkodásáról és a letartóztatásokról.²⁶⁰ A parancsnok kijelentette, hogy a letartóztatások esetén parancsot teljesítenek. Arra a kérdésre, hogy kitől származnak a parancsok, nem adott határozott választ, de sejteni engedte, hogy a pártnak is köze van hozzájuk.²⁶¹ November közepén egyébként Vlacsil Tibor és Pullay Béla összehívta a konzervgyárba az összes üzem munkástanácselnökét. Elsődleges cél a kapcsolattartás volt, a rendszeres találkozók fenntartása. Utána még több ilyen alkalom volt az AKK-ban és a Cifra palotában. Döntöttek arról, hogy 14-16 fős városi intézőbizottságot hoznak létre az üzemi munkástanácsok elnökeiből. Feladatként a városi üzemek gazdasági és politikai irányítását határozták meg.

– A Gépgyárba november 15-én a városi pártbizottságtól Gombos Aladár és Fekete Miklós ment szervezni az MSZMP-t. Az irodában ült össze a gyár és a munkástanács vezetősége: Balogh Ferenc igazgató, Farkas Imre, Vlacsil Tibor és annak testvére és még néhányan. Vlacsil Tibor kijelentette, hogy a Gépgyárban nem lehet pártszervezet, és a munkástanács által elért eredményeket megvédik. Hangoztatta, hogy a Kádár-kormány csak az orosz szuronyokra támaszkodhat, a munkások támogatására nem számíthat. Megkérdezte Gombos Aladárt, hogy egyetért-e a Kádár-kormánnyal, az oroszok ittlétével, illetve a sztrájkjal. Gombos a sztrájk kivételével igenlően válaszolt, mire Vlacsil: „Amíg ilyen emberek szervezik a pártot, addig nincs létjogosultsága.” Ezután kijelentette, hogy a kommunizmus fénykora lejárt, a sztrájk fegyverével fognak leszámolni a Kádár-kormánnyal, amelyik amúgy sem életképes, mivel csak a szovjet szuronyok tartják hatalmon. A szovjetek ellen harcolók nemzeti hősök, az ávósokat, szovjet-szimpatizánsokat pedig „darabokra tudná szaggatni.” A hivatalos hírforrásoknak sem lehet hinni, az egyetlen hiteles tájékoztatósi pont a Szabad Európa.

– Nagy Sándor, Karaszia László és Vlacsil Tibor gépkocsival Budapestre mentek a Központi Munkástanács másnapi ülésére. A Lakatosipari Vállalat igazgatója szerzett számukra meghívót, és adott nekik kocsit. Előtte azonban a Lakatosipari Vállalat munkástanácsában vita folyt a sztrájkról.

²⁶⁰ PN 11. évf. 256. sz. (1956. nov. 16.) I.

²⁶¹ BKMÖL XXXII. 12. Életútinterjú Pullay Bélával. Készítette: Orgoványi István.

Nagy Sándor mellette volt, Fodor Tibor pedig ellene. Nagy Sándor a műhelye által kialakított álláspontot képviselte, itt ugyanis Domján, Wigner és Fehér is a sztrájk folytatását szorgalmazta. Végül a munka felvétele mellett döntöttek. Erre a sztrájkjog fenntartása mellett a KMT is felhívta a munkásokat. Rácz Sándor a rádióban is felolvasta a felhívást.

– A városi tanács vb-ülésén elhangzott beszámoló építőanyag-, energia- és üzemanyaghiányt említ. A lakáshiány is szóba került, ezzel kapcsolatban reményt jelentett, hogy az ÁVH városközponti és a villanegyedben lévő épülete, a városi pártbizottság épülete, egy laktanya, a városi kommandánsi hivatal Nagykörösi utcai épülete és a volt szovjet lakások közül néhány megüresedésével lehetett számolni. Felmerült a fizetés-képtelenség lehetősége, ezért határoztak a pénzgazdálkodás korlátozásáról és az adók mihamarabbi behajtásáról. Ezzel kapcsolatban Szabó Lajos vb-tag megkérdezte, hogy igaz-e, hogy a szovjetek november 4-én elvitték a postáról a pénzt. Nagymarosi Kálmán megígérte, hogy utánanéző. Az üzemanyaghiány enyhítésére a szovjektől akartak üzemanyagot kérni. A tanács kereskedelmi csoportjának kibővítésével városi Közellátási Bizottságot hoztak létre. Tagja lett Sándor István, a Begyűjtési Hivatal korábbi vezetője és helyettese, Cseh Lajosné, valamint Sinka Józsefné, B. Kovács István, Bild Ottó és Völgyesi István. A bizottság működését Méhész Árpád vb-elnökhelyettes és Mócza Imre kereskedelmi csoportvezető felügyelte. A közellátási helyzetről rendszeresen tájékoztatták a sajtót. Az áramhiány, áramkorlátozás miatt vízhiány is volt a városban, ezért elhatározták, hogy az ivóvíz kutakat használható állapotba hozzák. A különböző tanácsi osztályok fölé ellenőröket, felügyelőket rendeltek. Így a pénzügyi osztály felügyeletét Nagymarosi Kálmán vb-elnök, a tervosztály, az ipari osztály, a kereskedelmi csoport, a városgazdálkodási osztály és a mezőgazdasági osztály felügyeletét Méhész Árpád elnökhelyettes, az igazgatási osztály és a titkárság felügyeletét pedig Mező Mihály vb-titkár látta el. A Pedagógus Munkástanács javasolta Székely Jánosné oktatási osztályvezető leváltását, helyére pedig dr. Vágó Dezső általános iskolai igazgató kinevezését. Teljesítették a követelést.²⁶²

November 16.

– A Cifra palotában gyűlést tartott a városi forradalmi munkástanács, melyen körülbelül 40-50 fő jelent meg.²⁶³ Ez valószínűleg a harmadik ilyen gyűlés volt. Megjelent a város szovjet katonai parancsnoka is. A Lakatosipari Vállalatot Nagy Sándor, Bíró Sándor és Karaszia László

²⁶² BKMÖL Kecskemét Város Tanácsa Végrehajtó Bizottsága. Vb-ülések jegyzőkönyvei 1950-1977 (a továbbiakban XXIII. 552.) 1956. november 15-i ülés jegyzőkönyve.

²⁶³ PN 1. évf. 16. sz. (1956. nov. 18.) 1.

képviselte, akik az ülés közben értek vissza a KMT tanácskozásáról, és tájékoztatták a megjelenteket az ott törtétekről. Az ott levők elhatározták, hogy csatlakozva a pesti felhíváshoz, november 17-től felveszik a munkát. Elhatározták, hogy rendszeressé teszik a kapcsolatot a Központi Munkástanácsal, tájékoztató anyagokat hoznak és írásbeli vagy szóbeli utasításokat kérnek. Határoztak arról is, hogy megyei munkástanácsot hoznak létre, ennek előkészítéseként a jelenlévő vidéki küldötteket felhívták, hogy jelöljenek képviselőket a területi munkástanácsba.

November 17.

- A szovjetek letartóztattak három fiút, Berkes Istvánt, Nagy Jánost, M. Tóth Bélát, 21-én azonban elengedték őket.²⁶⁴
- A konzervgyár munkástanácsának ülésén Homoki László lett a választási bizottság vezetője, majd Pullay felkérte Rózsa Sándort, hogy ismeresse a Központi Munkástanács memorandumát. Ezután határoztak arról, hogy a káderlapokat legkésőbb november 19-én ki kell osztani, amire Hartyáni József vállalkozott. A kiosztást aztán még aznap végrehajtották.

November 18.

- Gyurkó Lajos és Liszt Vilmos tiszti gyűlést hívott össze a tiszti nyilatkozat aláíratása érdekében. A repülősök kivételével valamennyi kecskeméti alakulat jelen volt az eseményen. A hadtest tisztjeinek 15-20%-a nem írta alá a forradalmat elítélő és a Kádár-kormány mellett hitet tevő nyilatkozatot. Köztük voltak a hadtest forradalmi katonai tanácsának tagjai, őket tartalékállományba helyezték, majd leszerelték. A megtorlás kiszélesedésével bíróság elé állították, és elítélték őket.
- A tiszti nyilatkozatot november 18-25. között írták alá a karhatalmi egységekben. A tisztek 85-90 %-a írta alá a nyilatkozatot. A karhatalmisták közül négyen nem írták alá, azonnal leszerelték őket.²⁶⁵ Négyen azt a feltételt szabták, hogy a rend helyreállása után a karhatalmi szolgálatból helyezték tartalékállományba őket.²⁶⁶
- A 19. híradózászlóaljnál Domonkos Ferenc hadnagy, Németh István hadnagy és Fischer Tivadar hadnagy nem írta alá a tiszti nyilatkozatot.
- Ekkor a városi karhatalom létszáma 137 fő, ebből 12 honvéd volt. A század parancsnoka Lukács András százados volt, de néhány nap múlva

²⁶⁴ PN I. évf. 18. sz. (1956. nov. 21.) 2.

²⁶⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 11/3. é.e. 50-81. fólió.

²⁶⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 11/2. é.e. 10-49. fólió.

leváltották és Takács László őrnagy lett a parancsnok, majd december 15-én Bíró Pál őrnagy.²⁶⁷

– A Lakatosipari Vállalatnál Nagy Sándort jelölték ki a területi munkástanács egyik szervezőjének, ő ezt nem vállalta. A műhelye dolgozói azonban nem fogadták el a döntését, és ismét a munkástanácsba delegálták. Hentz Antalt és Kállait bízták meg a területi munkástanács szervezésével. November 19-én ismét lemondott Nagy Sándor, ekkor sem fogadták el a lemondását, ám amikor a vállalat munkástanácsának és vezetőségének egy részét újrapozították, leváltották Nagy Sándort,²⁶⁸ és helyére Domján került.

November 19.

– Az AKK-ban megválasztották a végleges munkástanácsot. A gyűlést Homoki László nyitotta meg, utána a munkások elénekelték a Himnuszt. Homoki ismertette a választás menetét, és átadta a szót Dinka Zoltánnak, aki a párt nevében szólt a munkásokhoz. Felhívta őket, hogy éljenek a lehetőséggel, hogy maguk közül választhatják meg képviselőiket. Elmondta, hogy a szovjet csapatok segítséget nyújtottak az „ellenforradalom” leveréséhez, és a rend helyreállításában továbbra is segítségükre lesznek, de ehhez még nagyon sok munkára lesz szükség. „A munkásság egyhangú felkiáltással vállalta, hogy a rend és a békesség helyreállításáért felel, csak az orosz csapatok vonuljanak ki Magyarországról.”²⁶⁹ Pullay Béla felkérte a munkatársakat, hogy becsületes, jellemes és harcos munkásokat válasszanak, akik mindenkor meg merik mondani a munkásság óhaját.

– Rózsa Sándor elszavalta a „Boráros tér, október 25.” című versét.

– Megtörtént a szavazás, utána Rózsa Sándor ismertette a nagy-budapesti- a Duna-Tisza közí-, a tiszántúli- és az észak-magyarországi munkásküldöttek memorandumát, amelyet eljuttattak a kormánynak, az ENSZ-nek és több külföldi országnak is. A memorandummal kapcsolatban Pullay azt mondta, hogy a kormány a választások kivételével ígéretet tett a követelések december 31-i határidővel történő teljesítésére. Amennyiben nem teljesíti ígéretét, akkor a munkásság sztrájkba lép. A memorandumhoz a bányászok és a Dunántúl munkássága nem csatlako-

²⁶⁷ HL 1956-os gyűjtemény. 11/3. ö.e. 50-81. főlíó.

²⁶⁸ Nem volt még egy éve a vállalatnál. November 22-én megjelent a Petőfi Népében egy cikk, hogy a Lakatosipari Vállalatnál Nagy Lajos volt a munkástanács elnöke. Ez természetesen nem volt igaz, megint „összekeverték” Nagy Sándort vele. A rágalom tisztázása érdekében Bíró Sándor elment a nyomdába, majd elhívta a cikk íróját, Petőfi Sándort és Erdeit a pártbizottságtól. Petőfi a gyárban önkritikát gyakorolt, és bocsánatot kért. Menekülésszerű távozásukkor valószínűleg némi inzultusban is volt részük az aktivistáknak.

²⁶⁹ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere.

zott, mert azt mondták, ha 24 óra alatt be tudtak jönni az oroszok, akkor 24 óra alatt menjenek is ki. „Ehhez a véleményhez a gyár munkássága is élénken csatlakozott.” Utána Pullay arról beszélt, hogy semmiképpen sem lehet ellenforradalomnak nevezni az eseményeket, forradalom és szabadságharc ez, amely még mindig zajlik. Síkra szállt a többpártrendszer mellett, a régi rendszer képviselőinek eltávolítása mellett, és erre a munkásokat is felszólította. Befejezésül elénekelték a Szózatot.²⁷⁰

November 20.

– A pártvezetők a megyei ideiglenes intézőbizottság november 20-i ülésén tárgyalták meg a központi határozatok végrehajtásának mikéntjét.²⁷¹ Az ülésen a meginduló „kibontakozás” jegyében felszólították a karhatalmat, rendőrséget, honvédséget, hogy segítsék elő a közrend megszilárdítását, a kommunisták pedig adjanak meg ehhez minden segítséget a karhatalmi szerveknek, ugyanis meggondolatlan egyének veszélyeztetik a közrendet, rémhíreket terjesztenek. A párt és a tanácsok városi, járási, községi szervezetei hajtsák végre a kormány határozatait, a tanácsok tegyenek meg mindent a termelés, ellátás, felvásárlás zavartalanságának biztosítása érdekében.

– Az AKK végleges munkástanácsának ülésén Pullay Béla üdvözölte a megválasztott tagokat, felhívta figyelmüket, hogy rendkívül nehéz idők járnak, és még nehezebbek jöhetnek. „A magyar feltámadás még nagyon sötét homályban van, s igen erős helytállással s fáradhatatlan munkával fogjuk tudni kiharcolni a végső győzelmet. Ezért ha a munkástanács tagjai soraiban akad olyan, aki úgy érzi, hogy nem bírja elviselni a nehéz megpróbáltatásokat, (...) az ne vállalja el ezt a megbízatást. De aki úgy érzi, hogy a népnek, a magyar nemzetnek bátor harcosa, annak közöttünk a helye.” Javaslatára választottak egy szűkebb, úgynevezett Igazgatási Tanácsot a napi problémák intézésére. Ennek elnöke is Pullay lett. Tagjai: Schimó Ferenc, Karsai Imre, Kripóczki Istvánné, Z. Szabó Mihály, Homoki László, Nyári Ferenc, Kiss Gyula, B. Hajagos Károly, Rózsa Sándor. Ezután megállapították, hogy a szavazás rendben lezajlott, a választási bizottság betöltötte feladatát, és feloszlott. A választással kapcsolatos iratokat az irattárban helyezték el. Határoztak, hogy a teljes, 60 tagú munkástanács hetenként kétszer jöjjön össze, az igazgatási tanács ekkor beszámol nekik a felmerült problémákról és az intézkedésekről. Az új bérezés tárgyalására alakított bizottságot fehérták a munka megkezdésére. A továbbiakban személyi kérdésekkel foglalkoztak.

²⁷⁰ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere.

²⁷¹ BÁRSONY Ferenc szerk. 1983. 34.

- A Petőfi Népe arról tudósított, hogy megindult a munka. Aki nem vette fel a munkát, nem kapott fizetést.
- 125 főre emelkedett a városi és járási karhatalom létszáma. Négy szakaszt szervezett a törzs, három a városban volt, a negyedik Lajosmizse, Kerekegyháza, Tiszakécske, Helvécia és Bugac területén teljesített szolgálatot. Átköltöztek a rendőrkapitányságra.

November 21.

– A megyei tanács vb-ülésén kimondták, hogy a vb a Munkás-Paraszt Kormány programját elfogadja.²⁷² Dallos Ferenc hangsúlyozta, hogy a vb „átmeneti szünetelése” alatt a megyei forradalmi bizottság fenntartotta a rendet és a nyugalmat. A forradalmi bizottságoknak ezután főként tanácsadó szerepben kell működni, olyan politikai szervekként, amelyek együttműködnek a végrehajtó bizottságokkal, de személyi kérdésekben nem dönthetnek.²⁷³ A vb intézkedett arról, hogy a járásokban bizottságok vizsgálják meg a községekben végbement személyi változásokat, amelyről jelentést tettek a megyei vb-nek. A tanácsoknak is szerepet kellett vállalni a fegyverrejtegetők és gyűjtogatók rendőrkézzre adásában, ezzel próbálták a rendőrség munkáját segíteni. Külön bizottságot állítottak fel a vb hatáskörének növelésére, a személyi állomány átcsoportosítására. Mohácsi Károly, Varga Jenő, és dr. Bruncsák András lett annak a bizottságnak a tagja, amely a munkástanácsok működésével kapcsolatos feladatokat kapta. Határozat született arról, hogy a dolgozó nép által visszahívott vezetők részére a kormány rendelkezése értelmében illetményt kell folyósítani, valamint felhívást tettek közzé az adókötelezettségek teljesítésére. A közhangulat nyomására Szelepcsényi Imre vb-elnökhelyettest felmentették, illetve szabadságot kaptak, a pedagógusok Kocher László elleni petíciójának kivizsgálására pedig bizottságot hoztak létre. A kormány összekötőt küldött a megyéhez, ennek mintájára a megye a járásokhoz. A kormányösszekötő megyénkben Szabó Károly volt, aki részt vett a megyei tanács vb-ülésein.

- A KMT két nappal korábbi felhívása értelmében küldöttség ment Kecskemétről a Központi Munkástanácshoz a Nemzeti Sportszernakba,

²⁷² BKMÖL A Bács-Kiskun Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának iratai. Vb-ülések jegyzőkönyvei 1950-1973. (a továbbiakban XXIII. I. a.) 07-27/1956. Az 1956. november 21-i ülés jegyzőkönyve.

²⁷³ Érdemes felidézni Dallos Ferenc álláspontjának változásait a forradalmi bizottságokkal kapcsolatban. A forradalom első napjaiban, míg a megyében nyugalom volt, nem ismerte el ezeket. Október 26-án elutasította Daczó javaslatát a megyei forradalmi bizottság létrehozására. A kecskeméti felkelés levereése után, a megyei tanács vb okt. 28-i rendkívüli ülésén a vb-t nyilvánította a legfőbb államhatalmi szervvé, az alakuló bizottságokat tanácskozó szervvé degradálta. A budapesti fejlemények hatására 30-án létrehozták az Ideiglenes Megyei Nemzeti Bizottságot, most már ezt nevezve ki a legfőbb hatalmi szervnek, ezzel gyakorlatilag félredobva a vb-t. A Megyei Forradalmi Bizottság megalakulásakor Dallos kiszorult a testületből. A szovjet támadás után ismét a megyei vb lett a legmagasabb közigazgatási szerv a megyében.

az Országos Munkástanács megalakítására. A Nemzeti Sportcsarnokot szovjet páncélosok vették körül, ezért a gyűlést az Akácfa utcába tették át. A kecskeméti munkástanácsokat Vlacsil Tibor és Nagy Sándor képviselte. Megérkezésük után nem sokkal szovjet katonák nyomultak be az ülésre. A hozzászólók főként újságot és adásidőt követeltek a rádióban. Vlacsil Tibor is felszólalt, hogy nyersanyaghiány miatt nem tudnak dolgozni. Egy memorandumot kaptak terjesztésre, melyet aztán Vlacsil például a Kinizsi Konzervgyárba is átküldött. Nagy Sándor a vállalatánál beszámolt útjukról Bíró Sándor, Balogh Károly, Bene Antal és mások jelenlétében. Elmondta, hogy szovjet katonák szállták meg az épületet, ami a legvilágosabb bizonyítéka a fegyveres elnyomásnak.²⁷⁴ Az incidens miatt a KMT kétnapos sztrájkot hirdetett.

– A MÁV Kecskeméti Pályafenntartási Főnökségének munkástanácsa is gyűlést tartott, ahol a sztrájkról folyt vita. Ferencz Béla szerint amíg az oroszok itt vannak, és a Kádár-kormány nem mond le, folytatni kell a sztrájkot. Másnap felszólította a sztrájk folytatása ellen fellépő Szabics Istvánt, hogy mondjon le, és Hegedűs Balázst javasolta pályafenntartási főnöknek. Végül a munkástanács három tagja Szegedre ment a MÁV Igazgatóságra, ahol elérték Szabics lemondását.²⁷⁵

November 23.

– Néma tüntetéssel emlékeztek a munkások az Alföldi Kecskeméti Konzervgyárban arra, hogy egy hónappal korábban tört ki a forradalom. Rózsa Sándor verset olvasott fel, utána Pullay Béla beszélt a munkásokhoz: „Munkás társak! Emlékezzünk az egy hónappal ezelőtt történt véres eseményekre, gondoljunk arra, hogy hány anya féltő szeretettel nevelte gyermekét, kik most életüket áldozták a szabadságért. Ezeket zárjuk szívünkbe, és az emléküket örökké őrizzük meg!”²⁷⁶

– Egy rövid cikk egyébként a Petőfi Népében is megjelent ebből az alkalomból Október 23. címmel.²⁷⁷

November 25.

– Városi aktívaértekezlet volt a pártbizottságon, mintegy 130 kommunista jött össze. Ezen elhatározták a szakítást a múlttal, meghirdették a kedvelt „kétfrontos harcot”, a fő ellenség nyilván az „ellenforradalom”, de a rákosisták is ellenfelek. A demoralizálódott kommunistákat mozgósítani kell, el kell kezdeni a pártszervezetek alakítását. A két konzerv-

²⁷⁴ BKMÖL XXV. 30. B 1055/1957. ifj. Nagy Sándor pere.

²⁷⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1456/1958. Ferencz Béla és Bogdány Károly pere.

²⁷⁶ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere.

²⁷⁷ PN 1. évf 24. sz. (1956. okt. 24.) 2.

gyárban mindössze 46 ember lépett be a pártba a legalább 2500 fős létszámból.²⁷⁸ A megyei tanács alapszervezetébe ugyanakkor 97-en léptek be. Az üzemekben nagyon komoly ellenállás alakult ki az üzemi alapszervezetek visszaállításának megghiúsítására, ami azonban nem sikerülhetett. November 27-én egyébként országos aktívaértekezlet volt, melyet 29-én pedig megyei követett, melyen részt vettek az alsóbb fokú pártszervek intézőbizottságai, a szakszervezetek, vállalatok képviselői, akiknek Molnár Frigyes számolt be az országos értekezletről, és adott eligazítást.²⁷⁹ 1956 novemberében kb. 179 pártszervezet volt a megyében mintegy 3000 taggal.²⁸⁰ A korábbi apparátus a felére csökkent, mintegy 145 „elvtárs” elhelyezéséről kellett a pártbizottságnak ekkoriban gondoskodnia.

November 26.

– A Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete Kecskemét Városi Bizottsága választási nagygyűlést tartott az Úttörőházban, 300-400 résztvevővel.²⁸¹ Eljött Pullay Béla, Lázár Ákos és Bognár Ferenc is a munkástanácsok képviselőjében. Jelen volt még Szabó László a területi bizottság elnöke, dr. Búzás János, dr. Orosz László, Laczkó Dénes, Garaczi László, Thomka Gyuláné, Györffy Jánosné, Nagy Ottóné, Tóth Ferenc, a megyei oktatási osztály vezetője, dr. Vágó Dezső, a városi oktatási osztály vezetője, Tóth László, a városi tanács vb-elnökhelyettese, a megyei és városi oktatási osztály dolgozói és a szakszervezet sok tagja.

– Szabó László a szakszervezet területi bizottságának elnöke üdvözölte az egybegyűlteket. Megemlékezett az október 23-i forradalomról, ezután egyperces néma csenddel tisztelegtek az elesett hősök emlékének. Elmondta, hogy független szakszervezetet akarnak létrehozni, a régi vezetőség helyett pedig demokratikusan újat választani. Hangoztatta, hogy a régi szakszervezet nem a pedagógusok érdekeit védte, hanem a békekölcsön jegyzésének szervezésére és társadalmi munkák elvégzésére használták fel.

– Dr. Búzás János ismertette a napirendet, eszerint a vezetőség megválasztása, a régi vezetőség beszámoltatása, a területi bizottság által megfogalmazott követelések ismertetése, az iskolák javaslatainak megtárgyalása volt a program. Utána javasolta, hogy az új vezetőség 15 tagból álljon, majd lakás- és szociális kérdésekről beszélt.

²⁷⁸ BÁRSONY Ferenc szerk. 1983. 41.

²⁷⁹ BÁRSONY Ferenc szerk. 1983. 19.

²⁸⁰ BÁRSONY Ferenc szerk. 1983. 19. Korántsem biztos, hogy az adatok hitelesek.

²⁸¹ BKMÖL XXV. 30. B 1490/1957. dr. Orosz László pere.

– Vágó Márta beszámolt budapesti útjáról, melynek során felajánlotta a VII. kerületi hajléktalanul maradt pedagógusoknak kecskeméti kollégáik segítségét. Pénzt és ruhanemüket gyűjtötték a rászorulóknak.

– Búzás János ezután közölte, hogy visszakövetelik a pedagógusok filléreiből felépített Országos Tanítói Árvaházat, hogy az árván maradt pedagógus gyermekeket el tudják helyezni.

– Utána felolvasta a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetének állásfoglalását.

– Dr. Katona Piroska szólalt fel először, és kifogásolta, hogy a memorandum túlságosan nagy teret szentel az anyagi követeléseknek, a politikaiakat pedig elhanyagolja. Javasolta, hogy a szociális kérdésekkel máskor foglalkozzanak. Ezt helyeselte Szabó József és Kovács Lajos iskolaigazgató is. Ő javasolta, hogy csatlakozzanak a Nagy-budapesti Központi Munkástanácshoz, továbbá, hogy a tanárok ragaszkodjanak ahhoz, hogy a gyerekeket magyar szellemben nevelhessék. Kételyét fejezte ki, hogy ez és a nyugodt tanítás lehetősége megvalósulhat, míg a szovjet csapatok az országban vannak.

– Szabadi Sándor lelkész a lelkiismereti szabadság megőrzésének fontosságát hangsúlyozta, és szorgalmazta az iskolai vallásoktatás visszaállítását.

– A hozzászólások után került sor a titkos szavazásra, ennek eredményeként dr. Rakó István lett a szakszervezet elnöke. Tagok: dr. Búzás János, dr. Katona Piroska, Szóts Rudolf, Perjési Pál, Krajnyák Nándor, Borbély Ferenc, Karácsony Kálmán, Vágó Márta, Lőrincz Béla, dr. Orosz László, Szemerei Andor, Kovács Lajos, Thomka Gyuláné és Vécsy György.

– Rakó István ezután ismertette a Kocher László vb-elnökhelyettes elleni beadványt. A 610 aláírással ellátott petícióban követelték Kocher László lemondását.²⁸² A gyűlésen felszólalt Pullay Béla is, támogatta a követelést, valamint a munkástanácsok nevében összefogásra szólított fel, és kérte a tanárokat, hogy magyar szellemben neveljék az ifjúságot.

²⁸² BKMÖL XXIII. 1. b. 197/1956. A Kocher-ügy meglehetősen felkavarta a város pedagógus társadalmát. A megyei tanács vb-elnökhelyettese ugyanis az egyik általános iskolában durván inzultálta Banó Benedekné tanítónőt. A következőket mondta: „Magukra pedagógusokra nagyon haragszom. Maguk keltettek ellenhangulatot az ifjúságban, hogy ez a mi szép rendszerünk megbukjon. Mi eddig becsültük a pedagógusokat, de ha egyszer lesz B-lista, maguk lesznek az elsők. Mi dédelgettük az egyetemi ifjúságot, és most ők fordulnak ellenünk. Most is ég 150 egyetemista hullája Budapesten a Corvin előtt, de hadd égjen. Ma megyek Budapestre és akinél fegyvert látok, magam fogom föbe löni. Maguk merik viselni a nemzeti szalagot fekete gyászszalaggal? A maguk fajtáját gyűlölöm!” Kocher ellen egyébként a Terményforgalmi Vállalat Munkástanácsa is panaszt tett. November 10-én ugyanis követelte, hogy vegyék le a vállalat homlokzatáról a fekete gyászlobogót. Mikor a munkások ezt megtagadták, megkérdezte tőlük: „Talán azt várják, hogy a szovjet csapatok vegyék le a fekete zászlót?” Ezután saját maga törte le, és odadobta a takarítónéknak: „Vigye haza fejkendőnek!”

– A Kocher elleni felterjesztést aztán egy 5 tagból álló küldöttség (Orosz László, Vécsy György, Búzás János, Rakó István és Lőrincz Béla) adta át Dallosnak. A beadványban követelték Kocher leváltását. Általánosságban pedig a hasonló mentalitású vezetők eltávolítását is: „Ki a kocherekkel a vezető állásokból!” Követeléseiket sztrájk kilátásba helyezésével nyomatékosították. Dallos Ferenc Bodóczky Istvánt, Csenki Ferencet és Rakó István tanárt bírta meg az ügy kivizsgálásával. Ideiglenesen fel is mentették Kochert a vb-elnökhelyettesi tiszteből, de a Minisztertanács visszahelyezte. Az oktatási osztály helyett azonban a szervezési csoport vezetésével bízták meg.

– Ezután Szalóki Józsefné tiltakozott az ellen, hogy a kormány megszüntette a Pedagógus Forradalmi Tanácsot.

– Horváth Jolán csatlakozott ahhoz a javaslatához, hogy rövidítsék le a területi bizottság javaslatát, és az anyagi követeléseket politikaiakkal váltásák fel. A javaslat átdolgozásával Orosz Lászlót, Katona Piroskát és Kovács Lajost bízták meg. 12 pontban foglalták össze a követeléseiket, ezt Orosz László olvasta fel, a gyűlés pedig elfogadta, és határozatba foglalta. Határozatot hoztak még a Pedagógus Forradalmi Tanács felállításáról, és ennek a városi munkástanáccsal való szoros együttműködéséről.

– A Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete Kecskemét városi tagságának állásfoglalásában hitet tettek az október 23-i forradalom vívmányai mellett: függetlenség, demokrácia, a nemzeti sajátosságok figyelembe vétele, a szovjet csapatok sürgős kivonása az ország területéről.

– Hangoztatták a Rákosi–Gerő klikk politikájával való szakítás, és a pártbefolyástól mentes, független szakszervezet megteremtésének szükségességét. Mindezt sztrájkfenyegetéssel nyomatékosították. 12 pontos követeléseik lényege: csatlakozás a Nagy-budapesti Központi Munkástanács követeléseéhez, a pedagógus forradalmi tanácsok városi és járási szervezeteinek fenntartása, a tanítás szabadsága, vallásoktatás engedélyezése, az oktatásügyi vezetők szakszervezeti ellenőrzése, a jogtalanul elbocsátott pedagógusok rehabilitálása, a pedagógusok szociális helyzetének javítása.

November 28.

– A Kecskeméti Gépgyárban megválasztották a végleges munkástanácsot. A korábbi 71 tag helyett most 41 rendes és 10 póttagja lett a testületnek. Elnöke Vlacsil Tibor lett, elnökhelyettes Némedi Lajos, titkár Szendrői József, elnökségi tag Bene Árpád és Söröli István. Kinyilvánították, hogy nem térnek el a nagyszerű és tiszta emlékü október 23-i nemzeti forradalom célkitűzéseitől és annak alapvető követeléseitől.

Szorgalmazták a Központi Munkástanács egyetlen tárgyaló félként való elismerését, és a szovjet csapatok kivonulásáról szóló tárgyalások megkezdését. Mivel az üzemi pártalapszervezet október végén feloszlott, és később a régi pártbizottság jól ismert személyei akarták ismét megalakítani, nem támogatták annak szervezését. A szakszervezetről az új szakszervezeti választások alkalmával akartak véleményt nyilvánítani.²⁸³ Vlacsil a továbbiakban is tartotta magát ahhoz az elhatározásához, hogy a gyárban nem lehet pártszervezet. A munkástanács ülésén jelentős bér-emelésre tett javaslatot.

– Az AKK munkástanácsának ülésén Pullay Béla elmondta, hiába fáradoznak a területi munkástanács létrehozásán.²⁸⁴ Az orosz parancsnokság, a megyei és városi tanács minden módon gátolja ezt a törekvésüket. Beszámolt a Központi Munkástanácsnál tett november 26-i látogatásukról is. Ekkor beszéltek Rácz Sándorral is, akivel egyeztették az álláspontjaikat, és megbeszélték a tennivalókat. A KMT ülésén jelen volt Kádár János, Apró Antal és Münnich Ferenc is. Szóba került a karhatalom, a deportálások ügye, és a tisztii nyilatkozat kérdése is. Münnich Ferenc engedékenynek mutatkozott ezekben a kérdésekben. A KMT követelte, hogy a kormány nyilatkozzék Nagy Imre és társai sorsáról, és adjon lapengedélyt a Központi Munkástanácsnak.²⁸⁵ Az ózdi vaskohászok küldöttének kérdésére Kádár kénytelen volt elismerni, hogy a munkástanács az, amely ma a kezében tartja a hatalmat az országban. Tiltakoztak az ellen, hogy a párt minden erővel törekszik az üzemi alapszervezetek létrehozására. Figyelmeztették, hogy kormányának nincs társadalmi bázisa: „Kádárnak nincs mire támaszkodnia, csak a szovjet fegyverekre, mi viszont a munkásságra támaszkodunk. A szovjet csapatok elmennek, de a munkásság itt marad. Mi lesz akkor Kádárral és kormányával?”²⁸⁶

– Utána személyi kérdésekről döntöttek, Pullay pedig bizalmi szavazást kért a vezetőkről, ennek során megerősítették őket tisztségükben.

November 29.

– A városi munkástanács formálisan is megbízta a két összekötőt, hogy képviselje a testületet a Központi Munkástanácsnál. Vlacsil Tibor ezt nem vállalta, így Bognár Ferenc és B. Hajagos Károly lett a küldött. Ők hozták a tájékoztatókat, röpcédulákat és a szóbeli utasításokat, amelyeket aztán Pullay Bélának és Bíró Sándornak adtak át. B. Hajagos Károly és Bognár Ferenc november 29-én vagy 30-án Budapestre utazott a Köz-

²⁸³ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere. A Kecskeméti Gépgyár Munkástanácsának Általános helyzetkép című beszámolója, 1956. december 6. 2.

²⁸⁴ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere. Az AKK MT 1956. nov. 28-i jkve.

²⁸⁵ HEGEDŰS B. András főszerk. 1996. I. köt. 259.

²⁸⁶ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere. Az AKK MT 1956. nov. 28-i jkve.

ponti Munkástanácshoz, ahol leadták a megbízólevelüket. A KMT Nemeskéri Józsefet jelölte ki, hogy Kecskemétre menjen a területi munkástanács megalakulását segíteni. B. Hajagos Károly részt vett az értekezleten, amelyen a sajtóbojktorról döntöttek. Az erre felhívó közleményt november 30-án adta ki a KMT.

– Pullay Béla eközben Kecskeméten szervezte a területi munkástanács alakuló gyűlését a Cifra palotába. Engedélyt kért és kapott a megyei tanácstól, a rendőrségtől és a szovjet parancsnokságtól. Pullay Béla mellett Bíró Sándor, Lázár Ákos és Vlacsil Tibor is fontos szerepet játszott az összejövetel megszervezésében. Lázár Ákos az összejövetel engedélyeztetését intézte. Dallos Ferenc a munkástanácsok felépítésében Pullaynak a jugoszláv minta követését javasolta, eszerint hármas tagozódást kellene kialakítani, legalul vannak az üzemi munkástanácsok, ezeket fogják össze a területi munkástanácsok, a felső szinten pedig a Központi Munkástanács van. Kilátásba helyezett egy Jugoszláviába szóló tanulmányutat. Ennek a támogató gesztusnak a hitelét megkérdőjelezi, hogy ugyanerre az időpontra meghívót küldött szét a munkástanácsok elnökeinek a megyei tanács épületében tartandó megbeszélésre, ily módon akarván megakadályozni a területi munkástanács megalakulását. Később tévedésnek minősítette a meghívásokat.

1956. november vége – december eleje

– A karhatalom járási parancsnokai: a Kecskeméti járásban Bíró Pál őrnagy, a Kiskunfélegyházi járásban Huszár Lajos őrnagy illetve Varga János százados, a Kiskunhalasi és a Bácsalmási járásban Patkós István százados, a Bajai járásban Kelemen Tibor százados, a Kalocsai járásban Ungvári László őrnagy, a Kiskőrösi járásban Lezsák András őrnagy, a Dunavecsei járásban Szabó Imre alezredes, Szegeden Kiss Sándor százados. Ők az új karhatalmi egységek megalakításáig látták el a feladatot.²⁸⁷ November végére majdnem 1000 fő volt a megyei karhatalom létszáma. Március közepén csaknem 1300 fő volt.²⁸⁸

– A községi rendőrőrsökre karhatalmi egységeket küldtek ki. Ilyen karhatalom a következő helyeken volt: Kecskeméti járás: Lajosmizse, Ke-rekegyháza, Bugac, Tiszakécske, Helvécia, Orgovány, Tiszaugi híd.²⁸⁹ Kalocsai járás: Hajós, Szakmár, Dunapataj, Dunaszentbenedek, Dusnok. Dunavecsei járás: Dunavecse, Solt, Szabadszállás. Bajai járás: Bácsbokod, Dávod, Hercegszántó. Kiskőrösi járás: Csengőd, Akasztó, Kecel, Bócsa, Tázlár.

²⁸⁷ HL 1956-os gyűjtemény. 11/2. ö.e. 10-49. fólió.

²⁸⁸ HL 1956-os gyűjtemény. 11/2. ö.e. 10-49. fólió.

²⁸⁹ HL 1956-os gyűjtemény. 11/2. ö.e. 10-49. fólió.

– Az MSZMP helyi szervezeteinek megszervezésében valamennyi karhatalmi egység részt vett. Erre a célra agitációs csoportokat szerveztek, melybe az ideológiailag legfejlettebb politikai munkások és a határozott fellépésű csapattisztek kerültek.²⁹⁰ Járták az üzemeket, gyárakat, falvakat, állami gazdaságokat, téveszket. A falvakban végrehajtott agitációs munka során elsősorban a téveszek megszervezését, megszilárdítását tekintették fő feladatuknak, ugyanis a parasztság körében igen erős volt a szövetkezetekkel szembeni ellenállás. A Kalocsai járás agitációs csoportjai 33 téesz megalakításában, megszilárdításában vettek részt.

– 1956. november végén, december elején gyorsan megalakultak a honvédségi MSZMP-szervezetek, a polgáriak viszont vontatottan haladtak. Ezért az agitációs csoportok másik legfőbb feladata a helyi MSZMP-szervezetek megteremtése volt. A helyi intézőbizottságokkal közös munkaterv alapján dolgoztak. A Kecskeméti járásban 112, a Kiskunfélegyházi járásban 12, a Kiskunhalasi járásban 22, a Dunavecseiben 18, a Bajaiban 6, a Kiskőrösiben 7, a Kalocsaiban 15 alapszervezet megalakításában vettek aktívan részt. Pártszervezés közben a karhatalmistákra állítólag rálöttek Lajosmizse és Tiszakécske határában.²⁹¹

– Kecskeméten, Baján külön R-csoportok alakultak, amelyek a rendőrséget segítették.²⁹² A megyei operatív bizottságnak tagja volt a megyei karhatalom parancsnoka és a megyei rendőrkapitány is. Kezdetben a rendőrséget általában túl határozatlannak és liberálisnak tartotta a karhatalom, ezért surlódások is voltak a két testület között.

December 1. (?)²⁹³

– Az ellenállás egyik legfontosabb eseménye a területi munkástanács megalakulása volt. Reggel Bognár Ferenc, B. Hajagos Károly és Rózsa Sándor hozta a KMT küldöttét, Nemeskéri Józsefet Budapestről.

– Pullay Béla délelőtt 10-kor nyitotta meg a Cifra palotába összehívott gyűlést. Néhányan a megyei tanácsra mentek, így például Vlacsil Tibor

²⁹⁰ HL 1956-os gyűjtemény. 11/2. ö.c. 10-49. fólió.

²⁹¹ HL 1956-os gyűjtemény. 11/2. ö.c. 10-49. fólió.

²⁹² HL 1956-os gyűjtemény. 11/2. ö.c. 10-49. fólió.

²⁹³ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere. A Gépgyár Munkástanácsának Általános helyzetkép című beszámolója, 1956. december 6. Ez az egyetlen dokumentum eddig, amely tényként közli a területi munkástanács megalakulását, az időpontot viszont két nappal későbbre teszi: „December 3-án megalakult Kecskeméten a munkástanácsok csücsbizottsága, hosszas küzdelem után. A megalakulást csak a Budapesti Szovjet Katonai Parancsnokság utasítására voltak hajlandók engedélyezni a helyi hatóságok.” A területi (megyei) munkástanács megalakulásának időpontját más források december 1-jére illetve december 8-ára teszik. A legvalószínűbb, hogy az alakulás időpontja december 1-jén volt, mert ennek érdekében jött Nemeskéri József Kecskemétre. Őt viszont december 4-én letartóztatták, és valószínűleg már nem engedték ki. és Fővárosi Bíróság NB 7110/1957. Rác Sándor és társai pere.

is, és csak később a Cifra palotába. Pullay Béla tudhatott Dallos keresztbe szervezéséről, ugyanis állítólag egy embert a tanács elé állított, hogy küldje a munkásvezetőket a Cifra palotába. Pullay egyébként meghívta a pártbizottság néhány tagját és a szakszervezeteket is. Az ott hívatlanul megjelenő Gombos Aladárt és Fekete Miklóst azonban Bognár Ferenc elzavarta. Pullay november második felében tárgyalt a pártbizottságon a munka felvételéről és a fegyelem helyreállításáról. A pártbizottság ezeket a kérdéseket akarta tárgyalni a Cifra palotában. Tehát előre megbeszélt programmal hívták össze a gyűlést, ez azonban nem volt azonos a pártbizottság programjával. Kb. 100-150 személy gyűlt össze.

– A Budapestről leküldött szervező, Nemeskéri József felszólalásában támadta a szovjeteket és a Kádár-kormányt. Felszólította a munkástanácsokat, hogy igyekezzenek gátolni a pártszervezést az üzemekben, szorgalmazzák a rákosisták eltávolítását és a szovjet csapatok kivonását. Utána ismertette a Központi Munkástanács álláspontját.

– Pullay Béla elmondta, hogy most élhet mindenki a szólásszabadsággal, szintén követelte az oroszok kivonulását és a többpártrendszer engedélyezését. Hangoztatta, hogy a munkástanácsoknak nyilvánosságra van szükségük, ezért javasolta, hogy kérjenek egy oldalt a Petőfi Népetől, hogy ismertetni tudják az olvasókkal a területi munkástanács közleményeit. Ezután ismertette a hallgatósággal a Kocher-ügy részleteit és fejleményeit.²⁹⁴ Közölte, hogy céljuk városi és megyei munkástanács létrehozása, a tanácsok újrválasztása, a rendőrség, a bíróság és a párt ellenőrzése, felülvizsgálata, a rákosisták eltávolítása. Külön karhatalmat javasolt felállítani a munkástanácsok számára, mégpedig úgy, hogy a munkástanácsok által javasolt munkásokat felfegyverzik. Ezzel a hatalom teljes vertikumának felügyeletét követelte a munkástanácsnak.

– Ezután B. Hajagos Károly felolvasta a sajtóbojkkottra felszólító röpcédulát.

– Bognár Ferenc felszólalásában felvázolta a forradalom kitörése óta eltelt időszak eseményeit. Javasolta, hogy hozzanak határozatot, amely tiltja az MSZMP szervezeteit az üzemekből.

– Vlacsil Tibor rákosistának nevezte Dallost, szemére vetette, hogy megakarta akadályozni a gyűlést. Valószínűleg ekkor érkezett meg Dallos Ferenc az ülésre. A nekiszegzett vádak ellen azzal védekezett, hogy té-

²⁹⁴ A megyei tanács a december 5-i vb-üléscén tárgyalt az ügyet. Kocher itt elmondta, hogy a november 4. utáni pesti utazása nagyon megviselte az idegeit. Fenntartotta véleményét, hogy az állam a munkásosztály rovására gondoskodott a pedagógusokról, a gyászlobogók kitevését pedig provokációnak nevezte. Hangsúlyozta kommunista meggyőződését, de nem tartotta magát magyarellenesnek. Szűcs Béláné vb-tag is úgy vélte, hogy a pedagógusok kommunistaellenes hangulatot keltettek. A pedagógusok képviselője, dr. Rakó István követelte a kompromittálódott vezetők leváltását, sikerült is Kocher felfüggesztését elérnie.

vedés történt, a tanácsnak nem állt szándékában szabotálni a területi munkástanács megválasztását.²⁹⁵

– Pullay Béla ezután szavazásra tette fel, hogy maradhat-e Dallos a gyűlésen.²⁹⁶

– Megegyezés született arról, hogy az üzemek küldenek be választott képviselőket a területi munkástanácsba, amely 16 tagú lesz. Úgy tervezték, hogy 1000 munkásra jut egy delegált, választás szempontjából a kisebb üzemeket összevonták. Ekkor csak nyolc tagját választották meg a testületnek, mivel a megye területének pontos felosztása, illetve a képviselők megválasztása és delegálása még nem zajlott le teljesen.²⁹⁷

– A gyűlés befejezése után Pullay Béla megkérte Lázár Ákost, hogy bocsássa rendelkezésükre a Terményforgalmi Vállalat kultúrtermét, ha legközelebb nem kapnák meg a Cifra palotát vagy a városháza valamelyik termét.

– A Cifra palotából Pullay Béla, B. Hajagos Károly és Bognár Ferenc a Petőfi Népe nyomdájába ment a sajtóbojktorról szóló röpcédulákat kinyomtatni. A megbeszélésen részt vett Welther Dániel, Csáky Lajos, a nyomda igazgatója, Faragó Imre és a nyomda munkástanácsának elnöke is. A nyomda munkástanácsa ígéretet tett a röpcédulák kinyomtatására, Faragó Imre pedig azt mondta Welthernek, ha nem nyomtatják ki a röpcédulákat, Pullayék megakadályozzák a Petőfi Népe megjelentetését. Pullay egy oldalt követelt a Petőfi Népétől a területi munkástanács számára. Welther engedélyezte a röpcédulák kinyomtatását, bár vallomásaiban később az ellenkezőjét állította. A nyomdából a szovjet parancsnokságra mentek, ahol Pullay, B. Hajagos és Nyári Ferenc bejelentette a megyei munkástanács megalakulását. Hajagos este elvitte a kész röpcédulákat a nyomdából, kb. 2000-2500 darab készült sárga másolópapírra. Másnap reggel a Cifra palotában osztották szét terjesztésre. A röpcédulákat a munkástanácselnökök terjesztették. A sajtóbojktorra való felhívás eredményes volt, a következő napokban százszámra égették el az emberek az újságosbódék előtt a Petőfi Népét.

²⁹⁵ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere. Az 1958. november 25-i tárgyalási jegyzőkönyv. Dallos Ferenc tanúvallomása. Érdekeség, hogy Dallos például Pullaynak is küldött meghívót a tanácsra. Pullay reggel át is ment, de nem tudott Dallossal tárgyalni. Vlacsil Tibor az 1958. nov. 14-i tárgyalási jegyzőkönyvben mondja, hogy a Cifra palotában elmondta, hogy Dallos akarta megakadályozni a területi MT gyűlését.

²⁹⁶ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere. A szavazás eredménye nem derül ki a peranyagból, de nyilván távoznia kellett.

²⁹⁷ Más források szerint ezen a napon előbb egy 10 tagú intézőbizottságot választottak, majd ezt követően került volna sor egy 20 tagú intézőbizottság megválasztására. A határozat szerint ennek 16 tagja munkás, 4 fő pedig egyéb személy lett volna. Az egyes munkástanácsokban az illető személyek delegálása megtörtént, de maga a területi munkástanács így kialakított intézőbizottsága már nem ülésezett. és TH V-150-364. 56.

– Még december 1-jén ebéd után áthívta Dallos Ferenc a megyei tanácsra Pullay Bélát, Nemeskéri Józsefet és még egy személyt. A megbeszélésen a pártbizottság vezetői is jelen voltak.²⁹⁸ A megbeszélés után utazott vissza Nemeskéri József, Bognár Ferenc és B. Hajagos Károly kíséretében Budapestre.

December 4.

– A repülőtéren is megalakult a tiszti karhatalmi század Márta Sándor főhadnagy parancsnokságával. A reptéren a korábbi párttagok kb. 20 %-a nem lépett át az új pártba.

December 5.

– Ülést tartott a megyei tanács vb. Ezen a Kocher-ügyről, a munkástanácsokról és a forradalmi bizottságokról szóló kormányrendelettről tárgyaltak. Hangsúlyozták, hogy a munkástanácsokat óvni kell attól, hogy a „szocializmussal szembenálló erők eszközévé váljanak.” A kormány forradalmi bizottságokat megszüntető rendelete is helyeslésre talált. A szovjetek kérték az emlékművük helyreállítását. Mohácsi Károly vállalta, hogy a sajtóban megmagyarázza, miért volt helytelen az emlékmű lerombolása. A vb határozatot is hozott az emlékmű helyreállításáról és megkoszorúzásáról.²⁹⁹

– A kormány feloszlatta a forradalmi bizottságokat. Este Budapesten sok munkástanács tagot tartóztattak le, köztük B. Hajagos Károlyt is, de még aznap elengedték.

December 6.

– Pullay Béla Budapestre utazott a Központi Munkástanácshoz. Itt Babay István titkár felelősségre vonta a területi munkástanács létrejöttének késlekedése miatt, hiányolta a megye képviselőjét a Központi Munkástanácsban. Pullay azt válaszolta, hogy legfőképpen a szovjetek akadályozzák a működését. A KMT Memorandumot adott ki, melyben a gazdasági kamaráról szóló elképzelését tette közzé, és felhívott az Országos Munkástanács megalakítására. Hazatérése után Pullay Béla még aznap összehívta a nagyobb üzemek munkástanácsainak az elnökeit az AKK-ba. Az összegyűlt 20-25 fő, köztük Bognár Ferenc, az ÉMUK MT elnöke a tanácsok ellenőrzésében és a rendőrség megtisztításában jelölte meg a fő feladatot. Körülbelül egy órát tanácskoztak, meghatározták az

²⁹⁸ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere.

²⁹⁹ BKMÖL XXIII. I. a. 07-28/1956.

időpontot, a feladatokat. Megegyeztek, hogy december 8-án kiegészítik a területi munkástanácsot a még hiányzó képviselőkkel.

December 7.

– Közös pártértekezlet volt a Kecskeméten és környékén lévő katonai alakulatok alapszervezeteinek a tiszti klubban. Részt vett rajta Homoki Imre alezredes, Kovács Imre őrnagy, Gerencsér József őrnagy, de Gyulai Mihály alezredes is. Jelen volt Ilku Pál vezérőrnagy is, aki a párt elvárásait ismertette, és előadást tartott a politikai helyzetről, valamint a párttagokra váró feladatokról. A katonatisztek megdolgozása, a forradalomról vallott hivatalos nézetek elfogadtatása ekkor még ellenállásra talált, az események időbeli közelsége még nagyon megnehezítette azok átértékelését. Az értekezleten ugyanis egy főleg orvosokból álló csoport nem akarta elfogadni a pártközpont értékelését, miszerint ellenforradalom zajlott volna októberben. Követelték, hogy az értekezlet tiltakozzék ez ellen az értékelés ellen, és mondják ki, hogy forradalom volt mindaz, amit átéltek. Az 5. gépesített hadosztály alakulatainak küldöttei pedig parancsnokukkal, Kádár Mihály ezredessel az élen követelték, hogy Ilku Pál távolítsa el a hadtesttől Gyurkó Lajost, Sucin Józsefet és Szabó Sándort. Kijelentették, hogy nem hajlandók egy hadseregben szolgálni velük. Követelték azt is, hogy a Gyurkó által eltávolított tiszteket vegyék vissza, legelőször is Gyulai Mihály alezredest.

December 8.

– A KMT ülést tartott az Építők székházában. Sok vidéki küldött jelent meg, köztük Bognár Ferenc is. Az ülés közben érkezett a salgótarjáni sortűz híre. A résztvevők többsége a figyelmeztető sztrájk mellett foglalt állást, így a Központi Munkástanács kiadta a sztrájkfelhívást. Válaszként a kormány betiltotta a KMT-t és a területi munkástanácsokat. Megbízottak vitték vidékre a sztrájkfelhívást. Kecskemétre Bognár Ferenc hozta a titkos, szóbeli utasítást, amely a sztrájkról határozott a Központi Munkástanács betiltása elleni tiltakozásként. Ez eredetileg üzenen belüli tiltakozást jelentett volna, tüntetések nélkül, hogy az összeütközéseket kerüljék. Csak december 10-én lehetett közölni a december 11-12-i sztrájk hírért a munkástanácsok vezetőivel, hogy lehetőleg ne tudjon a hatalom ellenlépéseket tenni. Bognár Ferenc a Gépgyárban például Vlacsil helyettesét értesítette erről.³⁰⁰

– A Cifra palotában csak néhány munkástanács-vezető jött össze a területi munkástanács kiegészítése érdekében, ugyanis kevés volt az idő a

³⁰⁰ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

képviselők megválasztására. Megegyeztek, hogy a sikeres választás után telefonon fogják összehívni a testületet. A területi munkástanács tagjainak név szerinti megválasztására a kormány tiltó rendelete miatt már nem került sor.

December 9.

– A Katona József Gimnázium diákjai közül sokan sztrájkoltak, hazamentek az iskolából, köztük Orosz László osztálya is. Orosz László a pedagógusok sztrájktervét is támogatta.

– A városi pedagógus-szakszervezet a tanítás folytatását határozta el, a járási pedagógus-szakszervezet viszont ellenkező határozatot hozott. Orosz László ismertette munkatársai körében Bibónak a nemzeti kommunizmusról szóló írását, amelyet Szabadi Sándor református lelkész adott neki.³⁰¹

December 10.

– Kora délután rendkívüli munkástanácsülésen tárgyalták az AKK-ban a sztrájkfelhívást. Jelen volt az üzemi párttitkár is. Pullay és a munkástanács hosszas vita után a sztrájk ellen foglalt állást. Ezen az ülésen valószínűleg jelen voltak a város üzemi munkástanácsának vezetői is.³⁰² Bognár Ferencet egyébként december 10-e környékén felkereste Donáth Tibor rendőr százados és Egyházi János rendőr hadnagy, és figyelmeztették, hogy ne vegyen részt a sztrájk szervezésében. Bognár Ferenc közölte velük, hogy már továbbadta a sztrájkfelhívást a munkahelyén és a Gépgyárban is. A Lakatosipari Vállalat is küldött egy összekötőt Budapestre Bíró Sándor munkástanácselnök megbízásából. A sztrájkfelhívásról Bognár Ferenc, B. Hajagos Károly és ez a harmadik küldött tudott.³⁰³

– A hangulat radikalizálódására jellemző, hogy december 10-én Dárdai Vilmos és Zombori Imre kormányellenes röplapokat ragasztott ki szerte a városban. Ezeket részben maguk készítették, részben pedig Dárdai Vilmos hozta Budapestről, Vörös Imre nevű évfolyamtársától. A röpcédulákat a Gépgyárnál, a nagyobb középiskoláknál, a Rákóczi úton és a piac környékén terjesztették. Itt fogták el őket a rendőrök. A cédulákon a kormány és a szovjet megszállás ellen szólaltak fel, sajtóbojkottra és sztrájkra buzdítottak, párhuzamot vontak 1848 és 1956 között, az elesettek tiszteletére szólítottak fel. Az orosz katonák is találkozhattak egy hozzájuk szóló, anyanyelvükön írt röplappal, melyben a szemükre vetették, hogy

³⁰¹ BKMÖL XXV. 30. B 1490/1957. dr. Orosz László pere.

³⁰² BKMÖL XXV. 30. B 393/1958. Lázár Ákos pere.

³⁰³ HL XI/22. a. B 24/1958. Lukács András pere.

igazságos forradalmat nyomtak el.³⁰⁴ Este Dárdai Vilmost és Zombori Imrét letartóztatták.

– December 10-én este kisebb csoportok állítólag belekötöttek a karhatalmi járőrökbe.³⁰⁵

December 11.

– Kora reggel Ferencz Béla és Bogdány Károly, a vasutas munkástanács vezetői körbejárták a nagyobb üzemeket. Egyrészt ellenőrizték, hogy az üzemek fognak-e sztrájkolni, másrészt pedig értesítették a sztrájkról esetleg még nem tudó üzemeket. Először az Autóbusz Vállalathoz mentek. Itt Kökény József segítségével egy kocsit szereztek a TEFU-tól. Az autóval jött Király Kálmán, az ottani munkástanács elnöke és Szabó Zoltán is. Ezzel körbejárták a vállalatokat és üzemeket. A Kinizsi Konzervgyárban Horváth Imre munkástanács tagot értesítették, az AKK-ban Pullay Bélával tárgyaltak 10 óra körül, a Gépgyárban a munkástanács elnökhelyettesével, a Piarista Gimnáziumban egy Barta nevű tanárral, akinek a megkeresését Pullay javasolta, szorgalmazva a pedagógusok értesítését is, a Barneválnál Benke Ferenc MT-elnökkel, a Lakatosipari Vállalatnál Bíró Sándorral beszéltek az azonnali sztrájkról és tüntetésről. Jártak a pályafenntartási telepen és a főnökségen is. A fűtőháznál Ferencz Béla az állomás katonai parancsnokának, Sófalvi József hadnagynak jelentette be a tüntetést.³⁰⁶

– Reggel a konzervgyárba szovjet páncélkocsi jött ellenőrizni, hogy dolgoznak-e a munkások. Itt Homoki László szervezte a tüntetést, sztrájkra és a Kossuth-szoborhoz vonulásra buzdította őket. Ennek eredményeképpen a munkások csoportosan kezdtek el távozni, Erdélyi Károly igazgató sem tudta őket visszatartani.³⁰⁷

– Kora délelőtt a Terményforgalmi Vállalatnál Lázár Ákos munkástanácselnök a vállalati gyűlésen szavazásra szólította fel a munkásokat a sztrájkjal kapcsolatban. A munkások a sztrájk mellett döntöttek. Ezután telefonon egyeztetett Pullay Bélával és Vlacsil Tiborral. Podolai nevű társa is segítségére volt a szervezésben.

– Az üzletek zöme zárva volt.

– Fél 11-kor egy 30-40 főből álló csoportosulás keletkezett a Kossuth-szobornál. Egy lány elszavalta a Nemzeti dalt, elhangzott a Himnusz és a

³⁰⁴ BKMB B 587/1957. Dárdai Vilmos és Zombori Imre pere.

³⁰⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 11/3. ö.c. 50-81. főlíó.

³⁰⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1456/1958. Ferencz Béla és Bogdány Károly pere.

³⁰⁷ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere.

Szózat.³⁰⁸ Néhány beszéd is elhangzott, Pullay Béla is szólt a tüntetők-höz.³⁰⁹ Aztán kb. 500 fő elindult a MÁV-állomás felé. A hamarosan 3-4000 főre duzzadt tömeg a Rákóczi utcán vonulva Kossuth-nótákat énekelte. Az első sorban mentek a kecskeméti munkástanácsok vezetői. A Rákóczi utca végén a menet megfordult, és ismét a főtérre vonultak a tüntetők. A teljesen békés jellegű felvonulás kb. két óráig tartott. Egy 100-150 főből álló csoportosulás a Kinizsi Konzervgyárba ment, ahol az ottaniakat leállításra szólították fel. Azután ismét felvonultak a Rákóczi utcán.

– A karhatalom erősítést kapott a helyi, a szabadszállási és a szovjet alakulatoktól. A civil ruhás nyomozók kiemelték a tömegből a hangadókat, és a rendőrségre vitték őket. A karhatalmi szervek a tüntetők feloszlására indultak, három szovjet tank is megjelent. A rendőrök is részt vettek az oszlatásban. Az egyik karhatalmista csoport például a városháza udvaráról rontott a tüntetőkre, akik azonban nem hátráltak meg, hanem visszaszorították oda őket. Ezután dördültek el a fegyverek, lőttek a karhatalmisták, és a szovjet tankok is tüzet nyitottak a levegőbe. Erre az emberek szétszéledtek, majd kis csoportokban újra összeverődtek. A tüntetők között sok diák és pedagógus is volt. A rendőrség és a szovjetek mellett 180 karhatalmista vett részt az akcióban.

– Az egyes tüntető csoportok a körülfogott karhatalmi járőrök fegyverét el akarták venni. Néhány járőr a főtéren csoportosult. 200-300 ember tüntetett a Kossuth-szobornál, biztatták egymást, hogy vegyék el a karhatalmisták fegyvereit. A városháza előtt 30 karhatalmista volt, mikor a tüntetők megindultak feléjük, riasztó sorozatokat adtak le. Ez 16-18 óra között volt.³¹⁰

– Délután 4-5 óra között riasztólövésekkel szétszalták az újabb 3-400 fő tüntető csoportot.

– A kijárási tilalom kezdetét 22 óra helyett 18 órára tette a hatalom. Két személyt letartóztattak.

– Az éjszaka folyamán ismeretlen ellenállók Nyársapát és Cegléd között a vasúti sínt felrobbantották. A robbantás közelében egy másik helyen is alá volt aknázva a sín, de ez nem robbant fel.³¹¹

³⁰⁸ KAJÁRI Erzsébet szerk. 1996. 483., 501. és 527.

³⁰⁹ BKMÖL XXXII. 12. Életútinterjú Pullay Bélával. Készítette: Orgoványi István.

³¹⁰ HL 1956-os gyűjtemény. 11/3. ö.c. 50-81. főlíó.

³¹¹ HL 1956-os gyűjtemény. A Kecskeméti 7. Vasúti Központ jelentése az 1956. október 23. és november 4. közötti időszokról. 5/6. ö.c. 28-31. főlíó.

December 12.

- A szabadszállási karhatalommal erősítették meg a kecskeméti.
- Reggel kinyitottak az élelmiszerüzletek, de hamarosan be is zártak. A két konzervgyárban reggel felvették a munkát, de még délelőtt leálltak.
- Fél tíz körül ismét összejött a Kossuth téren egy 400-500 fős tömeg, mire megjelent a rendőrség, a honvédség, a karhatalom és a szovjetek. Sortűzzel oszlatták fel a tömeget. Ekkor halt meg egy eltévedt golyótól Szabó János, a városi tanács egyik osztályvezetője, aki a pártbizottság erkélyén állt.³¹² Életét vagy egy szovjet sorozat, vagy egy karhatalmista golyója oltotta ki.³¹³
- Bakos István ipari tanulót délelőtt az Arany János utca sarkán egy karhatalmi tiszt pisztollyal combon lötte.³¹⁴
- Délután 3 óra körül a Kossuth-szobor környékén megint 5-600 ember gyülekezett. Lövések dördültek újfent, 22 embert letartóztattak. Este a város üzemi munkástanácsainak elnökei egy közös állásfoglalást adtak ki arról, hogy másnap a gyárak felveszik a munkát.³¹⁵
- A kecskeméti karhatalmi század agitációs csoportja főleg politikai munkásokból állt, 18 tagú volt. Felvette a kapcsolatot a városi MSZMP-vel, ezután két csoportot hoztak létre. Egyik a városban, a másik a járásban működött. A községekben és a tanyaközpontokban felkeresték a legaktívabb kommunistákat, és azok segítségével hívták az MSZMP-be a volt párttagokat. Kecskeméten 6 fős agitációs csoport járta az üzemeket és a gyárakat. December 12-éig Tiszakécskén, Lajosmizsén, Kerekgyházán és Bugacon jártak. Bugacon kudarcot vallottak, Tiszakécskén 4 alapszervezetet, a többi faluban egyet hoztak létre.

December 13.

- Gyárgyűlést tartottak az AKK-ban, hogy ismertessék a kormány rendelkezéseit a statáriumról. Pullay azonban nem erről, hanem a semlegességre való törekvésről és az ENSZ-csapatokról beszélt, további harcra buzdítva.³¹⁶ Kijelentette, hogy „most veszett oroszlanokra van szükség”, ha továbbra is védeni akarják érdekeiket. A szintén jelen lévő Fekete Miklós, a pártbizottság egyik aktivistája mondta Pullaynak, hogy nem

³¹² HL 1956-os gyűjtemény. 11/3. ö.e. 50-81. főlíó.

³¹³ BKMÖL MSZMP BKMB Archivuma. I. f. 918. ö.e. sz.n. irat.

³¹⁴ BKMÖL Kecskemét Város Tanácsa Végrehajtó Bizottsága egészségügyi osztályának iratai. Szociálpolitikai csoport iratai 1953-1956. (a továbbiakban XXIII. 561. b.) 4892/1956.

³¹⁵ Nem tudjuk milyen módon született meg ez a döntés.

³¹⁶ BKMB B 1157/1957. Pullay Béla és társai pere.

szükséges felolvasni a kormány rendelkezéseit, mert nagyon forró a hangulat.

– B. Hajagos Károly december 13-án lemondott a munkástanácsban viselt tisztségéről és tagságáról. Ennek ellenére 14-én ismét letartóztatták, de most már Kecskeméten, és december 24-ig volt őrizetben.³¹⁷ Dr. Rákossy Árpád kezdeményezése folytán aláírásgyűjtés indult B. Hajagos Károly szabadon bocsátása érdekében. Rózsa Sándor, a kereskedelmi osztály vezetője kérvényezte a megyei tanácsnál szabadon bocsátását. A petíciót a konzervgyár és más üzemek munkástanácsai is támogatták. Bognár Ferenc december 15-én és 16-án járt a rendőrségen B. Hajagos elengedése ügyében. Megtudta, hogy ezúttal Vági Lajos korábbi őrizetbe vétele miatt fogták el. Bognár Ferenc kilátásba helyezte, hogy sztrájkolni fog a munkásság, ha nem engedik el B. Hajagos Károlyt.

December 16.

– A Kecskeméti Helyőrség Katonai Bíróságának rögtönítelő tanácsa halálra ítélte ifj. Góbor Ferencet.³¹⁸

*

Ambrus László: 1921-ben született Kecskeméten. Anyja neve Kupcsik Róza. Érettségizett, postai tisztviselőként dolgozott. Tagja volt a posta munkástanácsának, Kecskemét Város Nemzeti Bizottságának, s delegálták a megyei forradalmi bizottságba is, ahol az intézőbizottság tagjává választották. Mindegyik szervezetben jelentős szerepe volt, aktívan részt vett a munkájukban. Radikális és következetes volt a kommunisták eltávolításának és az orosz csapatok kivonásának követelésében. Bünvádi eljárás alá vonták, 2 év 6 hónap börtönbüntetésre ítélték.³¹⁹

B. Hajagos Károly: 1925. november 15-én született Kecskeméten. Anyja neve Sóki Ilona. Fémipari szakiskolát végzett és érettségizett. A Dunai Repülőgépgyárban dolgozott műszaki rajzolóként. 1944-ben vonult be, orosz fogságba került, 1945. május 1-jén térhetett haza. Ezután Kecskeméten a rendőrség javítóműhelyének a vezetője lett, majd a Kecskeméti Gépgyárban dolgozott először műszaki rajzolóként, majd diszpécserként és karbantartási csoportvezetőként. Közben repülőoktató is volt. 1956-tól dolgozott az AKK-ban a műszaki osztály vezetőjeként. 1956. október 30-án tagja lett az AKK munkástanácsa vezetőségének. November 2-án Budapesten felismerte és

³¹⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1830/1958. dr. Rákossy Árpád pere.

³¹⁸ HL XI/26. a. B 1/1956. ifj. Góbor Ferenc és társai pere. (A Kecskeméti Helyőrség Katonai Bírósága Rögtönítelő Tanácsa B 482/1956.) A december 11-i statárium nem tartalmazta a halálbüntetést, azzal csak 13-án egészítették ki. A védelem hiába hivatkozott erre, Góbor Ferencet halálra ítélték.

³¹⁹ TH V-150-364. 14.

letartóztatta Vági Lajos őrnagyot, a kecskeméti sortüzek egyik főszereplőjét. Másnap nyilatkozott a kecskeméti rádióknak, és elmondta az őrizetbe vétel történetét. Novemberben részt vett a területi munkástanács szervezésében. A kecskeméti munkástanácsok és a Központi Munkástanács egyik összekötője lett. December elején Budapesten letartóztatták, de hamarosan elengedték. Részt vett a 48 órás sztrájk szervezésében. December 14-én lemondott a munkástanácsban betöltött tisztségéről. December közepén ismét letartóztatták, de néhány nap után a munkástanács követelésére elengedték. 1957. március 1-jén felmondott a munkahelyén, 1957. augusztus 1-jén pedig letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 29-én 4 év börtönbüntetésre, 1000 Ft vagyonekobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. szeptember 7-én helybenhagyta az ítéletet.

Ballai Ferenc: Kecskeméten született 1927-ben. Anyja neve Borbély Margit. Érettségizett, a városi tanács munkástanácsának lett az elnöke, s mint ilyen aktívan részt vett egyes személyek elbocsátásának, felfüggesztésének vitájában. Fegyelmi eljárást indítottak ellene és más munkahelyre helyezték át.³²⁰

Balogh István: Kecskeméten született 1928. augusztus 2-án. Anyja neve Kocsák Mária. Érettségit tett és egy évet végzett a Kecskeméti Jogakadémián is. Foglalkozása gépszerező és géplakatos. A Kecskeméti Lakatosipari Vállalatnál dolgozott mint normairoda-vezető. 1955-ig NB I-es kosárlabdázó volt. A forradalom alatt, október 27-én a Lakatosipari Vállalat munkástanácsának tagja lett, annak munkájában vett részt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 25-én 1 év felfüggesztett börtönre és 1500 Ft vagyonekobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. október 14-én helybenhagyta az ítéletet.

Bartos András: Marosvásárhelyen (Románia) született 1917. október 21-én. Anyja neve Incze Julianna. Iskolai végzettsége 4 középiskola. Szakmai végzettsége adminisztrátor. Apja MÁV-altiszt volt, 11-en voltak testvérek. A középiskola után önként bevonult, Jutason elvégezte az altisztképzőt, és őrmester lett. 1945-ben szovjet fogságba esett, ahol jelentkezett az új hadseregbe, 1946-ban lett tiszt. 1949-51 között a Szovjetunióban volt tiszti iskolán. 1952-ben került Kecskemétre a 3. hadtesthez. A forradalom idején híradófőnök volt őrnagyi rangban. 1956. október 30-án társaival követelte a hadtest forradalmi katonai tanácsának megalakítását. A katonai tanács elnökhelyettese lett. Október 30-án éjjel Gyulai Mihállyal és Pálfi Dániellel Budapestre utazott, a Honvédelmi Bizottmány gyűlésére, javaslatára Gyulai Mihályt beválasztották a testületbe. Megtagadta, hogy az elhárító tiszteket iratokkal lássák el. November 1-jén támogatta, hogy az Újpesti Nemzeti Bizottság számára fegyvert adjanak ki. November 2-án Gyurkó Lajost, Sucin

³²⁰ TH V-150-364. 61-62.

Józsefet és Szabó Sándort kizárták a hadtest pártalapszervezetéből. A kecskeméti reptér katonai tanácsával közösen határoztak a szovjetekkel szembeni ellenállásról, amire végül nem került sor. 1957 februárjában szerelték le. Utána a BKM Építő Vállalatnál dolgozott tisztviselőként. 1958. augusztus 5-től november 27-ig vizsgálati fogságban volt. 1959. január 24-én előzetes letartóztatásba helyezték. A Szegedi Katonai Bíróság 1959. március 6-án 10 év börtönre, lefokozásra, teljes vagyonek kobzásra és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1959. június 1-jén 3 év 6 hónap börtönre, lefokozásra, 1000 Ft vagyonek kobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte.

Bene Árpád: Kecskeméten született 1927-ben. Anyja neve Sárkány Gizella. Adminisztrátorként dolgozott a Gépgyárban. A gyár munkástanácsában mint elnökségi tag hangadó szerepet vitt. Állásából elbocsátották.³²¹

Benkő Pál: Tolnanémediben született 1920-ban. Anyja neve Halász Teréz. Érettségizett, majd saját kocsmájában dolgozott, később a Vendéglátóipari Vállalatnál helyezkedett el. A forradalom kezdetétől aktív szerepet töltött be nemcsak a vállalata munkástanácsában, de a városban is. Részt vett a tüntetések szervezésében, a középületeken elhelyezett önkényuralmi jelképek eltávolításában. Kapcsolatot tartott a budapesti felkelőkkel, november 4-e után a kétnapos sztrájk egyik megszervezője. Eljárás indult ellene, 10 év börtönbüntetésre ítélték.³²²

Berente Balázs: Kerekegyházán született 1925. február 1-jén. Anyja neve Szórád Anna. Iskolai végzettsége 6 elemi és az ipariskola három osztálya. Foglalkozása kovács. A Kecskeméti Törekvés Téeszben dolgozott. Apja 65 holdon gazdálkodott, de a földjét a családtagok között kishaszonbérletbe szétosztotta. 10 testvére volt. 1956. október 28-án elvették a téesz párttitkárának fegyverét. Más alkalommal is felelősségre vonták, végül elköltöztették a téesz területéről. Ekkor elénekeltették vele a Himnuszt, illetve megígértették vele, hogy többet nem éneklí az Internacionálét. Október 29-én zászlós felvonulást rendeztek a téeszben. Október 30-án gyűlést tartott a téesztagság, és feloszlatták a téeszt. Hamarosan elkezdtek a földet és a vagyontárgyakat felosztani. A téesz pártirodájában lévő iratokat elégették, a Lenin-szobrot összetörték. Az irodának szolgáló helyiséget elvették a párttól. 1957. augusztus 5. és 1958. május 9. között letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 30-án 1 év börtönre ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1958. december 15-én 9 hónapra csökkentett.

Bíró Sándor: 1898. október 7-én született Kecskeméten. Anyja neve Gubacsi Julianna. Parasztszaládban született, kilencen voltak testvérek. Édesapja 1906-ban, édesanyja 1940-ben halt meg. Öt elemi végzett, majd

³²¹ TH V-150-364. 67.

³²² TH V-150-364. 28-29.

lakatosnak tanult. Egy budapesti gyárban dolgozott, mikor 1916 januárjában behívták katonának, hamarosan az orosz frontra került, és megsebesült. 1918 novemberében részt vett az őszirózsás forradalomban. 1919 elején belépett a kecskeméti munkászászlóaljba, vöröskatona volt egészen a kommün bukásáig, mikor Héjjas Iván fogságába került. Hamarosan megszökött, és Csepelen helyezkedett el. 1936-ban nősült meg, 1947-ben költözött vissza Kecskemétre, ahol egy ideig gazdálkodott. 1950-tól a Lakatosipari Vállalatnál dolgozott szerszámlakatosként, ahol hamarosan csoportvezető lett. 1956. október 27-én munkástanácsot választottak a Lakatosipari Vállalatnál, melynek elnöke Bíró Sándor lett. A vezető kommunistákat leváltották, fizikai munkát adtak nekik. Gyárőrséget szerveztek, és azt felfegyverezték. Sztrájkot hirdettek, október 31-én követeléseket állítottak össze, a személyzeti- és a normaosztályt megszüntették. November 3-án határoztak a munka felvételéről. November 4-e után néhány napig nem működött a munkástanács. Bíró Sándor lemondott, de a végleges munkástanács választásakor ismét őt választották elnöknek. November 21-én megerősítették korábbi követeléseiket, elhatározták, hogy részt vesznek a területi munkástanács szervezésében, és felveszik a kapcsolatot a Központi Munkástanáccsal. November 23-án megemlékeztek a forradalom egy hónappal korábbi kitöréséről, és egyperces néma tiszteletadással emlékeztek meg az elesettekről. November 24-én Bíró Sándor ismertette a Központi Munkástanács röplapját. Részt vettek a sajtóbojkottban. Tagja volt a városi és a megyei munkástanácsnak, a decemberi sztrájkok, tüntetések egyik szervezője volt. 1957. február 21-én leváltották a munkástanács elnöki posztjáról, és márciusban nyugdíjazták. Szociáldemokrata beállítottságú volt, az MDP-nek nem volt tagja. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 25-én 1 év felfüggesztett börtönbüntetésre és 2500 Ft vagyonek kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. október 14-én elutasította a fellebbezését.

Bitó István dr.: Szegeden született 1928-ban. Anyja neve Sugár Mária. Orvosként dolgozott a Megyei Kórházban, ott választották a forradalmi bizottság elnökévé, és delegálták a városi forradalmi bizottságba. Eljárás nem indult ellene.³²³

Bogdány Károly: Kecskeméten született 1931. február 26-án. Anyja neve Rácz Mária. Egy középiskolai osztályt végzett, foglalkozása gépkocsivezető. 1948-ban önként katonai szolgálatra jelentkezett, de mint kiskorút leszerelték. 1950-ben ismét jelentkezett, a Határőrséghez került, 1953-ban mint ÁVH-szakaszvezető szerelt le. Tagja volt a DISZ-nek, a szakszervezetnek, a Szabadságharcos Szövetségnek, 1948-50 között az MDP-nek is, akkor kilépett. A MÁV Kecskeméti Pályafenntartási Főnökségénél helyezkedett el vágánygépkocsi-vezetőként. 1956. október 29-én tagja lett Kecskeméten a vasutas munkástanácsnak. November 4-e után a vasútbiztosító szovjet és

³²³ TH V-150-364. 46.

magyar egységek mellé osztották be mint vágánygépkocsi-vezetőt. Valószínűleg ebben az időben terjesztette a munkástanácsok röplapjait. December 11-én Ferencz Bélával közösen szervezte a sztrájkot és a tüntetést. December 12-én éjjel Nyársapát és Cegléd között a síneket ismeretlenek felrobbantották, reggel Bogdány Károly vitte vágánygépkocsival a helyszínre a vizsgálókat, ekkor felfedezett egy másik pokolgépet, mely a sínek alá volt rejtve. Másik alkalommal állítólag tűzharcba keveredtek Kiskundorozsma környékén ismeretlen ellenállókkal. 1957. június 4-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. október 30-án 2 év 8 hónap börtönre, 800 Ft vagyonelkobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. augusztus 26-án új eljárást rendelt el az ügyében. Ennek során 1958. december 5-én 1 év 2 hónap börtönbüntetést kapott.

Bognár Ferenc: 1929. január 21-én született Pápán. Anyja neve Kanizsai Borbála. Hat gimnáziumi osztályt végzett. Utána villanszerelő tanonc volt, esti tagozaton elvégezte a gimnázium 7. osztályát. 1951-53 között katona volt Szabadszálláson, ahol gépkocsiszerelői tanfolyamot is végzett, és őrmesterként szerelt le. 1956. január 7-én megnősült, Kátai Irént vette feleségül. Kecskeméten a Sárköz u. 5. szám alatt laktak. Felesége árva volt, idős, munkaképtelen nevelőszüleit is ők gondozták. Bognár Ferenc ekkor bérelszámolóként és anyagkönyvelőként dolgozott, a MÖHOSZ-nál pedig motorállomás-vezető volt. Sportolt is: úszott, boksztolt és motorversenyeken is indult. 1956 nyarán került a kecskeméti Épületgép Karbantartó Vállalathoz. Itt műhelylakatosként dolgozott, valamint autóvezető- és szerelő tanfolyamokat tartott. 1956. október 23-án Budapestre akart menni, hogy bekapcsolódjék az eseményekbe, de a szovjetek visszafordították. Október 26-án részt vett a tüntetéseken, fegyveres csoportot alakított, valószínűleg a harcokban is részt vett. Október 30-án üzeme munkástanácsának alelnökévé választották, és őt jelölték küldöttnek a városi forradalmi bizottság alakuló ülésére. Részt vett a testület megalakításának előkészületeiben, az ülés levezető elnöke, majd a bizottság alelnöke lett. Felszólalásában követelte a megyei vezetők eltávolítását. A lakás- és ellátási ügyek mellett rábízták a nemzetőrség felügyeletét, illetve az azzal való kapcsolattartást. Mivel a testület elnöke, Tóth László nem vett részt az érdemi munkában, Bognár Ferenc a város legfontosabb forradalmi vezetőinek egyike lett, hasonlóan a másik alelnökhöz, ifj. Nagy Sándorhoz. Közösen szervezték az ellátást, igyekeztek a város normális működését biztosítani. Október 31-én éjjel a rendőrség és a nemzetőrség képviselőivel együtt Hajlik Gábor lakásán lefoglalták a párt megmaradt pénzét. A városi forradalmi bizottság nevében többször tárgyalt a szovjetekkel az ellátásukról és a városból történő kivonulásukról. November 1-jén részt vett a rendőrség forradalmi bizottságának az ülésén, melyen az ávosok letartóztatásáról döntöttek. November 2-án sürgette, hogy az élelmiszerüzemek vegyék fel a munkát. Szorgalmazta, hogy a forradalmi bizottság határozatait hajtsák is végre, eredményüket pedig ellenőrizték. A pártok szervezését és szerepvállalását korainak

tartotta, az erők szétforgácsolódásától tartott. November 3-án a város konszolidálódása következtében döntöttek a munka november 5-i felvételéről, erről egyeztettek, és megállapodtak a munkástanácsok vezetőivel. A forradalmi bizottság ülésén a fenyegető szovjet felvonulás hatására az ellenállás is szóba került. Utasítást kértek a Parlamentből, a kormány azonban határozottan megtiltotta a szembeszállást. Utána tagja volt a szovjetekhez induló küldöttségnek. Délután Nagy Sándorral közösen Budapestre utazott a Parlamentbe, ahol a kezdődő tárgyalásokra hivatkozva ismét megtiltották nekik a szovjetek megtámadását. November 4-e után néhány napig egy tanyán bujkált, majd visszatért munkahelyére. Üzemében a végleges munkástanács elnöke lett. November 26-án részt vett a pedagógus nagygyűlésen, ahol fel is szólalt. Fontos szerepet vállalt a területi munkástanács szervezésében. Őt és B. Hajagos Károlyt delegálták a Nagy-budapesti Központi Munkástanácshoz összekötőnek. A KMT ülésein részt vett, december 1-jén ő hozta Nemeskéri Józsefet, a KMT megbízottját, hogy a területi MT megalakulását segítse. Az alakuló ülésen felszólalt, követelte a pártszervezetek kitiltását az üzemekből. A meghívóval nem rendelkező kommunista vezetőket kiutasította az ülésről. Részt vett a sajtóbojkott és a december 11-12-i sztrájkok szervezésében. Terjesztette a KMT röplapjait és tájékoztatóit. Aláírásokat gyűjtött, illetve a rendőrségnél eljárta a letartóztatott B. Hajagos Károly szabadon bocsátása érdekében. 1957. február 6-án tartóztatták le, személyi összefüggés alapján összevonták ügyét a már börtönbüntetését töltő Nagy Lajossal. A Szegedi Megyei Bíróság különtanácsa 1957. június 25-én gyorsított eljárásban Bognár Ferencet tíz év börtönbüntetésre, teljes vagyonelkobzásra és 8 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa 1957. szeptember 23-án elutasította a fellebbezését.

Borsodi Károly: Kecskeméten született 1939. június 7-én. Anyja neve Kovács Sára. Iskolai végzettsége 8 általános. Cserépkályha-építő tanonc volt a Kecskeméti Törekvés Téeszben. Részt vett a Kecskeméti Törekvés Téesz párttitkárának felelősségre vonásában. Október 29-én zászlós felvonulást rendeztek a téeszben. Október 30-án részt vett a téesz feloszlásában, a pártiratok elégetésében. A párttitkárt rejtegető Vörös Jánost megverték. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 5-én megszüntette ellene az eljárást.

Brekva Sándor: Budapesten született 1926. december 14-én. Anyja neve Brekva Erzsébet. Iskolai végzettsége 7 elemi és az ipari iskola két osztálya. Foglalkozása bognár. A Kecskeméti Törekvés Téesznél dolgozott. Szüleit nem ismerte, egy lajosmizsei özvegy nevelte fel. Részt vett a Kecskeméti Törekvés Téesz párttitkárának felelősségre vonásában. Október 29-én zászlós felvonulást rendeztek a téeszben. Október 30-án részt vett a téesz feloszlásában, a pártiratok elégetésében. A téesz feloszlása után, a pusztavámi szénbányában dolgozott, és Kisbéren lakott. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 30-án 6 hónap felfüggesztett börtönre ítélte.

Búzás János dr.: Kecskeméten született, 1920-ban. Anyja neve Imre Margit. Jogi egyetemet végzett, tanárként dolgozott, tagja lett a városi pedagógus forradalmi bizottságnak, továbbá annak a 6 tagú bizottságnak is, amelyet az oktatási osztály mellé választottak.³²⁴

Csernák János: Kecskeméten született 1927. szeptember 1-jén. Anyja neve Horváth Erzsébet. Iskolai végzettsége 8 általános. Foglalkozása vízvezeték-szerelő. A Kecskeméti Vízműnél dolgozott fürdőgépészként. Csernák János október 26-án bekapcsolódott a tüntetésbe. Ott volt a Vági Lajos őrnagyot megkergető tömegben, részt vett a vörös csillagok és a Rákosi-címerek eltávolításában a középületekről. Október 30-án tagja lett a Vízmű munkástanácsának. A fegyveres üzemi munkásórség parancsnoka lett. Fegyvereiket november 5-én adták át a szovjeteknek. Novemberben részt vett a kecskeméti munkástanácsok tevékenységében, a decemberi sztrájkok szervezésében. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 31-én 6 hónap börtönre és 400 Ft vagyonekobzásra ítélte.

Csorba István: Budapesten született 1922-ben. Anyja neve Csorba Erzsébet. Színművészeti Főiskolát végzett, színészként dolgozott a Katona József Színházban. A színház forradalmi bizottságának elnökévé választották.³²⁵

Dárdai Vilmos: Budapesten született 1938. május 20-án. Anyja neve Dárdai Rózsa. Iskolai végzettsége érettségi. Elsőéves egyetemi hallgató volt a BME Gépészmérnöki Karán. Apja 1945 előtt honvéd ezredes volt. Dárdai Vilmos 1956. október 23-án Budapesten részt vett a felvonuláson, a további eseményekben azonban vallomása szerint nem. November 13-án tért haza Kecskemétre. November végétől december közepéig különböző szovjet- és kormányellenes röplapokat készített és terjesztett Kecskeméten Zombori Imrével közösen. 1956. december 10-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. június 10-én 3 év börtönre és 1 év jogvesztésre ítélte. Dárdai Vilmos és Zombori Imre ellen először B 10/1957. számon kezdődött per Kecskeméten. Ebben az eljárásban, 1957. február 7-én Dárdai Vilmos 6 hónap, Zombori Imre pedig 4 hónap büntetést kapott, az utóbbit felfüggesztve. A Legfelsőbb Bíróság Bf. 753/1957. számú ítéletében, 1957. április 17-én, törvénysértően enyhének találta az ítéletet, és új eljárást rendelt el. Ez volt a B 587/1957. számú eljárás. Dárdai Vilmos ekkor már 3 évet, Zombori Imre pedig 2 évet kapott. Fellebbezés nem volt.

Érsek Sándor: Kecskeméten született 1937. november 27-én. Anyja neve Holló Etel. Iskolai végzettsége 7 elemi. A kecskeméti Lakatosipari Vállalatnál dolgozott segédmunkásként. 1956. október 26-án részt vett a tüntetésen. Tagja volt annak az öttagú bizottságnak, amelyik a rendőrség vezetőivel tárgyalt a fegyverek átadásáról. Ekkor egy géppisztolyt szerzett magának.

³²⁴ TH V-150-364. 49.

³²⁵ TH V-150-364. 43.

1957. július 18-án tartóztatták le. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. szeptember 11-én 3 év börtönre 500 Ft vagyonek kobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. február 25-én 2 év börtönre, 500 Ft vagyonek kobzásra és 2 év jogvesztésre változtatta az ítéletét.

Faragó Péter: Kunpeszéren született 1930. július 5-én. Anyja neve Varga Erzsébet. Iskolai végzettsége 4 elemi. A Kecskeméti Törekvés Téészben dolgozott mezőgazdasági munkásként. Részt vett a Kecskeméti Törekvés Téész párttitkárának felelősségre vonásában. Október 29-én zászlós felvonulást rendeztek a téészben. Október 30-án részt vett a téész feloszlításában, a pártiratok elégetésében. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 30-án megszüntette az ellene indított eljárását.

Farkas János: Kecskeméten született 1941. július 20-án. Anyja neve Trifon Teréz. Iskolai végzettsége 8 általános. Elsős gimnazista volt a forradalom idején. 1956. október 26-án részt vett a kecskeméti tüntetésen, megmozdulásokban. Az SZTK előtt csatlakozott egy fegyveres csoporthoz, majd egy katonai mentőn Nagykörösrre mentek, itt részt vettek a rendőrség, a pártház és a vasútállomás elfoglalásában. Itt újabb felkelők csatlakoztak hozzájuk. Ezután Kocséren, Jászkarajenőn és Tiszakécskén lefegyverezték a rendőrörsöt. Tiszakécskén tüzharcot vívtak az ottani rendőrökkel, de nem tudták elfoglalni az épületüket. Utána visszatértek Kecskemétre. 1957. március 8-án letartóztatták. A Fővárosi Bíróság gyorsított eljárásban 1957. június 26-án 2 év börtönre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbírósi Tanácsa 1957. október 14-én 3 év börtönre, 500 Ft vagyonek kobzásra és 3 év jogvesztésre súlyosbította az ítéletét.

Fehér Sándor: A városi tanács megbízásából részt vett a városi forradalmi bizottságban, s ott az intézőbizottság tagjai közé választották. Eljárás nem indult ellene.³²⁶

Ferencz Béla: 1924. június 22-én született Litkén, földműves családban, nyolcan voltak testvérek. Anyja neve Szabó Mária. Öt elemi, majd magánúton négy polgárit végzett. 1950-től a műegyetem esti tagozatára járt, 1954-ben szerzett közlekedésmérnöki diplomát. 1956-ban került a MÁV Kecskeméti Pályafenntartási Főnökségéhez szakaszmérnöként. Sakkversenyző is volt. 1955-től 1956 októberéig MDP-tag volt. 1956. október 26-án részt vett a munkahelyén a kommunista jelképek eltávolításában, valamint társaival fekete koporsót készítettek, abba beletették Sztálin és Rákosi képeit, majd elégették. 1956. október 29-én a pályafenntartási főnökség munkástanácsának vezetője lett. Táviratot küldtek Nagy Imrének. Október 30-án követeléseket állítottak össze, melyeket október 31-én felolvastak a dolgozók előtt. A kompromittálódott párttagokat elbocsátották vagy alacsonyabb munkakörbe helyezték. Vezetésével a vasutas munkástanács Kecskemét egyik fontos

³²⁶ TH V-150-364. 29.

politikai szervezete lett a forradalom alatt. 1956. november 5-e és 20-a között Tatabányán tartózkodott. November 21-én visszatért Kecskemétre, részt vett a munkástanácsok ellenállásában, a területi munkástanács szervezésében. Helyeselte a sztrájkokat. A december 11-12-i sztrájkot és tüntetéseket szervezte. December 11-én reggel autóval végigjárta az üzemeket, és mindenkit a tüntetésen való részvételre buzdított, illetve ellenőrizte, hogy részt vesznek-e a sztrájkokban. 1957. február 2-án elbocsátották. 1957. április 30-a és május 16-a között közbiztonsági őrizetben, utána előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. október 30-án 3 év 6 hónap börtönbüntetésre, 1000 Ft vagyonekobjzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. augusztus 26-án 2 év 6 hónapra csökkentette a büntetést a mellékbüntetések változatlanul hagyásával.

Fodor Tibor: Kecskeméten született 1927. április 22-én. Anyja neve Varga Júlia. Iskolai végzettsége érettségi és két év egyetem. Foglalkozása üzemgazdasági technikus. Anyag- és áruforgalmi osztályvezető volt a Kecskeméti Lakatosipari Vállalatnál. 1947-49 között két évet elvégzett a Budapesti Agrártudományi Egyetemen, de családi okok miatt visszajött Kecskemétre. 1956. október 27-én a Lakatosipari Vállalat munkástanácsának elnökhelyettese lett. Felolvasta az Írószövetség felhívását. 1957. április 15-én fegyelmet indítottak ellene, és elbocsátották. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 25-én 1 év 6 hónap börtönre, 2000 Ft pénzbírságra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. október 14-én 1 év börtönre és 1 év jogvesztésre változtatta az ítéletet. Szabadlábon védekezett, és 1959. január 21-én kezdte meg a börtönbüntetését.

Fodor Vince: Guszonán (Szlovákia) született 1886. január 22-én. Anyja neve Veszelka Zsuzsanna. 1910-ben Selmecebányán végzett az Erdőmérnöki Főiskolán, erdőmérnök lett. Főhadnagy volt az első világháborúban, több kitüntetést kapott, és meg is sebesült. 1923-ban települt át Magyarországra. 1928-ban vitézzé avatták. Külső alkalmazottként erdőrendezési felügyelő volt a Kecskeméti Erdőgazdaságnál. Korábban tagja volt az FKgP-nek. 1956. november 2-án a Kecskeméti Erdőgazdaság Munkástanácsának elnöke lett. November 3-án részt vett a munkástanács-vezetők tanácskozásán, melyen a munka megindításáról tárgyaltak, itt felszólalt, a szovjetek elleni fellépés szükségességét hangoztatta. November 19-én a Budapesti Erdészeti Főigazgatóságra vitte a munkástanács által összeállított követeléseket, melyek között politikaiak is voltak: szovjetek kivonása, Nagy Imre visszahelyezése, választások kiírása. 1957. július 14-én előzetes letartóztatásba helyezték. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. október 15-én 6 hónap börtönre, 500 Ft vagyonekobjzásra és 1 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. június 16-án 4 hónap börtönre, 500 Ft vagyonekobjzásra és 1 év jogvesztésre változtatta a büntetését.

Gál István: Süttörön született 1914. december 11-én. Anyja neve Horváth Erzsébet. Iskolai végzettsége 6 elemi és a mezőgazdasági szakiskola 2 osztá-

lya. Foglalkozása agronómus. 1955-56-ban a Kecskeméti Törekvés Téesz elnöke volt. Mikor a téesz feloszlott, Gál István lemondott. Részt vett a Kecskeméti Törekvés Téesz párttitkárának felelősségre vonásában. Október 29-én zászlós felvonulást rendeztek a téeszben. Október 30-án részt vett a téesz feloszlásában, a pártiratok elégetésében. A párttitkárt rejtegető Vörös Jánost megverték. Gál István géppisztolyt szerzett magának, és november 3-án nemzetőrnek állt. 1957. június 22-e és 1958. április 2-a között előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 30-án 1 év 8 hónap börtönre, 300 Ft vagyonekobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. december 15-én 1 év 2 hónapra csökkentette a börtönbüntetését a mellékbüntetések változatlanul hagyásával.

Gara Sándor: Kecskeméten született 1930-ban. Anyja neve Bende Erzsébet. Gimnáziumi érettségit tett, gépkocsivezetőként dolgozott a TEFU Vállalatnál. A munkástanács tagja lett, delegálták a megyei forradalmi bizottságba, ahol az intézőbizottság tagjává is megválasztották. Büntetőeljárás nem indult ellene, jogosítványát azonban bevonták, 1959-ben kapta vissza újra.³²⁷

Gáti Antal: 1929. június 29-én született Újpesten. Anyja neve Leitner Aranka. Kereskedelmi érettségit tett, majd a Dunakeszi Vagonyárban dolgozott segédmunkásként. 1948-tól MDP-tag. 1951-ben bevonult katonának, majd jelentkezett a Petőfi Politikai Tiszti Iskolára. 1952-ben végzett hadnagyként, és előadó lett a Sztálin Katonai Politikai Iskolán. 1953 októberétől Kecskeméten a repülőtér pártiskolájának vezetője főhadnagyi rangban. Elkezdte a Közgazdaságtudományi Egyetemet, egy évet végzett el letartóztatásáig. A forradalom alatt október 26-29. között a reptér előtt húzódó műutat ellenőrizték, és fokozatosan alakult ki az a meggyőződésük, hogy helytelen a tömegre löni. Ezért nem engedték leváltani magukat, és csak 29-én vonultak ismét be a laktanyába. Október 30-án alapszervezeti gyűlést tartottak, ahol Gáti Antal felszólalt. Támadta Matusek pártbizottsági titkárt és Parádi századost, aki személyzetis volt. Pontos tájékoztatást követelt a fővárosi eseményekről. Helytelenítette a szovjet beavatkozást, és nemzeti forradalomnak nevezte az eseményeket. Hamarosan magalakult a forradalmi katonai tanács, melynek ülésin ő jegyzőkönyvezett. A katonai tanács Szabad Kecskeméti Katona József Rádió néven rádióállomást hozott létre, amiben Gáti Antal is közreműködött. Tagja volt a szerkesztőségnek, egyes műsorokat ő állított össze, illetve mondott be. Október 31-én részt vett a Kinizsi Konzervgyárban a munkástanács-választáson, de más üzemekkel is felvette a kapcsolatot. Részt vett a városi forradalmi bizottság alakuló ülésén. November 2-án a rádióban a vélt szovjet támadás hatására az ENSZ segítségét kérte. November 4-én néhány napra letartóztatták, majd Debrecenbe vitték. 1956. december 1-jén leszerelték, és segédmunkás lett a 25. Sz. Építőipari Tröszt-

³²⁷ TH V-150-364. 13.

nél. 1957. február 21-én ismét letartóztatták. A Szegedi Katonai Bíróság 1957. július 31-én 10 év börtönre, lefokozásra, vagyona ¼ részének elkobzására és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1957. augusztus 30-án 6 év börtönre, lefokozásra, teljes vagyoneklobzásra és 5 év jogvesztésre módosította az ítéletet. 1960. április 1-jén kegyelemmel szabadult az 1960. évi 10 tvr. alapján a Váci Országos Börtönből. A fennmaradó büntetését 3 évre felfüggesztették, 1975. augusztus 13-án mentesítették a hátrányos jogkövetkezmények alól.

Gedei Árpád: Várgedén (Szlovákia) született 1933-ban. Anyja neve Jakab Ilona. Építésmérnöki egyetemi tanulmányait végezte, Budapestről érkezett haza a forradalom kitörése utáni napokban. Aktívan bekapcsolódott a város forradalmi eseményeibe, az ifjúság képviselőjeként választották a megyei forradalmi bizottság intézőbizottsága tagjai közé. Eljárás nem indult elene.³²⁸

Góbor Elek: Kerekegyháza született 1926. július 7-én. Anyja neve K. Kovács Magdolna. Iskolai végzettsége 7 általános. A Kecskeméti Törekvés Téeszben dolgozott földművesként. Részt vett a Kecskeméti Törekvés Téesz párttitkárának felelősségre vonásában. Október 29-én zászlós felvonulást rendeztek a téeszben. Október 30-án részt vett a téesz felosztatásában, a pártiratok elégetésében. 1957. július 22-e és július 24-e között előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 30-án 6 hónap börtönre ítélte.

Gulyás Mihály: Kecskeméten született 1924. március 4-én. Anyja neve Sági Erzsébet. Iskolai végzettsége 4 elemi. Földművesként dolgozott a Kecskeméti Törekvés Téeszben. Részt vett a Kecskeméti Törekvés Téesz párttitkárának felelősségre vonásában. Október 29-én zászlós felvonulást rendeztek a téeszben. Október 30-án részt vett a téesz felosztatásában, a pártiratok elégetésében. 1957. augusztus 16-a és 1958. május 9-e között előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 30-án 1 év börtönre ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1958. december 15-én 9 hónapra csökkentett.

Gyulai Mihály: Gyulaváriban született 1912. január 22-én. Anyja neve Kun Zsófia. Iskolai végzettsége kereskedelmi érettségi. Gyulai Mihály érettségi után letöltötte karpaszományos idejét, és 1941-ig tisztviselőként dolgozott. 1941-ben hivatásos tiszti szolgálatot vállalt, 1944-ben századosként a szovjet frontra került, ahol fogságba esett. Alakulatában volt Zalavári József is zászlósként, akivel később is együtt szolgált. Partizánképzést vállalt, és 1944 őszén partizánként bevetették őket. 1944-től az új hadsereg tagja. 1948-51 között a Szovjetunióban tanult a Frunze Akadémián. 1951-től a Honvéd Akadémia parancsnoka. 1953-ban került Kecskemétre, a 3. hadtest

³²⁸ TH V-150-364. 13.

parancsnokhelyettese volt ezredesi rangban. Kitüntetései: Népköztársasági Érdemérem, Szabadság Érdemérem, 48-as Díszérem, Kiváló Szolgálatért Érdemérem, Vörös Csillag Érdemérem, Árvízvédelmi Érdemérem. 1944-től 1957 januárjáig párttag volt, akkor kizárták. A forradalom kitörésekor Gyurkó Lajos háttérbe szorította Gyulai Mihályt, mert bizalmatlan volt vele szemben, ugyanis október 26-án ellenezte a tüntetők elleni katonai fellépést. Október 27-én közönséges gyilkosságnak nevezte a tiszakécskei repülő támadást. Október 30-án a hadtest forradalmi katonai tanácsának tagja, majd a vezetője lett. A katonai tanács nevében kiadott röplapot Gyulai Mihály javította és hagyta jóvá. Október 30-án éjjel Bartos Andrással és Pálfi Dániellel Budapestre utazott a Honvédelmi Bizottmány ülésére, és tagja lett a testületnek. A hadtestnél tartózkodó elhárítókat és ávósokat október 31-én lefegyverezték. Gyurkó Lajos elmenekülése után a 3. hadtest parancsnoka lett. Tagja lett a városi forradalmi bizottságnak. Október 31-én éjjel bizalmas tárgyalást folytatott Halanda Istvánnal, a városi pártbizottság vezetőjével. November 1-jén az alárendelt alakulatokat látogatta meg, hogy a fegyelmet megszilárdítsa. November 2-án a hadtesttörzs alapszervezeti gyűlésén kizárták a pártból Gyurkó Lajost, Sucin Józsefet és Szabó Sándort. November 2-án lemondott a katonai tanács vezetői tisztségéről. November 4-én letartóztatták. 1957 áprilisában nyugdíjazták. 1958. augusztus 5-én ismét letartóztatták és szeptember 12-ig őrizetben tartották. 1959. január 24-én ismét előzetes letartóztatásba helyezték. A Szegedi Katonai Bíróság 1959. március 6-án 12 év börtönre, lefokozásra, teljes vagyonekobzásra és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1959. június 1-jén 3 év börtönre, lefokozásra, 1000 Ft vagyonekobzásra és 2 év jogvesztésre csökkentette a büntetését.

Hegedűs Károly: Kecskeméten született 1920-ban. Anyja neve Székely Mária. Revizorként dolgozott a Fűszért Vállalatnál, onnan delegálták a megyei forradalmi bizottságba, ahol az intézőbizottságba is beválasztották. Eljárás nem indult ellene.³²⁹

Homoki József: 1900. október 24-én született. A piaristáknál érettségizett, elvégezte a jogi egyetemet, de nem doktorált. A húszas évek közepén kezdett dolgozni a Kecskeméti Lapoknál. A háború után az FKgP lapjaként megjelenő Kecskemét című lapnál dolgozott. 1956 októberében a Gyógyszertári Vállalatnál dolgozott könyvelőként. A forradalom alatt a Kecskeméti Lapok főszerkesztője volt, valamint a kisgazdapárt újjászervezésén munkálkodott Ury Lászlóval és dr. Révész Lászlóval közösen. A városi forradalmi bizottság tagja, ahol a 12 tagú intézőbizottságba is beválasztották. November 4-én éjszaka letartóztatták, állítólag páncélkocsival törték be házuk kapuját, és az ÁVH épületébe vitték. A nyomdászok munkástanácsának követelésére azonban hamarosan kiengedték. A nyomdászok

³²⁹ TH V-150-364. 13.

ugyanis bejelentették, hogy addig nem szedik ki a megyei lap következő számát, míg szabadon nem bocsátják. November 7-én engedték el, de később is sokszor zaklatták.

Homoki László: 1909. október 12-én született Kecskeméten, földműves szülők gyeremeke. Anyja neve Csov Mária. A Kecskeméti Piarista Gimnáziumban érettségizett, egy évet elvégzett a Református Jogakadémián, de anyagi okokból meg kellett szakítania tanulmányait. Ezután katonai szolgálatot teljesített, majd nyelvet tanított és tisztviselő volt magánvállalatoknál. A háború alatt bevonult, 1942 telén fogságba esett, ahonnan csak 1950-ben tért haza. Hazatérése után internálták, ahonnan 1953-ban szabadult. 1955-ben került az AKK-ba, ahol könyvelő és raktáros volt. 1956. október 30-án a gyár munkástanácsának vezetőségi tagja lett. Október 31-én fegyvert vittek a gyárórságnak a homokbányai laktanyából. Tagja volt annak a küldöttségnek amely november 1-jén, a Parlamentben a kormánnyal tárgyalt. Nyilatkozatot adott a Szabad Kecskeméti Katona József Rádióknak. Részt vett a városi és a megyei munkástanács szervezésében, és annak munkájában. 1957. február 4-én letartóztatták. A vizsgálati fogság idején a rendőrség emeleti folyosójáról az udvarra vetette magát, és maradandó sérüléseket szenvedett. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1961. február 20-án 2 év és 6 hónapos börtönbüntetésre, 500 Ft vagyonek Kobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. Nem volt fellebbezés.

Horváth Gábor: Cinkotán született 1924. július 24-én. Anyja neve Heuffel Erzsébet. Egyetemet végzett. Foglalkozása főkönyvelő. Az Alföldi Kecskeméti Konzervgyárban dolgozott. 1945 előtt repülős hadnagy volt. 1945. január 8-tól 1946 novemberéig hadifogságban volt Ausztriában. A háború után azonos ranggal átigazolta a néphadsereg. 1955-től dolgozott az AKK-ban. 1956. október 30-án beválasztották az AKK ideiglenes munkástanácsába. Ekkor bemutatkozó beszédében azt mondta, hogy 12 évig várt a szabad, független Magyarország létrejöttére. Később mint főkönyvelő, hivatalból vett részt a munkástanács ülésein. 1956. december 10-én a sztrájk ellen foglalt állást. 1957. július 16-án közbiztonsági őrizetbe vették, utána előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 27-én 10 hónap börtönre, 1000 Ft vagyonek Kobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte.

Hutás István: Kál-Kápolnán született 1919. március 16-án. Anyja neve Kovács Anna. Iskolai végzettsége négy elemi. Foglalkozása cipész, de földművesként dolgozott a Kecskeméti Törekvés Téeszben. 1945 májusa és augusztusa között hadifogságban volt Ausztriában. A forradalom alatt részt vett a Kecskeméti Törekvés Téesz párttitkárának felelősségre vonásában. Október 29-én zászlós felvonulást rendeztek a téeszben. Október 30-án részt vett a téesz feloszlításában, a pártiratok elégetésében. 1957. augusztus 5-e és 1958. április 2. között előzetes letartóztatásban volt. 1958. május 30-án a Kecskeméti Megyei Bíróság 8 hónap felfüggesztett börtönre ítélte, amit a

Legfelsőbb Bíróság 1958. december 15-én 8 hónap letöltendő börtönre változtatott.

Imre Gábor: 1890-ben született Külsővaton. 1912-ben az Iparművészeti Főiskolán oklevelet nyert. 1918-ban nemzetőr századparancsnok és a Katonatanács tagja. 1919-ben megszervezte a Kecskeméti Vörösőrséget, majd zászlóaljparancsnok a szegedi fronton. 1926-tól tanár az iparitanuló iskolában. 1944-ben a rendőrséget szervezi, majd Kecskemét rendőrfőkapitánya, utána Dél-Pest megye főkapitánya. 1956-ban a megyei rendőrség forradalmi bizottságának vezetője. Később városi tanács tag. Nem indult eljárás ellene.

Jámbor János: 1900. augusztus 30-án született Kecskeméten. Anyja neve Varga Izabella. Öten voltak testvérek. Szülei tanárok voltak, ő a katonai pályát választotta, a gimnáziumi érettségi után a Ludovika Akadémiára járt, 1924-ben végzett hadnagyi rangfokozattal. A háború végén esett fogságba, ekkor páncélos alezredes volt. 1953-ban került haza a hadifogságból. 1955-ben került az Alföldi Kecskeméti Konzervgyárhoz, itt segédmunkás volt. 1956. október 30-án a gyár munkástanácsának tagjává választották, az AKK gyárőrségének parancsnoka volt. Október 31-én fegyvert kapott a gyárőrség, amit november 5-én adtak le a szovjeteknek. 1957. június 5-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 29-én 1 év 6 hónap börtönre, 1200 Ft vagyonek kobzásra és 1 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. szeptember 7-én 1 év börtönre, 500 Ft vagyonek kobzásra és 1 év jogvesztésre változtatta az ítéletet.

Jenővári László dr.: Szegeden született 1930-ban. Anyja neve Homorits Margit. Jogi egyetemet végzett, bíróként dolgozott. Beválasztották a megyei bíróság forradalmi bizottságába. Onnan delegálták a megyei forradalmi bizottságba, ahol megválasztották az intézőbizottság tagjává is. A munkahelyén a káderanyagok szétosztása mellett érvelt. Magócsi Gézától feladatul kapta, hogy a rendőrségtől szerezze meg az ÁVH-sok névsorát, és az alapján ellenőrizze, hogy nem kerültek-e be a nemzetőrségbe. Büntetőeljárás nem indult ellene. Az Igazságügyi Minisztérium fegyelmi határozatával áthelyezte Kiskunhalasra.³³⁰

K. Szalai Sándor: Orgoványon született 1936. január 17-én. Anyja neve Nagy Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása juhász. 1956. október 26-án részt vett a nagykőrösi tüntetésen, megmozdulásokban. Csatlakozott egy Kecskemétről érkező fegyveres csoporthoz, és részt vett a rendőrség, a párház és a vasútállomás elfoglalásában. Ezután Kocséren, Jászkarajenőn és Tizsakécskén lefegyverezték a rendőrörsöt. Tizsakécskén tűzharcot vívtak az ottani rendőrökkel, de nem tudták elfoglalni az épületüket. Utána visszatért Nagykőrösre. 1957. február 25-én letartóztatták. A Fővárosi Bíróság 1957. június 26-án gyorsított eljárással 10 év börtönre 1000 Ft vagyonek kobzásra

³³⁰ TH V-150-364. 13.

és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsa 1957. október 14-én 8 év börtönre, teljes vagyonelkobzásra és 5 év jogvesztésre változtatta az ítéletet.

Kapás Mihály: Kecskeméten született 1939. október 4-én. Anyja neve Szőke Mária. Iskolai végzettsége 5 általános. Gépkocsikísérő volt a Kinizsi Konzervgyárban. 1956. október 26-án részt vett a kecskeméti tüntetésen, megmozdulásokban. Az SZTK előtt csatlakozott egy fegyveres csoporthoz, majd egy katonai mentőn Nagykőrösre mentek, itt részt vettek a rendőrség, a pártház és a vasútállomás elfoglalásában. Itt újabb felkelők csatlakoztak hozzájuk. Ezután Kocséren, Jászkarajenőn és Tiszakécskén lefegyverezték a rendőrörsöt. Tiszakécskén tűzharcot vívtak az ottani rendőrökkel, de nem tudták elfoglalni az épületüket. Utána visszatértek Kecskemétre. 1957. március 8-án letartóztatták. A Fővárosi Bíróság gyorsított eljárással 1957. június 26-án 3 év börtönre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsa 1957. október 14-én 3 év börtönre, 500 Ft vagyonelkobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte.

Karátsony Kálmán: Tiszaújfaluban született 1913-ban. Anyja neve Kovács Mária. Tanítóképzőt végzett, iskolaigazgatóként dolgozott. Tagja volt a pedagógusok forradalmi bizottságának, s annak a 6 tagú bizottságnak is, amelyet a város oktatási osztálya mellé választottak. A pedagógusok képviselőjében vett részt a városi forradalmi bizottságban. Ellene büntetőeljárás nem indult.³³¹

Kardos János dr.: 1920. április 9-én született. Anyja neve Bihari Erzsébet. Nemesi származású. Összes iskolájában kitűnő volt, summa cum laude avatták jogi doktorrá 1942-ben. Utána a Máramarosszigeti Járásbíróságon lett fogalmazó, de hamarosan bevonult, és 1945-ben szerelt le őrmesterként. 1948-ban tette le az egyesített ügyvédi-bírói szakvizsgát, a Ceglédi Járásbíróságon tett rövid kitérő után került Kecskemétre, ahol először 1949-1954 között a járásbíróságon, majd a megyei bíróságon bíraskodott. 1956 őszén a bíróság oktatási felelőse volt. A forradalom alatt részt vett a bíróság munkástanácsának, valamint a megyei forradalmi bizottság munkájában. Utóbbi testület a rendőrség és a nemzetőrség felügyeletével bízta meg. Reformtervezetet készített a bíróság munkájának megjavítása és demokratikusabbá tétele érdekében. Részt vett a területi munkástanács szervezésében és ügyeinek intézésében. 1957 áprilisában elbocsátották, és ügyvédi bejegyzését is megakadályozták. Az Alföldi Állami Pincegazdaságnál tudott adminisztrátorként elhelyezkedni. 1957. július 1-től 1958. január 31-ig előzetes letartóztatásban volt. Először a Kecskeméti Megyei Bíróságon indult eljárás ellene, majd áttették ügyét a Fővárosi Bírósághoz. Szervezkedés, később pedig izgatás volt ellene a vád. 1958. június 9-én felmentették, a

³³¹ TH V-150-364. 24.

legfőbb ügyész azonban törvényességi óvást emelt, így a Legfelsőbb Bíróság új eljárást rendelt el. 1962. május 9-én a Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsán ismételt felmentő ítélettel végződött a pere.

Katona Piroska dr.: Kecskeméten született 1913-ban. Anyja neve Fülöp Julianna. Tudományegyetemet végzett, tanárként dolgozott. Aktívan részt vett a pedagógusok által szervezett különböző fórumokon és azok munkájában. A decemberi sztrájk egyik szervezője. 1957 márciusában preventív őrizetbe vették, de büntetőeljárás nem indult ellene.³³² Hosszabb ideig nem taníthatott, 1958-ban áthelyezték Tolnára.³³³

Kékesi Sándor: Budapesten született 1928. augusztus 12-én. Anyja neve Kosik Julianna. Iskolai végzettsége 2 gimnázium. Foglalkozása villanyszerelő. 1938-ig menhelyen nevelkedett, és kertésznek tanult. 1948-ban önként bevonult, tiszti iskolára került, 1950-ben tisztté avatták. Kiskunfélegyházán felderítő tiszt volt. 1952-ben katonai akadémiára járt. 1953-ban került Kecskemétre beosztott felderítő tisztként, századosi rangban. 1953-1957 között párttag volt. 1956. október 30-án társaival követelte a 3. hadtest forradalmi katonai tanácsának megalakítását. A testület tagja lett, feladata volt a felettes szervekkel, illetve a többi alakulattal való kapcsolattartás. A hadtest elhárító tisztjeit lefegyverezték. Részt vett Budapesten a Honvédelmi Bizottmány alakuló ülésén, ahol javasolta Gyulai Mihály beválasztását. A reptér katonai tanácsával megegyeztek, hogy szovjet támadás esetén közösen veszik fel a harcot. November 1-jén Gyulai Mihállyal és Papp Balázssal járta a vidéki alakulatokat, hogy azok fegyelmét megerősítsék. A hadtest pártalapszervezetéből kizárták a korábbi vezetőket. Részt vett a szovjetek elleni felderítés megszervezésében. 1957 tavaszán szerelték le, a BKM Ép-szer Vállalatnál helyezkedett el. 1959. január 24-én tartóztatták le. A Szegedi Katonai Bíróság 1959. március 6-án 1 év börtönre, lefokozásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1959. június 1-jén 6 hónap börtönre és lefokozásra csökkentette a büntetését.

Kemény Imre: Kecskeméten született 1926. november 7-én. Anyja neve Söröli Margit. Iskolai végzettsége 6 elemi. Szakmája cipész. Kocsisként dolgozott az Állami Kordélyos Vállalatnál Kecskeméten. 1956. október 26-án részt vett a kecskeméti tüntetésen, megmozdulásokban. Az SZTK előtt csatlakozott egy fegyveres csoporthoz, majd egy katonai mentőn Nagykőrösre mentek, itt részt vettek a rendőrség, a partház és a vasútállomás elfoglalásában. Itt újabb felkelők csatlakoztak hozzájuk. Ezután Kocséren, Jászkarajenőn és Tizsakécskén lefegyverezték a rendőrörsöt. Tizsakécskén tüzharcot vívtak az ottani rendőrökkel, de nem tudták elfoglalni az épületüket. Utána visszatértek Kecskemétre. 1957. április 19-én tartóztatták le. A Fővárosi Bíróság 1957. június 26-án gyorsított eljárással 7 év börtönre, 500

³³² Dr. Katona Piroska közlése alapján.

³³³ TH V-150-364. 52.

Ft vagyonekobzásra és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa 1957. október 14-én 12 év börtönre, teljes vagyonekobzásra és 10 év jogvesztésre súlyosbította az ítéletét.

Kenderes István: Lajosmizsén született 1928. július 7-én. Anyja neve Boda Teréz. Iskolai végzettsége 6 elemi. A Kecskeméti Törekvés Téeszben dolgozott földművesként. Részt vett a Kecskeméti Törekvés Téesz párttitkárának felelősségre vonásában. Október 29-én zászlós felvonulást rendeztek a téeszben. Október 30-án részt vett a téesz feloszlításában, a pártiratok elégetésében. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 30-án megszüntette az ellene indított eljárást.

Klapil Sándor dr.: Szegeden született 1924. január 10-én. Jogi egyetemet végzett, a járásbírószágon dolgozott, ott választották a forradalmi bizottság elnökévé. Később lemondott. Büntetőeljárás nem indult ellene.³³⁴

Kőtörő István: Kecskeméten született 1927-ben. Anyja neve Kolozsvári Mária. A Kinizsi Konzervgyár küldötteként került be a megyei forradalmi bizottságba, s ott az ún. 10-es bizottság tagjává is megválasztották. Aktív szerepet játszott a munkásság szervezésében, saját üzemében a nemzetőrség parancsnoka volt. Két ízben volt preventív őrizetben, büntetőeljárás nem indult ellene.³³⁵

Lázár Ákos: Vásáru-ton (Szlovákia) született 1919. november 7-én. Anyja neve Vörös Veronika. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi és egy év a jogi egyetemen. 1944-47 között szovjet hadifogságban volt. A forradalom alatt a Kecskeméti Terményforgalmi Vállalatnál dolgozott. Lázár Ákos Kecskeméten 1956. október 26-án jelen volt a pártbizottság előtti tüntetésen, Vági Lajos megkergetésénél, a tiszti klubnál, és az ÁVH épülete előtt. Október 27-én a Terményforgalmi Vállalat munkástanácsának tagja lett. A végleges választáskor pedig a testület elnöke. Október 31-én beválasztották a városi forradalmi bizottságba. November 26-án részt vett a pedagógus nagygyűlésen. Lázár Ákos intézte a területi munkástanács üléseinek engedélyeztetését. December 1-jén jelen volt a területi munkástanács alakuló ülésén. A vállalati munkástanács ülésén ismertette a Központi Munkástanács programját, a sajtóbojkottra való felhívást. December 11-én kora reggel összehívta a vállalat dolgozóit, és megszavaztatta őket a sztrájk kérdéséről. A munkások a sztrájk mellett döntöttek, így december 11-12-én sztrájkoltak. 1958. január 16-án letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. június 4-én 4 év 6 hónap börtönre, 1000 Ft vagyonekobzásra és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. október 21-én 1 év börtönre és 1 év jogvesztésre csökkentette a büntetését.

³³⁴ TH V-150-364. 33.

³³⁵ TH V-150-364. 23., 57.

Lukács András: 1927. február 3-án született Korláton. Anyja neve Pasztircsák Borbála. Kereskedelmi érettségit tett, 1948. április 15-én bevonult katonának. Elvégezte a Kossuth Akadémiát, majd zászlóalj-segédtszti tanfolyamot is végzett. Kecskeméten hadtestkiképzési tiszt volt, kb. harminc dicséretet és három kitüntetést kapott. A forradalom kezdetén részt vett a kecskeméti felkelés leverésében, valószínűleg ekkor szerzett „érdemei” és megbízhatósága miatt nevezte ki őt Gyurkó Lajos október 29-én a városi nemzetőrség parancsnokának. A továbbiakban azonban a vezetése alatt álló városi nemzetőrség függetlenítette magát a pártirányítástól. Október 30-án részt vett a pártbizottság kasszájának lefoglalásában. November elsején részt vett a rendőrség forradalmi bizottságának ülésén, melyen az ávosok letartóztatásáról döntöttek. Részt vett begyűjtésükben, amire felsőbb parancsa is volt. November 4-én letartóztatták, Debrecenbe vitték pár napra. November 12-én ismét Kecskeméten van, Homoki alezredes megbízásából szervezi a városi és a megyei karhatalmat, utóbbinak parancsnokhelyettese lett. Ezután áthelyezték Debrecenbe, itt is a megyei karhatalom parancsnokának helyettese lett. Hamarosan azonban leszerelték, 1957 márciusában kizárták a pártból, néhány napra letartóztatták. Nyíregyházára költözött, 1957. november 29-én ismét letartóztatták. Először a Szegedi Katonai Bíróságon indítottak ellene eljárást Bognár Ferencsel és Nagy Lajossal közösen B 173/1957. számon, de aztán különválasztották ügyüket. Lukács András pere a Budapesti Katonai Bíróságon folytatódott. A Budapesti Katonai Bíróság 1 év börtönre, lefokozásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Tanácsa 6 hónap felfüggesztett börtönre, lefokozásra és 2 év jogvesztésre változtatta az ítéletet.

Mádi Jenő: 1931. február 1-jén született Dunapatajon. Anyja neve Matus Teréz. Az általános iskola elvégzése után alkalmi munkákból élt, 1947-49 között a Fővárosi Villamosvasútnál kalauz volt. 1950-ben szakérettségit tett, utána jelentkezett a BME Gépészmérnöki Karára. 1952-ben átjelentkezett a Hadmérnöki Kar repülő fakultására, ahol 1954 októberében főhadnagyként végzett. Kalocsára került, gyakorló- majd ezredmérnöknek. 1955 novemberétől Kecskeméten dolgozott a vadászaprepülő hadosztálynál mint javítómérnök. 1956. október 30-án, a hadosztály alapszervezeti gyűlésén követelte a hadsereg desztalinizálását, a lejáratódott vezetők eltávolítását, elítélte a szovjet beavatkozást és a polgári lakosság elleni fegyverhasználatot. Rácz Gyulával és Vázsonyi Miklóssal közösen tagja lett a 66. Vadászaprepülő Hadosztály Forradalmi Katonai Tanácsa háromtagú vezetőségének, tartotta a kapcsolatot a városban megalakult forradalmi szervezetekkel. Részt vett a Katona József Színház Forradalmi Bizottsága alakuló ülésén. Rácz Gyula, Gáti Antal és Jack Tibor tizedes közösen megszervezte, és üzemeltette a Szabad Kecskeméti Katona József Rádiót, melynek működését Mádi Jenő irodájából irányították. Október 31-én, a városi forradalmi bizottság alakuló ülésén Mádi Jenő felszólalt, közölte csatlakozásukat a forradalomhoz, felolvasta a hadosztály röplapját, és bejelentette a rádió üzembe helyezését.

Itt egyébként ellenséges hangulat fogadta őket, ugyanis az a hír járta, hogy a reptéren felkelőket tartanak fogva. November első napjaiban élelmiszert szállított a kecskeméti kórháznak, illetve a Budapestről történő gyógyszer-szállításokat igyekezett megszervezni. November 2-án a fenyegető szovjet csapatmozgások hatására a kecskeméti rádió kétségbeesett felhívásokat adott közre, melyekben arról volt szó, hogy a repülőteret támadás érte, és a hadosztály felvette a harcot. Mádi Jenő fogalmazta a valóltan híradások cáfolatát, amit aztán egy színész olvasott be a rádióba. Este felfokozott hangulatú tiszti gyűlés volt a hadosztálynál, Mádi Jenő ekkor a szovjetekkel szembeni határozott ellenállásra szavazott, erre azonban Kecskeméten nem került sor. November 4-én Lakitelekre ment, november 6-án tért vissza Kecskemétre, ahol még aznap letartóztatták. November 10-én Debrecenbe vitték, ahol a szovjetek kihallgatták. Néhány napos fogság után elengedték, november 15-e körül gyalog tért vissza Kecskemétre. A tiszti esküt nem tette le, 1956. december 6-án leszerelt. December 15-től 1957. január 15-ig a kecskeméti Gépgyárban dolgozott. Utána Budapesten az Ikarus gyárban helyezkedett el beosztott tervezőmérnöként. 1957. március 14-én letartóztatták. A Szegedi Katonai Bíróság első fokon 12 évre ítélte, amit a fellebbezés után 8 évre csökkentettek. 1962. június 6-án szabadult a Gyűjtőfogházból.

Magócsi Géza dr.: 1914. január 25-én született Kispesten. Édesanyja Lohner Mária. A középiskolát Budapesten végezte, utána jogi diplomát szerzett. 1936-40 között jogi szemináriumi oktató. 1940-ben a Budapesti Büntető Törvényszékhez nevezték ki fogalmazónak. Tényleges katonai szolgálatát 1939-40-ben teljesítette. Ebben az időben futballozott is, később edző is volt. 1942-43-ban a Központi Járásbíróságon dolgozott. 1943-ban behívták, és a kijevei tábori kórházhoz került egészségügyi osztagvezetőként, majd századparancsnok lett. Miután letette a bírói vizsgát, távollétében a Kiskőrösi Járásbírósághoz nevezték ki bírónak. 1945 márciusában került haza, a Csallóközben az I. Sz. Hegyidandár egészségügyi alakulatához került. Hamarosan orosz fogságba esett, a Szovjetunióba vitték, ahol antifasiszta képzésen vett részt, és tolmács lett. 1947. július 19-én tért vissza Magyarországra. Ekkor jelentkezett az MKP-ba, hamarosan a Kispesti Járásbíróság alapszervezeti titkára lett. 1948-ban, a tagrevízió idején kizárták a pártból, háborús bűntett vádjával eljárást indítottak ellene, de felmentették. 1952-54 között a Kiskunfélegyházi Bíróság elnöke, 1954-től elnökhelyettes a Kecskeméti Megyei Bíróságon. A TTIT elnökségének tagja, a jogi szakcsoport vezetője. 1956 őszén élénken részt vett Kecskemét és a megye szellemi életében, különböző értelmiségi vitákon szólalt fel a rendszer megreformálása érdekében, a törvénytelenések és a jogbizonytalanság megszüntetéséért. A forradalom alatt a megyei bíróság munkástanácsának, majd az ideiglenes megyei nemzeti bizottságnak a tagja. A korábbi megyei vezetők elmenekülése után a Bács-Kiskun Megyei Forradalmi Bizottság vezetője. A munkástanácsok egyébként nem ismerték el legitimnek a megyei

testületet, mert az nem demokratikusan alakult meg. Dr. Magócsi Géza igyekezett a forradalom konszolidálását elősegíteni, tevékenysége mérséklőleg hatott, nem is történtek atrocitások Kecskeméten. A munkásság sztrájkját végig ellenezte. Engedélyével többször szállítottak élelmiszert Budapestre a Corvin közbe, de végül leállította a szállításokat. A forradalom után a várható halálos ítélet miatt a Nagy Lajos elleni per vitelét nem vállalta, de néhány kisebb jelentőségű perben ítélezett. 1957. augusztus 30-án eltávolították a bíróságtól, és a Pest Megyei Bírósághoz került bíróként, ahol október 15-ig dolgozott. 1957. október 16-tól 1958. március 27-ig előzetes letartóztatásban volt. Szabadlára helyezése után a Bács-Kiskun Megyei Gyermekvédő Otthon raktárosa lett. Budapestre költözött, és hamarosan BHÖ 1/1. vádjával perbe fogták. Ügyét Kecskeméten kezdték, majd áttették a Fővárosi Bírósághoz. 1959. január 19-én a Fővárosi Bíróság bizonyítottság hiányában, a Legfelsőbb Bíróság pedig bűncselekmény hiányában 1960. május 9-én felmentette.

Manó Ferenc: Budapesten született 1924. október 26-án. Anyja neve Bedő Rozália. Iskolai végzettsége 8 általános. Foglalkozása szabómester. 1956. október 26-án Kecskeméten részt vett a tüntetésen, jelen volt a tömegben a tiszti klubnál, a szovjet tiszti klubnál és az ÁVH épületénél. A forradalom után többször igazató kijelentéseket tett. 1958. szeptember 2-án letartóztatták. 1958. november 29-én a Kecskeméti Megyei Bíróság 3 hónap börtönre ítélte.

Marácz János: Cegléden született 1938. január 10-én. Anyja neve Vadász Eszter. Iskolai végzettsége 4 általános. A Nagykőrösi Téglagyárban dolgozott gyári munkásként. 1956. október 26-án részt vett a nagykőrösi tüntetésen, megmozdulásokban. Csatlakozott egy Kecskemétről érkező fegyveres csoporthoz, és részt vett a rendőrség, a pártház és a vasútállomás elfoglalásában. Ezután Kocséren, Jászkarajenőn és Tiszakécskén lefegyverezték a rendőrörsöt. Tiszakécskén tüzharcot vívtak az ottani rendőrökkel, de nem tudták elfoglalni az épületüket. Utána visszatért Nagykőrösre. 1957. február 25-én letartóztatták. A Fővárosi Bíróság gyorsított eljárással 1957. június 26-án 4 év börtönre, 500 Ft vagyonekobzásra és 4 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa 1957. október 14-én 4 év börtönre, 500 Ft vagyonekobzásra és 3 év jogvesztésre változtatta az ítéletét.

Matuz György dr.: Újkécskén született 1915. február 27-én. Anyja neve Zoboki Mária. Jogi egyetemet végzett, a Megyei Ügyészség forradalmi bizottsága elnökévé választották. Állásából elbocsátották.³³⁶

Méhesi János: Kecskeméten született 1898. május 17-én. Anyja neve Kovács Julianna. Iskolai végzettsége 6 elemi, földművesként dolgozott. Az

³³⁶ TH V-150-364. 40.

újonnan alakított Független Kisgazdapárt jelölte a városi forradalmi bizottságba. Ellene büntetőeljárás nem indult.³³⁷

Miklós Ferenc: Kismányán (Szlovákia) született 1899. május 15-én. Anyja neve Sajkovicz Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása szíjgyártó. A Kecskeméti Törekvés Téészben dolgozott, 1955-ben lépett be a téészbe. A forradalom alatt részt vett a téész párttitkárának felelősségre vonásában. Október 29-én zászlós felvonulást rendeztek a téészben. Október 30-án részt vett a téész felosztatásában, a pártiratok elégetésében. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 30-án 6 hónap börtönre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. december 15-én 3000 Ft pénzbírságra változtatta az ítéletet.

Nagy György Ede: Budapesten született 1924-ben. Anyja neve Krausz Emma. A Barnevál küldöttként vett részt a területi munkástanács munkájában, ahol az ún. 10-es bizottságba is beválasztották. Büntetőeljárás nem indult ellene.³³⁸

Nagy Illés: Kecskeméten született 1922. február 11-én. Anyja neve Zsigó Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. Növénytermelési brigádvezető volt a Kecskeméti Törekvés Téészben. A forradalom alatt részt vett a téész párttitkárának felelősségre vonásában. Október 29-én zászlós felvonulást rendeztek a téészben. Október 30-án részt vett a téész felosztatásában, a pártiratok elégetésében. Gál István lemondása után ő lett a Törekvés Téész elnöke. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 30-án felmentette.

Nagy Iván: Debrecenben született 1901. május 10-én. Anyja neve Nagy Mária. Iskolai végzettsége 4 polgári iskola. Foglalkozása főkönyvelő. A kecskeméti Gépállomáson dolgozott. 1956 októberében, novemberében több igazgató kijelentést tett. 1956 decemberében, mikor a Gépállomáson alakuló MSZMP-gyűlést szerveztek, a terem előtt azt mondta: „az egész országban nem lesz annyi párttag, amennyi széket ebbe a terembe behordanak.” Több indexen lévő könyvet találtak nála. 1957 szeptemberében elbocsátották állásából. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 15-én 6 hónap felfüggesztett börtönre és 400 Ft vagyonek Kobzásra ítélte.

Nagy Lajos: Kecskeméten született 1927. július 18-án. Anyja neve Varga Mária. Foglalkozása hentes és vájár. Négyéves korától szülei külön éltek, Nagy Lajos nevelői gyakran változtak. Leventeoktatásra nem járt, ezért elzárásra ítélték, ahonnan megszökött. 1944. október 8-án Bácsbokodon jelentkezett az SS-be, hamarosan innen is megszökött. Nyergesújfaluban román nyelvtudása segítségével tolmácskodott a szovjeteknek. Mikor a németek visszafoglalták a falut, hadbíróság elé állították, de fiatalkorúsága miatt rendes bírósághoz tették át ügyét. Jelentkezett katonának, így megszüntették őrizetét. Újra megszökött, Kecskemétre ment, ekkor internálták,

³³⁷ TH V-150-364. 24.

³³⁸ TH V-150-364. 57.

az SS-be való jelentkezése miatt népbírórság elé állították, utána ismét internálták. Az internálótáborból is megszökött. 1953-ig rendőri felügyelet alatt volt. 1950-ben nősült, felesége Baranyi Júlia, akitől három gyermeke született, de összesen öt gyermek apja volt. Öt gyermeke két külön házasságból származott. 1956 tavaszán feleségétől különváltan élt, élettársa Szépe Sándorné, Lestár Eszter. 1956-ig többször volt büntetve, legutóbb 1956 tavaszán szabadult, utána a tatai bányában dolgozott, ahol gázmérgezést kapott. Utána visszatért Kecskemétre. Nagy Lajos 1956. október 26-án részt vett a tüntetéseken, behatolt a rendőrség épületébe, ahol egy rendőrt lefegyverzett, egy másikat pedig megvert. Utána egy fegyveres csoport tagja vagy vezetője lett. Egy katonai vipont szereztek, melyen egy másik rendőrt a város határába vittek, akit szintén lefegyvereztek, megverték, majd elengedték. Elfoglalták a vasútállomást, az itteni katonákat lefegyverezték, a távirót és a telefont megrongálták. Valószínűleg az esti fegyveres harcban is részt vett. Az éjszaka folyamán a rendőrség közelében letartóztatták. Október 26-30. között fogságban volt. Október 31-én a vasutas munkástanács küldöttével megjelent a városi forradalmi bizottság alakuló gyűlésén. Ő olvasta fel a vasutasok követeléseit, utána nagy hangon feladatot követelt magának. A fegyveres felkelők vezetőjének titulálta magát, így a nemzetőrséghez irányították. Október 31-e és november 4-e között nemzetőr volt, Lukács András százados mellé osztották be. Szolgálati autót szerzett magának, és testőre is volt. Október 31-én éjjel tagja volt annak a bizottságnak, amelyik Hajlik Gábor pártépítésznek lakásán megtalálta, és lefoglalta a párt kasszáját. Autóval járta a várost és a környező településeket, és röplapokat terjesztett. Tiszakécskére, Tiszakürtre, Tiszaugra utazott, hogy ott is alakítsanak forradalmi bizottságot és nemzetőrséget. Őrséget állíttatott a tiszaugi hídra, hogy figyeljék a szovjetek mozgását. Tiszakécskére többször is elment, hogy megállapítsa, ki kérte Gyurkó Lajostól a repülőgépek bevetését. Egy alkalommal a rendőrségen összetűzött dr. Magócsi Gézával, a megyei forradalmi bizottság vezetőjével, mert az ellenezte a munkások sztrájkját. November 1-jén részt vett a rendőrség forradalmi bizottságának ülésén, melyen határoztak az ávosok letartóztatásáról. November 4-e után néhány napig bujkált. November 15-én két társával kirabolta Kecskeméten a máriavárosi postafiókot. November 18-án elfogták. A Nagy Lajos elleni eljárást Kecskeméten kezdték, a per vitelét dr. Magócsi Gézára akarták bízni, aki azonban nem vállalta el. A Szegedi Megyei Bíróság különtanácsa előtt zajló B 77/1957. sz. gyorsított perben első fokon Nagy Lajos 14 évet, a másodrendű vádlott Szabó János és a harmadrendű vádlott Virágh Imre 12-12 évet kapott. Mikor aztán februárban Bognár Ferencet, március elején pedig Lukács Andrást is letartóztatták, hármójuk ellen akartak pert indítani a Szegedi Katonai Bíróságon B 173/1957. számon. Bognár Ferenc és Nagy Lajos azonban civil volt, így Lukács András ügyét elválasztották tőlük, sőt egy időre el is engedték. Bognár Ferenc és Nagy Lajos ügyét személyi összefüggés alapján összevonták, és a Szegedi Megyei Bíróságon B

388/1957. számon indítottak pert ellenük. 1957. június 25-én a Felföldi László vezette tanács Nagy Lajost halálra ítélte, kegyelem esetére 500 Ft vagyonekobbzást és 10 év jogvesztést is megállapított. A Legfelsőbb Bíróság Borbély János vezette Népbírósági Tanácsa 1957. szeptember 23-án elutasította a fellebbezését, és halálra, valamint teljes vagyonekobbzásra ítélte. Nagy Lajost 1957. október 1-jén Budapesten végezték ki.

Nagy Sándor ifj.: 1930. május 1-jén született Hódoscsépányban. Anyja neve Kovács Mária. Munkáscsaládból származott, öten voltak testvérek. Lakatosnak tanult, majd kereskedelmi érettségit tett. 1948-ban belépett a pártba, 1952-ben bujtogatás miatt kizárták, és nyolc hónap börtönbüntetésre ítélték. 1956 szeptemberében került a Lakatosipari Vállalathoz mint géplakatos. 1956. október 26-án részt vett a kecskeméti tüntetésen. Október 27-én a Lakatosipari Vállalat Munkástanácsának tagja lett, őt delegálták a városi forradalmi bizottság alakuló ülésére. A testület egyik alelnöke lett, az ipari- és kereskedelmi osztály felügyeletét bízták rá, szervezte az ellátást. Az egyik legfontosabb szereplője a forradalom eseményeinek, radikális és következetes politikai elveket vallott. November 3-án Bognár Ferencsel a Parlamentbe ment, hogy a városi forradalmi bizottság határozata alapján engedélyt kérjen a szovjetek elleni támadásra. November 4-e után is jelentős szerepet játszott a területi munkástanács szervezésében. Végig a Kádár-kormányval szembeni határozott szembeszállás híve volt, a sztrájk fenntartása mellett érvelt. 1957 elején elbocsájtották, majd 1957. május 30-án letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 12-én pedig 3 év 6 hónap börtönbüntetésre, 500 Ft vagyonekobbzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. április 15-én 2 év 6 hónapra mérsékelte a büntetését a mellékbüntetések változatlanul hagyása mellett.

Nagy Tibor: Kecskeméten született 1936. február 13-án. Anyja neve Hajagos Julianna. Iskolai végzettsége 7 általános és 3 ipari iskola. Foglalkozása géplakatos és hegesztő. Az Állatforgalmi Vállalatnál dolgozott. 1956. október 26-án részt vett a kecskeméti tüntetésen, megmozdulásokban. Az SZTK előtt csatlakozott egy fegyveres csoporthoz, majd egy katonai mentőn Nagykőrösre mentek, itt részt vettek a rendőrség, a pártház és a vasútállomás elfoglalásában. Itt újabb felkelők csatlakoztak hozzájuk. Ezután Kocséren, Jászkarajenőn és Tiszakécskén lefegyverezték a rendőrörsöt. Tiszakécskén tüzharcot vívtak az ottani rendőrökkel, de nem tudták elfoglalni az épületüket. Utána visszatértek Kecskemétre. 1957. április 13-án tartóztatták le. A Fővárosi Bíróság 1957. június 26-án gyorsított eljárással 8 év börtönre, 500 Ft vagyonekobbzásra és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa 1957. október 14-én 8 év börtönre, teljes vagyonekobbzásra és 5 év jogvesztésre változtatta az ítéletét.

Némedi Lajos: Kecskeméten született 1912-ben. Anyja neve Varga Ilona. A Gépgyár munkástanácsának titkára volt. Állásából elbocsátották.³³⁹

Nemeskéri József: Budapesten született 1921. március 21-én. Anyja neve Juhász Erzsébet. 4 polgárit és hároméves színművészeti akadémiát végzett. 1942-1944 között katonai szolgálatot teljesített. A színészi foglalkozást abbahagyta, és 1947-től különböző üzemekben dolgozott gyári munkásként. 1956 őszén a Fémszerelvény Árugyárban diszpécserként dolgozott. A forradalom alatt részt vett a budapesti fegyveres harcokban, parancsnoka volt a VII. kerületi párházban tevékenykedő „corvinos” Kossuth-csoportnak, majd tagja lett a nemzetőrségnek. November 4-e után röpcédulákat készített a Korányi Kórházban, majd tagja lett a Nagy-budapesti Központi Munkástanácsnak. Tagja lett a szovjetekkel és a karhatalommal kapcsolatot tartó bizottságnak. Eljárt a letartóztatottak kiengedése érdekében, szorgalmazta, hogy a munkástanács ellenőrizhesse a karhatalom tevékenységét. A radikális politikai beállítottságúak közé tartozott, helyeselte a területi munkástanácsok megalakítását. 1956. december 1-jén Rácz Sándor megbízásából Kecskeméten járt, hogy elősegítse az itteni munkástanácsok összefogását, a megyei munkástanács megalakítását. 1956. december 4-én tartóztatták le. A Fővárosi Bíróság Népbírószági Tanácsa 1958. március 27-én 14 év börtönre ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1958. október 24-én helybenhagyott.

Noszek Miklós: Jászládányban született 1933. december 28-án. Anyja neve Borbás Erzsébet. Iskolai végzettsége 2 ipariskola. Asztalosként dolgozott a Kecskeméti Asztalos Ktsz-ben. 1956. október 26-án részt vett a kecskeméti tüntetésen, megmozdulásokban. Az SZTK előtt csatlakozott egy fegyveres csoporthoz, majd egy katonai mentőn Nagykőrösre mentek, itt részt vettek a rendőrség, a párház és a vasútállomás elfoglalásában. Itt újabb felkelők csatlakoztak hozzájuk. Ezután Kocséren, Jászkarajenőn és Tiszakécskén lefegyverezték a rendőrőrsöt. Tiszakécskén tűzharcot vívtak az ottani rendőrökkel, de nem tudták elfoglalni az épületüket. Utána visszatértek Kecskemétre. 1957. május 20-án tartóztatták le. A Fővárosi Bíróság 1957. június 26-án 8 év börtönre, 500 Ft vagyonekobzásra és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsa 1957. október 14-én 6 év börtönre, teljes vagyonekobzásra és 5 év jogvesztésre változtatta az ítéletét.

Orgoványi István: Kecskeméten született 1933. november 27-én. Anyja neve Böröczki Julianna. Iskolai végzettsége 8 általános és 2 ipariskola. Foglalkozása ács. A Kecskeméti KIK-nél dolgozott. 1956. október 26-án részt vett a kecskeméti tüntetésen, megmozdulásokban. Az SZTK előtt csatlakozott egy fegyveres csoporthoz, majd egy katonai mentőn Nagykőrösre mentek, itt részt vettek a rendőrség, a párház és a vasútállomás elfoglalásában. Itt újabb felkelők csatlakoztak hozzájuk. Ezután Kocséren,

³³⁹ TH V-150-364. 67.

Jászkarajenőn és Tiszakécskén lefegyverezték a rendőrörsöt. Tiszakécskén tüzharcot vívtak az ottani rendőrökkel, de nem tudták elfoglalni az épületüket. Utána visszatértek Kecskemétre. A forradalom alatt nemzetőr volt. 1957. április 25-én tartóztatták le. A Fővárosi Bíróság gyorsított eljárással 1957. június 26-án 8 év börtönre, 500 Ft vagyonek kobzásra és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsa 1957. október 14-én 8 év börtönre, teljes vagyonek kobzásra és 5 év jogvesztésre változtatta az ítéletét.

Orosz László dr.: 1925. július 13-án született Csépan, ahol édesapja községi főjegyző volt. Anyja neve Sütő Flóra Ida. Foglalkozása középiskolai tanár. Beregszászon érettségizett 1943-ban, majd a budapesti bölcsészkaron szerzett latin-magyar szakos diplomát. Az Eötvös Kollégium tagja volt, 1947-ben ösztöndíjasként Romániában járt. 1951-ig a Piarista Gimnáziumban tanított Kecskeméten. 1951-54 között a szegedi egyetemen a BTK Dékáni Hivatalának titkára. 1954-től a Katona József Gimnázium tanára Kecskeméten. 1956 őszén részt vett a közéletben. 1956. október 30-tól tagja a megyei nemzeti-, majd forradalmi bizottságnak. November 2-án lemondott a tagságáról. Más tanárokkal közösen kérelmet írtak a kormányhoz, hogy a fiatalokat ne állítsák statáriális bíróság elé. Szorgalmazta az új ifjúsági szervezetek létrehozását. A megyei forradalmi bizottság és a Petőfi Népe összekötője volt néhány napig. November 3-án részt vett a kecskeméti Piarista Gimnáziumban rendezett diákgyűlésen, ahol fel is szólalt. Tagja volt a Pedagógus Forradalmi Tanácsnak. November 26-án részt vett a pedagógus nagygyűlésen, melyen a jelenlévők hitet tettek a forradalom mellett, és csatlakoztak a Központi Munkástanács követeléseéhez, valamint követelték a pedagógus forradalmi tanácsok fenntartását. Tagja lett a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete városi vezetőségének. Decemberben helyeselte a tiltakozó sztrájkokat. Terjesztette Bibó István nézeteit a kibontakozás lehetőségéről. 1957 januárjában tagja lett a tanács által felügyelt megyei művelődési bizottságnak. 1957 tavaszán elbocsátották állásából, 1957. július 16-tól 1958. április 1-ig előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. április 1-jén 8 hónap börtönre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. szeptember 8-án 8 hónap felfüggesztett börtönre változtatta a büntetését.

Ott József: 1919. október 9-én született Soroksáron. Anyja neve Renner Róza. Az elemi iskola elvégzése után alkalmi munkákból élt, majd gyári munkásként dolgozott. 1945 januárjában a rendőrséghez került, 1946-tól tisztként szolgált. Párttag volt, pártoktatásban is részesült, 1956 októberében a Bács-Kiskun Megyei Rendőrkapitányság politikai osztályának vezetője, így a megyei parancsnok politikai helyettese volt. 1956. október 26-án vidéki körúton volt Arany Lászlóval, az ÁVH megyei parancsnokával. A fálvakat járták, hogy az esetleges megmozdulásokat megakadályozzák. Solton valószínűleg bajai felkelők elfogták és lefegyverezték őket. A

délutáni órákban értek vissza Kecskemétre. A forradalom kecskeméti kitörésekor megakadályozta, hogy a rendőrségnél a tömegbe löjjenek, illetve a tüntetők közül kb. 20 embert be akart vonni a rendfenntartásba, ezért nekik fegyvert adott. Gyurkó Lajos még aznap letartóztatta, és hadbíróság elé akarta állítani. Gyurkó menekülése után kiszabadult, és tagja lett a rendőrség forradalmi bizottságának. Ebben a minőségében szerepet vállalt az ávosok letartóztatásában. 1957 februárjában elbocsátották. 1957. július 1-től előzetes letartóztatásban volt. A Szegedi Katonai Bíróság 1957. november 30-án 2 év 6 hónap börtönre, vagyona $\frac{1}{4}$ részének elkobzására és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. január 29-én elutasította a fellebbezését.

Pálfi Dániel: Szeghalmon született 1925. február 13-án. Anyja neve Erdei Zsuzsanna. Iskolai végzettsége 8 általános. Szakmai végzettsége húsipari szakmunkás. 1944-ben munkaszolgálatra vonult be, amerikai hadifogságba került, 1946-ban került haza. 1950-ben jelentkezett katonának, 1953-ban került Kecskemétre, a 3. hadtesthez. Élelmezési szemlélő volt századosi rangban. 1956. október 30-án társaival követelte a hadtest forradalmi katonai tanácsának megalakítását. Az alakuló gyűlésen javasolta, hogy távolítsák el az elhárító- és a politikai tiszteket. Tagja lett a katonai tanácsnak. Részt vett Budapesten a Honvédelmi Bizottmány alakuló ülésén. Kizárták a hadtest pártalapszervezetéből Gyurkó Lajost, Sucin Józsefet és Szabó Sándort. A hadtest személyzeti iratait és káderanyagát átvizsgálta, egy részét nyilvánosságra hozta. 1956. november 12-e és november 23-a között letartóztatásban volt, 1956 decemberében leszerelték. 1957. augusztus 8-án előzetes letartóztatásba helyezték. A Szegedi Katonai Bíróság 1959. március 6-án 4 év börtönre, lefokozásra, vagyona $\frac{1}{4}$ részének elkobzására és 4 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1959. június 1-jén 3 év 6 hónap börtönre, lefokozásra, 1000 Ft vagyoneklobzásra és 2 év jogvesztésre változtatta az ítéletét.

Papp Balázs: Magyarhomorogon született 1924. október 10-én. Anyja neve Kovács Róza. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. 1946-ban katonának jelentkezett, tiszti iskolára került, 1949-ben tisztté avatták. 1949-ben törzstiszti tanfolyamot végzett, ezredparancsnok, majd őrnagy lett. 1952-ben katonai akadémiára járt. Utána Kecskemétre került a 3. hadtesthez, tűzérőnök-helyettes lett alezredesi rangban. 1956. október 30-án társaival követelte a hadtest forradalmi katonai tanácsának megalakítását. A testület elnökhelyettese lett, feladata volt Gyurkó Lajos és Sucin József tevékenységének ellenőrzése. Megakadályozta, hogy Szabó Sándor elégesse a hadtest elhárító osztályának iratait. A reptér katonai tanácsával megegyeztek, hogy szovjet támadás esetén közösen veszik fel a harcot. November 1-jén körbejárták a vidéki alakulatokat, hogy azok fegyelmét megerősítsék. A hadtest pártalapszervezetéből kizárták a korábbi vezetőket. 1957-ben leszerelték, 1959. január 29-én előzetes letartóztatásba helyezték. A Szegedi

Katonai Bíróság 1959. március 6-án 1 év 6 hónap börtönre, lefokozásra, vagyona ¼ részének elkobzására és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1959. június 1-jén 1 év börtönre és lefokozásra változtatta az ítéletét.

Perjési Pál: Madarason született 1918-ban. Tanítóképzőt végzett, tanárként dolgozott. A pedagógus forradalmi bizottság delegálta a városi forradalmi bizottságba, ahol a 12 tagú intézőbizottság tagjává választották. Büntető-eljárás nem indult ellene.³⁴⁰

Pullay Béla: 1919. december 18-án született Kecskeméten. Édesapja rendőr volt, hatan voltak testvérek. Hat elemiit végzett, három évig fodrásztanonc, majd segéd volt. 1940 októberében vonult be az V. tüzérhadosztályhoz, itt gépkocsiveető lett. 1944 karácsonyán tért végleg haza. 1945 tavaszán jelentkezett a nemzetőrségbe, először nemzetőr majd rendőr lett, 1946-ban azonban leszerelt. Pártonkívüli és szakszervezeti tag volt. Villanszerelőként dolgozott több kecskeméti üzemnél, 1955-től az Alföldi Kecskeméti Konzervgyárban. A forradalom kitörésekor Budapesten tanúja volt a tüntetéseknek és a harcoknak. 1956. október 30-án a konzervgyár munkástanácsának elnöke lett, őt választották küldöttnek a városi forradalmi bizottsághoz. November 19-én a végleges munkástanács elnökének választották. November 23-án néma tüntetést szervezett, melyen tisztelegtek a szabadságért elesettek emlékének. November 26-án részt vett a pedagógus nagygyűlésen és a munkástanácsok nevében szorgalmazta az értelmiség és a munkások összefogását. Fontos szerepet játszott a kecskeméti munkástanácsok szervezésében, a területi munkástanács létrehozásában és a KMT-vel való együttműködésben, a decemberi sztrájkok szervezésében. December 1-jén megalakult a kecskeméti területi munkástanács, melynek Pullay Béla lett az elnöke. Ő volt a kecskeméti munkásság egyik legbefolyásosabb vezetője. 1957. április 2-án letartóztatták, és június 17-ig közbiztonsági őrizetben tartották. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 29-én 7 év börtönre, teljes vagyonekobzásra és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. szeptember 7-én másodfokon 5 év börtönre, 1000 Ft vagyonekobzásra és 5 év jogvesztésre változtatta az ítéletet.

Ráczy Gyula: Szerep községben született 1930. augusztus 17-én. Anyja neve Szabó Mária. Iskolai végzettsége 8 általános. Szakmai végzettsége villanszerelő. A Csepeli Vasműben helyezkedett el. 1948-ban önként jelentkezett katonának, Pécsre került az I. híradós zászlóaljhoz. 1948-49-ben elvégezte a Kossuth Akadémiát, lövész alhadnagy lett. Szekszárdon és Kaposváron szolgált szakasz-, majd századparancsnokként. 1951-ben ejtőernyős kiképzést kapott, és hadművelleti osztályvezető lett az önálló ejtőernyős zászlóaljnál. 1953-tól szolgált Kecskeméten, itt az ejtőernyősök kiképzését irányította

³⁴⁰ TH V-150-364. 26.

századosi rangban a repülőtéren. A forradalom alatt október 26-a és 29-e között a reptér előtti utat ellenőrző különítmény parancsnoka volt. Október 30-án tagja lett a katonai forradalmi tanács vezetőségének, részt vett a Katona József Rádió működtetésében. Tárgyalásokat folytatott a 3. hadtest katonai tanácsával, megegyeztek, hogy szovjet támadás esetén kölcsönösen támogatják egymást. Szoros kapcsolatot tartott más civil forradalmi szervezetekkel is, igyekezett népszerűsíteni a katonai tanácsot. November 1-jén részt vett a repülőtéren lévő elhárító tisztek és polgári ávosok letartóztatásában is. Ugyanezen a napon szovjet küldöttséggel is tárgyalt. November 4-én a Dunántúlra akart menni, hogy csatlakozzon az ellenállókhoz, végül Füzesgyarmatra ment a szüleihez. Mikor visszatért Kecskemétre, letartóztatták, majd Debrecenbe szállították. 1956. november végén leszerelték, 1957. február 21-én letartóztatták. A Szegedi Katonai Bíróság 1957. július 31-én 10 év börtönre, lefokozásra, vagyona ¼ részének elkobzására és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1957. augusztus 30-án 6 év börtönre, lefokozásra, teljes vagyon-elkobzásra és 5 év jogvesztésre változtatta a büntetését.

Rakó István dr.: 1911. augusztus 13-án született Dorogon. Anyja neve Juhász Mária. Az elemi iskolát és a gimnáziumot Rákospalotán végezte, majd előbb református teológiát, utána a bölcsészkaron a magyar-történelem-földrajz szakot, végül a Kecskeméti Jogakadémiát végezte el. A pécsi egyetem jogi karán doktorált 1941-ben. Szolnokon és Makón mint tanfelügyelői fogalmazó dolgozott, utána pedig rendőr századosnak állt, a makói rendőrség bűnügyi osztályát vezette egy évig. 1947-től a Kecskeméti Tanfelügyelőség tanügyi titkára, majd mikor ez átalakult a megyei tanács oktatási osztályává, tanfelügyelő lett. 1951-től a Jókai Mór Általános Iskola tanára volt. 1947-1951 között párttag volt. Munkahelyén szakszervezeti tevékenységet is folytatott, ezenkívül futballbíróként is tevékenykedett. A forradalom alatt tagja lett a Pedagógus Forradalmi Tanácsnak. November 4-e után részt vett a Kocher László elleni petíció megírásában dr. Búzás Jánossal és Szabó Józsefnevel együtt. Kocher László, a megyei tanács vb egyik elnökhelyettese, november 6-án a pedagógusokat tette felelőssé a forradalom kirobbanásáért, és minősíthetetlen hangon támadta a tanárokat. A pedagógus-szakszervezet követelte Kocher eltávolítását a tanács vezetőségéből. Az ügy meglehetősen nagy port vert fel Kecskeméten, nagy jelentőséggel bírt érzelmileg és szimbolikusan is, az egyik erőpróba volt a kommunista hatalom és a forradalom mellett kitartók között. A petíciót 42 tanár írta alá, és egy öttagú küldöttség vitte el 1956. november 19-én Tóth Ferencnek, a megyei tanács oktatási osztálya vezetőjének, illetve Dallos Ferencnek, a vb elnökének. A küldöttségnek Rakó Istvánon kívül tagja volt dr. Orosz László, Vécsy György, Lőrincz Béla és dr. Búzás János is. Rakó István tagja lett a Kocher elleni panasz vizsgáló tanácsi bizottságnak is, dr. Bodóczki László, a megyei bíróság elnöke és Csenky Ferenc, a közalkalmazotti szakszervezet elnökének társaságában. 1956. november 26-án a pedagógus

nagygyűlésen a pedagógus-szakszervezet városi elnökének választották, ezt azonban nem fogadta el. December 1-jén a Cifra palotában, a területi munkástanács alakuló gyűlésén felszólalt, melyben hangoztatta, hogy a tanárok büszkék az ifjúságra, hisz ők nevelték beléjük a hazaszeretetet. Kérte a munkásság támogatását a további munkához. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. december 6-án 6 hónap felfüggesztett börtönre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. november 24-én megszüntette ellene az eljárást.

Rákossy Árpád dr.: Felsőcsernátonon (Románia) született 1902. február 10-én. Anyja neve Mátis Amália. Sokgyermekes székely parasztcsalád tagja, a gimnáziumot Kézdivásárhelyen végezte. 1919-ben jött Magyarországra, saját erejéből végezte el a jogi egyetemet. 1930-37 között az FKgP tagja volt. A revízió után Kézdivásárhelyen volt járásbíró. A háború végén szovjet fogságba esett. 1948-ban ismét áttelepült Magyarországra, Kecskeméten lett bíró. Ekkor rövid ideig tagja volt az SZDP-nek, de 1948 áprilisában, az egyesülés után kizárták. 1950-ben felmentette jogos önvédelem indokával id. Kovács Balázst, aki még 1944-ben megölt egy tanyájukra behatóló, és erőszakoskodó szovjet katonát. Ezért 1950. november 20-án Rákossy Árpádot letartóztatták. Először 4 év 6 hónapot kapott népellenes büntett vádjával, amit a fellebbvitel során 6 évre súlyosbítottak. Egyébként a felmentő ítéletben részes valamennyi bírót, ügyészt, ügyvédet elítélték, id. Kovács Balázst kivégezték. 1956. február 20-án szabadult, és az Alföldi Kecskeméti Konzervgyárban helyezkedett el mint szénraktárvezető. A forradalom kitörésekor Budapestre akart utazni, hogy rehabilitálását kérje, de csak Soroksárig tudott eljutni. Itt tartózkodott október 28-ig, amikor gyalog hazaindult, október 30-án ért Kecskemétre. A konzervgyárban a munkástanács fegyelmi bizottságának vezetője, majd vállalati jogász lett. November 2-án felhívást adott közre a helyi lapokban a Politikai Foglyok Szövetségének megalakítása érdekében. November végén aláírásokat gyűjtött a letartóztatott B. Hajagos Károly szabadon bocsátása érdekében. 1958. október 12-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1959. február 27-én 4 év börtönre, 1000 Ft vagyonek kobzásra és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. szeptember 7-én 2 év 2 hónap börtönre, 500 Ft vagyonek kobzásra és 3 év jogvesztésre enyhítette a büntetését.

Rékási Béláné (Takaró Ilona): Orgoványon született 1912. június 20-án. Anyja neve Müller Katalin. Iskolai végzettsége 4 elemi. Idénymunkás volt az Alföldi Kecskeméti Konzervgyárban. 1944-45-ben tagja volt az MKP-nek, ahonnan önként kilépett. A forradalom alatt és később is sértegette a kommunistákat. 1958. december 11-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. december 23-án 6 hónap börtönre ítélte.

Révész László dr.: Kecskeméten született 1898-ban. Anyja neve Muraközi Judit. Jogi egyetemet végzett, ügyvédként dolgozott. A Független Kisgazdapárt országgyűlési képviselője volt. A forradalom kitörése után irányította a

kisgazdapárt újjászervezését. Őrizetbe vették, de büntetőeljárás nem indult ellene.³⁴¹

Sánta János: Kecskeméten született 1929. november 12-én. Anyja neve Póczó Erzsébet. Iskolai végzettsége 6 elemi. Segédmunkás volt a Kecskeméti Asztalos Ktsz.-nél. 1956. október 26-án részt vett a kecskeméti tüntetésen, megmozdulásokban. Az SZTK előtt csatlakozott egy fegyveres csoporthoz, majd egy katonai mentőn Nagykörösrre mentek, itt részt vettek a rendőrség, a pártház és a vasútállomás elfoglalásában. Itt újabb felkelők csatlakoztak hozzájuk. Ezután Kocséren, Jászkarajenőn és Tizsakécskén lefegyverezték a rendőrörsöt. Tizsakécskén tűzharcot vívtak az ottani rendőrökkel, de nem tudták elfoglalni az épületüket. Utána visszatértek Kecskemétre. 1957. március 8-án letartóztatták. A Fővárosi Bíróság 1957. június 26-án gyorsított eljárással 12 év börtönre, 500 Ft vagyonekobzásra és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbírósi Tanácsa 1957. október 14-én 12 év börtönre, teljes vagyonekobzásra és 10 év jogvesztésre változtatta az ítéletet.

Sánta József: Kecskeméten született 1930. május 15-én. Anyja neve Kosik Mária. Iskolai végzettsége 8 általános. Gyári munkás volt a kecskeméti Gépgyárban. 1956. október 26-án Kecskeméten részt vett a tüntetéseken, a csillagok leverésében, a bíróság elfoglalásában, a rabszabadításban. A katonai bíróság elfoglalásakor szerzett magának egy géppisztolyt. Az SZTK előtt csatlakozott egy fegyveres csoporthoz, majd egy katonai mentőn Nagykörösrre mentek, itt részt vettek a rendőrség, a pártház és a vasútállomás elfoglalásában. Itt újabb felkelők csatlakoztak hozzájuk. Ezután Kocséren, Jászkarajenőn és Tizsakécskén lefegyverezték a rendőrörsöt. Tizsakécskén tűzharcot vívtak az ottani rendőrökkel, de nem tudták elfoglalni az épületüket. Utána visszatértek Kecskemétre. 1957. március 8-án letartóztatták. A Fővárosi Bíróság 1957. június 26-án gyorsított eljárással 14 év börtönre, 1000 Ft vagyonekobzásra és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbírósi Tanácsa 1957. október 14-én 14 év börtönre, teljes vagyonekobzásra és 10 év jogvesztésre változtatta az ítéletet.

Sárközi Ferenc (Szasa): Kecskeméten született 1930. október 20-án. Anyja neve Baranyi Rozália. Iskolai végzettsége 4 elemi. Foglalkozása ószeres. 1956. október 26-án Kecskeméten részt vett a tüntetéseken, tagja volt a rendőrséget ostromló tömegnek. Az épületbe is behatolt, ahol lefegyverezte Domonics István rendőrt. Elvette a géppisztolyát és a pisztolyát is. A pisztolyt később is magánál tartotta, 1958 júniusában találták meg nála a házkutatáskor. 1958. július 3-án letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 3 év börtönre, 1000 Ft vagyonekobzásra és 5 év jogvesztésre ítélte. Fellebbezés nem volt.

³⁴¹ TH V-150-364. 26.

Sós Imre: Kecskeméten született 1910. november 7-én. Anyja neve Banó Ilona. Iskolai végzettsége 4 elemi. Kőműves segéd munkás volt a Budapesti Magasépítő Vállalatnál. 1945-46-ban rendőr volt. 1956. október 26-án részt vett Kecskeméten a megmozdulásokban. A megyei rendőrkapitányság előtti tüntetésen is jelen volt. Míg az épületben egy öttagú bizottság tárgyalta a rendőrség vezetőivel, Sós Imre egy háromtagú köldöttség tagjaként az őrszobában tartózkodó rendőröktől vette át fegyvereiket. Utána a fegyverraktárból is magához vett egy géppisztolyt. A harcokban a peranyag adatai szerint nem vett részt, de valószínűleg fegyveres felkelő volt. 1956. október 27-én a Rákóczi út elején, a vasútállomás parkjánál a katonaság letartóztatta, október 30-ig volt őrizetben. 1956. december 11-én részt vett a tüntetéseken, egy kb. 25 fős csoport tagjaként néhány karhatalmistát a városháza oldalához szorítottak, mire azok sortüzet adtak le. 1957. március 12-től június 24-ig közbiztonsági őrizetben, utána előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. szeptember 11-én 3 év 6 hónap börtönre, 500 Ft vagyonelkobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. február 25-én elutasította a fellebbezését.

Söröli István: Kecskeméten 1917-ben született. Anyja neve Kovács Erzsébet. A Gépgyár munkástanácsában meghatározó szerepet töltött be. Elbocsátották.³⁴²

Szabó János: 1928. július 1-jén született Szamosardón (Románia). Anyja neve Balogh Mária. Iskolai végzettsége 8 általános. Foglalkozása gépkocsi-vezető. 1945-ben Magyarországra jött, Békéscsabán telepedett le. Testvére odaát maradt. 1945. július 18-án jelentkezett Debrecenben a hadseregbe, hamarosan alhadnagyi rangot szerzett. Az 1. híradós zászlóaljnál teljesített szolgálatot, majd Budapesten, a városparancsnokságon az őrzászlóaljban volt. 1946. december 28-án leszerelték, mert még fiatal korú volt. Békéscsabára ment, itt dolgozott a Textilipari Vállalatnál 1947. június 18-ig. Többször volt büntetve, 1956. október 10-én szabadult kegyelemmel. Kecskemétre költözött, ahol egy házban lakott Belényesi Mihállyal. Munkát is vállalt a Kecskeméti Mezőker Vállalatnál. Október 26-án részt vett a tüntetéseken, a fontosabb eseményeknél jelen volt a délután folyamán. A városparancsnokságon szerzett magának egy ívtáras géppisztolyt, elfoglalták a postát, ahol több rendőrt is lefegyvereztek, letartóztattak, majd elengedtek. Utána az SZTK-hoz mentek. Szabó János ekkor már körülbelül egy tizenöt fős felkelő csoport vezetője vagy egyik vezéregyénisége volt. Egy mentőautót birtokukba vettek, mellyel Nagyörösre mentek, ahol részt vettek a pártház és a rendőrség ostromában. Utána a környező falvakat járták végig, és a rendőrségeket fegyverezték le, Tiszakécskén tűzharcba is keveredtek az ottani rendőrökkel. Másnap Kecskeméten, a Kistemplom téren tüzet nyitottak egy magyar tankra, az visszalőtt, ekkor Szabó János könnyebben

³⁴² TH V-150-364. 67.

megsérült. Október 26-án és 27-én valószínűleg többször megtámadták a járási kiegészítő parancsnokságot. Ennek közelében a katonák bekerítették őket, Szabó János menekülés közben átadta a fegyverét a kiegészítő parancsnokságon, ahonnan elengedték, vagy megszökött. Belényesi Mihályt és egy másik fiatal fiút azonban elfogták a katonák, és a helyszínen kivégezték. Szabó János részt vett a városi forradalmi bizottság alakuló gyűlésén, és jelentkezett a nemzetőrségbe. A Nagykörösön lakó Matuz György ügyész kísérője, testőre volt. Más megbízást is kapott, Karácsonyi István ügyész szökött rabok, illetve ávosok letartóztatásával bízta meg. Emellett kiszabadult politikai foglyokat is lakhelyükre kellett kísérenie. November 4-én a színháznál a szovjetek fegyverezték le. November 15-én Nagy Lajossal és Virágh Imrével közösen kirabolták a máriavárosi postafiókokat, Szabó Jánost november 18-án fogták el. A Szegedi Megyei Bíróság 12 évre ítélte, büntetését másodfokon 10 évre mérsékeltek. 1957 februárjában a budapesti börtönben öngyilkossági kísérletet követett el. A fenti büntetését töltötte a váci börtönben, mikor a Fővárosi Bíróságnál ismét eljárást indítottak ellene szervezkedés kezdeményezéséért és vezetéséért. 1959. november 5-én a Tutsek Gusztáv vezette Népbírószági Tanács halálra ítélte, a Legfelsőbb Bíróság Borbély János vezette Népbírószági Tanácsa 1960. február 29-én elutasította a fellebbezését és kegyelmi kérvényét. 1960. március 2-án végezték ki Budapesten.

Szendrói József: 1912-ben született Lovrinban (Románia). Anyja neve Bord Hermina. Jogügyi előadóként dolgozott a Gépgyárban. A munkástanács elnökhelyettese lett. Állásából elbocsátották.³⁴³

Szirmai László: Varasdon (Jugoszlávia) született 1908. augusztus 11-én. Anyja neve Oláh Teréz. Iskolai végzettsége 5 gimnázium. Foglalkozása pincér. Konyhavezető volt a Böszöri Állami Gazdaságban. 1956. október 30-án megszervezték a Böszöri Állami Gazdaságban a kisgazdapárt alakuló ülését. Szirmai László itt felszólalt. Később izgató kijelentéseket tett az oroszokra és a kommunistákra. 1957. július 8-a és 1958. május 3-a között előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1 év börtönre, 756 Ft vagyonekobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte.

Szücs Mihály: Kecskeméten született 1933. június 1-jén. Anyja neve Bóda Anna. Iskolai végzettsége négy elemi. Foglalkozása motorszerelő. Külterületi kézbesítőként dolgozott a kecskeméti postánál. Részt vett a Kecskeméti Törekvés Téesz párttitkárának a felelősségre vonásában. Október 29-én zászlós felvonulást rendeztek a téeszben. Október 30-án feloszlatták a téeszt, és a téesz pártirodájában lévő iratokat elégették. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 30-án 2 év börtönre, 300 Ft vagyonekobzásra, és 3 év

³⁴³ TH V-150-364. 67.

jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. december 15-én elutasította a fellebbezését.

Tápai Illés: Kecskeméten született 1912-ben. Anyja neve Vágó Rózsa. Pedagógiai főiskolát végzett, tanárként dolgozott. Beválasztották abba a 6 tagú bizottságba, amelyet a pedagógus forradalmi bizottság delegált a városi tanács oktatási osztálya mellé.³⁴⁴

Tompa László dr.: Székelyudvarhelyen (Románia) született 1906. június 14-én. Anyja neve Szentkirályi Lenke. Iskolai végzettsége jogi egyetem. Főelőadó volt a Bács-Kiskun Megyei Tanácsnál. Részt vett a Kecskeméti Törekvés Téesz párttitkárának a felelősségre vonásában. Október 29-én zászlós felvonulást rendeztek a téeszben. Október 30-án feloszlatták a téeszt, és a téesz pártirodájában lévő iratokat elégették. A Kecskeméti Megyei Bíróság az előkészítő ülés során védelejtéssel megszüntette ellene az eljárást.

Tóth László: Kecskeméten született 1895. május 17-én. Anyja neve Csonka Viktória. A budapesti egyetemen magyar-német szakon, majd a Kecskeméti Jogakadémián tanult, de tanulmányait nem fejezte be. Az őszirózsás forradalom után a Nemzeti Tanács titkára, majd a Tanácsköztársaság idején a direktórium tagja. A Tanácsköztársaság bukása után bebörtönözték. 1935-től az Első Kecskeméti Hírlapkiadó és Nyomda Rt. tisztviselője lett. Kiemelkedő irodalomtámogató munkát végzett. 1944 decemberétől 1948 májusáig Kecskemét polgármestere. A Szociáldemokrata Párt tagja volt. 1945 után is több fontos társadalmi megbízatása volt. 1956 októberében a városi forradalmi bizottság elnökévé választják. Eljárás nem indult ellene.³⁴⁵

Udvardi Sándor: Makón született 1905. március 2-án. Anyja neve Reisinger Irma. Iskolai végzettsége mezőgazdasági akadémia. Foglalkozása agronómus. Főállattenyésztő volt a Böszöri Állami Gazdaságban. 1956. október 30-án az állami gazdaságban kiscgazda szervezetet alakítottak, melynek vezetője lett. Udvardi Sándor felszólalt, minden igaz magyar hazafit felszólított, hogy lépjen be a kiscgazdapártba. A gazdaság munkástanácsa megválasztotta igazgatónak. 1957. július 11-e és 1958. március 27-e között előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 20-án 1 év börtönre ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1959. február 10-én helybenhagyott.

Ury László: 1920. január 29-én született Nagykanizsán értelmiségi családban. Anyja neve Kovács Klára. 1945-ben végbizonyítványt szerzett a Kecskeméti Jogakadémián. 1945-49 között újságíró volt a kiscgazda Kecskeméti Lapoknál, egészen a lap megszüntetéséig. Ekkor az FKgP-nek is tagja volt. Utána a Bács-Kiskun Megyei Építőipari Vállalatnál bérelszámolóként

³⁴⁴ TH V-150-364. 48.

³⁴⁵ TH V-150-364. 23. valamint PÉTERNÉ Fehér Mária – SZABÓ Tamás – SZÉKELYNÉ Körösi Ilona, 1992. 244-245.

dolgozott. A forradalom alatt Homoki Józseffel közösen újraindították a Kecskeméti Lapokat, melynek két száma jelent meg. 1956. október 31-én részt vett a városi forradalmi bizottság alakuló ülésén, javaslatára 48 tagból álló testületet választottak. Bekerült a forradalmi bizottság intézőbizottságába. Részt vett a megyei forradalmi bizottság ülésein, azokról tudósított. Híreket, információkat szerzett különböző rádiókból, melyeket a lapban leközöltek. Cikket írt az ÁVH épületében tett látogatásáról, és ezt „Tíz perc a pokolban” címmel megjelentette a november 3-án kiadott számban. Szerepet vállalt a kiscgazdapárt szervezésében. 1957. február 12-e és 1957. június 28-a között közbiztonsági őrizetben volt. 1957. június 28-tól 1958. március 5-ig előzetes letartóztatásban tartották. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 9-én 6 év börtönre, 1000 Ft vagyonekobzásra és 4 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. március 5-én 3 év börtönre 1000 Ft vagyonekobzásra és 4 év jogvesztésre változtatta az ítéletét.

Vágó Rezső dr.: Jászkarajenőn született 1901-ben. Anyja neve Gajdos Rozália. Jogi egyetemet végzett, tanítóként dolgozott. Aktívan közreműködött a pedagógus forradalmi bizottság munkájában. Beválasztották abba a 6 tagú bizottságba, amelyet a városi oktatási osztály mellé delegáltak.³⁴⁶

Vlacsil Tibor: 1932. július 24-én született Aradon (Románia). Anyja neve Papp Ilona. Iskolai végzettsége 4 középiskola és kétéves öntőipari szakiskola. 1940-ben költöztek Magyarországra. Katonai szolgálata után a kecskeméti Gépgyárban dolgozott vasöntőként, majd revizorként. 1956 októberéig párttag volt. 1956. október 27-én a kecskeméti Gépgyár munkástanácsának elnöke lett. Október 29-én a Gépgyárban összegyűltek a munkástanácsok vezetői és sztrájkot hirdettek. Vlacsil Tibor vezetésével memorandumot állítottak össze, amit eljuttattak a kormányhoz. November 3-án szintén a Gépgyárban a forradalom konszolidálódása jegyében döntöttek a munka felvételéről. November 4-e után Vlacsil Tibor megtiltotta, hogy a Gépgyárban pártszervezet alakuljon. Tartotta a kapcsolatot a Központi Munkástanáccsal, részt vett a városi és a megyei munkástanács szervezésében, annak munkájában. Részt vett a decemberi sztrájkok szervezésében. Decemberben a gyár végleges munkástanácsának elnöke lett. 1957. március 19-én közbiztonsági őrizetbe helyezték, 1957. június 29-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 29-én 5 év börtönbüntetésre, 1000 Ft vagyonekobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. szeptember 7-én 3 év börtönre csökkentette a büntetést a mellékbüntetések érintetlenül hagyásával.

Zakar Béla: Nagyváradon (Románia) született 1905-ben. Anyja neve Srankó Rozália. Iskolai végzettsége 2 középiskola. Gépkocsivezetőként

³⁴⁶ TH V-150-364. 50.

dolgozott. A városi forradalmi bizottság tagja, megválasztották az intéző-bizottság tagjává is. Eljárás nem indult ellene.³⁴⁷

Zalavári József: Szegeden született 1920. október 13-án. Anyja neve Farkas Mária. Zalavári József tanítóképzőt végzett, 1941-ben tényleges szolgálatra hívták be. 1944 júliusában szovjet fogságba került, ahol antifasiszta iskolát végzett. 1944 őszén partizánként bevetették. 1945-ben jelentkezett a néphadseregbe, 1949-ig őralakulatoknál, a Katonapolitikai Osztálynál és határavadászként szolgált. 1949-51 között a Frunze Akadémián volt. 1953-ban került Kecskemétre a 3. hadtesthez, hadműveleti osztályvezető volt ezredesi rangban. Október 27-én ő irányította Kecskeméten a felkelők elleni katonai fellépést. Október 30-án Gyurkó Lajos megbízásából ő volt a forradalmi katonai tanács alakuló ülésén a levezető elnök. A katonai tanács megbízásából a hadtest törzsfőnöke lett. Javasolta, hogy a megszökött Gyurkó Lajos helyett Gyulai Mihály legyen a hadtest parancsnoka. A reptér katonai tanácsával megegyeztek, hogy szovjet támadás esetén kölcsönösen támogatják egymást. A szovjetek elleni harcot összeegyeztethetőnek tartotta a párttagsággal. Részt vett a szovjetekkel való tárgyaláson, ahol keményen védte a magyar küldöttség álláspontját. Tagja lett a városi forradalmi bizottság elnökségének. November 1-jén felsőbb parancsra utasítást adott az ávósok letartóztatására, és fegyvert adott ki az Újpesti Nemzeti Bizottság küldötteinek. Megerősítette a hadtest alakulatainak fegyelmét, utasítást adott a szovjetek elleni felderítésre. 1957 februárjában szerelték le. Utána Kiskundorozsmán tanító volt. Egyik testvérét, aki határőr tiszt volt, szintén elítélték a megtorlás alatt. 1958. augusztus 5-től november 27-ig és 1959. január 22-től előzetes letartóztatásban volt. A Szegedi Katonai Bíróság 1959. március 6-án 2 év börtönre, lefokozásra, vagyona ¼ részének elkobzására és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1959. június 1-jén 2 év börtönre, lefokozásra, 1000 Ft vagyoneklobzásra és 2 év jogvesztésre változtatta az ítéletét.

Zombori Imre: Kecskeméten született 1937. augusztus 20-án. Anyja neve Csoó Etelka. Iskolai végzettsége érettségi. Géplakatos-tanuló volt a Kecskeméti Autó- és Gépjavító Ktsz.-nél. 1956. november végétől december közepéig különböző szovjet- és kormányellenes röplapokat készített és terjesztett Kecskeméten Dárdai Vilmossal közösen. 1956. december 10-én letartóztatták. Dárdai Vilmos és Zombori Imre ellen először B 10/1957. számon kezdődött per Kecskeméten Lengyel Zoltán bíró előtt. Ebben az eljárásban, 1957. február 7-én Dárdai Vilmos 6 hónap, Zombori Imre pedig 4 hónap büntetést kapott, az utóbbit felfüggesztve. A Legfelsőbb Bíróság Bf. 753/1957. számú ítéletében, 1957. április 17-én, törvénysértően enyhének találta az ítéletet, és új eljárást rendelt el. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. június 10-én 2 év börtönre és 1 év jogvesztésre ítélte.

³⁴⁷ TH V-150-364. 23.

ÁGASEGYHÁZA

Október 26.

– Gyuris József, a Kecskeméti Építőipari Vállalat dolgozója 1956. október 26-án Kecskeméten részt vett a börtön elfoglalásában, ekkor egy géppisztolyt szerzett magának. Este hazament Ágasegyházára.

Október 27.

– 20 fős küldöttség követelte a tanácsházán a nemzetőrség megalakítását, és a kommunisták lefegyverzését.

Október 28.

– Gyuris József elment Helvéciára Endrész Jánoshoz, és elhatározták, hogy fegyvert szereznek a Helvéciai Á.G. 2. Sz. Üzemegységéből, ahol a Szabadságharcos Szövetség fegyvertára volt.³⁴⁸ A raktárból egy puskát elvittek.

– Nádasdi János, Balogh István, Kulcsár József és Durancsik József tüntetést szervezett a községben, hamarosan 20-25 ember csatlakozott hozzájuk. Kneisz István rendőr törzsőrmestertől, a körzeti megbízottól követelték, hogy szedje össze a fegyvereket a községbeli funkcionáriusoktól, és tűzzön nemzetiszínű zászlót a rendőrség bejárata fölé. Kneisz István a fegyverek begyűjtését megtagadta, a zászlót azonban kítűzte az épületre. A tüntetők ezután a pártirodához mentek, ahol Farkas László községi párttitkárral kinyitatták a helyiséget, és eltávolították a kommunista jelképeket. A párthelyiség ajtaja fölé Balogh István hadnagy tűzte ki a magyar zászlót. Balogh István éjjel menedéket nyújtott Borsos Lajos MÖHOSZ-titkárnak, akit fegyveresek kerestek.³⁴⁹

Október 29.

– Gyűlés volt a tanácsházán, melyen részt vettek a tanácsi- és a pártvezetők és az előző napi tüntetés kezdeményezői is. Balogh István és Nádasdi János követelte a nemzetőrség megalakítását. Egyrészt a kommunisták fegyvereit szerették volna begyűjtetni, másrészt pedig a közbiztonság megőrzése és megerősítése volt a céljuk. Meg is alakult a nemzetőrség, melyből Nádasdi János követelésére kimaradt Farkas László községi- és Jávorcsik Ferenc alapszervi párttitkár, más párttagok azonban bekerülhettek. A nemzetőrség tagjai: Kovács János, ifj. Matkai Károly, Dóka József, Fakán István, Varga Imre, Lukács József, Daróczi Pál. A

³⁴⁸ BKMÖL XXV. 30. B 906/1958. Gyuris József és társai pere.

³⁴⁹ HL XI/26. a. B 380/1957. Nádasdi János és társai pere.

testület parancsnoka Bús György országgyűlési képviselő lett, aki azonban néhány nap múlva lemondott a tisztségéről. Ugi Rácz László tanácselnök utasítására Kneisz István és az erősítésként érkezett Fulai István rendőr szakaszvezető begyűjtötte a funkcionáriusoktól a vadászfegyvereket, és ezekkel látták el a nemzetőröket.³⁵⁰

– Este Balogh István hadnagy erősítést kért a kecskeméti hadosztály parancsnokságától, hogy a község nyugalalmát biztosítsák. Egy szakasz katonára jött a községbe, lezárták az utakat, és őrséget állítottak a középületek elé.³⁵¹

– A katonaság őrizetbe vette az Endrész testvéreket, Gyuris József ekkor a közeli nádasban bújt el. Az Endrész testvérek elengedésük után disszidáltak. Gyuris József fegyverét október 30-án megtalálták a katonák, ő pedig jelentkezett Kecskeméten a homokbányai laktanyában, mivel ke-resték a katonák, és mikor körbevették a házat, megfélemlítésésként a levegőbe lövöldöztek. A laktanyából kihallgatás után elengedték.³⁵²

Október 31.

– Hajek László, a járási tanács vb-titkára felhívta Bús György országgyűlési képviselőt az ágasegyházi tanácsházán, és kérte, hogy november 2-ára két küldöttet küldjenek a járási tanácshoz. Bús György közölte, hogy még nem alakult nemzeti bizottság. Hajek László felszólította, hogy alakítsák meg.

November 1.

– A községi kultúrházban a járási tanács utasítására Bús György országgyűlési képviselő vezetésével gyűlést tartottak, körülbelül kétszáz ember jött össze. Kovács János és Mucsi Ferenc hívta meg Kasza Mihály tanítót a kultúrházba, a nemzeti bizottság alakuló ülésére. Bús György beszédet tartott, majd javasolta, hogy öt-hat tagú nemzeti bizottságot válasszanak. Öttagú jelölőbizottságot választottak, melynek tagjaira Bús György tett javaslatot, a tömeg pedig helyeselt vagy tiltakozott. Bús György egyébként azt javasolta, hogy a vb-elnököt válasszák meg a nemzeti bizottság elnökének, de ezt a jelenlevők elvetették. Félrevonultak, és javaslatot tettek a megválasztandó személyekre, akiknek a nevét aztán szintén Bús György olvasta fel. A bizottság tagjait egyhangúlag, közfelkiáltással választották meg, a tagok közé került Agárdi Imre, Balogh István, Fekete József és Nádasdi János.³⁵³ A nemzeti bizottság el-

³⁵⁰ HL XI/26. a. B 380/1957. Nádasdi János és társai pere.

³⁵¹ HL XI/26. a. B 380/1957. Nádasdi János és társai pere.

³⁵² BKMÖL XXV. 30. B 906/1958. Gyuris József és társai pere.

³⁵³ TH V-150-364 79.

nőke Kasza Mihály tanító lett.³⁵⁴ A vb vezetőit nem váltották le. Kasza Mihály beszédet tartott, melyben az addigi elnyomásról beszélt. Nyugalomra szólította fel az embereket, és a beszolgáltatás eltörléséről, valamint a jobb élet reményéről beszélt. Kijelentette, hogy nincs szükség már a vörös zászlóra és a vörös csillagra, van nemzetiszínű zászlónk, azt kell megvédeni. Újjáalakult a nemzetőrség is a községben, ennek Kovács János lett a vezetője. Tagja lett a testületnek Kneisz István rendőr, a korábbi körzeti megbízott is. Később részt vett a járási nemzeti bizottság alakuló ülésén, és Kecskemétről nyolc fegyvert kért, és vitt a községi nemzetőrségnek.³⁵⁵

November 5.

– Feloszlott a nemzetőrség, fegyvereiket a szovjetek elszállították.³⁵⁶

*

Agárdi Imre: Orgoványon született 1896-ban. Anyja neve Zámbo Rozália. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt részt vett a községbeli megmozdulásokban, november 1-jén tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.³⁵⁷

Balogh István: Kecskeméten született 1930. december 12-én. Anyja neve H. Szabó Mária. Iskolai végzettsége 7 általános. Foglalkozása katonatiszt. A Pécsi Gyalogostishti Iskolán végzett 1951-ben. 1956-ban tiszti továbbképző iskolába járt Táborfalván, amit éppen a forradalom előtt fejezett be. Október közepétől november közepéig szabadságát töltötte szüleinél Ágasegyházán. Október 28-án tüntetést szervezett társaival közösen. Kneisz István rendőr törzsrőrmestertől követelték, hogy gyűjtse be a kommunistáknál lévő fegyvereket, és tegyen nemzetiszínű zászlót a rendőrség épületére. Kneisz István csak az utóbbit teljesítette. Utána a tüntetők kinyitatták Farkas László párttitkárral a párthelyiséget, és megsemmisítették a kommunista jelképeket. A párthelyiség bejárata fölé Balogh István hadnagy kitűzte a magyar zászlót. Éjjel menedéket nyújtott Borsos Lajos MÖHOSZ-titkárnak, mert fegyverek keresték. Október 29-én a tanácsházán követelték a nemzetőrség megalakítását, Balogh István segédkezett is a megszervezésében, de nem lett tagja. Este katonai erősítést kért Kecskemétről, és segítségével letartóztatták Endrész Jánost és testvérét. November 1-jén tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. 1956. november 12-én Kalocsán belépett alakulata karhatalmi

³⁵⁴ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

³⁵⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1857/1957. Kasza Mihály pere.

³⁵⁶ TH V-150-364. 80.

³⁵⁷ TH V-150-364. 79.

egységébe. 1957. április 17-én Mezőtúrra helyezték. 1957. június 19-én letartóztatták. A Szegedi Katonai Bíróság 1957. november 19-én 4 év börtönre, lefokozásra, vagyona fele részének elkobzására és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. január 8-án 1 év börtönre, lefokozásra és 1 év jogvesztésre változtatta az ítéletet.

Bús György: Orgoványon született 1905-ben. Anyja neve Fejszés Lídia. Foglalkozása földműves. 1958-ig országgyűlési képviselő volt. 1956. október 29-én a községi nemzetőrség parancsnoka lett, de néhány nap múlva lemondott a tisztségről. Nem indult ellene eljárás.³⁵⁸

Daróczi Pál: Kecskeméten született 1915-ben. Anyja neve Makkos Eszter. Foglalkozása kisiparos. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.³⁵⁹

Dóka József: Kecskeméten született 1910-ben. Anyja neve Vágó Anna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.³⁶⁰

Fakán István: Lajosmizsén született 1911-ben. Anyja neve Sisa Etelka. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.³⁶¹

Fekete József: Kecskeméten született 1916-ban. Anyja neve Csabai Borbála. Foglalkozása földműves. Részt vett Ágasegyházán a megmozdulásokban, 1956. november 1-jén tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.³⁶²

Gyuris József: Kecskeméten született 1929. március 5-én. Anyja neve Turi Rozália. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása traktorvezető. Utoljára a Kecskeméti Építőipari Vállalatnál dolgozott segédmunkásként. 1956. október 26-án Kecskeméten részt vett a börtön elfoglalásában, ekkor fegyvert is szerzett magának. Október 28-án társaival további fegyvereket szerzett a Helvéciai Á.G. 2. Sz. Üzemegységéből. Október 29-én bujkált a letartóztatás elől. Október 30-án jelentkezett Kecskeméten a homokbányai laktanyában, ahonnan kihallgatás után elengedték. 1957. március 9-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 14-én 3 év börtönre, 300 Ft vagyonelkobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. május 11-én elutasította a fellebbezését.

Gyuris Sándor: Kecskeméten született 1926. szeptember 23-án. Anyja neve Turi Rozália. Iskolai végzettsége 3 elemi. Önálló földművesként dolgozott. 1956. október 28-án testvérével és másokkal fegyvert szerzett a Helvéciai Á.G. 2. Sz. Üzemegységéből, ahol a Szabadságharcos Szövetség fegyvertára

³⁵⁸ TH V-150-364. 79.

³⁵⁹ TH V-150-364. 80.

³⁶⁰ TH V-150-364. 80.

³⁶¹ TH V-150-364. 80.

³⁶² TH V-150-364. 80.

volt. 1957-ben rendőri felügyelet alatt állt, rendőrségi kihallgatásakor megverték. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 14-én 3 hónap börtönre és 300 Ft vagyonekobjzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. május 11-én kegyelemben részesítette.

Holló Antal: Ágasegyházán született 1926. augusztus 29-én. Anyja neve Lengyel Teréz. Iskolai végzettsége 8 általános. Önálló földműves volt. 1956. október 28-án motorjával egy rövid szakaszon szállította Gyuris Józsefet. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 14-én bizonyíték hiányában felmentette.

Kasza Mihály: Kecskeméten született 1908. augusztus 13-án. Anyja neve Puhálák Terézia. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. Foglalkozása szabósegéd, később tanító. Az Ágasegyházi Általános Iskolában dolgozott. 1950-ben koholt vádak alapján elbocsátották. 1956. november 1-jén a községi nemzeti bizottság vezetőjévé választották. Utána beszédet tartott, melyben az addigi elnyomásról beszélt. Később részt vett a járási nemzeti bizottság alakuló ülésén, és Kecskemétről fegyvert kért és vitt a községi nemzetőrségnek. 1957. március 9-e és március 20-a között előzetes letartóztatásban volt, utána szabadlábon védekezett. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 14-én 8 hónap felfüggesztett börtönre és 400 Ft vagyonekobjzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. február 24-én felmentette.

Kovács János: Kecskeméten született 1914-ben. Anyja neve Kiss Terézia. A forradalom alatt Bús György lemondása után a nemzetőrség parancsnoka lett. Nem indult ellene eljárás.³⁶³

Kulcsár József: Ágasegyházán született 1930. február 26-án. Anyja neve Kovács Erzsébet. Iskolai végzettsége 8 általános. 1944-ben vonult be katonának, ahonnan örvezetőként szerelt le. Az Ágasegyházi Állami Gazdaságban dolgozott mint mezőgazdasági dolgozó. 1956. október 28-án több társával együtt tüntetést szervezett, melynek során Kneisz István rendőr törzsőrmestertől követelték a fegyverek begyűjtését és a pártirodában megsemmisítették a kommunista jelképeket. Október 29-én részt vett a nemzetőrség megalakításában. 1957. szeptember 18-án letartóztatták. A Szegedi Katonai Bíróság 1957. november 19-én 1 év 6 hónap börtönre, lefokozásra, vagyona negyedrészének elkobzására és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. január 8-án 6 hónap börtönre, lefokozásra, vagyona negyedrészének elkobzására és 1 év jogvesztésre változtatta az ítéletet.

Lukács József: Fülöpszálláson született 1912-ben. Anyja neve Viktor Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.³⁶⁴

³⁶³ TH V-150-364. 79.

³⁶⁴ TH V-150-364. 80.

Matkai Károly ifj.: Köröstarcsán született 1900-ban. Anyja neve Szabó Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.³⁶⁵

Nádasdi János: Kecskeméten született 1901. július 27-én. Anyja neve Gömöri Ilona. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása önálló földműves. 1956. október 28-án Nádasdi János több társával együtt tüntetést szervezett. Kneisz István rendőr törzsőrmestertől követelték, hogy gyűjtse be a kommunistáknál lévő fegyvereket, és tegyen nemzetiszínű zászlót a rendőrség épületére. Kneisz István csak az utóbbit teljesítette. Utána a tüntetők kinyitatták Farkas László párttitkárral a párthelyiséget, és megsemmisítették a kommunista jelképeket. A párthelyiség bejárata fölé Balogh István hadnagy kitűzte a magyar zászlót. Október 29-én a tanácsházán követelték a nemzetőrség megalakítását, Nádasdi János ekkor sikeresen szólalt fel a Farkas László községi- és Jávorcsik Ferenc alapszervi párttitkár beválasztása ellen. 1957. szeptember 18-án letartóztatták. A Szegedi Katonai Bíróság 1957. november 19-én 4 év börtönre, vagyona fele részének elkobzására és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. január 8-án elutasította a fellebbezését.

Varga Imre: Izsákon született 1923-ban. Anyja neve Polgár Julianna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.³⁶⁶

BALLÓSZÖG

Október 26.

– Bodor András, a Ballószögi Általános Iskola tanítója, valamint Kelemen János, Kiss Mihály, Németh Ferenc, Bóta László, Steixner József és Szabó Lajos Helvécián leszedték a csillagokat a Borforgalmi Vállalat ottoni pincéjéről és az iskoláról. Utána átmentek Külsőballószögbe, ahol folytatták a csillagtalánítást. A kelőföldi iskola és a központi iskola könyvtárából kiválogatták az orosz vonatkozású könyveket, és megsemmisítették. Behatoltak a tanácsházára is, és az adóügyi iratokat szétdobálták.³⁶⁷ Az iratok elégetését ifjabb Wéber Aladár azonban megakadályozta.

– Este 7 óra körül Lajos László vezetésével egy tüntető csoport felkereste Putnoki Antalt, a helyi tévesz párttitkárát, és felszólították, hogy adja

³⁶⁵ TH V-150-364. 79.

³⁶⁶ TH V-150-364. 80.

³⁶⁷ BKMB B 1083/1957. Kelemen János és társai pere.

át a párttagsági könyvét. Putnoki Antal erre nem volt hajlandó, ezután a tüntetők eltávoztak.³⁶⁸

Október 27.

– Hajagos Antal Ballószögben megverte Kele Mihályt, aki téesszervező, majd a Rózsa Ferenc Téesz elnöke volt. Kele Mihály és felesége, aki viszont népi ülnök volt, a forradalom idején öngyilkos lett.³⁶⁹

Október 29.

– Kilenctagú forradalmi bizottság alakult a községben, elnöke Majoros Ottó téeszelnök lett.

Október 31.

– Újjáalakult a forradalmi bizottság, elnöke ifj. Wéber Aladár lett. Tagok: Walfold Ferenc, Koncz Ferenc, Kovács Péter, Nagy Balázs és Jávorka Péter. Megalakult a nemzetőrség is, melynek szintén Wéber Aladár lett a vezetője, és nemzetőr lett Végh László, Tamásfi Árpád, Iványi István és Balla László.³⁷⁰

*

Balla László: Kecskeméten született 1910-ben. Anyja neve Bertha Etel. Iskolai végzettsége 5 elemi. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. Az ellene indított bírósági eljárás során 1958 decemberében 1 év 2 hónap börtönbüntetésre ítélték.³⁷¹

Hajagos Antal: Kecskeméten született 1925. december 15-én. Anyja neve Berente Teréz. Iskolai végzettsége 5 elemi. Önálló földművesként dolgozott. 1956. október 27-én Ballószögben megverte Kele Mihályt, aki téesszervező és párttag volt korábban. Kele Mihály és felesége, aki népi ülnök volt, a forradalom idején öngyilkos lett. Hajagos Antal 1957. február 22-től közbiztonsági őrizetben, 1957. június 29-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. szeptember 8-án 5 év börtönre, teljes vagyonek kobzásra és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. november 18-án 5 év börtönre, 600 Ft vagyonek kobzásra és 5 év jogvesztésre módosította az ítéletet. 1960-ban hátralévő büntetését kegyelemből 3 évi próbaidőre felfüggesztették.

Iványi István: Kecskeméten született 1913-ban. Anyja neve ismeretlen. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása postai kézbesítő. A forradalom alatt

³⁶⁸ TH V-150-364. 85.

³⁶⁹ BKMÖL XXV. 30. B 421/1958. Hajagos Antal pere.

³⁷⁰ TH V-150-364. 86. Más adatok szerint a forradalmi bizottság átalakulásakor Jávorka Péter lett a testület elnöke, helyettese pedig ifj. Wéber Aladár.

³⁷¹ TH V-150-364. 86.

tagja lett a községi nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.³⁷²

Jávorka Péter: Izsákon született 1900-ban. Anyja neve Havel Magdolna. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja volt a községi forradalmi bizottságnak. Bírósági eljárást indítottak ellene, de ennek eredménye egyelőre ismeretlen.³⁷³

Koncz Ferenc: Kecskeméten született 1903-ban. Anyja neve Berta Julianna. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Az ellene indított bírósági eljárás során egy év börtönre ítélték.³⁷⁴

Kovács Péter: Kecskeméten született 1898-ban. Anyja neve Cáci Erzsébet. Iskolai végzettsége 5 elemi. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.³⁷⁵

Nagy Balázs: Nagybányán (Románia) született 1911-ben. Anyja neve Bán Mária. Iskolai végzettsége teológiai egyetem. Foglalkozása református lelkész. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.³⁷⁶

Tamásfi Árpád: Budapesten született 1903-ban. Anyja neve Tamásfi Izabella. Iskolai végzettsége 5 elemi. Foglalkozása kocsmáros. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.³⁷⁷

Végh László: Kecskeméten született 1914-ben. Anyja neve Dobi Magdolna. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.³⁷⁸

Walfold Ferenc: Budapesten született 1929-ben. Anyja neve Nemes Gabriella. Iskolai végzettsége érettségi. Repülős főhadnagy volt a Magyar Néphadseregben. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.³⁷⁹

Wéber Aladár ifj.: Kecskeméten született 1920-ban. Anyja neve Kurucz Berta. Iskolai végzettsége katonai akadémia. Foglalkozása katonatiszt, 1945 előtt repülős főhadnagy volt. A forradalom alatt a nemzeti bizottság és a nemzetőrség vezetője volt. A nemzetőrség számára Kecskemétről fegyvert hozott. Bírósági eljárás indult ellene, ennek eredménye egyelőre ismeretlen.³⁸⁰

³⁷² TH V-150-364. 86.

³⁷³ TH V-150-364. 86.

³⁷⁴ TH V-150-364. 86.

³⁷⁵ TH V-150-364. 86.

³⁷⁶ TH V-150-364. 86.

³⁷⁷ TH V-150-364. 85.

³⁷⁸ TH V-150-364. 86.

³⁷⁹ TH V-150-364. 85.

³⁸⁰ TH V-150-364. 85.

BUGAC

Október 27.

– Kósa István és Rác Imre Bugacon több kommunistát is felkeresett és megfenyegetett. Bizonyítani azonban később nem tudta ezt a bíróság, mert a terhelő tanúk részben visszavonták vallomásukat, részben nyilvánvalóan hazudtak.³⁸¹

– Ifj. Lovas László és Pataki Gyula két katonával találkozott a bugaci vasúti átjárónál. Megbeszélték, hogy a körzeti megbízottat lefegyverzik. Ekkor érkezett oda Bangó Sándor is. Az állami gazdaság irodája előtt további tíz-tizenöt fő, köztük Vakulya Dezső, Vakulya Pál és Márkus Dezső csatlakozott hozzájuk. Itt némi dulakodás után Pataki és Lovas lefegyverezte Szabó Géza rendőr törzsőrmestert. Bodnár András igazgató és Mikó István párttitkár ekkor megszökött. Bangó Sándor rövidesen visszaadta a rendőrnek a puskáját. A csoport az igazgató és párttitkár keresésére indult, majd mikor nem találták őket, az irodából eltávolították a csillagokat.³⁸²

– Hamarosan a helyszínre érkezett Szekeres János rendőr törzsőrmester, a bugaci rendőrőrs parancsnoka és Berta János rendőr őrmester. Pataki Gyula és Lovas László megpróbálta lefegyverezni őket, de ez nem sikerült. Szekeres János felszólítására a tüntetés feloszlott.³⁸³

Október 28.

– Kurucz Bálint vb-elnök összehívta a vezetőket a tanácsra. Itt Kurucz Bálint, Keresztes Benedek, Szekeres János rendőr törzsőrmester, az őrsparancsok és a községi párttitkár megbeszélést tartott. Elhatározták, ha a nép követeli, megalakítják a nemzeti bizottságot. Arról is megegyeztek, hogy nem lövetnek, csak ha a rendőrséget támadás éri.

– Bán János meg akarta verni Besze Kálmán DÉFOSZ-titkárt, Kósa István azonban nem engedte. Bán János október 31-én is megfenyegetett kommunistákat, igazgató kijelentéseket tett.³⁸⁴

– Munkástanácsot választott a Bugaci Állami Gazdaság, elnöke Fehér Károly lett.³⁸⁵ Bekerült Molnár Mihály, Szél János, Csendes Mihály, Nagy Mária, Raffai István, Balázs József, Laczi Mihály, Bányai István, Vakulya Imre, Bekkel Pál, Rokolya Sándor, Kecskés István, Kiss Mi-

³⁸¹ BKMÖL XXV. 30. B 1088/1957. Kósa István és Rác Imre pere.

³⁸² BKMB B 1056/1957. Pataki Gyula és társai pere.

³⁸³ TH V-150-364. 80.

³⁸⁴ BKMÖL XXV. 30. B 1123/1957. Bán János pere.

³⁸⁵ BKMB B 1056/1957. Pataki Gyula és társai pere.

hály,³⁸⁶ valamint Pataki Gyula is. Itt egyébként megjelent az igazgató is, és beszámoltatták a munkájáról, majd eltávolították.

Október 29.

– Antal Péter vezetésével egy küldöttség követelte a tanácselnöktől a nemzeti bizottság megalakítását. Kurucz Bálint vb-elnök ezután két-három tagú küldöttség élén kereste fel Sinkó Sándor tanárt, és felkérte a nemzeti bizottság alakuló gyűlésének a levezetésére. Sinkó Sándor megkérte ifj. Faragó Imrét, hogy szavaljon a gyűlésen. Keresztes Benedek utasítására ifj. Faragó Imre a moziterembe hívta össze a falu lakosságát. A gyűlésen Sinkó Sándor községi tanító elnökölt. Dél körül Kurucz Bálint vb-elnök nyitotta meg a gyűlést, amelyen mintegy kétszázan lehettek. Az elvtárs megszólításra sokan tiltakoztak. Újvári László javasolta, hogy a tanácselnök és az őrsparancsnok számoljon be eddigi cselekedeteiről.³⁸⁷ Ezután Sinkó Sándor ismertette a gyűlés célját, és a nemzeti bizottság megválasztásának módját. Faragó Imre felovasta az Októberi gyász című versét.³⁸⁸ Rigó József iskolaigazgató javaslatot tett a nemzeti bizottság elnökének személyére,³⁸⁹ de a jelenlevők közfelkiáltással jelölőbizottságot választottak, amely elvonult a tanácsházára, ott történt a nemzeti bizottsági tagok jelölése. Utána az emberek kézfeltartással választották meg a jelöltek közül a tagokat. Bugac Község Nemzeti Bizottságának elnöke Faragó Imre, helyettese Sinkó Sándor lett. Tagok: Kázmér Béláné, Kiss Mihály, Fekete György, dr. Kamarás Géza, dr. Szabó Gábor, Zöldág Imre,³⁹⁰ valamint Retkes János és Csenki Zoltán tanító.³⁹¹

– Kovács János is felszólalt a nemzeti bizottság alakuló gyűlésén, és követelte a rendőrség megszüntetését, vezetőjének leváltását, mert az korábban állítólag lövetéssel fenyegetőzött. Javasolta, hogy a megalakítandó nemzetőrség vezetője D. Kovács Benjámint legyen. Maga is beállt nemzetőrnek.³⁹² Utána többen követelték a rendőrség leszerelését, a nemzetőrség megválasztását. Egy Varga nevű cipész is követelte Szekeres Jánosnak, a rendőrség vezetőjének az eltávolítását.

– D. Kovács Benjámint, akinek a ragadványneve Daca volt, többszöri hívásra jelent meg a nemzeti bizottság alakuló ülésén, ahol beszédet mondott, rendre és nyugalomra intette az embereket. Azzal a feltétellel vál-

³⁸⁶ TH V-150-364. 84. A forrás szerint Molnár Mihály volt a munkástanács elnöke.

³⁸⁷ TH V-150-364. 83.

³⁸⁸ BKMB B 1125/1957. ifj. Faragó Imre és társai pere. A verset 1956. október 25-27. között írta ifj. Faragó Imre. A peranyagban található saját kezével lejegyzett változatot 1957. február 11-én a rendőrségen emlékezetből rekonstruálta.

³⁸⁹ TH V-150-364. 81.

³⁹⁰ TH V-150-364. 83.

³⁹¹ BKMB B 1125/1957. ifj. Faragó Imre és társai pere.

³⁹² BKMÖL XXV. 30. B 1001/1957. Kovács János pere.

lalta a nemzetőrség parancsnokságát, ha a rendőrség is a helyén maradhat. A gyűlés ebbe beleegyezett, így D. Kovács Benjámint elvállalta a nemzetőrség ellenőrzését és irányítását. Éjszaka több embert behívtak nemzetőri szolgálatra. Kopasz Mihály, Szekeres János rendőr törzsőrmester, Kovács Béni, Szűcs László, Fodor Lajos fogtechnikus, Gera István, Privigyei Gyula rendőr őrmester, Újvári László, Fekete György, Tóth Imre tagja volt a nemzetőrségnek. Körülbelül húszfős volt a nemzetőrség, ebből ötven korábban csendőrök voltak: Tóth Imre, Kopasz Mihály, Zöldág János, Fekete László. Hét párttag is bekerült a testületbe. A rendőrségen először Szekeres János állította össze a nemzetőrök első névsorát. Ezt azonban D. Kovács Benjámint felülbírált, kihúzta a vb-elnököt és a helyettesét, és a párttagok egy részét. Megakadályozta, hogy a rendőrség parancsnokát, Szekeres Jánost bántalmazták, illetve, hogy az adóügyi iratokat elégezzék. A Bugaci Á.G. igazgatójának menedéket nyújtott.

– Hamarosan tüntetők követelték a begyűjtési iratok elégetését, de a nemzeti bizottság nem adta ki az iratokat. Éjszaka a lakosság elfoglalta a tanácsolóházát, és mégis elégette a begyűjtési iratokat. Szekeres János, a rendőrség parancsnoka kihívta a katonaságot, akik riasztólövéseket adtak le. Úgy értesítette a felettesét, hogy négy ember kereste őt. Egy főhadnagy ment ki egy teherautóval, vegyesen katonák és rendőrök. Mikor a tanácsolóházához értek, a főhadnagy a levegőbe lövetett.³⁹³ Ezután Szekeres János a katonákkal Kiskunfélegyházára menekült. Bugacon egyébként a forradalom előtt hat rendőr volt.

Október 30.

– D. Kovács Benjámint összeállította a nemzetőrök névsorát, a rendőröket is fölírta a névsor végére, és megbeszélte Faragó Imrével, hogy tagságukról szavazást tartanak. D. Kovács Benjámint reggel 8-kor felhívta Donáth Tibor századost, a járási rendőrkapitányt Kecskeméten, és beszámolt neki az eseményekről, illetve, hogy a nép nem akarta a rendőröket megtartani. Kérte, hogy küldjön két embert erősítésnek.

– Fekete György és Kopasz Mihály leszerelte Nagy György rendőr szakaszvezetőt.³⁹⁴ Többször teljesítettek őrszolgálatot is, november 7-ig voltak nemzetőrök.³⁹⁵

Október 31.

– Ismét népgyűlés volt, amelyet Faragó Imre nyitott meg, és beszédet mondott. Körülbelül négyszáz ember jelent meg. Szavaztak a nemzet-

³⁹³ BKMB B 1125/1957. ifj. Faragó Imre és társai pere.

³⁹⁴ BKMB B 1125/1957. ifj. Faragó Imre és társai pere.

³⁹⁵ BKMB B 1125/1957. ifj. Faragó Imre és társai pere.

őrség tagjairól, a rendőrök többsége nem kerülhetett be a nemzetőrségbe.³⁹⁶ A nemzetőrség parancsnoka tehát D. Kovács Benjámín, helyettese Kopasz Mihály lett. Tagok: Zöldág János, Fekete László, Bitó Ferenc, Tóth Imre, Kiss Adorján, Kázmér Béla, Kovács János.³⁹⁷ A rendőrök közül csak Szécsényit fogadta el a nép.

– Gyűjtést határoztak el a főváros megsegítésére.

November 2.

– A kecskeméti járási forradalmi bizottság alakuló ülésén Faragó Imre, D. Kovács Benjámín és dr. Kamarás orvos képviselte Bugacot. Faragó Imre követelte, hogy kommunisták ne kerüljenek be a testületbe. D. Kovács Benjámín fegyvert kért a nemzetőrség számára Donáth Tibortól.³⁹⁸

November 4.

– Kamarás orvos meghívta Kurucz Bálint vb-elnököt, és Keresztes Benedek vb-titkárt a nemzeti bizottság ülésére. Húszfősre egészítették ki a vb-t a nemzeti bizottság tagjaival.³⁹⁹

November 8.

– Visszatért Bugacra Szekeres János rendőrparancsnok. November közepén ő ajánlotta D. Kovács Benjámint vb-elnökk helyettesnek.

November 10.

– Visszatértek a régi tanácsi vezetők, de egy ideig párhuzamosan létezett a nemzeti bizottság a tanács mellett.⁴⁰⁰

November 12.

– D. Kovács Benjámín lemondott a nemzetőrség parancsnoki tisztségéről.

November közepe

– Együttes ülést tartott a községi tanács vb és a nemzeti bizottság. Ezen a vb-ülésen részt vett Hajek László és Vörös Vilmos is a járási tanácstól. A vb-ben a régi tagok közül csak hárman maradtak, a többi tizenhét tag a nemzeti bizottság tagja volt. Elnökk helyettesként Faragó Imre és D. Ko-

³⁹⁶ BKMB B 1125/1957. ifj. Faragó Imre és társai pere.

³⁹⁷ TH V-150-364. 83.

³⁹⁸ BKMB B 1125/1957. ifj. Faragó Imre és társai pere.

³⁹⁹ BKMB B 1125/1957. ifj. Faragó Imre és társai pere.

⁴⁰⁰ BKMB B 1125/1957. ifj. Faragó Imre és társai pere.

vács Benjámint neve merült fel, a járási tanács D. Kovács Benjámint támogatta, és meg is választották. Az adó- és szociális ügyek tartoztak rá. 1957 februárjáig volt tagja a vb-nek.

November 20.

– A községi pártszervezet megalakításának napján Vakulya Pál több kommunistát megfenyegetett.⁴⁰¹

*

Balázs József: Orgoványon született 1918-ban. Anyja neve Cirkos Julianna. Iskolai végzettsége 3 elemi. Foglalkozása juhász. A forradalom alatt tagja lett a Bugaci Állami Gazdaság Forradalmi Munkástanácsának.⁴⁰²

Bán János: Kerekegyházán született 1900. november 27-én. Anyja neve Lakatos Julianna. Iskolai végzettsége 1 elemi. Önálló földműves volt. 1956. október 28-án meg akarta verni Besze Kálmán DÉFOSZ-titkárt, Kósa István azonban nem engedte. 1956. október 31-én is megfenyegetett kommunistákat, izgatató kijelentéseket tett. 1957. július 17-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 19-én 1 év 6 hónap börtönre, 2000 Ft vagyonelkobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte.

Bátyai István: Kecskeméten született 1913-ban. Anyja neve Csontos Magdolna. Foglalkozása állami gazdasági dolgozó. A forradalom alatt tagja lett a Bugaci Állami Gazdaság Forradalmi Munkástanácsának.⁴⁰³

Bekkel Pál: Budapesten született 1920-ban. Anyja neve Ráth Erzsébet. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. Foglalkozása bérelszámoló. 1945 előtt köztisztviselő volt. A forradalom alatt tagja lett a Bugaci Állami Gazdaság Forradalmi Munkástanácsának.⁴⁰⁴

Bitó Ferenc: Szegeden született 1905-ben. Anyja neve Tóth Etelka. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása önálló földműves. 1945 előtt csendőr őrmester volt. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek.⁴⁰⁵

Csendes Mihály: Jakabszálláson született 1927-ben. Anyja neve Kocsis Rozália. Iskolai végzettsége mezőgazdasági technikum. Foglalkozása növényápolási brigádfőnök. A forradalom alatt tagja lett a Bugaci Állami Gazdaság Forradalmi Munkástanácsának.⁴⁰⁶

⁴⁰¹ BKMB B 1056/1957. Pataki Gyula és társai pere.

⁴⁰² TH V-150-364. 84.

⁴⁰³ TH V-150-364. 84.

⁴⁰⁴ TH V-150-364. 84.

⁴⁰⁵ TH V-150-364. 83.

⁴⁰⁶ TH V-150-364. 84.

D. Kovács Benjámín (Daca): Szalkszentmártonban született 1904. október 31-én. Anyja neve K. Kovács Zsófia. Iskolai végzettsége 6 elemi. Önálló földművesként dolgozott. Apja 1919-ben a szalkszentmártoni direktórium tagja volt. 1925-től csendőr. 1944 októberében kivált alakulatából, és hazament. 1944 decembere és 1945 márciusa között a bugaci rendőrőrs parancsnoka volt. Jelentkezett az új honvédségbe, Hajmáskéren kiképzést kapott. 1945. június 4-én szerelt le. 1947-ben vizsgálatot indítottak ellene, de nem találtak terhelő tényeket a tevékenységével kapcsolatban. 1956. október 29-én szüretelt, és többszöri hívásra jelent meg a nemzeti bizottság alakuló ülésén, ahol aztán beszédet mondott. Nemzetőrséget alakítottak, parancsnokának D. Kovács Benjámint választották. Megakadályozta, hogy a rendőrség parancsnokát, Szekeres Jánost bántalmazzák, illetve, hogy az adóügyi iratokat elégessék. Összeállította a nemzetőrök névsorát, és megszavaztatta a nemzeti bizottsággal. November 4. előtt Kecskeméten járt, fegyvert kért a nemzetőrség számára. A Bugaci Á.G. igazgatójának menedéket nyújtott. 1956. november 12-ig volt a nemzetőrség parancsnoka. Utána a nemzeti bizottság megválasztotta a községi tanács vb-elnökhelyettesének, amihez a járási tanács is hozzájárult. 1957 februárjában mondott le erről a tisztségről. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 16-án 1 év 2 hónap börtönre, 2000 Ft vagyonek Kobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. október 29-én új eljárást rendelt el, melynek eredménye ismeretlen.

Faragó Imre: Tázlaron született 1929. december 17-én. Anyja neve Kun Borbála. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. Földnyilvántartóként dolgozott az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal bugaci kirendeltségén. 1946-ban Kiskunfélegyházán belépett az Isteni Ige Társasága nevű szerzetesrendbe, 1948-ban kispapjelölt lett. 1951-ben érettségizett a pannonhalmi apátság gimnáziumában. 1952-ben kilépett a rendből. Utána különböző hivatalokban dolgozott. 1956. október 26-án Kiskunfélegyházán részt vett a tüntetésen, melynek hatására Októberi gyász címmel verset írt. 1956. október 29-én, a községi nemzeti bizottság alakuló ülésén felolvasta a verset. A nemzeti bizottság vezetője Faragó Imre lett. Október 31-én gyűlést tartottak. Itt Faragó Imre beszédet mondott, majd jóváhagyták a nemzetőrség névsorát. November 2-án Faragó Imre részt vett a járási forradalmi bizottság ülésén, ahol többször is felszólalt. November 4-e után tagja lett a községi tanács vb-nek. 1957. február 11-e és május 3-a között internálták Kistarcsára. 1957. június 15-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 16-án 3 év 2 hónap börtönre, 500 Ft vagyonek Kobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. október 29-én 1 év 10 hónap börtönre csökkentette a büntetését a mellékbüntetések változatlanul hagyásával.

Fehér Károly: Kecskeméten született 1913-ban. Anyja neve Baranyi Viktória. Foglalkozása raktáros. A forradalom alatt tagja lett a Bugaci Állami Gazdaság Forradalmi Munkástanácsának.⁴⁰⁷

Fekete György: Kiskunfélegyházán született 1919. szeptember 4-én. Anyja neve Ónodi Anna. Iskolai végzettsége 6 elemi. Önálló földművesként dolgozott. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak. 1956. október 29-től nemzetőr volt Bugacon. 1956. október 30-án Kopasz Mihállyal közösen leszerelték Nagy György rendőr szakaszvezetőt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 16-án 1 év felfüggesztett börtönre és 500 Ft vagyonekobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. október 29-én a vagyonekobzást mellőzte.

Fekete László: Kiskunfélegyházán született 1919-ben. Anyja neve Ónodi Anna. Foglalkozása önálló földműves. 1945 előtt csendőr őrmester volt. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek.⁴⁰⁸

Kamarás Géza dr.: Budapesten született 1917-ben. Anyja neve Fleischmann Janka. Iskolai végzettsége egyetem. Foglalkozása orvos. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak.⁴⁰⁹

Kázmér Béla: Nemesabonyban (Szlovákia) született 1915-ben. Anyja neve Rácz Erzsébet. Iskolai végzettsége 4 polgári. Foglalkozása bérszámfejtő és kisiparos. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek.⁴¹⁰

Kázmér Béláné: Kiskunfélegyházán született 1920-ban. Anyja neve Palotás Anna. Iskolai végzettsége 4 polgári. 1956-ban a községi tanácsnál dolgozott. A forradalom alatt a nemzeti bizottság tagja lett.⁴¹¹

Kecskés István: Csép községben született 1918-ban. Anyja neve Berecz Mária. Iskolai végzettsége 4 polgári. Foglalkozása villanyszerelő. A forradalom alatt tagja lett a Bugaci Állami Gazdaság Forradalmi Munkástanácsának.⁴¹²

Kiss Adorján: Magyarbánhegyesen született 1926-ban. Anyja neve Dóka Mária. Foglalkozása földműves és kisiparos. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek.⁴¹³

Kiss Mihály: Anyja neve Babics Rozália. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása kovácsmester. A forradalom alatt tagja lett a Bugaci Állami Gazdaság Forradalmi Munkástanácsának.⁴¹⁴

⁴⁰⁷ TH V-150-364. 83.

⁴⁰⁸ TH V-150-364. 83.

⁴⁰⁹ TH V-150-364. 82.

⁴¹⁰ TH V-150-364. 83.

⁴¹¹ TH V-150-364. 82.

⁴¹² TH V-150-364. 84.

⁴¹³ TH V-150-364. 83.

⁴¹⁴ TH V-150-364. 84.

Kiss Mihály: Kiskunfélegyházán született 1910-ben. Anyja neve Iványi Ágnes. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak.⁴¹⁵

Kopasz Mihály: Kecskeméten született 1915. január 15-én. Anyja neve Szász Erzsébet. Iskolai végzettsége 4 elemi. Önálló földművesként dolgozott. 1945. októberéig amerikai hadifogságban volt. Egy évig rendőri felügyelet alatt állt. Kopasz Mihály 1941-45 között csendőr szakaszvezető volt. 1956. október 29-én részt vett a nemzeti bizottság alakuló ülésén, a nemzetörség parancsnokhelyettese lett. 1956. október 30-án leszerelték Nagy György rendőr szakaszvezetőt. Többször teljesített őrszolgálatot, november 7-ig volt nemzetőr. 1957. február 8-án letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 16-án 1 év 6 hónap börtönre, 500 Ft vagyonekobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. október 29-én elutasította a fellebbezését.

Kósa István: Kecskeméten született 1912. március 14-én. Anyja neve Tüskés Mária. Iskolai végzettsége 5 elemi. Önálló földművesként dolgozott. A vádirat szerint 1956. október 27-én Kósa István és Rácz Imre Bugacon több kommunistát is felkeresett és megfenyegetett. Bizonyítani azonban nem tudta ezt a bíróság, mert a terhelő tanúk részben visszavonták vallomásukat, részben nyilvánvalóan hazudtak. 1957. július 4-e és 1957. december 18-a között előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. január 14-én felmentette.

Kovács János: Kecskeméten született 1931. november 7-én. Anyja neve Kovács Teréz. Iskolai végzettsége 6 elemi. Lakatosként dolgozott a kecskeméti Épületgép Karbantartó Vállalatnál. 1956. október 26-án részt vett a kecskeméti megmozdulásokon, majd hazament. 1956. október 29-én Bugacon felszólalt a nemzeti bizottság alakuló gyűlésén, és követelte a rendőrség megszüntetését, és vezetőjének leváltását, mert az korábban állítólag lövéssel fenyegetőzött. Javasolta, hogy a megalakítandó nemzetörség vezetője D. Kovács Benjámint legyen. Maga is beállt nemzetőrnek. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. szeptember 6-án 1 év 6 hónap börtönre, 500 Ft vagyonekobzásra és 1 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. április 22-én 1 év felfüggesztett börtönre csökkentette a büntetését, a mellékbüntetések megmaradtak.

Laczi Mihály: Jászkarajenőn született 1927-ben. Anyja neve Dankó Erzsébet. Iskolai végzettsége 7 általános. Foglalkozása állattenyésztési brigádvezető. A forradalom alatt tagja lett a Bugaci Állami Gazdaság Forradalmi Munkástanácsának.⁴¹⁶

Lovas László ifj.: Szankon született 1929. november 8-án. Anyja neve

⁴¹⁵ TH V-150-364. 82.

⁴¹⁶ TH V-150-364. 84.

Szabó Klára. Iskolai végzettsége 8 általános. Önálló földművesként dolgozott. 1957. október 27-én Pataki Gyula, ifj. Lovas László és Bangó Sándor illetve két honvéd elhatározta, hogy a körzeti megbízottat lefegyverezik. Az állami gazdaság irodája előtt további 10-15 fő, köztük Vakulya Dezső és Vakulya Pál csatlakozott hozzájuk. Itt némi dulakodás után Pataki Gyula és Lovas László lefegyverezte Szabó Géza rendőr törzsőrmestert. Bodnár András igazgató és Mikó István párttitkár ekkor elmenekült. Bangó Sándor rövidesen visszaadta a rendőrnek a puskáját. A csoport az irodából eltávolította a csillagokat. 1957. június 1-je és június 3-a között rendőri őrizetben, 1957. július 2-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. október 10-én 1 év 6 hónap börtönre, 300 Ft vagyonek kobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. március 5-én 1 évre csökkentette a börtönbüntetését a mellékbüntetések érintetlenül hagyásával.

Molnár Mihály: Kerekegyházán született 1930-ban. Anyja neve Blanka Eszter. Iskolai végzettsége mezőgazdasági technikum. Foglalkozása állattenyésztési agronómus. A forradalom alatt a Bugaci Állami Gazdaság Forradalmi Munkástanácsának elnöke lett.⁴¹⁷

Nagy Mária: Kiskunfélegyházán született 1931-ben. Anyja neve Pálfi Erzsébet. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása mezőgazdasági munkás. A forradalom alatt tagja lett a Bugaci Állami Gazdaság Forradalmi Munkástanácsának.⁴¹⁸

Pataki Gyula: Szegeden született 1933. április 22-én. Anyja neve Pataki Erzsébet. Iskolai végzettsége 2 elemi. Traktorvezető volt a Bugaci Állami Gazdaságban. Pataki Gyula 1957. október 27-én két katonával találkozott a bugaci vasúti átjárónál. Megbeszélték, hogy a körzeti megbízottat lefegyverezik. Ekkor érkezett oda ifj. Lovas László és Bangó Sándor. Az állami gazdaság irodája előtt további 10-15 fő, köztük Vakulya Dezső és Vakulya Pál, csatlakozott hozzájuk. Itt némi dulakodás után Pataki és Lovas lefegyverezte Szabó Géza rendőr törzsőrmestert. Bodnár András igazgató és Mikó István párttitkár ekkor megszökött. Bangó Sándor rövidesen visszaadta a rendőrnek a puskáját. A csoport az igazgató és a párttitkár keresésére indult, majd mikor nem találták őket, az irodából eltávolították a csillagokat. Október 28-án munkástanácsot választott az állami gazdaság, elnöke Fehér Károly lett, és bekerült Pataki Gyula is. Itt egyébként megjelent az igazgató is, és beszámoltatták a munkájáról, majd elküldték. Pataki Gyula november elején megverte Gál Sándor mezőőrt. 1957. június 1-jén letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. október 10-én 3 év börtönre, teljes vagyonek kobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. március 5-én elutasította a fellebbezését.

⁴¹⁷ TH V-150-364. 83.

⁴¹⁸ TH V-150-364. 84.

Rácz Imre: Kiskunfélegyházán született 1912. január 22-én. Anyja neve Kocsis Erzsébet. Iskolai végzettsége 3 elemi. Önálló földművesként dolgozott. A vádirat szerint 1956. október 27-én Kósa István és Rácz Imre Bugacon több kommunistát is felkeresett és megfenyegetett. Bizonyítani azonban nem tudta ezt a bíróság, mert a terhelő tanúk részben visszavonták vallomásukat, részben nyilvánvalóan hazudtak. 1957. július 1-től 1957. december 18-ig előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. január 14-én felmentette.

Raffai István: Varsányban született 1921-ben. Anyja neve ismeretlen. Iskolai végzettsége mezőgazdasági technikum. Foglalkozása baromfitelepvezető. A forradalom alatt tagja lett a Bugaci Állami Gazdaság Forradalmi Munkástanácsának.⁴¹⁹

Rokolya Sándor: Szankon született 1912-ben. Anyja neve Ördögh Viktória. Iskolai végzettsége 4 polgári. Foglalkozása lakatos és gépkocsivezető. A forradalom alatt tagja lett a Bugaci Állami Gazdaság Forradalmi Munkástanácsának.⁴²⁰

Sinkó Sándor: Csongrádon született 1911-ben. Anyja neve Pintér Anna. Iskolai végzettsége tanítóképző. Tanítóként dolgozott a Bugaci Általános Iskolában. A forradalom alatt a községi nemzeti bizottság elnöke lett.⁴²¹

Szabó Gábor dr.: Kecskeméten született 1922-ben. Anyja neve Siró Katalin. Iskolai végzettsége egyetem. Foglalkozása állatorvos. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁴²²

Szél János: Kecskeméten született 1902-ben. Anyja neve Mészáros Ilona. Iskolai végzettsége 4 középiskola. Foglalkozása gyümölcskertész. A forradalom alatt tagja lett a Bugaci Állami Gazdaság Forradalmi Munkástanácsának.⁴²³

Tóth Imre: Apostagon született 1912-ben. Anyja neve Nagy Julianna. Foglalkozása önálló földműves. 1945 előtt csendőr őrmester volt. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek.⁴²⁴

Vakulya Dezső: Kecskeméten született 1915. március 26-án. Anyja neve Görög Etel. Iskolai végzettsége 6 elemi. Földművesként dolgozott a Bugaci Állami Gazdaságban. 1957. október 27-én az állami gazdaság irodájánál részt vett Szabó Géza rendőr törzsőrmester lefegyverzésében, majd a csillagok eltávolításában, másnap a munkástanács megválasztásában. 1957. június

⁴¹⁹ TH V-150-364. 84.

⁴²⁰ TH V-150-364. 84.

⁴²¹ TH V-150-364. 82.

⁴²² TH V-150-364. 82.

⁴²³ TH V-150-364. 83.

⁴²⁴ TH V-150-364. 83.

1-től június 4-ig rendőrségi őrizetben, 1957. július 2-tól előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. október 10-én 1 év börtönre, 300 Ft pénzbírságra és 1 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. március 5-én 6 hónap börtönre csökkentette a büntetését, a mellékbüntetésekét mellőzte.

Vakulya Imre: Kiskunfélegyházán született 1927-ben. Anyja neve Fekete Mária. Iskolai végzettsége 4 polgári. Foglalkozása csoportvezető. A forradalom alatt tagja lett a Bugaci Állami Gazdaság Forradalmi Munkástanácsának.⁴²⁵

Vakulya Pál: Kiskunfélegyházán született 1914. június 30-án. Anyja neve Némedi Varga Erzsébet. Iskolai végzettsége 4 elemi. Önálló földművesként dolgozott. 1957. október 27-én az állami gazdaság irodájánál részt vett Szabó Géza rendőr törzsőrmester lefegyverzésében, majd a csillagok eltávolításában, másnap a munkástanács megválasztásában. 1956. november 20-án, a községi pártszervezet megalakításának napján Vakulya Pál több kommunistát megfenyegetett. 1957. június 12-től június 15-ig rendőrségi őrizetben, 1957. július 2-tól előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. október 10-én 8 hónap börtönre, 300 Ft pénzbírságra és 1 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. március 5-én 6 hónap börtönre csökkentette a büntetését, a mellékbüntetésekét mellőzte.

Zöldág Imre: Szankon született 1906-ban. Anyja neve Glumercz Erzsébet. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁴²⁶

Zöldág János: Kecskeméten született 1914-ben. Anyja neve Glumercz Erzsébet. Foglalkozása önálló földműves. 1945 előtt csendőr őrmester volt. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁴²⁷

FÜLÖPHÁZA

Október 27.

– Tüntetés volt a községben.⁴²⁸

Október 28.

– Hegedüs Ferenc községi párttitkár, Nyúl János tanácselnök és Pál István békebizottsági titkár gyűlést hívott össze a tanácsházára. A gyűlés

⁴²⁵ TH V-150-364. 84.

⁴²⁶ TH V-150-364. 82.

⁴²⁷ TH V-150-364. 83.

⁴²⁸ TH V-150-364. 86.

levezetésére Herpay László iskolaigazgatót kérték fel.

– Gróf Antal rendőr törzsőrmester, a körzeti megbízott még előző este karhatalmi erősítést kért a katonaságtól. A katonák október 28-án délelőtt elvitték idősebb és ifjabb Vincze Lászlót valamint Vincze Imrét, mert azok embereket toboroztak a gyűlésre. Rövidesen azonban elengedték őket.

– A gyűlés az iskolában zajlott, nemzeti bizottságot választottak, melybe bekerült ifj. Vincze László, id. Oláh János, de Hegedűs Ferenc párttitkár is. Elnöke Herpay László lett. Nemzetőrséget is alakítottak, melynek tagja lett Takács Lajos, ifj. F. Kiss Imre, ifj. Helenkár István, Helenkár János, Helenkár Ferenc, ifj. Festő Lajos, Csősz Sándor, Gubicza József, Mezei István, Kecskeméti Ferenc.⁴²⁹ A parancsnok Csernák Ferenc, a községi tanácselnök helyettese lett. Ifj. Vincze Lászlót és Gubicza Józsefet választották küldöttnek november másodikára, a járási forradalmi bizottság ülésére.

November 3.

– Gróf Antal rendőrt elhelyeztették a községből, és lemondatták a tanácselnököt. Átalakították a nemzeti bizottságot, melynek id. Oláh János lett az elnöke, Takács Lajos pedig a titkára. Tagok: Nagy Lajos, Volenszki Imre, Gy. Tóth Pál, id. Vincze László, ifj. Vincze László Kiss Imre, Görbe Mátyás, Gubicza József.

November közepe

– Id. Vincze László felelősségre vonta a téceszelnököt.

1956 decembere

– A járási tanácselnök utasítására kiegészítették a községi tanács vb-t a nemzeti bizottság tagjaival. 1957. február 21-ig maradhettek vb-tagok.

*

Csősz Sándor: Fülöpszálláson született 1931-ben. Anyja neve Pinczel Erzsébet. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek.⁴³⁰

F. Kiss Imre ifj.: Fülöpházán született 1926. augusztus 18-án. Anyja neve G. Kiss Eszter. Iskolai végzettsége 8 általános. Önálló földműves volt. Október 28-án tagja lett a nemzetőrségnek. 1957. június 20-án letartóztatták. A

⁴²⁹ TH V-150-364. 88.

⁴³⁰ TH V-150-364. 88.

Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 17-én 8 hónap börtönre ítélte.

Festő Lajos ifj.: Fülöpházán született 1930-ban. Anyja neve Szelei Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁴³¹

Földvári Imre: Fülöpházán született 1906. június 21-én. Anyja neve Győri Mária. Iskolai végzettsége 3 elemi. Önálló földművesként dolgozott, a helyi téesszel éppen perben állt határvíta miatt. Valószínűleg ezért indítottak ellene eljárást. 1957. június 14-től 1958. február 7-ig előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 17-én felmentette.

Görbe Mátyás: Kerekegyházán született 1914-ben. Anyja neve Bujdosó Borbála. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴³²

Gubicza József: Tatárszentgyörgyön született 1922-ben. Anyja neve Szabó Rozália. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak.⁴³³

Gy. Tóth Pál: Kerekegyházán született 1915-ben. Anyja neve Balázs Erzsébet. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt a nemzeti bizottság tagja lett. Nem indult ellene eljárás.⁴³⁴

Helenkár Ferenc: Szabadszálláson született 1926-ban. Anyja neve Szénási Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁴³⁵

Helenkár István ifj.: Kecskeméten született 1921-ben. Anyja neve Szénási Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁴³⁶

Helenkár János: Szabadszálláson született 1924-ben. Anyja neve Szénási Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁴³⁷

Kecskeméti Ferenc: Kerekegyházán született 1912-ben. Anyja neve Dani Erzsébet. Foglalkozása cipész kisiparos. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek.⁴³⁸

Kiss Imre: Fülöpszálláson született 1898-ban. Anyja neve Dobróczy Juliana. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizott-

⁴³¹ TH V-150-364. 88.

⁴³² TH V-150-364. 87.

⁴³³ TH V-150-364. 87.

⁴³⁴ TH V-150-364. 87.

⁴³⁵ TH V-150-364. 88.

⁴³⁶ TH V-150-364. 88.

⁴³⁷ TH V-150-364. 88.

⁴³⁸ TH V-150-364. 88.

ságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴³⁹

Mezei István: Kerekegyházán született 1923-ban. Anyja neve Juhász Ilona. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek.⁴⁴⁰

Nagy Lajos: Kecskeméten született 1903-ban. Anyja neve Tóth Anna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴⁴¹

Oláh János id.: Kecskeméten született 1898-ban. Anyja neve Bartusz Terézia. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt a községi nemzeti bizottság elnöke lett. Bírósági eljárást indítottak ellene, melynek során 1 év börtönre ítélték.⁴⁴²

Pál Sándor: Kerekegyházán született 1894. február 25-én. Anyja neve Szegedi Mária. Iskolai végzettsége 2 elemi. Fogatos és gulyás volt a Fülöpházi Szabadság Téészben. 1950-ben 32 kat. h. földdel lépett be a téészbe. 1956 novemberében, mikor a téész további sorsáról határoztak, Pál Sándor szidalmazta a kommunistákat. Később is izgató kijelentéseket tett. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. április 28-án 6 hónap felfüggesztett börtönre ítélte.

Takács Lajos: Döbröközben született 1931. október 3-án. Anyja neve Komáromi Anna. Iskolai végzettsége 4 polgári. Önálló földművesként dolgozott. Nagymaroson, a Nagy-Balogh János-féle képzőművészeti kollégiumban grafikus szakon tanult néhány hónapig. 1956. október 28-án tagja lett a nemzetőrségnek. November 3-án Gróf Antal rendőrt elhelyeztették a községből, és lemondatták a tanácselnököt. Átalakították a nemzeti bizottságot, Takács Lajos a testület titkára lett. 1956 decemberében bekerült a községi tanács vb-be. 1957. június 13-án letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 17-én 1 év börtönre ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1958. október 20-án 8 hónapra csökkentett.

Vincze László id.: Fülöpházán született 1902. október 25-én. Anyja neve Balla Teréz. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása gulyás, téésztág volt. 1957 tavaszán eladta a földjét, és Budapestre költözött. 1956. október 28-án délelőtt a katonák letartóztatták, mert embereket toborzott a nemzeti bizottság alakuló gyűlésére. Rövidesen azonban elengedték. Valószínűleg tagja lett a nemzeti bizottságnak és a nemzetőrségnek. Id. Vincze László 1956. november közepén megpofozta a téészelnököt. 1957 elején, a téész feloszlásakor kilépett a téészből. 1957. június 13-án letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 17-én 8 hónap börtönre ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1958. október 20-án helybenhagyott.

⁴³⁹ TH V-150-364. 87.

⁴⁴⁰ TH V-150-364. 88.

⁴⁴¹ TH V-150-364. 87.

⁴⁴² TH V-150-364. 86.

Vincze László ifj.: Kecskeméten született 1929. június 27-én. Anyja neve Újszászi Eszter. Iskolai végzettsége 8 általános. Téesztag és építésvezető volt a Fülöpházi Szabadság Téeszben. 1956. október 28-án délelőtt a katonák elvitték ifj. Vincze Lászlót, édesapját és Vincze Imrét, mert embereket toboroztak a nemzeti bizottság alakuló gyűlésére. Rövidesen azonban elengedték őket. A gyűlés az iskolában zajlott, nemzeti bizottságot választottak, melybe bekerült ifj. Vincze László is. Ifj. Vincze Lászlót és Gubicza Józsefet választották küldöttnek november 2-ára a járási forradalmi bizottság ülésére. 1957. szeptember 29-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 17-én 1 év 8 hónap börtönre, 300 Ft vagyonekobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. október 20-án elutasította a fellebbezését.

Volenszki Imre: Kerekegyházán született 1905-ben. Anyja neve Cserna Teréz. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴⁴³

HELVÉCIA

Október 26.

- Horváth Sándor és Horváth Menyhért a tanácsházáról eltávolította a Rákosi-címert, utána a körzeti megbízott irodájában az iratokat elégették.
- Bodor András, a Ballószögi Általános Iskola tanítója, valamint Kelemen János, Kiss Mihály, Németh Ferenc, Bóta László, Steixner József és Szabó Lajos október 26-án, Helvécián leszedték a csillagokat a Borforgalmi Vállalat ottani pincéjéről és az iskoláról.⁴⁴⁴

Október 27.

- Ismét tüntetés volt a községben, a tüntetők, köztük Kovács Pál és Szabó István, behatoltak a tanácsházára, az iratokat megsemmisítették. A tanácsházát is felgyújtották.⁴⁴⁵

Október 28.

- Pelyhe József eltávolította Kulcsár Sándor MDP-tagot, aki az istállóra vigyázott a helyi téeszben.

⁴⁴³ TH V-150-364. 87.

⁴⁴⁴ BKMB B 1083/1957. Kelemen János és társai pere.

⁴⁴⁵ TH V-150-364. 88.

Október 29.

– Pelyhe József és Szilvási József egy gabonaelszámolási vita után megverte Csík Lukácsot, a téesz párttitkárát és fiát. A következő napokban a téesz feloszlott.

Október vége

– Megalakult a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsa. A testület elnöke Nyerges János lett. Tagok: Csikós Imre, Molnár Sándor, Schulpe Vilmos, Kelemen József, Szakolczai Balázs, Bakos István, Györe Illés, Oláh György, Dobosi Mihály, Ádám József, Almási József, Kelemen Béla, Kásai József, Légrádi Imre, Hajagos Ferenc, Ballabás Lajos, Tóth Gábor.

*

Ádám József: Kecskeméten született 1929-ben. Anyja neve Asztalos Teréz. Iskolai végzettsége 8 általános. Foglalkozása állami gazdasági dolgozó. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsának.

Almási József: 1923-ban született. Anyja neve Molnár Erzsébet. Foglalkozása állami gazdasági dolgozó. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁴⁶

Bakos István: Kecskeméten született 1912-ben. Anyja neve Farkas Mária. Foglalkozása állami gazdasági dolgozó. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁴⁷

Ballabás Lajos: Kecskeméten született 1919-ben. Anyja neve Ötvös Etel. Foglalkozása kovácsmester. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁴⁸

Bodor András: Alpáron született 1936. január 29-én. Anyja neve Ács Etel. Tanítóképzőt végzett, a Ballószögi Általános Iskolában dolgozott. 1956. október 26-án, Helvécián társaival leszedték a csillagokat a Borforgalmi Vállalat ottani pincéjéről és az iskoláról. Utána átmentek Külsőballószögbe, ahol folytatták a csillagtalánítást. A kelőföldi iskola és a központi iskola könyvtárából kiválogatták az orosz vonatkozású könyveket, és megsemmisítették azokat. Behatoltak a tanácsházára, és az adóügyi iratokat szétdobálták. 1957. február 22-től július 11-ig közbiztonsági őrizetben, július 12-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. december 2-án 2 év 2 hónap börtönre, 300 Ft vagyonek kobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte.

⁴⁴⁶ TH V-150-364. 89.

⁴⁴⁷ TH V-150-364. 89.

⁴⁴⁸ TH V-150-364. 90.

Bóta László: Egerben született 1924. november 16-án. Anyja neve Bóta Anna. Foglalkozása asztalos. A kecskeméti Borforgalmi Vállalatnál dolgozott. 1956. október 26-án részt vett a kommunista jelképek eltávolításában Helvécián és Ballószögben. 1957. február 23-tól május 23-ig közbiztonsági őrizetben, 1957. július 25-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. december 2-án 2 év börtönre, 300 Ft vagyonekobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte.

Csikós Imre: Facseten (Románia) született 1903-ban. Anyja neve Deák Ilona. Foglalkozása raktáros. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciái Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁴⁹

Dobosi Mihály: Kecskeméten született 1911-ben. Anyja neve Taáll Ilona. Foglalkozása brigádmunkás. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciái Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁵⁰

Győre Illés: Zagyvarékason született 1912-ben. Anyja neve Hajdú Rozália. Foglalkozása brigádmunkás. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciái Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁵¹

Hajagos Ferenc: Kecskeméten született 1927-ben. Anyja neve Benedek Erzsébet. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciái Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁵²

Horváth Menyhért: Kecskeméten született 1930. szeptember 25-én. Anyja neve Faragó Magdolna. Iskolai végzettsége öt elemi. Önálló földművesként dolgozott. 1956. október 26-án Horváth Menyhért és testvére Helvéciára ment, ahol a tanácsháza faláról a Rákosi-címert eltávolították, a rendőr irodájában pedig az iratokat elégették. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. szeptember 13-án 1 év 6 hónap börtönre, 500 Ft vagyonekobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. június 17-én 10 hónapra csökkentette a büntetést.

Horváth Sándor: Kecskeméten született 1927. április 3-án. Anyja neve Faragó Magdolna. Iskolai végzettsége 6 elemi. Önálló földművesként dolgozott. 1956. október 26-án Horváth Sándor és testvére Helvéciára ment, ahol a tanácsháza faláról a Rákosi-címert eltávolították, a rendőr irodájában pedig az iratokat elégették. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. szeptember 13-án 1 év 6 hónap börtönre, 500 Ft vagyonekobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. június 17-én 10 hónapra csökkentette a büntetést.

⁴⁴⁹ TH V-150-364. 89.

⁴⁵⁰ TH V-150-364. 89.

⁴⁵¹ TH V-150-364. 89.

⁴⁵² TH V-150-364. 90.

Kásai József: Kecskeméten született 1917-ben. Anyja neve Tóth Eszter. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁵³

Kelemen Béla: 1917-ben született. Anyja neve Sály Erzsébet. Foglalkozása agronómus. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁵⁴

Kelemen János: Kecskeméten született 1927. szeptember 8-án. Anyja neve Rácz Anna Rozália. Iskolai végzettsége 6 elemi. A Kecskeméti Borforgalmi Vállalatnál dolgozott idénymunkásként. 1956. október 26-án Helvécián és Ballószögben részt vett a kommunista jelképek eltávolításában. 1957. február 22-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. december 2-án 2 év 6 hónap börtönre, 300 Ft vagyonekobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. június 3-án 1 év 8 hónap börtönre, 300 Ft vagyonekobzásra és 3 év jogvesztésre változtatta az ítéletet.

Kelemen József: Kecskeméten született 1928-ban. Anyja neve Juhász Mária. Foglalkozása brigádmunkás. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁵⁵

Kiss Mihály: Tiszaburán született 1919. december 18-án. Anyja neve Csörögi Rozália. Iskolai végzettsége 4 elemi. Idénymunkás volt a Kecskeméti Borforgalmi Vállalatnál. 1956. október 26-án Helvécián és Ballószögben részt vett a kommunista jelképek eltávolításában. 1957. július 25-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. december 2-án 2 év 4 hónap börtönre, 300 Ft vagyonekobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte.

Kópis József: Asszonyvásáron (Románia) született 1901. július 10-én. Anyja neve Kusnyer Erzsébet. Iskolai végzettsége 6 elemi. 1922-ben bevonult a román hadseregbe, de megszökött, és átjött Magyarországra. 1923-44 között csendőr volt, utolsó rangja főtörzsörmester. A háború után amerikai hadifogságban volt 1945-46-ban. 1946-ban tért haza, és rövid időre internálták Komáromba és az ún. Buda-déli gyűjtőtáborba. Utána az ÁVH is kihallgatta az Andrassy úton. 1956-ban terményfelvásárló volt a Terményforgalmi Vállalatnál. Kópis József 1956. október 26-27-én segített Dobos József járási tanácstagnak a helvéciai párttitkárt, Benedek Jánost elbújtatni. 1956. november 2-án bement az ÁVH épületébe, melyet akkor bárki megnézhetett, és onnan iratokat vitt el. Az iratokat dunsztosüvegbe tette, és elásta. 1957. április 13-án letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. július 5-én 7 év börtönre és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. január 14-én új eljárást rendelt el. Ennek során a Kecskeméti Megyei Bíróság 1 év 10 hónap börtönt és 2 év jogvesztést szabott ki rá. A

⁴⁵³ TH V-150-364. 89.

⁴⁵⁴ TH V-150-364. 89.

⁴⁵⁵ TH V-150-364. 89.

Legfelsőbb Bíróság Népbíróvási Tanácsa ezt az ítéletet jóváhagyta.

Légrádi Imre: 1931-ben született. Anyja neve Kovács Ilona. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁵⁶

Méhesi Ferenc: Kecskeméten született 1925. május 13-án. Anyja neve Molnár Rozália. Iskolai végzettsége 4 elemi. Földműves volt a Helvéciai Szabadság Téészben. 1957 januárjában, mikor a téesz újjászervezése zajlott, Méhesi Ferenc felpozította Csík Józsefet, a téesz korábbi könyvelőjét. 1957. március 19-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. május 23-án 2 év 6 hónap börtönre, 300 Ft vagyonekobjzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1957. december 11-én 1 év 2 hónap börtönre, 300 Ft vagyonekobjzásra és 3 év jogvesztésre változtatta az ítéletet.

Molnár Sándor: Kecskeméten született 1917-ben. Anyja neve Fazekas Julianna. Iskolai végzettsége 4 elemi. Állami gazdasági dolgozó volt a nyár-lőrinci üzemegységben. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁵⁷

Németh Ferenc: Kecskeméten született 1938. január 12-én. Anyja neve Berente Margit. Iskolai végzettsége 6 általános. Idénymunkás volt a Helvéciai Állami Gazdaságban. 1956. október 26-án Helvécián és Ballószögben részt vett a kommunista jelképek eltávolításában. 1957. február 22-től június 20-ig közbiztonsági őrizetben volt Kistarcsán. 1957. június 25-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. december 2-án 1 év börtönre, 100 Ft vagyonekobjzásra és 1 év jogvesztésre ítélte.

Nyerges János: Debrecenben született 1928-ban. Anyja neve Mozsár Margit. Iskolai végzettsége egyetem. Foglalkozása agronómus. A forradalom alatt a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsának vezetője lett.⁴⁵⁸

Oláh György: Kecskeméten született 1929-ben. Anyja neve Bajáki Mária. Foglalkozása brigádmunkás. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁵⁹

Pelyhe József: Kecskeméten született 1928. szeptember 1-jén. Anyja neve Szabó Franciska. Iskolai végzettsége 8 általános. Földműves volt a Helvéciai Szabadság Téészben. 1956. október 28-án Pelyhe József eltávolította Kulcsár Sándor MDP-tagot a téeszből. Október 29-én Pelyhe József és Szilvási József egy gabonavita után megverte Csík Lukács téeszparttitkárt és fiát. 1957. március 19-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. május 23-án 4 év börtönre, 500 Ft vagyonekobjzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1957. december 11-én 2 év 6 hónapra csökkentette a büntetését a mellékbüntetések érintetlenül hagyásával.

⁴⁵⁶ TH V-150-364. 90.

⁴⁵⁷ TH V-150-364. 89.

⁴⁵⁸ TH V-150-364. 89.

⁴⁵⁹ TH V-150-364. 89.

Schulpe Vilmos: Nagykanizsán született 1923-ban. Anyja neve Bagári Anna. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. Foglalkozása revizor. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁶⁰

Steixner József: Kecskeméten született 1932. augusztus 23-án. Anyja neve Kósa Mária. Iskolai végzettsége 8 általános. Foglalkozása vízvezeték-szerelő. A Bács-Kiskun Megyei Építőipari Vállalatnál dolgozott. 1956. október 26-án Helvécián és Ballószögben részt vett a kommunista jelképek eltávolításában. 1957. február 25-től március 7-ig rendőri őrizetben, március 8-tól június 21-ig közbiztonsági őrizetben, július 25-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. december 2-án 2 év börtönre, 300 Ft vagyonekobjzásra és 2 év jogvesztésre ítélte.

Szabó Lajos: Kecskeméten született 1932. május 20-án. Anyja neve Ivanics Ilona. Iskolai végzettsége 7 általános. Foglalkozása kádár. A Kecskeméti Borforgalmi Vállalatnál dolgozott. 1956. október 26-án Helvécián és Ballószögben részt vett a kommunista jelképek eltávolításában. 1957. február 25-től június 21-ig közbiztonsági őrizetben, 1957. július 25-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. december 2-án 1 év 6 hónap börtönre, 200 Ft vagyonekobjzásra és 1 év jogvesztésre ítélte.

Szakolczai Balázs: Kecskeméten született 1925-ben. Anyja neve Horváth Erzsébet. Foglalkozása brigádmunkás. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁶¹

Szilvási József: Kecskeméten született 1930. február 5-én. Anyja neve Marton Etelka. Iskolai végzettsége 5 elemi. Földműves volt a Helvéciai Szabadság Tsz-ben. 1956. október 29-én Pelyhe József és Szilvási József egy gabonavita után megverte Csík Lukács téeszparttitkárt és fiát. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. május 23-án 10 hónap börtönre, 300 Ft vagyonekobjzásra és 1 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1957. december 11-én elutasította a fellebbezését.

Tóth Gábor: Kecskeméten született 1931-ben. Anyja neve Tokolyi Mária. Foglalkozása bérelszámoló. A forradalom alatt tagja lett a Helvéciai Állami Gazdaság Munkástanácsának.⁴⁶²

⁴⁶⁰ TH V-150-364. 89.

⁴⁶¹ TH V-150-364. 89.

⁴⁶² TH V-150-364. 90.

HETÉNYEGYHÁZA

Október 23.

– Hetényegyházán volt a honvédség 2. sz. üzemanyag-tároló telepe. 23 óra 30 perc körül a kecskeméti hadosztály elhárító osztályától kaptak parancsot, hogy éjszaka különös gonddal ügyeljenek, ezután riadót rendelt el a parancsnok, Czakó András százados. Hét tiszt, tizenegy tiszthelyettes, hatvanegy honvéd és negyvenkettő polgári alkalmazott tartozott vezetése alá.⁴⁶³

Október 24.

– Tiszti gyűlés volt, melyen rendkívüli intézkedéseket dolgoztak ki. Ebben fegyveres fasiszta reakciós csoportok támadásáról beszéltek. Megkettőzték az őrséget, géppisztollyal látták el őket. Nemes Ferenc főhadnagy parancsnokságával készülségi szolgálatot küldtek a faluba. Az őrséget felhatalmazták a fegyverhasználatra, sötétedéstől virradatig a telep közelében minden mozgást megtiltottak. A községi MÖHOSZ-tól a fegyvereket beszállították a laktanyába. Rendszeres járőrözést szerveztek a községben, és megkezdtek a Budapest felől érkező vonatok ellenőrzését.⁴⁶⁴

Október 25.

– Tóth vezérőrnagytól, a vezérkari főnökségtől parancsot kaptak a laktanya fellobogozására. Este kaptak két Gorjunov géppuskát a kecskeméti gépesített ezredtől. Egyiket a keleti sarkon a másikat a nyugatin állították fel. Parancsnoka Nemes Ferenc főhadnagy és Tóth Gábor főhadnagy lett. Este a budapesti vonatról tizenöt katonát szállítottak le, akik a Kilián laktanyából jöttek, illetve küldték haza őket. Vági Lajos teherautóval elszállította őket.⁴⁶⁵

Október 26.

– Szécsényi Pál hetényegyházi lakos a laktanya kapuügyeletését agitálta. Bent a községben követelte a csillagok eltávolítását a középületekről. 20 óra körül értesítést kaptak Kecskemétről, hogy kétszáz tüntető indult Hetényegyházára. Felkészültek a tűzoltófecskekendők összeszerelésével és

⁴⁶³ HL 1956-os gyűjtemény. A hetényegyházi 2. üzemanyag-tároló története 1956. október 23-tól november 4-ig, 5/40. ö.e. 279-295. fólió.

⁴⁶⁴ HL 1956-os gyűjtemény. 5/40. ö.e. 279-295. fólió.

⁴⁶⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 5/40. ö.e. 279-295. fólió.

a gépuskákkal, megerősítették az őrséget. A tüntetők azonban Úrihegy-nél szétszéledtek.⁴⁶⁶

Október 27.

– Benyó Mátyás ezredes parancsára újabb két golyószórót és több láda kézigránátot kaptak. Szilvási Lajos hetényi lakos fegyvert követelt az oroszok elleni harchoz.⁴⁶⁷

Október 28.

– Kora reggel Ferencsik István katolikus plébános engedélyt kért a mise megtartására. A misén a rend és a nyugalom megőrzésére hívta fel a lakosságot. A készültség kiment Szécsényi Pál és Szilvási Lajos lakására. Fegyvert nem találtak, de kihallgatták őket, majd komoly figyelmeztetésben részesítették őket.⁴⁶⁸

– Bazsó Péter, Szappanos Benedek, Solymosi Imre és Ferencsik István elhatározta, hogy gyűlést hívnak össze a nemzeti bizottság megválasztása érdekében.⁴⁶⁹

– Megalakult a nemzeti bizottság, melybe bekerültek a vb vezetői is. Solymos Imre, a Hetényegyházi Általános Iskola tanítója a gyűlésen kifogásolta, hogy Laczkó József volt ÁVH-s hadnagyot is be akarták venni a nemzetőrségbe. Javasolta, hogy az idegen hangzású utcaneveket változtassák meg, és csatlakozzanak a szovjet csapatok kivonását követelőkhez.⁴⁷⁰ Czakó András századost felkérték a nemzetőrség parancsnokának. Tagok: Illés Lajos, Juhász László, Svendor István, Csík Kálmán, Kovács József.

Október 29.

– Reggel 8-kor tiszti gyűlés volt, ismét rendkívüli intézkedéseket fogalmaztak meg. Ebben megemlítik, hogy megalakult a nemzeti kormány, a feladat továbbra is a rend és a nyugalom megtartása. Az intézet belső területére elrendelt mozgási tilalmat feloldotta Czakó százados. A HM rendelete alapján a sapkacímert nemzeti szalaggal cserélték fel. Az elvtárs helyett bevezették a bajtárs megszólítást. A fegyelem és a rend megbontóinak a legszigorúbb eljárást ígérték. Este a Micsurin Tsz irányából két kézigránát robbanását hallották.⁴⁷¹

⁴⁶⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 5/40. ó.e. 279-295. f.ólió.

⁴⁶⁷ HL 1956-os gyűjtemény. 5/40. ó.e. 279-295. f.ólió.

⁴⁶⁸ HL 1956-os gyűjtemény. 5/40. ó.e. 279-295. f.ólió.

⁴⁶⁹ TH V-150-364. 105.

⁴⁷⁰ BKMB B 280/1958. Solymos Imre pere.

⁴⁷¹ HL 1956-os gyűjtemény. 5/40. ó.e. 279-295. f.ólió.

Október 30.

– A robbanások miatt kora reggel a készültség kiszállt a helyszínre. Kiderült, hogy a kézigránátot egy katona dobta el Szakonyi Mária helyi lakos kérésére. Az egyik nem robbant fel, ezt a tűzszerész felrobbantotta. Délután ellenőrizni jött az őrszolgálatot Sucin József és Vági Lajos.⁴⁷²

Október 31.

– Szilágyi János hadnagy, a politikai tiszt leszerelt a Személyügyi Főcsoportfőnökség rendelete értelmében. Délelőtt a polgári alkalmazottak forradalmi munkástanácsot választottak. Elnök Svendor István lett. Tagok: Békési József, Cseh József, Puha Ferenc, és Laczi Júlia.

– Délután megalakult az alakulat forradalmi katonai tanácsa is. Az elnök Czakó András százados lett. Tagok: Zöldi László főhadnagy, József Vince főhadnagy, Tóth Gábor főhadnagy, Renka Árpád törzsőrmester, Szeifrid Miklós őrzvezető, Szabó Imre honvéd, Suba Zoltán honvéd, Markó György őrzvezető, Háberszak Jakab honvéd. Bejelentették, hogy csatlakoznak a Magyar Honvédség Forradalmi Katonai Tanácsának a felhívásához. Elhatározták, hogy a szovjeteknek nem adnak üzemanyagot, a raktárat minden eszközzel megvédik. A községben továbbra is fenntartják a rendet és a nyugalmat.⁴⁷³

November 1.

– Élelmiszer-szállítmány indult a községből Budapestre. Kísérőként velük tartott József Vince főhadnagy, Szeifrid Miklós őrzvezető és Szabó János honvéd.⁴⁷⁴

November 4.

– Kora hajnalban erős tűzharc hallatszott Kecskemétről. A parancsnok összehívta a katonai tanácsot, és elhatározták, hogy nem engedik szét a katonákat, az intézetet megvédik. Este hét katona fegyverrel együtt megszökött. 21 óra 30 perckor északi irányból a 2. számú őrhelyen rálóttek az örökre, akik beugrottak az árokba, és viszonozták a tüzet. Három tiszthelyettes és két katona is a segítségükre ment, a többiek bevetésre készen várakoztak. A tűzharc húsz-huszonöt percig tartott. Keleti Pál honvéd a többiek tüztámogatása alatt öt-nyolc méterre megközelítette a támadókat. Az egyik támadó kiugrott a fedezéke mögül, ami egy fa volt, és fejbeltte Keleti Pált. A sérülése nem volt súlyos,

⁴⁷² HL 1956-os gyűjtemény. 5/40. ö.e. 279-295. fólió.

⁴⁷³ HL 1956-os gyűjtemény. 5/40. ö.e. 279-295. fólió.

⁴⁷⁴ HL 1956-os gyűjtemény. 5/40. ö.e. 279-295. fólió.

visszafutott a többiekhez. 11 órakor beszállították a kecskeméti honvédkórházba, a parancsnok is vele ment.⁴⁷⁵

November 5.

– Hajnalban Czakó András százados elment a szovjet katonai parancsnokságra segítséget kérni, ahol lefegyverezték. Reggel hét órakor ment ki az üzemanyagraktárhoz két szovjet páncélcocsi Czakó András századossal. A szovjetek lefegyverezték az alakulatot, amely ezután feloszlott.

November 7.

– Egy szovjet tank jött a raktár őrzésére.

November folyamán

– Az összes tiszt aláírta a tisztai nyilatkozatot. Svendor József, Tormási Lajos, Laczkó József és Papp József polgári alkalmazott a karhatalomba is belépett.⁴⁷⁶

*

Ferencsik István: Hévyöngyösön született 1921-ben. Anyja neve Aszódi Erzsébet. Foglalkozása katolikus plébános. A forradalom alatt részt vett a nemzeti bizottság megszervezésében. Nem indult ellene eljárás.⁴⁷⁷

Juhász László: Kecskeméten született 1930-ban. Anyja neve Leskői Erzsébet. Polgári alkalmazott volt a honvédségnél. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁴⁷⁸

Solymos (Sebetka) Imre: Kerekegyházán született 1912. november 2-án. Anyja neve Románcsik Anna. Iskolai végzettsége tanítóképző. A Hetényegyházi Általános Iskolában dolgozott. 1943-1947 között szovjet hadifogságban volt. 1948-ban az iskolák államosítása idején internálták. 1949 áprilisában kiengedték az internálásból, és fegyelmivel áthelyezték Kerekegyházáról Hetényegyházára. 1956 októberében községi tanács tag volt. Részt vett október 28-án a községi nemzeti bizottság alakuló ülésén, melyet a tanács vb-elnöke hívott össze. Itt kifogásolta, hogy Laczkó József volt ÁVH-s hadnagyot is be akarták venni a nemzetőrségbe. Javasolta, hogy az idegen hangzású utcanevet változtassák meg, és csatlakozzanak a szovjet csapatok kivonását követelőkhöz. 1958. január 23-án letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 15-én 1 év 4 hónap börtönre, 600 Ft vagyonelkobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958.

⁴⁷⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 5/40. ö.e. 279-295. fólió.

⁴⁷⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 5/40. ö.e. 279-295. fólió.

⁴⁷⁷ TH V-150-364. 107.

⁴⁷⁸ TH V-150-364. 106.

szeptember 9-én 6 hónapra csökkentette a büntetését a mellékbüntetések érintetlenül hagyásával.

Svendorf István: Nemeskocson született 1929-ben. Anyja neve Bódis Klára. Polgári alkalmazott volt a honvédségnél. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁴⁷⁹

IZSÁK

Október 24.

– Izsákon volt a hadsereg 7. számú lőszerraktára, melynek Szittyai Ignác őrnagy volt a parancsnoka, Illés István százados a politikai helyettes.

– Hajnal 1 órakor riadó volt a lőszerraktárnál a tüzérparancsnokság utasítására. Szabó István alhadnagy azonnal riadóztatta az izsáki rendőrséget is, felszólította őket, kezdjék meg a járőrözést a községben. Reggel tiszti gyűlés volt, melyen eligazítást tartott a parancsnok. Intézkedett tartalékok képzéséről, a lőszer és a kézigránatok kiosztásáról. A tiszteket ellátták géppisztollyal, az őrparancsnoki beosztásokba tiszteket vezényeltek. A tiszti gyűlésen hangoztatták, hogy az „ellenforradalomnak” fegyveresen is ellenállnak.⁴⁸⁰

Október 25.

– Szittyai Ignác parancsnok erősítést kért a hadtesttől, Szabadszállásról húsz katonát vezényeltek át.

– Délelőtt 10-kor járört küldött Izsákra, de még nem voltak tüntetések. Délután a jelentés szerint már tüntetések voltak Izsákon.⁴⁸¹

Október 26.

– Tüntetés volt a községben. A tüntetők követelték, hogy a tanácsházáról távolítsák el a kommunista jelképeket. A tanácselnök felhívta a járási tanácsot Kecskeméten. Podhoczki Béla járási vb-elnökhelyettes mondta Illés István tanácselnöknek, hogy levehetik a címereket és a csillagokat. Illés István utasította erre Kállai Gyula tüzoltóparancsnokot. Amikor a tanácsházáról vették le a címet, Kállai Gyula irányította a műveletet. A tanácselnök is jelen volt, de végül Fekete Kálmán verte le a címet egy tüzoltócsákyával. Fekete Kálmán és Jávorka István utána az épületen belül is eltávolította a kommunista jelképeket, majd a tanács alkalma-

⁴⁷⁹ TH V-150-364. 106.

⁴⁸⁰ HL 1956-os gyűjtemény. Az izsáki 7. hadsereg-lőszerraktár történeti leírása 1956. október 23-tól napjainkig. 5/15. ö.e. 78-93. fólió.

⁴⁸¹ HL 1956-os gyűjtemény. 5/15. ö.e. 78-93. fólió.

zottaival és a tanácselnökkel is nemzeti szalagot tűzetett a ruhájára. Utána a tüntetők különböző épületekhez vonultak, és szintén leverték a csillagokat. Horváth Rezső párttitkár is a tanácsháza elé ment, ahol akkor gyülekeztek az emberek a tüntetésre. Háromszáz ember gyűlt össze, és elénekelték a Himnuszt, illetve felhangoztak a szovjetek távozását követelő jelszavak. Horváth Rezsőt egyébként nem bántották, egy-két csípős megjegyzés hangzott csak el. Hamarosan megérkezett egy szakasz katona, akik körülvették a postát, ennek az épületnek az emeletén volt a pártbizottság is. A tömeg a katonák láttán megkérdezte, hogy „Mit akartok, ki ellen jöttök? Nektek is jót akarunk!” Horváth Rezső beszélt a parancsnokukkal, közben a „Le a begyűjtéssel! Nem kellene a kommunisták!” jelszavak hallatszottak.

– Este nyolc óra felé tüntetés volt a pénzügyőrlaktanya és a tanácsháza előtt. Utána Varga Sándor vezetésével a vasútállomás érintésével az állami gazdasághoz vonultak, ahol kidöntötték a diadalkaput, ami a gazdaság bejárataként szolgált. Utána a szeszgyár elé vonultak, majd vissza a tanácsházához. Ekkor valaki indítványozta, hogy menjenek a templomba.

– Horváth Rezső ekkor felhívta a helyőrséget, és kérte, hogy vonultassák be a katonákat, mert a tüntetőket vérontás nélkül már nem lehet széteszlatni. Ezután a katonák, a községben lakó tisztek családtagjai, a tanácselnök és a párttitkár kiment a négy kilométerre lévő laktanyába. Éjfél felé oszlott fel a tüntető tömeg. A tüntetés egyébként a templomnál ért véget, ahol Varga Sándor⁴⁸² felkeltette a papot, és harangoztatott. A pap beszédet tartott, a megbékélésre és a bosszúállástól való tartózkodásra szólította fel az embereket.⁴⁸³ Ennek ellenére Varga Imre megverte Csiki Vencel pénzügyőrt, régi haragosát. Csikinél egyébként fegyver volt, melyből kettő lövést adott le.⁴⁸⁴

– A húszfős szabadszállási alakulatot elvezényelték Budapestre. Helyette Kiskunhalasról jött egy lövészszázad, de pár óra múlva őket is Budapestre vezényelték.

– A funkcionáriusokat felfegyverezték.

– A kiskunhalasi tüzérektől egy 120 mm-es aknavető üteget kapott a lőszerraktár, melyet az intézet körül helyeztek el. Rögzítő pontokat lőttek be, majd gyorstűzet zúdítottak a falu szélére figyelmeztetésként. Szittyai Ignác: az „éjszakai órákban összegyűlt tömeget Székely főhadnagy vezetésével tűz alkalmazása nélkül szétvertünk, és mindezek után tüzéséggel belőttük magunkat, és több gyorstűzet is leadtunk, amelyek

⁴⁸² November 4-e után disszidált. Korábban pénzügyőr volt.

⁴⁸³ BKMÖL XXV. 30. B 1235/1957. Fekete Kálmán és társai pere.

⁴⁸⁴ BKMÖL XXV. 30. B 2130/1959. Varga Imre pere.

morálisan alkalmasak voltak a további kilengések megszüntetésére.” Az intézet körül előretolt figyelőpontokat állítottak fel. Az útelágazásokhoz gépkocsiellenőröket rendeltek ki. Megérkezett Bata István honvédelmi miniszter kemény fellépésre utasító parancsa.⁴⁸⁵

Október 27.

– Géro Sándor mozigépész vezetésével küldöttség ment a tanácsházára, és Fodor Sándor elnökhelyettestől követelte a nemzeti bizottság megalakítását. Egyedi István, Ringer Imre, Géro Sándor, Petrányi László és Petrányi Lőrinc volt a küldöttségben. A tanácsteremben gyűltek össze az emberek, a dobogón Fodor Sándor és Katona Józsefné ült. Fodor Sándor javasolta, hogy hívják oda Horváth Rezső párttitkárt is. Fodor Sándor, Balogh Lajos rendőrparancsnok és Fekete Kálmán felhívta a laktanyát, és Szittyai Ignácot és Horváth Rezső párttitkárt meghívták a nemzeti bizottság megválasztására. Szittyai csapdától tartott, ezért közölte, hogy helyettesét, Fodor főhadnagyot és a párttitkárt beküldi, de ha 13 óráig nem térnek vissza, akkor tűzérési tűz alá veszi Izsákot. Fekete Kálmán és Géro Sándor garantálta a biztonságukat. Fodor Sándor tanácselnök-helyettes nyitotta meg a tanácsteremben a gyűlést, majd felkérte Géro Sándort, hogy ismertesse a napirendet. Géro Sándor fő feladatként a rend, a nyugalom és a közellátás biztosítását jelölte meg.⁴⁸⁶

– Mikor Horváth Rezső párttitkár megérkezett, javasolta, hogy a munkástanácsok mintájára paraszttanácsot alakítsanak. A többség azonban ezt elvetette és nemzeti bizottságot akart választani. Közbekiáltásokkal követelték a katonaság és a rendőrség színvállását. Fodor István főhadnagy kijelentette, hogy a vagyon és a közbiztonság érdekében a katonaság hajlandó a nemzeti bizottság munkáját támogatni a nép akaratával egyetértően. Balogh Lajos rendőr hadnagy pedig közölte, hogy teljesen egyetért a felkelőkkel, a rend, a biztonság, a közbiztonság megvédésének szem előtt tartásával. A rendőrparancsnok közölte, hogy a rendőrség a forradalom mellé állt, kérte a nép bizalmát.

– Utána öttagú jelölőbizottságot választottak, melynek Hajma László, Géro Sándor, Fodor Sándor, Fekete Kálmán és K. Szabó Sándor lett a tagja. A bizottság körülbelül harminc embert jelölt a nemzeti bizottságba, a neveket Fodor Sándor olvasta fel. A nemzeti bizottságba jelöltek: Fodor Sándor, Ács Lajos, ifj. Jávorka András, Csepela Sándor, Janik József, Bényi Imre, Halász Sándor, Kozma József, Eszik József, Hornyák János, Kovács József, Román Alajos, Petrányi Lőrinc, Géro Sándor, Józsa László, K. Szabó József, Radványi Bálint, ifj. Kiss Gábor, Kormos Béla, K. Szabó Sándor, Varga Sándor, Baráth István, Jenei

⁴⁸⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 5/15. ö.e. 78-93. fólió.

⁴⁸⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 5/15. ö.e. 78-93. fólió.

Sándor, ifj. Végh István, Fekete Kálmán, Fekete László, Szekeres István, dr. Gyenes József, Gyebnár János, Csomor Kálmán, Hajma László, Gellér Ferenc, Hajma Lajos. Varga Sándor beszédet is mondott. Az egybegyűltek a jelöltek közül mintegy tíz személyt nem választottak meg, például Horváth Rezsőt, valamint a katolikus és a református papot és Andor Kálmán ügyvédet. Két párttag volt a nemzeti bizottságban. Bekerült többek között Gyebnár János, Hornyák János, K. Szabó József, K. Szabó Sándor, és Hajma László is.

– A nemzeti bizottság leváltotta a vb-elnököt, a vb-titkárt, Németh Imrénét, Füstös Imrét, az iskolaigazgatót, a pénzügyőrség parancsnokát. Megállapodtak, hogy másnap nagygyűlést tartanak, ahol megvitatják az itt felvetett témákat.⁴⁸⁷

– Este összejött a nemzeti bizottság, és vezetőséget választottak. Elnök Géro Sándor, helyettese Fodor Sándor, a titkár pedig Fekete Kálmán lett.

– Izsákon tíz katona és egy parancsnok volt a kommandánsi őrszobán a községben. Ők 12 pontból álló követelést juttattak el Szittyaihoz. Szittyai ekkor Szombat szakaszvezetővel kiszállt ide, és felelősségre vonta a katonákat.

– Este ismét tüntetések voltak, az állami gazdaság irodáit foglalták el a tüntetők. A rendőrség telefonhívására Székely főhadnagy és Huszárik főhadnagy szállt ki egy egységgel, „akik a tömeget szétoszlatták útlegezés útján.” A gépkocsiellenőrök nagy szovjet csapatmozgást jelentettek a Kecskemét–Dunaföldvár közötti úton.⁴⁸⁸

Október 28.

– Éjszaka és hajnalban letartóztatták az esti megmozdulásban résztvevőket, és az alakulat fogdájába zárták. Őrizetbe vették Fekete Kálmánt, Varga és Erdős nevű személyt és Szíjjártó Jánost. A katonaság összesen 23-24 embert vett őrizetbe folyamatosan a forradalom alatt. A letartóztatás hírére a tüntetések folytatódtak, fellángoltak, mintegy kétezer fős tömeg követelte a tanácsháza előtt az elengedésüket. Szittyai Ignác őrnagy gyülekezési és kijárási tilalmat hirdetett, valamint statáriális eljárásokat helyezett kilátásba. A tüntetést a kiküldött járőr szétoszlatta.

– A katonákat nagyon megzavarta a forradalom átértékelése, amit a rádióból hallottak. „Okvetlenül felvetődik a kérdés, hogy mik vagyunk mi. Árulók?” Megkezdték a szovjet csapatmozgások figyelését, és jelentették a HM-be.⁴⁸⁹

⁴⁸⁷ HL 1956-os gyűjtemény. 5/15. ö.e. 78-93. fólió.

⁴⁸⁸ HL 1956-os gyűjtemény. 5/15. ö.e. 78-93. fólió.

⁴⁸⁹ HL 1956-os gyűjtemény. 5/15. ö.e. 78-93. fólió.

– A nemzeti bizottság követelte Szittyai Ignáctól a letartóztatottak elengedését. Szittyai a szovjet parancsnoktól is utasítást kért, aki beleegyezett a szabadon bocsátásukba.⁴⁹⁰ Szittyai Ignác ezért azt válaszolta, hogy 24 óránként elenged egy embert.⁴⁹¹

Október 29.

– Az Izsáki Általános Iskolában Veres Margit, az igazgatóhelyettes gyűlést hívott össze, melyen leváltották az iskola igazgatóját, Szabó Lajost. A tantestület háromtagú vezetőséget választott az iskola igazgatósára, ennek tagja lett Hajma László, Molnár Sándor és Ferencessi József is.

– A funkcionáriusokat visszazállították a községbe, de előtte felfegyverezték őket. Illés István tanácselnök vissza akart térni a funkciójába. A nemzeti bizottság ezt természetesen megakadályozta.⁴⁹²

– A nemzeti bizottsághoz megfigyelőként Huszárik főhadnagyot, az állami gazdasághoz Székely főhadnagyot küldte Szittyai Ignác őrnagy. A községben a kommandánsi hivatalban Szittyai parancsára karhatalmi járőr alakult Papp hadnagy vezetésével. Távmondati parancs érkezett a forradalmi katonai tanács megalakítására.⁴⁹³

Október 30.

– A lőszerraktár állománya megalakította a forradalmi katonai tanácsot. A harcosok közül a radikálisabbak kerültek be. A katonai tanács követelte Papp és Sándorffi hadnagy eltávolítását. Megfenyegették Szittyai Ignácot, hogy a régi őrség nem adja át a szolgálatot és nyilván a fegyverét sem, ha nem váltják le őket. A katonai tanács el akarta távolítani Góré századost, aki századparancsnok volt, és Bereczki főhadnagyot, aki raktárkommandáns volt, de ezt Szittyai megakadályozta. A hadtest utasítására az elhárító tisztnek el kellett hagynia a laktanyát, iratait elégették.⁴⁹⁴ Mikor a katonák követelték a forradalmi katonai tanács megalakítását, Szittyai meghívta Géro Sándort és Fekete Kálmánt a választásra. Szittyai ekkor hangoztatta, hogy az ellenségnek egyetlen lőszert sem ad át, inkább meghal. A gyűlés befejezésekor Géro Sándor kérte, hogy énekeljék el a Himnuszt, amit meg is tettek.

⁴⁹⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1235/1957. Fekete Kálmán és társai pere.

⁴⁹¹ BKMÖL XXV. 30. B 1235/1957. Fekete Kálmán és társai pere.

⁴⁹² BKMÖL XXV. 30. B 1235/1957. Fekete Kálmán és társai pere.

⁴⁹³ HL 1956-os gyűjtemény. 5/15. ó.e. 78-93. fólió.

⁴⁹⁴ HL 1956-os gyűjtemény. 5/15. ó.e. 78-93. fólió.

Október 31.

– Este 6 órakor a nemzeti bizottság ülést tartott, melyen a nemzetőrség megalakításáról döntöttek. Jelen volt a nemzeti bizottság, Géro Sándor, Huszárik főhadnagy, Seres István, és még mások is, akiket ebből az alkalomból idéztek be a tanácsházára. Huszárik főhadnagy közölte, hogy mivel a rendőrséggel és a honvédséggel szemben a lakosság bizalmatlan, ezért civileket is be kell vonni a karhatalomba, ezért van szükség a nemzetőrségre. A nemzeti bizottság vezetői és két rendőr jelölte az alkalmasnak ítélt embereket, és ha valamennyien egyetértettek, akkor felvették. A nemzeti bizottság által javasoltak névsorát Huszárik főhadnagy olvasta fel, kifogást senki ellen sem emeltek. Balogh hadnagy, a rendőrség izsáki parancsnoka Seres Istvánt javasolta a nemzetőrség parancsnokának, mivel ő korábban hosszabb ideig rendőr volt. A gyűlés tagjai meg is választották. Rögtön utána összehívták a nemzetőröket, és a nemzetőrök maguk közül szintén Seres Istvánt választották parancsnoknak. Egyszerre négy nemzetőr volt szolgálatban, akikhez páronként egy-egy rendőr és katona csatlakozott. A nemzetőrség tagjai: Fekete Kálmán, Erdős Sándor, ifj. Katona István, Murics István, Tiringner István, Varga Sándor, ifj. Novák Ferenc, ifj. Szegedi Kálmán, Hoffman József, Mészáros Mihály, Kránicz László.⁴⁹⁵

– Pedagógus Sztrájk és Forradalmi Bizottság alakult a községben. Tagjai: Hajma László, dr. Ritter László, Paksi Imre, Izsák P. György, Ferencsisi József.⁴⁹⁶ Nyilatkozatot adtak ki az izsáki pedagógusok nevében, melyben hitet tettek a forradalom mellett.⁴⁹⁷ Hajma László és Kovács Gyula szerkesztette a kiáltványt.

November 2.

– Géro Sándor Kecskemétre ment a járási forradalmi bizottság megválasztására. Beszélt Donáth Tibor századossal, elmondta, hogy a nemzeti bizottság a rendőrség megtartása mellett van. Géro sérelmezte, hogy a rendőrök nem kapták meg a fizetésüket. November 4-e előtt a járási pártbizottságtól kint volt Molnár elvtárs, aki a nemzeti bizottság által végrehajtott leváltásokat elfogadta.⁴⁹⁸

November 3.

– Szovjet harckocsik közelítették meg az izsáki lőszerraktárt felderítés céljából, de utána elmentek.⁴⁹⁹

⁴⁹⁵ TH V-150-364. 96.

⁴⁹⁶ TH V-150-364. 95.

⁴⁹⁷ BKMB B 185/1957. Hajma László és dr. Ritter László pere.

⁴⁹⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1235/1957. Fekete Kálmán és társai pere.

⁴⁹⁹ HL 1956-os gyűjtemény. 5/15. ö.e. 78-93. fólió.

29-én az iskolai tantestületi gyűlésen leváltották az iskola igazgatóját. November 12-én Hajma László lett az iskola igazgatója. December 9-én Hajma László és Ritter László részt vett Kecskeméten a pedagógus-szakszervezet járási gyűlésén, melyen a sztrájk mellett döntöttek. December 10-én reggel a tantestületi gyűlés is megszavazta a sztrájkot. Ezután azonban a karhatalom elvitte Hajma Lászlót, másnap azonban elengedték. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. szeptember 17-én 8 hónap felfüggesztett börtönre és 500 Ft vagyonek Kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. május 12-én 1 év felfüggesztett börtönre súlyosbította az ítéletét, a mellékbüntetés meghagyásával.

Jávorka István: Kunszentmiklóson született 1912. április 6-án. Anyja neve Rózsa Mária. Iskolai végzettsége 4 elemi. Önálló földműves volt. 1956. október 26-án részt vett az izsáki tüntetéseken. Fekete Kálmán és Jávorka István a tanácsházán belül eltávolította a kommunista jelképeket, majd a tanács alkalmazottaival és a tanácselnökkel is nemzeti szalagot tűzetett a ruhájára. Október 27-én tagja lett a nemzeti bizottságnak, majd a nemzetőrségnek is. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. december 5-én 8 hónap börtönre, 1800 Ft vagyonek Kobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. április 29-én 5 hónap felfüggesztett börtönre mérsékelte a büntetést, a mellékbüntetéseket mellőzte.

Medveczki Mihály: Orgoványon született 1920. szeptember 21-én. Anyja neve Banó Anna. Iskolai végzettsége 4 elemi. Foglalkozása kovácmester. Az Izsáki Állami Gazdaságban dolgozott. 1956. október 26-án és 27-én részt vett az izsáki tüntetéseken. 1957. június 24-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. december 5-én 6 hónap börtönre, 900 Ft vagyonek Kobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. április 29-én helybenhagyta az ítéletet.

Ritter László dr.: Izsákon született 1925. augusztus 31-én. Anyja neve Nagy Kaszap Teréz. Iskolai végzettsége egyetem. Tanári és jogi képesítése is volt. Tanárként dolgozott az Izsáki Általános Iskolában. 1956. december 9-én Ritter László Hajma Lászlóval közösen részt vett Kecskeméten a pedagógus-szakszervezet járási gyűlésén, melyen a sztrájk mellett döntöttek. December 10-én reggel a tantestületi gyűlés is megszavazta a sztrájkot. Utána részt vettek a földműves-szövetkezet dolgozóinak gyűlésén, melyen Ritter László ismertette a pedagógus-szakszervezet sztrájkhatározatát. Ezután azonban a karhatalom letartóztatta őket, és csak másnap szabadultak ki. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. szeptember 17-én 6 hónap felfüggesztett börtönre és 500 Ft vagyonek Kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. május 12-én elutasította a fellebbezését.

Szijaártó János: Izsákon született 1907. augusztus 23-án. Anyja neve Varga Terézia. Iskolai végzettsége 6 elemi. Önálló földműves volt. 1956. október 26-án és 27-én részt vett az izsáki tüntetéseken és megmozdulásokon.

Éjszaka a katonák letartóztatták Szijjártó Jánost és másokat is. Pár nap múlva elengedték. 1957. június 27-én előzetes letartóztatásba helyezték. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. december 5-én 6 hónap börtönre, 1600 Ft vagyonekobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. április 29-én helybenhagyta az ítéletet.

Varga Imre: Izsákon született 1922. február 13-án. Anyja neve Makkos Julianna. Iskolai végzettsége 5 elemi. Önálló földműves volt. 1956. október 26-án Varga Imre megverte Csiki Vencel pénzügyőrt, régi haragosát. Csiki Vencelnél egyébként fegyver volt, melyből kettő lövést adott le. Csiki Vencel 1954-ben le akarta foglalni Varga Imre apjának bőrkészletét, de ezt Varga Imre megakadályozta. 1958. augusztus 8-án letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 30-án 2 év 6 hónap börtönre és 1000 Ft vagyonekobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. március 3-án helybenhagyta az ítéletét.

JAKABSZÁLLÁS

Október 26.

– Fercsi László, Trungel Nagy György, Meggyesi István, Holéczi István, Holéczi Béla és Fokti László a tanácsháza előtt követelte a csillagok eltávolítását. Valamikor a nap folyamán Orgovány felől egy teherautón harminc katona és civil érkezett. A posta előtt álltak meg. Követelésükre a postamester a posta homlokzatán lévő csillagot leragasztotta.

Október 27.

– Tüntetés kezdődött a főutcán és a tanácsháza előtt. Fercsi László, Trungel Nagy György, Galló László, Farkas László, Nagy Sándor, Farkas Balázs, Berki Ferenc, Gál Ferenc és Kállai István követelte a csillagok eltávolítását, a begyűjtési és az adóügyi iratok elégetését. Nagy Sándor lekaparta a szövetkezeti bolt táblájáról a vörös csillagot. Utána a tanácsháza előtt gyülekezett egy ötven-hatvan fős tömeg. Ekkor érkezett egy gépkocsin ide Földi János, régi pártszervező, a korábbi községi párttitkár. A posta előtt többen bántalmazni kezdték, alaposan megverték. Földi János egy idő után el tudott menekülni. Göröcz Béla és Csík Imre segítségével a lakására jutott, majd kerékpáron a tizennégy kilométerre lévő Kecskemétre ment, ahol a homokbányai laktanyában értesítette a történekről a katonaságot. Itt értesült arról, hogy Orgoványról már

kivonult Jakabszállásra egy katonai egység. Őket Baksa András tanácselnök utasítására Kurucz István vb-elnökhelyettes hívta ki.⁵⁰⁶

– A tüntetők ezután a tanácsháza elé mentek, ahol Baksa András és Kurucz István igyekezett az útjukat állni, ennek ellenére a begyűjtési iratokat kihordták a tanácsháza elé, és elégették. Ekkor érkezett a tanácsházára Bugacról Nagy Ferenc rendőr törzsőrmester, aki a körzeti megbízott volt Jakabszálláson. Telefonálni akart a bugaci rendőrörsre, hogy utasítást kérjen. Dulakodás kezdődött, melynek során Nagy Ferencet késsel megszurták. Utána átkísérték a körzeti megbízotti irodába, amely egy tanya volt, ahol elvették a fegyvereit, és itt is elégették az iratokat. Ekkor érkezett meg az orgoványi tűzérálatkulat különítménye.

– Az Orgoványról érkező katonák először a tanácsházához mentek, majd bezavarták az utcáról a házakba az összes embert. Utána Nagy Ferenc rendőr törzsőrmester lakására mentek, ahol a felkelők voltak. Ők észrevették a katonákat, és felkészültek a tüzelésre. A járőr felszólította őket, hogy tegyék le a fegyvert, egy részük ennek eleget is tett, őket letartóztatták. Ugyanekkor egy másik, száz méterre lévő tanyából ismeretlenek tüzet nyitottak a katonákra. Egy-két perces rövid tűzharc alakult ki. Ekkor nem sebesült meg senki. Két felkelőt ekkor is elfogtak, kettőnek azonban sikerült elmenekülnie. „Az őrizetbe vett ellenforradalmárok közül a fő szervező, aki leszúrta a rendőrt, ismét a lerakott fegyverekhez igyekezett nyúlni, és ekkor Lovász főhadnagy őt agyonlőtte. Ezután a rend lényegében helyreállt.”⁵⁰⁷

– Más adatok szerint a tanya udvarán a katonákat vezető tiszt felszólította a csoportot a fegyverek eldobására. A felszólítás hatására eldobták fegyverüket, és Galló László és Kállai István kivételével elmenekültek. Az ítélet szerint Galló László ismét meg akarta fogni az egyik fegyvert, mire a katonák parancsnoka agyonlőtte. Kállai István közben az istálló mögé húzódott egy másik eldobott fegyverrel, és őt lövést adott le a levegőbe, majd elmenekült. A katonák elfogták, de hamarosan elengedték.⁵⁰⁸

Október vége

– Jakabszálláson is megalakult a forradalmi bizottság, elnöke Wolfold Mihály lett. Tagok: Sike Mihály, Sári János, Tombác Lajos, J. Szabó Bálint, Tóth József, Zsoldos Sándor.

– A nemzetőrség parancsnokának Bíró Ferencet választották, helyettese Egyed Lajos rendőr törzsőrmester lett. Tagok: Fercsi László, G. Nagy János, Balogh Gyula, Meggyesi István, Petrányi Gyula, Holétzi András,

⁵⁰⁶ BKMB B 286/1957. Trungel Nagy György és társai pere.

⁵⁰⁷ HL 1956-os gyűjtemény. Az Orgoványi 88. Légvédelmi Tüzérsztyály hadtörténelme 1956. október 23-tól napjainkig. 2/34. ö.e. 427-432. fólió

⁵⁰⁸ BKMB B 286/1957. Trungel Nagy György és társai pere.

Kiss László, Gál M. Jenő, P. Kocsis István, Szemerédi Károly, Sike Mihály, Sári János, Tombácz Lajos, J. Szabó Bálint, Tóth József, Zsoldos Sándor.

– Megalakult a Jakabszállási Gépállomás Munkástanácsa, melynek Mold József lett a vezetője, és bekerült a vezetőségbe Bíró Ferenc és Jankó Lajos is.⁵⁰⁹

*

Balogh Gyula: Jakabszálláson született 1927-ben. Anyja neve Varga Katalin. Foglalkozása gépkocsivezető. A forradalom alatt a községi nemzetőrség tagja lett.⁵¹⁰

Berki Ferenc: Tizsasülyön született 1914. január 14-én. Anyja neve Hagyó Veronika. Iskolai végzettsége 5 elemi. Önálló földműves volt. Október 27-én részt vett a jakabszállási tüntetésen. 1957. február 7-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. május 2-án 7 év 6 hónap börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa 1957. december 2-án 11 év börtönre és 10 év jogvesztésre súlyosbította az ítéletét.

Bíró Ferenc: Szabadkán (Jugoszlávia) született 1909-ben. Anyja neve Buzman Mária. Iskolai végzettsége gépészeti technikum. A Jakabszállási Gépállomás igazgatója volt. A forradalom alatt a nemzetőrség parancsnoka lett.⁵¹¹

Farkas Balázs: Kocséron született 1888. január 9-én. Anyja neve Czecon Erzsébet. Iskolai végzettsége 6 elemi. Önálló földműves volt. 1945-48 között az FKgP községi vezetője volt. Október 27-én részt vett a jakabszállási tüntetésen. 1957. február 7-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. május 2-án 6 év börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa 1957. december 2-án 8 év börtönre és 10 év jogvesztésre súlyosbította az ítéletét.

Fercsi László: Kecskeméten született 1919. március 1-jén. Anyja neve Zsámboki Mária. Iskolai végzettsége 2 elemi. Önálló földműves volt. Október 27-én részt vett a jakabszállási tüntetésen, majd a nemzetőrség tagja lett. 1957. január 12-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. május 2-án 8 év börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa 1957. december 2-án 10 év börtönre, teljes vagyonelkobzásra és 10 év jogvesztésre súlyosbította az ítéletét.

G. Nagy János: Orgoványon született 1922-ben. Anyja neve Dormány Anna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt a községi nemzetőrség

⁵⁰⁹ TH V-150-364. 98.

⁵¹⁰ TH V-150-364. 97.

⁵¹¹ TH V-150-364. 97.

– A nemzetőrség már korábban fegyvert kért a katonaságtól, de Szittyai Ignác őrnagy nem adott nekik. Géro Sándor közölte Seres Istvánnal, a nemzetőrség parancsnokával, hogy Kecskemétre kell mennie fegyverért. Huszárik főhadnagy, Seres István és Csomor György ment Kecskemétre, és hat géppisztolyt, valamint hat puskát kaptak a homokbányai laktanyában. Visszafelé jövet már csak dűlőutakon tudtak Izsákra menni, mert az utakat a szovjetek már lezárták. A fegyvereket a honvédségnél a komendánsi hivatalban helyezték el. A nemzetőr igazolványokat Fodor Sándor elnökhelyettes állította ki, és írta alá. November 4-ig közösen járőröztek a rendőrökkel.

November 4.

– Hajnal 3 órakor a községben lévő karhatalmi egységet a szovjet páncélosok megtámadták. Pálincás hadnagy a karján megsérült. A magyar katonák nem lőttek vissza, elmenekültek. A helységben lévő fegyvereket a szovjetek összeszedték, és elvitték. Ezután Huszárik főhadnagy és Fekete Kálmán felhívta a helyőrség parancsnokát, aki már értesült az esetről.⁵⁰⁰ November 4-én Fekete Kálmán irányította a nemzetőrséget.

– Hajnal négy óra körül a páncélosok harcrendben megindultak a lőszerraktár felé, de Uzovicstelepnél leálltak, mert nagyon ködös és sötét idő volt. Hét órakor, mikor világos lett, ismét megindult a tizenkét harcokocsi. Szittyai Ignác és a forradalmi katonai tanács megtiltotta az ellenállást. A harcokocsik az előretolt figyelőhöz értek, miközben gyalogsági fegyverekkel állandóan tüzeltek. A magyar katonák nem lőttek vissza, a figyelőosztag katonáit a szovjetek lefegyverezték. Ezután a szovjetek parancsnoka, Dolgopolov kapitány követelte, hogy a raktár parancsnoka és politikai helyettese menjen oda tárgyalni. Szittyai őrnagy, a politikai helyettese, illetve Bereczki és Koszorú főhadnagy ment tárgyalni. A szovjet parancsnok közölte, hogy le kell tenniük a fegyvert, és át kell adniuk a raktárt. Szittyai Ignác ebbe állítólag nem egyezett bele, kérte, hogy ne fegyverezzék le őket. Dolgopolov többször beszélt a feletteseivel, majd az intézet területére ment tájékozódni, és elment jelenteni. Mikor visszajött, közölte, hogy szigorú parancsa van a lefegyverzésre. Végül a szovjet parancsnok és Szittyai közös felelősséget vállalt, így állítólag nem tetették le a magyar katonákkal a fegyvert. Több szovjet tiszt javasolta, hogy a sorozatlövő fegyvereket mégis vegyék el. Ezeket végül konzerválták, és a raktárba tették. A szovjetek biztosításnak otthagytak egy harcokocsiszázadot.

– Reggel Géro Sándor, Gyebnár János, Fodor Sándor, Hornyák János, Fekete Kálmán és néhány nemzetőr az ellenállás lehetőségét fontolgatta, a többség azonban ellene volt. Ezen a napon a rendőrök és a nemzetőrök

⁵⁰⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1235/1957. Fekete Kálmán és társai pere.

nem vették fel a szolgálatot. Napközben egy-egy szovjet harckocsi áthaladt a községen is. Fekete Kálmán a szovjetekkel szembeni ellenállás szükségességét hangoztatta, ezért egy új nemzetőrséget szervezett, ennek ő lett másnapig a parancsnoka. A fegyverviselési engedélyeket Fodor Sándor és Géro Sándor írta alá.

– Délután a nemzeti bizottság néhány tagja összejött a tanácsházán. Este egy szovjet tiszt három katonával a tanácsházára ment, Horváth Rezső párttitkár közvetítésével beszéltek Fekete Kálmánnal a szovjet helyőrség létesítésének körülményeiről. Ekkor egyébként sok fegyveres is jelen volt, de nem került sor semmilyen inzultusra.

November 5.

– Sok fegyvert és járművet szedtek össze a nemzetőrök, amiket a rendőrségen helyeztek el. A szovjet parancsnokság engedélyezte, hogy a helyőrség és a faluban lévő honvédségi őrs között egy autóval szállítsanak élelmet, ez az autó többször szállított benzinespalackokat is. A szovjetekkel szembeni ellenállás tehát szóba került, de nem valósult meg. Fekete Kálmánnak és Horváth Rezső párttitkárnak komoly nézeteltérése is volt emiatt.

November 6.

– Gyűlést tartottak a községben, melyen a szovjet parancsnok is jelen volt. A szovjetek lefegyverezték a nemzetőrséget. Utána Fekete Kálmánt a szovjetek letartóztatták, november 11-én azonban elengedték. Fekete Kálmán letartóztatása után a lakosság nagyon felháborodott, és a nemzeti bizottság is követelte az elengedését. Horváth Rezső a kedélyek lecsillapítása érdekében kérte a kiengedését.⁵⁰¹

– Karhatalmi szolgálatot szerveztek a lőszerraktár katonáiból Izsákon, és hamarosan letartóztatták a forradalomban résztvevőket. Kihallgatás után elengedték őket. Egy Murics nevű rabot átadtak az ügyészségnek. A téeszeket felfegyverezték. A lőszerraktár alapszervezetéből az MDP-tagok három ember kivételével átléptek az MSZMP-be.⁵⁰²

November 9.

– A nemzeti bizottság a visszatérő tanácselnököt megakadályozta, hogy elfoglalja helyét. Illés István, miután november 9-én nem vette vissza a nemzeti bizottság, jelentkezett a karhatalomba.

⁵⁰¹ BKMÖL XXV. 30. B 1235/1957. Fekete Kálmán és társai pere.

⁵⁰² HL 1956-os gyűjtemény, 5/15. ö.e. 78-93. f.ólió.

November 11.

– A nemzeti bizottság ismét tárgyalta a szovjetekkel, illetve Horváth Rezsővel. A szovjetek megfenyegették Fekete Kálmánt. A nemzeti bizottság november 10-ig működött, utána hat tagjával kiegészítették a tanács vb-t, a vb-elnök azonban nem térhetett vissza.⁵⁰³

November 12.

– Tövis Ferenc, a járási oktatási osztály vezetője javaslatára Hajma Lászlót választották meg igazgatónak az általános iskolában.

November 17.

– Ülést tartott a községi tanács vb. Fodor Sándor lett a vb-elnök. Kiegészítették a testületet, és a nemzeti bizottság több tagját is kooptálták. Így tizenhárom tagja lett a vb-nek. Többek között Géro Sándor, K. Szabó Sándor, Radványi Bálint, Hornyák János, Szekeres István, Kormos Béla került be.

December 9. (?)

– A járási pedagógus-szakszervezet gyűlést tartott Kecskeméten, melyen Hajma László és dr. Ritter László is részt vett. Bartalos Zoltán, a járási szakszervezeti elnök nyitotta meg a gyűlést, és beszámolót tartott. A vezetőség megválasztása és a sztrájk volt a gyűlés témája. Hajma László és Ritter László a szovjet parancsnokságon is járt a következő gyűlés engedélyeztetése miatt. Innen Dallos Ferenchez irányították őket, aki nem engedélyezte a járás összes pedagógusának az összehívását. A járási pedagógus-szakszervezet a sztrájk mellett határozott.

December 10. (?)

– Reggel az izsáki általános iskolában Hajma László összehívta a tanárokat, akik szintén megszavazták a sztrájkot. Itt egyébként jelen volt Horváth Rezső községi párttitkár is. Utána a földműves-szövetkezet dolgozóinak a gyűlésén is ismertették, hogy a tanárok sztrájkolni fognak. A földműves-szövetkezet vezetője Mihala Sándor volt. Hajma László és Ritter Lászlót még aznap letartóztatta a karhatalom, Orgoványra szállították őket, és megígértették velük, hogy nem fognak sztrájkot szervezni.⁵⁰⁴ Másnap elengedték őket.

⁵⁰³ BKMÖL XXV. 30. B 1235/1957. Fekete Kálmán és társai pere.

⁵⁰⁴ BKMB B 158/1957. Hajma László és dr. Ritter László pere.

Fekete Imre: Izsákon született 1920. szeptember 1-jén. Anyja neve Farkas Teréz. Iskolai végzettsége 6 elemi. Önálló földművesként dolgozott. 1956. október 26-án részt vett az izsáki tüntetéseken. Október 27-én ismét tüntetés volt, illetve október 28-án hajnalban. Ekkor Szittyai Ignác őrnagy több embert letartóztatott, köztük Fekete Imrét. A nemzeti bizottság követelésére október 29-én a letartóztatottakat elengedték. 1957. március 26-a és augusztus 6-a között közbiztonsági őrizetben, utána előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. december 5-én 8 hónap börtönre, 1000 Ft vagyonekobjzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. április 29-én helybenhagyta az ítéletet.

Fekete Kálmán: Izsákon született 1926. november 11-én. Anyja neve Farkas Teréz. Iskolai végzettsége 2 polgári. Foglalkozása pincér. A forradalom előtt bőr- és tejbegyűjtő volt az Izsáki Fmsz-nél. 1956. október 26-án eltávolította a Rákosi-címert a tanácsházáról. Fekete Kálmán és Jávorka István utána az épületen belül is eltávolította a kommunista jelképeket. Október 27-én Fekete Kálmán a nemzeti bizottság titkára lett, egyben felügyelte a nemzetőrséget, annak tagja volt. November 4-én a szovjetekkel szembeni ellenállás szükségességét hangoztatta. November 6-án a szovjetek letartóztatták, november 11-én azonban elengedték. 1957. június 8-án előzetes letartóztatásba helyezték. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. december 5-én 3 év 6 hónap börtönre, 2000 Ft vagyonekobjzásra és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. április 29-én 1 év 2 hónapra, 500 Ft vagyonekobjzásra és 3 év jogvesztésre csökkentette a büntetését.

Géror Sándor: Budapesten született 1909-ben. Anyja neve Izsák Veronika. Foglalkozása mozigépész, korábban övé volt a községi mozi. A forradalom alatt Izsák Község Nemzeti Bizottságának vezetője lett. Nem indult ellene eljárás.⁵⁰⁵

Gyurik János: Páhiban született 1904. december 24-én. Anyja neve Szabó Mária. Iskolai végzettsége 4 elemi. Önálló földműves volt. 1956. október 26-án részt vett Izsákon a megmozdulásokban, emiatt két napra le is tartóztatták, de elegendő bizonyíték hiányában elengedték. 1957. június 9-én sértegette Kapás János rendőr szakaszvezetőt, majd mikor az elő akarta állítani, ellenállt neki és el akart menekülni. A rendőr a fegyverét is használta, majd bekísérte. 1957. július 12-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. október 29-én 1 év 8 hónap börtönre, 300 Ft vagyonekobjzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1 év 2 hónapra csökkentette a büntetést a mellékbüntetések meghagyásával.

Hajma László: Izsákon született 1922. február 9-én. Anyja neve Németh Teréz. Iskolai végzettsége főiskola. Pedagógus volt az Izsáki Általános Iskolában. Október 27-én tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Október

⁵⁰⁵ TH V-150-364. 91.

tagja lett.⁵¹²

Gál Ferenc: Kecskeméten született 1937. október 23-án. Anyja neve Kurucz Teréz. Iskolai végzettsége 4 általános. Önálló földműves volt. Október 27-én részt vett a jakabszállási tüntetésen. 1957. február 7-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. május 2-án 10 év börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa 1957. december 2-án 10 év börtönre, teljes vagyonelkobzásra és 10 év jogvesztésre súlyosbította az ítéletét.

Gál M. Jenő: Kiskunfélegyházán született 1909-ben. Anyja neve Rigó Erzsébet. Foglalkozása tanító. A forradalom alatt a községi nemzetőrség tagja lett.⁵¹³

Holétzi András: Orgoványon született 1902-ben. Anyja neve Sallai Éva. Foglalkozása kovácmester. A forradalom alatt a községi nemzetőrség tagja lett.⁵¹⁴

J. Szabó Bálint: Jakabszálláson született 1931-ben. Anyja neve Puskás Erzsébet. Foglalkozása állami gazdasági dolgozó. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság és a nemzetőrség tagja lett.⁵¹⁵

Kállai István: Jakabszálláson született 1923. július 5-én. Anyja neve Beke Teréz. Iskolai végzettsége 3 elemi. Önálló földműves volt. Október 27-én részt vett a jakabszállási tüntetésen, és a katonákkal vívott tűzharcban. 1957. február 7-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. május 2-án 3 év 6 hónap börtönre és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa 1957. december 2-án 1 év börtönre és 1 év jogvesztésre csökkentette a büntetését.

Kiss László: Kecskeméten született 1921-ben. Anyja neve Borbély Rozália. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt a községi nemzetőrség tagja lett.⁵¹⁶

Meggyesi István: Jakabszálláson született 1922. szeptember 10-én. Anyja neve Kiss Erzsébet. Iskolai végzettsége 6 elemi. Önálló földműves volt. Október 26-án részt vett a tüntetésen, követelte a kommunista jelképek eltávolítását. A községi nemzetőrség tagja lett. 1957. február 7-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. május 2-án 1 év 4 hónap börtönre és 1 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa 1957. december 2-án 1 év felfüggesztett börtönre csökkentette a büntetését.

⁵¹² TH V-150-364. 97.

⁵¹³ TH V-150-364. 98.

⁵¹⁴ TH V-150-364. 98.

⁵¹⁵ TH V-150-364. 97.

⁵¹⁶ TH V-150-364. 98.

Mold József: Mezőkovácsházán született 1907-ben. Anyja neve Nováki Irén. 1945 előtt községi főjegyző volt. A forradalom alatt a Jakabszállási Gépállomás Munkástanácsának elnöke lett. Részt vett a községi forradalmi események és a sztrájkok szervezésében. A forradalom után állásából elbocsátották. Bírósági eljárás nem indult ellene.⁵¹⁷

Nagy Sándor: Jakabszálláson született 1922. március 8-án. Anyja neve Farkas Julianna. Iskolai végzettsége 3 elemi. Október 27-én részt vett a jakabszállási tüntetésen, és a katonákkal vívott tüzharcban. 1957. február 7-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. május 2-án 7 év börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa 1957. december 2-án 10 év börtönre, teljes vagyonek Kobzásra és 10 év jogvesztésre súlyosbította a büntetését.

P. Kocsis István: Jakabszálláson született 1930-ban. Anyja neve Lugossi Judit. Foglalkozása állami gazdasági dolgozó. A forradalom alatt a községi nemzetőrség tagja lett.⁵¹⁸

Petrányi Gyula: Kecskeméten született 1925-ben. Anyja neve Búza Eszter. Foglalkozása alkalmi munkás. A forradalom alatt a községi nemzetőrség tagja lett.⁵¹⁹

Sári János: Jakabszálláson született 1925-ben. Anyja neve Kun Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt a nemzetőrség és a községi forradalmi bizottság tagja lett.⁵²⁰

Sike Mihály: Orgoványon született 1914-ben. Anyja neve Jancsó Teréz. Foglalkozása földműves, télesztág. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság és a nemzetőrség tagja lett.⁵²¹

Szemerédi Károly: Hódegyházán (Jugoszlávia) született 1917-ben. Anyja neve Varga Katalin. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt a községi nemzetőrség tagja lett.⁵²²

Tombác Lajos: Szegeden született 1934-ben. Anyja neve Sári Mária. Foglalkozása állami gazdasági dolgozó. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság és a nemzetőrség tagja lett.⁵²³

Tóth József: Zsigárdon (Szlovákia) született 1916-ban. Anyja neve Miklós Erzsébet. Foglalkozása fodrász. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság és a nemzetőrség tagja lett.⁵²⁴

⁵¹⁷ TH V-150-364. 98.

⁵¹⁸ TH V-150-364. 98.

⁵¹⁹ TH V-150-364. 98.

⁵²⁰ TH V-150-364. 97-98.

⁵²¹ TH V-150-364. 97-98.

⁵²² TH V-150-364. 98.

⁵²³ TH V-150-364. 97-98.

⁵²⁴ TH V-150-364. 97-98.

Trungel Nagy György: Kecskeméten született 1920. április 20-án. Anyja neve Magyar Julianna. Iskolai végzettsége 5 elemi. Október 27-én részt vett a jakabszállási tüntetésen, és a katonákkal vívott tüzharcban. 1957. február 7-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. május 2-án 9 év börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa 1957. december 2-án 12 év börtönre és 10 év jogvesztésre súlyosbította a büntetését.

Wolfold Mihály: Mohácson született 1904-ben. Anyja neve Brunner Erzsébet. Foglalkozása önálló földműves. A helyi népfrent elnöke volt. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság vezetője lett.⁵²⁵

Zsoldos Sándor: Orgoványon született 1917. január 13-án. Anyja neve Czirkos Julianna. Iskolai végzettsége 4 ipariskola. Foglalkozása cipész kisiparos. Október 27-én részt vett a jakabszállási tüntetésen, és a katonákkal vívott tüzharcban. A községi forradalmi bizottság és a nemzetőrség tagja lett. 1957. február 7-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. május 2-án 6 év börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa 1957. december 2-án 9 év börtönre és 10 év jogvesztésre súlyosbította a büntetését.

KEREKEGYHÁZA

Október 23.

– Este a kecskeméti járási pártbizottság értelmiségi ankétot tartott a XX. kongresszus szellemében Kerekegyházán. Az ankétot a járási pedagógus-szakszervezet utasítása alapján Németh László iskolaigazgató szervezte meg. Az előadó a járási pártbizottság egyik aktivistája, Papp József volt, és Nagygyörgy László járási pártmunkás is megjelent. Részt vett a gyűlésen dr. Bogdán Miklós, Puchardt Győző és Szentlászlói Sándor, mindhárman fel is szólaltak. Negyven-ötven résztvevő volt kíváncsi az eseményre, köztük Nagy György községi párttitkár is.⁵²⁶

– Dr. Bogdán Miklós szorgalmazta az értelmiség nagyobb megbecsülését, az értelmiséggel szembeni bizalmatlanság felszámolását, követelte a szabad véleménynyilvánítás lehetőségének a megteremtését. Felszólalt még Németh László iskolaigazgató, Torma László tanító és Puchardt Győző kántortanító is, aki a szabad vallásgyakorlást és a hittanoktatás engedélyezését kérte, továbbá a koalíciós kormányzást, az iskola-államosítások helytelenségének elismerését és a meghurcoltak rehabi-

⁵²⁵ TH V-150-364. 97.

⁵²⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1353/1957. dr. Bogdán Miklós és társai pere.

litalását követelte. Szentlászlói Sándor a kuláknak nyilvánítottak sérelmeit, az államosítások törvénytelenégeit panaszolta el.⁵²⁷

Október 24.

– Megszervezték a segédrendőri szolgálatot, tizennyolc vadászt is bevettek, köztük Szélesi Mihályt, aki korábban tanácselnök és pártvezetőségi tag volt. A kerekegyházi rendőrség egyébként csak kétfős volt, de október 24-én három budapesti rendőrt helyeztek ide szolgálatra, akik egyébként itteni lakosok voltak. A tanácsházán Nagy György párttitkár, Szatmári László és a tanácselnök utasította a segédrendőröket, hogy fokozott éberséggel lássák el a feladatukat.

Október 25.

– Az ügyvédi irodában megbeszélést tartott Bogdán Miklós Nagy György párttitkárral. Kiértékelték az anketon elhangzottakat, Nagy György kifejezte elégedetlenségét Bogdán Miklós felszólalásával kapcsolatban.⁵²⁸

Október 26.

– Bogdán Miklós nemzetiszínű szalagot vásárolt, és szétosztotta a községi tanács és az iskola dolgozói között.

– Az esti órákban tüntetés volt Kerekegyházán, a középületekről eltávolították a tüntetők a csillagokat, címereket, zászlókat. Ribai János vb-elnök utasítására Pál Sándor levette a címert a tanácsházáról. Ribai János vetette le a címert és a csillagot a pártszékházról és az iskoláról is. Csörgő István, Csörgő László és Mezei Károly is részt vett a tüntetésen. Csörgő István és körülbelül negyven tüntető követelte, hogy a szövetkezeti áruház címerét is távolítsák el. A követelésre Oberfrank Pál, az áruház vezetője leragasztotta a címert.⁵²⁹

– Szatmári László vezetésével a rendőrség a tüntetést szétoszlatta. A tüntetés után Szatmári László rendőrpáncsnok elmenekült a községből.

Október 27.

– Ismét tüntetés volt a községben, a piactéren gyülekeztek a tüntetők. Csörgő István javasolta, hogy tüzzenek nemzetiszínű zászlót a rendőrségre. A tömeg a rendőrség elé vonult, ahol Csörgő István Mezei Károly segítségével levette a vörös zászlót, és nemzetiszínű zászlót tüzött ki az épületre. Polyák István, Hanák József és többen követelték, hogy enged-

⁵²⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1353/1957. dr. Bogdán Miklós és társai pere.

⁵²⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1353/1957. dr. Bogdán Miklós és társai pere.

⁵²⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1593/1958. Csörgő István és társai pere.

jék be őket a rendőrségre. A tüntetés alatt Locskai Ferenc telefonált a megyei rendőrkapitányságra, ahonnan azt a választ kapta, hogy nem tudnak segítséget adni. Azt az utasítást kapta, hogy vagy fegyverrel vagy békésen oszlassa szét a tömeget. Locskai a fegyvereket a páncélszekrénybe zárta. A tüntetők benyomultak a rendőrség udvarára, és ott összetörték a csillagot és a címet. Többen fegyvert is követeltek, de természetesen nem kaptak. A tömegben jelen volt Csörgő László is. Utána Locskai Ferenc rendőrrel együtt a tanácsháza elé vonultak. A tüntetők követelték, hogy Kovács István vb-titkárt válasszák meg tanácselnöknek. Locskai Ferenc megkérte Kovács István vb-titkárt, hogy beszéljen a tüntetőkhez. Ő a hangosbemondón keresztül beszédet intézett az emberekhez, ezután a tüntetők szétoszlottak.⁵³⁰

– Este és éjjel Locskai Ferenc a segédrendőrökkel járőrözött.

– Éjjel Ribai János vb-elnök Németh Lászlónál volt, másnap hajnalban hagyta el a községet, és menekült el Dabasra a szüleihez.

Október 28.

– Bogdán Miklós felkereste Nagy György párttitkárt. Közölte vele, hogy a község nyugalma és közbiztonsága érdekében meg kell szervezni a nemzeti bizottságot és a nemzetőrséget. Utána beszélt Garzó Józsefné vb-elnökhelyettessel és Kovács István vb-titkárral is. Kovács Istvánnál jelen volt Dobróczki Antal is, ő is a nemzeti bizottság és a nemzetőrség megalakítását követelte.

– A tanácsházán röviddel ezelőtt Dobróczki Antal, Berente Pál, Oberfrank János, Dunai Antal, Rácz János, Szappanos Albert tanácsi dolgozók szintén a nemzeti bizottság és a nemzetőrség megalakítását tárgyalták. Összeállították a tagok névsorát, a nemzeti bizottság vezetőjének Janusik Józsefet javasolták, aki a járási és a községi tanács vb-nek is tagja volt.

– Közben a tanácsháza előtt már százfős tömeg gyűlt össze. A névsor ismertetésekor, a templom előtt a tömeg tiltakozott Janusik József jelölése ellen, ezért nem ő lett a nemzeti bizottság vezetője.

– Utána a tanácsházán Bogdán Miklós, Dobróczki Antal és Berente Pál összeállította a nemzeti bizottság és a nemzetőrség tagjainak a névsorát. Olyanokat igyekeztek jelölni, akik a községben köztiszteletben álltak. Értesítették erről Locskai Ferenc rendőrt is. A nemzeti bizottság elnökének Németh Lászlót szemelték ki, aki vállalta is a jelölést. Ezután a templomból kijövő tömeg előtt rögtönzött gyűlést tartottak, Bogdán Miklós pár perces beszédet tartott. Megemlítette a fővárosi eseményeket,

⁵³⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1593/1958. Csörgő István és társai pere.

kijelentette, hogy a fegyveres harc elkerülése érdekében szükség van a nemzeti bizottság és a nemzetőrség megalakítására. Kifejtette, hogy a Nagy Imre-kormány célkitűzéseivel egyetért. Méltatta a forradalomért elesett fiatalokat. Ezután ismertették a jelöltek névsorát. A megjelentek néhány személy ellen kifogást emeltek, őket kihúzták a névsorból. Beke-rült Bogdán Miklós, Dobróczki Antal és Puchardt Győző is. A nemzetőr-ség vezetőjének Gács Imrét, helyettesének Kovács Pált javasolták. Déli tizenkét órára a tanácsházára gyűlést hirdettek, hogy a nemzeti bizottsá-got és a nemzetőrséget megalakítsák. A gyűlésen megválasztották a végleges nemzeti bizottságot, elnöke Németh László lett. Az ülésen ő elnökölt, Bogdán Miklós jegyzőkönyvezett. A nemzeti bizottság tagjai: Puchardt Győző, id. Trepák Árpád, Dobróczki Antal, Molnár Péter, dr. Bogdán Miklós, Meretz János, dr. Kovács János, id. Oberfrank Ferenc, id. Böndör József, id. Tóth József.

– A nemzetőrség tagjait is megválasztották, vezetői a korábban javasol-tak lettek. Tagok: Czingel István, Szabó Ferenc, ifj. Zsigó József, Bíró Lajos, ifj. Planéta Ferenc, Boda Pál, Benedek Tibor, Hulicsár Pál, Romancsik József, Babusa József, Hallai Ferenc, Gengeliczki László, Gengeliczki János, Kecskeméti Pál, Fürj János, Benkő Sándor, Gyuris József.⁵³¹ Elhatározták, hogy a vadásztársaságtól a fegyvereket összesze-dik.

– Az ülés vége előtt érkezett negyven rendőr kíséretében Németh Győző ávos őrnagy és Kerekes főhadnagy a kecskeméti megyei rendőrkapitány-ságról. Telefonhívásra jöttek a községbe, mert azt az értesítést kapták, hogy ellenforradalmi szervezkedés zajlik. Felelősségre vonták a nemzeti bizottság tagjait, akik ismertették a korábbi községi eseményeket, Bog-dán Miklós a nemzeti bizottság jegyzőkönyvét is felolvasta. Németh Győző áthívatta Locskai Ferenc rendőrt is, aki megerősítette a Bogdán Miklós által elmondottakat. Németh Győző ezután beleegyezett a nem-zetőrség és a nemzeti bizottság megalakításába, azzal a kikötéssel, hogy a nemzetőrség csak fegyver nélküli szolgálatot teljesíthet a rendőrség mellett, és megtiltotta, hogy a fegyvereket összeszedjék a kommunisták-tól a községben.⁵³² A nemzeti bizottság vezetőit felelőssé tette a község nyugalmának biztosításáért. Németh Győző ávos őrnaggyal Kecskemétre ment Szatmári László, a rendőrőrs parancsnoka is.⁵³³

– Délután Csörgő László követelte, hogy az ifjúság is kapjon képvisele-tet a nemzeti bizottságban, ezután őt is beválasztották a testületbe.

⁵³¹ TH V-150-364. 105.

⁵³² BKMÖL XXV. 30. B 1353/1957. dr. Bogdán Miklós és társai pere.

⁵³³ BKMÖL XXV. 30. B 1353/1957. dr. Bogdán Miklós és társai pere.

Október 29.

– A begyűjtési osztály alkalmazottait, Posvai Sándornét, Tengeri Pétert és Sági Józsefet ideiglenesen felfüggesztették munkakörükből.

Október 30.

– A nemzeti bizottság ülésén elhatározták, hogy másnap nagygyűlést tartanak, melyen ismertetik a lakossággal a politikai fejleményeket. Az ülésen Bogdán Miklós beszédet tartott, melyben elmondta, hogy a magyar nép a forradalom nyolc napja alatt szétörte a tízéves rabigát. Kárhóztatta Rákosi és Gerő politikáját, amely katasztrófába sodorta az országot. Hangoztatta, hogy meg kell akadályozni az önbíráskodást. Sürgette a szabad választások kiírását, ami eldönti, hogy melyik politikai erő fogja az országot kormányozni. Közölte, hogy a kommunista pártot sem szabad kizárni a közéletből. A szocializmus eredményeinek a megtartása mellett érvelt, kizárta az 1945 előtti állapotok visszatértét. Javasolta, hogy Ribai János vb-elnököt hívják vissza a községbe.⁵³⁴

Október 31.

– Megtartották a nagygyűlést a kultúrházban, amelyen négyszáz résztvevő jelent meg. Bogdán Miklós ismét beszédet tartott. A földreform, az államosítások és a téeszmozgalom megtartásáról is szót ejtett. A megjelentek közül többen szerették volna, ha Nagy Ferenc korábbi miniszterelnök visszatér az országba, ezt Bogdán Miklós nem tartotta helyesnek. Puchardt Győzöt Mindszenty József sorsáról kérdezték, ő közölte, hogy Mindszenty Budapesten van. Utána közölte, hogy a hitoktatást lehetővé kell tenni az iskolákban, az orosz nyelv tanítását pedig fakultatív módon képzelte el. Szentlászlói Sándor is felszólalt, és közölte, hogy az utolsó csepp véreig hajlandó küzdeni a sztálini kommunizmus ellen, mert elvették a földjét és a házát, állásától megfosztották, bírsággal és kényszerkölcsönnel sújtották, és börtönbe vetették. Kérte, hogy felszólalását foglalják jegyzőkönyvbe. A gyűlés végén Kovács István vb-titkár elszavolta a Szózatot, majd Németh László, a nemzeti bizottság elnöke bezárta a gyűlést.

– Gács Imre, Locskai Ferenc és Molnár Péter fegyvert hozott a nemzetőrségnek Kecskemétről Donáth Tibor századostól.⁵³⁵

⁵³⁴ BKMÖL XXV. 30. B 1353/1957. dr. Bogdán Miklós és társai pere.

⁵³⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1353/1957. dr. Bogdán Miklós és társai pere.

Október vége

– Megalakult a Kerekegyházi Gépállomás Munkástanácsa is. Elnöke Rikló József lett. Tagok: Tózsér Béla, Földházi Balázs, Rikli László, Földházi József, ifj. Baski József, Lukács Ottó, Kinál Pál.⁵³⁶

November 1.

– A nemzeti bizottság utasította Locskai Ferenc rendőr törzsőrmestert, hogy a vadászfegyvereket gyűjtse be.

– A temetőben gyászgyűlést tartott a nemzeti bizottság, melyen ötvenen vettek részt. Bogdán Miklós tartotta a beszédet, melyben megemlékezett a forradalomért elesett hősekről. Megkoszorúzták a magyar hősi emlékművet.

– A Kerekegyháza és Körzete Fmsz dolgozói munkástanácsot választottak. A testület elnöke Garzó József lett. Tagok: Bara István, Tumann Károly, Faragó János, Cseh Zsigmondné, Peller Lajos, Borbély Józsefné, Gyurkovics Erzsébet.⁵³⁷ A munkástanács követelte a nemzeti bizottságtól, hogy tiltsák ki a községből Nagy György párttitkárt, eltávolításához kocsit is felajánlottak. A nemzeti bizottság azonban nem teljesítette a kérést.

– Kovács István vb-titkár közölte Bán Ferencel, hogy Gács Imre lemondott, és felkérte, hogy vállalja el a nemzetőrség parancsnokságát.⁵³⁸ Kerekegyházán százötven-kétszáz fős volt a nemzetőrség. Kovács Pál és Ötvös Dezső honvéd törzsőrmester volt a nemzetőrség parancsnok-helyettese.⁵³⁹

November 2.

– Puchardt Győző, Teilinger Ferenc, Böndör József és Dobróczki Antal Kecskeméten járt a járási forradalmi bizottság ülésén, melyen újjáválasztották a testületet. A bugaci küldöttek hevesen támadták Hajek Lászlót. Puchardt Győző is felszólalt, és ő sem javasolta Hajek László beválasztását a forradalmi bizottságba, viszont védelmébe vette, és javasolta, hogy maradjon meg vb-titkárnak. Utána elment a járási rendőrségre is, ahol Donáth Tiborral tárgyalt. Elmondta, hogy Kerekegyházán csak egy rendőr van, ezért kérte, hogy valakit küldjenek még. Közölték vele, hogy Szatmári László rendőrőrsparancsnok vissza akar térni a községbe. A nemzeti bizottság azonban ellenezte a visszatérését, mert cserbenhagyta

⁵³⁶ TH V-150-364. 103.

⁵³⁷ TH V-150-364. 103.

⁵³⁸ Gács Imre lemondásának időpontja bizonytalan. Lehet, hogy november 2-án mondott le. Más források szerint október 30-án vagy 31-én mondott le.

⁵³⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1353/1957. dr. Bogdán Miklós és társai pere.

a társát, ezért kérték, hogy helyezték más községbe. Puchardt Győző járt a járási oktatási osztályon is, ahol kérte a rehabilitálását. Puchardt Győző illetve Locskai Ferenc és Gács Imre hat puskát és két géppisztolyt hozott a nemzetőrségnek Kecskemétről. Lénárt őrnagytól vételezték a fegyvereket: tíz puskát és két géppisztolyt.⁵⁴⁰

– Egyik nap küldöttség ment Budapestre Kerekegyházáról, melynek tagja volt Puchardt Győző és Bogdán Miklós is. Ekkor Dabason betértek Ribai Jánoshoz is, hívták vissza a községbe. Kétszer is küldtek neki táviratot, hogy térjen vissza.

November 4.

– A nemzetőrség fegyvereit Pánczél László és Ötvös Dezső honvéd őrmester elrejtette a tanácsháza udvarán.

November 5.

– Locskai Ferenc törzsrőmester összeszedte a fegyvereket a községben.

November 12.

– Ezen a napon tartott ülést először a tanács vb.

*

Babusa József: Kerekegyházán született 1931-ben. Anyja neve ismeretlen. Foglalkozása alkalmi munkás. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁴¹

Bán Ferenc: Nagykőrösön született 1912-ben. Anyja neve Radovics Katalin. Iskolai végzettsége 4 polgári. Foglalkozása revizor. 1956. november 1-jétől a községi nemzetőrség parancsnoka volt.⁵⁴²

Bara István: Nyírádszentbenedeken született 1916-ban. Anyja neve Tolvaj Aranka. 1945 előtt Fülöpszállás főjegyzője volt. Foglalkozása főkönyvelő. A forradalom alatt tagja lett a Kerekegyházi Fmsz Munkástanácsának. Nem indult ellene eljárás.⁵⁴³

Baski Sándor ifj.: Kerekegyházán született 1936-ban. Anyja neve Márton Julianna. Foglalkozása traktoros. A forradalom alatt tagja lett a Kerekegyházi Gépállomás Munkástanácsának.⁵⁴⁴

⁵⁴⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1353/1957. dr. Bogdán Miklós és társai pere.

⁵⁴¹ TH V-150-364. 104.

⁵⁴² TH V-150-364. 105.

⁵⁴³ TH V-150-364. 102.

⁵⁴⁴ TH V-150-364. 103.

Benedek Tibor: Kerekegyházán született 1925-ben. Anyja neve Mallesz Erzsébet. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁴⁵

Benkő Sándor: Kerekegyházán született 1927-ben. Anyja neve Gyurkovics Teréz. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁴⁶

Berente Pál: Kerekegyházán született 1915-ben. Anyja neve Bujdosó Mária. Iskolai végzettsége érettségi. Gazdasági előadó volt a községi tanácsnál. Részt vett a nemzeti bizottság megszervezésében.⁵⁴⁷

Bíró Lajos: Kerekegyházán született 1914-ben. Anyja neve Tóth Eszter. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁴⁸

Boda Pál: Kerekegyházán született 1920-ban. Anyja neve Jákity Eszter. Foglalkozása kovácsmester. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁴⁹

Bogdán Miklós dr.: Szegeden született 1919. augusztus 18-án. Anyja neve Greskovics Hajnalka. Iskolai végzettsége egyetem. Önálló ügyvédként dolgozott. 1956. október 23-án részt vett és felszólalt a Kerekegyházán rendezett értelmiségi ankéton. Október 28-án tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Október 31-én a községi kultúrházban nagygyűlést tartottak, ahol Bogdán Miklós is felszólalt. November 1-jén megkoszorúzták a magyar hősi emlékművet. 1957. február 5-től február 7-ig rendőri őrizetben, 1957. július 24-től 1958. szeptember 24-ig előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 1 év 6 hónap börtönre, 1500 Ft vagyonelkobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. március 31-én felmentette.

Borbély Józsefné: Kerekegyházán született 1926-ban. Anyja neve Juhász Rozália. Foglalkozása boltvezető. A forradalom alatt tagja lett a Kerekegyházi Fmsz Munkástanácsának.⁵⁵⁰

Böndör József id.: Péterréven (Jugoszlávia) született 1896-ban. Anyja neve Hajdú Teréz. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁵⁵¹

Cseh Zsigmondné: Lajosmizsén született 1929-ben. Anyja neve Ordasi Margit. Foglalkozása boltvezető. A forradalom alatt tagja lett a Kerekegyházi Fmsz Munkástanácsának.⁵⁵²

⁵⁴⁵ TH V-150-364. 104.

⁵⁴⁶ TH V-150-364. 105.

⁵⁴⁷ TH V-150-364. 102.

⁵⁴⁸ TH V-150-364. 104.

⁵⁴⁹ TH V-150-364. 104.

⁵⁵⁰ TH V-150-364. 103.

⁵⁵¹ TH V-150-364. 102.

⁵⁵² TH V-150-364. 103.

Csörgő István: Kerekegyházán született 1929. szeptember 4-én. Anyja neve Hörömpő Teréz. Iskolai végzettsége 8 általános. Szakmai végzettsége cipész. Anyagbeszerző és bérelszámoló volt a Lajosmizsei Háziipari Szövetkezetnél. 1956. október 26-án Kerekegyházán részt vett a tüntetésen. Csörgő István követelésére a szövetkezeti áruház címerét az áruház vezetője leragasztatta. Október 27-én ismét tüntetés volt, a tömeg a rendőrség elé vonult, ahol Csörgő István Mezei Károly segítségével nemzetiszínű zászlót tűzött ki az épületre. 1957. május 28-tól 1958. február 14-ig előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 28-án 1 év 2 hónap börtönre, 400 Ft vagyonekobzásra és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. március 25-én 8 hónap börtönre csökkentette a büntetését.

Csörgő László: Kerekegyházán született 1928. április 26-án. Anyja neve Hörömpő Teréz. Iskolai végzettsége 8 általános. Anyagbeszerző volt a Budapesti Erdei- és Melléktermék Vállalatnál. 1956. október 26-án részt vett a kerekegyházi tüntetésen. Október 27-én ismét tüntetés volt, a tömeg a rendőrség elé vonult, majd behatoltak a rendőrségre. A tömegben jelen volt Csörgő László is. 1957. május 24-e és 1958. február 18-a között előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 28-án bizonyíték hiányában felmentette.

Czingel István: Kerekegyházán született 1911-ben. Anyja neve Bozsényik Terézia. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁵³

Dobróczki Antal: Cserhátsurányban született 1896. július 30-án. Anyja neve Babindali Katalin. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. Földnyilvántartó volt a Kerekegyházi Községi Tanácsnál. 1945-ben kiutasították Csehszlovákiából, ahol körjegyzőként dolgozott. 1956. október 28-án tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. 1957. augusztus 12-e és 1957. október 12-e között előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 1 év felfüggesztett börtönre és 500 Ft vagyonekobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. március 31-én bűncselekmény hiányában felmentette.

Faragó János: Kerekegyházán született 1928-ban. Anyja neve Mihala Margit. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a Kerekegyházi Fmsz Munkástanácsának.⁵⁵⁴

Földházi Balázs: Lajosmizsén született 1905-ben. Anyja neve Mizsei Julianna. Foglalkozása traktoros. A forradalom alatt tagja lett a Kerekegyházi Gépállomás Munkástanácsának.⁵⁵⁵

Földházi József: Kerekegyházán született 1924-ben. Anyja neve Sztana Erzsébet. Foglalkozása kovács. A forradalom alatt tagja lett a Kerekegyházi

⁵⁵³ TH V-150-364. 104.

⁵⁵⁴ TH V-150-364. 102.

⁵⁵⁵ TH V-150-364. 103.

Gépállomás Munkástanácsának.⁵⁵⁶

Fürj János: Kerekegyházán született 1914-ben. Anyja neve. Krajcsovszki Anna. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁵⁷

Gács Imre: Balatonfüreden született 1916-ban. Anyja neve Kovács Veronika. 1945 előtt csendőr volt. A forradalom alatt a községi nemzetőrség parancsnoka volt, de november 1-jén lemondott erről a tisztségről.⁵⁵⁸

Garzó József: Kerekegyházán született 1925-ben. Anyja neve Lénárd Mária. A Kerekegyházi Földműves-szövetkezet vezetője volt. A forradalom alatt az fmsz munkástanácsának vezetője lett. Javasolta, hogy Nagy György párttitkárt távolítsák el a községből. Nem indult ellene eljárás.⁵⁵⁹

Gengeliczki János: Kerekegyházán született 1929-ben. Anyja neve Sándor Eszter. Foglalkozása műszerész. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁶⁰

Gengeliczki László: Kerekegyházán született 1921-ben. Anyja neve Sándor Eszter. Foglalkozása szabómester. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁶¹

Gyuris József: Kerekegyházán született 1922-ben. Anyja neve Vonák Erzsébet. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁶²

Gyurkovics Erzsébet: Kerekegyházán született 1930-ban. Anyja neve Kusa Margit. Foglalkozása könyvelő. A forradalom alatt tagja lett a Kerekegyházi Fmsz Munkástanácsának.⁵⁶³

Hallai Ferenc: Temerinben (Jugoszlávia) született 1923-ban. Anyja neve Ferenci Marcella. Foglalkozása cipész. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁶⁴

Hulicsár Pál: Kerekegyházán született 1923-ban. Anyja neve Zlih Etel. Foglalkozása alakalmi munkás. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁶⁵

Kecskeméti Pál: Kerekegyházán született 1924-ben. Anyja neve Muhari Erzsébet. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nem-

⁵⁵⁶ TH V-150-364. 103.

⁵⁵⁷ TH V-150-364. 105.

⁵⁵⁸ TH V-150-364. 105.

⁵⁵⁹ TH V-150-364. 102.

⁵⁶⁰ TH V-150-364. 105.

⁵⁶¹ TH V-150-364. 105.

⁵⁶² TH V-150-364. 105.

⁵⁶³ TH V-150-364. 103.

⁵⁶⁴ TH V-150-364. 104.

⁵⁶⁵ TH V-150-364. 104.

zetőrségnek.⁵⁶⁶

Kinál Pál: Nyírbátorban született 1911-ben. Anyja neve Bodon Erzsébet. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. 1945 előtt katonatiszt volt. A forradalom alatt a Kerekegyházi Gépállomás Munkástanácsának titkára lett.⁵⁶⁷

Kovács Gábor dr.: Kerekegyházán született 1901-ben. Anyja neve Babus Teréz. Iskolai végzettsége egyetem. Foglalkozása orvos. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁵⁶⁸

Kovács István: Kecskeméten született 1917-ben. Anyja neve Tóth Terézia. 1945 előtt segédjegyző volt. Az egyik gyűlésen elszavalta a Szózatot, részt vett a nemzeti bizottság megszervezésében.⁵⁶⁹

Lukács Ottó: Budapesten született 1915-ben. Anyja neve Kizsel Erzsébet. Foglalkozása eladó. A forradalom alatt részt vett a gépállomáson történt megmozdulásokban, kivágta a Rákosi-címert a zászlóból, javasolta az igazgató elbocsátását, tagja lett a Kerekegyházi Gépállomás Munkástanácsának. Tartotta a kapcsolatot a fővárosi forradalmi szervekkel.⁵⁷⁰

Meretz János: Kerekegyházán született 1903-ban. Anyja neve Mezei Krisztina. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁵⁷¹

Mezei Károly: Kerekegyházán született 1929. március 1-jén. Anyja neve Bauer Rozália. Iskolai végzettsége 7 általános. Önálló földművesként dolgozott. 1956. október 26-án Kerekegyházán részt vett a tüntetésen. Október 27-én ismét tüntetés volt, a tömeg a rendőrség elé vonult, ahol Csörgő István Mezei Károly segítségével nemzetiszínű zászlót tűzött ki az épületre, utána a tüntetők behatoltak a rendőrségre. Október 29-én Mezei Károly megverte Szabó Ferencet és Keresztes Jánost. 1957. május 28-a és 1958. április 11-e között előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 28-án 1 év 6 hónap börtönre, 400 Ft vagyonekobzásra és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. március 25-én 10 hónap börtönre csökkentette a büntetését.

Molnár Péter: Oroszlányban született 1899-ben. Anyja neve Kiri Anna. Iskolai végzettsége tanítóképző. Foglalkozása tanító. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁵⁷²

Németh László: Tiszacsegen született 1908-ban. Anyja neve Sörös Jolán. Iskolai végzettsége tanítóképző. Foglalkozása iskolaigazgató. A forradalom

⁵⁶⁶ TH V-150-364. 105.

⁵⁶⁷ TH V-150-364. 103.

⁵⁶⁸ TH V-150-364. 101.

⁵⁶⁹ TH V-150-364. 102.

⁵⁷⁰ TH V-150-364. 103.

⁵⁷¹ TH V-150-364. 101.

⁵⁷² TH V-150-364. 101.

alatt részt vett a nemzeti bizottság megválasztásának előkészítésében, a testület elnöke lett. Eljárás nem indult ellene.⁵⁷³

Oberfrank Ferenc id.: Kerekegyházán született 1878-ban. Anyja neve Kiefer Anna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁵⁷⁴

Peller Lajos: Kerekegyházán született 1927-ben. Anyja neve Rádi Julianna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a Kerekegyházi Fmsz Munkástanácsának.⁵⁷⁵

Planéta Ferenc ifj.: Kerekegyházán született 1925-ben. Anyja neve Piskoa Anna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁷⁶

Puchardt Győző: Nagybörzsönyben született 1906. február 5-én. Anyja neve Reismayer Klára. Tanítóképzőt végzett. 1945-1948 között az FKgP tagja volt. 1948-ban az iskolák államosítása idején izgatás miatt eljárást indítottak ellene, de felmentették. Ennek ellenére fegyelmi eljárás is indult ellene és eltávolították általános iskolai igazgatói állásából. 1956. október 23-án részt vett és felszólalt az értelmiségi ankéton. Október 28-án a nemzeti bizottság tagja lett. Október 31-én felszólalt a községi kultúrházban tartott nagygyűlésen. 1957. július 29-e és 1958. szeptember 12-e között előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 1 év 2 hónap börtönre, 1000 Ft vagyonek kobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. március 31-én felmentette.

Rendek Tibor: Kerekegyházán született 1925. augusztus 25-én. Anyja neve Malecz Erzsébet. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása lakatos és műszerész kisiparos. 1945-ben rendőr volt Kerekegyházán. 1956 októberében és novemberében sértegette a kommunistákat. 1957. július 14-e és július 17-e között rendőri őrizetben, utána 1957. szeptember 13-ig előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. szeptember 26-án felmentette.

Rikli László: Kerekegyházán született 1927-ben. Anyja neve Márton Mária. A forradalom alatt tagja lett a Kerekegyházi Gépállomás Munkástanácsának.⁵⁷⁷

Rikló József: Kerekegyházán született 1929-ben. Anyja neve Marton Mária. Foglalkozása traktoros. A forradalom alatt szervezte a Kerekegyházi Gépállomás Munkástanácsának megalakítását, a testület vezetője lett.

⁵⁷³ TH V-150-364. 101.

⁵⁷⁴ TH V-150-364. 102.

⁵⁷⁵ TH V-150-364. 103.

⁵⁷⁶ TH V-150-364. 104.

⁵⁷⁷ TH V-150-364. 103.

Romancsik József: Kerekegyházán született 1924-ben. Anyja neve Jobbágy Julianna. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁷⁸

Szabó Ferenc: Kerekegyházán született 1919-ben. Anyja neve Krajcsovszki Erzsébet. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁷⁹

Szentlászlói (Greksa) Sándor: Kalocsán született 1899. május 3-án. Anyja neve Marton Erzsébet. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. 1944-1948 között szovjet hadifogságban volt. 1945-ben távollétében B-listára került. 1956. október 23-án részt vett és felszólalt az értelmiségi ankéton. Október 31-én a községi kultúrházban nagygyűlést tartottak, ahol Szentlászlói Sándor szintén felszólalt. 1957. augusztus 9-e és 1958. február 13-a között előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 6 hónap börtönre 500 Ft vagyonekhozásra ítélte.

Tóth József id.: Vámosgyörkben született 1885-ben. Anyja neve Mongyi Rozália. Foglalkozása földműves, illetve vasutas. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁵⁸⁰

Tózsér Béla: Kerekegyházán született 1925-ben. Anyja neve Krajcsovszki Anna. Foglalkozása önálló kovácmester. A forradalom alatt tagja lett a Kerekegyházi Gépállomás Munkástanácsának.⁵⁸¹

Trepák Árpád id.: Kerekegyházán született 1898-ban. Anyja neve Bódis Franciska. Foglalkozása cipésmester. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁵⁸²

Tumann Károly: Kerekegyházán született 1925-ben. Anyja neve Domján Erzsébet. Foglalkozása üzletvezető. A forradalom alatt tagja lett a Kerekegyházi Fmsz Munkástanácsának.⁵⁸³

Zsigó József ifj.: Lajosmizsén született 1931-ben. Anyja neve Kaldenekker Rozália. Foglalkozása szabó. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek.⁵⁸⁴

⁵⁷⁸ TH V-150-364. 104.

⁵⁷⁹ TH V-150-364. 104.

⁵⁸⁰ TH V-150-364. 102.

⁵⁸¹ TH V-150-364. 103.

⁵⁸² TH V-150-364. 101.

⁵⁸³ TH V-150-364. 102.

⁵⁸⁴ TH V-150-364. 104.

KUNBARACS

Október 26.

- Tüntetés volt a tanácsháza előtt.

Október 27.

- A tanács gyűlést hívott össze a tanácstagok részére, melyen kihirdették, hogy október 30-án fogják a nemzeti bizottságot megalakítani a művelődési házban.

Október 30.

- Délután két órakor kezdődött a gyűlés. Bogár István párttitkár nyitotta meg a gyűlést, elmondta miért jöttek össze, majd lemondott. A gyűlés azonban ismét megválasztotta. Utána Szlanka József katolikus pap a bosszúállás mellőzésére, valamint a rend és a nyugalom megtartására szólította fel a mintegy 80-90 jelenlevőt. Dalmadi László tanító egyperces néma felállást javasolt a hősi halottak tiszteletére. A kommunisták közül többen nem vették le a kalapjukat a tisztelgés alatt, ezért Bűn János erővel levette a fejükről a kalapot.⁵⁸⁵

- Az iskolások Somogyvári Jakabné tanítónő vezetésével műsort adtak, majd Kiss Lőrinc Béla, aki 1945 előtt az FKgP községi titkára volt, a gyűlésen elszavalta a Nemzeti dalt.⁵⁸⁶ Utána beszédet mondott, melyben felhívta a jelenlevőket, hogy olyanokat ne válasszanak meg, akik ellenségei a népnek. Kijelentette, hogy a kommunisták ideje lejárt.

- Kelemen Rudolf vb-tagot megválasztották a gyűlés levezető elnökévé, aki hangsúlyozta, hogy a résztvevők szabad akaratukból válasszák meg a nemzeti bizottság tagjait. Kunbaracson a nemzeti bizottság elnöke Makkai Zsigmond lett, akit a vb elnökének is megválasztottak. A nemzeti bizottság tagjai: Magó Lajos, Kósa József, Újvári László, Csík István, Király Ignác, Kovács Andor, Tözsér József, Kun Lajos, id. Kiss Lőrinc Béla, Sztancsik Ferenc, Szabó István.⁵⁸⁷ A vb vezetőségét eltávolították.

- Ekkor a nemzetőrséget is megalakították, melynek hetvenkét tagja lett. Öt fegyverük volt, amit csak szolgálatban kaptak meg. Egyszerre három

⁵⁸⁵ TH V-150-364. 107.

⁵⁸⁶ BKMÖL XXV. 30. B 997/1957. Kiss Lőrinc Béla pere.

⁵⁸⁷ TH V-150-364. 107.

nemzetőr teljesített szolgálatot.⁵⁸⁸ Tagok: Kiss Lőrinc Béla, Kislőrincz Ede, Sztancsik Ferenc, Szabó István, Horváth Ferenc, ifj. Kun Lajos.⁵⁸⁹

November 2.

– Fegyvert kaptak a kunbaracsi nemzetőrök. A fegyvereket a kerekgyházi küldöttség hozta Kecskemétről.

November 4-e után

– A nemzeti bizottság nem ismerte el a Kádár-kormányt.

*

Horváth Ferenc: Ladánybenén született 1925-ben. Anyja neve Ubornyák Eszter. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek.⁵⁹⁰

Kislőrincz Ede: Tatárszentgyörgyön született 1937-ben. Anyja neve László Erzsébet. A forradalom idején szervezte a nemzetőrséget, maga is tagja lett a testületnek.⁵⁹¹

Kiss Lőrinc Béla: Lajosmizsén született 1908. szeptember 18-án. Anyja neve Sánta Julianna. Iskolai végzettsége 6 elemi. Önálló földművesként dolgozott. 1945 előtt az FKgP községi titkára volt. 1956-ig kuláklistán volt. Kunbaracson 1956. október 30-án választottak nemzeti bizottságot. Kiss Lőrinc Béla a gyűlésen elszavalta a Nemzeti dalt, majd rövid beszédében kijelentette, hogy a kommunisták ideje lejárt. 1957. március 8-tól közbiztonsági őrizetben, 1957. június 24-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. szeptember 3-án 2 év 4 hónap börtönre, 2000 Ft pénzbírságra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1957. december 4-én 1 év 6 hónapra csökkentette a büntetését a mellékbüntetések megagyásával.

Kun Lajos ifj.: Ladánybenén született 1937-ben. Anyja neve Dudás Magdolna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek és a nemzeti bizottságnak.⁵⁹²

Makkai Zsigmond: Csór községben született 1926-ban. Anyja neve Baku Piroska. Foglalkozása napszámos. 1950-ben 4 év börtönre ítélték politikai okokból. A forradalom alatt a községi nemzeti bizottság elnökének választották.⁵⁹³

⁵⁸⁸ BKMÖL XXV. 30. B 997/1957. Kiss Lőrinc Béla pere.

⁵⁸⁹ TH V-150-364. 109.

⁵⁹⁰ TH V-150-364. 109.

⁵⁹¹ TH V-150-364. 108.

⁵⁹² TH V-150-364. 109.

⁵⁹³ TH V-150-364. 108.

Szabó István: Tatárszentgyörgyön született 1921-ben. Anyja neve Sztancsik Julianna. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵⁹⁴

Sztancsik Ferenc: Örkenyben született 1924-ben. Anyja neve Sponga Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak és a nemzetőrségnek.⁵⁹⁵

LADÁNYBENE

Október 26.

– Tüntetés volt a faluban, a tüntetők a tanácselnök lemondását követelték.⁵⁹⁶

Október 27.

– Ismét tüntetés volt a községben. Tóth Szivák Péter és társai megakadályozták, hogy Fehér István körzeti megbízott elmeneküljön a faluból, a további bántalmazásoktól azonban megvédték. Utána megostromolták a tanácsházát, megsemmisítették a kommunista jelképeket.⁵⁹⁷

– Gulyás Lajos nemzeti zászlót hozott, hogy azt a helyi bolt homlokzatára kitűzzék. Éjszaka őrségben volt a községben.⁵⁹⁸

– A tanácselnök lakására kézigránátot dobtak, amely egyes források szerint nem robbant fel, más adatok szerint felrobbant.⁵⁹⁹

November 13.

– ifj. Berki József elment Szobodek Bélához, a községi tanács vb-elnökéhez, és a szemére vetette, hogy 1953-ban szülei terményeit transzferáltatta. Ekkor izgató kijelentéseket tett a szovjetekre.⁶⁰⁰

*

Ádám József: Lajosmizsén született 1915-ben. Anyja neve Homoki Éva. A forradalom alatt részt vett a községben a megmozdulásokban. 1958. szept-

⁵⁹⁴ TH V-150-364. 109.

⁵⁹⁵ TH V-150-364. 108.

⁵⁹⁶ TH V-150-364. 109.

⁵⁹⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1095/1957. Tóth Szivák Péter pere.

⁵⁹⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1673/1957. Gulyás Lajos pere.

⁵⁹⁹ TH V-150-364. 109.

⁶⁰⁰ BKMÖL XXV. 30. B 944/1957. ifj. Berki József pere.

temberében internálták.⁶⁰¹

Baráth Demeter: Jászberényben született 1901-ben. Anyja neve Terényi Rozália. 1945 előtt községi főjegyző volt. A forradalom alatt részt vett a községi forradalmi eseményekben.⁶⁰²

Béni Gergely: Ladánybenén született 1936-ban. Anyja neve Végh Julianna. Foglalkozása vasutas. A forradalom alatt részt vett a községben a megmozdulásokban.⁶⁰³

Berki József ifj.: Lajosmizsén született 1923-ban. Anyja neve Hájas Teréz. Foglalkozása vasutas. A forradalom alatt részt vett a községi megmozdulásokban. A megtorlás során 1 év börtönre ítélték.⁶⁰⁴

Berki József: Ladánybenén született 1932. június 16-án. Anyja neve Fakkál Mária. Iskolai végzettsége 5 elemi. Segédmunkás volt a Vörös Csillag Traktorgyárban Budapesten. 1956. október 23-a és október 31-e között Budapesten volt, november 1-jén ment haza Ladánybenére. November 13-án elment Szobodek Bélához, a községi tanács vb-elnökéhez, és a szemére vetette, hogy 1953-ban szülei terményeit transzferáltatta. Ekkor izgató kijelentéseket tett a szovjetekre. 1956. december 8-án disszidálni akart, de Szombathelyről visszafordították. 1957. február 5-e és február 26-a között közbiztonsági őrizetben volt, 1957. június 14-től szeptember 17-ig előzetes letartóztatásban. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. szeptember 17-én 1 év 2 hónap börtönre, 600 Ft vagyonelkobzásra és 1 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. május 6-án 5 hónap börtönre és 1 év jogvesztésre csökkentette a büntetését.

Gulyás Lajos: Ladánybenén született 1923. november 1-jén. Anyja neve Bató Julianna. Iskolai végzettsége 6 elemi. 1957. október 27-én a tüntetésen nemzeti zászlót tűzött ki a helyi bolt homlokzatára. Éjszaka őrségben volt a községben. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. január 28-án felmentette.

Győri István: Balassagyarmaton született 1922-ben. Anyja neve Ferences Klára. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. A megtorlás során 1 hónapra letartóztatták.⁶⁰⁵

Sponga Mihály: Budapesten született 1909-ben. Anyja neve Levegyek Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt részt vett a Petőfi Tévesz feloszlatásában.⁶⁰⁶

Tóth Szivák Péter: Ladánybenén született 1927. szeptember 2-án. Anyja neve Svanczer Karolin. Iskolai végzettsége 8 általános. Önálló földműves és

⁶⁰¹ TH V-150-364. 110.

⁶⁰² TH V-150-364. 110.

⁶⁰³ TH V-150-364. 110.

⁶⁰⁴ TH V-150-364. 110.

⁶⁰⁵ TH V-150-364. 110.

⁶⁰⁶ TH V-150-364. 110.

fuvaros volt. 1956. október 27-én társaival megakadályozta, hogy Fehér István körzeti megbízott elmeneküljön a faluból, a további bántalmazásoktól azonban megvédték. Utána megostromolták a tanácsházát. Este Tóth Szivák Péter lakodalomba ment. 1957. február 26-án letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. szeptember 25-én 2 év 2 hónap börtönre, 500 Ft vagyonekzbizsra és 1 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. február 19-én 1 év 4 hónapra csökkentette a büntetését, a mellékbüntetéseket mellőzte.

LAJOSMIZSE

Október 26.

– A község vezetői utasították az intézmények és a vállalatok vezetőit, hogy a vörös csillagokat ragasszák le.⁶⁰⁷

– Este fél nyolc körül a piactéren, az országzászló körül tüntetés kezdődött. Kossuth-nótákat és a Himnuszt énekelték a tüntetők. A ktsz dolgozói kollektíve vonultak fel Szilágyi József, a ktsz elnöke vezetésével. A felvonulók ekkor rendőri kísérettel meneteltek. Az emlékműnél Soós János párttitkár is beszélt az emberekhez. Soós párttitkár a Himnusz alatt nem vette le a kalapját, ez felháborította az embereket. Fábíán József, Gulyás Lajos, Megyeri Ferenc és Szórád Péter a tüntetést látván megbeszélte, hogy részt vesznek a rend fenntartásában, igyekeznek az esetleges kilengéseket megakadályozni.⁶⁰⁸ A tüntetésen jelen volt Péntek Károly is, aki beszédet mondott, majd a tömeget sorba rendezte, és a község központja felé indultak. Péntek Károly a menet élén haladt, és bement a jelszavakat: „Ki a ruszikkal! Ha magyar vagy, állj közénk! Szabadságot akarunk, Nagy Imrére szavazunk!” A tüntetők visszafordultak az emlékműhöz, ahol Péntek Károly beszédet is tartott. A tanácsházánál Kürti László beszélt és elénekelt a Szózatot. Utána egy százfős tömeg, köztük Barna István és Sitó Pál, az iskolához ment, és eltávolították a Rákosi- és Sztálin-képeket, címereket, csillagokat. Forradalmi jelszavakat festettek az iskolatáblákra: „Éljen Nagy Imre! Le a kommunizmussal! Ki az oroszokkal! Hittant tanítsanak!” A tüntetők ezután több ismert kommunisztát is felkerestek, ablakaikat betörték.⁶⁰⁹ Közülük többeket megeskettek, hogy többet nem ártnak az embereknek, nem szervezkednek a forradalom ellen, illetve elénekeltették velük a Himnuszt.

⁶⁰⁷ TH V-150-364. 111.

⁶⁰⁸ BKMB B 970/1957. Hábcnczius László és társai pere.

⁶⁰⁹ BKMB B 970/1957. Hábcnczius László és társai pere.

– A tüntetők a rendőrség elé is elmentek, mert elterjedt a hír, hogy ott fiatalokat tartanak fogva. A rendőrség parancsnoka két embert beengedett, akik meggyőződtek a hír valótlanágáról. Ezután a tüntetők elvonultak.⁶¹⁰

Október 27.

– Hábcenzius László, Hetzendorfer József, Baksa Ferenc és Dezmond Ferenc egyikük műhelyében megbeszélte, hogy részt vesznek az újabb tüntetésen, és követeléseket fognak összeállítani. Ezeket Hábcenzius László írta össze.

– Este hat óra felé ismét tüntetés kezdődött a piactéren. Hábcenzius László beszédet mondott, melyben az eddigi rabságról beszélt, és a fővárosban harcolókat méltatta. Utána Hornacsek László és Bálint István is felszólt. Elhatározták, hogy a rendőrség elé vonulnak, követelik a rendőrség átállítását. A tömeg élén Hábcenzius László, Hornacsek László, Bálint István és Oraveczi János haladt.

– A kétszáz tüntető az „Éljen Nagy Imre, éljen a szabadság!” jelmondatot hangoztatta, és Kossuth-nótákat énekelt. A rendőrség előtt a tömeg fegyvert követelt. Fábíán József, Szórád Péter állatorvos és Hasznos tanító illetve Megyeri Ferenc igyekezett az embereket csillapítani. Hajdú Mihály hadnagy, a rendőrség parancsnoka közölte az emberekkel, hogy fegyvert nem adnak ki, de csendben tüntethetnek az emberek. Utána Hasznos tanító és Fábíán József is beszélt, a rendőrség lefegyverzésének értelmetlenségét hangoztatták. Szórád Péter állatorvos is nyugtatta az embereket. A tüntetők továbbra is fegyvert követeltek. Hajdú Mihály rendőr hadnagy, az őrsparancsnok megtagadta a fegyverek kiadását, és távozásra szólította fel az embereket. A tömeg a kaput kezdte ostromolni, erre a rendőrség ablakaiból sortűzet adott le. Vörös Ödön és Vass Mihály Miklós meghalt,⁶¹¹ három-négy ember megsebesült.⁶¹² A tüntetők a sortűz után elmenekültek. Szilágyi József ktsz-elnök és Szórád Péter állatorvos maradt a helyszínen a sebesülteknek segíteni, míg Kecskemétről megérkezett a mentőautó. A lövés után Sitó Pál bosszúval fenyegette meg a rendőröket.

– Éjjel Sitó Pál, Hábcenzius József és Labancz József vezetésével a tüntetők feldúlták Németh István rendőr törzsőrmester lakását.

– A földműves-szövetkezet vasüzelete előtt ismét összegyűlt egy ötvenfős tömeg. Hábcenzius László és K. Tóth János vezetésével a postához és a tanácsházához vonultak, és megrongálták a telefonvezetékeket. Elha-

⁶¹⁰ TH V-150-364. 111.

⁶¹¹ BKMÖL XXIII. 13. b. 38933/1957.

⁶¹² BKMB B 970/1957. Hábcenzius László és társai pere.

tározták, hogy Táborfalvára mennek fegyvereket szerezni. Kopper Istvánnétól kölcsönvettek egy TEFU-teherautót, és azzal húsz fő Táborfalvára ment, fegyvert azonban nem tudtak szerezni. Péntek Károly és egy fiatalember a vasúti síneket is fel akarta szedni Lajosmizse és Klábertelep között, hogy a szovjetek mozgását nehezítse, megbénítsa. Molnár János, az állomásfőnök felvilágosította, hogy ezzel legfeljebb órákra lehet megakadályozni a vonal használatát, ezután letettek tervük-ről.

– Mizsei Béla, Halák József és ifj. Marton Ferenc felelősségre vonta Hornacsek Jánost, a Petőfi Téesz párttitkárát.

– Nagy Kálmán felelősségre vonta Bagó Józsefet, a korábbi vb-elnökhelyettes apját.

– Páldeák János megverte Tiszavölgyi Ferenc téeszelnököt.

Október 28.

– A Németh Győző vezette ÁVH-s osztag, amelyik Kerekegyházán is járt, több embert letartóztatott, és Kecskemétre szállított. Péntek Károly, Hábcenzius László, K. Tóth János és Sitó Pál is köztük volt.⁶¹³ Október 31-ig tartották fogságban őket. Németh Győző elmondása szerint: „A megye területén ekkor már egymás után alakultak meg a nemzeti bizottságok és nemzetőrsek. Ahol azt tapasztaltuk, hogy kirívóan ellenforradalmi célzatú megalakulás van, már üldözték a baloldali becsületes dolgozókat, ott az ilyen vezetők letartóztatását foganatosítottuk. Ez történt ugyanezen a napon például Lajosmizsén.”⁶¹⁴

– A hadosztály-parancsnokság Oldal Lajos honvéd hadnagyot négy tiszttel és tizenöt katonával Lajosmizsére rendelte. Kezdetben Hajdú Mihály hadnagy parancsnoksága alá tartoztak. Voltak a községben más helyről átvezényelt rendőrök is.

– Tiszavölgyi Ferenc, aki a járási tanács vb tagja és a Petőfi Tsz elnöke volt, illetve Bujdosó Mátyás lajosmizsei tanácstag elmenekült a községből.

Október 30.

– Az ügyvédi munkaközösségben többen összejöttek, köztük Buttinger Antal, dr. Héja János, Szóráth Péter állatorvos, dr. Szebenyi Gyula ügyvéd. Elhatározták, hogy megalakítják ismét a pártokat. Dr. Héja János és Silek Gáspár Vilmos kereste fel Buttinger Antalt, hogy menjenek el ez ügyben a tanácsra. Buttinger Antal korábban az FKgP tagja, dr. Héja Já-

⁶¹³ BKMB B 970/1957. Hábcenzius László és társai pere.

⁶¹⁴ BKMÖL XXV. 30. B 1353/1957. dr. Bogdán Miklós és társai pere.

nos pedig a titkára volt. Megbeszélték, hogy helyiséget kérnek a párt részére, és alakuló ülést hívnak össze. Küldöttség indult a tanácsházára, velük tartott Silek Gábor, aki SZDP vezetőségi tag volt, és dr. Szébenyi Gyula is, aki pedig az NPP tagja volt. Kisjuhász László volt egyébként az NPP helybeli elnöke korábban. A tanácsházán Brunszvik László vb-titkárral és Dobra János elnökhelyettessel tárgyaltak, és bejelentették, hogy a korábbi koalíciós pártokat újjá akarják alakítani. Megegyeztek, hogy a következő napon alakítandó nemzeti bizottságot koalíciós alapon hozzák létre. A pártok négy-négy képviselőt jelöltek a nemzeti bizottságba. Az alakuló gyűlést közhírré tették.

Október 31.

– Az MDP székházában előzetes megbeszélést tartottak a kommunisták az alakuló gyűlés előtt. Összesen kilenc párttag küldöttet mozgósított Juhász Imre.

– Délelőtt Juhász Imre nyitotta meg a gyűlést. Buttinger Antal is az elnöki asztalnál foglalt helyet. Mikor Juhász Imre felolvasta a pártok által delegált nemzeti bizottsági tagok nevét, Soós János párttitkár, Brunszvik László és Adácsi Józsefné vb-elnöknő nevét hangos elégedetlenség kísérte. Silek Gáspár Vilmos és Buttinger Antal viszont közölte, hogy jöhetnek van itt lenni. A küldöttek ezután megbeszélést tartottak, és a párttitkárt mégis eltávolították. A nemzeti bizottság elnöke Németh Imre, az FKgP korábbi községi elnöke lett. Ezután a nagyteremben Juhász Imre bejelentette a végeredményt. Bekerült a nemzeti bizottságba Silek Gáspár Vilmos, mint a testület titkára és Dudás Sándor mint elnökhelyettes is. Tagok: Brunszvik László, Buttinger Antal, Szórád Péter, Szébenyi Gyula ügyvéd, Palócz Péter, Nagy István, ifj. Nagy Kálmán, Hábcencius József, Labancz József, Sitó Pál, Bujdosó János, Kisjuhász László, Páldeák János, Szabó Kálmán, Kiss Vendel, Szalontai János, Szilágy József, ifj. Gulyás Lajos, Bálint István és Barthal Sándor gyógyszerész.⁶¹⁵ Buttinger Antal beszédet tartott, melyben kárhoztatta az elmúlt tizenkét évet, javasolta a vallásoktatás visszaállítását. Többen követelték a sortűz körülményeinek kivizsgálását, és a felelősök megbüntetését. Buttinger Antal a rend és a nyugalom megtartására szólította fel a jelenlevőket, és az önbíráskodás mellőzését kérte. Ezután áthívták Hajdú Mihály hadnagyot, a rendőrség parancsnokát. Buttinger Antal azt követelte tőle, hogy közölje, ki adott parancsot a lövetésre, és ki lőtte le a tüntetőket.⁶¹⁶ Hajdú erre nem volt hajlandó.

⁶¹⁵ TH V-150-364. 114.

⁶¹⁶ BKMB B 891/1958. dr. Buttinger Antal pere.

– Hajdú Mihály Lukács András századostól, a járási nemzetőrség parancsnokától utasítást kapott az őrs elhagyására.⁶¹⁷

– A nemzetőrség parancsnoka Kiss Vendel volt, de nem járőröztek közösen a katonákkal, viszont a rendőrségen a kapuszolgálatot ők adták.⁶¹⁸ A nemzeti bizottság úgy határozott, hogy a rendőrséget lefegyverzik, és a közbiztonsági szolgálatot a honvédségre bízzák. Oldal Lajos hadnagy a pisztolyok kivételével össze is szedte a rendőrök fegyvereit.⁶¹⁹ A nemzetőrség tagjai: Hornacsek László, Oravecz János, Hábcencius László, ifj. Nagy András, K. Tóth János, Lázár Vince, Oláh Izidor Illés, Sutus László, Gáspár Imre, Mészáros Endre, Staár Ottó, Hetzendorfer János.

November 1.

– Ülést tartott a nemzeti bizottság. Alakítottak egy bizottságot, amelynek a téészek vagyontát kellett felmérnie. Ez a bizottság ki is ment a téészekbe, és a munka folytatására szólította fel azokat.

November 3.

– A nemzeti bizottság ülésén többen követelték a téészek feloszlását, elvett földjeik visszaadását. Buttinger Antal és Dallos Dezső közölte velük, hogy erre csak az erről szóló rendelet megjelenése után kerülhet sor. Megegyeztek, hogy a téészek felügyeletére a nemzeti bizottság egy személyt ki fog nevezni, míg a téészek fel nem oszlanak. Buttinger Antal lemondott a nemzeti bizottsági tagságáról.

November 4-e után

– A községi tanács vb élelmiszergyűjtést szervezett a budapesti munkások számára. A segítséget a sztrájkban résztvevőknek akarták eljuttatni.

– A Sallai Téesz volt párttitkára, Geröcs István tisztázatlan körülmények között, de valószínűleg közúti balesetben meghalt.

*

Bálint István: Lajosmizsén született 1938. január 13-án. Anyja neve Seres Teréz. Iskolai végzettsége 8 általános, és két évig papnövendék volt. Foglalkozása segédmunkás. Részt vett a tüntetéseken, és a postaközpont

⁶¹⁷ BKMB B 891/1958. dr. Buttinger Antal pere.

⁶¹⁸ BKMB B 891/1958. dr. Buttinger Antal pere.

⁶¹⁹ BKMB B 891/1958. dr. Buttinger Antal pere.

megrongálásában. 1957 elején rövid időre letartóztatták.⁶²⁰

Barna István: Lajosmizsén született 1924. augusztus 14-én. Anyja neve Kmetykó Etel. Iskolai végzettsége 5 elemi. 1956. október 26-án részt vett a tüntetésen. Az iskola épületéről eltávolították a kommunista jelképeket. Utána néhány társával együtt „megimádkoztattak” néhány közismert falubeli kommunistát. Ez abból állt, hogy letérdeltették, el kellett mondania a Miatyánkot, elénekeltek vele a Himnuszt, és meg kellett esküdni, hogy többet nem árt az embereknek. 1957. május 21-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 1 év 4 hónap börtönre, 200 Ft vagyonek kobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. október 19-én helybenhagyta az ítéletet.

Barthal Sándor: Lajosmizsén született 1925. december 25-én. Anyja neve Buttinger Mária. Foglalkozása gyógyszerész. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak, követelte a sortűz elkövetőinek felelősségre vonását.⁶²¹

Bujdosó János: Lajosmizsén született 1919. május 14-én. Anyja neve Farkas Mária. Iskolai végzettsége 4 polgári. Kalauz volt a MÁV-nál. 1956. október 23-án Budapesten volt. Október 26-án ment Lajosmizsére. Október 28-án „megimádkoztatta” Bujdosó Mátyás adóbeszedőt. 1957. május 27-től 1958. április 18-ig előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 1 év börtönre, 200 Ft vagyonek kobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte.

Buttinger Antal dr.: Kolozsváron (Románia) született 1911. május 10-én. Anyja neve Kali Ágnes. Iskolai végzettsége egyetem. Ügyvéd volt a Lajosmizsei Ügyvédi Munkaközösségben. 1944-46 között nyugati hadifogságban volt. 1956. október 30-án a községi tanácsházán társaival bejelentette, hogy a korábbi koalíciós pártokat újjá akarják alakítani. Október 31-én részt vett a nemzeti bizottság alakuló ülésén az FKgP képviselőként. Buttinger Antal a gyűlésen felszólalt, utána az október 27-i sortűzet vezénylő Hajdú Mihály rendőr hadnagyot felelősségre vonta. Tagja lett a nemzeti bizottságnak. November 3-án lemondott a tagságáról. 1957. július 19-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 5-én 1 év 6 hónap börtönre, 1000 Ft vagyonek kobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. december 29-én 1 év 2 hónapra csökkentette a büntetését a mellékbüntetések érintetlenül hagyásával.

Dudás Sándor: Lajosmizsén született 1931. október 5-én. Anyja neve Bende Margit. Foglalkozása agronómus. A forradalom alatt a nemzeti bizottság elnökhelyettese volt, szervezte a nemzetőrséget. Követelte a sortűz elkövetőinek felelősségre vonását. 1957 elején eljárást indítottak ellene, eredm-

⁶²⁰ TH V-150-364. 114.

⁶²¹ TH V-150-364. 113.

nye azonban ismeretlen.⁶²²

Gáspár Imre: Lajosmizsén született 1915. március 20-án. Anyja neve Kiss Rozália. Foglalkozása segédmunkás. 1945 előtt csendőr volt. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek.⁶²³

Gulyás Lajos: Jászládányban született 1930. május 28-án. Anyja neve Urbán Jolán. Főzőmunkásként dolgozott a Klábertelepi Szeszfőzdében. Részt vett az október 26-ai tüntetésen, az egyik tüntető csoportot vezette. A megtorlás során rövid időre letartóztatták.⁶²⁴

Hábenczius (Honti) József: Lajosmizsén született 1918. november 11-én. Anyja neve Tarnóczi Erzsébet. Iskolai végzettsége 5 elemi. Váltókezelő volt a MÁV-nál. 1956. október 27-én részt vett a tüntetésen. Utána részt vett Németh István rendőr lakásának feldúlásában. 1957. július 11-től 1958. február 6-ig előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 1 év börtönre, 200 Ft vagyonekobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte.

Hábenczius László: Lajosmizsén született 1938. november 29-én. Anyja neve Székely Mária. Iskolai végzettsége 8 általános, és 2 ipariskolai osztály. A Vörös Csillag Traktorgyárban dolgozott Budapesten. 1956. október 23-án Budapesten volt, október 24-én segédrendőrként szolgálatot teljesített. Október 25-én ment szüleihez Lajosmizsére. Október 27-én segített Hetzendorfer Jánosnak az újabb tüntetést szervezni. Követeléseket állítottak össze, majd este 6 óra körül a piactéren Hábenczius László beszédet intézett az időközben összegyűlt tüntetőkhoz. Utána Hábenczius László, Hornacsek László és Bálint István vezetésével zárt sorokban a rendőrséghez vonultak. A sortűz után Hábenczius László és társai a postán megrongálták a telefonvezetéseket, majd a tanácsházán is ugyanezt tették. Másnap letartóztatták és Kecskemétre vitték, ahol október 31-ig volt a börtönben. Tagja lett a nemzetőrségnek. November elején visszament Budapestre, ahol karhatalmista, majd munkásőr lett. 1957. március 19-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 2 év börtönre, 400 Ft vagyonekobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte.

Halák József: Kerekegyházán született 1930. április 22-én. Anyja neve Kalmár Julianna. 1956. október 27-én Lajosmizsén Mizsei Béla, Halák József és ifj. Marton Ferenc megverte Hornacsek Jánost, a Petőfi Tévesz párttitkárát. Utána különböző felszereléseket hazavittek, melyek korábban az övéik voltak. 1957. március 6-án és 7-én rendőrhatalmasági őrizetben volt. B 448/1957. számon indult ellenük per, de a Legfelsőbb Bíróság a Bf. 1911/1957. számú ítéletével hatályon kívül helyezte az elsőfokú ítéletet. Utána indult a B

⁶²² TH V-150-364. 113.

⁶²³ TH V-150-364. 118.

⁶²⁴ TH V-150-364. 114.

860/1958. sz. eljárás. Közben Halák József kihasználta, hogy összetévesztették egy ugyanilyen nevű másik lajosmizsei emberrel, és megszökött, így a második perben ő már nem szerepelt.

Hetzendorfer János: Lajosmizsén született 1910. július 10-én. Anyja neve Zala Rozália. Iskolai végzettsége 5 elemi, és 3 ipariskola. Foglalkozása cipész kisiparos. Október 26-án részt vett a tüntetésen. Október 27-én Háben-czius Lászlóval közösen követeléseket állítottak össze. Tagja lett a községi nemzetőrségnek. Egy ideig rendőri felügyelet alatt állt. 1957. július 19-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 1 év börtönre, 300 Ft vagyonekobjzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. október 19-én elutasította a fellebbezését.

Hornacsek László: Lajosmizsén született 1933. január 15-én. Anyja neve Homoki Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása gépkezelő. A Lajosmizsei Vegyesipari Ktsz-ben dolgozott. 1956. október 27-én szervezte a tüntetést, és részt vett rajta. A rendőrség előtti sortűznél is jelen volt. Utána részt vett a postaközpont megrongálásában. Tagja lett a nemzetőrségnek. 1957. július 9-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 1 év 3 hónap börtönre, 300 Ft vagyonekobjzásra és 2 év jogvesztésre ítélte.

K. Tóth János: Lajosmizsén született 1906. augusztus 6-án. Anyja neve Tóth Rozália. Önálló földművesként dolgozott. Október 27-én részt vett a megmozdulásokban, a postai és a tanácsházi telefonvezetékek elvágásában. Október 28-án letartóztatták, Kecskemétre vitték, másnap pedig elengedték. November 1-jén Nagy Istvánnal elmentek Deli Imre rendőr törzsőrmesterhez, akit Nagy István egy korábbi sérelem miatt ekkor megvert. K. Tóth János választotta szét a dulakodókat. Tagja lett a nemzetőrségnek. 1957. február 26-a és március 18-a között, illetve 1957. május 21-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 2 év 8 hónap börtönre, 1000 Ft vagyonekobjzásra és 4 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. október 19-én helybenhagyta az ítéletet.

Kisjuhász László: Lajosmizsén született 1905. június 12-én. Anyja neve Pető Julianna. Iskolai végzettsége 3 elemi. Önálló földműves volt. 1957. október 27-én társával megverte Tiszavölgyi Ferenc téveszelnököt. 1957. február 18-án közbiztonsági őrizetbe, 1958. április 21-én előzetes letartóztatásba helyezték. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1 év 2 hó börtönre, 1000 Ft vagyonekobjzásra és 1 év jogvesztésre ítélte.

Kiss Vendel: Csurgón született 1907. augusztus 29-én. Anyja neve Horváth Anna. Foglalkozása méhész. A forradalom alatt a nemzetőrség vezetője lett. Nem indítottak ellene eljárást.⁶²⁵

⁶²⁵ TH V-150-364. 117.

Labancz József: Lajosmizsén született 1904. március 19-én. Anyja neve Dancs Anna. Iskolai végzettsége 3 elemi, 2 ipariskola. Foglalkozása asztalos. A Lajosmizsei Asztalos Ktsz-ben dolgozott. 1956. október 27-én részt vett a tüntetésen. Utána részt vett Németh István rendőr törzsőrmester lakásának feldúlásában. 1957. július 11-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 1 év börtönre, 200 Ft vagyonek kobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. október 19-én kegyelemben részesítette.

Lázár Vince: Vágáson (Románia) született 1913. május 1-jén. Anyja neve Széles Rozália. Foglalkozása fogatos. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek.⁶²⁶

Marton Ferenc: Kerekegyházán született 1923. március 18-án. Anyja neve Halák Erzsébet. Iskolai végzettsége 5 elemi. Önálló földműves volt. 1956. október 27-én részt vett Hornacsek János, a Petőfi Téesz párttitkárának bántalmazásában. Utána különböző felszereléseket hazavittek, melyek korábban az övéik voltak. 1956. február 26-tól március 7-ig és 1957. május 3-tól 1957. november 27-ig előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 31-én 5 hónap börtönre ítélte.

Mészáros Endre: Lajosmizsén született 1920. október 20-án. Anyja neve Szórád Mária. A Lajosmizsei Terményforgalmi Vállalatnál dolgozott mint zsákos. 1945 előtt csendőr volt. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁶²⁷

Mizsei Béla: Lajosmizsén született 1927. május 19-én. Anyja neve Hajdú Margit. Iskolai végzettsége 5 elemi. A Kerekegyházi Előre Téeszben dolgozott földművesként. 1956. október 27-én Lajosmizsén Mizsei Béla, Halák József és ifj. Marton Ferenc megverte Hornacsek Jánost, a Petőfi Téesz párttitkárát. Utána különböző felszereléseket hazavittek, melyek korábban az övéik voltak. 1957. február 19-től március 7-ig és 1957. március 27-től 1958. augusztus 27-ig előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 31-én 1 év 5 hónap börtönre, 100 Ft vagyonek kobzásra és 1 év jogvesztésre ítélte.

Nagy András ifj.: Lajosmizsén született 1933. október 17-én. Anyja neve Gulyás Mária. Iskolai végzettsége 3 gimnázium. Foglalkozása segédmunkás. Október 26-án részt vett a tüntetésen, majd az iskola épületéből eltávolították a kommunista jelképeket. Tagja lett a nemzetőrségnek. 1957 tavaszán rövid időre letartóztatták.⁶²⁸

Nagy István: Lajosmizsén született 1899. augusztus 8-án. Anyja neve Kislőrinc Veronika. Iskolai végzettsége 4 elemi. Önálló földműves volt.

⁶²⁶ TH V-150-364. 118.

⁶²⁷ TH V-150-364. 118.

⁶²⁸ TH V-150-364. 115.

1956. november 1-jén megverte Deli István rendőrt. 1957. február 26-a és március 18-a között, illetve 1957. május 21-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 1 év 10 hónap börtönre, 800 Ft vagyonekobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte.

Nagy Kálmán ifj.: Lajosmizsén született 1911. szeptember 30-án. Anyja neve Bujdosó Mária. Iskolai végzettsége 4 középiskola. 1956. október 27-én megverte Bagó Józsefet, a korábbi vb-elnökhelyettes apját. 1957. június 24-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. szeptember 3-án 2 év 10 hónap börtönre, 3000 Ft vagyonekobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. május 6-án elutasította a fellebbezését.

Németh Imre: Kecskeméten született 1898. július 16-án. Anyja neve Sági Margit. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása földműves. 1945 után a kisgazdapárt községi elnöke volt. A forradalom alatt a községi nemzeti bizottság elnöke lett. Nem indult ellene eljárás.⁶²⁹

Oláh Izidor Illés: Jászladányban született 1914. július 20-án. Anyja neve Szikszai Anna. Iskolai végzettsége 4 elemi. Foglalkozása földműves. 1945 előtt csendőr volt. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek.⁶³⁰

Oravecz János: Lajosmizsén született 1922. január 1-jén. Anyja neve Makos Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása hentes és mészáros. A Sertésvágó és Feldolgozó Vállalatnál dolgozott Budapesten. Október 23-án Budapesten volt, október 26-án gyalogosan indult haza Lajosmizsére, ahová 27-én délelőtt érkezett meg. Szervezte a tüntetést, a rendőrség előtt is jelen volt. Utána részt vett a postaközpont megrongálásában. Tagja lett a nemzetőrségnek. 1957. július 29-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 1 év 3 hónap börtönre, 300 Ft vagyonekobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. október 19-én elutasította a fellebbezését.

Páldeák János: Lajosmizsén született 1916. december 13-án. Anyja neve Pintér Ilona. Iskolai végzettsége 5 elemi. Önálló földműves volt. 1957. október 27-én társával megverte Tiszavölgyi Ferenc téveselnököt. Október 29-én viszont elnézést kért tőle ezért. 1957. február 19-én közbiztonsági őrizetbe, 1958. április 21-én előzetes letartóztatásba helyezték. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. augusztus 11-én 1 év 8 hónap börtönre, 2000 Ft vagyonekobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. október 16-án helybenhagyta az ítéletet.

Péntek Károly: Cegléden született 1912. augusztus 11-én. Anyja neve Susorényi Ilona. Iskolai végzettsége 7 gimnázium. Foglalkozása eladó. A Budapesti Közért Vállalatnál dolgozott. 1929-től 1936-ig továbbszolgáló tiszthelyettes volt. 1944-48 között szovjet hadifogságban volt, 1949-ben letartóztat-

⁶²⁹ TH V-150-364. 112.

⁶³⁰ TH V-150-364. 118.

ták háborús büntett vádjával, de felmentették. 1956. október 23-án este ment haza Lajosmizsére Budapestről. Október 26-án részt vett a tüntetésen. Október 28-án letartóztatták, Lajosmizsén és Kecskeméten is megverték, másnap elengedték. Október 31-én a községi forradalmi bizottság ülésén minderről beszámolt az összegyűltek előtt. November 4-én gyalog Budapestre ment. 1957. május 17-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 2 év 2 hónap börtönre, 400 Ft vagyonekobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. október 19-én elutasította a fellebbezését.

Silek Gáspár Vilmos: Lajosmizsén született 1912. június 2-án. Anyja neve Gulyás Rozália. Tervkészítőként dolgozott a Kecskeméti Gépgyárban. A forradalom alatt a nemzeti bizottság titkára lett. Követelte a rendőrség felelősségre vonását a sortűz miatt. 1957 elején előzetes letartóztatásba helyezték, majd bírósági eljárást is kezdtek ellene, ennek eredménye ismeretlen.⁶³¹

Sitó Pál: Zentán (Jugoszlávia) született 1920. június 22-én. Anyja neve Szabó Mária. Iskolai végzettsége 5 elemi. A Budapesti Felvonógyárban dolgozott. 1956. október 23-án Budapesten volt, 24-én ment haza Lajosmizsére. Október 26-án részt vett a tüntetésen. Az iskoláról eltávolították a kommunista jelképeket. Október 27-én feldúlták Németh István rendőr törzsőrmester lakását. 1957. február 20-a és 1958. július 30-a között előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 8-án 1 év 7 hónap börtönre, 200 Ft vagyonekobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. október 19-én elutasította a fellebbezését.

Staár Ottó: Lajosmizsén született 1916-ban. Anyja neve Skultéti Anna. Iskolai végzettsége 8 gimnázium. Foglalkozása segédmunkás. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁶³²

Sutus László: Lajosmizsén született 1914. március 12-én. Anyja neve Kátóna Teréz. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása üzemi munkás. 1945 előtt csendőr volt. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Követelte, hogy az Ipartestület kapja vissza korábbi székházát. Nem indult ellene eljárás.⁶³³

Szabó Kálmán: Budapesten született 1936. február 17-én. Anyja neve Szabó Margit. 1956. október 27-én részt vett a rendőrség előtti tüntetésen. Az áldozatok temetésén követelte a gyilkosok megbüntetését. Eljárás nem indult ellene.⁶³⁴

⁶³¹ TH V-150-364. 112.

⁶³² TH V-150-364. 118.

⁶³³ TH V-150-364. 118.

⁶³⁴ TH V-150-364. 117.

Szalontai János: Kunhegyesen született 1902. december 7-én. Anyja neve Fridrich Brigitta. Foglalkozása szikvízgyártó kisiparos. A forradalom alatt a nemzetőrség parancsnokhelyettese volt. Nem indult ellene eljárás.⁶³⁵

Szilágyi József: Nagyszénáson született 1925. október 13-án. Anyja neve Kicska Judit. A Fa- és Építőipari Ktsz elnöke volt, egyébként kőműves foglalkozású. A forradalom alatt a nemzetőrség és a nemzeti bizottság tagja lett, illetve részt vett a nemzetőrség megszervezésében.⁶³⁶

Zsuffa József: Lajosmizsén született 1908. április 3-án. Anyja neve Szaszko Julianna. Iskolai végzettsége 4 elemi. Önálló földműves volt. A forradalom alatt és később is izgató kijelentéseket tett, szidta a kommunistákat. 1957. június 3-án letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. szeptember 26-án 2 év 4 hónap börtönre, 3000 Ft vagyonekobzásra és 1 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. január 19-én 1 év 8 hónap börtönre és 1 év jogvesztésre változtatta az ítéletét.

LAKITELEK

Október 24.

– Lantos Sándor társaival tüntetést szervezett. Scherter Béla ezt közölte Terecskei Sándor párttitkárral, aki felszólította a község vezető funkcionáriusait, hogy akadályozzák meg a tüntetést. Egy Lukács nevű ember verte le a rendőrség és az anyakönyvi hivatal címerét, tábláját.

– Erki és Bacsik Mihály párttagok javasolták a faluőrség létrehozását Szabó Antal rendőrnek. Átmentek a tanácsházára ahol jelen volt Lőrincz Istvánné, Dékány István és Tóth László vb-titkár is. A két rendőr egy ideig civilben járt.⁶³⁷

Október 25.

– Harci István borbélyüzletéből tüntetők eltávolították a Sztálin-, Lenin- és Rákosi-szobrokat.

– A faluőrseget a forradalom első napjaiban alakították meg.⁶³⁸ Csikós Tóth István, Lőrincz Istvánné vb-elnök, Dékány István vb-elnökhelyettes, Szabó Antal rendőrőrsparancsnok a tanácsházán faluőrseget szervezett. Scherter Béla gyógyszerész segítségével mintegy húsz embert hívtak össze délután három órára, köztük Tassi Pál HNF-elnököt is. Szabó

⁶³⁵ TH V-150-364. 117.

⁶³⁶ TH V-150-364. 114.

⁶³⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1858/1957. Scherter Béla és társai pere.

⁶³⁸ A pontos időpont nem állapítható meg. Október 24. és 26. között jött létre.

Antal körülbelül harmincfős névsort állított össze, határoztak a vadászok bevonásáról is. A gyógyszerterát jelölték ki a faluórség elhelyezésére.

– Sinka György rendőrt egy alkalommal tiszakécskei forradalmárok kényszerítették a sapkacsillag levételére, utána úgy döntött, hogy civilbe öltözik. Egy ideig Csikós Tóth Istvánnál lakott.⁶³⁹

Október 28.

– A sportpálya melletti iskolában határoztak a faluórség kibővítéséről Csikós Tóth István, Scherter Béla, Tassi Pál HNF-elnök és Kozma Gyula párttag jelenlétében. Jelen volt még Tálás Mihály, Katona Mihály, Lévy László, Kozma Gyula, Sinka Gyula, Szabó Antal és persze mások is. Ekortól már inkább nemzetőrségről beszélhetünk. Lévai Tóth József javaslatára a kommunistáktól be akarták vonni a fegyvereket. Sinka György lett a faluórség parancsnoka, ekkor néhány fiatal is belépett. A radikálisabb elemeket, így Petrezselyem Károlyt és Kökény Józsefet azért vonták be, hogy felügyelet alatt legyenek. A testület székhelyét is áttették a gyógyszerterából a rendőrségre.

– A gyógyszerterában megbeszélést tartott a nemzeti bizottság megalakításáról Csikós Tóth István, Scherter Béla, Révész Sándor, Náty Albert, Felföldi Sándor és Steinecker Lajos.

Október 30.

– A nemzeti bizottság alakuló gyűlése este a sportpálya melletti iskolában volt, körülbelül százhusz ember jött össze. Lévy László nyitotta meg a gyűlést. Elmondta, hogy győzött a forradalom, meg kell szervezni a pártokat. Óvott a személyes bosszútól, nyugalomra intette az embereket. Lévy Lászlótól hamarosan Révész Sándor vette át a gyűlés vezetését. Tizenöt tagú nemzeti bizottságot akartak választani, de mivel a falunak csak egyharmada volt jelen, így csak öt tagot választottak, azzal, hogy később kiegészítik a bizottságot. Kozma Gyula, Bacsik Mihály, Fábrián Mihály és Csikós Tóth István került be ekkor a testületbe. Révész Sándort is megválasztották a bizottság tagjának, de nem vállalta a feladatot.⁶⁴⁰

– Munkástanács alakult a Lakiteleki Téglagyárban. Tagjai: Kiss Dezső, Vörös István, Kuti Pál, Németh Jenő, Hegedűs János, Asner Lajos, Turi Károly, Tóth István, Tóth Ferenc, K. Tóth István, K. Tóth Mihály.⁶⁴¹

⁶³⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1858/1957. Scherter Béla és társai pere.

⁶⁴⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1858/1957. Scherter Béla és társai pere.

⁶⁴¹ TH V-150-364. 120-121.

Október 31.

– Csikós Tóth Istvánt megválasztották a nemzeti bizottság elnökének. Csikós Tóth István közölte Terecskei Sándor párttitkárral, hogy a kommunista párt ugyanolyan párt lesz mint a többi. Közölte, hogy mint pártvezetőt be akarják vonni a nemzeti bizottság munkájába, de csak miután a többi párt is megalakult. Lőrincz Istvánné vb-elnököt saját kérésére két hétre szabadságolták, addig helyettese, Dékány István látta el az elnöki teendőket.

– A Borforgalmi Vállalatnál üzemi őrseget és munkástanácsot alakítottak. A munkástanács vezetője talán Gyöngyösi György lett, ő irányította a sztrájkot.

November 1.

– Révész Sándor elkezdte szervezni az FKgP-t. Varga István volt korábban az FKgP községi elnöke. Varga István, Auer Sándor, Major Sándor, Lovas Bertalan és S. Kovács Árpád vette listára a jelentkezőket. Gyöngyösi György tagtoborzó plakátokat készített, és függesztett ki a községben Révész Sándor kérésére. Az FKgP helyi szervezete ideiglenes intézőbizottságának tagjai:⁶⁴² Varga István korábbi elnök, id. Auer Sándor, ifj. Sváb Kovács Árpád, Lévy László, id. Lovas Bertalan és Révész Sándor.

November 2.

– Kozma Gyula, Dékány István és Csikós Tóth István részt vett a járási forradalmi bizottság alakuló ülésén. Kozma Gyula és Csikós Tóth István volt a kecskeméti rendőrkapitányságon is, ahol közölték, hogy csak a nemzeti bizottság hivatalos kérelmére adnak ki fegyvert a nemzetőrsegnek.

November 3.

– Sinka György és Turi Péter tíz puskát, öt géppisztolyt és két pisztolyt vitt a községi nemzetőrsegnek Kecskemétről. Valószínűleg Steinecker Lajos volt a nemzetőrseg parancsnoka.

– Fábíán Mihály el akarta égetni a begyűjtési iratokat, ezért leváltották. Helyére Révész Sándor került a nemzeti bizottságba.

November 4-e körül

– Egy repülőgép röpcédulát szórt a község fölött.⁶⁴³

⁶⁴² BKMÖL XXV. 30. B 1858/1957. Scherter Béla és társai pere.

⁶⁴³ BKMÖL XXV. 30. B 1858/1957. Scherter Béla és társai pere.

– A Borforgalmi Vállalatnál november 4-e után Kapitány Ferenc igazgató lett a munkástanács elnöke.

November 4-e és 10-e között

– Lakiteleken járt Kriston Ferenc a járási tanácstól. Csikós Tóth István és Révész Sándor is kifogásolta, hogy a Kádár-programban utolsó helyen van a szovjetek kivonása. Révész Sándor a többpártrendszer megvalósítását követelte.⁶⁴⁴ Később Révész Sándor tiltakozott az újságírók letartóztatása ellen.

November közepe

– Lakiteleken gyűjtés indult a főváros megsegítésére. Nemcsik Zoltán, Maczó János, Náty Albert, Gergelyfi cukrász és Váradi is részt vett az élelmiszer Budapestre szállításában.

December eleje

– Ismét élelmiszert szállítottak a fővárosba. Az Üllői úti bérházakban osztották szét a Kilián laktanya környékén.⁶⁴⁵

December 22.

– Kriston Ferenc utasítására a községi tanács vb-t kiegészítették a nemzeti bizottság néhány tagjával. Bekerült Révész Sándor és Csikós Tóth István is.⁶⁴⁶ Révész Sándor javasolta az elkobzott és az állami tartalékföldek visszaadását. A vb határozatot hozott, hogy a tagosítások során a kisparasztoktól elvett szőlőket adják vissza. Ebben az ügyben Kozma Gyula, Szakál Gyula és Révész Sándor Kecskeméten és Budapesten, a Földművelési Minisztériumban is járt, de elutasították őket.

*

Bacsik Mihály: Tiszavárkonyban született 1897-ben. Anyja neve Burján Rozália. 1919-ben vöröskatonna volt. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak.⁶⁴⁷

Csikós Tóth István: Túrkevén született 1915. július 21-én. Anyja neve Lé-vay Mária. Iskolai végzettsége erdészeti szakiskola. Erdészeti szakelőadó volt a Szolnok Megyei Erdőigazgatóságnál. 1956. október 25-én tagja lett a

⁶⁴⁴ BKMÖL XXV. 30. B 1858/1957. Scherter Béla és társai pere.

⁶⁴⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1858/1957. Scherter Béla és társai pere.

⁶⁴⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1858/1957. Scherter Béla és társai pere.

⁶⁴⁷ TH V-150-364. 120.

haluórségnek. Október 30-án bekerült a nemzeti bizottságba, másnap Csikós Tóth Istvánt választották meg elnöknek. November 2-án részt vett a járási forradalmi bizottság alakuló ülésén Kecskeméten, illetve fegyvert kért a nemzetőrség számára. December 22-én beválasztották a községi tanács vb-be. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. július 21-én 1 év felfüggesztett börtönre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. február 24-én felmentette.

Fábián Mihály: Szabadkán (Jugoszlávia) született 1916-ban. Anyja neve Nagy Verona. Foglalkozása műbútorasztalos. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Követelte a begyűjtési iratok megsemmisítését.⁶⁴⁸

Hegedűs János: Kecskeméten született 1932-ben. Anyja neve Torbán Mária. A forradalom alatt a Lakiteleki Téglagyár Munkástanácsának tagja volt.⁶⁴⁹

Kiss Dezső: Kecskeméten született 1905-ben. Anyja neve Farkas Eszter. Iskolai végzettsége jogi egyetem. A forradalom alatt a Lakiteleki Téglagyár Munkástanácsának tagja volt.⁶⁵⁰

Kozma Gyula: Budapesten született 1903-ban. Foglalkozása lakatos. 1945 után SZDP-tag volt. A forradalom alatt tagja volt a nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁶⁵¹

Kuti Pál: Kecskeméten született 1912-ben. Anyja neve Kovács Erzsébet. A forradalom alatt a Lakiteleki Téglagyár Munkástanácsának tagja volt.⁶⁵²

Németh Jenő: Kecskeméten született 1932-ben. Anyja neve Országh Ilona. A forradalom alatt a Lakiteleki Téglagyár Munkástanácsának tagja volt.⁶⁵³

Révész Sándor: Kecskeméten született 1925. január 12-én. Anyja neve Muraközy Erzsébet. Iskolai végzettsége jogakadémiai végbizonyítvány. Önálló földművesként dolgozott. 1945-47 között az FKgP tagja volt. Apja az FKgP országgyűlési képviselője volt. Október 30-án az iskolában nemzeti bizottságot választottak, a gyűlést Révész Sándor vezette le. November elején Révész Sándor is tagja lett a nemzeti bizottságnak, illetve szervezte az FKgP-t. December 22-én beválasztották a községi tanács vb-be. 1957. július 16-tól 1958. április 21-ig közbiztonsági őrizetben volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. július 21-én 10 hónap börtönre és 1 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. február 24-én 6 hónap börtönre és 1 év jogvesztésre változtatta az ítéletét. A közbiztonsági őrizettel kitöltöttnek vették a büntetését.

⁶⁴⁸ TH V-150-364. 120.

⁶⁴⁹ TH V-150-364. 121.

⁶⁵⁰ TH V-150-364. 120.

⁶⁵¹ TH V-150-364. 120.

⁶⁵² TH V-150-364. 120.

⁶⁵³ TH V-150-364. 121.

Scherter Béla: Versecen (Jugoszlávia) született 1909. május 12-én. Anyja neve Pribiszlavszki Emma. Iskolai végzettsége egyetem. Foglalkozása gyógyszerész. A Bács-Kiskun Megyei Gyógyszertári Vállalatnál dolgozott, a községi gyógyszertár vezetője volt. 1945-ben a Budapesti Népbíróság előtt háborús bűncselekmény vádjával per zajlott ellene, mert részt vett egy gyógyszerraktár Nyugatra szállításában. Végül felmentették. 1956. október 26-án tagja lett a faluórségnek. Részt vett a nemzeti bizottság és a nemzetőrség szervezésében. 1957. július 16-a és 1958. április 17-e között közbiztonsági őrizetben volt, utána 1958. május 29-ig előzetes letartóztatásban. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. július 21-én felmentette.

Vörös István: Zentán (Jugoszlávia) született 1921-ben. Anyja neve Gyenes Rozália. Foglalkozása téglagyári munkás. A forradalom alatt a Lakiteleki Téglagyár Munkástanácsának tagja volt.⁶⁵⁴

LÁSZLÓFALVA

Október 28.

- Tüntetés volt a faluban, egy fiatalokból álló csoport le akarta fegyverezni a körzeti megbízottat, de Balatonfüredi József, Jóljárt Ferenc, és Farkas János párttitkár megakadályozta.⁶⁵⁵
- A tüntetők behatoltak a tanácsházára, és elégették a begyűjtési iratokat, ennek során a begyűjtési hivatal helyisége is kiégett.⁶⁵⁶
- Megalakult a forradalmi bizottság, elnöke Balatonfüredi József, a tanács vb elnöke, titkára pedig dr. Tóth Géza lett.⁶⁵⁷ Tagok: Kóródi Imre, Balla Dömötör, Jóljárt Ferenc.⁶⁵⁸
- Éjjel a községbe érkezett Nagygyörgy László és Vörös Vilmos járási tanácsi funkcináriusok vezetésével egy katonai alakulat, és felfegyverezték a község kommunista vezetőit, valamint egy láda kézigránátot is ott-hagytak nekik.⁶⁵⁹

November 4.

- Ifj. Csípő Sándor a forradalom alatt katona volt Baján. Alakulata felbomlása után november 4-én hazatért szüleihez. Egy géppisztolyt is hozott magával, amelyet elrejtett. Édesapjának, id. Csípő Sándornak már

⁶⁵⁴ TH V-150-364. 120.

⁶⁵⁵ TH V-150-364. 121.

⁶⁵⁶ TH V-150-364. 121.

⁶⁵⁷ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

⁶⁵⁸ TH V-150-364. 121.

⁶⁵⁹ TH V-150-364. 121.

korábban is volt a birtokában egy pisztoly. 1957. január 7-én házkutatást tartottak náluk, és megtalálták a fegyvereket. Statáriális eljárást indítottak ellenük fegyverrejtegetés vádjával.⁶⁶⁰

*

Balla Dömötör: Kecskeméten született 1923-ban. Anyja neve Haklasi Ilona. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak.⁶⁶¹

Csípő Sándor id.: Kecskeméten született 1905. augusztus 20-án. Anyja neve S. Nagy Katalin. Iskolai végzettsége 2 elemi. Foglalkozása önálló földműves. 1957. január 7-én tartóztatták le. A Kecskeméti Helyőrség Katonai Bíróságának rögtönítélő tanácsa 1957. január 15-én 10 év börtönre és 5 év jogvesztésre ítélte.

Csípő Sándor ifj.: Kecskeméten született 1935. augusztus 30-án. Anyja neve Bodor Mária. Iskolai végzettsége 8 általános. Foglalkozása önálló földműves. 1957. január 7-én tartóztatták le. A Kecskeméti Helyőrség Katonai Bíróságának Rögtönítélő Tanácsa 1957. január 15-én 13 év börtönre és 5 év jogvesztésre ítélte.

Jóljárt Ferenc: Kecskeméten született 1928-ban. Anyja neve Kökény Erzsébet. A községi tanács vb titkára volt. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. A forradalom után a tanács vb elnöke lett.⁶⁶²

Kóródi Imre. Kecskeméten született 1919-ben. Anyja neve Oláh Emerica. Tanácsstag, illetve a földműves-szövetkezet igazgatósági tagja volt. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak.⁶⁶³

Tóth Géza dr.: Kiskőrösön született 1921-ben. Anyja neve Hecz Margit. Iskolai végzettsége jogi egyetem. 1956. október 28-án a községi forradalmi bizottság titkára lett.⁶⁶⁴

⁶⁶⁰ HL XI/26. a. Statáriális eljárás B 30/1957. id. Csípő Sándor és társa pere.

⁶⁶¹ TH V-150-364. 122.

⁶⁶² TH V-150-364. 122.

⁶⁶³ TH V-150-364. 121.

⁶⁶⁴ TH V-150-364. 121.

NYÁRLŐRINC

Október 27.

– Tüntetés volt a községben Kerekes István Faragó Imre, Kaszala Antal és Szalai István vezetésével.⁶⁶⁵ A vb-elnök és a párttitkár elmenekült. A rendőrséget a tüntetők lefegyverezték, a fegyvereket Szalai István és Kaszala Antal vette magához.

Október 28.

– Megalakult a községi forradalmi bizottság, elnöke Turcsányi Imre vb-titkár lett.⁶⁶⁶ Tagjai: Dudás László, Faragó Imre, Berei József, Lénárt István, Zsigó Mihály, Sándor József.⁶⁶⁷

– A délelőtti órákban Nyárlőrincen a kecskeméti reptér alakulatai fegyvereseket fogtak el, és átadták őket a 3. hadtest rögtönítélő szervének.

*

Berei József: Márk községben (Szlovákia) született 1906-ban. Anyja neve Prosztarocz Mária. Iskolai végzettsége tanítóképző. Foglalkozása tanító. Tagja lett a községi forradalmi bizottságnak.⁶⁶⁸

Dudás László: Kecskeméten született 1920-ban. Anyja neve S. Tóth Judit. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak.⁶⁶⁹

Faragó Imre: Kecskeméten született 1923-ban. Anyja neve Petrezselyem Julianna. Foglalkozása földműves. Tagja lett a községi forradalmi bizottságnak.⁶⁷⁰

Lénárt István: Kecskeméten született 1924-ben. Anyja neve Szibai Sarolta. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak.⁶⁷¹

Sándor József: Kecskeméten született 1931-ben. Anyja neve Iványosi Szabó Piroska. Foglalkozása földműves. Tagja lett a községi forradalmi bizottságnak.⁶⁷²

⁶⁶⁵ TH V-150-364. 122.

⁶⁶⁶ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

⁶⁶⁷ TH V-150-364. 122.

⁶⁶⁸ TH V-150-364. 122.

⁶⁶⁹ TH V-150-364. 122.

⁶⁷⁰ TH V-150-364. 122.

⁶⁷¹ TH V-150-364. 122.

⁶⁷² TH V-150-364. 123.

Turcsányi Imre: 1919-ben született. Anyja neve Koffer Amália. A forradalom előtt a községi tanács vb titkára volt. Október 28-án a forradalmi bizottság elnöke lett.⁶⁷³

Zsigó Mihály: Kiskunfélegyházán született 1920-ban. Anyja neve Andrejovics Erzsébet. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak.⁶⁷⁴

ORGOVÁNY

Október 24.

– Orgoványon állomásozott a 88. légvédelmi tüzérsztály, parancsnoka Brassai János őrnagy volt. Hajnali 4 órakor kaptak parancsot ariadóra.⁶⁷⁵ Brassai János őrnagy megszervezte a község biztosítását, illetve Izsák és más környező területekre is küldött ki őrzőjáratokat.

Október 25.

– A hadosztály parancsára a 2. üteg Kecskemétre ment, a hadosztálytörzs védelmére. Ugyanakkor Orgoványba tífős egység ment járőrözni.⁶⁷⁶

Október 26.

– A katonák Sucin Józseftől táviratot kaptak, melyben közölte, hogy a harc a munkás-paraszt hatalomért folyik.⁶⁷⁷

Október 27.

– Körülbelül nyolcszáz fős tüntetés volt a faluban. Juhász János már előzőleg felszólította Balogh Péter vb-elnököt, hogy szedesse le a csillagokat, illetve Juhász János vállalta, hogy ő leszedi azokat, ha Balogh Péter nem fog lövetni. Balogh Péter ezt megígérte. Utána Juhász János, Kohut és Kelemen Lajos szedték le a csillagokat. Az 1919-es mártírok emlékművének ledöntését Balogh Péternek és Somodi Andrásnak sikerült megakadályozni. A szovjet emlékművet viszont Molnár József vezetésével egy Tátra teherautóval húzták le.⁶⁷⁸ Körmendi István törzsőrmester engedélyt kért, hogy a tüntetők ellen fegyvert használhasson. A parancsnok odaküldött két kocsit katonákkal, a járőrt pedig utasította, hogy

⁶⁷³ TH V-150-364. 122.

⁶⁷⁴ TH V-150-364. 122.

⁶⁷⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 2/34. ö.e. 427-432. fólió.

⁶⁷⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 2/34. ö.e. 427-432. fólió.

⁶⁷⁷ HL 1956-os gyűjtemény. 2/34. ö.e. 427-432. fólió.

⁶⁷⁸ TH V-150-364. 123.

lehetőség szerint békésen oszlassák fel a tüntetést. A katonák a tüntetést feloszlatták, fegyverhasználat nem volt.

– Ugyanebben az időben Lovász Dezső főhadnagy vezetésével egy kocsival tizenkét katona ment Jakabszállásra.⁶⁷⁹

– Délután ismét tüntetés volt Orgoványon, ennek feloszlására Brassai őrnagy egy úteget küldött Orgoványra. „Egyik löveget az útelágazásnál, a másikat a falu felső szélén tüzkész állapotba helyezték, majd a katonák az utcáról beküldték a házakba az embereket. Ugyanebben az időben lökhajtásos repülőgépek tereprepülésben vizsgálták a falut. Lövés nem történt. A tüntetés megghiúsult.” Este nyolc órakor az úteget áthelyezték az izsáki lőszerraktár védelmére.⁶⁸⁰

Október 28.

– Újvári Dezső vezetésével egy járőr Páhiba ment, az úton elfogtak, és lefegyvereztek egy felkelőt. Mikor visszaértek Orgoványra megtudták, hogy egy csoport a rendőrséget lefegyverezte, és megalakította a nemzetőrséget. A járőr a rendőrségre ment, a nemzetőrséget feloszlatta, a katonák visszaadták a rendőröknek a fegyvereiket.⁶⁸¹

Október 29.

– Este Kelemen Lajos, Újvári Dezső főhadnagy és Brassai János őrnagy elment a tanácsházára, és javasolta Balogh Péter vb-elnöknek illetve Laczi János vb-elnökhelyettesnek, aki egyben a községi párttitkár is volt, hogy alakítsák meg a nemzeti bizottságot. Megbeszélést tartottak, ahol a fentiekén kívül Csajbók Teréz, Vígh József, Csajbók Pál és Török István is jelen volt, és elhatározták, hogy másnapra gyűlést hívnak össze. Vakulya Sándor dobszó útján értesítette a lakosságot, hogy másnap népgyűlés lesz.

Október 30.

– A népgyűlés előtt jelölőgyűlés volt a tanácsházán: Kelemen Lajos, Ander László, Váradi Lajos, Szendrő Imre, Bán Gyula, Kertész Károly, Mikulesz József, Csajbók Pál, Csákos János, Marton Imre, Deák Ferenc, Csorba István, Csapó András, Kovács Antal, Brassai János, Vezér József volt ott. A jelölőbizottságba minden szerv három főt delegált, így a téeszek, fmsz-ek, pedagógusok, egyházak, iparosok. A parasztság tizenkét főt delegálhatott. Somodi András állította össze a nemzeti bizottság névsorát, amelynek hetven százaléka kommunista volt.

⁶⁷⁹ HL 1956-os gyűjtemény. 2/34. ö.e. 427-432. fólió.

⁶⁸⁰ HL 1956-os gyűjtemény. 2/34. ö.e. 427-432. fólió.

⁶⁸¹ HL 1956-os gyűjtemény. 2/34. ö.e. 427-432. fólió.

– A népgyűlés tíz órakor kezdődött a tanácsháza udvarán. Somodi András nyitotta meg, és akarta levezetni. A megjelentek azonban tiltakoztak a személye ellen, ezért Kelemen Lajos lett a levezető elnök.

– Brassai János őrnagy és Heródek János szólalt fel először. Heródek János a beszédét „Kedves magyar testvéreim!” megszólítással kezdte, a nyugalom és a rend megőrzésére, az önbíráskodások kerülésére szólította fel a megjelenteket. Kelemen János ezután felolvasta a jelöltek nevét, a nép pedig közfelkiáltással választotta meg vagy vetette el őket. Összesen 44 tagja lett a nemzeti bizottságnak. Az elnök: Heródek János, elnökhelyettes Ander László, a két titkár pedig Bán Gyula és Kelemen Lajos lett.⁶⁸² Berente Imre, Panyi József és Tapodi Jakab is bekerült a testületbe.⁶⁸³ Utána a nemzeti bizottság bevonult a tanácsházára és megválasztotta a vezetőket. Heródek János lett a nemzeti bizottság és a tanács vb-elnöke is. Ander Lászlót elnökhelyettesnek, Bán Gyulát pedig titkárnak választották meg.

– A nemzeti bizottság ezután ülést tartott, amelyen a község korábbi vezetőit, Balogh Pétert, Laczi Jánost és Csajbók Teréz vb-titkárt leváltották. Utána megkoszorúzták a magyar hősi emlékművet.⁶⁸⁴

– A nemzetőrséget is ezen a napon választották meg, ezt két rendőr intézte.

Október 31.

– A hadtest távmondati parancsára megalakult az orgoványi alakulat forradalmi katonai tanácsa. A katonai tanács tagja lett Csörögi Gyula, Simon László, Mihalkó József és esetleg Újvári Dezső is. A katonai tanács tagjai közül Marics Mátyás örvezető és Mihalkó József volt a legradikálisabb. Őket támogatta Képes József örvezető és Kovács Zoltán szakaszvezető, akik nem voltak ugyan tagjai a katonai tanácsnak, de segítették annak munkáját.⁶⁸⁵

November 2.

– A községi forradalmi bizottság követelte, hogy az alakulat adjon fegyvereket a nemzetőrségnek, illetve a szovjetek elleni védekezés megszervezéséhez. Brassai őrnagy megtagadta ezt. A községi forradalmi bizottság ezután küldöttséget menesztett Heródek László vezetésével a hadtest katonai tanácsához. A hadtest távmondásban utasította Brassai őrnagyot, hogy a fegyvereket adja ki, szabályos kiutalást is küldtek. Utasították to-

⁶⁸² TH V-150-364. 124.

⁶⁸³ BKMÖL XXV. 30. B 416/1958. Heródek János pere.

⁶⁸⁴ BKMÖL XXV. 30. B 416/1958. Heródek János pere.

⁶⁸⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 2/34. ö.e. 427-432. fólió.

vábbbá az alakulatot, hogy Lovász Dezső főhadnagyot, az alakulat elhárító tisztjét fegyverezzék, és tartóztassák le.⁶⁸⁶

– A nemzetőrségnek tagja volt Heródek Bálint, Megyeri Mihály, Heródek László, Heródek Imre, Farkas Imre, Acél István, Bottyán István, ifj. Loboda István, Nagy Sándor, Déri István, B. Farkas János, Mesáncsi István, Papp László, Csépa Ferenc, Gál Imre, Bense Gábor, Kristóf István is.⁶⁸⁷ A nemzetőrség parancsnoka kezdetben Bense Gábor rendőr törzsrőrmester,⁶⁸⁸ később valószínűleg Megyeri Mihály volt.

– Egy alkalommal tűzharc volt a falu szélén lévő tiszti ház lakói és a nemzetőrök között.⁶⁸⁹

November 3.

– Küldöttség jött az orgoványi tüzérekhez a hadtest forradalmi katonai tanácsától, amely egy főhadnagyból, egy honvédből és egy egyetemistából állt. Közölték az alakulattal, hogy a politikai munkásokat le kell váltani a katonai tanácsból, a községet pedig el kell látni elegendő fegyverrel, hogy szovjet támadás esetén meg tudják szervezni az ellenállást.⁶⁹⁰

November 4.

– A katonai tanács javasolta, hogy vegyék fel a harcot a szovjetek ellen. Kristóf Sándor és fia, Kristóf István kidoboltatta a faluban a katonai tanács határozatát.⁶⁹¹ A nemzetőrséghez fegyvereket vittek, hogy megszervezzék az ellenállást. Ezt Mihalkó szakaszvezető és Marics Mátyás örvezető intézte. Ellenállásra mégsem került sor, a fegyverek jó részét visszavitték a laktanyába. Az alakulatnál a kecskeméti hírek hatására pánik tört ki, és az egység feloszlott.⁶⁹² Bense Gábor rendőr kidoboltatta, hogy a szétszortott fegyvereket mindenki szolgáltatassa be.

– Kristóf István egy karabélyt vitt haza, másnap azonban leadta a rendőrségen.⁶⁹³

November 7.

– Három szovjet tank érkezett a laktanyába.

⁶⁸⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 2/34. ö.e. 427-432. fólió.

⁶⁸⁷ TH V-150-364. 126-127.

⁶⁸⁸ TH V-150-364. 124.

⁶⁸⁹ BKMÖL XXV. 30. B 416/1958. Heródek János pere.

⁶⁹⁰ HL 1956-os gyűjtemény. 2/34. ö.e. 427-432. fólió.

⁶⁹¹ TH V-150-364. 123.

⁶⁹² HL 1956-os gyűjtemény. 2/34. ö.e. 427-432. fólió.

⁶⁹³ BKMÖL XXV. 30. B 635/1958. Kristóf István pere.

November 7. után

– A tisztek és a tiszthelyettesek többsége karhatalmi feladatokat látott el, naponta végeztek „felvilágosító” munkát Orgoványon és a környező falvakban. Kiemelkedett Szabó százados raja, Molnár és Zsíros főhadnagy.⁶⁹⁴

November második fele

– Megalakult az orgoványi tüzéralakulat pártszervezete. Molnár Ambrus hadnagy lett a párttitkár.⁶⁹⁵

– Élelmiszergyűjtést indított a nemzeti bizottság a főváros megsegítésére. Az élelmiszergyűjtést Tóth Kálmán korábbi begyűjtési megbízott irányította.

December 19.

– Orgoványon járt Kriston Ferenc és Podhoczki Béla a járási tanácstól. Kriston Ferenc közölte Heródek Jánossal, hogy a vb-elnöki és a nemzeti bizottsági elnöki tiszt összeegyeztethetetlen, az egyikről mondjon le.⁶⁹⁶

December 31.

– Heródek János összehívta a nemzeti bizottság ülését, és lemondott a nemzeti bizottság elnöki tisztségéről, de továbbra is megtartotta a vb-elnöki tisztségét. Ekkor a nemzeti bizottság is megszűnt, bár egyes adatok szerint ekkor új elnököt választottak, és tovább működött a testület.

1957. január 22.

– A rendőrség és a katonaság körbevette a tanácsházát, és Brassai őrnagy és Szabó őrnagy kíséretében eltávolították Heródek Jánost és a nemzeti bizottsági tagokat.⁶⁹⁷

*

Acél István: Orgoványon született 1921-ben. Anyja neve Gáspár Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. Nem indítottak ellene eljárást.⁶⁹⁸

Ander László: Homokszentgyörgyön született 1908-ban. Anyja neve Papp Katalin. Községgazdálkodási előadó volt a járási tanácsnál. A forradalom a-

⁶⁹⁴ HL 1956-os gyűjtemény. 2/34. ö.e. 427-432. fólió.

⁶⁹⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 2/34. ö.e. 427-432. fólió.

⁶⁹⁶ BKMÖL XXV. 30. B 416/1958. Heródek János pere.

⁶⁹⁷ BKMÖL XXV. 30. B 416/1958. Heródek János pere.

⁶⁹⁸ TH V-150-364. 126.

latt a községi nemzeti bizottság elnökhelyettese lett.⁶⁹⁹

B. Farkas János: Orgoványon született 1922-ben. Anyja neve K. Tóth Etel. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőr-ségnek. Nem indítottak ellene eljárást.⁷⁰⁰

Balogh Győző: Hangácscon született 1905-ben. Anyja neve Körösi Jolán. 1945 előtt katonatiszt volt. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bi-zottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷⁰¹

Bán Gyula: Orgoványon született 1924-ben. Anyja neve Felföldi Emília. A Bugaci Állami Gazdaságban dolgozott. A forradalom alatt Orgovány Község Nemzeti Bizottságának titkára lett.⁷⁰²

Bartusek Imre id.: Orgoványon született 1902-ben. Anyja neve D. Horváth Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nem-zeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷⁰³

Bede Sándor: Orgoványon született 1904-ben. Anyja neve Szabó Julianna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bi-zottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷⁰⁴

Benedek István: Kecskeméten született 1930-ban. Anyja neve Tóth Anna. Foglalkozása pedagógus. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bi-zottságnak.⁷⁰⁵

Bense Gábor: Foglalkozása rendőr. A forradalom alatt a községi nemzetőr-ség parancsnoka volt és tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁷⁰⁶

Besze József: Csengődön született 1907-ben. Anyja neve Besze Luca. Foglalkozása cipész. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bi-zottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷⁰⁷

Bottyán István: Orgoványon született 1922-ben. Anyja neve Halász Mária. A Borforgalmi Vállalat dolgozója volt. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. Nem indítottak ellene eljárást.⁷⁰⁸

Csapó András: Cegléden született 1921. május 19-én. Anyja neve Szebenyi Lília. Foglalkozása református lelkész. A forradalom alatt tagja lett a köz-ségi nemzeti bizottságnak.⁷⁰⁹

⁶⁹⁹ TH V-150-364. 124.

⁷⁰⁰ TH V-150-364. 127.

⁷⁰¹ TH V-150-364. 126.

⁷⁰² TH V-150-364. 124.

⁷⁰³ TH V-150-364. 126.

⁷⁰⁴ TH V-150-364. 126.

⁷⁰⁵ TH V-150-364. 124.

⁷⁰⁶ TH V-150-364. 124.

⁷⁰⁷ TH V-150-364. 125.

⁷⁰⁸ TH V-150-364. 126.

⁷⁰⁹ TH V-150-364. 124.

Csépa Ferenc: Orgoványon született 1932-ben. Anyja neve Bóbis Erzsébet. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. Nem indítottak ellene eljárást.⁷¹⁰

Csorba István: Orgoványon született 1902-ben. Anyja neve Viktor Julianna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁷¹¹

Deák Ferenc: 1956-ban az orgoványi termelészövetkezet elnöke volt. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁷¹²

Déri István: Orgoványon született 1921-ben. Anyja neve Nagy Judit. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. Nem indítottak ellene eljárást.⁷¹³

Dobos József: Kiskunfélegyházán született 1918. augusztus 7-én. Anyja neve Zs. Farkas Franciska. Iskolai végzettsége 6 elemi. Segédvájár volt a Hidépítő Vállalatnál. 1956. november 2-án és később is fenyegető kijelentéseket tett a kommunistákra. 1957. április 19-től május 13-ig közbiztonsági őrizetben, szeptember 24-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 27-én 3 év börtönre, 2000 Ft pénzbüntetésre, 3000 Ft vagyonek Kobzásra és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. április 23-án helybenhagyta az ítéletet.

Dobos Sándor: Orgoványon született 1905-ben. Anyja neve Felföldi Julianna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷¹⁴

Farkas Imre: 1956-ban Orgoványon dolgozott, később az Izsáki Szeszfőzdében volt könyvelő. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. Bírósági eljárást indítottak ellene a Kecskeméti Járási Bíróságnál, de végül felmentették. Kétszer nyolc napig közbiztonsági őrizetben volt.⁷¹⁵

Fekete Károly dr.: Tiszasülyön született 1928-ban. Anyja neve Nagy Julianna. Iskolai végzettsége egyetem. Foglalkozása orvos. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷¹⁶

Gál Imre: Orgoványon született 1935-ben. Anyja neve Benkovszki Mária. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. Nem indítottak ellene eljárást.⁷¹⁷

Gál Lukács: Orgoványon született 1912-ben. Anyja neve Kullai Mária.

⁷¹⁰ TH V-150-364. 127.

⁷¹¹ TH V-150-364. 124.

⁷¹² TH V-150-364. 124.

⁷¹³ TH V-150-364. 127.

⁷¹⁴ TH V-150-364. 125.

⁷¹⁵ TH V-150-364. 126.

⁷¹⁶ TH V-150-364. 125.

⁷¹⁷ TH V-150-364. 127.

Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷¹⁸

H. Szabó Balázs: Orgoványon született 1912-ben. Anyja neve Vass Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷¹⁹

Hajdú József: Orgoványon született 1908-ban. Anyja neve Cirkos Teréz. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷²⁰

Heródek (Hazafi) Imre: Orgoványon született 1934-ben. Anyja neve Végh Jolán. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. A szovjetek elleni felkészülés jegyében a községi gyógyszerútból a kötszereket el akarta vinni. Részt vett a fegyverek kiosztásában. Nem indítottak ellene eljárást.⁷²¹

Heródek János: Orgoványon született 1903. június 8-án. Anyja neve Budai Anna. Iskolai végzettsége 4 elemi. Önálló földműves volt. 1932-1948 között az FKgP községi vezetője volt. 1956. október 30-án Heródek Jánost választották a nemzeti bizottság elnökévé. A járási tanács november 4-e után is megtartotta a vb-elnöki tisztségben, sőt a nemzeti bizottság is működött december 31-ig, amikor Heródek János lemondott a nemzeti bizottságban betöltött elnöki funkciójáról. 1957. január 22-én vb-elnöki hivataláról is lemondott. 1957. február 6-tól 1958. április 25-ig előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 12-én 1 év 2 hónap börtönre és 500 Ft vagyonekobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. március 16-án elutasította a fellebbezését. Az előzetesben eltöltött idővel kitöltöttnek vették a büntetését.

Heródek László: Orgoványon született 1910-ben. Anyja neve Budai Anna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷²²

Kelemen Lajos: Orgoványon született 1921-ben. Anyja neve Pál Julianna. Foglalkozása földműves-szövetkezeti könyvelő. A forradalom alatt a községi nemzeti bizottság titkára lett.⁷²³

Király Kálmán: Orgoványon született 1903-ban. Anyja neve B. Horváth Zsuzsanna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷²⁴

Kovács Antal: Nagykanizsán született 1923-ban. Anyja neve Kovács Mária.

⁷¹⁸ TH V-150-364. 126.

⁷¹⁹ TH V-150-364. 126.

⁷²⁰ TH V-150-364. 125.

⁷²¹ TH V-150-364. 127.

⁷²² TH V-150-364. 125.

⁷²³ TH V-150-364. 124.

⁷²⁴ TH V-150-364. 125.

Foglalkozása katolikus plébános. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷²⁵

Kristóf István: Orgoványon született 1938. szeptember 8-án. Anyja neve Pallagi Ida. Iskolai végzettsége 8 általános. Önálló földműves volt. 1956. november 4-én egy karabélyt szerzett magának, másnap azonban leadta a rendőrségen. 1957. február 15-től közbiztonsági őrizetben volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. július 10-én felmentette.

Loboda István ifj.: Orgoványon született 1921-ben. Anyja neve Gángol Julianna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak és a nemzetőrségnek. Nem indítottak ellene eljárást.⁷²⁶

Marics Mátyás: Október 31-én részt vett az orgoványi légvédelmi alakulat forradalmi katonai tanácsának megalakításában, és tagja lett a testületnek. November 4-én a szovjetekkel szembeni ellenállás híve volt, erre azonban nem került sor.

Megyeri Mihály: Tagja volt a községi nemzetőrségnek, és november 2-án valószínűleg a testület parancsnoka lett.

Mesándi István: Kecskeméten született 1928-ban. Anyja neve K. Tóth Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. Nem indítottak ellene eljárást.⁷²⁷

Mihalkó József: Október 31-én szintén részt vett az orgoványi légvédelmi alakulat forradalmi katonai tanácsának megalakításában, és annak tagja lett November 4-én a szovjetekkel szembeni ellenállás híve volt, erre azonban nem került sor.

Nagy Pál ifj.: Fülöpszálláson született 1914-ben. Anyja neve Héjjas Teréz. 1945 előtt csendőr volt. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷²⁸

Nagy Sándor: Izsákon született 1906-ban. Anyja neve Balogh Erzsébet. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. Nem indítottak ellene eljárást.⁷²⁹

P. Kovács Gergely: Csongrádon született 1905-ben. Anyja neve Zubornyák Anna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷³⁰

Papp László: Orgoványon született 1932-ben. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. Egy alkalommal le akarta tartóztatni Laczi János

⁷²⁵ TH V-150-364. 125.

⁷²⁶ TH V-150-364. 125.

⁷²⁷ TH V-150-364. 127.

⁷²⁸ TH V-150-364. 125.

⁷²⁹ TH V-150-364. 126.

⁷³⁰ TH V-150-364. 125.

községi párttitkárt. Nem indítottak ellene eljárást.⁷³¹

Simák Pál: Orosházán született 1928-ban. Anyja neve Kocska Mária. Foglalkozása műszaki tisztviselő. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷³²

Szelei Zsigmond: Orgoványon született 1925-ben. Anyja neve Tekes Eszter. Foglalkozása pedagógus. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷³³

Szendrói Imre: Szabadkán (Jugoszlávia) született 1907-ben. Anyja neve Sztilka Teréz. Foglalkozása tanító. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Kezdeményezte Somogyi András iskolaigazgató leváltását. Nem indítottak ellene eljárást.⁷³⁴

Szóráth Sándor: Újpesten született 1917-ben. Anyja neve Rózsa Margit. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁷³⁵

Tapodi Jakab: Orgoványon született 1908-ban. Anyja neve Benke Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁷³⁶

Vágó István: Jászkarajenőn született 1889-ben. Anyja neve Olajká Teréz. Foglalkozása cipésmester. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷³⁷

Váradi Alajos: Kalocsán született 1924-ben. Anyja neve Stadler Mária. Foglalkozása tanító. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indítottak ellene eljárást.⁷³⁸

Zöldág István id.: Orgoványon született 1902-ben. Anyja neve Kliszerc Erzsébet. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja volt a községi nemzeti bizottságnak.⁷³⁹

⁷³¹ TH V-150-364. 127.

⁷³² TH V-150-364. 125.

⁷³³ TH V-150-364. 125.

⁷³⁴ TH V-150-364. 126.

⁷³⁵ TH V-150-364. 124.

⁷³⁶ TH V-150-364. 124.

⁷³⁷ TH V-150-364. 125.

⁷³⁸ TH V-150-364. 126.

⁷³⁹ TH V-150-364. 124.

TISZAKÉCSKE

Október 25.

– Orosz Zoltán, a községi vb-elnök polgárőrséget állított fel. Batka Gyula is tagja volt a tanácselnök által felállított polgárőrségnek.⁷⁴⁰

Október 26.

– A tanácselnök és Fehér József párttitkár felhívta az iskola igazgatóját, hogy a tanárok válasszanak képviselőket a nemzeti bizottság másnap délutáni megválasztására. A tantestület Batka Gyulát és Kókai Andrást jelölte küldöttnek.

– Batka Gyula és Kókai András este 9 és 11 óra között fegyvertelen szolgálatot adott a zsidó templomnál és az ókéskei részen.

– Lukács Gyula, Bereczki Sándor, Lovas József és Lovas Mihály egy teherautót szerzett magának a Mezőker Vállalattól.⁷⁴¹ A tiszakécskei fiatalok Szolnokra és Kecskemétre utaztak, részt vettek az ottani eseményekben, majd Tiszakécskére visszatérve az OTP címeres tábláját leverték.

– Éjjel 1 óra körül kecskeméti felkelők érkeztek Tiszakécskére. Szabó János, Sánta József, Kemény Imre, Sánta János, Nagy Tibor, Noszek Miklós, Orgoványi István, Kapás Mihály, Farkas János, K. Szalai Sándor és Maráczai Sándor volt a csoport tagja. A Permetezőgépgyárban benzint szereztek, a gyár elé érkező rendőrököt lefegyverezték. A Permetezőgépgyárban egyébként üzemi őrség is volt, amit Székely Gábor MDP-csoportvezető irányított, és tagja volt Zvekán Gyula is. A kecskeméti felkelők a rendőrség épületéhez mentek. A rendőröket felszólították, hogy adják meg magukat, és engedjék be őket. Tóth Ferenc rendőr azonban ezt megtagadta, és tűzharc alakult ki. A rendőrök egy része a hátsó ajtón át elszaladt, de Tóth Ferenc és Poruczki őrmester kitartott, ezért a felkelők rövidesen felhagytak az ostrommal.⁷⁴² A rendőrség telefonkapcsolata megszakadt a megyei főosztállyal. Előtte Harmatos Ferenc őrsparancsnok olyan parancsot kapott, hogy saját belátása szerint cselekedjen.

Október 27.

– Reggel az I. sz. belterületi iskolában a felső tagozatos diákok Rádi Ferenc és Zoboki Mária vezetésével memorandumot szerkesztettek, melyben segített nekik Kókai András, Zilahi Barnabás, Szentendrei és Batka

⁷⁴⁰ BKMÖL XXV. 30. B 928/1957. Batka Gyula és társai pere.

⁷⁴¹ TH V-150-364. 127.

⁷⁴² OSZK 412. 20. Fővárosi Bíróság B 2924/1975. Szabó János pere.

Gyula tanár is. A diákok öt tagot választottak maguk közül, köztük Szabó Attilát és Zoboki Máriát, akik elvitték a memorandumot a tanácsházára.

– Reggel a Permetezőgépgyárban munkástanácsot választottak. Tagja lett a testületnek Varga István, Hamvas Rezső, Sánta József esztergályos, Bakos László és Hamvas József is. Küldöttséget menesztettek Fehér József párttitkárhoz, ahol Topa Lovas József követelte az engedélyt a felvonulásra. Horváth József kocsival járta be a községet és mozgósította az embereket a felvonulásra.⁷⁴³

– A munkások az udvaron gyülekeztek a felvonulásra. Körülbelül kétszáz ember gyűlt itt össze, 8-10 zászló alatt vonultak a községbe. Horváth József a Cipőipari Ktsz-től szerzett egy nemzetiszínű zászlót. Kürti László és Horváth József pedig kalapozással szedett össze pénzt, amiből kokárdát és fekete szalagot vásároltak. A fekete szalagot a nemzetiszínű zászlóra varrták. Egy Szabóné nevű asszony, Kovács Mária és Sántha Katalin készítette a kokárdákat. A felvonulókat Horváth József vezette, Kossuth-címert vitt a kezében.⁷⁴⁴ Később ő tűzte ki a magyar zászlót a templom tornyára.

– A felvonulást három helyen is szervezték. Az Ipartestület, a Permetezőgépgyár és a tanács is készült a felvonulásra. Topa Lovas József reggel nemzetiszínű zászlóval fellobogózott motorján bejárta a tanyavilágot, toborozta az embereket a nagygyűlésre. Az Ipartestületnél Bereczky Sándorné volt a szervezés egyik irányítója, az innen induló menet élén ő vitte a zászlót. A Permetezőgépgyár tüntetői élén Lovas Ferenc haladt szintén zászlóval.

– A tömeg fél 12 körül ért az országzászlóhoz, a falu központjába. Megtelt az úttest, a piactér és a katolikus templom kertje is. 1500 – 2000 ember gyűlhetett össze. Az ünnepség a Szózáttal kezdődött, utána Orosz Zoltán beszélt. Ismertette és értékelte az országban kialakult helyzetet, utána felolvasta a tiszakécskei gazdák petícióját, amelyben követelték a beszolgáltatás eltörlését. A diákok memorandumát nagy taps kíséretében ismertette. Végül nyugalomra, higgadt magatartásra intette a megjelenteket. Beszédével a délutánra tervezett nemzeti bizottsági választást igyekezett előkészíteni. A beszéd után Matúz Dezső földműves elszavalta a Nemzeti dalt. Ezt követően néhány bekiabáló Burkus János adóvégrehajtó előkerítését követelte, ő ugyanis ekkorra már elmenekült a faluból. Néhányan azonnal elkezdték énekelni a Himnuszt, hogy a bekiabálásokról eltereljék a figyelmet. A Himnusz éneklése közben történt az első repülőgéptámadás. A gép még legalább kétszer visszatért, újabb és újabb gépágyú- és géppuskatűzet zúdítva a tüntetőkre. Az emberek igyekeztek

⁷⁴³ TH V-150-364. 128.

⁷⁴⁴ TH V-150-364. 128.

a környező házak pincéiben menedéket keresni. A sebesülteket dr. Hanusz Béla, dr. Bedő István, dr. Kiss Ferenc, dr. Balla Sándor és dr. Tóth Szilveszter igyekezett ellátni, megmenteni. Gémes Mihály plébános a templomba vitt sebesültek ellátásához az oltárterítőket és a ministráns karingeket tépte föl. A sérülteket teherautók, majd mentőautók vitték Kecskemét, Szolnok, Kiskunfélegyháza kórházaiba.⁷⁴⁵ A véres öldöklésnek 17 halottja és 110 sebesültje volt.⁷⁴⁶

– A sortűz után Fehér József párttitkárt kétszer is megverték. Egy csoport elfogta, és vallatta, hogy ki hívta ki a repülőket, de Gémes Mihály plébános megmentette a népitételtől.⁷⁴⁷

– Hamarosan két szakasz katonaság érkezett a községbe, köztük Vörös Vilmos, a későbbi járási vb-elnök. Fehér Józsefet és Orosz Zoltánt bemenekítették Kecskemétre. Fehér József kezdetben Vörös Vilmosnál lakott.

– A repülőátadás után Sánta Károly, a járási tanács adóügyi csoportvezetője, Harmatos Ferenc és Medveczki Mihály polgárőrséget szervezett. Ez október 30-ig, a nemzetőrség megalakulásáig működött.

– Délután 3-4 óra körül ismét repülőgép jelent meg Tiszakécske fölött, de ekkor csak röplapot szórt. A röplap a tiszakécskei lakosságot tette felelőssé a sortűzért, azzal vádolva az ottaniakat, hogy gyilkosságra készülődtek. A röplap az „EZT ÜZENI NEKTEK A MAGYAR NÉPHADSEREG!” mondattal fejeződött be.⁷⁴⁸

Október 28.

– Batka Gyula és néhány tanár elkezdte szervezni a nemzeti bizottságot.

Október 29.

– Ókékcskén Donáth József tanító vezetésével részleges nemzeti bizottsági jelölést tartottak. Hasonló módon Újkékcskén is lezajlott a jelölés. Megállapodtak, hogy október 30-án közös gyűlést tartanak.

Október 30.

– Ismét két szakasz katona érkezett a községbe, mert ezen a napon temették el a sortűz áldozatait. A katonák a temető körül járőröztek.

– Délelőtt megválasztották a nemzeti bizottságot. Körülbelül 50 fő jelent meg, köztük a korábbi pártok képviselői, intézmények, vállalatok delegáltjai. Dr. Szigethy Béla nyitotta meg a gyűlést. Medveczki Mihály is

⁷⁴⁵ KAJÁRI Erzsébet szerk. 1996. 40-43.

⁷⁴⁶ KAJÁRI Erzsébet szerk. 1996. 72.

⁷⁴⁷ BKMÖL XXV. 30. B 928/1957. Batka Gyula és társai pere.

⁷⁴⁸ KAJÁRI Erzsébet szerk. 1996. 95.

felszólalt. A nemzeti bizottság tagja lett Balla Gyula, Bakó László, Nemcsik Zoltán, Horváth József, Szentmihályi Károly, dr. Kőszeghy Jenő, Somodi László, Papp László, Fischl Vilmos, Piros István, Hegedűs József, Jaksa János, Lovas Mihály, Bucsei Dezső, Lukács Gyula,⁷⁴⁹ Lódi Lajos és Varga Kicsi József is. Utána közfelkiáltással intézőbizottságot választottak, melybe Batka Gyula, Medveczki Mihály, U. Szabó Lajos, Szényei László, Szentmihályi Károly, Falábú Dezső földműves, László Gyula valamint Bakó László, Nemcsik Zoltán⁷⁵⁰ került be. Ezután egy kisebb terembe vonultak az elnököt megválasztani. Batka Gyula lett a nemzeti bizottság elnöke. A különböző funkciókat is szétosztották. Medveczki Mihály kapta az államigazgatási ügyek vitelét, Kiss Mihály a község vagyonának őrzését, Lódi Lajos a titkári teendőket látta el. Batka Gyula utána rövid beszédet tartott a nemzeti bizottság feladatáról, szerepéről, az előttük álló nehézségekről. Feladat: a közrend és a közbiztonság biztosítása, a halottak eltemetése, a sebesültek ellátása és kezelgetése, a nemzetőrség felállítása, valamint a kenyérellátás megszervezése, a pékségek beindítása. A nemzeti bizottságban az MDP-t Tordí Béla, M. Nagy László és Péli Ferenc képviselte.

– A nemzetőrség parancsnoka Balla Gyula lett. Horváth István honvéd százados állította össze a nemzetőrség listáját. A rendőrség mellé olyan katonákat osztottak be, akik otthagyták az alakulatukat, és hazatértek. A nemzeti bizottság utasítására Balla Gyula szedte össze a vadászfegyvereket a községben. A tiszakécskei nemzetőrség körülbelül 25 fős volt, és tagja volt Kiss Béni, Czákó Gábor, Szűrszabó István, ifj. Szenyei László, Papp Imre, Vadkerti Menyhért, Hazag József, Jójárt Mihály⁷⁵¹ és Szentmihályi Károly géplakatos is.

– A nemzeti bizottság feljelentést tett a repülőtémadás miatt a kecskeméti ügyészségen. A beadványt dr. Szigethy Béla fogalmazta meg.

– Élelmiszergyűjtést is rendeztek a fővárosi lakosság és munkásság megsegítésére. Az élelmiszert a Rókus Kórházba szállították.

– Harmatos Ferenc, Németh Menyhért és Tóth rendőröknek el kellett menniük Tiszakécskéről. A rendőrök leváltására a járástól jött utasítás.

November 1.

– Balla Gyula, egy rendőr és két civil Kerekdombra ment, mert az ottani iskolaigazgatót, Horváth Pált bántalmazni akarták.

⁷⁴⁹ TH V-150-364. 133.

⁷⁵⁰ TH V-150-364. 132-133.

⁷⁵¹ TH V-150-364. 133-134.

– Zoboki János, Grigir István és Csikós István a tanácsházán bejelentették, hogy meg akarják alakítani az MSZMP-t. Medveczki Mihály elküldte őket, hogy nem érnek rá velük foglalkozni.

November 2.

– A kecskeméti nemzetőrségtől kijött Nagy Lajos és egy honvéd hadnagy Tiszakécskére. Megbízólevelet mutatott, melyben az állt, hogy joga van a járásban a nemzetőrséget szervezni. Batka Gyulát kereste fel, majd elmentek a rendőrségre, ahol Batka Gyula, Balla Gyula, Harmatos Ferenc rendőrparancsnok, Fekete Ilona postamesternő és Demeter Ilona telefonügyeletes is jelen volt. A nemzetőrség létszámáról és fegyverzetéről érdeklődött, és arról kinek volt telefon-összeköttetése a sortűz napján.⁷⁵² Nagy Lajos azt akarta megtudni, ki telefonált Kecskemétre a repülőért.

– Szabó Lajos földművest pótlólag a nemzeti bizottság alelnökévé választották. A járási nemzeti bizottság megalakításán is jelen volt.

– Leváltották Harmatos Ferencet a rendőrőrs parancsnokát, Németh és Tóth rendőröket. Schmidt Mihály őrmester lett a rendőrség parancsnoka.⁷⁵³

– Megalakult a tiszakécskei malom munkástanácsa, ennek tagja volt Faragó László és Magyar János igazgató is.

November 7.

– A nemzeti bizottság megbízta Somodi Lászlót, hogy vegye leltárba a feloszlott Petőfi Téesz vagyonát, hogy a tagokat igazságosan lehessen ki-elégíteni.

November 16.

– A járási tanácstól küldöttség érkezett, melynek tagja volt Vörös Vilmos is. A községi tanács vb létszámát akarták 9-ről 16 főre kiegészíteni a nemzeti bizottság tagjaival. Mivel a tanács vb-nek csak négy tagja jelent meg, tulajdonképpen a nemzeti bizottságot egészítették ki ezzel a négy vb-taggal. Kerekes ekkor le is mondott. Előtte felszólította a jelenlevőket, hogy hozzanak olyan határozatot, hogy elismerik a Kádár-kormányt. Batka Gyula és a nemzeti bizottság kitérő választ adtak, azzal védekeztek, hogy nem ismerik a kormány felhívását.

*

⁷⁵² BKMÖL XXV. 30. B 928/1957. Batka Gyula és társai pere.

⁷⁵³ BKMÖL XXV. 30. B 928/1957. Batka Gyula és társai pere.

Andó János: Újkécskén született 1922. január 8-án. Anyja neve Hegedűs Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. Földművesként dolgozott a Tiszakécskei Szabadság Téészben. 1956 novemberében megfenyegette Sobujtó Józsefet, a tiszakécskei téesz párttitkárát. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. szeptember 6-án 8 hónap felfüggesztett börtönre és 500 Ft vagyonek Kobzásra ítélte.

Bakó László: Tiszakécskén született 1937. november 19-én. Anyja neve Káros Ilona. Iskolai végzettsége érettségi. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottság vezetőségének, összekötőként tartotta a kapcsolatot a szegedi és a kecskeméti forradalmi szervezetekkel. Nem indult ellene eljárás.⁷⁵⁴

Balla Gyula: 1914. január 5-én született Tiszakécskén. Anyja neve Lukács Mária. Iskolai végzettsége érettségi. Foglalkozása tanító. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Szervezte a nemzetőrséget, és a testület parancsnoka lett. A forradalom után rendőri felügyelet alá helyezték.⁷⁵⁵

Batka Gyula: Újkécskén született 1911. március 17-én. Anyja neve Kocsák Terézia. Iskolai végzettsége főiskola. Matematika-fizika szakos tanár volt a Tiszakécskei Általános Iskolában. 1956. október 25-én tagja volt a tanácselnök által felállított polgárőrségnek. Az iskola egyik delegáltja volt a felállítandó nemzeti bizottságba. 1956. október 27-én megszövegezte az iskolások követeléseit, majd néhány tanártársával együtt átadta Orosz Zoltán tanácselnöknek. Október 30-án a nemzeti bizottság elnöke lett, november 4-e után pedig 1957 elejéig vb-tag volt. 1957. május 13-án letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. július 3-án 2 év börtönre, 2000 Ft vagyonek Kobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. október 7-én 1 év felfüggesztett börtönre változtatta az ítéletét.

Beviz István: Jászkarajenőn született 1917. november 8-án. Anyja neve Tóth Anna. Foglalkozása földműves. 1945 előtt csendőr volt. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁷⁵⁶

Bucsai Dezső: Tiszakécskén született 1934. március 7-én. Anyja neve Bézik Krisztina. Egyetemi hallgató volt az állatorvosi egyetemen. A forradalom alatt részt vett a nemzeti bizottság szervezésében, majd tagja lett a testületnek. Javasolta a téeszek feloszlását. Nem indult ellene eljárás.⁷⁵⁷

Czakó Géza: Jászkarajenőn született 1918. július 21-én. Anyja neve Bagi Etel. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁷⁵⁸

⁷⁵⁴ TH V-150-364. 131.

⁷⁵⁵ TH V-150-364. 130.

⁷⁵⁶ TH V-150-364. 133.

⁷⁵⁷ TH V-150-364. 133.

⁷⁵⁸ TH V-150-364. 134.

Fischi Vilmos: Budapesten született 1917. december 25-én. Anyja neve Fischi Katalin. Részt vett az október 27-i tüntetés szervezésében, követelte a tanácselnök lemondását. Tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Munkahelyéről elbocsátották, majd közbiztonsági őrizetbe helyezték.⁷⁵⁹

Hazag József: Tiszakécskén született 1901. október 6-án. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁷⁶⁰

Hegedűs József: Kecskeméten született 1926. szeptember 2-án. Anyja neve Széles Ilona. Iskolai végzettsége érettségi. Foglalkozása nyomdász. Tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Részt vett a nemzetőrség szervezésében és a rendőrök eltávolításában. Nem indult ellene eljárás.⁷⁶¹

Horváth József: Izsákon született 1914. szeptember 23-án. Anyja neve Szalai Teréz. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása koszorúkészítő kisiparos. 1956. október 27-én a Tiszakécskei Permetezőgépgyárban izgató kijelentéseket tett. Szerzett egy nemzetiszínű zászlót, amelyet aztán kitűzött a templomtoronyra. 1957. július 9-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. július 3-án 9 hónap börtönre és 500 Ft vagyonekobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. október 7-én helybenhagyta az ítéletet. Előzetes fogságával kitöltöttnek vették a büntetését.

Horváth József: Szuhakállóban született 1927. március 5-én. Anyja neve Víg Julianna. Foglalkozása koszorús. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak, követelte az orosz csapatok kivonását. A megtorlás során 1 év börtönbüntetést kapott. Iparengedélyét 1958-ban megvonták.⁷⁶²

Jaksa János: Kiskunfélegyházán született 1916. január 18-án. Anyja neve Bagi Rozália. Foglalkozása szücs kisiparos. Tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. A megtorlás során kétszer is közbiztonsági őrizetbe helyezték.⁷⁶³

Jóhárt Mihály: Tiszakécskén született 1924. július 24-én. Anyja neve Bucsa Sára. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁷⁶⁴

Kiss Béni: Tiszakécskén született 1901. június 16-án. Anyja neve Kovács Julianna. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek.⁷⁶⁵

Kőszeghy Jenő dr.: Újvidéken (Jugoszlávia) született 1913. január 27-én. Anyja neve Nezmák Ida. Iskolai végzettsége jogi egyetem. Foglalkozása

⁷⁵⁹ TH V-150-364. 132.

⁷⁶⁰ TH V-150-364. 134.

⁷⁶¹ TH V-150-364. 132.

⁷⁶² TH V-150-364. 131.

⁷⁶³ TH V-150-364. 133.

⁷⁶⁴ TH V-150-364. 134.

⁷⁶⁵ TH V-150-364. 133.

ügyvéd. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. A megtorlás során kétszer volt közbiztonsági őrizetben. Eltiltották az ügyvédi munkától, irodai alkalmazottként dolgozott a Permetezőgépgyárban.⁷⁶⁶

Lovas Mihály: Tiszakécskén született 1917. augusztus 8-án. Anyja neve Szabó Julianna. Foglalkozása asztalos. A forradalom alatt részt vett a tüntetés szervezésében, majd tagja lett a nemzeti bizottságnak. A megtorlás során kétszer is közbiztonsági őrizetbe helyezték.⁷⁶⁷

Lódi Lajos: Tiszakécskén született 1925. május 26-án. Anyja neve Pesti Erzsébet. Az ókécskei mozi üzemvezetője volt. A forradalom idején a nemzeti bizottság titkárának választották. Nem indult ellene eljárás.⁷⁶⁸

Lukács Gyula: Tiszakécskén született 1928. március 28-án. Anyja neve Bagi Rozália. Foglalkozása motorszerelő. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak. A megtorlás során közbiztonsági őrizetbe helyezték.⁷⁶⁹

Medveczki Mihály: Ókécskén született 1923. január 5-én. Anyja neve Kormos Katalin. Iskolai végzettsége mezőgazdasági érettségi. Foglalkozása agronómus. Mezőgazdasági osztályvezető volt a községi tanácsnál. A forradalom alatt a nemzeti bizottság kinevezte a községi tanács elnökének. 1956. november 16-án a járási tanács megerősítette kinevezését, 1957 elejéig volt funkciójában. 1957. július 9-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. július 3-án felmentette.

Negrics Károly: Topolyán (Jugoszlávia) született 1920. április 5-én. Anyja neve Csiki Ilona. Foglalkozása motorszerelő. A forradalom alatt részt vett a nemzeti bizottság ülésein. Nem indult ellene eljárás.⁷⁷⁰

Nemcsik Zoltán: Tiszakécskén született 1927. július 20-án. Anyja neve Károlyi Edit. Foglalkozása fényképész. A forradalom idején az ókécskei Petőfi Népkör épületéről eltávolította a vörös csillagot. Tagja lett a községi nemzeti bizottság vezetőségének, összekötőként tartotta a kapcsolatot Budapesttel. Nem indult ellene eljárás.⁷⁷¹

Papp Imre: Tiszakécskén született 1896. február 10-én. Anyja neve Tóth Lídia. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁷⁷²

Papp László: Nagykállóban született 1920. január 16-án. Anyja neve Csikós Etel. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása alkalmi munkás. Tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. A megtorlás során közbiztonsági őrizetbe he-

⁷⁶⁶ TH V-150-364. 132.

⁷⁶⁷ TH V-150-364. 133.

⁷⁶⁸ TH V-150-364. 131.

⁷⁶⁹ TH V-150-364. 133.

⁷⁷⁰ TH V-150-364. 133.

⁷⁷¹ TH V-150-364. 131.

⁷⁷² TH V-150-364. 134.

lyezték.⁷⁷³

Piros István: Tiszakécskén született 1927. június 14-én. Anyja neve Uhlár Ilona. Foglalkozása órás kisiparos. A forradalom alatt részt vett a tüntetés szervezésében, tagja lett a nemzeti bizottságnak. A megtorlás során négyszer volt közbiztonsági őrizetben.⁷⁷⁴

Somodi László: Ókércskén született 1921. október 15-én. Anyja neve Karsai Lídia. Iskolai végzettsége mezőgazdasági szakiskola. Agronómus volt a Tiszakécskei Gépállomásnál. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak. 1956. november 7-től leltározta a Tiszakécskei Petőfi Téesz vagyónát. A téesz feloszlott, a tagok felosztották a vagyonát. 1957. július 9-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. július 3-án felmentette.

Szentmihályi Károly: Tiszakécskén született 1895. november 15-én. Anyja neve Sántha Magdolna. Foglalkozása géplakatos. Tagja lett a községi nemzeti bizottságnak, részt vett Harmatos és Németh rendőr törzsőrmester eltávolításában. Nem indult ellene eljárás.⁷⁷⁵

Szigethy Béla dr.: Kecskeméten született 1920. augusztus 30-án. Anyja neve Kovács Ilona. Iskolai végzettsége jogi egyetem. Foglalkozása ügyvéd. A forradalom alatt részt vett a nemzeti bizottság szervezésében. Nem indult ellene eljárás.

Szj Károly: Tiszakécskén született 1920. március 30-án. Foglalkozása földműves. Tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. A Petőfi Népkörben tartott nemzeti bizottsági választógyűlésen követelte Kozma József téesz-elnök eltávolítását. Nem indult ellene eljárás.⁷⁷⁶

Szinyei László ifj.: Tiszakécskén született 1927. június 26-án. Anyja neve Boros Rozália. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁷⁷⁷

Szokolai Erzsébet: Tiszakécskén született 1907. július 5-én. Anyja neve Lappé Zsófia. Foglalkozása pedagógus. A forradalom alatt több esetben részt vett a nemzeti bizottság ülésén. Kiállt Batka Gyula mellett.⁷⁷⁸

Szudi Sándor: Boryban (Szlovákia) született 1929. január 18-án. Anyja neve Pemethy Karolina. Iskolai végzettsége főiskola. Ének-testnevelés szakos tanár volt a Tiszakécskei Általános Iskolában. A forradalom alatt sértő kifejezéseket használt a szovjetekre, helyeselte az oroszitanítás megszüntetését. 1957. július 9-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. július 3-án 6 hónap börtönre és 500 Ft vagyonekobzásra ítélte. A Legfelsőbb

⁷⁷³ TH V-150-364. 132.

⁷⁷⁴ TH V-150-364. 132.

⁷⁷⁵ TH V-150-364. 131.

⁷⁷⁶ TH V-150-364. 132.

⁷⁷⁷ TH V-150-364. 134.

⁷⁷⁸ TH V-150-364. 133.

Bíróság 1958. október 7-én megszüntette ellene az eljárást.

Szürszabó István: Tiszakécskén született 1936. május 4-én. Anyja neve Bojtor Eszter. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁷⁷⁹

Vadkertői Menyhért: Tiszakécskén született 1911. szeptember 22-én. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁷⁸⁰

Zoller József: Kocséren született 1911. január 9-én. Anyja neve Bognár Julianna. Iskolai végzettsége 4 elemi. Önálló földműves volt. 1956. október 27-én könnyebben megsebesült, mikor repülőgépről a tüntetők közé lőttek. A következő napokban több kommunistát megfenyegetett, izgató kijelentéseket tett. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. augusztus 21-én 1 év 8 hónap börtönre, 1500 Ft vagyonekobzásra és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. április 28-án 1 év felfüggesztett börtönre csökkentette az ítéletét.

VÁROSFÖLD

Október 30.

– Délelőtt 10 órára Buruczka János vb-elnök gyűlést hívott össze a forradalmi bizottság megválasztására. A meghívókat is a tanács készítette. Közben Tóth Andor agronómus is szervezte a lakosságot a gyűlésre. Körülbelül száz ember jött össze, köztük Sági Péter, Tóth Balázs, Zilahy János, Berente István.⁷⁸¹ Buruczka János nyitotta meg a gyűlést. A gyűlés résztvevői követelték Buruczka János és Hudák Olivér eltávolítását. Berente Antal géplakatos felszólította a vb-elnököt, hogy távozzon az ülésről. Lengyel László is beszélt, ismertette a kegyetlenségeket, melyeket az elnök elkövetett. Tóth Andor is felszólalt, megerősítette, hogy Buruczka vakon teljesítette Rákosi utasításait.⁷⁸² A bírálatok hatására Buruczka elhagyta a gyűlést, melyet Tóth Andor vezetett tovább. A forradalmi bizottság tagjai: Tóth Andor, Hudák Olivér, Lengyel László, Varga István, Török István tanító, Sági Péterné tanító, Koncz, dr. Szende, Zilahy János, Danics István, Fehér Balázs, Berente Antal, Sarkadi Nagy Sándor tanító. Utána ülést tartottak, megválasztották a vezetőséget. Titkos szavazással elnök Tóth Andor, titkár Hudák Olivér, elnökhelyettes Lengyel László és Sági Péterné tanító. Hudák Olivér a vb-titkári posztján

⁷⁷⁹ TH V-150-364. 134.

⁷⁸⁰ TH V-150-364. 134.

⁷⁸¹ TH V-150-364. 134.

⁷⁸² BKMB B 634/1958. Berente Antal és társai pere.

is megmaradhatott, valamint kinevezték az ekkor létrehozott községi nemzetőrség parancsnokának.⁷⁸³ A gyűlés végén Tóth Andor javaslatára elénekelték a Himnuszt. Az ellátás biztosításáról hoztak határozatokat, illetve gyűjtést szerveztek a budapesti gyermekkórháznak. Tóth Andor és Hudák Olivér lebeszélte a Béke Téesz tagságát a feloszlásról.

Október vége

– Munkástanács alakult a Városföldi Állami Gazdaságban.⁷⁸⁴

November folyamán

– A Dózsa Téesz feloszlott, elnökét, Apostagi Józsefet eltávolították a téesz területéről.⁷⁸⁵

December 11.

– Ifj. Góbor Ferenc, Ács Lajos, Dinnyés István, id. Fekete Benjámín, ifj. Fekete Benjámín, id. Góbor Ferenc, Kertész Elek és Kokovai József, elment Csík Antalhoz, a Városföldi Állami Gazdaság igazgatójához, hogy felelősségre vonja, „miért sanyargatja a szegény népet”. Végül nem bántalmazták Csík Antalt, ifj. Góbor Ferenc néhány lövést adott le a levegőbe. Másnap a kecskeméti karhatalmisták szovjet páncélos támogatásával kerítették be tanyájukat, és elfogták őket.⁷⁸⁶

*

Ács Lajos: Kecskeméten született 1917. április 23-án. Anyja neve Faragó Julianna. Iskolai végzettsége 4 elemi. Földművesként dolgozott a Városföldi Állami Gazdaságban. 1956. december 11-én este a Kecskeméten lezajlott tüntetéseket ifj. Góbor Ferenc, aki nemzetőr volt a forradalom alatt, úgy értékelte, hogy ismét kitört a forradalom. Este több társával, köztük Ács Lajossal elment Csík Antalhoz, a Városföldi Állami Gazdaság igazgatójához, hogy felelősségre vonja, „miért sanyargatja a szegény népet”. Végül nem bántalmazták Csík Antalt, ifj. Góbor Ferenc néhány lövést adott le a levegőbe. Másnap karhatalmisták szovjet páncélos támogatásával kerítették be tanyájukat, és elfogták őket. 1956. december 11-én tartóztatták le. A Szegedi Katonai Bíróság Rögtönítélő Tanácsa Mátyás Miklós hadbíró elnökletével 1956. december 16-án 10 év börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte. Az Elnöki Tanács Kegyelmi Tanácsa 1956. december 20-án elutasította a fellebbezését.

⁷⁸³ TH V-150-364. 134.

⁷⁸⁴ TH V-150-364. 127.

⁷⁸⁵ TH V-150-364. 134.

⁷⁸⁶ HL XI/26. a. B I/1956. ifj. Góbor Ferenc és társai pere.

Berente Antal: Kecskeméten született 1920. május 13-án. Anyja neve H. Nagy Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása géplakatos és autószerelő. 1945 előtt 50 kat. h. földje volt, amit 1950-ben felajánlott az államnak. 1956. október 30-án Berente Antal felszólalt a forradalmi bizottság alakuló ülésén, és felszólította a vb-elnököt, hogy távozzon az ülésről. A forradalmi bizottság tagja lett. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 17-én 8 hónap börtönre és 600 Ft vagyonekobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. március 18-án elutasította a fellebbezését.

Berente István: Kecskeméten született 1898-ban. Anyja neve Varga Anna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt részt vett a forradalmi megmozdulásokban a községben.⁷⁸⁷

Dinnyés István: Kecskeméten született 1937. január 23-án. Anyja neve Ábel Nagy Margit. Iskolai végzettsége 5 általános. Foglalkozása kőművesegéd. A forradalom idején gépkocsikísérő volt a Kecskeméti Mezőker Vállalatnál. December 11-én este a Kecskeméten lezajlott tüntetéseket ifj. Góbor Ferenc, aki nemzetőr volt a forradalom alatt, úgy értékelte, hogy ismét kitört a forradalom Kecskeméten. Este több társával, köztük Dinnyés Istvánnal elment Csík Antalhoz, a Városföldi Állami Gazdaság igazgatójához, hogy felelősségre vonja, „miért sanyargatja a szegény népet”. Végül nem bántalmazták Csík Antalt, ifj. Góbor Ferenc néhány lövést adott le a levegőbe. Másnap karhatalmisták szovjet páncélos támogatásával kerítették be tanyájukat, és elfogták őket. A Szegedi Katonai Bíróság Rögtönítélő Tanácsa 1956. december 16-án 15 év börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte. Az Elnöki Tanács Kegyelemi Tanácsa 1956. december 20-án elutasította a fellebbezését.

Fekete Benjámín id.: Kecskeméten született 1913. szeptember 12-én. Anyja neve Ország Rozália. Iskolai végzettsége 5 elemi. Földművesként dolgozott a Városföldi Állami Gazdaságban. December 11-én este a Kecskeméten lezajlott tüntetéseket ifj. Góbor Ferenc, aki nemzetőr volt a forradalom alatt, úgy értékelte, hogy ismét kitört a forradalom Kecskeméten. Este több társával, köztük id. Fekete Benjáminnal, elment Csík Antalhoz, a Városföldi Állami Gazdaság igazgatójához, hogy felelősségre vonja, „miért sanyargatja a szegény népet”. Végül nem bántalmazták Csík Antalt, ifj. Góbor Ferenc néhány lövést adott le a levegőbe. Másnap karhatalmisták szovjet páncélos támogatásával kerítették be tanyájukat, és elfogták őket. A Szegedi Katonai Bíróság Rögtönítélő Tanácsa 1956. december 16-án 10 év börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte. Az Elnöki Tanács Kegyelemi Tanácsa 1956. december 20-án elutasította a fellebbezését.

Fekete Benjámín ifj.: Kecskeméten született 1938. november 18-án. Anyja neve Sárközi Mária. Iskolai végzettsége 4 általános. Traktoros volt a Város-

⁷⁸⁷ TH V-150-364. 135.

földi Állami Gazdaságban. December 11-én este a Kecskeméten lezajlott tüntetéseket ifj. Góbor Ferenc, aki nemzetőr volt a forradalom alatt, úgy értékelte, hogy ismét kitört a forradalom Kecskeméten. Este több társával, köztük ifj. Fekete Benjáminnal, elment Csík Antalhoz, a Városföldi Állami Gazdaság igazgatójához, hogy felelősségre vonja, „miért sanyargatja a szegény népet”. Végül nem bántalmazták Csík Antalt, ifj. Góbor Ferenc néhány lövést adott le a levegőbe. Másnap karhatalmisták szovjet páncélos támogatásával kerítették be tanyájukat, és elfogták őket. A Szegedi Katonai Bíróság Rögtönítélő Tanácsa 1956. december 16-án 10 év börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte. Az Elnöki Tanács Kegyelmi Tanácsa 1956. december 20-án elutasította a fellebbezését.

Góbor Ferenc id.: Kecskeméten született 1915. február 19-én. Anyja neve K. Kovács Mária. Iskolai végzettsége 2 elemi. Földműves volt a Városföldi Állami Gazdaságban. 1956. december 11-én este a Kecskeméten lezajlott tüntetéseket ifj. Góbor Ferenc, aki nemzetőr volt a forradalom alatt, úgy értékelte, hogy ismét kitört a forradalom Kecskeméten. Este több társával elment Csík Antalhoz, a Városföldi Állami Gazdaság igazgatójához, hogy felelősségre vonja, „miért sanyargatja a szegény népet”. Édesapja, id. Góbor Ferenc is vele tartott. Végül nem bántalmazták Csík Antalt, ifj. Góbor Ferenc néhány lövést adott le a levegőbe. Másnap karhatalmisták szovjet páncélos támogatásával kerítették be tanyájukat, és elfogták őket. A Szegedi Katonai Bíróság Rögtönítélő Tanácsa 1956. december 16-án 12 év börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte. Az Elnöki Tanács Kegyelmi Tanácsa 1956. december 20-án elutasította a fellebbezését.

Góbor Ferenc ifj.: Kecskeméten született 1936. július 27-én. Anyja neve Budai Mária. Iskolai végzettsége 5 elemi. Foglalkozása kőművessegéd. Gépkocsikísérőként dolgozott a Kecskeméti Mezőker Vállalatnál. 1956. december 11-én este a Kecskeméten lezajlott tüntetéseket ifj. Góbor Ferenc, aki nemzetőr volt a forradalom alatt, úgy értékelte, hogy ismét kitört a forradalom Kecskeméten. Este több társával elment Csík Antalhoz, a Városföldi Állami Gazdaság igazgatójához, hogy felelősségre vonja, „miért sanyargatja a szegény népet”. Végül nem bántalmazták Csík Antalt, ifj. Góbor Ferenc néhány lövést adott le a levegőbe. Másnap karhatalmisták szovjet páncélos támogatásával kerítették be tanyájukat, és elfogták őket. A Szegedi Katonai Bíróság Mátyás Miklós vezette Rögtönítélő Tanácsa 1956. december 16-án halálra, és kegyelem esetére 10 év jogvesztésre ítélte. Az Elnöki Tanács Kegyelmi Tanácsa 1956. december 20-án elutasította a kegyelmi kérelmét. A december 11-én kihirdetett statárium értelmében ítélték halálra ifj. Góbor Ferencet, december 20-án pedig a Csalánosi erdőben kivégezték. A statárium nem tartalmazta a halálbüntetést, azzal csak 13-án egészítették ki. A védelem hiába hivatkozott erre, Góbor Ferencet mégis halálra ítélték. A bíróság ugyan kegyelemre ajánlotta, de ezt az Elnöki Tanács elutasította.

Hudák Olivér: Budapesten született 1928-ban. 1956-ban a községi tanács

vb titkára volt. A forradalom alatt a nemzeti bizottság titkára, valamint a nemzetőrség parancsnoka lett. Nem indult ellene eljárás.⁷⁸⁸

Kertész Elek: Kunszálláson született 1924. szeptember 10-én. Anyja neve Erdélyi Rozália. Iskolai végzettsége 6 elemi. A Városföldi Állami Gazdaságban dolgozott földművesként. December 11-én este a Kecskeméten lezajlott tüntetéseket ifj. Góbor Ferenc, aki nemzetőr volt a forradalom alatt, úgy értékelte, hogy ismét kitört a forradalom Kecskeméten. Este több társával, köztük Kertész Elekkel, elment Csík Antalhoz, a Városföldi Állami Gazdaság igazgatójához, hogy felelősségre vonja, „miért sanyargatja a szegény népet”. Végül nem bántalmazták Csík Antalt, ifj. Góbor Ferenc néhány lövést adott le a levegőbe. Másnap karhatalmisták szovjet páncélos támogatásával kerítették be tanyájukat, és elfogták őket. A Szegedi Katonai Bíróság Rögtönítélő Tanácsa 1956. december 16-án 12 év börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte. Az Elnöki Tanács Kegyelmi Tanácsa 1956. december 20-án elutasította a kegyelmi kérelmét.

Király Gábor: Foglalkozása postamester. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak.⁷⁸⁹

Kokovai József: Kecskeméten született 1937. február 27-én. Anyja neve Tóth Eszter. Iskolai végzettsége 6 elemi. Földművesként dolgozott a Városföldi Állami Gazdaságban. December 11-én este a Kecskeméten lezajlott tüntetéseket ifj. Góbor Ferenc, aki nemzetőr volt a forradalom alatt, úgy értékelte, hogy ismét kitört a forradalom Kecskeméten. Este több társával, köztük Kokovai Józseffel, elment Csík Antalhoz, a Városföldi Állami Gazdaság igazgatójához, hogy felelősségre vonja, „miért sanyargatja a szegény népet”. Végül nem bántalmazták Csík Antalt, ifj. Góbor Ferenc néhány lövést adott le a levegőbe. Másnap karhatalmisták szovjet páncélos támogatásával kerítették be tanyájukat, és elfogták őket. A Szegedi Katonai Bíróság Rögtönítélő Tanácsa 1956. december 16-án 10 év börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte. Az Elnöki Tanács Kegyelmi Tanácsa 1956. december 20-án elutasította a kegyelmi kérelmét.

Lengyel László: Aradon (Románia) született 1917. szeptember 13-án. Anyja neve Szeredi Ágnes. Iskolai végzettsége 4 gimnázium. Foglalkozása fodrász, de a forradalom idején a városföldi vasútállomás vezetője volt. 1948-ig MSZDP-tag volt. 1956. október 30-án Lengyel László felszólalt a forradalmi bizottság alakuló ülésén, és ismertette a kegyetlenségeket, melyeket a vb-elnök elkövetett. A forradalmi bizottság elnökhelyettese lett. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 17-én 6 hónap felfüggesztett börtönre és 300 Ft vagyonekobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. március 18-án elutasította a fellebbezését.

⁷⁸⁸ TH V-150-364. 135.

⁷⁸⁹ TH V-150-364. 136.

Sági Péter: Cegléden született 1934-ben. Anyja neve Kernács Erzsébet. 1945 előtt katonatiszt volt. Részt vett a községben a forradalmi megmozdulásokban, követelte a tanácselnök és a körzeti megbízott eltávolítását.⁷⁹⁰

Sági Péterné: Cegléden született 1925-ben. Anyja neve Tóth Janka. Foglalkozása tanítónő. A forradalom alatt a nemzeti bizottság tagja lett, követelte a körzeti megbízott eltávolítását.⁷⁹¹

Sarkadi Nagy Sándor: Foglalkozása tanító. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁷⁹²

Tóth Andor: Kecskeméten született 1930. szeptember 21-én. Anyja neve Hercz Mária. Iskolai végzettsége érettségi. Agronómusként dolgozott a Városföldi Községi Tanácsnál. 1956. október 30-án Tóth Andor is felszólalt a forradalmi bizottság alakuló ülésén, megerősítette, hogy a vb-elnök vakon teljesítette Rákosi utasításait. Megválasztották a forradalmi bizottság elnökének. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 17-én 3 hónap felfüggesztett börtönre és 300 Ft vagyonek Kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. március 18-án elutasította a fellebbezését.

Varga István: Kecskeméten született 1913-ban. Anyja neve Végh Julianna. Foglalkozása földműves. Részt vett a községben a forradalmi megmozdulásokban.⁷⁹³

Zilahy János: Kecskeméten született 1904-ben. Anyja neve Daróczi Mária. Foglalkozása földműves. Részt vett a községben a forradalmi megmozdulásokban.⁷⁹⁴

⁷⁹⁰ TH V-150-364. 136.

⁷⁹¹ TH V-150-364. 135.

⁷⁹² TH V-150-364. 136.

⁷⁹³ TH V-150-364. 136.

⁷⁹⁴ TH V-150-364. 136.

BAJAI JÁRÁS

BAJA

Október eleje

– Megalakult a Petőfi Kör helyi szervezete fiatal értelmiségiekből, tanítóképzősökből, végzős gimnazistákból. Elnökké Bonczos Miklós tanárt választották.¹ Első nagygyűlésüket október 24-ére hirdették meg, de erre már nem került sor.²

Október 22.

– Értekezletet tartottak a járási pártbizottságon, ahová meghívták a vállalatigazgatókat, személyügyi vezetőket és párttitkárokat. Ezen részt vett Galamb István és Bencze Ferenc a Bajai 43. Sz. Autóközlekedési Vállalattól. Többen támadták a Központi Vezetőséget és annak utasításait. Kerek István beszámolójában ígérte a begyűjtés mérséklését és egy népszerűbb politika folytatását.³

Október 23.

– Az ifjúság fővárosi tüntetésén részt vettek a bajai Testnevelési Főiskola képviselői Mihályfi János vezetésével.⁴

– Este a Honvédelmi Minisztériumból utasítás érkezett a hadtest alárendelt csapataihoz, miszerint „...azokat, akik az elmúlt időszakban megbízhatatlannak bizonyultak, zárják be.”⁵ A letartóztatottakat Kecskemétre szállították a homokbányai laktanyába és átadták őket az ügyészségnek.

– Nagy Pál őrnagy volt a járási kiegészítő parancsnokság vezetője. Este meghallgatták a szolgálatban lévő katonák Gerő Ernő rádióbeszédét. „A Gerő beszédéből azt éreztük, hogy a sulyok el van vetve. (sic!) Azt érez-

¹ GERGELY Ferenc, 1997. 20.

² Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára (a továbbiakban BKMÖL) Bács-Kiskun megyére vonatkozó 1956-os forradalom és szabadságharcra kapcsolatos iratok gyűjteménye (a továbbiakban XXXII. 12.) dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése alapján.

³ BKMÖL A Bács-Kiskun Megyei Bíróság iratai 1951-1968. (a továbbiakban XXV. 30.) B 847/1957. Galamb István pere.

⁴ GERGELY Ferenc, 1997. 21.

⁵ GERGELY Ferenc, 1997. 21.

tük, hogy a hatalmuk megtartása érdekében mindenre el vannak szánva.”⁶

Október 24.

– Hajnal 3 órakor először riadót, majd hamarosan teljes harcalkészültséget rendelt el a kiskunfélegyházi hadosztály-parancsnokság a bajai 25. lövészezred számára „Villám” jelszóval. A löszereket is kiosztották, de az egyetemistáknak, akik a három hónapos tiszti kiképzésen vettek részt, Dombi István parancsnok utasítására nem osztottak löszert.⁷ Reggel 7 és 10 óra között a helyőrség biztosítási vázlata szerint megszállták a város fontosabb objektumait, így a posta, a vasútállomás, a bank, a gázgyár, a párház, a tanácsháza, és a transzformátor épületét, illetve a Duna-hidat és a zsilipet. Járőröket küldtek a város területére. Délelőtt a helyőrségparancsnok hívatta a 97. légvédelmi tüzérosztály parancsnokát, és utasította, hogy küldjön őrséget a bajaszentistváni löszerraktárhoz, a bajai ÁFOR-hoz, és a Duna-hídhoz.⁸

– Hajnal 4 órakor a 43. harcokocsiezred parancsnoka, Ferenczi Ferenc alvezredes is elrendelte a harci riadót. Megszervezték a laktanya védelmét.⁹ A kiegészítő parancsnokságon először összetartást rendeltek el, majd betárazták a fegyvereket.¹⁰ Itt Nagy Pál őrnagy volt a parancsnok. A bajai 97. légvédelmi tüzérosztálynak a vezérkari főnök rendelte el a „Mecsek” jelszerű harci riadót.¹¹

– Bakos István százados volt a bajai 59. műszaki zászlóalj parancsnoka. Reggel 8 órakor a hadtesttől kapták az „A” jelű harci riadót.¹²

– Az országos statáriumról szóló rendelet hírére Dombi István százados, a 25. gyalogezred parancsnoka járőröket küldött a város területére, hogy megakadályozza az esetleges csoportosulásokat.¹³

⁶ Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban HL) 1956-os dokumentációs gyűjtemény (a továbbiakban 1956-os gyűjtemény). A Bajai Járási Kiegészítő Parancsnokság története 1956. október 23 – november 4. 6/66. őrzési egység (továbbiakban ő.e.) 353-363. fólió.

⁷ HL 1956-os gyűjtemény. A Bajai 25. Lövészezred hadtörténelme. Jelentés az 1956. október 23-tól végbement eseményekről. 2/8. ő.e. 79-95. fólió.

⁸ HL 1956-os gyűjtemény. A Bajai 97. Légvédelmi Tüzérosztály története. 2/24. ő.e. 298-307. fólió.

⁹ HL 1956-os gyűjtemény. A Bajai 43. Harcokocsiezred története 1956. október 23-tól napjainkig. 2/15. ő.e. 155-159. fólió.

¹⁰ HL 1956-os gyűjtemény. 6/66. ő.e. 353-363. fólió.

¹¹ HL 1956-os gyűjtemény. 2/24. ő.e. 298-307. fólió.

¹² HL 1956-os gyűjtemény. A Bajai 59. Műszaki Zászlóalj eseményei 1956. október 23 – november 4. között és után. 2/26. ő.e. 344-348. fólió.

¹³ GERGELY Ferenc, 1997. 21.

– Dr. Hollós Sándor az ügyvédi munkaközösségben majd a Fémipari Vállalatnál elmesélte a fővárosban látottakat, mivel előző nap Budapesten járt. A magával hozott röpcédulát néhány munkás elolvasta és sztrájkot kezdtek szervezni.¹⁴

– A MÁV pályafenntartási főnökségén Hunya Árpád leszedette az iroda faláról a Sztálin és Rákosi-képeket. Cáfolta Szabó László és Tímár Ferenc véleményét, akik szerint a forradalom külföldről irányított ellenforradalmárok ügye, és a magyar nép szabadságharcának nevezte az eseményeket.¹⁵

Október 25.

– A kiegészítő parancsnokságon reggel tisztii gyűlés volt. Felállították a fegyvereket, megszervezték a védelmet. Utána Nagy Pál elment a járási pártbizottságra, ahonnan a segítséget kérték. Nagy Pál két katonát adott a védelemhez.¹⁶

– Ifj. Sárossi Sándort a Pénzügyőrségtől Bátmonostorra rendelték. Társával reggel 8 órakor elindult a községbe, amikor a gyülekező tüntetők követelésére sapkájukról levették a Rákosi-címert. A Pénzügyőrségen a következő napokban forradalmi bizottság alakult, amelynek Sárossi Sándor is tagja lett.¹⁷

– Az 1. Sz. Ügyvédi Munkaközösség – élén dr. Bakonyi Péterrel és dr. Surányi Györggyel – a nap folyamán mozgósította a város értelmiségét. Hívásukra összegyűltek az orvosok, műszakiak, jogászok, pedagógusok, az egyházak és a vallásfelekezetek képviselői. A tanácskozáson részt vett többek között dr. Lantos István bíró, dr. Kárpáti Jenő a járásbíró, és dr. Antóny János. Az összegyűltek egyetértésre jutottak abban, hogy meg kell őrizni a város nyugalmát, és fel kell lépni a szélsőségek ellen.¹⁸

– A Petőfi Kör tagjai gyülekezni kezdtek a Tóth Kálmán-szobor körül, hamarosan kétezer fős tömeg gyűlt össze. Működésbe léptek a karhatalmi feladatot ellátó katonai járőrök is. A Tóth Kálmán téren a két Cse-

¹⁴ BKMÖL XXV. 30. B 1351/1957. dr. Hollós Sándor pere.

¹⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

¹⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 6/66. ö.e. 353-363. f.ólió.

¹⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1518/1957. ifj. Sárossi Sándor pere.

¹⁸ GERGELY Ferenc, 1997. 23.

pel teherautóval érkező katonák egy negyven-ötven fős csoportosulást feloszlattak.¹⁹

– Délutánra a városi tanács és a járási pártbizottság előtt körülbelül nyolcezer fő gyűlt össze. Pécsics István, Balázs László és Maróczky Géza vezetésével küldöttség ment a párházba Kerek Istvánhoz, a járási párttitkárhoz. Követelték a vörös zászló bevonását a párházról, a Sztálin-kert régi nevének visszaadását és a Sztálin-szobor eltávolítását. Miután a vörös zászlót bevonták, a küldöttség követelte, hogy a Déry-kert melletti Nemzeti Bankot őrző katonák, mikor az ifjúság ledönti a szobrot, ne használják a fegyverüket. A tüntetők a Déry-kertbe vonultak, és ledöntötték a Sztálin-szobrot. Az előbb említett katonák megtapsolták az eseményt.²⁰ Maróczky Géza javaslatára elvitték a szobrot a pártbizottságra. A kapuban álló Katz József és Lieber József tiltakozása miatt azonban nem adták le, hanem a Sugovica hídjához vitték, és a vízbe dobták. Utána egymásután többször is elénekelték a Himnuszt.

– A hídtól a Grassalkovich palota elé vonultak a tüntetők, és követelték, hogy a városi tanács épületéről is távolítsák el a vörös csillagot. A tanácsháza minden ajtaja zárva volt. Részt vett a tüntetésen Hantos Károly és Horváth László, a Bajai Erdészeti könyvelője is. Többször körüljárták a tanácsházát, miközben az Internacionálét és Kossuth-nótákat énekeltek. Nagy Károly városi párttitkár hangosbemondón igyekezett csillapítani az embereket. Egy legalább öt főből álló küldöttség, köztük Maróczky Géza, Balázs László, Pécsics István, Szabó Endre és László László, tárgyalt a párházban a város vezetőivel a csillag levételéről. Mivel a kihívott tűzoltók létrája „rossz volt”, ezért az épület hátsó bejáratán bejutó Maróczky Géza, Szabó Endre, László László és négy kommunista, köztük Szabó Lajos és Kecskés Sándor, a padlás felől megbontotta a csillagot.²¹ Maróczky Géza és Szabó Endre kötelet kötött a csillagra, majd Maróczky Géza, dr. Kiss Sándor járási ügyész, Szabó Lajos gyárigazgató, Kecskés Sándor tanácselnök helyettes és Bogács Géza rendőrkapitány lerántotta a vörös csillagot.²² A vezetőség egyik tagja remegő hangon próbálta nyugtatni a tömeget. A hangosbemondóban kihirdették, hogy a követeléseknek megfelelően a tanácsházáról eltávolították a vörös csillagot. A tüntetők az események közben eltávolították a szégyentáblát,

¹⁹ HL 1956-os gyűjtemény. 2/8. ö.e. 79-95. főlíó.

²⁰ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 150.

²¹ Petőfi Népe (a továbbiakban PN) 46. évf. 248. sz. (1991. okt. 22.) 7. és 49. évf. 249. sz. (1994. okt. 22.) 7.

²² BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 153.

Fuszenecker János kőműveskalapáccsal összetörte a felszabadulási emléktáblát is, a nemzeti zászlóból pedig kivágták a Rákosi-címert.

– A Duna étterem tetejéről is eltávolították az emberek a kommunista jelképet. Utána a rendőrséghez vonultak a tüntetők, hogy arról is levegyék a csillagot, de azt már ekkorra eltávolították a rendőrök. A Népköztársaság téren a szovjet emlékművet egy traktor segítségével döntötték le.²³ A szovjet emlékmű ledöntésében Szigeti Lajos vezetésével Szegedről jött munkások is részt vettek egy teherautóval.²⁴ Ezután csillagtalanították a Béke Szállót, a DÁV épületét és a Vízügyi Igazgatóságot.²⁵ A tömeg a „Le a vörös csillaggal!”, „Le a kommunistákkal!” jelszavakat kiabálta.

– A hadsereg igyekezett a tüntetést megakadályozni, illetve kordában tartani. A 25. lövészezred állományából ötven katonát rendeltek ki rendfenntartásra. Erősítésként odaküldték az első lövészzászlóaljat és két rohamlöveget is. A zászlóalj a tömeg közé keveredett, a tüntetők kezdték a kocsikat visszatolni, illetve a kocsikra felkapaszkodni. A katonák puskatussal verték le a kezüket a kocsikról.²⁶ A 43. harcokocsiezredtől 17 órakor egy ötvenfős riadókülönítmény a parancsnokhelyettes vezetésével a városba ment, és egy mellékutcából figyelte a tüntetőket. Hajnal 2-kor visszatértek a laktanyába, nem avatkoztak be.²⁷

– A forradalmárok ezután a Vaskúti úti laktanyához vonultak, mert a Béke téren futótűzként terjedt a hír, hogy az egyetemista század tagjait fogva tartják. Egy budapesti fiatal kijelentette, hogy a Vaskúti úti laktanyában Budapestről hozott egyetemistákat is tartanak fogva, és arra buzdította a jelenlevőket, hogy szabadítsák ki őket. A Szabadság út végén a tüntetők sorokba rendeződtek. Az első sorokban volt dr. Vágvölgyi Ferenc, dr. Hollós Sándor,²⁸ és köztük volt Maróczky Géza és Hantos Károly is. A Vaskúti úti laktanya a 25. lövészezred laktanyája, az egység parancsnoka Dombi István százados volt. A laktanya közelében a tüntetők tüzelésre kész katonákkal találták szemben magukat. Szakács László százados, a parancsnokhelyettes vezetésével a katonák a kerítést körkörösén megszállták, a kaputól kb. 250 méterre lévő vámháznál egy elő-

²³ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 153.

²⁴ Történeti Hivatal (a továbbiakban TH) V-144-614. Szigeti Lajos ügye.

²⁵ GERGELY Ferenc, 1997. 23. és BKMÖL A Bács-Kiskun Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága titkárságának iratai. Általános iratok 1950-1973. (a továbbiakban XXIII. 2. c.) 1098/1957. Feljegyzés az 1956. október 23. után a megye területén lezajlott eseményekről.

²⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 2/8. ö.e. 79-95. fólió.

²⁷ HL 1956-os gyűjtemény. 2/15. ö.e. 155-159. fólió.

²⁸ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 153.

revetett osztagot helyeztek el. A tüntetők követelték az egyetemisták elengedését, és egy küldöttséget menesztettek Dombi Istvánhoz, és elmondták az érkezésük célját. Az egyetemista zászlóalj két párttitkára és három másik fő is idejött a tüntetőket fogadni. Az egyetemistákat ezután kiengedték a tüntetőkhöz, akiknek azt kellett mondaniuk, hogy nincsenek letartóztatva, és nem érte őket bántódás. Utána a tüntetők nagy része visszatért a városba, de egy csoport egy Török nevű tartalékos hadnagy vezetésével ott maradt, és vitába szállt a tisztekkel. „A kint lévő katonák erélyes fellépésére a tömeg eloszlott.” Az alakulat várta az esetleges újabb tüntetéseket, és készült a fogadtatásra.²⁹

– A tüntető ifjúság ezután visszatért a városközpontba, és elhatározta, hogy csatlakozásra bírja a posztógyári munkásokat is. Kis kitérővel a tanítóképző kollégiuma elé vonultak, ahol a kapukat zárva találták. A diákok lekiabáltak, hogy a tanárok megtiltották a kijövetelüket. A tüntetők felnyitották az ajtókat, így a kollégisták is csatlakozhattak hozzájuk. A Kölcsény utcai műszaki laktanyából nemrégben vezényelték a katonákat Kalocsára, ezért itt csak Molnár József százados volt tíz katonával, akik már eltávolították az épületekről a csillagokat és a Sztálin-emléktáblát. A felvonulókat a katonák vigyázzállásban, tisztelegve fogadták, ami nagy tetszést váltott ki. A laktanya előtt a tüntetők elszavalták a Nemzeti dalt, és elénekelték a Himnuszt.³⁰

– A város legnagyobb üzeméhez, a Posztógyárhoz este 10 óra körül érkezett a tömeg, és csatlakozásra szólította fel őket. A Bajai Gyapjűszövetgyár a várostól 2 km-re volt, ez volt a megye és a város legnagyobb üzeme. Petrich Gizella igazgatónő utasítására az MDP-alapszervezet néhány fős üzemi őrseget szervezett éjszakára. Az őrseg tagja volt Czimmermann János, Ihos Sándor, Farkas László és Nagy István is. A tüntetők követelték a csillag levételét a gyárkapuról, és a munkások csatlakozását. Nagy István és Ihos Sándor tárgyal velük, akik mint sportolók nagy népszerűségnek örvendtek. Ennek köszönhető, hogy a tüntetők nem hatoltak be a gyárba, hanem megelégedtek, a délutáni műszakot befejező munkások csatlakozásával.³¹ Itt elszavalták a Nemzeti dalt. Jelszavak: „Ki az oroszokkal!”, „Rákosinak kötelet, munkásoknak kenyeret!” A tüntetők ezután visszatértek a városba, ahol hamarosan szétoszlottak.

²⁹ HL 1956-os gyűjtemény. 2/8. ó.e. 79-95. főlíó.

³⁰ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 153.

³¹ Bács-Kiskun Megyei Bíróság irattára (a továbbiakban BKMB) B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

- A tüntetés alatt a légvédelmi tüzéreknél Romhányi Imre főhadnagy, aki korábban törzsfőnök volt, és Hodobás József honvéd követelte, hogy az alakulat vegyen részt a felvonuláson, de nem kaptak rá engedélyt.³²
- Este utasítást kapott a járási kiegészítő parancsnokság, hogy támadás esetén használhatják a fegyverüket. Dombi István százados jelentést kért a helyzetükről, majd közölte, hogy saját erővel kell a védelmet megoldaniuk.³³
- Simonyi Károly, a Terményértékesítő Vállalat telepvezető-helyettese is részt vett az esti tüntetésen. Utána szólt Kiss Ferenc telepvezetőnek, hogy hívják össze a munkásokat, és tájékoztassák őket az eseményekről. Megállapodtak, hogy másnap megalakítják a munkástanácsot, és erről értesítették Ézsi István szakszervezeti elnököt is.³⁴
- Éjszaka ifj. Éber Sándor festőművész tanár és Elketz Balázs, a 3. Számú Magasépítő-ipari Technikum szakoktatója vezetésével a technikum növendékei és gimnazisták felépítették a Sztálin-szobor helyén az Októberi Szabadság emlékművét.³⁵

Október 26.

- Reggel a Gyapjúszővetgyár munkásai bementek a gyárba, de hamarosan abbahagyták a munkát. A városból érkező Szabó nevű fiatalember ismertette előttük a budapesti fiatalok követeléseit. Leváltották a vezetőséget, mert október 25-én támogató nyilatkozatot küldtek a kormánynak, amit a rádióban is beolvastak. Követelték a munkástanács jugoszláv mintára történő megalakítását. Elhatározták, hogy munkástanácsot alakítsanak, ami meg is történt. A harminctagú munkástanács elnöke Rabata József lett, a szövődei pártalapszervezet titkára, összesen hét-nyolc párttag került be a munkástanácsba. Rabata hangsúlyozta, hogy ő párttag, és ezért támadások fogják érni, ennek ellenére őt választották meg. Az ideiglenes munkástanács tagjai az üzemben maradtak, és az ebédlőben ülést tartottak.³⁶
- A munkások elhatározták, hogy megkoszorúzzák a Déry-kertben lévő hősi emlékművet. A gyár vezetősége ellenezte ezt, és azt akarta, hogy csak egy küldöttség menjen be a városba. A munkások azonban mind-

³² HL 1956-os gyűjtemény. 2/24. ö.e. 298-307. fólió.

³³ HL 1956-os gyűjtemény. 6/66. ö.e. 353-363. fólió.

³⁴ BKMB B 1385/1958. Simonyi Károly pere.

³⁵ Gergely Ferenc, 1997. 24.

³⁶ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

annyian ki akartak vonulni, ezért sorokba álltak, és megindultak a város felé.³⁷

– A járási párt vb október 26-án kiadott egy röplapot, melyben a fiatalokhoz és a pedagógusokhoz szólt. Az ifjúság kéréseinek többségét helyesnek nevezte, ugyanakkor felszólította a fiatalokat, hogy tartózkodjanak a tüntetésektől, mert annál később tudja a párt teljesíteni a követeléseket, minél később áll helyre a rend. A pedagógusoktól és a szülőktől is azt kérték, hogy ne engedjék a fiatalokat tüntetni.³⁸ A röplapnak nem sok hatása volt, amit a nap eseményei mutattak meg.

– Reggel 8-kor a testnevelési órán Horváth László tanár a Petőfi-sziget felé ment a III. Béla Gimnázium diákjaival. A híd közepén megállt az osztály, és a fiúk elhatározták, hogy visszafordulnak a város felé. A Béke térre érve kört alkottak, és a szabadságharc dalait énekelték. A városháza előtt további harminc ember állt közéjük. A pártbizottságon közben kérték a tanárokat, tartsák vissza a diákokat a tüntetéstől. Ez a legtöbb iskolában nem sikerült.

– Reggel a III. Béla Gimnáziumban az igazgató igyekezett megakadályozni, hogy a diákok részt vegyenek a tüntetésen. A kaput maga az igazgató, Szabó Balázs zárta be, ám a diákok az ablakokon kiszöktek, és csatlakoztak a tüntetéshez. Ezután a tanárok is követték őket, így többek között Kincses János és Tóth Pál Zoltán tanár is.³⁹ Még előtte a diákok az iskolai Sztálin-szobrot követelték. Szabó Balázs közölte velük, hogy csak választott küldöttséggel hajlandó tárgyalni, ezért a diákok öttagú küldöttséget menesztettek az igazgatóhoz. Szabó Balázs, hogy csillapítsa a kedélyeket, ekkor átadta nekik a szobrot. A diákok így az iskolából is eltávolították a Sztálin-szobrot, és szintén a Sugovicába dobták.

– A Bajai Központi Általános Leányiskola tanulói is eltávolították az iskolából a kommunista jelképeket, a tanári asztalokra pedig kokárdákat tettek. A tanárok viszont meg akarták akadályozni, hogy a felvonuláson részt vegyenek.⁴⁰

– A Gyapjűszövetgyár munkásai közben a Déry-kertben megkoszorúzták a magyar hősi emlékművet, ahol Kiss Gyula munkaügyi vezető elsza-

³⁷ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

³⁸ BKMÖL Az MSZMP Bács-Kiskun Megyei Bizottságának Archívuma (a továbbiakban MSZMP BKMB Archívuma) 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. A Baja Járás Dolgozói, Fiataltjai! című röplap.

³⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1814/1957. Kincses János és Tóth Pál Zoltán pere.

⁴⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1710/1957. Puskás Lili pere.

valta a Nemzeti dalt.⁴¹ Itt került sor reggel 9 órakor az Októberi Szabadság emlékművének a felavatására is. A megjelentek egy-egy szál virággal és koszorúzással emlékeztek meg az elesett hősookról.⁴² Az ünnepség vége felé több fiatal, köztük gyári munkások is, kalapáccsal több szovjet sírt leromboltak, megrongáltak, de ennek folytatását a jelenlévők erélyes közbelépése megakadályozta. A Posztógyár munkásaival együtt vonult az igazgatóság, a pártalapszervezet és a szakszervezet vezetősége is. Itt csatlakozott a gyár dolgozóihoz Nagy István. A diákok a Vasútkertben csatlakoztak a munkásokhoz. A diákokat karszalagos munkások irányították a tüntetés helyére.

– A tüntetés élén a Vas és Fémipari Vállalat dolgozói haladtak. A munkások vállalatonként vonultak nemzetiszínű zászló alatt. A Vasútkertből indultak, és sorra csatlakozott a többi vállalat is, valamint a diákok is a tanáraik vezetésével. A menet élén egy teherautó haladt, rajta egy hatalmas Kossuth-címerrel. Hollós Sándor ügyvéd a járásbíróház ablakából figyelte az éneklő tömeget, majd csatlakozott hozzájuk. A tüntetők közben énekelve és jelszavakat kiabálva, a Fehérneműgyárat is érintve vonultak a városközpont felé. Éltették a lengyeleket, és ismételték a jelszavakat: „Rákosinak kötelet, magyaroknak kenyeret!” „Ruszkik hazá!”, „Gyertek velünk!” A megyei bíróság egyik tanácsa, köztük a politikai ügyésszel, szintén csatlakozott a tüntetőkhöz.

– Galamb István, a Bajai 43. Sz. Autóközlekedési Vállalat igazgatója az AKÖV forgalmi és műszaki telepe között találkozott a vállalat dolgozóival, akik éppen a tüntetéshez szándékoztak csatlakozni. Az elöl haladóék zászlóval mentek, és közölték, hogy két fiataletartóztattak, a pártbizottságra vittek, és őket akarják kiszabadítani.

– Néhány munkás felment az SZTK-ba és csatlakozásra szólította fel az ottani dolgozókat. Közben a tömeg kórusban kiabálta az „Aki magyar, velünk tart!” mondatot. Az SZTK dolgozói közül szinte mindenki csatlakozott a tüntetőkhöz, az egyik leglelkesebb Thür János volt.

– Még kora reggel a Vas- és Fémipari Vállalatnál Szigeti Lajos összehívta a dolgozókat, köztük Maróczky Gézá, és javasolta, hogy menjenek a tanácsházára, és mondassák le Osztermann Bélát.⁴³

– A hangszórón keresztül felhívás hangzott el, hogy az üzemek küldöttségei menjenek a tanácsterembe. A tüntetők is követelték, hogy váltsák

⁴¹ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

⁴² BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 13.

⁴³ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

le Osztermann Béla tanácselnököt. A jelenlévők sebtében megválasztották a képviselőket, akik felmentek a tanácsházára. A küldöttség tagjai: dr. Szentgyörgyi József, Csilics Antal, Görösös János, Galamb István, dr. Hollós Sándor, Maróczky Géza, Hamvas János, Benedek Jenő. A küldöttség vezetője Szigeti Lajos volt.⁴⁴

– A tüntetés közben folytatódott, és ismét legalább hat-hétezer ember volt a városi tanácsháza előtti Béke téren. Kerek István járási párttitkár is a tanácsházán volt, a pedagógusok és az ifjúság hívta, hogy tartson beszédet. Közben Szigeti Lajos, a Fémipari Vállalat dolgozója, aki korábban a tanácsnál dolgozott, megszerezte a mikrofont, beszerelte a tanácsgyűlésterembe, és felszólította a város lakosságát, hogy az üzemek, intézmények válasszanak, és küldjenek küldöttségeket, mert tanácselnök-választás lesz. A gyárak, üzemek, hivatalok tüntetői a téren képviselőket választottak, és felküldték őket a tanácsterembe. Az erkélyről Kerek István szólni akart a tömeghez, de nem hagyták, a tüntetők kifütyülték és lehurrogták. Egy-két percet tudott beszélni, aztán Szigeti Lajos és társai eltávolították a mikrofontól. Szigeti Lajos, Hanák Endre és Nagy István irányította ekkor az eseményeket.⁴⁵

– Közben az üzemek küldöttei felmentek a tanácsterembe, ahol jelen volt Kerek István, Major Sándor, a vasút párttitkára, Tinusz Kálmán, a városi tanács vb megbízott titkára, pártemberek, üzemi küldöttek. Tátrai Lajos volt a DÁV küldötte, ő részt vett vállalata képviselőként a tanácsházán a forradalmi bizottságok megalakításában. Halász Pál üzemi párttitkár küldte a DÁV képviselőként a tanácsházára.

– A teremben Szigeti Lajos jelentette be, hogy a gyűlés célja a városi munkástanács megalakítása, és a tanácsi vezetőség leváltása. Kijelentette, hogy átveszik a hatalmat a város, a járás, és a honvédség, illetve minden állami szerv felett. A munkástanács engedélyéhez kötötte a város és a járás területén történő közlekedést. Szavazásra bocsátották Osztermann Béla, a városi tanács vb elnökének eltávolítását, amit meg is szavaztak. Javasolta, hogy Vágvölgyi Ferencet válasszák meg tanácselnöknek. Erről is szavazást tartottak, utána a tagokat is megválasztották. A tanácsot feloszlatták, leváltották Osztermann Bélát. Közfelkiáltással dr. Vágvölgyi Ferencet választották meg a városi tanács vb elnökének, vagyis polgármesternek. Szigeti Lajos vezetésével küldöttség ment dr. Vágvölgyi Ferencért, a városi tanács egészségügyi osztályának vezetőjé-

⁴⁴ TH V-150-364. 138.

⁴⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

ért, és felkérték, hogy kövesse őket a tanácsterembe. A teremben nagy lelkesedéssel fogadták dr. Vágvölgyi Ferencet, majd kihirdették, hogy őt bízzák meg a polgármesteri teendők ellátásával. Hanák Endre rövid üdvözlő szavai után felkérték, hogy a városháza erkélyéről szóljon a néphez.⁴⁶

– Vágvölgyi Ferenc az erkélyről jelentette be az eredményt, majd beszédet intézett a tüntetőkhöz. Kijelentette, hogy az egyetemisták követeléseivel egyetért, és azokat teljesítik. A Rákosi, Gerő, Farkas és Péter Gábor vezette rendszer bűneiről beszélt, majd kijelentette hogy „...ebben a városban a lakosság nem akarja visszaállítani a kapitalista rendszert, hanem olyan gazdasági és politikai rendet akarunk, mely az igazi szabadságot, a félelem nélküli életet biztosítja valamennyiünk számára. Azt akarjuk, hogy védjen mindenkit a törvény... Követeljük a jövőben a többpártrendszert. Az eddig diktatórikus eszközökkel kormányzó kommunista pártból elégünk van. Ma Baján rend és nyugalom van. Nincs szükségünk fegyverre. Nyugodtan kijelenthetem, hogy Bajára nem vonatkozik a kormány által meghirdetett statárium. A Rákosi–Gerő féle vezetést nem ismerjük el, azok utasításai ránk nem vonatkoznak. Éljen a magyar szabadság!”⁴⁷

– Utána többen is beszéltek, Kerek István járási pártbizottsági titkárt azonban néhány mondat után lehurrogták. Hanák Endre a hibákról beszélt, a helytelen árpolitikáról, a vezetők indokolatlanul magas jutalmairól. Szabó Béla, a Vendéglátóipari Vállalat asztalosa a pesti eseményeket ismertette, és felszólította a bajai fiatalokat, vigyenek fegyveres segítséget a fővárosban harcolóknak, majd kiadta a jelszót, hogy menjenek a Vaskúti úti laktanyához. Varga Pál pedig javasolta, hogy koszorúzzák meg a Vaskúti úti laktanya közelében lévő hadifogoly-emlékművet.

– Vágvölgyi Ferenc beszédének elhangzása után a küldöttek a feloszlatott tanács helyébe, a város ügyeinek intézésére különböző bizottságokat választottak, így alakult közigazgatási, honvédelmi és gazdasági bizottság is. A gazdasági bizottság tagja lett a Gyapjúszővetgyár küldöttéként Nagy István, Borbás Tivadar, Pataki Ede, a Kiskereskedelmi Vállalat képviselője,⁴⁸ Pálity Mihály és Hanák Endre, akit a bizottság vezetőjének is megválasztottak. Miután megalakult a gazdasági bizottság, a tagok átmentek egy kisebb terembe, ahol megbeszélték, hogy estére összehívják

⁴⁶ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 162.

⁴⁷ GERGELY Ferenc, 1997. 29. és BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 164.

⁴⁸ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János perc.

a város üzemének a vezetőit, felméri a készleteket, hogy biztosítani tudják a város ellátását.⁴⁹

– Megalakult a közigazgatási bizottság is, amely a polgármester szaktanácsadó szerve lett.⁵⁰ Ennek dr. Bakonyi Péter, Bogács Géza rendőr főhadnagy, Csilics Antal, P. Illés Sándor, Kiss Sándor, dr. Kárpáti Jenő, Gellei Albert, Pécsics István, Sárközi Béla és Biczók Sándor volt a tagja. Elnöke Gellei Albert, a városi tanács igazgatási osztályának vezetője volt. A bizottság rögtön ülést is tartott, melyen felhívást készített a rend és a nyugalom megtartása érdekében.⁵¹ Vágvölgyi Ferenc hangsúlyozta, hogy mindent el kell követni a vérontás elkerülésére.⁵² A hirdetményt Gellei Albert, Bogács Géza, Kárpáti Jenő és Bakonyi Péter fogalmazta.⁵³ Az ülésen dr. Kárpáti Jenő, a járásbíró elnöke elnökölt. Mivel kevés jogász volt a bizottságban, este hangosbmondón keresztül behívták dr. Hollós Sándort a tanácsházára. Ott többekkel beszélt, majd Gellei Albert, az igazgatási osztály vezetőjének szobájában közölte vele, hogy bevélasztották az igazgatási bizottságba. Hollós Sándor nem vállalta a feladatot, ezért maga helyett dr. Rajnai Károly ügyvédet javasolta,⁵⁴ aki rövid időre tagja lett a testületnek.

– Megalakult a honvédelmi bizottság is, amelyben Szakács László százados, Szabó József őrmester, Bakos István százados, Bajai István százados, Hauser László, Galló Béla, Varga Pál, Szabó Béla, Horváth László és Vida Áron tevékenykedett. A honvédelmi bizottságot nevezték honvédelmi bizottmánynak, katonai bizottságnak és katonai forradalmi tanácsnak is. Érdekeség, hogy ugyan különböző összetételben és elnevezés alatt, de november 4-ig végig működött. A honvédelmi bizottmányban, illetve körülötte mások is tevékenykedtek, így Nagy István, Horváth és Lazarovics. A testülethez küldöttségek érkeztek, akik követelték, hogy

⁴⁹ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

⁵⁰ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 167. A források egy másik tanácsadó testületet is említenek. Vágvölgyi Ferenc szerint ezt a testületet se munkástanácsnak, se nemzeti bizottságnak nem nevezték. Nem is került be az Októberi Ifjúságba, mert az összetételét kifogásolta a lapot szerkesztő bizottság. (BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.) A tanácsadó testület elnökségébe Vágvölgyi Ferenc, dr. Ernszt Lajos ügyvéd, Bogács Géza, Szabó őrnagy és Kerek István került. Ez a testület azonban nem funkcionált. BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere és BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere.

⁵¹ BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere.

⁵² BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

⁵³ BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere.

⁵⁴ BKMÖL XXV. 30. B 1351/1957. dr. Hollós Sándor pere.

állítsanak fel fegyveres nemzetőrséget, és a honvédséghez is osszanak be civileket.⁵⁵

– Miközben ezek az események zajlottak, a tüntetők elindultak, hogy a Vaskúti úton lévő laktanya előtti magyar hadifogoly-emlékművet is megkoszorúzzák. A diákok mentek elől rendezett sorokban a Szabadság úton a tanárok vezetésével, a tömeg pedig utánuk indult. Köztük volt Hantos Károly is.⁵⁶ Dr. Hollós Sándor néhány munkás segítségével sorokba rendezte a tüntetőket. Fél tizenegy körül értek az emlékműhöz, ott Hollós Sándor az út jobb oldalára állította az embereket. Itt is nyolc-tízezer tüntető volt jelen. A síremléknél Varga Pál, a Honvéd Sportegyesület vezetője, korábbi százados, rövid beszédet mondott, majd így szólt: „Mint volt hadifogoly, leteszem az emléket a hadifoglyok sírjára.”⁵⁷ Utána elénekelték a Himnuszt. A többiek is tettek virágot az emlékműre, így Hanák Endre, aki a Bajai 43. Sz. Autóközlekedési Vállalat nevében koszorúzott.

– A koszorúzás után a tüntetők nagy része a laktanya bejárati kapujához ment, és be akartak hatolni, követelték, hogy a katonák is csatlakozzanak a tüntetőkhöz. Követelték az egyetemista katonák elengedését, és hogy a katonaság adjon fegyvert, hogy segítséget tudjanak vinni a fővárosi felkelőknek. Jelszavak: „Gyertek velünk Pestre!”, „Le a címerrel!”

– Először egy háromtagú küldöttség ment a laktanyába, amelynek Szabó Béla asztalos is a tagja volt.⁵⁸ A tömeg azt kiabálta: „Gyertek velünk honvédek!” A háromtagú küldöttség sokáig tárgyalt a laktanya parancsnokával, aki végül beleegyezett, hogy a katonazenekar és egy század fegyvertelen katona csatlakozzon. Mivel sokáig tartott bent a tárgyalás, a tömeg hangulata radikalizálódott, be akarták nyomni a kaput. Követelték, hogy a honvédség adjon fegyvert, hogy Budapestre mehessenek a felkelőknek segíteni. A kapun belül közvetlenül a tömeggel szemben két géppisztolyos katona állt, és egy géppuskát is felállítottak.

– Ezután a megafonba bementék, hogy a zenekar és az egyetemista katonák a másik kapun keresztül rövidesen elindulnak. A zenekar és az egyetemista század kijött, a diákok ismét a tömeg élére álltak, és vissza-indultak a Béke térre.⁵⁹

⁵⁵ BKMB B 1596/1957. Varga Pál pere.

⁵⁶ BKMB B 1237/1957. Hantos Károly pere.

⁵⁷ BKMB B 1596/1957. Varga Pál pere.

⁵⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1351/1957. dr. Hollós Sándor pere.

⁵⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1351/1957. dr. Hollós Sándor pere.

– A tüntetők másik fele azonban maradt, és továbbra is csatlakozásra szólította fel az ezredet. Farkas László az oroszok elleni harcra buzdította a jelenlévőket.⁶⁰ A laktanya előtt Dombi István százados nyugalomra és távozásra szólította fel a tömeget. A kerítésen kívülről is jól lehetett látni a felállított, és a tömegre irányított fegyvereket. A hangosbemondó folyamatosan ismételte, hogy a katonaság löni fog, ha a tömeg nem oszlik fel. A tüntetők viszont egy autóbust állítottak a kapu elé, hogy azzal törjék be azt. A feszültség egyre nőtt, és Nagy István, a városban ismert és népszerű futballista által vezetett újabb küldöttség figyelmeztette Dombi Istvánt, hogy a tüntetők között sok gyermek, nő és fegyvertelen férfi válhat áldozattá, ha lövetni fog. A parancsnok felhívta Kiskunfélegyháza a felletését, Bakonyi Sándort, a hadosztályparancsnokot, akitől azt az utasítást kapta, hogy azonnal oszlassa fel a tömeget. A hadosztályparancsnok a 43. harcokocsiezredtől, Ferenczi Ferenc alezredes vezetésével egy harcokocsiszázadot is a laktanyához küldött, hogy a tömeg feloszlításában segídkezzen.⁶¹

– Ezután felszólították a tüntetőket a távozásra, akik viszont követelték, hogy a honvédség álljon át, vonuljon velük a Béke térre. Dombi István ekkor valószínűleg kiadta a tűzparancsot, amit a honvédek azonban megtagadtak. A tüntetők ekkor elkezdték énekelni a Himnuszt, és erre a katonák leeresztették a fegyvereiket, és megfordultak. Mivel a fegyverek így már nem irányultak a tüntetőkre, a tüntetők többsége megrohmozta a kaput, és az autóbusszal betörték azt, és betódultak a főépület előtti térre. Az itteni emlékműről leverték a szovjet és a Rákosi-címet, összetörték a már korábban levett vörös csillagot is. Dombi István ezután kénytelen-kelletlen beleegyezett, hogy az ezred egyik fele felvonuljon a tüntetőkkel. Az ezred másik fele rendbe tette a laktanyát, és ismét megszervezte a védelmet. Az odavezető utakat géppuskás egységekkel zárták le. A kivonulók két óra múlva tértek vissza.⁶²

– Hamarosan néhány magyar tank is a laktanya elé ért, és Horváth László testnevelő tanár kérésére a parancsnok megengedte, hogy néhányan, köztük Kőszegvári József, kezében zászlóval, felkapaszkodhassanak a tankokra. A megerősített harcokocsizakasz egyébként azért érkezett a laktanyához, hogy a tüntetést feloszlassa. A tüntetők azonban éltették a

⁶⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1437/1957. Farkas László pere.

⁶¹ HL 1956-os gyűjtemény. 2/15. ö.e. 155-159. fólió.

⁶² HL 1956-os gyűjtemény. 2/8. ö.e. 79-95. fólió.

katonákat, magyar zászlókat tűztek a tankokra, és nemzetiszínű szalagot tettek a katonák sisakjára.⁶³

– Bakonyi Sándor, a kiskunfélegyházi hadosztály parancsnoka leváltotta Dombi István századost, a bajai 25. lövészezred parancsnokát, helyére ideiglenesen Kelemen Tibor százados került.⁶⁴ Nagy Vendel őrnagyot elküldte Bajára, hogy „segítséget nyújtson a tapasztalatlan ezredparancsnoknak.” Egyben Ferenczi Ferenc alezredest kinevezte Baja helyőrségparancsnokának.⁶⁵ A helyzet tisztázása után viszont Dombi Istvánt visszahelyezte a funkciójába.

– Dobó György főhadnagy a riadó miatt a laktanyában tartózkodott. Miután a tömeg behatolt a laktanyába, az egyik irodában két civil, Póth József főhadnagy, az ezred politikai helyettese, Dankay Tibor százados törzsfőnök, Veres Sándor főhadnagy irodavezető és Dobó György tárgyalta. A két civil személy posztógyári munkás volt, a honvédelmi bizottság megbízottjainak mondták magukat, és azért maradtak a laktanyában, hogy a városi honvédelmi bizottság megbízása alapján a laktanyában lévő rádióállomást ellenőrizzék, és hogy megakadályozzák az összeköttetést a katonai parancsnoksággal és a szovjetekkel.⁶⁶

– Kerek István, a járási pártbizottság első titkára később így emlékezett a laktanya előtti eseményekre: „A honvédségnek volt olyan parancsa, hogy ha a tömeg erőszakoskodik, a fegyverét is használja, azonban míg arra való tekintettel, hogy ebben a tömegben több ezer fiatal gyermek is volt és nő, abban egyeztünk meg, hogy a felesleges vérontást elkerüljük, ezért egy század katona csatlakozik a tömeghez, azzal visszajön a Béke térre, hogy ily módon vezessük le a tömegek hangulatát és csillapítsuk le őket. Módunkban lett volna ezt a tömegtüntetést, tömegmozgalmat fegyverrel is felszámolni, de mi ezt nem tettük.”⁶⁷

– Miután a tüntetők visszatértek a városba, Arató Béla tanár vezetésével az ifjúság is gyűlést tartott. Két küldöttséget is menesztettek Vágvölgyi Ferenchez, az egyiket Vlasics István és Virágh vezette. Bejelentették az Októberi Ifjúság című újság létrehozását, és engedélyt is kértek rá.⁶⁸ A

⁶³ BKMÖL XXXII. 12. Rutay István írásos visszaemlékezése alapján. 26.

⁶⁴ GERGELY Ferenc, 1997. 30.

⁶⁵ HL 1956-os gyűjtemény. A Kiskunfélegyházi 27. Lövészadosztály hadtörténelme 1956. október 23-tól. 2/6. ö.e. 58-75. főló.

⁶⁶ HL Szegedi Katonai Bíróság és jogelődei iratai 1945-1969. (a továbbiakban XI/26. a.) B 265/1957. Dobó György pere.

⁶⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

⁶⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

III. Béla Gimnázium dákjai, köztük Szász Istvánnal, Bonczos Miklós és Polgár István vezetésével szerkesztette a lapot.⁶⁹ Az Októberi Ifjúságot a szintén ekkor alakult Ifjúsági Tanács alapította, formátuma röplapra hasonlított. Ennek első száma leszögezte, hogy a harc az egész magyar nemzet érdekeiért folyik, és büszkén hirdette, hogy az Októberi Ifjúság méltó akar maradni a Márciusi Ifjúsághoz.⁷⁰ A lapból értesülhettek a bajaiak arról is, hogy alakult egy forradalmi tanácsnak nevezett testület is, ennek Szabó Béla lett az elnöke, tagja volt Vida Áron, Sík Csaba és Nyitrai Béla.

– Az események hatására a fellelkesült fiatalság és a tüntetők egy része folyamatosan követelte, hogy a bajaiak vigyenek segítséget a fővárosban harcoló felkelőknek. Szabó Béla és Vlasics István követelte leginkább, hogy menjenek Budapestre harcolni. Mivel a katonai alakulatok parancsnokai nem voltak hajlandóak fegyvert kiadni, illetve csatlakozni az elképzeléshez, a fiatalok az újonnan alakult forradalmi szervezetektől kértek fegyvert. Azok azonban nem tudtak fegyvert adni, és a fiatalok életét sem akarták kockáztatni. Vágvölgyi Ferenc megkérte az ifjúság egyik vezetőjét, Szirmai Józsefet, hogy válasszanak másik feladatot.⁷¹ Egyébként a város kommunista vezetőségének is érdekében állt a tüntetők legradikálisabb rétegének az eltávolítása a városból, ezért támogatták, hogy aki akar, az Kalocsára menjen. A pártbizottságon is igyekeztek ilyen irányba terelni az eseményeket. A döntés végül a frissen megalakult katonai bizottmányban született meg. Szabó Béla, aki a diákság képviselője volt a katonai bizottmányban, és Szigeti Lajos, a Vas- és Fémipari Vállalat dolgozója, a Petőfi Kör titkára javasolta, hogy menjenek át Kalocsára a forradalmi megmozdulást elindítani. Major Sándor, a vasút párttitkára két fiataalt maga mellé vett, és felment Kerek Istvánhoz a járási pártbizottságra, hogy az értesítse a kalocsai pártbizottságot, ami nyilván meg is történt. A katonai bizottmány úgy határozott, hogy a honvédségnél szolgálatot teljesítő egyetemisták közül harminc fő fegyveresen tartson a tömeggel, a tömeg biztosítása végett. A járműveket a honvédség és a Bajai 43. Sz. Autóközlekedési Vállalat biztosította. Összesen körülbelül ötszáz fő ment Kalocsára 6 autóbusszal és 4 Csepel tehergépkocsival.⁷² Vezetőjük Szabó Béla, Thür János, Arató Béla és Dobó György főhadnagy

⁶⁹ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 171.

⁷⁰ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Az Októberi Ifjúság röplapja.

⁷¹ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 170.

⁷² HL XI/26. a. B 265/1957. Dobó György pere.

volt.⁷³ Csatlakozott hozzájuk diákjaival Szirmai József, a kereskedelmi fiúiskola tanára, valamint Ochren Jenő rakodómunkás is.⁷⁴ Este fél 6 körül indultak, és este 10 óra körül értek vissza.⁷⁵ Fellépésük hatására másnap kiengedték a kalocsai börtönből a koncepció perben elítélt bajai lányokat, Zambelli Biankát, Harczos Mártát és Gács Editet.⁷⁶

– Még a tüntetés után, délután a posztógyári munkások visszatértek a Gyapjuszövetgyárba, és az ideiglenes munkástanács első ülésén összeállítottak egy több pontból álló követelést, amelyben helyi kívánságok mellett általános politikai szempontok is szerepeltek, ezeket dr. Szabó László foglalta össze, és fogalmazta meg. A követeléseik jegyzékét elküldték a kormánynak. Leszögezték, hogy nem akarják a kapitalizmus visszaállítását, de követelik a nép jogos követeléseinek teljesítését, így pl. a felkelők büntetlenségét, sajtószabadságot, az igazságtalanul bebörtönzött politikai foglyok szabadon bocsátását, szabad pártalakítást, a sortűzek felelőseinek elszámoltatását. Helyi követeléseik között szerepelt az önálló gyárvezetés, részesedés a haszonból, a szakszervezet újraszervezése, az önálló sztrájkjog, az 1945-től kezdve elbocsátottak ügyeinek felülvizsgálata, az éjszakai pótlék és munkaruha-juttatás, a munkaverseny megszüntetése, a bérezési rendszer felülvizsgálata.⁷⁷ Rabata József beszédet mondott, befejezésül pedig elénekelték a Himnuszt.⁷⁸

– A Fémipari Vállalat munkásai sztrájkba léptek.

– Este három-négy fős küldöttség, köztük egy Guba nevű ember érkezett a tanácsházáról a vasútállomásra Keresztes Gyula állomásfőnökhöz. Közölték vele, hogy győzött Baján a forradalom, és egy bizottmány fog a vasútra felügyelni, csak ennek az engedélyével lehet szerelvényeket indítani. Ezután közölték vele, hogy leváltották, és nem hagyhatja el a lakását. István Istvánt, a szakszervezeti bizottság elnökét felszólították, hogy még az est folyamán alakítsák meg a munkástanácsot. István István közölte velük, hogy ehhez idő kell. Ezután azt az utasítást adták, hogy ideiglenesen legyen István István a munkástanács vezetője, vegyen maga mellé néhány embert, és szervezzék meg a munkástanács megválasztását, az állomásfőnököt pedig távolítsák el a főnöki irodából. Erre írásos utasítást is adtak a városi forradalmi bizottság nevében. István István felkérte

⁷³ HL XI/26. a. B 265/1957. Dobó György pere.

⁷⁴ BKMÖL XXV. 30. B 1128/1957. Thür János pere.

⁷⁵ HL XI/26. a. B 265/1957. Dobó György pere.

⁷⁶ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 171.

⁷⁷ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

⁷⁸ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

Hetyei Ferencet, Gilián Pált és Vámosi Kálmánét, hogy ideiglenesen helyettesítsék a munkástanácsot. Utána elment a tanácsházára, és ott közölte Ferenczi Ferencsel és az előzőleg nála járt küldöttséggel, hogy nem távolítják el az állomásfőnököt.⁷⁹

– Az Épületasztalos-ipari Vállalat képviselőjében Farkas László, Nebojsza Gyula és Polyák Béla vett részt a tanácsházán a bizottságok választásában. Itt azt az utasítást kapták, hogy válasszanak munkástanácsot, amit még ezen a napon meg is tettek. Az üzembe visszatérve beszámoltak a gyűlésről. Ezután szavazást tartottak az igazgatóról, és mivel száztizenketten ellene szavaztak, leváltották. Megválasztották a munkástanácsot is, amelynek Farkas László, Polyák Béla, Bényi József, Nebojsza Gyula és Eckert Imre lett a tagja. Néhány nap múlva Farkas Lászlót választották meg elnöknek. Három-négy napig Bényi József látta el az igazgatói teendőket, majd igazgatónak Deák Jánost választották meg. Eltörölték a normarendszert, helyette bevezették az órabért.⁸⁰

– Simonyi Károly, a Terményértékesítő Vállalat telepvezető-helyettese követelte Kiss Ferenc telepvezetőtől és Matus Ferencről, a párttitkár helyettesétől, hogy hívják össze a munkásokat, és válasszák meg a munkástanácsot. Miután erre a vezetők nem voltak hajlandóak, maga hívta össze a dolgozókat. A gyűlést a vállalat Virágh nevű legidősebb dolgozója nyitotta meg. Simonyi Károly beszédet tartott, felolvasta a nép követeléseit, és beszélt az elmúlt tizenkét év igazságtalanságairól. Ezután megalakították az ideiglenes munkástanácsot, melynek elnöke Ézsi István szakszervezeti elnök lett. Tagja lett a munkástanácsnak Simonyi Károly is.⁸¹

– A Bajai 43. Sz. AKÖV munkásai is részt vettek a tüntetésen, köztük a vállalat igazgatója, Galamb István is. Este hét-nyolc óra körül az AKÖV-nél Máté és Malesevics nevű dolgozó és húsz társuk követelte a rádió híre alapján a munkástanács megalakítását Galamb Istvántól, aki nem ellenzte azt. Itt volt Szentgyörgyi József, Rückert János és Kiss D. György is. A választáson ötven-hatvan munkás volt jelen. Szentgyörgyi József olvasta fel a jelöltek nevét. Az öttagú munkástanácsnak tagja lett Szentgyörgyi József, Csilics Antal, Rückert János, Kiss D. György és Galamb István. Csilics Antal osztályvezető javaslatára, aki az AKÖV

⁷⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1314/1957. Maruzsi Péter pere.

⁸⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1437/1957. Farkas László pere.

⁸¹ BKMB B 1385/1958. Simonyi Károly pere.

képviselőtében tagja volt a városi forradalmi bizottságnak, Galamb Istvánt választották meg elnöknek.⁸²

– Éjszaka egy nyolcvanfős csoport be akart hatolni a laktanya fegyverraktárába, hogy fegyvert szerezzen. A laktanyától háromszáz méterre gyülekeztek, és kúszva közeledtek a laktanya felé. Az előőrs észrevette őket, és géppuskával tüzet nyitott rájuk, mire elmenekültek. A laktanya másik, Vaskút felé eső részén is próbálkoztak, szintén sikertelenül.⁸³

– A helyi kommunista vezetők Ferenczi Ferenc alezredestől, a harcokszied parancsnokától személyi védelmet kértek. Megegyeztek, hogy a pártbizottság vezetői és családtagjaik beköltöznek a laktanyába.⁸⁴

– Az ifjúság gyertyagyújtással emlékezett a forradalomért elesettekre, és ünnepelte a nap végén az aznapi sikereket.⁸⁵

Október 27.

– Szabó József, a szervezési csoport munkatársa összehívta a járási tanács dolgozóit, és javasolta a munkástanács megalakítását. Nyílt szavazással, minden előzetes jelölés nélkül 5 tagú munkástanácsot választottak, ezek többsége MDP-tag volt.⁸⁶ Tagjai: dr. Göldner Vilmos szabálysértési előadó, dr. Mihály Gyula járási főorvos, Nyilas Ferenc pénzügyi osztályvezető, Szabó József szervezési előadó és Vincze Ferenc, a járási tanács vb elnökhelyettese. Elnökké Vincze Ferencet választották.⁸⁷ Az öttagú munkástanács felvette az ideiglenes nemzeti bizottság nevet és tárgyalásokat kezdett a városi nemzeti bizottsággal, hogy tevékenykedhessen a községekben is, mivel a városi nemzeti bizottság kimondta, hogy felügyeletet kíván gyakorolni a járás felett is.⁸⁸ A Bajai Járási Tanács V.B. erről szóló jelentése utóbb arról számolt be, hogy ezek a tárgyalások eredményre vezettek, mert „a járási nemzeti bizottsági tagok a községekben megszervezték a járási nemzeti bizottsági tagok megválasztását illetve kijelölését.”⁸⁹

– A tanácselnök-helyettesi szobában ülést tartott az előző nap alakult honvédelmi bizottmány. A munkástanácsokkal is tárgyaltak, illetve a

⁸² BKMÖL XXV. 30. B 847/1957. Galamb István pere.

⁸³ HL 1956-os gyűjtemény. 2/8. ö.e. 79-95. főlíó

⁸⁴ BKMÖL XXXII. 12. Rutay István visszaemlékezése. 26.

⁸⁵ GERGELY Ferenc, 1997. 32.

⁸⁶ BKMÖL XXIII. 2. c. 1023/1957.

⁸⁷ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

⁸⁸ BKMÖL XXIII. 2. c. 1023/1957. és 1098/1957.

⁸⁹ BKMÖL XXIII. 2. c. 1023/1957.

munkástanácsok megalakítására több üzemet felszólítottak. A bajaiak ezen a napon is több helyre akartak segítséget vinni különböző hírek és rémhírek hatására. Pécsről azt a hírt hozta egy küldöttség, hogy az ávósok körülzárták az egyetemet, és lövik az egyetemistákat. Szegedről is jött egy csoport, és fegyvert kértek, hogy az ottani harcokba bekapcsolódjanak. Kecskemétről délután érkezett egy teherautó három fiatalal, akik azt közölték, hogy Kecskemétet bombázzák (a cigányváros elleni repülőgépes támadásról lehetett szó). Ezekre a helyekre a bajaiak segítséget akartak küldeni.

– Vlasics István és Arató Béla vezetésével gyűlést tartott az ifjúság. A tüntetők közül sokan támadták a katonatiszteket, hogy miért nem mennek Budapestre az oroszok ellen harcolni. Délben Szabó Béla általános mozgósítást rendelt el a hangosbemondón keresztül. Minden katonaköteles férfit felszólított, hogy jelentkezék a Béke téren. Rácz Jenő tanácsi dolgozó értesítette erről Varga Pált, aki helyesbített, és bemondta a megafonba, hogy nincs általános mozgósítás, csak önként jelentkezőket várnak. Küldöttséget menesztettek a honvédelmi bizottmányhoz.

– Megkezdődött a nemzetőrség szervezése is, elsődlegesen azzal a céllal, hogy a fővárosi felkelőknek segítséget nyújtsanak. Tátrai Lajos és Genál András vezetésével egy huszonhét fős, három rajra tagozódó egységet szerveztek, de miután a fővárosba vezénylésükre nem került sor, feloszlott.⁹⁰ A szervezés kezdeményezője a honvédelmi bizottság volt.⁹¹ Komár Jenő, Viola Ferenc és Kiss Baján azt az utasítást kapta a katonai bizottmánytól, hogy Csávolyon alakítsák meg a nemzetőrséget és a nemzeti bizottságot.⁹²

– A honvédelmi bizottmányban zajló vitában részt vett Nagy István, Szabó Béla, Varga Pál, Dombi István százados, Ferenczi Ferenc, Jerkovich Sándor, Nagy Pál, Szakács István százados. A bizottmány radikálisabb tagjai öt percet adtak a katonatiszteknél, hogy eldöntsék, adnak-e fegyvert a tüntetőknek.

– Nagy István ezen a napon a gazdasági bizottság tagjaként a kereskedelmi osztályon az üzemanyag-kiutalásokat végezte, és úgy került kapcsolatba a honvédelmi bizottmánnyal, hogy Szentistváni László megkérte, segítsen a bizottmány megbízóleveleit gépelni. Délután több küldöttség is követelte, hogy fegyverezzék fel az arra vállalkozókat, és men-

⁹⁰ GERGELY Ferenc, 1997. 65.

⁹¹ GERGELY Ferenc, 1997. 66.

⁹² BKMB B 1809/1957. Komár Jenő pere.

jenek Budapestre segíteni a felkelőknek. A katonai vezetők ezt megtagadták, arra hivatkoztak, hogy nincs se fegyver, se élelem, se üzemanyag. Nagy István javasolta, hogy egy kisebb katonai egység elvonultatásával nyugtassák meg a fegyvert követelőket, és bejelentette, amennyiben a katonaság biztosít fegyvert, a gazdasági bizottság ellátja üzemanyaggal és élelemmel a harcolni akarókat. Nagy István követelte azt is, hogy a katonák mellé civileket fegyverezzenek fel, hogy a lakosság jobban megbízzon bennük. Dombi István ezt megtagadta, mert ez a nemzetőrség felállítását jelentette volna. Időnyerés céljából és a tüntető tömeg nyomására Dombi István százados, a helyőrség parancsnoka beleegyezett a sorozásba. A katonatisztek ekkor közölték, csak akkor adnak civileknek fegyvert, ha a jelentkezők bevonulnak katonának, és négy-öt napos kiképzésen vesznek részt.

– Ekkor behívták Nagy Pál őrnagyot, a kiegészítő parancsnokság vezetőjét, aki a helyettese és Tomó főhadnagy társaságában megjelent a tanácsházán. Itt közölték velük, hogy több ezren akarnak Budapestre menni, őket be kell vonultatni a helyi alakulatokhoz. Azzal akarták elrettenteni a harcolni akarókat, hogy bevonultatják őket katonai szolgálatra. Nagy Pál nem akarta a mozgósítást elvállalni, Nagy István azonban utasította erre, és ellenőrként beosztotta mellé Varga Pált, aki korábban honvéd százados volt. A mozgósítást elkezdték, a sorozóbizottság a központi mozi épületében működött.⁹³ Sokan jelentkeztek, de Nagy Pál többeket különböző indokokkal elzavart: túl fiatal, nincs katonakönyve, stb. Csak a volt katonákat akarták bevonultatni, de a több száz főből csak huszonhárom ilyen volt. Közülük is többen kijelentették, hogy ők nem csúszni-mászni akarnak, hanem a budapesti felkelőknek segíteni. A besorozottakról készített névjegyzéket sem Nagy Pál, sem Varga Pál nem volt hajlandó aláírni. Ezután a jelentkezők szétszéledtek, így a mozgósításból nem lett semmi.⁹⁴ Többen hangoztatták, hogy az egész sorozásból komédiát csináltak.⁹⁵

– A Béke téren viszont folyamatosan gyülekeztek azok, akik Budapestre akartak menni. A tüntetők közül sokan követelték a nemzetőrség felállítását is. Az egyetemista honvédek közül néhányan alaki és fegyveres kiképzést tartottak a III. Béla Gimnázium diákjainak.⁹⁶

⁹³ BKMB B 1596/1957. Varga Pál pere.

⁹⁴ BKMB B 1596/1957. Varga Pál pere.

⁹⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 6/66. ö.c. 353-363. fólió.

⁹⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1814/1957. Kincses János és Tóth Pál Zoltán pere.

– Még reggel két egyetemista katona ment a DÁV-hoz, ahol Tátrai Lajossal beszéltek. Utána összehívták a munkásokat, és felszólították őket, hogy jelentkezzenek a fővárosi felkelők segítségére induló csapatokba. Összeírtak egy szakaszra való jelentkezőt, akiket három rajba osztottak. Tátrai Lajos lett a parancsnokuk, kinevezte a rajparancsnokokat is, László Tibor, Kovács Ferenc és Kőrösi József személyében, akik mindhárman párttagok voltak. Fegyvert azonban nem kaptak, így a tervből nem lett semmi.⁹⁷ A DÁV-telepen a két egyetemista felhívására alakított egységet más forrás nemzetőr szakasznak nevezi.⁹⁸

– Genál András erdész is belépett a nemzetőrségbe, és szakaszparancsnok lett.⁹⁹

– Szabó Béla és Bakos István százados egy külön felfegyverzett alakulatot állított fel, ők meglehetősen önállóan cselekedtek a későbbiekben is.¹⁰⁰

– A mozgósítás és a főváros megsegítésének terve széles körben megmozgatta a lakosságot. Nagy Ilona két katonával a járásbírószágra és a járási ügyészségre ment a katonakötelesek összeírásának ügyében. A járási bíróság épületénél csatlakozott hozzájuk Hollós Sándor. Az ügyészségen követelték dr. Lantos István járásbírótól a politikai foglyok elengedését. Lantos István közölte, hogy nincsenek politikai foglyok a börtönben.¹⁰¹

– A honvédelmi bizottmány úgy határozott, hogy felhívják a Honvédelmi Minisztériumot. Nagy István beszélt is Janza Károly honvédelmi miniszterrel, tájékoztatta a bajai fejleményekről, és kérte, hogy a rádión keresztül intézzenek felhívást a bajai tüntetőkhöz, hogy őrizték meg a nyugalmukat, és széledjenek szét. Mivel egy ideig nem volt eredménye a kérésnek, Nagy István ismét telefonált a HM-be, ahol ezúttal Hídvégi vezérőrnaggyal beszélt, akinek ismét előadta a kérését. A rádiófelhívás este 10 óra után valóban elhangzott, és ekkor már volt is bizonyos hatása, a tömeg szétszéledt.¹⁰² A közleményt éjfél után megismételték.¹⁰³

⁹⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1418/1958. Tátrai Lajos pere.

⁹⁸ GERGELY Ferenc, 1997. 31.

⁹⁹ BKMÖL XXV. 30. B 911/1957. Genál András pere.

¹⁰⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

¹⁰¹ BKMÖL XXV. 30. B dr. Hollós Sándor pere.

¹⁰² BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

¹⁰³ KENEDI János szerk. 1989. 111-112.

– Ezen a napon megjelent az Októberi Ifjúság című lap újabb száma. A szerzők ebben Baja ifjúsága és dolgozó népe nevében mély részvétüket fejezték ki a szabadságharcban elesett fiatalokért és munkásokért. Utána ismertették a bajai ifjúság és a dolgozó nép követeléseit. Ezek között az akkori általános politikai követelések mellett szerepelt a népi kollégiумok visszaállítása is. Ezután beszámoltak a kalocsai útról, majd arról, hogy az ifjúsági tanács úgy döntött, hogy küldöttségeket meneszt a környező településekre, hogy csatlakoztassa azokat a forradalomhoz. Bejelentették, hogy a tanítás hétfőn megkezdődik. Végül felszólította a lakosságot, hogy támogassa a forradalmi bizottság munkáját.¹⁰⁴

– Miközben a tanácsházán a fenti események zajlottak, az üzemekben folytatódott a munkástanácsok megalakulása. A Gyapjűszövetgyár munkástanácsa ülést tartott, amelyen több határozatot is hozott. Petrich Gizella igazgatót egyelőre nem váltották le, de háromtagú igazgatási bizottságot rendeltek mellé, melynek Rabata József, Riavecz János főtechnológus és Mojzes Antal festődei munkás lett a tagja. A gyárórség, az úgynevezett csendbizottság szervezésével és vezetésével Vörös Sándor bálázót bízták meg, helyettese Kóródi Vilmos lett. A szolgálati beosztásokat és nyilvántartásokat is ő állította össze.¹⁰⁵ A gyárórség tagjai 25 és 40 Ft közötti összeget kaptak egy-egy napi szolgálatért. A jogügyi és a bérügyi kérdések intézésére kommunális bizottságot létesítettek, ennek Szabó László vállalati jogtanácsos volt a vezetője. A pénzügyek ellenőrzését Hományi Sándor technikusra és Abonyi Márta szövőnőre bízták. Az üzembrészek élére felügyelőket neveztek ki. A szakszervezet feladatkörét átvették, ennek intézését Hóhner Györgyre bízták, egyúttal kijelentették, hogy december 25-ig szakszervezeti választást rendeznek. A jelenlegi munkástanácsot ideiglenesnek tekintették, a végleges munkástanács megválasztását az év végéig le akarták bonyolítani. A munkástanács megszüntette a függetlenített politikai és adminisztratív állásokat, betöltőiket termelő állásba helyezte.¹⁰⁶ Hantos Károlyt beválasztották a munkástanácsba. Rabata József elmondta, hogy a városnál megalakult új tanács közlése szerint az élelem és a munkabér három hónapra biztosítva van.¹⁰⁷ A Gyapjűszövetgyár 200 db gyapjűtakarót ajánlott fel a budapestieknek. A gyár október 27-től november 20-ig sztrájkolt.

¹⁰⁴ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Budapestiek! kezdetű rölap. Másolat.

¹⁰⁵ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

¹⁰⁶ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. A bajai Gyapjűszövetgyár Munkástanácsának 1956. október 27-én megtartott üléséről készült jegyzőkönyv kivonata.

¹⁰⁷ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

– Megalakult a Bajai Vágóhíd és Húsfeldolgozó Vállalat Munkástanácsa. A munkástanács egyébként Várnai Bálint javaslatára jött létre, ugyanis a városi tanácsnál sürgették a testület megalakítását. A munkástanács tagjai: Geri Ferenc, Dunai György, Holpert Simon, Rezsneki Ferenc, Varga Péter, Keller Ferenc. Az elnök Geri Ferenc lett, akit azért választottak meg elnöknek, mert ő volt a vállalat legrégebbi dolgozója. Helyettese Holpert Simon lett. Ők ketten és Tósaki József aznap részt vettek a tanácsközi gyűlésen. Az ülésen minden vállalat ajánlott fel valamit a fővárosiaknak, ezért Geri Ferenc is felajánlott 200 kg élelmiszert. A vállalat dolgozói és a munkástanács aztán ezt felemelte 500 kg-ra. Vering Péter igazgatót leváltották, a helyére Merkler Györgyöt javasolták, a műszaki vezető Tósaki József, a gyártásvezető Köller László lett.

– A bajai Ruházisban is alakult munkástanács. Tagjai: Kelle Antal, Petrás Sándor, Szekulity István, Jeszenovics Sándor, Fehér Sándor, Márton János, Varga István. Elnök Kelle Antal lett. Mikor Varjú Géza igazgatót el akarták távolítani, az elnök nem járult hozzá. A sztrájkot ellemezte, kihirdette, hogy október 28-ától vegyék fel a munkát. Kelle Antalt a végleges munkástanácsba már nem választották be.

– A Fémipari Vállalatnál Orosz Béla, Szabó Endre és Maróczky Géza megszervezte a sztrájkot.¹⁰⁸

– Ideiglenes munkástanácsot választottak a MÁV Bajai Pályafenntartási Főnökségén is. Ebben a munkástanácsban a munkások nem kaptak valódi képviselőt, mert tagjait előre kijelölték a vezetők.¹⁰⁹ A munkástanács háromtagú volt, Cserny Kálmánt is beválasztották. Cserny már előző este összehívott néhány embert, és közölte, hogy jártak nála a városból a munkástanács megalakítása ügyében, és Keresztes állomásfőnököt, Cserny Kálmánt és Böröcz Jenőt szemelték ki a munkástanács tagjának. Szanádi Antal helytelenítette az eljárást.¹¹⁰ Hunya Árpád is tiltakozott az ellen, hogy nem titkos szavazással választották meg a testületet. Gyűlést hívott össze, amelyen ötven-hatvan munkás jelent meg. Beszédében hangsúlyozta, hogy titkos választással kell megválasztani a munkástanácsot, követelte a sztrájkjog megadását a munkásoknak, és örömét fejezte ki, hogy vége a kommunizmusnak, felszabadult az ország. Ezután Hunya Árpádot is beválasztották a munkástanácsba. Két katona egyetemista is megjelent a pályafenntartási főnökségen, hogy embereket toborozzon a

¹⁰⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1351/1957. dr. Hollós Sándor pere.

¹⁰⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

¹¹⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

szovjetek elleni harchoz. Hunya Árpád felszólalt, és lelkesítette a jelenlevőket, hogy jelentkezzenek a felkelők csapatába.¹¹¹

– A vasutasszervezetnél, a MÁV Bajai Forgalmi Főnökségénél is alakult munkástanács. Vámos Kálmánné, a vasúti pártbizottság titkára, István István a szakszervezeti bizottság elnöke és Gilián Pál intéző járt a forradalmi bizottságnál, és ott kapták az utasítást a vasutas munkástanács megalakítására. A vonatkísérők emeleti oktatótermében összegyűlt 25-30 vasutas, és az állomásfőnök eltávolításáról vitakoztak. Különösen Kemény Pál követelte ezt. Többen támadták a vasút párttitkárnőjét, Vámos Kálmánnét is. Ezután átmentek az új raktárba, ahol többen elfértek, és itt megjelent Keresztes Gyula állomásfőnök is. Itt a párt és a szakszervezet vezető tagjai jelölőbizottságot alakítottak, ennek tagja lett Varga Imre és Szalma Sándor is. Kijelölték, hogy kiket javasoljanak a munkások a munkástanácsba. A gyűlést Zádori Zoltán távírdaműszerész nyitotta meg, ismertette a budapesti eseményeket, valamint a munkástanács megválasztásának módját, célját. A gyűlésen Maruzsi Péter is ott volt két egyetemista honvéd kíséretében. Ők is felszólaltak, hangoztatták, hogy a vasút biztonságát meg kell őrizni, ezért javasolták, hogy állítsanak fel fegyveres őrséget a vasút területén.¹¹² Többen Balta Géza MÁV-intézőt javasolták a vasúti őrség vezetőjének. Balta Géza nem akarta elvállani a vasúti nemzetőrség parancsnokságát. A két honvéd és a civil azonban biztatta, a civil azt mondta: „Ha magát a jelenlevők megválasztják, akkor kötelessége elvállalni!”¹¹³ Balta Géza ekkor azzal a feltétellel vállalta, hogy a munkatársait ő választhatja meg, ugyanis a katonáknak már volt egy névsoruk az őrség tagjairól. Az őrség felállítására végül nem került sor. A munkástanácsba jelöltek neveit ezután felolvasták, és a jelenlevők éljen felkiáltással megválasztották a tagokat. A négytagú testületnek tagja lett Maruzsi Péter, Zádori Zoltán, Németh Ferenc és Nemes János. Más adat szerint bekerült Gyenis Ferenc is a fűtőház képviselőjében. Az új munkástanács ülést tartott Zádori Zoltán szobájában. Elnököt nem választottak, kollektíven végezték a teendőket. Gilián Pál intéző itt közölte, hogy a munkások közül néhányan a vezetőség leváltását követelték a forradalmi bizottságnál. A munkástanács elment a tanácsházára, ahol Vágvölgyi Ferencsel beszéltek. Vágvölgyi közölte, hogy nem a vezetők

¹¹¹ BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

¹¹² BKMÖL XXV. 30. B 1314/1957. Maruzsi Péter pere.

¹¹³ BKMÖL XXV. 30. B 1314/1957. Maruzsi Péter pere.

személye a fontos, hanem a rend és a fegyelem.¹¹⁴ Másnap megállapodtak, hogy nem foglalkoznak az állomásfőnök leváltásával.¹¹⁵

– Thür János két honvéd egyetemistával elment a munkahelyére az SZTK-ba, és gyűlést hívott össze. Miután a 42 dolgozó összegyűlt, Thür János ismertette a munkástanács megválasztásának célját, illetve feladatát. Beszámolt az előző napi bajai és kalocsai eseményekről. Utána felszólította a dolgozókat a forradalom és a független, szabad Magyarország támogatására, és Budapest fegyveres megsegítésére, amire ő is jelentkezett. A további esetleges jelentkezők összeírásával Vinkó Tibort bízta meg. Az egyik honvéd felolvasta az egyetemisták követeléseit is. Thür János ezután meghagyta, hogy a munkaidő letelte után válasszanak munkástanácsot, és váltsák le a régi vezetőket. Utána társaival visszament a tanácsházára, és beszámolt a katonai bizottmánynak az általuk végzettekről. A folyosón Szentistványi László, aki a barátja volt, megkérte, hogy motorral menjen el Kalocsára, és győződjék meg arról, hogy le van zárva az út, mert élelmiszert akarnak szállítani a fővárosba.¹¹⁶ Ezzel valószínűleg már a fővárosba vonulást készítették elő. Thür János motorkerékpárral elindult Kalocsára, és vele tartott valószínűleg Szabó Béla is.¹¹⁷

– Az AKÖV-nél újraválasztották az ideiglenes munkástanácsot. Végvári László lett az elnök, Tábori Sándor az elnökhelyettes, és bekerült az elnökségbe Szemes László, Karaszi József és Kiss D. György is. A legradikálisabb álláspontot Csilics Antal osztályvezető, Inczédi Gyula és Monori György képviselte a vállalatnál. Az AKÖV-nél október 27-e és november 21-e között állt a személyforgalom. Az élelemszállítás azonban a forradalom alatt is zajlott.¹¹⁸

– A Bajai Állami Gazdaságnál Zsoldos László és Györkös Miklós főmérnök utasították Siska Jánost az állami gazdaság gépkocsijai és az üzemanyag elrejtésére. Utóbb a város katonai bizottságánál erről tudomást szereztek, és felelősségre vonták az igazgatót.¹¹⁹

– Hamarosan leváltották, és eltávolították a Bajai Állami Gazdaság igazgatóját Zsoldos Lászlót. Utána Siska János és Komár Jenő elment a forradalmi bizottsághoz, ahol dr. Vágvölgyi Ferencsel beszéltek. Szigeti La-

¹¹⁴ BKMÖL XXV. 30. B 1314/1957. Maruzsi Péter pere.

¹¹⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1314/1957. Maruzsi Péter pere.

¹¹⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1128/1957. Thür János pere.

¹¹⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1128/1957. Thür János pere.

¹¹⁸ BKMÖL XXV. 30. B 847/1957. Galamb István pere.

¹¹⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1156/1957. Siska János pere.

jost, a Fémipari Vállat dolgozóját és két egyetemista honvédet jelöltek ki számukra, akik segítenek a munkástanács megalakításában. Deák István üzemgazdász, Kovács Pál Péter főagronómus, Zemkó István párttitkár, Supper Sándor és Perki János állította össze a jelöltek listáját.¹²⁰ A gazdaság központjában alakították meg a munkástanácsot, amelynek tagja lett Siska János, Zemkó István és Komár Jenő is. Elnöknek Deák Istvánt választották meg,¹²¹ igazgatónak pedig Kovács Pál Pétert nevezték ki. Deák István vallomása szerint ő csak december 4-én lett elnök, előtte ideiglenesen Kovács Pál Péter volt a munkástanács elnöke.

– Este az ügyvédi munkaközösségben elhatározták, hogy küldöttséget menesztenek Grósz József kalocsai érsekhez. A küldöttség tagja volt dr. Surányi István ügyvéd, dr. Pataki Kálmán főorvos, dr. Bakonyi Péter ügyvéd, dr. Béla Miklós tanár és Bagó István plébános. Kalocsán csatlakozott hozzájuk a városi tanácselnök és a párttitkár is. A küldöttség felkérte Grósz Józsefet, hogy járjon közbe Nagy Imre miniszterelnöknél az öldöklés megszüntetése érdekében. A főpásztor elment a Foktői úti laktanyába, és onnan telefonált Nagy Imrének, hogy „tegyen meg minden lehetőt annak érdekében, hogy magyar a magyarnak tovább vérét ne ontssa.”¹²²

– Este 22 órakor a város kommunista vezetői a katonai hatalomátvételtől tárgyaltak.¹²³ Még reggel a Fémipari Vállalat munkásainak a követelésére Kerek Istvánnak el kellett hagynia a tanácsházát. Kezdetben a pártbizottságnak az volt az álláspontja, hogy békés úton, tárgyalásokkal vezetik le a tömegmozgalmat. Miután eltávolították őket a hatalomból, „szó sem lehetett a békés kibontakozásról.”¹²⁴ A város és a járás párt- és tanács vezetői tehát az éjszaka folyamán a páncéloslaktanyába menekültek.¹²⁵ Itt megbeszélést tartottak a kommunista vezetők, és döntöttek, hogy az eddigi taktikázó magatartás helyett határozott intézkedéseket tesznek, ezért megkezdték a katonai puccs előkészítését. Köztük volt Kerek István, Glied Károly, Curnics József, Tóth István, Wehring Péter, Bogács Géza, és jelen voltak a városban állomásozó katonai alakulatok parancsnokai, Ferenczi Ferenc alezredes és Dombi István százados is. Az 59. műszaki zászlóalj alakulatát Oláh Imre százados, Szabó János főhad-

¹²⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1809/1957. Komár Jenő pere.

¹²¹ BKMÖL XXV. 30. B 1156/1957. Siska János pere.

¹²² BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 192.

¹²³ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

¹²⁴ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

¹²⁵ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 179.

nagy és Paskó László képviselte.¹²⁶ Megalakították a helyőrség katonai bizottságát, és elhatározták, hogy október 28-án reggel 6 órakor elfoglalják a tanácsházát, és a város stratégiai pontjait, katonai diktatúrát vezetnek be. Glied Károly, Curnics József és Tóth István szervezte a támadást a páncéloslaktanyában, egy másik csoport a Duna-parti pártüdülőben készülődött. Ide Major Béla ávós tiszt vezetésével teherautón mentek ki az ávósok.¹²⁷ Egy kiáltványt fogalmaztak, amelyet tudtán kívül dr. Vágvölgyi Ferenc nevében adtak ki, és éjszaka szétszórták a városban. A röplapot Glied Károly, dr. Kárpáti Jenő, és Kerek István fogalmazta Ferenczi Ferenc és Dombi István jelenlétében.¹²⁸ Másik két röplapot is készítettek a forradalmi nemzeti bizottság nevében. A 25. lövészezredhez távmondattal megérkezett az MDP KV határozata, hogy a reális követelésekkel egyetért a párt, aki ezen túlmegy, az ellenforradalmár. A politikai tisztek ezt stencillel sokszorosították, és kiosztották a katonáknak.¹²⁹ A határozatot a katonai fellépésre való felhatalmazásként értékelték a bajai kommunista vezetők.

– Kerek István hívatta András István rendőrnyomozót a járási pártbizottságra, és megbízta azzal, hogy az üzemekben a kommunistákból és megbízható emberekből fegyveres őrseget szervezzen, és lássa el őket fegyverrel. Pék elvtárrsal András István először a Posztógyárba ment, majd a Ruháüzembe, utána a Fémipari Vállalathoz.¹³⁰

Október 28.

– Hajnali háromkor Ferenczi Ferenc alezredes vezetésével a felfegyverzett pártbizottsági tagok és a honvédalakulatok páncélkocsikkal és tankokkal bevonultak a városba, megszállták a tanácsházát és a középületeket. A támadásban a 25. lövészezred egyik zászlóaljja és a 43. harckocsiezred két harckocsiszakasa vett részt.¹³¹ A harckocsiezredtől Ferenczi Ferencen kívül alegységparancsnokként Rutay István százados, Jerkovics Sándor százados, Petyus Lajos főhadnagy, Maczalik Imre százados, Nagy Sándor százados, Illés Gyula főhadnagy, Nemes Zoltán főhadnagy, Maléth Márton hadnagy és Tóth László hadnagy vett részt az akcióban.¹³² Katonai diktatúrát hirdettek ki, hangosbemondón tájékoz-

¹²⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 2/26. ö.e. 344-348. fólió.

¹²⁷ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 179.

¹²⁸ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 183. és 186.

¹²⁹ HL 1956-os gyűjtemény. 2/8. ö.e. 79-95. fólió.

¹³⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1351/1957. dr. Hollós Sándor pere.

¹³¹ BKMÖL XXXII. 12. Rutay István visszaemlékezése. 29.

¹³² BKMÖL XXXII. 12. Rutay István visszaemlékezése. 30.

tatva a lakosságot. Kimondták, hogy aki a honvédséggel szembeszáll, azal szemben fegyveresen fognak eljárni. A kommunista vezetők és a rendőrség valamint a katonai alakulatok vezetői a tanácsházán átvették az irányítást az addigi bizottságtól.

– A város megszállása után a kommunista vezetők összegyűltek a tanácsházán. Jelen volt Glied Károly, Kerek István, Curnics József, Simity Ferenc, a Gázgyár igazgatója, dr. Kárpáti Jenő járásbíró, Tinusz Kálmán, Biczók Sándor iskolaigazgató, Meleg József HNF-elnök, Bogács Géza rendőrkapitány, valamint a katonai alakulatok vezetői is.¹³³ Húszan vagy huszonöten vettek részt a tanácskozáson. Feloszlatták a korábban alakult bizottságokat, így tehát a honvédelmi bizottmány is feloszlott a puccs miatt.¹³⁴ Viszont a helyőrségi alakulatok parancsnokaiból létrehoztak egy katonai bizottságot, amely a tanács mellett működött. Ennek Bakos István százados is tagja volt. Mivel a honvédelmi bizottmánynak is tagjai voltak a katonai vezetők, ez a folyamatosság látszatát keltette, de a bizottmány radikálisabb tagjaival már nem kellett egyezkedniük. Glied Károly, Curnics József és Tóth István vette át a tanács vezetését.¹³⁵

– A kora délelőtti órákban Vágvölgyi Ferencet a hivatalában felkereste Glied Károly, Ferenczi Ferenc és dr. Kárpáti Jenő, akik hatalmas kokárdát viseltek a mellükön.¹³⁶ Vágvölgyi ekkor tudta meg az éjszakai katonai akciót. Vágvölgyi Ferenc közölte a küldöttséggel, hogy továbbra is a rendőrség felel a város közbiztonságáért. „Megegyeztünk abban is, hogy Baján nincs, és nem is lesz katonai diktatúra.”¹³⁷ Vágvölgyi tiltakozott a megszállás és a nevében kiadott röpcédula ellen, amelyben visszaéltek a nevével. Ez a kiáltvány a statáriumot visszaállította. Megtiltotta az őt főnél nagyobb csoportosulást, a rendelet megszegői ellen egyszeri felszólítás után fegyverhasználatot helyezett kilátásba. Amnesztiát hirdetett azoknak, akik a birtokukban lévő fegyvert aznap délután 3 óráig beszállítják. Akinél ezután fegyvert találnak, azt statáriális bíróság elé állítják. A város elhagyását a „nemzeti bizottság” írásbeli engedélyéhez kötötte. Délután 6 órától reggel 5 óráig kijárási tilalmat rendelt el, a szeszitalmat fenntartotta. Hétfőn reggeltől meghirdette a munka és a tanítás

¹³³ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

¹³⁴ BKMB B 1596/1957. Varga Pál pere.

¹³⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

¹³⁶ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 186. Más adatok szerint Glied Károly, Curnics József és Ferenczi Ferenc behozta a tanácsházára Vágvölgyi Ferencet. (BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.)

¹³⁷ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 186.

megindítását.¹³⁸ A nem létező forradalmi nemzeti bizottság nevével is visszaéltek a pártvezetők, ennek nevében ugyanis egy másik röplapon a rendfenntartó alakulatoknak való engedelmességre szólították fel a lakosokat, a rendeletekkel ellenszegülők ellen a törvény teljes szigorát ígérték bevetni. A pártbizottság egységre és éberségre szólította fel a párt minden tagját.¹³⁹ A röpcédulákat a diákok egyébként gyorsan összeszedték, és megsemmisítették.

– A tilalom ellenére, és a katonai puccs miatti általános felháborodás következtében sokan összegyűltek a Béke téren. Fél tizenegy körül tüntetések, csoportosulások keletkeztek. Körülvették a tüntetők a katonákat, és szidalmazták is őket.¹⁴⁰ A katonaság felszólította a tüntetőket, hogy öt percen belül hagyják el a teret. A mikrofonban számolták visszafelé az időt. Kulisics Ferenc posztógyári munkás, Tumó György, Tumó István és Havasi István a Béke téri műszaki bolt előtt tartózkodott, amikor a városháza és az ABC-bolt közötti utcából katonai páncélozott jármű érkezett a főtérré. A katonák felszólították a téren tartózkodókat, hogy hagyják el a teret, nyomtatékul pisztollyal a levegőbe lőttek. Ugyanakkor Szili József honvéd százados géppisztolyával lelőtte a távozó Kulisics Ferencet, és megsebesítette Havasi Istvánt.¹⁴¹ László Tibor is megsebesült az egyik lövöldözésnél.¹⁴² A tanácsháza őrsége egyes adatok szerint felsőbb parancs nélkül tüzelt.¹⁴³ A csoportosulások és a tüntetések feloszlításában részt vettek a 25. lövészezred, a 43. harcokocsiezred, a 97. légvédelmi tüzérsztyály és az 59. műszaki zászlóalj egységei is.¹⁴⁴ Dr. Bakonyi Péter és Thür János szemtanúja volt az október 28-án délelőtt történt eseményeknek. Thür János és Bencsik György, aki a Népbolt dolgozója volt, az Óra-ékszer bolt sarkához érkező katonai mentőbe tette az egyik sebesültet.¹⁴⁵ A sortűz alatt Bogács Géza rendőrkapitány és Ferenczi Ferenc a városházán tartózkodott.¹⁴⁶

¹³⁸ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. A Baja város lakossága! című kiáltvány.

¹³⁹ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Az Értésítjük Baja város minden dolgozó népét, és az Elvtársak! Baja város dolgozó! című röplapok. Másolat.

¹⁴⁰ HL 1956-os gyűjtemény. 2/26. ö.e. 344-348. fólió.

¹⁴¹ GERGELY Ferenc, 1997. 49. és HL 1956-os gyűjtemény. 6/66. ö.e. 353-363. fólió és BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 192/a.

¹⁴² BKMÖL XXV. 30. B 1148/1958. Tátrai Lajos pere.

¹⁴³ HL 1956-os gyűjtemény. 2/24. ö.e. 298-307. fólió.

¹⁴⁴ KAHLER Frigyes szerk. 1994. 18.

¹⁴⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1128/1957. Thür János pere.

¹⁴⁶ BKMÖL XXXII. 12. Rutay István visszaemlékezése szerint a napsütéses vasárnapi idő miatt sokan sétáltak a főtéren. A Grassalkovich-palota főbejárata előtt fiatalokból álló csoportosulás keletkezett, amelyet a 25. lövészezred járőre észrevett. A járőrt vezető hadnagy felszólította őket, hogy szüntes-

– A városba vezető utakat lezárták, csak Ferenczi Ferenc engedélyével lehetett a várost elhagyni, és bejönni. A bátmonostori úton felállított őrséget is körülvették a tüntetők, itt is tüzet nyitottak a katonák.¹⁴⁷

– A sortűz után Nagy Pál őrnagy a kiegészítő parancsnokság közelében, a Déry-kertnél letartóztatta Varga Pált, és a katonai parancsnokhoz vitette, Ferenczi Ferenc parancsára azonban elengedték.¹⁴⁸

– A BM elhárító osztály is működésbe lépett, rövid időre letartóztatták dr. Hollós Sándort és Bakonyi Pétert is. A kiegészítő parancsnokság közölte a pártbizottsággal az ismert „ellenforradalmárok” nevét, címét.¹⁴⁹

– A katonaság és a lakosság között nagyon elmérgesedett a helyzet. Az utcán a tüntetők Ferenczi Ferencet is megtámadták, csak nehézséggel tudott megmenekülni.¹⁵⁰ Sokan követelték a letartóztatottak elengedését. Csilics Antalt szabadlábra is helyezték.¹⁵¹

– Az országos események éppen ellenkező fordulatot vettek ezen a napon mint Baján. Ezért a délutáni órákban, fél három felé Ferenczi Ferenc összehívta a tanácsházára a régi politikai pártok képviselőit, hogy felhasználja őket a puccs konszolidálására. A megbeszélésen Hanák Endre is részt vett mint az SZDP korábbi városi vezetője. A régi koalíciós pártok vezetői közül néhányan már ott voltak, dr. Bánhidi Ferenc is. Itt beszélték meg a katonai diktatúra megszüntetésének feltételeit.¹⁵² Ez a katonai megoldás kudarcát jelentette.

– Ugyenezen a napon dr. Szerdahelyi Sándor, Gocsál László, akik szintén az SZDP vezetőségi tagjai voltak korábban, és Hanák Endre megbeszélést tartott az SZDP újjáalakításáról. Megegyeztek, hogy röplapot adnak ki Hanák Endrének mint elnöknek az aláírásával.¹⁵³

sék meg a csoportosulást. A fiatalok nem tettek eleget a felszólításnak, erre a járőr megindult feléjük, hogy letartóztassa őket. A hadnagy elővette a pisztolyát, mire a fiatalok a Sugovica irányába próbáltak menekülni. A tiszt üldözőbe vette őket, és egyet a levegőbe lőtt, mire a tanácsháza ablakainál lévő lövészszázalaj katonái sortűzet adtak le, amely kb. 8-12 másodpercig tartott. A tanácsháza ablakaiból ugyanakkor többször is elhangzott a „Tüzet szüntess!” parancs. 34.

¹⁴⁷ HL 1956-os gyűjtemény. 2/8. ö.e. 79-95. fólió.

¹⁴⁸ BKMB B 1596/1957. Varga Pál pere.

¹⁴⁹ HL 1956-os gyűjtemény. 6/66. ö.e. 353-363. fólió.

¹⁵⁰ BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere és BKMÖL XXXII. 12. Rutay István visszaemlékezése.

¹⁵¹ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

¹⁵² GERGELY Ferenc, 1997. 42.

¹⁵³ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

– A Bajai Vendéglátóipari Vállalat dolgozói munkástanácsot választottak, amelynek elnöke Klész Lajos lett. A munkástanács elbocsátotta a vállalat igazgatóját.¹⁵⁴

Október 29.

– Reggel a munkások bementek a Gyapjűszövetgyárba, a munka azonban hamarosan leállt, mert a katonai puccs miatt sztrájkot hirdettek. A munkástanács ülésén jelen volt Hanák Endre és Vágvölgyi Ferenc is. Főleg a nők hangoztatták, hogy amíg Pesten vér folyik, nem dolgoznak. Diczendi Arisztid közölte Vágvölgyivel, hogy nem is nagyon tudnának dolgozni, mert legfeljebb két hétre elegendő üzemanyaguk van. Hanák Endre az udvaron kérte a munkásokat, hogy vegyék fel a munkát. Közölte, hogy értelmetlen lenne fejjel menni a falnak, annál is inkább, mert el fog jönni az idő, amikor a bűnösöket megbüntetik: „Munkatársaim, ősz előtt állunk, és igen nehéz helyzet vár ránk, ha nem folytatjuk a munkát, ha nem dolgozunk. A családunk eltartása kötelességünk, ezt pedig csak úgy tudjuk megtenni, ha dolgozunk, mert kitartásunk nincsen.” Míg a munkásokkal tárgyaltak, teherautón fegyveresek érkeztek egy katonatiszt vezetésével, és hívták a munkásokat Budapestre harcolni. Hanák Endre: „Amennyiben a gyárat, a munkásságot érné támadás, úgy ősz fejemmel én magam is fegyvert fognék, de a munkásság kalandokba nem bocsájtkozhat.” Üggyel-bajjal lebeszélték őket,¹⁵⁵ de a dolgozók ismét a sztrájk mellett döntöttek. Ekkor vetette fel valaki, hogy menjenek fel Budapestre tájékozódni. Vágvölgyi Ferenc bejelentette, hogy a tanácsnak is van ilyen szándéka, kérte a munkásokat, hogy egy személyt ők is válasszanak a küldöttségbe, és javaslatot is tett Nagy István személyére. Elhatározták, hogy küldöttséget menesztenek a fővárosba a kormányhoz, hogy hiteles információkat szerezzenek az ottani eseményekről, utasításokat kérjenek, és átadják a város követeléseit tartalmazó jegyzéket. Nagy Istvánt választották meg a küldöttség vezetőjének, és egy gépkocsit is a rendelkezésére bocsátottak. Közben a tanácsházán is elhatározták, hogy az összeállított követelési pontokat tartalmazó iratot eljuttatják a kormányhoz. Itt is alakítottak egy küldöttséget, melynek Hanák Endre is tagja lett.¹⁵⁶

¹⁵⁴ BKMÖL A Bács-Kiskun Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága titkárságának iratai. Személyzeti csoport iratai. 1957-1969. (a továbbiakban XXIII. 2. d.) 1300/27/1957. A vállalat főkönyvelője ellen fegyelmi vizsgálat indult az 1956. októberében tanúsított magatartása miatt.

¹⁵⁵ GERGELY Ferenc, 1997. 47.

¹⁵⁶ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

– A Bajai Ktsz festőrezslég helyiségében körülbelül 80 munkástanácsküldött gyűlt össze. Hunya Árpád összeírta a jelenlévőket üzemenként, és megállapította, hogy a gyűlés határozatképes, mivel az üzemek több mint kétharmada képviselve volt. A MÁV Bajai Forgalmi Főnökségének munkástanácsát Maruzsi Péter és Zádori Zoltán képviselte. A Gyapjúszövetgyár Hantos Károlyt, Patocskai Józsefet és Szabó Istvánt delegálta. A gyűlésen a sztrájk koordinálása érdekében négy-öt tagból álló sztrájkbizottságot választottak, melybe Hantos Károly is bekerült, elnöke pedig Hunya Árpád lett. A sztrájkbizottság székhelye a Bajai KIOSZ épületében volt.¹⁵⁷ A sztrájkbizottság október 29-én néma sztrájkot hirdetett, amíg a Nagy Imre-kormány a magyar nép jogos követeléseit nem teljesíti. Nem vonatkozott a sztrájkfelhívás az élelmezési, a gáz- és villanyüzemi, illetve az egészségügyi dolgozókra.¹⁵⁸ Memorandumot állítottak össze, amely többek között a semlegesség követelését, a közlekedési tárca vezetőinek leváltását, a katonai szerződések felülvizsgálatát és az oroszok kivonását tartalmazta. Öttagú küldöttség vitte a követelések jegyzékét a tanácsházára, ahol Hunya Árpád felolvasta annak pontjait. Utána visszamentek a festőműhelybe, ahol megszavazták a sztrájkot, erről egy röpcédulát is kibocsátottak „Általános néma sztrájk!” címmel, utalva arra, hogy a sztrájk addig fog tartani, amíg a Nagy Imre-kormány nem teljesíti a nép követeléseit. A röplap szövegét Hunya Árpád készítette. A nyomdában kinyomtatták és több ezer példányban terjesztették a városban.¹⁵⁹

– Közben a tanácsházán a kis tanácssteremben dr. Vágvölgyi Ferenc elnökletével egy bizottság,¹⁶⁰ amelynek sok más küldött társaságában tagja volt dr. Szerdahelyi István ügyvéd, Hunya Árpád, Pestuka Dezső és Kincses János tanár, a Nagy Imréhez küldendő memorandumot fogalmazta.¹⁶¹

– A bajai küldöttek 14 órakor indultak Budapestre a Posztógyár kocsijával, hogy átadják a kormánynak az ideiglenes forradalmi nemzeti bizottság memorandumát, amit kiegészítettek a munkástanácsok követeléseivel. A küldöttség tagja volt Hanák Endre, Vlasics István, Maróczky Géza, Nagy István és Tóth István százados, akit Ferenczi Ferenc juttatott be a küldöttségbe megfigyelőnek. A gépkocsit Oszvald Mátyás vezette. A

¹⁵⁷ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

¹⁵⁸ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Az Általános sztrájk Baján című röpirat. Másolat.

¹⁵⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

¹⁶⁰ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 188.

¹⁶¹ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

memorandumban követelték, hogy a kormány kezdjen tárgyalásokat a felkelőkkel, szerezzen érvényt a tüzszünetnek, a szovjet csapatokat vonják ki a fővárosból és a nagyobb városokból. Kérték a Varsói Szerződés felülvizsgálását, a szabad választások ügyében a kormány egyértelmű állásfoglalását. A munkástanácsok ehhez hozzátették a semlegesség kimondását, minden szerződés felmondását, a statárium visszavonását, a szabad véleménynyilvánítást, a közlekedési tárca vezetőinek a leváltását, a bajai helyőrség moszkovita tisztjeinek a leváltását, az új nemzetőrség és karhatalom megalakítását és az ENSZ közbenjárását a magyar forradalom érdekében. Követelték, hogy az új kormány tagjai, és a függetlenségi harc ismert vezetői nyilatkozzanak a rádióban.¹⁶² Követelték, hogy az emlékiratot 12 órán belül olvassák be a rádióba, és a kormány a rádión keresztül tudassa Baja városával és az ország népével, mi a válasza. A küldöttség a késő délutáni órákban, 18 óra körül érkezett a fővárosba, ahol a felkelők és a szovjet csapatok közé szorultak.¹⁶³ A Mester utca egyik mellékutcájánál civil ruhás felkelők megállították az autójukat, majd mikor megtudták a jövetelük célját szállást ajánlottak nekik. A fegyveresek a Tüzoltó utcai felkelők központi csoportjának egyik részlegéhez tartoztak. A szabadságharcosok kérték a bajaiakat, ha segílyt hoznak, azt a Tüzoltó utcai raktárba vigyék, hogy a kórházat el tudják látni. A felkelők a Berzenczey utcába kísérték őket, itt kaptak szállást. A Berzenczey u. 13. szám alatt lévő munkásszállás felkelőinek a vezetője Wágner István (Göndör) volt, a Garázsipari Vállalat telephelyét is az ő fegyveresei őrizték.¹⁶⁴ Tóth István százados érdeklődött tőlük az eseményekről. Nagy István és Maróczy Géza rövid ideig részt is vett az Angyal István vezette csoport akciójában.

– A rádió is megemlítette, hogy több vidéki küldöttség érkezett a fővárosba.¹⁶⁵

– Ekkor élelmiszert is szállítottak a bajaik a felkelőknek, ezt a kocsit Faragó Imre gépkocsivezető vezette és vele tartott Horváth László tanár is.¹⁶⁶

– Közben Baján Kincses János elment a tanácsházára Lehoczky Sándorral, aki 1945-ben az FKgP szervezője volt Bajaszentistvánon, arra

¹⁶² BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. A Bajai Ideiglenes Forradalmi Nemzeti Bizottság emlékirata Nagy Imre kormányához. Másolat.

¹⁶³ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

¹⁶⁴ EÖRSI László, 1993. 15.

¹⁶⁵ KENEDI János szerk. 1989. 186.

¹⁶⁶ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

a megbeszélésre, amelyet a koalíciós pártok képviselői számára rendezett a város vezetősége. A titkári szobában jelen volt Hegedűs Sándor az NPP, Szőlősi az FKgP, Hanák Endre az SZDP képviselőjében, valamint dr. Vágvölgyi Ferenc, Farkas Ferenc tanár, Hunya Árpád, Biczók Sándor és Vuity Sándor. Többen javasolták és helyeselték, hogy ne a koalíciós pártok alakítsák meg a nemzeti bizottságot, hanem a munkástanácsok képviselőiből hozzák létre az új közigazgatási testületet. Megegyeztek, hogy másnapra összehívják a munkástanácsok küldötteit. A tanácssteremben ezután megkezdődött a pártok képviselőinek a részvételével a gyűlés. A többség kívánatosnak tartotta a konszolidálást, a közrend megszilárdítását és a munka megindítását. Ferenczi Ferenc ekkor is hangoztatta, hogy parancsa van a lövetésre. A szociáldemokrata párt képviselőjében dr. Szerdahelyi Sándor felolvasta a bajai szervezet memorandumát, amely tartalmazta a szovjet csapatok kivonását, a független, szabad Magyarország megteremtését, a politikai foglyok azonnali szabadlábra helyezését, a Kossuth-címer visszaállítását, a szabad választásokat, a szólás-, a sajtó-, és a gyülekezési szabadság megteremtését, a demokratikus közigazgatás felállítását. Határoztak arról is, hogy a követeléseket eljuttatják a Nagy Imre-kormányhoz. A gyűlés meglehetősen forró hangulatban zajlott le, egy fiatalember hevesen követelte, hogy Baja város lakossága támogassa a budapesti ifjúságot és munkásságot. Ekkor Kincses János is felszólalt, és meggyőzte a fiatalembert, hogy a jelenlévők valószínűleg nem bírják a város egész lakosságának felhatalmazását ahhoz, hogy a fővárosiak megsegítését megszavazzák.¹⁶⁷

– Tóth István városi párttitkár is szorgalmazta a nemzeti bizottság létrehozását koalíciós alapon.¹⁶⁸ Glied Károly javasolta, hogy adjanak ki egy Nagy Imre melletti állásfoglalást. Glied Károly, Vágvölgyi Ferenc, Jerkovics Sándor, Meleg József iskolaigazgató és dr. Kárpáti Jenő fogalmazta a nyilatkozatot, amit aztán be is olvastak a hangosbemondóba. Később Bakonyi Péter javaslatára visszavonták.¹⁶⁹

– A tanácskozás után Kincses János és Lehoczky Sándor beszélt Biczók Sándorral, a városi tanács oktatási osztályának gazdasági vezetőjével és Vuity Sándorral a városi pedagógus-szakszervezet titkárával, és sürgették a pedagógus forradalmi tanács megalakítását. Megegyeztek, hogy ideiglenesen ők négyen intézik a pedagógusok ügyeit. A kis tanácssteremben ők is részt vettek azon a gyűlésen, amelyen memorandumot fogalmaztak

¹⁶⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1814/1957. Kincses János és Tóth Pál Zoltán pere.

¹⁶⁸ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

¹⁶⁹ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

a kormányhoz a volt koalíciós pártok nevében. Ezen a gyűlésen felkérés alapján Kincses János elnökölt.¹⁷⁰

– A pártok tehát már a nemzeti bizottság megalakulása előtt létrejöttek, és másnap a nemzeti bizottság is részben koalíciós alapon alakult meg.¹⁷¹ Ugyanakkor Ferenczi Ferenc, Tóth István és Karajkó István felkérte Vágvölgyi Ferencet, hogy szervezze meg a nemzeti bizottság megválasztását. Ez a katonai diktatúra összeomlását jelentette. Vágvölgyi Ferenc az összes bajai munkástanácsot értesítette, és meghívta a választásra.¹⁷²

– Az ügyvédi munkaközösségben többen felháborodásukat fejezték ki a hadsereg előző napi eljárása miatt. Szabó Balázs és Meleg József tanár helytelenítette, hogy Ferenczi felszólítás nélkül lövetett. Kiss Sándor járási ügyész javasolta, hogy küldjenek bizottságot Ferenczihez. A bizottságnak dr. Bakonyi Péter, Kiss Sándor járási ügyész és Meleg József iskolaigazgató volt a tagja. Velük tartott Simonyi Károly is. Délután felkeresték Ferenczi Ferenc alezredest, és szemére vetették a sortűzet, amely halálos áldozatot is követelt. Ferenczi azzal védekezett, hogy a katonai diktatúra miatt nem tehetett mást. A küldöttség követelte a katonaság kivonását a városból. Ferenczi kijelentette, hogy megszünteti a katonai diktatúrát, ha megalakul a nemzeti bizottság. Erre egyébként felsőbb utasítást is kapott. Antóny János is követelte ekkor a katonai diktatúra megszüntetését.¹⁷³ Ferenczi Ferenc javasolta, hogy a legsürgősebben alakítsák meg a nemzeti bizottságot,¹⁷⁴ és helyeselte Bakonyi elképzelését, hogy az értelmiség is képviseltesse magát a nemzeti bizottságban.¹⁷⁵ Ezután a küldöttség visszament az ügyvédi munkaközösségbe, ahol az öszzegyűlt nagyobb számú tanár, orvos, jogász előtt beszámoltak a tárgyalásról. A jelenlévők nem teljesen értettek egyet a nemzeti bizottság koalíciós alapon való létrehozásával, követelték, hogy az értelmiség kapjon külön képviseletet az új testületben. Négy-öt főből álló bizottságot választottak, amelynek az volt a feladata, hogy az értelmiség képviselőit is bejuttassa az új nemzeti bizottságba. Bakonyi Péter is tagja volt ennek a

¹⁷⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1814/1957. Kincses János és Tóth Pál Zoltán pere.

¹⁷¹ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

¹⁷² BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

¹⁷³ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

¹⁷⁴ GERGELY Ferenc, 1997. 47.

¹⁷⁵ BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere.

küldöttségnek.¹⁷⁶ Azért is esett rá a választás, mert 1945-48 között nemzeti bizottsági tag, majd városi főügyész volt.¹⁷⁷

– A DÁV-nál is megalakult az ideiglenes munkástanács, melynek elnöke Tátrai Lajos lett. Ő képviselte a vállalatot a különböző forradalmi szervezeteknél.¹⁷⁸ A munkástanácsnak 28 tagja volt, az elnökségbe bekerült Vida József géplakatos, Gálos János művezető, Lehel Kornélné gépíró, Ágoston László és Csendes Nándor üzemmérnök is.¹⁷⁹ Igazgató-sági bizottságot is választottak, melybe Tátrai Lajos és Ágoston László került be. Az üzemőrség 12 főből állt.

– Újraavasztották a pályafenntartási főnökség munkástanácsát, ugyanis az előzőbe nem a munkások képviselői kerültek be. Ekkor választották be a héttagú testületbe Hunya Árpádot, Szanadi Antalt, Miklós Andrást, Mayer Józsefet és Böröcz Jenőt.¹⁸⁰ Hunya Árpád, Szanadi Antal és Keresztes János, az állomásfőnök is beszédet mondott.¹⁸¹ A munkástanács Hunya Árpádot, Szanadi Antalt és még egy harmadik embert jelölte ki a Bajai Ktsz festőműhelyébe összehívott tanácskozásra, melyen a bajai munkástanácsok sztrájkbizottságát hozták létre.

– Az Épületasztalos-ipari Vállalat Munkástanácsa is csatlakozott a sztrájkhoz Farkas László vezetésével.¹⁸²

– Vincze Ferenc, a járási tanács vb elnökhelyettese visszaérkezett Bajára Budapestről, a tanácsakadémiáról. Ugyanezen a napon jött vissza Karajkó János is, aki pártfőiskolán volt. Kecskeméten azt az utasítást kapta, hogy a városi pártbizottságnál teljesítsen szolgálatot. Karajkó János szervezte a pártot, szervezte az üzemi alapszervezeteket.

– A 25. lövészezrednek délután 14 órakor Bakonyi Sándor, a hadosztály parancsnoka parancsot adott a Budapestre vonulásra. Az alakulat a főváros előtti Juta-dombnál kettévált. A kisebbik egység később részt vett a szovjetek elleni harcban, a Dombi István vezette rész pedig másnap reggel ért a Petőfi laktanyába, ahol elszállásolták őket.¹⁸³ A Baján maradt 149 katona parancsnoka Szakács László százados, ezredparancsnok-he-

¹⁷⁶ BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere.

¹⁷⁷ BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere.

¹⁷⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1418/1958. Tátrai Lajos pere.

¹⁷⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1418/1958. Tátrai Lajos pere.

¹⁸⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

¹⁸¹ BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

¹⁸² BKMÖL XXV. 30. B 1437/1957. Farkas László pere.

¹⁸³ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 166/a.

lyettes lett.¹⁸⁴ Abban, hogy a katonai vezetés valamilyen elfogadható politikai kibontakozást keresett, nagy szerepe volt annak is, hogy az egyik legjelentősebb alakulatot kivonták a városból.

– A pártbizottság tagjai elhagyták a páncélosok laktanyáját, mivel a személyi állomány velük szemben egyre ellenségesebben viselkedett. Először Kalocsára akartak menni, de ott sem fogadták őket szívesen, ezért este Jerkovucs Sándor százados utasítására kiszállították őket Kékhegyre a páncélosezred löterére.¹⁸⁵

– Bakos István alakulatánál a műszaki zászlóaljnál forradalmi tanácsot választottak az udvaron. Bakos István beszédet mondott, és a legénységet nemzeti jelszavakkal fellelkesítette. Bekerült a katonai tanácsba Hadobás József honvéd is. Romhányi Imre tartalékos főhadnagy követelésére határozta, hogy a politikai munkásokat eltávolítják a laktanyából. Éjszaka öt-hat fegyveres a vasúti töltés felől lőtte a laktanyát. A támadást visszaverték.¹⁸⁶

Október 30.

– Reggel Vágvölgyi Ferenc felkereste dr. Antóny Jánost, és közölte vele, hogy összehívták a munkástanácsok képviselőit, hogy nemzeti bizottságot alakítsanak.¹⁸⁷ Felkérte, hogy a városi nemzeti bizottság alakuló gyűlésének levezetését mint korelnök vállalja el.

– Bementek a városi tanács nagytermébe, ahol már három-négyszáz küldött tartózkodott. Jelen volt Ferenczi Ferenc, Jerkovics Sándor, Horváth pártvezetőségi tag, Karajkó János, Tóth István, valamint az üzemek, vállalatok, intézmények által küldött dolgozók, a parasztok és az értelmiségiek képviselői, a meghívott egyetemisták. Kerek István járási párttitkár nem volt jelen. Kerek István Tóth Istvánt, Curnics Józsefet és Kecskés Sándort bízta meg a nemzeti bizottság megfigyelésével, akik be is számoltak neki.¹⁸⁸

– Dr. Vágvölgyi Ferenc üdvözölte a megjelenteket, majd korelnöknek, levezető elnöknek dr. Antóny Jánost javasolta. Ő megköszönte a bizalmat, néhány szóval méltatta a szabadságharcosok küzdelmét, majd egyperces néma felállásra szólította fel a gyűlést az elesettek tiszteletére.

¹⁸⁴ HL 1956-os gyűjtemény. 2/8. ö.e. 79-95. f.ólió.

¹⁸⁵ BKMÖL XXXII. 12. Rutay István visszaemlékezése. 39.

¹⁸⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 2/8. ö.c. 298-307. f.ólió.

¹⁸⁷ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

¹⁸⁸ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

Ezután ismertette a gyűlés célját, miszerint a magyarság jogos kívánságait kell megvalósítani. Felszólította a résztvevőket, hogy mutassák be a megbízóleveleiket, és javaslatot tett a nemzeti bizottság megalakítására, és ismertette annak módját.

– Pestuka Dezső javasolta, hogy az új testületet forradalmi nemzeti bizottságnak nevezzék. Utána ismertette az előző nap fogalmazott memorandumot, amit küldöttség vitt a kormányhoz.¹⁸⁹

– Horváth László kifogásolta, hogy a pedagógusok nem képviseltetik magukat a gyűlésen. Kincses János közölte, hogy négy is van itt, akik megfelelően képviselik az érdekeiket. Visnyei nevű egyetemista Jerkovics Sándor százados beválasztását javasolta, egy Gottschal nevű ember pedig Hunya Árpádot. Az ülésen többen is Hunya Árpádot javasolták elnöknek. Ő azonban egészségi állapotára hivatkozva nem fogadta el a jelölést. Viszont kijelentette, hogy a nemzeti bizottságot mindenben támogatni fogja. Javasolta, hogy indítsanak gyűjtést a fővárosi felkelők részére, és közölte, hogy a Bajai Vágóhíd Vállalat már ajánlott is fel élelmiszert. Utána összeírta a felajánlásokat, és odaadta a listát Horváth László tanárnak, aki ezután a gyűjtést irányította. Elhatározták, hogy felveszik a kapcsolatot a győri nemzeti bizottsággal. Hunya Árpád felhívta a DÁV Munkástanácsának elnökét, és kocsit kért tőle az úthoz. Visszament a munkahelyére, ahol a munkások lebeszéltek a győri útról azzal, hogy itt nagyobb szükség van rá. Így helyette a sztrájkbizottság egyik tagja, Szabó István ment el.¹⁹⁰

– Tóth István is felszólalt, ő a sztrájk beszüntetését követelte.¹⁹¹

– Dr. Antóny János ezután felolvasta a megbízóleveleket, és javasolta a jelölőbizottság megalakítását. Utána tájékoztatást kért Hódy Györgyről, és javasolta Hódy György rehabilitálását.

– Ferenczi Ferenc alezredes bemutatta a gyűlésnek Jerkovics Sándor századost, aki a honvédség képviselőjeként jött el a gyűlésre. Ferenczi megígérte a sortűzért felelős katonák polgári bíróság elé állítását, illetve kijelentette, hogy a nemzeti bizottság megalakulása után rögtön átadja a városparancsnokságot. A katonaság támogatásáról biztosította a nemzeti bizottságot.

¹⁸⁹ A fúzió előtt az SZDP vezetőségi tagja volt Baján.

¹⁹⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

¹⁹¹ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

– Ekkor érkezett dr. Bakonyi Péter az ügyvédi munkaközösségben megválasztott küldöttség élén, és kifogásolta az értelmiség képviselőjének elégtelenségét. Bakonyi felszólalása után a munkástanácsok küldöttei elhatározták, hogy minden réteg képviseltesse magát a nemzeti bizottságban. Az érdekelt rétegek küldöttei jelölték a tagokat a nemzeti bizottságba.¹⁹²

– Antóny János ezután leszögezte, hogy a nemzeti bizottság politikai szerv lesz, az adminisztrációt az államigazgatási szerv, vagyis a tanács végzi. Végül abban egyeztek meg, hogy a nemzeti bizottság húsztagú lesz, benne 8 munkás, 8 paraszt, 2 ifjúsági és 2 értelmiségi képviselővel. Bácskai Kornél kifogásolta, hogy az értelmiség alulreprezentált, ezért a létszámot 25-re emelték, így az értelmiség 7 taggal képviselthette magát. Ezután Antóny szünetet rendelt el, a jelenlévők félrevonultak és rétegenként megválasztották a jelölteket. Utána a jelöltek közül megválasztották a nemzeti bizottság tagjait.

– A nemzeti bizottságba 8 munkást, 8 parasztot, 4 értelmiségit, és 4 ifjúsági képviselőt választottak. Más adat szerint 8 munkás, 8 paraszt, 5 értelmiségi, 3 jogász, 4 ifjúsági képviselő volt. Ezután dr. Antóny Jánost választották meg a nemzeti bizottság elnökének. Először tiltakozott, de hosszas unszolás után elvállalta. Elnökhelyettessé Hódy Györgyöt, és Jerkovics Sándor honvéd századost választották. Tagok: Pataki Ede, dr. Bakonyi Péter, Hanák Endre, Hunya Árpád, Horváth László, Nagy István, Hegedűs Sándor, Lelkes Péter, Bácskai Kornél, dr. Radnai Béla, Pestuka Dezső, Laki László, Pécsics István, Szabó Béla, Bonczos Miklós, Agatity József, Dikán József, Gugány Márk, Metzinger Antal, Korosi László, Cziczinger József, Vörös Sándor, Török István, Sztrikinác Mihály.¹⁹³ Ferenczi közölte a gyűlésen, hogy a nemzeti bizottságnak átadja a hatalmat. Ezután Antóny megköszönte a bizalmat, és kijelentette, hogy a néphez mindenkor hű lesz.¹⁹⁴

– A polgármester továbbra is Vágvölgyi Ferenc maradt.¹⁹⁵

– Ezután délután 4 órára hirdették meg a nemzeti bizottság első ülését.¹⁹⁶

¹⁹² BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere.

¹⁹³ TH V-150-364. 140-142.

¹⁹⁴ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

¹⁹⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere. Meg kell jegyezni, hogy több dokumentum tanácselnöknek említi a tisztségét.

¹⁹⁶ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Jegyzőkönyv. Készült Baján 1956. október 30. napján a Forradalmi Nemzeti Bizottság megalakulásáról. Másolat.

– Mivel pedagógus képviselő nem került be a nemzeti bizottságba, ezért Lehoczki Mihály, Vuity Sándor és Biczók Sándor megalakította az ideiglenes pedagógustanácsot. Vuity Sándor délután 3 órára összehívta a pedagógus-szakszervezet vezetőségét. Kincses János és Fehérvári tanár képviselte a III. Béla Gimnáziumot Szabó Balázs igazgató utasítására. A járási kultúrház kistermében kb. 30 küldött jelent meg. A gyűlést Vuity Sándor szakszervezeti titkár nyitotta meg, és rögtön utána le is mondott. Majd Palykai általános iskolai tanár vette át a szót, utána Biczók Sándor következett. Kincses János bejelentette, hogy megalakult a nemzeti bizottság, de a pedagógusoknak nincsen képviselőjük a testületben. Ezután őt, Lajtai Nándort, Horváth Lászlót, Kincses Jánost, Rajkai Bélát és Lehoczky Sándort megbízták, hogy vegye fel a kapcsolatot a nemzeti bizottsággal. Mivel az éppen nem ülésezett, visszamentek, és elhatározták, hogy másnapra pedagógus nagygyűlést hívnak össze, amelyre meghívták a város összes pedagógusát.¹⁹⁷ Lemondott a pedagógus-szakszervezet járási elnöke Laping Ferenc.

– Délután a nemzeti bizottság ülést tartott. A legfontosabb napirendi pont a nemzetőrség felállítása és a kiadott fegyvertartási engedélyek visszavonása volt. Úgy döntöttek, hogy a nemzetőrség tagjai továbbra is a munkahelyükről kapják a fizetésüket, és az üzemek készítsenek jegyzéket azokról, akiket a nemzetőrségbe javasolnak. Dr. Bakonyi Péter követelte, hogy még aznap állítsák fel a nemzetőrséget, és ehhez Bánki Lajos segítségét kérik. A később odaérkező Bánki Lajos a nemzetőrség megszervezését a rendőrség bevonásával képzelte el. Néhány napra ideiglenesen elvállalta a nemzetőrség szervezését és vezetését, azzal a kikötéssel, ha a rendőrség és a honvédség vezetője is közreműködik.¹⁹⁸ Nagy létszámú nemzetőrséget akart létrehozni úgy, hogy a vállalatok delegálják a nemzetőröket. Elmondta, hogy leginkább a községek közbiztonsága bizonytalan, ezért 70-80 fős nemzetőrséget javasolt, amely a rendőrséggel karöltve működne. Bakos István honvéd százados vállalta a fegyverek biztosítását. Az üzemek dolgozóit felkérték, hogy írásos javaslattal delegáljanak nemzetőröket. A nemzeti bizottság nyolc tagja önkéntes alapon vállalkozott, hogy az éjszaka folyamán a rendőrséggel közösen biztosítja a rendet a városban.¹⁹⁹ Erre azért volt szükség, mert a nemzetőrség aznap már nem tudta a működését megkezdeni. Így jelentkezett: Vlasics István, Metzinger Antal, Dikán József, Pestuka Dezső, Várnai Pál, Török István, Kóródi László, Sztrikinác Mihály. A katonaság húsz

¹⁹⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1814/1957. Kincses János és Tóth Pál Zoltán pere.

¹⁹⁸ BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere.

¹⁹⁹ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

főt adott. Bogács Géza és Bánki Lajos elment a rendőrségre. Bánki közölte Bogáccsal, hogy bár elvileg a felettese, de nem akar a rendőrség vezetője lenni. Tizenkét kerületre osztották a várost, ezekhez járőröket rendeltek. Az eligazítást az őrsparancsnok végezte. A munkástanácsok később 65 főt delegáltak a nemzetőrségbe, másnapról kezdett működni a testület. A nemzetőröknek le kellett tenniük a honvédesküit. A fegyverek összeszedésével Pestuka Dezsőt, Ferenczi Ferencet és Bánki Lajost bízta meg. A nemzeti bizottság elhatározta, hogy az élelmiszer-szállítmányok biztosításához embereket ad. Ezt Horváth Lászlóra bízta meg, a biztosítást pedig diákokkal végeztették, mert őket megbízhatónak tartották. A szesztilalmat továbbra is fenntartották. Elhatározták, hogy a politikai állásfoglalással megvárják a Budapesten lévő küldöttség visszatérését. Közben visszaérkezett Budapestről Hanák Endre és beszámolt a fővárosi útjukról. Elmondta, hogy Nagy Imrével nem tudtak beszélni, de Nagy István és Maróczky Géza e célból a fővárosban maradt.²⁰⁰ Beszámolt a budapesti ifjúság harcáról is. Elmondta a harcok kirobbanásának okát, a magyar fiatalok szívós és eredményes ellenállását.

– Dr. Bakonyi Péter követelte, hogy az október 28-i felhívást azonnal vonják vissza, javasolta a nem megbízható személyek és az ávósok őrizetbe vételét. Magyarázatot kért a letartóztatásokra. Miután többen javasolták Bogács Géza meghívását a nemzeti bizottság ülésére, felhívták telefonon. Ő meg is jelent Zelezskó Benjámint és Töröcsik hadnagy társaságában. Dr. Bakonyi Péter kérdésére Bogács közölte, hogy nem tud az ávósok hollétéről, de hajlandó együttműködni a nemzeti bizottsággal. Az ávósok letartóztatását a honvédség illetékességébe sorolta. A nemzeti bizottság viszont követelte Markos, Háncs és Schilli rendőrök elbocsátását. Ezután Ferenczi Ferencre bízta meg az ávósok összeszedését. Ferenczi Ferenc vállalkozott a feladatra, névsorukat és lakcímeiket a rendőrségen kapta meg.²⁰¹ Határoztak a kívül lévő fegyverek bevonásáról is, és arról, hogy a letartóztatást nem teszik nyilvánossá. A nemzetőrség vezetőjének Bánki Lajost nevezték ki, Bogács Gézát mellé rendelték. A Posztógyár fegyvert kért az üzemi őrsége számára.²⁰² Ezután kijelentette a nemzeti bizottság, hogy fegyvert csak megbízható embereknek adnak ki, és csak ügyészségi határozattal lehet letartóztatni bárkit is.²⁰³

²⁰⁰ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Guba Ernőné feljegyzése. Ő jegyzőkönyvezett a nemzeti bizottság ülésein.

²⁰¹ BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere.

²⁰² BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere.

²⁰³ BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere.

– A városi SZTK-ban Thür János, az SZTK főelőadója visszatérve a városi nemzeti bizottság üléséről felkereste Láng Ede csoportvezetőt, akivel a munkástanács megalakításáról tárgyaltak. A dolgozók előtt ismertette a munkástanács-választás célját és a bajai eseményeket. A munkaidő után tartott választáson 42-en jelentek meg.²⁰⁴

– Dr. Szerdahelyi Sándor, Pestuka Dezső, Gocsál László és Hanák Endre már október 28-29-én tárgyalt az SZDP újjáalakításáról. Szerdahelyi röplapot nyomtatott, melyen ő szerepelt elnökként. Október 30-án dr. Szerdahelyi lakásán dr. Polgár Lajos, Fekete-Kovács Győző, Pestuka Ferenc, Klóz Lajos, Gocsál László és Pestuka Dezső beszélték meg a részleteket. Ők lettek az ügyvivők, szerkesztették a kiáltványt, amit október 31-én beolvastak a hangosbemondóba.²⁰⁵ Október 30-án az SZDP bajai szervezete újjáalakulását kiáltványban tette közzé, hogy elnökük Hanák Endre, országos vezetőnek pedig Kéthly Annát ismerik el.²⁰⁶

– Újjáalakult az FKGP bajai szervezete is. Puskás Mihály volt pártigazgató a megalakulásukat átiratban jelentette be a nemzeti bizottságon, és egyidejűleg visszakérte a Tóth Kálmán u. 10. szám alatti pártszékházukat is.²⁰⁷ A házban üresen álló helyiségeket a nemzeti bizottság ki is utalta a kisgazdáknak.

– A nemzeti bizottság elhatározta, hogy küldöttséget meneszt Győrbe is. Tátrai Lajos, a DÁV Munkástanácsának elnöke az úthoz gépkocsit szerzett a vállalatától. Kemény László DÁV-igazgató bocsátotta rendelkezésükre a szabályos menetlevéllel ellátott autót.²⁰⁸ A küldöttség tagja volt Szabó István, Szabó Béla és Csendes Nándor mérnök.²⁰⁹ A kocsit Egervári János sofőr vezette. A küldöttség el is utazott Győrbe, ahol csatlakoztak Bács-Kiskun nevében a Dunántúli Nemzeti Tanács követeléseire, programjához.²¹⁰ Mikor visszatértek, beszámoltak Antóny Jánosnak az útról.²¹¹

– A Budapesten tartózkodó bajai küldöttség még reggel a Parlamenthez ment. Bejutni azonban nem tudtak. Átmentek a Földművelésügyi Minisztériumba, ahol már több küldöttség várakozott. Az egész nap várako-

²⁰⁴ BKMÖL XXV. 30. B 1128/1957. Thür János pere.

²⁰⁵ GERGELY Ferenc, 1997. 50.

²⁰⁶ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Kiáltvány! Másolat.

²⁰⁷ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. A Bajai Forradalmi Tanács Elnökének. Baja. 2/1957. illetve 1/1956. Másolat.

²⁰⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1418/1958. Tátrai Lajos pere.

²⁰⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1418/1958. Tátrai Lajos pere.

²¹⁰ GERGELY Ferenc, 1997. 50.

²¹¹ BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

zással telt. Délután Hanák Endre, Tóth István százados és Vlasics István visszament Bajára, hogy az otthoniakat megnyugtassák.

– A minisztériumban ott volt a győri és a szegedi küldöttség is. Az ő javaslatukra egy körülbelül 30 tagú küldöttség alakult. A közös küldöttség, amelybe bekerült Nagy István és Maróczky Géza is, nagyjából elfogadta a bajai memorandumot, és hasonló tartalmú követelést terjesztett a kormány elé. A harmincfős küldöttség átment a Parlamentbe, ahol meghallgatták Nagy Imre 4 és 5 óra között elhangzott rádióbeszédét. Tildy Zoltán néhány szót szólt a küldöttséghez, és utána egy nagyobb tanácskozóterembe mentek, ahol Nagy Imre, Kádár János, Tildy Zoltán és Erdei Ferenc fogadta őket. A győriek és a szegediek előadták a kívánságikat, majd egy hosszabb, körülbelül kétórás megbeszélés következett. Nagy István is felszólalt. Nagy Imrétől ígéretet kaptak a követelések teljesítésére, de azt is közölte, hogy a Varsói Szerződést nem lehet felbontani, csak parlamentáris úton. Hét óra körül véget ért a tanácskozás, és a delegációk elhagyták a Parlamentet. A küldöttségek követelésére a választ este a rádió is közvetítette,²¹² ez arról szólt, hogy Nagy Imre, Tildy Zoltán, Erdei Ferenc és Kádár János tárgyalta Csongrád, Fejér, Győr-Sopron, Bács-Kiskun, Veszprém megye, Szeged város küldöttségével, illetve üzemi delegációkat is fogadtak. Nagy Imre és Tildy Zoltán egyetértett az előterjesztett kívánságokkal, és megfelelő megnyugtató választ adtak a küldötteknek.²¹³

– Nagy István és Maróczky Géza ismét a Tűzoltó utcában éjszakázott.²¹⁴ Ekkor a Tűzoltó utcába érkezett egy bajai autó, amelyen élelmiszert hozott Horváth László tanár és Vlasics István a felkelőknek.

– Éjjel a páncélosezrednél megalakult a forradalmi katonai tanács, miután a 43. harcokoszegred alakulatait bevonták a városból, és visszatértek a laktanyába. A katonai tanácsnak Ferenczi Ferenc, az alakulat parancsnoka is tagja lett. Többen követelték a tanács újraválasztását, a parancsnok kihagyását a testületből.²¹⁵ A forradalmi katonai tanács tizenkét pontból álló követelést állított össze, amely tartalmazta a szovjet csapatok kivonását, a politikai foglyok elengedését és amnesztiában részesítését, a független, demokratikus Magyarország megteremtését. A többi pont a hadsereg megújításával és a katonák szociális helyzetének javítá-

²¹² GERGELY Ferenc, 1997. 48.

²¹³ KENEDI János szerk. 1989. 236.

²¹⁴ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

²¹⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 2/15. ó.e. 155-159. főlíó.

sával foglalkozott.²¹⁶ Ferenczi alezredes már az itt elfogadott állásfoglalással ment el a nemzeti bizottság másnapi ülésére. A forradalmi katonatanács kijelentette: teljes egészében egyetértenek az ország dolgozóinak és ifjúságának a követeléseivel.²¹⁷ Tóth Albert százados, az ezred párttitkára három társával Budapestre utazott, és átadta az ezred követeléseit a Forradalmi Honvédelmi Bizottmánynak.²¹⁸

Október 31.

– Reggel ülést tartott a nemzeti bizottság. Az üzemekből beküldött jegyzékek alapján összeállították a nemzetőrség tagjainak listáját. 150 főt szavaztak meg a Bánki Lajos által javasoltak szerint. Bánki mellé Böröcz Jenőt valamint Varga Pált nevezték ki a nemzetőrség vezetőinek. Bakos István százados vállalta fegyverek és felszerelés biztosítását. Egy-egy nemzetőr napi 8 órás szolgálatot teljesített, létszámuk – amely pontosan nem ismert – időközben változott. A nemzetőrség november első napjaiban 20 fővel gyarapodott, november 3-a után pedig Baján is megindult a nemzetőrség személyi állományának felülvizsgálata.²¹⁹ Baját nem érintette közvetlenül a szovjetek vonulása, a helyi fegyveres összetűzések nagyságrendje pedig nem volt akkora, hogy a városi nemzetőrség tevékenysége túllépje a helyi karhatalmi feladatok ellátásának körét. A hivatalos vezetés által kezdeményezett szervezeten kívül más csoportok is számot tartottak arra, hogy a nemzetőrség funkcióját ellássák, illetve a nemzetőrség nevében fellépjenek, de önálló akcióik során a hivatalos vezetés által kitűzött céloknál radikálisabb tevékenységet folytattak. Itt elsősorban Szabó Béla és Nagy Béla személyéhez csatlakozó csoportokról van szó. Ezen csoportok tevékenysége nem térképezhető fel pontosan az eddigi kutatások alapján, ezért csak szórvány adatokból, közvetett megjegyzésekből tudunk a működésükről. A városi nemzetőrség vezetésével és működésével kapcsolatos nehézségek azonban mindenképpen szerepet játszhattak abban, hogy ezek a csoportok kezdeményezően léphettek fel pl. a volt ÁVH-sok vagy a járás területén levő nemzetőrök fegyverrel való ellátásának kérdésében.²²⁰ Nagy Béla, aki valamikor Vaskúton volt tanító, a járási nemzetőrség feletti parancsnokságot szerezte meg magának.

²¹⁶ BKMÖL XXXII. 12. Rutay István visszaemlékezése. 40-41. Rutay István a forradalmi katonai tanács első megalakulását október 27-ére teszi, de itt még a Ferenczi Ferenc és a pártvezetők által létrehozott katonai bizottságról lehet szó.

²¹⁷ GERGELY Ferenc, 1997. 51.

²¹⁸ BKMÖL XXXII. 12. Rutay István visszaemlékezése. 41.

²¹⁹ BKMB B 1596/1957. Varga Pál pere és GERGELY Ferenc, 1997. 68-69.

²²⁰ GERGELY Ferenc, 1997. 70.

Ő szervezte a községekben a nemzetőrséget. Érsekcsanád, Sükösd, Nemesnádudvar, Vaskút, Gara, Csátalja, Dávod, Hercegszántó, Nagybaracska községekbe vittek fegyvert a nemzetőrségeknek. Csátalján már október 30-án, Garán november 2-án voltak fegyvert osztani.

– Délelőtt 9-10 óra felé háromszázötven pedagógus gyűlt össze a tanítóképző nagytermében. Viharos hangulatban kezdődött a tanácskozás, először Arató Béla tanár szólalt fel, és kifogásolta az előző nap választott küldöttek személyét. Tőle hamarosan megvonták a szót, és Biczók Sándort kérték fel a gyűlés levezetésére. Éles támadások hangoztak el a kommunista tanárok ellen. Kincses János tanár felszólította az összegyűlteket, hogy válasszák meg a pedagógus forradalmi tanácsot. A tantestületek elvonultak egy-egy osztályterembe, és maguk közül egy-egy tagot jelöltek a testületbe, ők alkották aztán a pedagógus forradalmi tanácsot. A pedagógustanácsnak tagja volt Arató Béla, Gondos László, Kincses János, Biczók Sándor, Farkas Ferencné, Lantos László, Szuchy Györgyné, Farkas Ödönné, Detre Gyula, Tessényi Ödön, Balás Béla, Lehoczky Sándor, Dallos Jenőné, Jáger Antal, Jager Pál, Béla Miklós, dr. Tarján Imréné, Heltai Rezső, Heltai Rezsőné, Lajtai Nándor és Faragó Illésné,²²¹ Borbás György, Dila Dénes, Farkas Ferenc, Rózsahelyi Kálmánné, Lajtai Nándor, Lang Márk, Ujsághy Pálné. A tagokat Biczók Sándor mutatta be a gyűlés résztvevőinek. A forradalmi tanács ezután elnököt választott Kincses János személyében, aki a III. Béla Gimnázium jelöltje volt. Ezután a teremben folytatódtak a felszólalások, követelték az orosz nyelv tanításának az eltörlését, a vallásoktatás bevezetését, új gyermek és ifjúsági szervezetek alapítását. Tóth Pál Zoltán tanár kifejtette, hogy a DISZ nem foglalkozott megfelelően az ifjúság nevelésével, ezért új ifjúsági szervezet létrehozását javasolta. Kincses János elnök ezután bemutatta a vezetőség tizenöt tagját, köztük Farkas Ferencet, Detre Gyulát, Lehoczky Sándort, Jáger Antalt, Szuchy Györgyöt, Béla Miklóst, Heltai Rezsőt, Lajtai Nándort, Borbás Bélát. Ezután ismertette a testület feladatait. Közölte, hogy a tanács oktatási osztálya ezentúl csak a forradalmi tanács megkérdezése után dönthet a kinevezések, leváltások és jutalmazások ügyében. Bejelentette, hogy a szakszervezet hatáskörét az új forradalmi testület látja el. Határoztak, hogy az iskolák demokratikus választás alapján válasszák újra az igazgatókat és az igazgatóhelyetteseket. A titkosság és a demokratizmus biztosítására egy-egy pedagógus tanácstag is jelen lesz a választáson. Határoztak arról is, hogy november 1-jén minden iskola és tantestület kivonul a Déry-kertbe, ahol megkoszo-

²²¹ GERGELY Ferenc, 1997. 50.

rúzzák a hősök emlékművét, és a Sztálin-szobor helyére épített új forradalmi emlékművet.²²² Az igazgatók újraválasztásánál hivatkoztak az 1947-48-as tanév gyakorlatára, amikor a tantestületek választották az igazgatókat. A tizenöt igazgatóból tizenkettő a helyén maradt, ebből tíz volt párttag. Összesen három igazgatót váltottak le, közülük ketten voltak kommunisták: Helyükre Borbás György, Lajtai Nándor és Tóth Pál Zoltán került. Igazgatóhelyettest is hármat váltottak le, Szepes Lajos helyébe Béla Miklós, Gálfi József helyére Farkas Ferenc, Solymár István helyére Epres Lipót Szebenyniné helyére pedig Bonczos Miklós került.²²³

– Reggel munkásgyűlés volt az Autóközlekedési Vállalatnál, ahol Hanák Endre több ízben is beszámolt a budapesti útról az összegyűlt mintegy százötven munkás előtt. Közölte, hogy a fővárosban harcok vannak, melyben fiatal gyerekek is részt vesznek, akik benzines üvegekkel és lánggránátokkal harcolnak a szovjet tankok ellen. Hangoztatta, hogy a fiatalok mellett munkások és párttagok is harcolnak a szovjetek ellen. Elmondta, hogy a Kilián laktanyánál fiatal gyerekeket látott, akik között volt olyan is, aki rettenetesen kimerült, de ennek ellenére tovább akart harcolni az oroszok és az ávósok ellen. Megemlítette, hogy a főváros egyes részei romokban hevernek, és úgy tapasztalta, hogy alakulóban vannak a különböző pártok is. Utána Galamb István, az AKÖV vezetője is felszólalt, és elmondta, hogy a pártvezetők a munkásokra lövetnek, a fiatalságot, az ország színe-javát gyilkolják. Kijelentette, hogy ilyen pártnak nem lesz többé tagja, és felszólította a jelenlevőket, ha egyetértenek vele, adják oda a tagkönyvüket. Horváth Károlyné, Rückert János és még egy személy vitte ki a tagkönyvét, ezeket Galamb István összetépte. Az AKÖV munkástanácsa felmondott Sági Károly párttitkárnak, a feleségének, Horváth Károlynénak és Vastag Károlynénak.²²⁴

– Galamb István ezután felkereste Hunya Árpádot, és javasolta, hogy fejezzék be a sztrájkot, mivel a kormány elismerte a forradalmat. Hunya Árpád közölte, hogy a szovjetek kivonulásáig fognak sztrájkolni.²²⁵

– A vasútállomáson a nemzeti bizottság utasítására kibővítették a munkástanácsot. A kétszáz főnél nagyobb létszámú üzemekben hétfős munkástanácsot kellett választani. Kilencven-száz munkás gyűlt össze délelőtt a raktárépületben. Zádori Zoltán nyitotta meg a gyűlést. Nemes János és Maruzsi Péter is felszólalt. Ismertették az összegyűlteket előtt a

²²² BKMÖL XXV. 30. B 1814/1957. Kincses János és Tóth Pál Zoltán pere.

²²³ BKMÖL XXV. 30. B 1814/1957. Kincses János és Tóth Pál Zoltán pere.

²²⁴ BKMÖL XXV. 30. B 847/1957. Galamb István pere.

²²⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

nemzeti bizottság eddigi tevékenységét, és úgy határoztak, hogy kibővíti a munkástanácsot. Zádori Zoltán közölte, hogy a nemzeti bizottság utasítására le kell váltani a régi vezetőket. Keresztes Gyula állomásfőnök tiltakozott ez ellen, s kijelentette, nincs joga a munkástanácsnak őt leváltani. Hangsúlyozta, hogy nem csak ő volt vezető korábban, hanem Gilián Pál a kereskedelmi főnökség helyettes vezetője, Major Sándor a szállítmányozási részleg vezetője, vagy Jávor Imre, a vonatkísérők vezénylő tisztje is. Maruzsi Péter is felszólalt, és elmondta, hogy más üzemekben is leváltották a régi vezetőket. Kijelentette, hogy a kormány vezetését Nagy Imre vette át, a kommunisták eddig sok hibát követtek el, ezért új embereket kell választani. A munkásokat eddig elnyomák, „és az igazi munkáshatalom csak ezután lesz Magyarországon.”²²⁶ Ezután kibővítették a munkástanácsot, így került be Sugár Imre, Erdész Ferenc és Gilián Márk a korábbi tagok mellé. Több munkás követelte a káderlapok kiosztását. Keresztes Gyula kijelentette, hogy azok Szegeden vannak, ezért nem tudja kiosztani.²²⁷

– A vasútnál a négytagú vasúti rendőrség mellé nemzetőrséget szerveztek. Ezt a pályafenntartási főnökségtől Böröcz Jenő és Szanadi Antal, a forgalmi főnökségtől Nemes János, Zádori Zoltán és Maruzsi Péter intézte. A nemzetőrség hat főből állt. Böröcz Jenő és Szanadi Antal állította össze a névsort. A rendőrség irodahelyiségében Maruzsiék is írtak össze embereket. Közölték Varga István rendőr őrmester őrsparancsnokkal, hogy a létszám elégtelensége miatt megerősítik a vasúti rendőrséget civilekkel. Végül hat-nyolc nemzetőrt osztottak be a rendőrök mellé, vezetőjük Slezák János volt. Fegyvert, közte négy géppisztolyt és nemezetőr-igazolványt a műszaki laktanyából kaptak. A karszalagot és a géppisztolyt a szolgálat végén le kellett adni. A szolgálati beosztást viszont az őrsparancsnok készítette, és ő is irányította őket. Utána felhívták a kiskunhalasi vasúti rendőrség parancsnokát, Karbin hadnagyot, hogy megkérdezzék, hogy a vasúti rendőrség beolvad-e a rendőrségbe, vagy önálló szervezet marad továbbra is. Beszélni azonban nem tudtak vele, mert ő éppen a forradalmi bizottság ülésén volt. Jánosi rendőr hadnagy az egyik városi munkástanácsi ülésen felszólította az üzemeket, hogy küldjenek erősítésként megbízható embereket a rendőrségbe, ide Kotiselli Jánost delegálták.

– Thür János, aki Józan Lászlóval együtt az SZTK képviselőjében a nemzeti bizottság alakuló ülésén is részt vett, belépett a nemzetőrségbe. No-

²²⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1314/1957. Maruzsi Péter pere.

²²⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1314/1957. Maruzsi Péter pere.

vember 4-ig napi nyolcórás járőrszolgálatot látott el. Lőrinc rendőr törzsőrmesterrel és Egyed Ferencsel, a Vasipari Ktsz dolgozójával teljesített szolgálatot. A nemzetőri eskü tartalmazta, hogy a forradalom vívmányait megvédik, a parancsnokaiknak engedelmeskednek.

– A nemzeti bizottság utasítására a DÁV-nál is megszervezték az üzemőrséget. Fegyvert is kaptak a műszaki laktanyából, Bakos századostól, feladatuk a transzformátorház őrzése volt. László Tibor volt a parancsnok, majd néhány nap múlva Kovács Ferencet bízták meg ezzel a feladattal.²²⁸

– Végleges munkástanácsot választottak a Terményértékesítő Vállalatnál. A testület elnöke ismét Ézsi István lett, bekerült Matus Ferenc és Kató Lajos, akik párttagok voltak, és Kovalik Mihály is. Simonyi Károlyt nem választották be, mert a vezetőhelyettes nem volt választható.²²⁹ A végleges munkástanács hamarosan leváltotta Kiss Ferenc telepvezetőt, és raktárosi munkakörbe helyezte, ugyanis nem volt megfelelő képzettsége a vezetői állás betöltéséhez. Simonyi Károlyt megbízott telepvezetőnek nevezték ki.

– A Bajai MÉK (Mezőker) kirendeltség vezetője, Csertei Lajos összehívta a dolgozókat, hogy munkástanácsot válasszanak. A munkások a vezető jelöltjeit karfelemeléssel megválasztották. Így tagja lett a testületnek Göndör Ambrus, Imre István és Vidákovics Istvánné. Ők maguk közül aztán Göndör Ambrust választották elnöknek. Ezután átiratot fogalmaztak a nemzeti bizottsághoz, melyben követelték, hogy a nemzeti bizottságot tisztítsák meg a korábbi funkcionáriusoktól, illetve a páncéloslaktanyából távolítsák el az ott meghúzódott kommunistákat. Követelték a sortüzekért felelős katonai vezetők felelősségre vonását, és a rendfenntartó szervezetekben lévő nem megbízható emberek lefegyverzését.²³⁰

– Munkástanácsot választottak a Bajai Erdőgazdaság központjában is. Határoztak a káderanyagok megsemmisítéséről. Erre az igazgató utasítást adott Gilián Lajos személyügyi előadónak. Az erdőgazdaságnak tizenkét üzemrésze volt, és valamennyi választott egy háromtagú munkástanácsot. Ez a testület alakított egy tizenkét tagú munkástanácsot, amely az egész vállalatot képviselte. Ennek öttagú elnöksége volt, melynek tagja lett Horváth László könyvelő is. Sz. Tóth Imre vallomása szerint ő, Trunk Kelemen főmérnök, Tuzsony Tihamér és Vári Pál szakszervezeti

²²⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1418/1958. Tátrai Lajos pere.

²²⁹ BKMB B 1385/1958. Simonyi Károly pere.

²³⁰ BKMB B 1129/1958. Göndör Ambrus és társa pere.

elnök lett a tagja ennek az elnökségnek. Elnök Sz. Tóth Imre volt. Vezán Ferenc pártszervező szerint is csak a végleges munkástanácsnak lett a tagja Horváth László. Sz. Tóth Imre és Trunk Kelemen egy hét múlva lemondott. A végleges munkástanácsot november végén, december elején választották meg. A végleges munkástanácsnak valószínűleg Vései Tibor, Tóth I. Imre erdőmérnök, Pintér István anyagforgalmi csoportvezető, és Horváth László volt a tagja.²³¹

– A bajai pénzügyőr szakasznál is alakult forradalmi bizottság, ennek ifj. Sárossi Sándor pénzügyőr őrmester lett a vezetője.²³²

– Élelmiszer-szállítmányt vittek a bajaiak a Tüzoltó utcai felkelőknek. A szállítmányt Horváth László, Vlasics István, Kende György és egy szakasz testnevelési főiskolás nemzetőr kísérte.²³³ Ők Soltnál visszafordultak, mert a szembejövők azt mondták, hogy akit a szovjetek fegyverrel fognak el, azonnal kivégzik. Az esti órákban valószínűleg velük érkezett haza Nagy István és Maróczky Géza.²³⁴ Mikor Nagy Istvánék visszatértek Bajára, beszámoltak a nemzeti bizottságnak az útkürről. Ezen az ülésen megjelent Nagy Béla is, aki a Dunántúli Forradalmi Bizottság tagjának mondta magát, és kérdőre vonta a megjelenteket, hogy az ávosokat, párttagokat és a politikai tiszteket letartóztatták-e már, illetve követelte, hogy a postát szállják meg.

– A légvédelmi alakulat és a műszaki zászlóalj először közös forradalmi katonai tanácsot alakított, mivel egy laktanyában voltak. A személyi állomány az udvaron gyülekezett, és tizenkét pontos követelést fogadott el, mely tartalmazta az élelmezés megjavítását, új egyenruha bevezetését, a politikai foglalkozások eltörlését, a szovjetek kivonását, az ünnepi szabadságok engedélyezését, magasabb illetmény megállapítását, stb.²³⁵ A légvédelmi alakulathoz azonban hamarosan újválasztották a katonai tanácsot, amely függetlenítette magát a műszaki zászlóaljtól. Tizenegy tagja volt, a parancsnok is bekerült, elnöke Horváth Tibor főhadnagy lett. Délután a bajaszentistváni lőszerraktár őrségének élelmet vittek, visszafelé a nemzetőrség rálőtt a kocsira, a sofőr, Kékesi János honvéd megsebesült. A katonai bizottság parancsára a posta őrzését kellett ellátniuk Nagy István hadnagy vezetésével.²³⁶

²³¹ BKMÖL XXV. 30. B 848/1957. Horváth László pere.

²³² BKMÖL XXV. 30. B 1518/1957. ifj. Sárossi Sándor pere.

²³³ GERGELY Ferenc, 1997. 52.

²³⁴ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

²³⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 2/26. ö.e. 344-348. fólió.

²³⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 2/24. ö.e. 298-307. fólió.

– Éjjel Ferenczi Ferenc alezredes utasítására őrizetbe vették az ávósokat és a katonai elhárítókat. Az akcióban részt vett a nemzetőrség, a katonaság részéről Mátrai Sándor hadnagy, a rendőrség részéről pedig Töröcsik József hadnagy. A letartóztatottakat a páncéloslaktanyában helyezték el.²³⁷

November 1.

– Az iskolák tanulóifjúsága a tantestületek tagjaival együtt felvonult a Déry-kertben levő hősök emlékművéhez.²³⁸ A nemzeti bizottság, a honvédség és a rendőrség képviselői is részt vettek a hősök szobrának megkoszorúzásán. Ferenczi Ferenc utasítására az alakulatoknak tisztí küldöttséggel kellett képviseltetniük magukat. Az új forradalmi emlékművet is megkoszorúzták, amit a Sztálin-szobor helyén emeltek.²³⁹ Az új emlékműnél régi magyar ruhába öltözött katonák és a III. Béla Gimnázium diákjai adtak díszőrséget és díszsortüzet. Két nagy koszorút helyeztek el, az egyik fekete, a másik nemzeti szalaggal volt átkötve. Kincses János, a Pedagógus Forradalmi Tanács vezetője beszédet tartott, melyben visszatekintett a magyar történelemre, a Rákóczi-szabadságharcra, az 1848-as forradalomra, és hangoztatta, hogy a magyar nép most is az igazért harcol, a mostani forradalomnak nem szabad elbuknia. Felszólította a bajai ifjúságot és a pedagógusokat, hogy legyenek állhatatosak, és vigyék győzelemre a forradalmat. Szavait Ady-idézetekkel tette kifejezőbbé. A nemzeti bizottság képviselőjében dr. Antóny János, ifj. Éber Sándor és Fejes tanító kísérte a koszorúzókat a szoborhoz. A város nevében dr. Vágvölgyi Ferenc és Bácskai Kornél koszorúzott.²⁴⁰ A koszorúzók között volt a Vízügyi Igazgatóság küldöttsége, Bednárikné és Csányi Anna is.²⁴¹

– Az ünnepség után a III. Béla Gimnáziumban az igazgatóval szemben bizalmi szavazást tartottak. A választás eredményeként Szabó Balázs igazgatót tizenhat szavazattal nyolc ellenében leszavazták, helyére Tóth Pál Zoltánt választották meg. Szabó Balázs törvénytelennek nevezte a leváltását, mert szerinte megbízatását csak az vonhatja vissza, aki kiadta. Utána Kincses János és Lehoczky Sándor részt vett a Bajaszentistváni Általános Iskolában rendezett szavazáson is. Itt a régi igazgatót újra

²³⁷ TH V-150-364. 143-144.

²³⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1814/1957. Kincses János és Tóth Pál Zoltán pere.

²³⁹ HL 1956-os gyűjtemény. 6/66. ö.e. 353-363. fólió.

²⁴⁰ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 213-214.

²⁴¹ GERGELY Ferenc, 1997. 77.

megválasztották, Lukács Tamás igazgatóhelyettes és Lehoczky Sándor viszont egyenlő szavazatot kapott, így sorshúzással döntötték el a kérdést, és a szerencse Lukács Tamásnak kedvezett.²⁴²

– Hódy György is részt vett a koszorúzáson, majd Hanák Endrével Győrbe utazott.²⁴³ Este hét óra körül értek oda. A győri megyei tanácsházán háromszáz küldött jött össze, Hódiék leadták a megbízólevelüket. Az ülésen a győri és a veszprémi küldöttek között éles vita zajlott a győri nemzeti bizottság elnökéről, ezért eljöttek, és hajnal háromkor értek vissza Bajára. Volt velük egy harmadik bajai is, aki már korábban is volt Győrben, ő talán Szabó István volt.²⁴⁴

– Bánki Lajos és Bogács Géza a nemzeti bizottságnál beszámolt a nemzetőrség eddigi munkájáról. A nemzeti bizottság Varga Pált bízta meg a nemzetőrség polgári részének a vezetésével. Megbízatása a fegyelmi és a szervezési jogkörre terjedt ki.²⁴⁵ Dr. Antóny János ismertette a munkástanácsok által a nemzetőrségbe delegáltak névsorát, akit nem ismertek, azt kihúzták, mert személyükben vállalták a nemzetőrökért a felelősséget. Délután 4 óra körül Bogács Géza elment Bakos Istvánhoz, ahol megkapta a fegyvereket. A kiadott fegyverek ellenében a nemzetőröktől a katonakönyvet bevonták, és honvédesküti kellett tenniük.²⁴⁶

– Héry Tibor és két nemzetőr, köztük Pataki Kálmán,²⁴⁷ meg egy rendőr elment Kerek Istvánhoz, a járási párttitkárhoz. Héry Tibor fegyver után érdeklődött, és Kerek Istvánt az ÁVH-val való kapcsolatáról faggatta, de ő nem ismert el semmit. Kerek Istvánt házi őrizetbe helyezték.²⁴⁸ Utána elmentek a műszaki laktanyába, ahol Bakos százados eligazítást tartott nekik abban az épületben, ahol a Bajai Fémipari Vállalat is volt. Nagy Béla kétszáz fegyvert kapott Bakos István századostól, amit a községekben szétosztottak.²⁴⁹ Érsekcsanádön és még három községben fegyverezték fel a nemzetőröskéket. Miután visszamentek Bajára, letartóztatták Schilli Ádám és Hács János rendőr törzsőrmestert.²⁵⁰

– Újraavasztották a 43. harckocsiezred forradalmi katonai tanácsát. Bakonyi Iván honvéd adott hangot a sorállomány elégedetlenségének, mert

²⁴² BKMÖL XXV. 30. B 1814/1957. Kincses János és Tóth Pál Zoltán pere.

²⁴³ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

²⁴⁴ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

²⁴⁵ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 211/a.

²⁴⁶ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

²⁴⁷ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 210.

²⁴⁸ HL XI/26. a. B 57/1958. Héry Tibor pere.

²⁴⁹ HL 1956-os gyűjtemény. 2/26. ö.e. 344-348. fólió.

²⁵⁰ HL XI/26. a. B 57/1958. Héry Tibor pere.

a katonai tanácsban a közkatonák nem voltak képviselve, és a politikai tisztek, a Szovjetunióban végzett tisztek valamint Ferenczi Ferenc nem a forradalom érdekeit szolgálta. A felszólalás után az állomány újraválasztotta a forradalmi katonai tanácsot, amelynek Rutay István százados, az ezred törzsfőnöke lett az elnöke. Tagjai: Maczalik Imre százados, Bakonyi Iván honvéd, Nemes Zoltán főhadnagy, Illés Gyula főhadnagy, Major István hadnagy és Keresztes János törzsrörmester.²⁵¹ A személyi állomány és a nemzeti bizottság követelésére a parancsnokot, Ferenczi Ferencet, politikai helyettesét, Kovács István századost és a politikai munkásokat eltávolították, és házi őrizetbe helyezték. Ferenczi Ferencet le is fegyverezték, aki ezután a lakásán tartózkodott.²⁵² Ferenczit hamarosan berendelték Kiskunfélegyházára, a hadosztály parancsnokságára, hogy a sor-tűzben betöltött szerepét vizsgálják.²⁵³ Az ezred parancsnoka és a helyőrségparancsnok Rutay István százados lett.

– A műszaki zászlóaljnál elhatározták, hogy külön forradalmi katonai tanácsot választanak, ezért tiszti gyűlés volt, melyen Oláh Imre százados és L. Tóth Lajos főhadnagy Bakos István századost támadta a nemzetőrségnél vállalt szerepe miatt. Sándor Mihály főhadnagy hangoztatta, hogy a politikai tisztek a kormány utasítása alapján nem lehetnek a katonai tanács tagjai. A katonai tanács elnöke Paskó László százados lett. Tagjai: Oláh Imre százados, L. Tóth Lajos főhadnagy, Maros József törzsrörmester, Szilágy Elemér hadnagy, Kiss Kálmán tizedes, Francia László őrzető. A városi forradalmi bizottságtól küldöttség érkezett, és egy történész egyetemista ismertette az eddigi eseményeket. Utána Szabó János főhadnagy követelte a politikai munkások eltávolítását. A katonai tanács és a személyi állomány egyhangúlag meghagyta őket a beosztásukban.²⁵⁴ Bakos István százados a légvédelmi tüzéreknel követelte, hogy a százötven nemzetőr felszereléséhez ők is adjanak ki fegyvert, de nem adtak. Hodobás és Botlik honvéd követelte, hogy a másodéves katonákat szereljék le.²⁵⁵

– Végleges munkástanácsot választottak a Bajai Erdőgazdaságnál. Genál András is felszólalt, és hangoztatta, hogy a Rákosi-rendszer kiszolgálói

²⁵¹ BKMÖL XXXII. 12. Rutay István visszaemlékezése. 42. Rutay István szerint ezek az események október 31-én történtek.

²⁵² BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere.

²⁵³ HL 1956-os gyűjtemény. 2/15. ö.e. 155-159. főlíó.

²⁵⁴ HL 1956-os gyűjtemény. 2/26. ö.e. 344-348. főlíó.

²⁵⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 2/24. ö.e. 298-307. főlíó.

nem kerülhetnek be a munkástanácsba. A testületbe talán bekerült Perlaki és Török nevű dolgozó is.²⁵⁶

– Maráczai Mihály és Pauk László több társával együtt felkereste, és megverte Petres Istvánt, aki Bajaszentistvánon korábban téeszszervező volt, és a téeszésítéskor sok gazdát feljelentett.²⁵⁷

– Este az emberek városszerte gyetyákat tettek az ablakokba, így emlékeztek a forradalomért elesettekre.

November 2.

– Kibővített ülést tartott a nemzeti bizottság, amelyen részt vettek a munkástanácsok képviselői is. A bajai városi tanács személyi ügyeiről tárgyaltak. A bizottság elé dr. Bakonyi Péter terjesztette be a javaslatot az elbocsátandó személyekről. A határozatot a 14 fő elbocsátásáról a nemzeti bizottság átiratban küldte meg a városi tanács vb-nek. Az átiratot dr. Antóny János szerkesztette és írta alá, és személyesen vitte át dr. Vágvölgyi Ferencnek. Az elbocsátottak között szerepelt Kecskés Sándor vb-elnökhelyettes, Gellei Albert igazgatási osztályvezető és Makk Ferenc lakásügyi előadó. Az ülésen Nagy István beszámolt a Budapesten történekről. Csak rövid ideig tartózkodott Baján, mert Horváth László tanár, aki a budapesti élelmiszer-szállításokat intézte, megkérte, hogy egy szállítmánnyal menjen fel a fővárosba, amit Nagy István el is vállalt. Az ülésen megjelent Nagy Béla, aki a veszprémi nemzeti bizottság küldötte is volt. Támogatta azt a javaslatot, amely egy párttag kizárását célozta a nemzeti bizottságból, és amellyel a jelenlévők zöme egyetértett, és a javaslatból így határozat született.²⁵⁸

– Az ülés legfontosabb napirendi pontja a nemzetőrség megfelelő megszervezése és szerepének kiszélesítése volt. Bánki Lajos lemondott a nemzetőrség parancsnoki tisztéről, és csak tanácsadói szerepet vállalt a továbbiakban. Több javaslat megtárgyalása után Enyedi Oszkár volt rendőrtiszt lett a rendőrkapitányság vezetője. A karhatalom, vagyis a nemzetőrség civil részlege vezetőjének Varga Pált nevezték ki. Ő két munkatársat választhatott maga mellé, akik segítették a munkájában.²⁵⁹ A

²⁵⁶ BKMÖL XXV. 30. B 911/1957. Genál András pere.

²⁵⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1054/1957. Maráczai Mihály és társai pere.

²⁵⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere és BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere és BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

²⁵⁹ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 215-220. A Bajai Forradalmi Nemzeti Bizottság 1956. november 2-i jegyzőkönyve.

nemzetőrség katonai részlegének a vezetője Bakos István százados volt, aki fölött elvileg Varga Pál gyakorolta az ellenőrzést. Varga Pál feladata a nemzetőrség felügyelete, a büntetett előéletűek kiszűrése volt. A rendet és a fegyelmet kellett megszilárdítania. A felülvizsgált hetven nemzetőr-ből nagyjából húszat találtak nem megfelelőnek, őket leváltották.²⁶⁰ Varga Pál mellett Böröcz Jenő MÁV-főmérnök is részt vett a nemzetőrség irányításában. A fegyvereket Bakos István százados biztosította Molnár József százados segítségével. A Kölcsey utcai műszaki laktanya „M”-készletéből a nemzetőrök között személyi igazolvány felmutatása ellenében összesen körülbelül 300 fegyvert osztottak ki. A városban több fegyveres csoport is tevékenykedett, így Nagy Béla vezetésével Pápai Tamás kórházi gyógyszerész, Pataki Kálmán orvostanhallgató, Szélinger Tibor gyógyszerészhallgató, Mihályfi János főiskolai hallgató, akik a párt és az ÁVH székházát őrizték. A méntelepi nemzetőrök parancsnoka Veress Károly volt, ide tartozott id. Tüske István, Felméray István, Ónodi Károly, Varga Antal, Kovács János. Ők őrizték a letartóztatott ávosokat és a kommunista funkcionáriusokat, miután átszállították őket a volt Ganz-gyár területére, a műszaki laktanyába. Maróczki Géza a Gépjavító Vállalat nemzetőrségében tevékenykedett Mayer István, Németh József, Evetovics Iván, Békés Károly, Molnár Jenő társaságában, ők elsősorban járőrtevékenységet folytattak.²⁶¹

– Bogács Géza bejelentette, hogy megalakult a rendőrség forradalmi bizottsága, melynek elnöke ő lett. Több küldött, köztük Hunya Árpád is kifogásolta, hogy Bogács Géza egy személyben a rendőrség kapitánya és a forradalmi bizottság elnöke is. Dr. Antóny János megbízólevelet adott Hunya Árpádnak, hogy menjen el a rendőrségre, és irányításával válaszanak másik elnököt a rendőrség forradalmi bizottságában. Hunya végre is hajtotta a megbízást.²⁶² Bogács Gézát az ülésen többen is támadták, hogy a rendőrség nem helyesen hajtja végre a nemzeti bizottság határozatait. Ezért a rendőrség vezetőjének először Bánki Lajost, majd mikor ő a tisztséget elutasította, Enyedi Oszkárt javasolták, aki elvállalta, majd dr. Antóny János által aláírt megbízólevelet kapott. A Hunya Árpád által újválasztatott forradalmi bizottságnak Bogács is tagja maradhatott, mert már nem ő volt a rendőrkapitány. Enyedi Oszkár beszélt a beosztot-

²⁶⁰ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

²⁶¹ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 210-211.

²⁶² BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

tak előtt, megígérte a lakáshelyzetük javítását. Bogács Gézának felajánlotta a bűnügyi alosztály vezetését, de Bogács nem fogadta el.²⁶³

– Hanák Endre és Hódy György a nemzeti bizottság előtt beszámolt a győri útról. Elmondták, hogy az ottani nemzeti bizottság működéséről érdemleges tapasztalatokat nem szereztek, csak pozícióharcnak voltak tanúi, és anélkül, hogy bárkivel felvették volna a kapcsolatot, visszatértek Győrből.²⁶⁴

– A nemzeti bizottság és a munkástanácsok ezen az ülésen úgy határoztak, hogy november 4-ére összehívják a város munkástanácsainak a képviselőit, és megválasztják a városi központi munkástanácsot. A szovjet csapatok támadása miatt erre nem került sor.²⁶⁵

– Szabó Béla a rendőrség épületéből kihozott három zsáknyi iratot, amelyek a helyi ÁVH-sok névsorát és jelentéseit tartalmazták. A Nemzeti Szálló sörözőjébe betérve néhányat ismertetett az ott tartózkodó polgárokkal. Az iratok nyilvánosságra kerülését dr. Bakonyi Péter, dr. Surányi István, dr. Bácskai Kornél és dr. Antóny János akadályozták meg, a Nemzeti Bank pánceĺszekrényébe juttatva azokat.²⁶⁶

– Átszállították az ávósokat a pánceĺoslaktanyából a nemzetőrség laktanyájába.²⁶⁷ Azt az utasítást adták, hogy senkinek sem eshet bántódása.

– Rutay István őrizete mellett Ferenczi Ferencet Kiskunfélegyházára, a hadosztály forradalmi katonai tanácsához kísérték. Rutay tájékoztatta a hadosztály-parancsnokságot a bajai helyzetről és eseményekről, és hogy a harcokcsiezred katonai tanácsa leváltotta Ferenczi Ferencet. A magasabb egység parancsnoka ezt jóváhagyta.²⁶⁸

– Egyre több hír érkezett a harcokcsiezredhez a szovjet csapatok mozgásáról. Rutay István százados ezért megszervezte a szovjetek elleni felderítést, amit Tóth hadnagyra, a felderítők parancsnokára bízott. A nemzeti bizottság egyetértésével a harcokcsiezred védelmi tervet dolgozott ki, amelyben a Szeged és Kalocsa felől érkező szovjet támadással számoltak. A terv kidolgozásában Maléth Márton főhadnagy, Száraz Ervin

²⁶³ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere és BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

²⁶⁴ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

²⁶⁵ TH V-150-364. 143.

²⁶⁶ GERGELY Ferenc, 1997. 79.

²⁶⁷ BKMB B 1553/1957. dr. Bakonyi Péter pere.

²⁶⁸ HL 1956-os gyűjtemény 2/15. ö.e. 155-159. fólió és BKMÖL XXXII. 12. Rutay István visszaemlékezésében november 1-jére teszi ezeket az eseményeket. 45.

hadnagy, Illés Gyula hadnagy, Maczalik Imre százados, Nemes Zoltán főhadnagy és Nagy Sándor százados vett részt.²⁶⁹

– A Terményértékesítési és Raktározási Vállalatnál leváltották Kiss Ferenc telepvezetőt, és a helyére megválasztották Simonyi Károlyt.²⁷⁰

November 3.

– Nagy Béla a járási tanács épületében a titkárság helyiségeit lefoglalta, 10 órára berendelte oda a községi nemzeti bizottságok elnökeit, azzal a szándékkal, hogy a helyi vezetéváltásokról és a nemzetőrségek megszervezéséről tárgyaljanak.²⁷¹

– A járás községeinek küldötteiből megalakult a 25 tagú járási forradalmi bizottság. Elnökéül dr. Horváth Zoltánt választották. Elnökhelyettesei Szabó József és Vermes Gábor, titkára Vincze Ferenc lett.²⁷² Ezek összejövetelére november 3-án került sor a járási tanács nagytermében. A testületet végleges forradalmi bizottságnak nevezték, és egy 13 tagú intézőbizottságot választottak. Ezek tagjai között volt néhány tanácsai dolgozón kívül Vermes Gábor, Szabó Gyula református esperes, Huszár Gábor volt járási főjegyző, valamint Horváth Zoltán, akit később az intézőbizottság elnökévé választott meg.²⁷³ A járási forradalmi bizottság tagjai: dr. Simon Jenő, Kling László, dr. Ferenc Nándor, dr. Herc József, Vermes Gábor, dr. Mihály Gyula, Szabó Gyula, Borsos Arnold, dr. Szabó József, Nyilas Ferenc, dr. Göldner Vilmos, Vincze Ferenc, Huszár Gábor, dr. Horváth Gábor, Balasits István, Ács József, Kadocs Ferenc, Kubatov János, Zrínyi József, Tölgyes Antal, Kuruc András, Seres István, dr. Székely Imre, Horák Endre, Margit János, Kulik Mátvás, Sirok György, Takács Zoltán, Kasza József és Keményföldi András.²⁷⁴

– Dr. Vágvölgyi Ferenc összehívatta a városi tanács azon dolgozóit, akiknek az elbocsátásáról a nemzeti bizottság előző nap határozott, és kihirdette előttük a nemzeti bizottság határozatát.²⁷⁵

– A vasúti munkástanács megkísérelte átszervezni a vasúti őrséget, Böröcz Jenő tartalékos főhadnagyot akarták az őrség élére állítani, és en-

²⁶⁹ BKMÖL XXXII. 12. Rutay István visszaemlékezése. 47-48.

²⁷⁰ BKMB B 1385/1958. Simonyi Károly pere.

²⁷¹ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

²⁷² BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

²⁷³ BKMÖL XXIII. 2. c. 1023/1957.

²⁷⁴ TH V-150-364. 147-153.

²⁷⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

nek érdekében Galamb Lajossal jártak is a nemzetőrségnél, azonban az átszervezés a bekövetkezett események miatt elmaradt.²⁷⁶

– A légvédelmi alakulat átköltözött egy másik laktanyába. A másodéves katonák küldöttsége követelte a leszerelést. A parancsnok elutasította a kérést.²⁷⁷

– Ismét élelmiszer-szállítmányt vittek a bajaik a fővárosba. Horváth László vezetésével Maros János, Jágity Ferenc és Bene Ferenc kísérte a szállítmányt, Jávor Sándor gépkocsivezető vezette a teherautót. Maros Jánost másnap letartóztatták a szovjetek, majd Debrecenbe szállították, ahonnan november 14-én Ungvárra deportálták.²⁷⁸

November 4.

– Hajnalban harckészültséget rendeltek el a műszaki zászlóaljnál. Kocsis százados, a kalocsai műszaki dandár tisztje telefonon elmondta, hogy őket a szovjetek lefegyverezték, szétzüllesztették. Felszólította az egységet, hogy a fegyverzetét és a felszerelését mentse meg a szovjetektől, mert azok elszállítják. Erre a személyi állomány a már gépjárműre felrakott felszereléssel a Baja és Kiskunhalas körzetében lévő falvakba, tanyákra húzódott ki.²⁷⁹

– Reggel dr. Vágvölgyi Ferenc és dr. Antóny János is a városházára sietett. Antóny János összehívta a nemzeti bizottságot, valamint a város katonai vezetőit. A tanácsházán tartózkodott Rutay István százados, Petyus Lajos főhadnagy,²⁸⁰ Mátrai Sándor hadnagy, Koltai százados és Bogács Géza rendőrkapitány és más, Kalocsáról érkezett tisztek is. Vita támadt a szovjetekekkel kapcsolatos védekezés tekintetében. Ez utóbbiak a város szovjet csapatokkal szembeni védelmét akarták megszervezni, ezzel azonban sem Antóny János, sem a bajai katonai vezetők, sem a szintén jelen levő dr. Vágvölgyi Ferenc és Bácskai Kornél nem értett egyet. A nemzeti bizottság úgy döntött, hogy a város nem veszi fel a fegyveres harcot a szovjet csapatok ellen. Délelőtt 10 óra körül sok ember gyűlt össze a tanácsháza előtt, Bácskai Kornél dr. Antóny János megbízásából a hangoshíradón keresztül közölte a lakossággal a fegyveres ellenállással szembeni határozatot. A tanácsházán több személy kíséretében megjelent

²⁷⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1314/1957. Maruzsi Péter pere.

²⁷⁷ HL 1956-os gyűjtemény. 2/24. ö.e. 298-307. fólió.

²⁷⁸ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 167.

²⁷⁹ HL 1956-os gyűjtemény. 2/26. ö.e. 344-348. fólió.

²⁸⁰ BKMÖL XXXII. 12. Rutay István visszaemlékezése. 50.

Nápora István államvédelmi tiszt, akik közötték dr. Antóny Jánossal, hogy a Nagy Béla-féle csoport az Államvédelmi Hatóság őrizetbe vett tagjait a Dunántúlra akarja szállítani. Dr. Antóny János erre parancsba adta, hogy térjenek vissza az Esze Tamás laktanyába és az ávósokat bocsássák szabadon. Ez meg is történt, az autóbuszokon levő ávósokat egy mellékutcában elengedték. A nemzeti bizottság szovjetek elleni harcot tiltó döntésével a Nagy Béla vezette csoport szembehelyezkedett, hangosíradón keresztül fegyverbe hívták a város 21-60 éves korú férfilakosságát.²⁸¹

– Kora reggel a légvédelmi tüzérek parancsnokát, Képlér Gyula főhadnagyot a városi katonai bizottság a tanácsházára rendelte. Menetkészültséget rendeltek el, hogy az alakulatot a Dunántúlra csoportosítsák át. A riadót végre is hajtották, a légvédelmi gránátokat felrakták a kocsikra. A nemzeti bizottság aztán visszavonta a riadót, a honvédek azonban nem adták le a fegyverüket. A parancsnok és a törzsfőnök elment a nemzeti bizottsághoz utasítást kérni. Az alakulathoz visszatértek a politikai munkások. Civilék jöttek, és hívták a katonákat a Dunántúlra a szovjetek ellen harcolni. Amikor a parancsnok visszatért, a másodéveseket leszerelte, ezután lassan szétszéledtek a honvédek, másnap reggelre mindkét laktanya kiürült.²⁸²

– A katonai albizottság először a szovjetek elleni harc mellett döntött. Telefonon az állomásfőnökségre hívták Maruzsi Pétert és társait. Varga Pál azt az utasítást adta nekik, hogy a MÖHOSZ épületében vegyék át a számukra kiutalt fegyvert, és szervezzék meg a vasút területén az ellenállást. Maruzsi Péter, Majoros János, Gyenis Ferenc, Nemes János, Erdész Ferenc és Kiss Géza elment először a tanácsházára, majd a régi posta épületébe a nemzetőrség parancsnokságára. Megkeresték Varga Pált, és közölték, hogy a fegyverekért jöttek. Szabályos kimutatást készítettek arról, hogy milyen szerveknek milyen fegyvert utaltak ki. Átvételi elismervényt adtak a fegyverekről, és nyílt parancsot is kaptak a vételezésre. A páncélosezred parancsnokságától 30 géppisztolyt, 60 puskát, két géppuskát és 300 kézigránátot kaptak. A Vaskúti úti laktanyából egy teherautóval hozták el a fegyvereket, több munkástanács küldöttsége is itt volt ekkor.²⁸³ A vasúti raktárban helyezték el a fegyvereket az állomáson. Az egyik géppuskát Simon János a fűtőháznál felállította, a másikat Újvári Mihály és Peterdi Péter helyezte tüzelőállásba. Miután a nemzeti bizott-

²⁸¹ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

²⁸² HL 1956-os gyűjtemény. 2/24. ó.e. 298-307. fólió.

²⁸³ BKMÖL XXV. 30. B 1314/1957. Maruzsi Péter pere.

ság lefújta a fegyverkezést, délután a Dunántúlra induló fegyveresek elvitték a raktárból a fegyvereket.²⁸⁴ A vonatok egyébként november 4-e és 6-a között nem jártak.

– Elkezdődött a felkelők felfegyverzése. A laktanyákból mintegy 3000 lőfegyvert széthordtak, így például a MÖHOSZ-hoz érkezett egy teherautónyi fegyvert, amelyek szétosztását még azelőtt megkezdték, mielőtt a nemzetőrség parancsnoka, Varga Pál közölte volna az ott összegyűltekkal a nemzeti bizottság döntését.²⁸⁵ Bakos István százados és dr. Hollós Sándor ügyvéd a régi posta épületének udvarán – ahol nemzetőrök gyülekeztek – a fegyverek szétosztásában segítettek. Többek között Thür János is csatlakozott hozzájuk. Maruzsi Péter is részt vett a vasútnál a nemzetőrség szervezésében. Most a Vaskúti úti laktanyából fegyvereket vitt a vasúthoz, és ezek egy részét szétosztották a munkásoknak.²⁸⁶ Thür János a tanácsházán azt az utasítást kapta, hogy aki harcolni akar, az menjen a Dunántúlra. Kétszázán indultak el, négy harcocsival, két páncéltörő ágyúval, két aknavetővel és kézfegyverekkel.²⁸⁷ A sereg alig hagyta el a várost, a Duna túloldalán az egyik tank lecsúszott az útról és felborult.²⁸⁸ A felkelők Bátaszéknél két csoportra oszlottak, az egyik Mohács, a másik Szekszárd felé vette az irányt. A Nagy Béla vezette csoport a Dunántúlra tartott, hogy ott csatlakozzon az oroszok ellen harcoló fegyveres csapatokhoz. Szabó Béla Tolnára ment. A felkelők közül többen még útközben fegyvereiket elhagyva visszafordultak, mint például Thür János és Szirmai József tanár is.

– Kerek István járási párttitkár felhívta Antóny Jánost, és magához rendelte. Délelőtt fél kilenckor Antóny János és Bácskai Kornél elment Kerek István lakására. Kerek István már tudta, hogy Kalocsa felől jönnek a szovjetek.²⁸⁹ Kerek István közölte velük, hogy a déli órákig megérkezik a városhoz a szovjet hadsereg, és figyelmeztette őket az ellenállás veszélyeire. Megfenyegette őket, ha valakinek bántódása esik a letartóztatottak közül, őket fogják kivégezni először. Felszólította őket, hogy a fegyverek kiosztásának vessenek véget, a fegyvereseket pedig irányítsák a Dunántúlra.²⁹⁰ Kerek István közölte, hogy harc esetén a szovjetek nehéz-

²⁸⁴ BKMÖL XXV. 30. B 1314/1957. Maruzsi Péter pere.

²⁸⁵ BKMB B 1596/1957. Varga Pál pere.

²⁸⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1314/1957. Maruzsi Péter pere.

²⁸⁷ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere és BKMÖL XXV. 30. B 1128/1957. Thür János pere.

²⁸⁸ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 223.

²⁸⁹ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

²⁹⁰ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

fegyverekkel lövik majd a várost. Ezen a napon különben csak egy felde-
rítő egység jött Bajára, a várost másnap reggel szállták meg a szovjetek.

– Szentistványi László, a honvédelmi bizottmány tagja felhívta a DÁV-
nál Tátrai Lajost, és értesítette, hogy hamarosan megérkeznek a fegyve-
rek az üzembe. Ezek azonban nem érkeztek meg, ezért elmentek a
MÖHOSZ épületébe, ahol a honvédelmi bizottmány is tartózkodott.
Géppisztolyokat, géppuskát, golyószórót és sok kézigránátot kaptak,
amit a DÁV kultúrtermébe vittek, és az épületben felállítottak. Varga Pál
azt akarta, hogy a harc megkezdésének jeleként szólaltassák meg a sziré-
nákat, de erről Tátrai Lajos és Gálos János lebeszélte.²⁹¹

– A szovjetek elleni harcra felszólító felhívás hatására igen sok diák,
köztük a III. Béla Gimnázium 10-12 tanulója is gyülekezett a Béke téren.
Tóth Pál Zoltán, Gergely Ferenc és Bálint László tanár igyekezett lebe-
szélni és visszatartani őket, a fiatalok azonban nem hallgattak rájuk. Egy
autóval a páncéloslaktanyába indultak, hogy felfegyverezzék magukat. A
három tanár velük tartott, hogy a meggondolatlan cselekedetektől vissza-
tartsa őket. Miután felfegyverkeztek, visszamentek a Béke térre, ahol
már sikerült lebeszélni őket arról, hogy a Dunántúlra menjenek. Ezután a
fegyvereket a gimnázium tanári szobájában rakták le, és a tanárok a diá-
kokat hazaküldték. Mikor délután visszatértek, a három tanár már le tud-
ta beszélni őket mindenféle fegyveres akcióról, és utána a fegyvereket a
gimnázium vízitelepére vitték, ahonnan Gergely Ferenc apósának csó-
nakjával a Pandúr-szigetre szállították, majd a nádasban hagyták.²⁹²

– Bakity Péter és társai is felfegyverkeztek a szovjetek ellen, Bakity Pé-
ter pedig a Dunántúlra ment, hogy ottani ellenállókkaal vegye fel a kap-
csolatot. Még aznap visszatért Bajára, és letettek a szovjetek elleni harc-
ról.²⁹³

– Rutay István a nemzeti bizottság tanácskozása után visszatért a
páncéloslaktanyába. A legénységi étkezdébe összehívta az állományt, és
közölte a nemzeti bizottság határozatát. A bejelentés nagy elkeseredést
váltott ki a sorállományból, a fegyelem felbomlott, és az egység nagyob-
bik része elhagyta a laktanyát.²⁹⁴

²⁹¹ BKMÖL XXV. 30. B 1418/1958. Tátrai Lajos pere.

²⁹² BKMÖL XXV. 30. B 1814/1957. Kincses János és Tóth Pál Zoltán pere.

²⁹³ HL Budapesti Katonai Bíróság és jogelődei iratai 1945-1967. (a továbbiakban XI/22. a.) B 036/1958. Bakity Péter pere.

²⁹⁴ BKMÖL XXXII. 12. Rutay István visszaemlékezése. 52.

– Ferenczi Ferenc is bement délután háromkor a páncélosezred laktanyájába, és kihirdette a döntést, hogy nem állnak ellen a szovjeteknek. A legénység a parancsnokságot árulónak nevezte. A civilekkel együtt feltörték a raktárakat, és felfegyverkeztek. Teherautókat és harckocsikat is vittek. Estére csak néhány tiszt maradt a laktanyában.²⁹⁵

– Repülőgépről röpcédulát szórtak a város felett, amelyben a Kádár-kormány megalakulását jelentették be, és programját ismertették.²⁹⁶

November 5.

– A szovjetek hajnali 4 óra körül először megszállták a páncéloslaktanyát, majd a vasútállomást, a postát, a rendőrséget és a tanácsházat foglalták el. Ferenczi Ferenc alezredes visszavette a páncélosezred parancsnoki tisztségét, és visszatértek a leváltott politikai tisztek is.²⁹⁷

– Délelőtt a szovjetek tárgyalásokat kezdtek a város vezetőivel. Dr. Antóny János a tanácsházán Klán és Csehlov alezredes és Ferenczi alezredes jelenlétében bejelentette, hogy a nemzeti bizottság megszűnt és lemondott az elnöki tisztről, amit a szovjet parancsnok nem fogadott el. Klán alezredes egy parancsot szövegezett meg, amely a lakosságot a fegyverek beszolgáltatására, az atrocitásoktól való tartózkodásra szólította fel, és a szovjet csapatok elleni esetleges támadás következményeire utaló felhívást tartalmazott.²⁹⁸

– A tanácsházán ekkor már ott volt Kerek István, Osztermann Béla és Ferenczi Ferenc alezredes, Vincze Ferenc és Zeleszko Benjámín rendőr hadnagy több szovjet katonatiszt társaságában.²⁹⁹ Kerek István egyébként ekkor azt javasolta, hogy a régi tanács vb vegye vissza a hatalmat, de Vágvölgyi Ferenc maradjon a vezetője: „Visszajött volna a tanácsi szervezet, őt magát pedig megfelelően tudtuk volna irányítani.” Kerek István javasolta a szovjeteknek, hogy tiltsanak be mindenféle bizottmányt, helyezték vissza a régi tanácsi vezetőket. Vágvölgyi Ferenc és Antóny János ez ellen tiltakozott, és Kerek István szerint „félrevezették a szovjet elvtársakat.” Ezért továbbra is a nemzeti bizottság működött néhány kommunistával kiegészítve. Kerek István jelentette ezt a felsőbb vezetésnek, ezért hamarosan a szovjet katonai parancsnokságot máshová

²⁹⁵ HL 1956-os gyűjtemény. 2/15. ö.e. 155-159. f.ólió.

²⁹⁶ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 224.

²⁹⁷ BKMÖL XXXII. 12. Rutay István visszaemlékezése. 54.

²⁹⁸ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

²⁹⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

helyezték, leváltották. „Ugyanis nem likvidálták mindjárt az első napokban az ellenforradalmi társaságot.”³⁰⁰ November 4-e után a szovjetek minden sztrájkbizottsági és nemzeti bizottsági ülésen részt vettek.

– Dr. Vágvölgyi Ferenc a vb-elnöki tisztségéről lemondott, de a szovjet parancsnok és a pártbizottság titkára az első napokban ragaszkodott a személyéhez.³⁰¹

– A gyalogoslaktanyát hajnalban foglalták el a szovjetek. Szakács százados, Fábián főhadnagy és Siroki hadnagy fogadta őket, és átadta nekik a laktanyát. Megkezdték a fegyverek összeszedését, és a tisztek, tiszthelyettesek behívását.³⁰²

– Szabó Sándor őrnagy és a felszámolás alatt álló 29. önálló műszaki zászlóalj beosztott tisztjei már ezen a napon csatlakoztak a kommandánsi hivatalhoz, és a rendőrökkel, szovjetekkel együtt hozzáálltak a rend helyreállításához.³⁰³ Karhatalmista lett Jerkovics Sándor százados, Bajai István százados, Bodoczki Dezső százados, Kovács János százados és Dobos Pál főhadnagy is.

November 7.

– A város szovjet katonai parancsnoka parancs formájában közzétette felhívását a rend megőrzéséről. Elrendelte a fegyverek beszolgáltatását, az este tíz órától reggel ötig tartó kijárási tilalmat, valamint azt is, hogy gyűlések és felvonulások csak az ő engedélyével tarthatók.³⁰⁴

– A város magyar helyőrségparancsnoka, Ferenczi Ferenc is kiadott egy parancsot, amelyben felszólította a katonákat, hogy egyenruhában jelenjenek meg szolgálati helyükön, és kezdjék meg a szolgálatteljesítést. A széthagyott fegyverek beszolgáltatását is megparancsolta.³⁰⁵

– Dr. Vágvölgyi Ferenc lemondott a polgármesteri tisztségéről.³⁰⁶

– A városi pártbizottság felmentette funkcionáriusai közül Katz József-nét, Gilián Lajosnét és Kerek Istvánnét, valamint közölte, hogy Wehring Péter, Katz József „és a hozzájuk hasonló kompromittált személyek” ed-

³⁰⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

³⁰¹ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

³⁰² HL 1956-os gyűjtemény. 2/8. ö.e. 79-95. fólió.

³⁰³ GERGELY Ferenc, 1997. 88.

³⁰⁴ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Baja város és járás katonai parancsnokának parancsa. 1956. november 11.

³⁰⁵ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 230.

³⁰⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1160/1957. dr. Vágvölgyi Ferenc pere.

digi tevékenységét elítéli, és a vb további munkáját ezek a személyek nem fogják befolyásolni.³⁰⁷

– A Posztógyárban megalakították a 30 tagú végleges munkástanácsot. Tagja volt többek között Nagy István, Hantos Károly, Szabó László, Rabata József, ifj. Csáki József.³⁰⁸ A választás után tartott gyűlésen a gyár dolgozói a sztrájk mellett döntöttek. A gyűlésen elhangzottak alapján egy négyponos határozatot állítottak össze, amelyben követelték a szovjet csapatok kivonulását és a semlegességet, valamint a Nagy Imre-kormány által elfogadott pontok maradéktalan teljesítését, továbbá ki nyilvánították, hogy nem ismerik el a Kádár-kormányt.³⁰⁹ A sztrájkolók segítése érdekében Hantos Károly gyűjtést szervezett.

November 8.

– Klán alezredes ismét kérte Antóny Jánost. Kérte, hogy segítsen a munkástanács-vezetőket rávenni, hogy hagyjanak fel a sztrájkolással. Ezután összehívta a munkástanácsok vezetőit, képviselőit a tanácsházára. A szovjeteknek az volt a céljuk, hogy a munkásokat rábírják a munka felvételére. Ezen a gyűlésen Guba Ernőné jegyzőkönyvezett.³¹⁰

– A gyűlésen jelen volt Antóny János, a nemzeti bizottság elnöke, Jerkovics Sándor, a nemzeti bizottság elnökhelyettese, dr. Vágvölgyi Ferenc, a város forradalom alatti polgármestere és a vállalatok, üzemek, intézmények munkástanácsainak küldöttei, valamint Ferenczi Ferenc és Bogács Géza. Jelen volt Osztermann Béla és Kecskés Sándor is. A szovjetek részéről Klán alezredes és a politikai tisztje jelent meg. Dr. Antóny János volt a gyűlés levezető elnöke, az elnöki asztalnál, a szovjet tisztiek mellett ült. Antóny János bejelentette a gyűlés célját, majd felkérte a megjelenteket, hogy énekeljék el a Himnuszt. Utána ismertette a nemzeti bizottság eddigi tevékenységét, és a város eseményeit. Kijelentette, ha a küldöttek bizalmát elvesztette volna a nemzeti bizottság, úgy jogukban áll azt megvonni: „Hogy mi lesz, azt nem tudom, de egyet tudok, ha a magyar nemzetet akarják elpusztítani, az nem fog sikerülni.” A szovjet politikai tiszt ezután elmondta, hogy a rend helyreállítása volt a céljuk, ezért avatkoztak be. Klán alezredes is beszélt, megpróbálta meggyőzni a munkástanácsok vezetőit a sztrájk hiábavalóságáról és esztelenségéről. A

³⁰⁷ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény sz.n. irat. Az MSZMP Baja Városi Tanács V.B. felhívása Baja város dolgozóihoz. 1956. november 7.

³⁰⁸ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

³⁰⁹ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

³¹⁰ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

szovjetek a szovjet sírok feldúlásának ügyét is sérelmezték. Antóny János tájékoztatta a szovjet parancsnokot, hogy a városban rend volt, ezért nem volt szükség a bevonulásra. Kijelentette, hogy a Déry-kertben lévő szovjet sírok feldúlását elítéli. De mivel nem vállaltak közösséget a cselekedettel, ezért bocsánatot sem kért. Hangoztatta, hogy nem az 1944 előtti rendszert akarták visszaállítani, hanem a magyar sajátosságoknak megfelelő szocializmust megvalósítani. Bácskai Kornél a tizenkét év hazugságait említette, és a Rákosi-Gerő klikk bűneit hangoztatta. Kijelentette, hogy olyan vezetőkre van szükség, akik nem hazudnak, és nem részesei az elmúlt időszak törvénytelen ségeinek. Hunya Árpád közölte a szovjet parancsnokkal, hogy Magyarországon az elmúlt tizenkét évben elnyomás és önkény volt. Azt kívánják a dolgozók, hogy ebben az országban emberhez méltó megélhetést biztosítsanak számukra. Hangsúlyozta, hogy nem fasiszta ellenforradalom zajlik az országban.³¹¹ Kijelentette, hogy a magyar nép függetlenséget és semlegességet akar. A szovjet parancsnok erre megemlégette, hogy a Szovjetunió is támogatja Magyarország függetlenségét. Hunya Árpád közölte, hogy a munkásságnak tankok és fegyverek nélkül is hatalmas fegyver van a kezében, a sztrájk. Dr. Antóny János azt is mondta, hogy a munkások nem bíznak a Kádár-kormányban, amit burkoltan illegitimnek nevezett. Vuity Milutin kijelentette, hogy ő szerb származású, de magyarnak érzi magát. Elmondta, hogy partizán volt, és Baján részt vett a vörös őrség megalakításában. Annak idején Tolbuhin marsallal is tárgyalt személyesen. Később mégis üldözték a szerbeket, nyolc éven keresztül Tito bandájának és láncos kutyájának nevezték őket. A Szovjetunió szakított a múlt politikájával, és ők is csupán ezt akarják, de ezt bízzák a szovjetek a becsületes magyar dolgozókra. Olyan vezetőkre van szükség, akiket a dolgozó nép választ. A szovjet parancsnok helyeselte a beszédet, mindenben igazat adott neki. Antóny János ezután felkérte a munkástanácsok képviselőit, hogy tegyék meg javaslatukat a munka felvételével kapcsolatban. A munkástanácsok kijelentették, hogy csak a nemzeti bizottsággal hajlandók tárgyalni. A vita két kérdés körül folyt, az egyik az események jellegének értékelése, a másik a munka megindítása volt.

– Nagy István a megye és a város legnagyobb üzeme, a Gyapjúsövetgyár nevében kijelentette, hogy nem veszik fel a munkát. Ezután ismertette a Gyapjúsövetgyár Munkástanácsának négyponos követelését: a szovjetek szüntessék be a harcot és vonuljanak ki az országból, a Nagy Imre-kormányt helyezték vissza és valósítsák meg a programját, vala-

³¹¹ BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

mint mondják ki a semlegességet és a Varsói Szerződés felmondását. Ezután megkérdezte, hogy értette a szovjet parancsnok azt a kijelentést, hogy amennyiben nem veszik fel a munkát, más eszközök után néznek. A szovjet parancsnok megismételte, hogy a rend fenntartása érdekében vannak itt. Utána Bácskai Kornél az ellátási nehézségekről és az energiahiányról beszélt. Tóth István, a városi pártbizottság titkára is követelte a munka felvételét, ugyanakkor engedményként közölte, hogy a kompromittálódott funkcionáriusok nem kerülhetnek vissza, illetve eltávolítják őket. Megígérte a szabad választásokat is, elítélte azonban azokat, akik mindenáron a sztrájk mellett vannak. További egy-két felszólalás után ismét Nagy István kapott szót. Közölte, hogy a munkások örömmel veszik tudomásul, hogy kizárják a pártból azokat, akiket a dolgozók nem tartanak kívánatosnak. Ugyanakkor közölte, hogy nem fogadják el a párt vezető szerepét, mert az nem a munkások érdekeit képviseli. Hangoztatta, hogy a sztrájkot Baja minden munkása támogatja.³¹² Ehhez az álláspont-hoz csatlakozott aztán minden munkástanács-küldött, így a gyűlés a sztrájk folytatása mellett döntött. Antóny János felajánlotta a maga és a nemzeti bizottság lemondását, de ezt sem a szovjet parancsnok, sem a munkástanácsok küldöttei nem fogadták el, és elhatározták, hogy követeléseik ismertetésére küldöttséget menesztzenek a kormányhoz.³¹³ Nagy István a zárszavában ismét kijelentette, hogy nem veszik fel a munkát.³¹⁴

– Héry Tibort már ezen a napon letartóztatták, egy hónapig volt őrizetben.³¹⁵

– A bajai járási tanács ebben az időben cserekereskedelmet folytatott a Zombori Járási Népbizottsággal, amely során élesztőt, benzint, petróleumot és gázolajat kaptak Jugoszláviából. A Zombori Járási Népbizottság három vezetője 1956. november 7-én Garán tárgyalt a járási tanács vb titkárával. Ezután egy bajai küldöttség november 9-10-én Zomborban járt, megállapodtak, hogy dongó- és sirálymotorokért cserébe nyersanyagot kapnak. Hozzájárult a cserekereskedelemhez Dallos Ferenc és a kormány is.³¹⁶

³¹² BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

³¹³ GERGELY Ferenc, 1997. 94.

³¹⁴ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

³¹⁵ HL XI/26. a. B 57/1958. Héry Tibor pere.

³¹⁶ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. 361/1956. A Bajai Járási Tanács V.B. jelentése a járás és a tanács részére Jugoszláviából átvett árukról.

November 9.

– Bobek Károly – aki november 2-án kiszabadult a sátoraljaújhelyi börtönből, ahol büntetését töltötte – több társával együtt a kiscsávolyi iskolában tartott megbeszélés során elhatározta, hogy fegyveresen fognak az oroszok ellen harcolni, elfoglalják a rendőrséget, majd az állomást és a postát. Az iskolában tartott megbeszélésen ott volt Bobek Károlyon kívül Paritty Gyula, Bobek Ernő, József és Sándor, Eichardt Ottó, Szalai Mihály, Bartha Kálmán és Szekfü Ferenc és még néhány ismeretlen személy. A jelenlevők nagy része húzódkodott a támadásban való részvételtől. Este Bobek Károly Szalai Mihállyal és Eichardt Ottóval csellemel bejutott a rendőrségre. A tiszti szobában Bobek Károly az ott tartózkodókra több sorozatot adott le. A lövöldözés következtében Zeleszkó Benjámin főhadnagy meghalt, Bogács Géza, Istókovits Sándor és András István megsebesült. A zajra kijött az ügyeleti szobából Lőrincz István rendőr, akit szintén megsebesítettek.³¹⁷

November 10.

– Ezekben a napokban indult meg a járási karhatalmi alakulatok szervezése. A Bajai járásé kezdetben 142 főből állt, 117 sorállományú tisztből, 20 sorállományú tiszthelyettesből és 5 honvédből. Parancsnokuk Kelemen Tibor százados volt. November 16-án Kalocsáról Rivó István őrnagy parancsnoksága alatt a 35. lövészezred állományából 84 tiszt és 3 honvéd érkezett. Feladatuk volt a járőrözés, a közutak ellenőrzése, fegyverek felkutatása, a disszidálás megakadályozása és a sztrájkok felszámolásában való közreműködés. A szovjet parancsnoksággal és a rendőrséggel együttműködve folyamatosan számolták fel a forradalom erőit.³¹⁸

– A műszaki zászlóaljnál elkezdték a katonák behívását, összeszedését. Az alakulat új parancsnoka Berta Ferenc őrnagy lett. A tiszti nyilatkozatot a tisztek fele, tizennégy tiszt nem írta alá.³¹⁹

– A városi sztrájkbizottság ülésén a sztrájk folytatásáról határoztak. Az ülésen részt vevő Tátrai Lajos a DÁV épületébe visszatérve tájékoztatta erről az ottaniakat. 100 fő úgy döntött, hogy folytatja a sztrájkot.³²⁰ A Mezőkernél Göndör Ambrus ismertette a sztrájkbizottság határozatát a

³¹⁷ BKMÖL XXV. 30. 1417/1958. Bobek Károly pere.

³¹⁸ GERGELY Ferenc, 1997. 89.

³¹⁹ HL 1956-os gyűjtemény. 2/26. ö.c. 344-348. fólió.

³²⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1418/1958. Tátrai Lajos pere.

dolgozókkal, majd szavazásra bocsátották a kérdést, és ennek eredményeképpen abbahagyták a munkát.³²¹

November első fele

– Dr. Vágvölgyi Ferencet Tóth István városi párttitkár elküldte a cisztercita rend volt rendházába, ahol egy szovjet tiszt várta, és megfenyegette, hogy le fogják tartóztatni. Vágvölgyi Ferenc az eset után egy hétig bujkált, majd ismét bekapcsolódott a közéletbe.³²²

November 11.

– A város katonai parancsnoka parancsot tett közzé a fegyverek és lőszer-ek beszolgáltatásáról, és kijárási tilalmat rendelt el este kilenctől reggel ötig.³²³

– A városi tanács vb és a munkástanácsok küldöttei felhívást intéztek a város lakosságához, hogy november 12-én hétfőn vegyék fel a munkát az üzemekben és az iskolákban is.³²⁴

November 12.

– A Postógyár munkástanácsának ülésén megjelent a városi MSZMP Ideiglenes Intézőbizottsága részéről Karajkó János. A munkástanács egy 7 pontos határozatot hozott, amelyben állást foglalt a sztrájk folytatása mellett. Kinyilvánította, hogy a rászorult dolgozókat társadalmi úton szerzett élelmiszer-juttatásokkal segíti. A határozat szerint a munkástanács kereste a normális munkarend visszaállításához vezető reális megoldásokat, valamint úgy gondolták, hogy a többi munkástanácsnak egy küldöttség összeállítását javasolják, amely a munkásság képviselőjében felveszi a kormányval az összeköttetést. Követelte, hogy a kormány határozottabban foglaljon állást a szovjet csapatok kivonulását illetően és hogy részletesen nyilatkozzon a szabad választásokkal kapcsolatban, valamint ismerje el a munkásság sztrájkhoz való jogát. A munkástanács elítélt minden rablást, fosztogatást, önbíráskodást, és tiltakozott a harcoló felkelők lefasisztázása ellen. A dolgozók annak ismeretében döntöttek a

³²¹ BKMB B 1129/1958. Göndör Ambrus és társa pere.

³²² BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 239.

³²³ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Baja város katonai parancsnokának parancsa. 1956. november 11.

³²⁴ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. A városi vb, az üzemvezetők és a munkástanács küldötteinek felhívása. 1956. november 11.

sztrájk folytatása mellett, hogy a munkástanács közölte: a sztrájk további idejére a munkabér bizonytalan. A sztrájkolók támogatására élelmiszer-gyűjtést szerveztek. A munkástanács Petrich Gizella igazgatónőnek felmondott, Kiss Gyula munkügyi osztályvezetőt és Farkas László tervosztályvezetőt leváltotta.³²⁵

– Török László, a megyei tanács által kiküldött biztos, Osztermann Bé-lával, dr. Antóny Jánossal és néhány üzemmel tárgyalt a munka felvé-teléről.³²⁶

– A MÁV pályafenntartási főnökségén Cserny főmérnök a 12. szakaszon beindította a munkát. Amikor Hunya Árpád erről tudomást szerzett, fele-lősségre vonta.³²⁷

– Végleges munkástanácsot választottak az Épületesztalos-ipari Vállalat-nál. A munkástanács öttagú vezetőségének tagja volt Farkas László, Bényi József, Deák János, Polyák Béla és Borkity Péter. Elnökké Farkas Lászlót választották.³²⁸ Összegyűlt a vállalat 116 dolgozója, és 104 sza-vazattal 12 ellenében leváltotta a vállalat igazgatóját, Horváth Mihályt. Helyére Deák Jánost választották meg igazgatónak. Deák János helyét Eckert Imre foglalta el a munkástanács vezetőségében. Bényi József mű-szaki vezetőt és Polyák Béla főkönyvelőt viszont megerősítették a poszt-jukon. Megalakult a vállalat MSZMP-alapszervezete, melynek titkára Germán József lett, aki később az igazgatói székbe került.³²⁹

November 13.

– A Posztógyár munkástanácsának november 12-én hozott határozata ér-telmében tíztagú küldöttség indult Budapestre a határozatban foglalt kö-vetelésekkel. Tagjai között volt a város üzemeinek küldöttei mellett a Posztógyár munkástanácsa részéről Nagy István, Patocskai József, Han-tos Károly, a sztrájkbizottság részéről Hunya Árpád, az MSZMP Inté-zőbizottsága részéről Karajkó János. A küldöttség Budapestre érkezve a Parlamentbe ment, ahol Kádár János helyett – bár ragaszkodtak az ő sze-mélyéhez –, Marosán Györggyel beszélhettek, akinek előadták a kö-veteléseket. Marosán mindenféle tárgyalás vagy engedmény feltételeként a munka felvételét szabta meg. Közölte, hogy a többpártrendszerrel most

³²⁵ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

³²⁶ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

³²⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

³²⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1437/1957. Farkas László pere.

³²⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1437/1957. Farkas László pere.

folynak a tárgyalások, de munkáspárt csak egy lesz, mégpedig az MSZMP. A szovjetek távozásának időpontját a kormány fogja eldönteni. Marosán megígérte, hogy a forradalomban résztvevőket, akiknek nem tapad vér a kezéhez, nem vonják felelősségre. Követelte a sztrájk beszüntetését. A tárgyalás után Nagy István a Parlament alagsorában nyilatkozott a rádióknak: „Itt Nagy István, Baja város munkástanácsainak küldötte beszél. Szerencsésen megérkeztünk, a kormánynál Marosán György elvtárral beszélünk. Beszélgetésünkről otthon munkatársainak beszámolunk. Holnap érkezünk.” A küldöttség délután négy óra körül jött el a Parlamentből, és november 14-én értek vissza Bajára.³³⁰ A Marosánnal való tárgyalás után a bajai munkásvezetők kénytelen-kelletlen arra az elhatározásra jutottak, hogy a munkát fel kell venni, „de ez a későbbiekben nehezen ment.”³³¹ A munkások nem akarták a követeléseik teljesítése nélkül a sztrájkot befejezni. A budapesti út alkalmával a bajai küldöttség valószínűleg felvette a kapcsolatot a Nagy-budapesti Központi Munkástanáccsal, esetleg részt is vettek az alakuló ülésén. A visszaút során Kecskeméten felvették a kapcsolatot az Alföldi Kecskeméti Konzervgyár munkástanácsával is.

November 14.

– A vállalatok igazgatói és néhány munkástanács egy gyűlésen úgy határoztak, hogy nyilatkozatot adnak ki a Kádár-kormány támogatásáról és a munka felvételéről. A DÁV-ot Kemény igazgató képviselte, majd felszólította Tátrai Lajost, a munkástanács elnökét, hogy írja alá a dokumentumot, ám ő megtagadta ezt.³³²

November 15.

– A nemzeti bizottság ülésén, amelyen a szovjet városparancsnok is részt vett, Nagy István beszámolt a küldöttség budapesti útjáról.³³³ Nagy István elmondta a sztrájk beszüntetésének feltételeit: a sztrájk idejére fizesse ki a kormány a munkabéreket, a munkástanácsok ellenőrizhessék a párt, a tanács és a rendőrség vezetését, visszahívhassák az alkalmatlankat. Nagy István hangsúlyozta, hogy sem az 1945 előtti, sem az azutáni állapotokat nem akarják. Lemondott Maruzsi Péter, a vasutas munkásta-

³³⁰ GERGELY Ferenc, 1997. 95.

³³¹ BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

³³² BKMÖL XXV. 30. B 1418/1958. Tátrai Lajos pere.

³³³ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

nács egyik vezetője. Itt is, de a sztrájbizottságban is elpanaszolta, hogy a vasutasokat inzultusok érik, mert nem sztrájkolnak. A nemzeti bizottság állást foglalt a munka beindítása mellett. Ezután gyűlést hívtak össze a munka felvétele érdekében, de nem sikerült rábíni a munkásokat a sztrájk abbahagyására. Ezért november 18-ára újabb gyűlést hirdettek a munkástanácsok képviselőinek.

– Az iskolákban is szünetelt a tanítás. A sztrájkoló pedagógusok és a munkások megsegítésére Tölgyesi János Kincses János segítségével gyűjtést kezdeményezett.³³⁴ A gyűjtésben Puskás Lili tanárnő is részt vett.³³⁵ A hivatali dolgozók, valamint az olyan alkalmazottak, akik dolgoztak, fizetésükből adakoztak a sztrájkolóknak. Kincses János mint a Pedagógus Forradalmi Tanács elnöke a tanárok között szervezett gyűjtést. Ennek során tizenhétezer forint gyűlt össze, amit Kincses János az Épületasztalos-ipari Vállalat sztrájkolóinak juttatott el.³³⁶ A sztrájkok idején ételmezt is gyűjtöttek falun a munkástanácsok megbízottai, hogy a munkások megélhetését segítsék. Ebben Nagy István is részt vett. A Nemzeti Banktól kölcsönt vettek fel, amelyen ételmiszert vásároltak, majd később törlesztették a kölcsönt. Az egyiket például úgy, hogy a pécsbányatelepi népboltnak posztót szállítottak, cserébe ételmiszert kaptak, amit a munkásoknak eladtak, a befolyó összegből pedig törlesztettek a banknak.³³⁷

November 16.

– A vasútnál munkásgyűlésen döntöttek a vezetők leváltásáról. A munkástanács az addigi vezetőkről kérte a dolgozók véleményét. 241 dolgozóból 189-en szavaztak, és ekkor úgy határoztak, hogy a távollévő dolgozókat november 18-án fogják leszavaztatni. Keresztes Gyula, Jávor Imre, Major Sándor és Gilián Pál közül csak ez utóbbi kapott bizalmat. Keresztes Gyula továbbra sem fogadta el legitimnek a munkások döntését. A szavazás eredményét Maruzsi Péter november 18-án közölte a MÁV Szegedi Igazgatóságával.³³⁸

³³⁴ GERGELY Ferenc, 1997. 96.

³³⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1710/1957. Puskás Lili pere.

³³⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1814/1957. Kincses János és Tóth Pál Zoltán pere.

³³⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere.

³³⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1314/1957. Maruzsi Péter pere.

November 17.

– Dr. Antóny János a városi tanács hangosbemondóján a munka felvételére szólította fel a lakosságot.³³⁹

November 18.

– A KIOSZ helyiségében ülést tartottak a nemzeti bizottság és a munkástanácsok küldöttei. A dr. Antóny János elnökletével megtartott gyűlésen részt vett a megyei tanács elnöke, Dallos Ferenc is, aki előadást tartott a politikai helyzetről. A gyűlésen Nagy István beszámolt a küldöttség Budapesten Marosán Györggyel történt megbeszéléséről, és a fővárosban tapasztaltak alapján a munka beindítására tett felhívást. Ez többek részéről ellenkezést váltott ki. Szabó László posztógyári küldött támadta dr. Antóny Jánost és Nagy Istvánt, mert a munkástanácsok megkérdezése nélkül, illetve az ő szándékuk ellenére olvasta be előző nap Antóny János a munka felvételére felszólító felhívást. A gyűlés résztvevői olyan határozatot hoztak, hogy amennyiben a budapesti üzemekben a munka beindul, úgy Baján is abba hagyják a sztrájkot. A budapesti helyzet megállapítása végett egy küldöttséget állítottak össze, amelynek feladata az volt, hogy nézze meg a budapesti üzemek helyzetét. Vincze Ferencet a városi tanács élére választották.³⁴⁰ Vincze Ferenc vallomásában így emlékezett vissza: „Miután a városi tanács vb elnökségét átvettem, a tanács az első időszakban csak papíron működött. Abban az időben az ügyeket a munkástanács városi bizottsága intézte. Ez a bizottság irányította a városban az életet.”³⁴¹

– A vasútnál lebonyolított november 16-i szavazás eredményét Maruzsi Péter november 18-án még közölte a Szegedi Igazgatósággal. A vezetőváltásról való szavazás tervezett folytatása azonban elmaradt, és Maruzsi Péter azt javasolta, hogy az addigi szavazatokat összeszámlálatlanul semmisítsék meg, és maradjon fent az addigi állapot. Később Hunya Árpád kezdeményezésére is történt egy szavazás. Ennek célja a kommunista vezetők leváltása volt. Erről a szavazásról Hunya jelentést készített a MÁV Szegedi Igazgatóságának, ami alapján telefonon küldött utasításra a két kommunista vezetőt leváltották.³⁴²

³³⁹ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

³⁴⁰ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere és BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

³⁴¹ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

³⁴² BKMÖL XXV. 30. B 1352/1957. Hunya Árpád pere és BKMB B 1314/1957. Maruzsi Péter pere

November 19.

– A szovjet parancsnokság összehívta a munkástanácsok vezetőit és parancsba adta a munka megkezdését. Hangsúlyozta, hogy ez a Budapesten székelő főparancsnokságnak az egész ország területére szóló rendelete.³⁴³

Ez megtiltott mindennemű felvonulást és csoportosulást az ország területén, elrendelte a fegyverek beszolgáltatását és november 21-ével kezdődően a munka megindítását az üzemekben. A munkástanácsok tagjait megfenyegette, hogy a rendelet megszegése esetén letartóztatják őket.

– A Posztógyárban a munkástanács nyilvános ülésén 670 dolgozó közül 546-an a sztrájk további folytatása, 86-an pedig a munka felvétele mellett szavaztak. Követeléseik között szerepelt a kormány összetételének sürgős megváltoztatása, a forradalmárok deportálásának leállítása és a munkabérek sztrájk idejére való kifizetése.³⁴⁴

November 20.

– A városi tanács vb ülésén dr. Antóny János, a nemzeti bizottság elnöke beszámolt a vb-nek a bizottság november 18-án tartott üléséről és az ott hozott határozatokról. A vb elfogadta és a megyéhez felterjesztésre javasolta a nemzeti bizottság javaslatát Osztermann Béla vb-elnöki megbízatásának visszavonására. A vb elnöki teendőivel Vincze Ferencet bízta meg, ezzel jóváhagyva a munkástanács november 18-án hozott döntését. Dr. Antóny János ismertette a vb egyes tagjainak visszahívására és a vb kibővítésére tett nemzeti bizottsági javaslatokat is, amelyeket a vb elfogadott. A vb létszámát tizenháromról felemelték huszonegyre. A régi tagok közül visszahívták Bódy Tibor vb-titkárt, Ádám Sándor rendőrt, Kricskovics Antalt, Makk Ferencnét, Obádovics Józsefet, Szeles Józsefnét, Pálinkás Györgyöt, aki a Micsurin Tsz elnöke volt, Gilián Mihályt, Nagy Károlyt, Wozdeczki Annát és Bükki Józsefnét. A leváltandó kommunisták névsorát Nagy István olvasta fel. Tinusz Kálmánt a vb titkárává választották. Kooptálták a vb-be Nagy Istvánt, dr. Szabó Lászlót, Agatity Józsefet, Bácskai Kornélt, dr. Antóny Jánost, Pataki Edét, Böröcz Jenőt, Laki Lászlót, Lelkes Pétert, Pestuka Dezsőt, Végvári Lászlót, dr. Paulai Jánost és Gyulavári Józsefet. A vb ezen az ülésén jóváhagyta a Pedagógus Forradalmi Tanács előterjesztését is az újonnan választott iskolaigazgatókkal kapcsolatban, de Glied Endréné leváltását

³⁴³ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. A Munkástanácsok Végrehajtó Bizottságának tájékoztatója a bajai dolgozók és munkástanácsok részére. 1956. november 20.

³⁴⁴ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

nem fogadta el. Jóváhagyta a vb a Posztógyárban történt vezetéváltást. Hozzájárult Makk Ferencné igazgató állásából való felmentéséhez, a Bajai Patyolat Vállalat Munkástanácsának határozata alapján Klein Lajos igazgató állásából való felmentéséhez, az Épületasztalos-ipari Vállalat Munkástanácsának határozata alapján jóváhagyta Horváth Mihály igazgató felmentését, a Bajai Vágóhíd- és Húsfeldolgozó Vállalat Munkástanácsának határozata alapján Wehring Péter igazgató és Várnai Bálint főkönyvelő felmentését, tudomásul vette a Terményértékesítési és Raktározási Vállalat azon bejelentését, hogy Kiss Ferenc igazgatót leváltották, és a Szálloda és Vendéglátó Vállalat azon bejelentését, miszerint Strausz Jenő igazgatót leváltották és egyidejűleg Pogány Bélát bízták meg az igazgatói teendőkkal.³⁴⁵

– A nemzeti bizottság ezt követően feloszlott.³⁴⁶

– A Posztógyár Munkástanácsa egy öttagú elnökséget választott, amelynek elnöke Nagy István, titkára pedig dr. Szabó László lett. Ez a választás tulajdonképpen az addigi gyakorlatot szentesítette. November 20-át követően a Posztógyár Munkástanácsa több, a forradalom előtt politikai magatartása miatt elbocsátott személyt visszavett a gyárba, így Hanák Endrét, Papp Istvánt, Taub Sándort, Sárkány Zsófiát.³⁴⁷

– Munkástanácsülés volt a Bajai Állami Gazdaságban is. Ismét leváltották Zsoldos Lászlót, az igazgatót. Deák István lett a munkástanács elnöke, titkára Komár Jenő. Igazgatónak Kovács Pál Péter főagronómust, a munkástanács addigi elnökét nevezték ki.³⁴⁸

– A kiegészítő parancsnokságon minden tiszt aláírta a tisztí nyilatkozatot.

– A Bajai 43. Sz. AKÖV-nél a párttagok máglyát raktak a pártkönyvükből, elsőként az igazgató dobta rá a könyvét, és kijelentette, hogy kommunista nem dolgozhat a vállalatnál.³⁴⁹

November 21.

– A város üzemeiben felvették a munkát.

³⁴⁵ BKMÖL Baja Város Tanácsa Végrehajtó Bizottsága vb-ülések jegyzőkönyvei 1950-1971. (a továbbiakban XXIII. 502.) 1956. november 20-i ülés jegyzőkönyve.

³⁴⁶ GERGELY Ferenc, 1997. 97.

³⁴⁷ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

³⁴⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1809/1957. Komár Jenő pere.

³⁴⁹ HL 1956-os gyűjtemény. 6/66. ö.e. 353-363. fólió.

November 23.

– Komló beszüntette az áramszolgáltatást, ezért a bajai üzemek álltak. A munkástanácsok elhatározták, hogy ha Komló kitart álláspontja mellett, Jugoszláviától fognak áramot kérni.³⁵⁰

November 27.

– A kommunisták ledöntötték a forradalom alatt a Déry-kertben épített Októberi Szabadság emlékművet.³⁵¹

November vége – december eleje

– A város üzemeinek többségében megalakultak a végleges munkástanácsok.

November 28.

– Dr. Horváth Zoltán összehívta a járási nemzeti bizottságot és kimondta a testület feloszlását.³⁵²

December 1.

– A munka beindulása után a városi tanács szentesítette a tanács vb korábbi döntését, amellyel egyes nemzeti bizottsági tagokat kooptáltak a tanácsba, másokat pedig visszahívtak. A városi tanács ülésén – amelyen 104 tanácsstag és a munkástanácsok küldöttei vettek részt – 25 tanácstagot váltottak le, és helyettük zömmel a nemzeti bizottság tagjait delegálták a tanácsba, majd megválasztották, illetve kibővítették a vb-t. A vb elnökévé Vincze Ferencet, elnökhelyettesévé Kecskés Sándort, a korábbi vb-elnökhelyettest, titkárává Tinusz Kálmánt választották. A vb tagja lett Nagy István és dr. Antóny János is.³⁵³ A tanácsülésen szólásra emelkedett a város szovjet katonai parancsnoka is, aki rosszallását fejezte ki a tanácsstagok leváltásával kapcsolatban.³⁵⁴

³⁵⁰ KAJÁRI Erzsébet szerk. 1996. 167.

³⁵¹ BKMÖL XXXII. 12. dr. Vágvölgyi Ferenc visszaemlékezése. 156/b.

³⁵² BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

³⁵³ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

³⁵⁴ BKMÖL Baja Város Tanácsa Tanácsülési jegyzőkönyvek 1952-1971 (a továbbiakban XXIII. 501.) 1956. december 1-i ülés jegyzőkönyve.

December 3.

– A városi tanács vb elhatározta, hogy felveszi a kapcsolatot a szovjet parancsnoksággal a kijárási tilalom megszüntetése érdekében. Megkezdte az annak idején kitelepített és azóta kártérítésben nem részesült személyek rehabilitálását. Intézkedett a forradalom alatt ledöntött szovjet emlékmű rendbehozataláról.³⁵⁵

December 4.

– A rendőrség épülete előtt a járdán a rendőrjárőr 20 darab stencilezett, cirill betűkkel írt, szovjetellenes röplapot talált.³⁵⁶

December 5.

– A város legforgalmasabb utcáit ismeretlenek teletűzdelték Mindszenty bíboros képeivel. A kormány plakátjait befestették.³⁵⁷

December 6.

– A munkástanácsok küldöttei részére a Bajai Sütőipari Vállalat irodájában gyűlést hívtak össze, amelynek célja a Bajai Központi Munkástanács létrehozása volt. Ezen az ülésen Nagy István ismertette a létrehozandó városi Központi Munkástanács céljait és feladatait. Ezek között jelölték meg a városi vb ellenőrzését is. A Központi Munkástanácsba a nagyobb vállalatok egy-egy, a kisebb vállalatok pedig közösen választott tagokkal képviseltették volna magukat. A Központi Munkástanács ülése azonban elmaradt, mert a városi vb nem engedélyezte, a meghívók kibocsátását megtagadta.³⁵⁸

– A Posztógyárban ülést tartott a munkástanács, amelyen az új igazgatóválasztás került napirendre. A munkástanács a jelölési jogot fenntartotta magának. Nyolc személyt jelölt, majd a tagjai között szavazásra bocsátva a kérdést Hanák Endre és Váradi Sándor kapta a legtöbb szavazatot. Ezt követően határozatot hozott arról, hogy december 8-án titkos szavazás alapján tartják meg az igazgatóválasztást.³⁵⁹

³⁵⁵ BKMÖL XXIII. 502. 1956. december 3-i ülés jegyzőkönyve

³⁵⁶ KAJÁRI Erzsébet szerk. 1996. 342.

³⁵⁷ GERGELY Ferenc, 1997. 90.

³⁵⁸ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

³⁵⁹ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

– A katonaság megkezdte a feloszlott alakulatokba a sorkötelesek besorozását. Elterjedt a hír, hogy azért szedik össze a fiatalokat, hogy a Szovjetunióba vigyék őket. Felsőszentiván és Sükösd fiataljai megtagadták a bevonulást. Később mégis bevonultak.

December 8.

– A Posztógyárban igazgatóvá választották Hanák Endrét. Az igazgatói teendők ellátására a Könnyűipari Minisztérium Gyapjűipari Igazgatóságán szóbeli megbízást kapott.³⁶⁰

December 10.

– A Posztógyárban leálltak a munkával tiltakozásul az ellen, hogy a kormány nem ismeri el a városi Központi Munkástanácsot és a munkásság által választott vezetőket letartóztatja. A sztrájk megkezdésekor a gyár munkástanácsa összeült, a sztrájk kezdeményezését tudomásul vette és kimondta, hogy mint tárgyalásra hivatott szervezet képviseli a munkások érdekeit.³⁶¹

– Ülést tartott a Bajai Állami Gazdaság Munkástanácsa. A 33 tagú munkástanács egyhangúlag úgy határozott, hogy Zsoldos László igazgató nem térhet vissza a gazdaságba. Ekkor Deák István volt a munkástanács elnöke, és tagja volt Kovács Pál Péter, Györkös Miklós, Simon István, Szanádi Henrik, Komár Jenő, Supper Sándor, Zemkó István, ifj. Siska János, Halter Géza, Horváth Mihály, Újvári Sándor, Baráth János, Széczi József és Mester Pál.³⁶²

– Újjáalakították a Bajai Erdőgazdaság Munkástanácsát, amelynek tagja lett Horváth László is.³⁶³

December 11-12.

– A gyárak és vállalatok többsége sztrájkolt, az üzletek sem nyitottak ki.³⁶⁴

³⁶⁰ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

³⁶¹ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

³⁶² BKMÖL XXV. 30. B 1156/1957. Siska János pere.

³⁶³ BKMÖL XXV. 30. B 848/1957. Horváth László pere.

³⁶⁴ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

December 17.

– A városi tanács vb elfogadta a Gázmű Munkástanácsának határozata alapján az igazgatói státusz megszüntetését és Simity Ferenc igazgatói állásból való felmentését. A vb határozott két, a munkástanácsokkal való kapcsolattartást és azokat segítő bizottság felállításáról.³⁶⁵

December 19.

– Hajnalban a karhatalom razziát tartott Baján. Az akcióban részt vett a bajai karhatalom és egy, a magasabb egységtől kiküldött akciócsoport is. Az erősítésre azért volt szükség, mert Budapesten az a hír járta, hogy „Baja város hamu alatt izzó parázs.”³⁶⁶ A razzia során a karhatalmisták, egyes adatok szerint a saját házában vagy annak udvarán megölték Wittner Jakabot.³⁶⁷ A bajai járási karhatalom jelentése szerint: „Az egyik épületnél a kint lévő Német tizedes meglátott a szomszéd ház kapuja fölött egy kinéző embert. „Állj!”-t kiáltott. A tizedes felugrott a kapura, újra kiáltott, és a szaladó ember után lőtt. A lövések az éppen az épületbe behatolni akaró három karhatalmistát veszélyeztették, akik hasra vágták magukat. Bodri főhadnagy, aki az épület végén biztosított, azt hitte eltalálták őket. A léckerítés túlsó oldalán egy futó alakot látott, akire 4-5 rövid géppisztolysorozat adott le. A szaladó civilt el is találta, aki meghalt, mire odaértek.”³⁶⁸ Több embert őrizetbe vettek, köztük Kemény László DÁV-igazgatót, dr. Szabó Lászlót, Pálity Mihályt, Maruzsi Antalt. Dr. Horváth Lászlót is le akarták tartóztatni, de elmenekült és helyette apósát vitték be, így Horváth László feladta magát. Vincze Ferenc felhívta a letartóztatások miatt Juhász László ügyvédet, aki javasolta, hogy Kiss Sándornál az ügyészség vezetőjénél tiltakozzanak. Kérelmet írtak a legfőbb ügyésznek, ezt Kiss Sándor, Kecskés Sándor vb-elnök helyettes, és Nagy István írta alá.³⁶⁹

– Az éjszaka folyamán a városban sokakat letartóztattak, ezért a városi tanács vb rendkívüli ülést tartott. Egyetlen rendfenntartó és fegyveres szerv sem vállalta, hogy tudna a dologról, de a tiszti klubban megtalálták a különleges egységet, amelynek vezetője elmondta, hogy névsor és térkép alapján folytatták le az akciót. A vb – a letartóztatásoktól elhatáro-

³⁶⁵ BKMÖL XXIII. 502. 1956. december 17-i ülés jegyzőkönyve.

³⁶⁶ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. A városi tanács vb 1956. december 19-i rendkívüli ülésének jegyzőkönyve. 38/5/1956. Másolat.

³⁶⁷ GERGELY Ferenc, 1997. 90. és 92.

³⁶⁸ HL 1956-os gyűjtemény. A Bajai járási karhatalom története. 11/6. ő.c. 124-136. f.ólió.

³⁶⁹ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma 1956-os gyűjtemény. B 386/1957. dr. Antóny János pere.

lódva – tiltakozó felterjesztést küldött a megyéhez és Budapestre a kormányhoz.³⁷⁰

December 20.

– A városi tanács vb a decemberi letartóztatások elleni tiltakozást tartalmazó felterjesztését egy bizottsággal felküldte Budapestre a kormányhoz.³⁷¹

– A bajai munkástanácsok és a vállalatigazgatók nevében röplap jelent meg, melyben elítéltek minden provokációs kísérletet, mint például a kormány röplapjainak letépését, lefestését vagy kormányellenes röplapok terjesztését. Legfontosabbnak a rend és a nyugalom megőrzését, a termelőmunka folytatását nevezte. Felhívta a bányászokat és a munkahelyüktől még távol levő munkásokat, hogy a munkát vegyék fel. Kérték, hogy törekvéseiket a tanács és a karhatalom is támogassa.³⁷²

*

Ács József: Szőlősgyörökön született 1910. március 19-én. Anyja neve Polák Anna. Foglalkozása tanító. 1956. november 3-án tagja lett a Bajai Járás Forradalmi Bizottsága Intézőbizottságának. Nem indult ellene eljárás.³⁷³

Agatity József: Baján született 1911-ben. Anyja neve Pehity Anna. Iskolai végzettsége 4 általános. Foglalkozása önálló földműves. Tagja lett a nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.³⁷⁴

Antóny János dr.: 1899. február 6-án született Kecelen, anyja neve Barakovics Hermina. Édesapja tanító volt, öten voltak testvérek. 1924-ben szerezte diplomáját a Budapesti Orvostudományi Egyetemen. 1944 szeptemberében saját kérésére került Bajára városi orvosnak. 1956-ban a Bajai Városi Tanács V.B. egészségügyi osztályának higiénikus orvosa volt, és nagy népszerűségnek örvendett a városban. 1956. október 30-án dr. Vágvölgyi Ferenc felkérésére elvállalta a nemzeti bizottság alakuló ülésének levezetését, amelyen a küldöttek egyhangúlag Baja Város Forradalmi

³⁷⁰ BKMÖL XXIII. 502. 1956. december 19-i ülés jegyzőkönyve

³⁷¹ BKMB B 1237/1957. Nagy István és társai pere.

³⁷² BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Baja város üzemcinek munkástanácsai és vállalati igazgatóinak nyilatkozata.

³⁷³ TH V-150-364. 150.

³⁷⁴ TH V-150-364. 142.

Nemzeti Bizottsága elnökévé választották. A nemzeti bizottság elnökeként a forradalom vívmányainak konszolidálására, a város nyugalmanak és rendjének megőrzésére, az esetleges vérontás elkerülésére törekedett. November 4-e után is tisztségében maradt egy ideig, majd a nemzeti bizottság feloszlata után a városi tanács vb tagja lett. Ezt a tisztséget 1957 márciusáig töltötte be, utána ismét a városi tanács egészségügyi osztályán dolgozott. 1958. január 24-én elbocsátották, és még ezen a napon letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. augusztus 4-én 1 év felfüggesztett börtönre ítélte, és szabadlábra helyezték. Az ügyész súlyosbításért fellebbezett. A Legfelsőbb Bíróság ítélete nincs a peranyagban.

Arató Béla: Nyíregyházán született 1910-ben. Anyja neve Jakab Etelka. Iskolai végzettsége egyetem. Foglalkozása tanár. 1956. október 26-án részt vett a tüntetéseken. Október 31-én megjelent a pedagógusok gyűlésén, ahol fel is szólalt. A forradalom után disszidált.³⁷⁵

Bácskai Kornél: Baján született 1923-ban. Anyja neve Ditrich Ilona. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. Foglalkozása könyvelő. Tagja lett a nemzeti bizottságnak. A megtorlás során kétszer is preventív őrizetbe vették.³⁷⁶

Bajzát Frigyes: 1930. december 5-én született Kál községben. Anyja neve Bajzát Piroska. A gimnázium 2 osztályát végezte el. A füzesabonyi vasútállomáson dolgozott. A forradalom alatt katonai szolgálatot látott el Baján. 1956. november 22-én leszerelték, azonban szolgálati pisztolyát nem adta le, hanem ezenkívül magával vitt még egy belga gyártmányú pisztolyt is, amelyet tisztázatlan körülmények között szerzett. 1957. február 22-én tartóztatták le. A Kecskeméti Katonai Bíróság 1957. március 1-jén 10 év börtönre és 10 év elvesztésre ítélte.

Bakity Péter: Baján született 1932. május 5-én. Anyja neve Dóka Margit. Iskolai végzettsége 4 középiskola. Foglalkozása gépkocsivezető. Munkás származású, édesapja 1953-ban meghalt. Hatan voltak testvérek. 1948-ban másfél hónapot Jugoszláviában töltött ifjúsági rohammunkán. Utána kertészetet tanult, de nem fejezte be. Önként jelentkezett katonának, és 1950-ben a Kilián Repülő Hajózó Iskolára került. Pártszerűtlen magatartásáért leszerelték, és a pártból is kizárták. Utána több helyen dolgozott, 1955-ben gépkocsivezető lett. A forradalom alatt részt vett Baján a tüntetéseken, október 29-én jelentkezett nemzetőrnek, a gyalogoslaktanyában megalakult Petőfi zászlóalj tagja lett. Nemzetőrként részt vett Lovas József elhárító tisz, Brünyi Tivadar DISZ-titkár és más kommunisták letartóztatásában és fogva

³⁷⁵ TH V-150-364. 144.

³⁷⁶ TH V-150-364. 141.

tartásában. November 4-én felfegyverkeztek a szovjetek ellen, Bakity Péter pedig a Dunántúlra ment, hogy ottani ellenállókkal vegye fel a kapcsolatot. Még aznap visszatért Bajára, és letettek a szovjetek elleni harcról. November 13-án Mozsár Lászlóval Garánál Jugoszláviába szökött. December 10-én visszajött Magyarországra, és Budapesten gépkocsivezető lett. 1958. március 8-án letartóztatták. A Budapesti Katonai Bíróság 1958. július 25-én 15 év börtönre, teljes vagyonelkobzásra és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. október 21-én 10 év börtönre változtatta az ítéletet a mellékbüntetések érintetlenül hagyásával.

Bakonyi Péter dr.: 1910. október 23-án született Eszéken (Horvátország), anyja neve Mihók Viktória. Jogtudományi egyetemet végzett, 1942-től ügyvédként dolgozott Baján, 1956-ban az I. sz. ügyvédi munkaközösség tagja volt. Október 26-án tagja lett a vb-elnök leváltása után alakult közigazgatási bizottságnak. Az október 28-i katonai fegyveres hatalomátvétel során szemtanúja volt annak a fegyveres incidensnek, amelynek során a katonák lelőtték egy tüntetőt. Élén állt annak a bizottságnak, amely az ügyvédi munkaközösség irodájában alakult és szorgalmazta, hogy az értelmiség képviselői is kerüljenek be a forradalmi nemzeti bizottságba. A nemzeti bizottság ülésein javasolta az ÁVH és a rendőrség egy részének leszerelését, az ávosok letartóztatását és a nemzetőrség létrehozását. Felszólalt egyes tanácsai dolgozók elbocsátásának ügyében is. 1957. február 14-től közbiztonsági őrizetben volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. március 25-én 3 év 6 hó börtönbüntetésre, 5 évi jogvesztésre, valamint 3500 Ft vagyonelkobzásra ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1958. október 8-án 2 év 8 hó börtönbüntetésre, 3 évi jogvesztésre és 500 Ft vagyonelkobzásra változtatott.

Balásits István: Bácsalmáson született 1921. február 5-én. Anyja neve Vuity Mária. Iskolai végzettsége 7 elemi. 1956. november 3-án tagja lett a Bajai Járás Forradalmi Bizottsága Intézőbizottságának. Nem indult ellene eljárás.³⁷⁷

Benedek Jenő: Baján született 1926-ban. Anyja neve Székely Janka. Iskolai végzettsége felsőipari technikum. Foglalkozása gépésztechnikus. A bajai Fémipari Vállalat igazgatója volt. 1956. október 26-án tagja volt az Osztermann Béla vb-elnök lemondását követelő küldöttségnek. A megtorlás során 3 év 6 hónap börtönre ítélték.³⁷⁸

³⁷⁷ TH V-150-364. 150.

³⁷⁸ TH V-150-364. 138.

Biczók Sándor: Szegeden született 1911-ben. Anyja neve Vinyi Rozália. Iskolai végzettsége tanítóképző. Foglalkozása tanfelügyelő. A forradalom alatt tagja lett a közigazgatási bizottságnak.³⁷⁹

Bobek Károly: 1933. január 28-án született Baján. Anyja neve Kiss Ilona. A nyolc általános elvégzése után apja műhelyében segédkezett. A forradalom előtt többször volt büntetve. 1956 novemberében is büntetését töltötte, amikor kiszabadult a sátoraljaújhelyi börtönből, és két társával együtt fegyveresen megtámadták a rendőrséget, ahol lelőtt egy rendőrt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. február 1-jén halálra ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1957. április 10-én jóváhagyott. Az ítéletet végrehajtották a Kecskeméti Megyei Börtönben.

Bogács Géza: Újpesten született 1930-ban. Anyja neve Krics Franciska. Iskolai végzettsége 3 gimnázium. Foglalkozása rendőr főhadnagy. A Bajai Járási Rendőrkapitányság parancsnoka volt. 1956. október 26-án tagja lett a közigazgatási bizottságnak. A forradalom után pártfegyelmet kapott, majd leváltották. 1957-ben leszerelt.³⁸⁰

Bonczos Miklós: Told községben született 1929-ben. Anyja neve Bonczos Etelka. Iskolai végzettsége egyetem. Foglalkozása tanár. Október 26-án diákjaival részt vett a tüntetésen. Tagja lett a nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.³⁸¹

Borbás Tivadar: Budapesten született 1914-ben. Anyja neve Hadinger Janka. Iskolai végzettsége 4 polgári. Foglalkozása szerelő. 1956. október 26-án tagja lett a gazdasági bizottságnak.³⁸²

Csáki József ifj.: 1922. március 19-én született Szolnokon. Anyja neve Presztel Erzsébet. Iskolai végzettsége kereskedelmi érettségi. Munkaügyi osztályvezető-helyettesként dolgozott a bajai Posztógyárban, ahol tagja volt a november 7-én megválasztott végleges munkástanácsnak. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. március 14-én 8 hó börtönbüntetésre ítélte, amelynek végrehajtását 3 évre felfüggesztette.

Csilics Antal: Baján született 1914-ben. Anyja neve Jeszenovics Éva. Iskolai végzettsége 4 polgári. Foglalkozása motorszerelő. Műszaki vezető volt a

³⁷⁹ TH V-150-364. 139.

³⁸⁰ TH V-150-364. 139.

³⁸¹ TH V-150-364. 141.

³⁸² TH V-150-364. 139.

TEFU Vállalatnál. 1956. október 26-án tagja volt az Osztermann Béla vb-elnök lemondását követelő küldöttségnek.³⁸³

Cziczinger József: Regőcén (Jugoszlávia) született 1902-ben. Anyja neve Bessenyei Magdolna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.³⁸⁴

Dikán József: Baján született. Anyja neve Kreszkity Katalin. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása sütősegéd. Szervezte a sztrájkot a kenyérgyárban. Tagja lett a nemzeti bizottságnak. A megtorlás során 4 hónap börtönre ítélték.³⁸⁵

Dobó György: Dunaföldváron született 1930. április 12-én. Anyja neve Egri Julianna. Iskolai végzettsége érettségi. Szakmai végzettsége gépészmérnök. Szülei munkások voltak, ketten voltak testvérek. Bevonulása előtt az Április 4. Gépgyárban dolgozott Budapesten. 1950-ben hívták be katonának, tiszthelyettesi iskolát végzett, és osztályelsőként alhadnagyi rangot kapott. 1953-ban nősült, felesége adminisztrátor volt. A forradalom előtt Baján a Pf. 2760. számú alakulatnál tüzér fegyverzeti műhelyparancsnok volt főhadnagyi rangban. Az alakulat október 23-tól riadókézsültségben volt. Október 26-án a tüntetők behatoltak a laktanyába, melynek parancsnoka Dombi százados volt. Dobó György csatlakozott a tüntetőkhöz, és a városi tanácsháza elé ment velük. Itt elhatározták, hogy Kalocsára mennek. Több autóbusszal és teherautóval indult el a civilekből, honvédekből, katonatisztekből, és katonaidéjüket töltő egyetemistákból álló csoport. Érsekcsanádön megálltak, és Dobó Györgyöt megválasztották vezetőjüknek. Dobó itt rövid beszédet mondott, és javasolta, hogy egy munkást, egy parasztot és egy értelmiségit is válasszanak mellé társnak, ez meg is történt. Mikor Kalocsára értek, az ottani tüntetés már a vége felé tartott. A bajaiak ledöntötték a szovjet emlékművet, követelték a politikai foglyok kiengedését és forradalmi bizottság választását. A tömeg egy része a kalocsai műszaki laktanyához ment, és fegyvert követelt, de nem kapott. Egy másik csoport Dobó György vezetésével a kalocsai repülőtérre ment. A parancsnokkal közölték, hogy Baján a hadsereg a forradalom mellé állt, illetve kérték a repülősokeket, hogy ne támadjanak a tüntetőkre, akik ezt meg is ígérték. Ezután többen követelték, hogy menjenek Budapestre harcolni, de Dobó visszairányította Bajára a csoportot, ahol szétszéledtek. 1957. március 13-tól március 27-éig és 1957. június 23-ától előzetes letartóztatásban volt. A Szegedi Katonai Bíróság 1957. július 12-én 6 év börtönre, lefokozásra, 500

³⁸³ TH V-150-364. 137.

³⁸⁴ TH V-150-364. 142.

³⁸⁵ TH V-150-364. 142.

Ft vagyonekobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1957. augusztus 28-án 3 év börtönre, lefokozásra, vagyona negyedének elkobzására és 3 év jogvesztésre változtatta az ítéletet.

Döme Ferenc: 1937. március 15-én született Baján. Anyja neve Szusziás Márta. 4 elemit végzett, foglalkozása segédmunkás. 1956. november 2-án társával a bajai hangosbemondó felhívására jelentkezett nemzetőrnek. Fegyvereket, lőszerket kaptak, november 3-án a vasútállomáson teljesítettek szolgálatot. November 4-én azt a parancsot kapták, hogy vonuljanak át a Dunántúlra és hagyják el az országot. Mivel ezt nem akarták, Tolnánál leváltak a csoportról és november 5-én visszatértek Bajára. Fegyvereiket lakásukon rejtették el, majd egy kútba engedték le. Amikor tudomásukra jutott, hogy feljelentették őket, újra a lakásukra vitték. A rendőrség házkutatás során megtalálta a fegyvereket. 1956. december 30-án tartóztatták le, a Kecskeméti Katonai Bíróság 1957. január 5-én 12 év börtönre és 5 év jogvesztésre ítélte.

Eichardt Ottó: 1937. október 22-én született Baján. Anyja neve Goretich Mária. Ipariskolát végzett, foglalkozása vasutas. 1956. november 10-én két társával együtt megtámadták a bajai rendőrséget, az egyik társa lelőtt egy rendőrt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 28-án életfogytiglani börtönbüntetésre, 10 év jogvesztésre és teljes vagyonekobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. július 14-én ezt jóváhagyta, de életkorára való tekintettel (az ítélet meghozatala idején még nem töltötte be a 20. életévét) nem a kiszabható legsúlyosabb büntetést kapta. A per idején szökésben volt.

Farkas László: 1929. augusztus 24-én született Baján, anyja neve Máthé Mária. Nyolc általánost végzett, a bajai Épületasztalos-ipari Vállalatnál dolgozott asztalosként. Részt vett az október 26-i tüntetésen, a honvédségi lak-tanya előtt az oroszok elleni fegyveres harcra buzdított. December 6-án, amikor a város szovjet katonai parancsnoka felszólította a sztrájkolókat a munka felvételére, szidalmazta a jelen lévő Tóth Istvánt, a járási pártbizottság munkatársát. 1957. március 7-én tartóztatták le. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. október 29-én 9 hó börtönbüntetésre és 1 év jogvesztésre ítélte.

Ferenc Nándor dr.: Józseffalván (ma Románia) született 1916. április 17-én. Anyja neve Tarcali Piroska. Iskolai végzettsége jogi egyetem. Foglalkozása könyvelő. Tagja lett a járási tanács munkástanácsának, és részt vett a járási forradalmi bizottság megválasztásának előkészítésében.³⁸⁶

³⁸⁶ TH V-150-364. 147.

Galamb István: 1910. október 10-én született Aradon (Románia). Anyja neve Kósa Zsófia. A Bajai 43. Sz. Autóközlekedési Vállalat igazgatója volt. Az 1956. október 26-i bajai tüntetésen az AKÖV dolgozói is részt vettek. Az aznap alakult öttagú munkástanácsuk elnökéül Galamb Istvánt választották. (Az utóbb újraválasztott munkástanács elnöke már nem ő lett.) 1957. március 22-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. július 15-én 1 év 2 hó börtönbüntetésre és 1 év jogvesztésre ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1957. november 20-i ítéletével 8 hó börtönbüntetésre enyhített.

Garajzski István: Madarason született 1939-ben. Anyja neve Pék Erzsébet. Fegyverrejtegetésért 7 hónap börtönre ítélték.³⁸⁷

Gellei Albert: Baján született 1924-ben. Anyja neve Bodó Rozália. Iskolai végzettsége 4 középiskola. A városi tanács igazgatási osztályának vezetője volt. 1956. október 26-án tagja lett a közigazgatási bizottságnak. Pártfegyelmet kapott, majd állásából elbocsátották.³⁸⁸

Genál András: 1912. május 21-én született Baján. Anyja neve Vidákovics Júlia. A forradalom alatt október 27-től kezdve nemzetőri szolgálatot teljesített. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. szeptember 25-én 1 év 6 hó börtönbüntetésre, 500 Ft vagyonekobzásra és 1 év jogvesztésre ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1958. május 14-én 8 hó börtönbüntetésre enyhített.

Geri Ferenc: 1916-ban született Bajaszentistvánon. Anyja neve Veréb Julianna. Mészárosként, később vágásvezetőként dolgozott a Bajai Vágóhid Vállalatnál 1957. március 26-ig, amikor racionalizálás folytán átkerült a Bajai Fémipari Vállalathoz, ahol segédmunkás lett. Az 1956. október 27-én a Vágóhidnél alakult munkástanács elnöke volt. A Vágóhid részéről a nemzeti bizottság október 30-i ülésén húsárut ajánlott, amelyet Budapestre szállítottak. Elnöksége alatt felmondtak a Bajai Vágóhid Vállalat igazgatójának, főkönyvelőjének és párttitkárának. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. március 14-én 2 év börtönbüntetésre, 4 év jogvesztésre és 500 Ft vagyonekobzásra, majd a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 10-én kelt végzésével 1 év 6 hó börtönbüntetésre ítélte.

Göldner Vilmos dr.: Egerben született 1925. november 5-én. Anyja neve Ádám Mária. Iskolai végzettsége jogi egyetem. A járási tanácsnál dolgozott mint szabálysértési előadó. Tagja lett a járási tanács munkástanácsának, majd

³⁸⁷ TH V-150-364. 146.

³⁸⁸ TH V-150-364. 139.

1956. november 3-án a Bajai Járás Forradalmi Bizottsága intézőbizottságának. A megtorlás során elbocsátották.³⁸⁹

Göndör Ambrus: 1930. május 23-án született Kaposváron. Anyja neve Wetter Mária. A Kossuth Akadémián 1949-ben avatták hadnaggyá. 1955-ig mint katonatiszt teljesített szolgálatot. 1955-1957 között a Mezőkernél dolgozott áruforgalmi előadóként. 1957 júniusában fegyelmi úton elbocsátották. Tagja volt a Bajai Mezőker kirendeltségénél október 31-én választott háromtagú munkástanácsnak. A munkástanács átiratot intézett a nemzeti bizottsághoz, amelyben követelte a karhatalom lefegyverezését és a bizottság megtisztítását a régi párt- és állami funkcionáriusoktól. A bajai sztrájkbizottság sztrájkfelhívását az üzemben szavazásra bocsátotta, mire a munkások abbahagyták a munkát. 1958. október 22-én a Kecskeméti Megyei Bíróság 10 hó börtönbüntetésre és 3 év jogvesztésre ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1959. január 13-án hozott ítéletében jóváhagyott.

Göröcs János: Ócsényben született 1923-ban, anyja neve Karácsonyi Éva. Iskolai végzettsége 4 gimnázium. 1956. október 26-án tagja volt az Osztermann Béla vb-elnök lemondását követelő küldöttségnek. A Bajai Járásbíróság 1958-ban 8 hónap börtönre ítélte.³⁹⁰

Grézló Károly: Budapesten született 1940-ben. Anyja neve Szabó Ilona. Iskolai végzettsége 8 általános. Foglalkozása váltókezelő. A forradalom után fegyverrejtegetésért 6 hónap börtönre ítélték.³⁹¹

Gugány Márk: Baján született 1903-ban. Anyja neve Maros Rozália. Iskolai végzettsége 4 polgári. Foglalkozása földműves. Tagja lett a nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.³⁹²

Gyapjas József: Baján született 1939-ben. Anyja neve Körmendi Mária. Iskolai végzettsége 3 gimnázium. Forradalmi tevékenységért és fegyverrejtegetésért 4 hónap börtönre ítélték.³⁹³

Hamvas János: Baján született 1925-ban. Anyja neve Bajszi Katalin. Iskolai végzettsége érettségi. 1956. október 26-án tagja volt az Osztermann Béla vb-elnök lemondását követelő küldöttségnek. A megtorlás során 1 év 6 hónap börtönre ítélték.³⁹⁴

³⁸⁹ TH V-150-364. 149.

³⁹⁰ TH V-150-364. 137.

³⁹¹ TH V-150-364. 146.

³⁹² TH V-150-364. 142.

³⁹³ TH V-150-364. 146.

³⁹⁴ TH V-150-364. 138.

Hanák Endre: 1905-ben született Baján, anyja neve Deutsch Ilona. Hanák Endre 1947-től az SZDP városi szervezetének elnöke volt a párt megszűnéséig. A forradalom alatt az újjászerveződő párt őt bízta meg az elnöki tiszttel. Rakodómunkásként dolgozott a Bajai Teherfuvarozó Vállalatnál, ahol december 8-án igazgatóvá választották, ilyen minőségében 1957. március végéig működött. Részt vett az október 26-i bajai tüntetésen, a tanácsháza előtt többek kérésére rövid beszédet mondott. Az ideiglenes nemzeti bizottság gazdasági bizottságának elnökévé választották. Ennek a bizottságnak fő feladata a város ellátásának biztosítása volt. Október 28-án részt vett azon a megbeszélésen, amelyet Ferenczi Ferenc alezredes hívott össze a „régii” pártok képviselőiből, akiket arra szólított fel, hogy működjenek közre a rend fenntartásában. Tagja volt annak a küldöttségnek, amely Bajáról a kormány elé vitte a nemzeti bizottság munkástanácsok követeléseivel kiegészített memorandumát. 1957. június 27-től került rendőrhatósági őrizetbe, majd előzetes letartóztatásba. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. március 14-én 2 év 6 hó börtönbüntetésre, 3 év jogvesztésre és 750 Ft vagyonek kobzásra ítélte amely ítéletet a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 10-én jóváhagyott.

Hantos Károly: 1917. november 10-én született Baján. Anyja neve Klima Gizella. Szövő szakmunkásként dolgozott a bajai Posztógyárban. 1956. október 25-én a délutáni műszakváltáskor csatlakozott a Vaskúti úti laktanyához tartó tüntetőkhöz. Másnap a Posztógyárban alakult ideiglenes munkástanács a tagjai közé választotta. Tagja volt a november 7-én választott végleges munkástanácsnak is. A munkástanács ezen ülésén összeállított 4 pontos követelést ő olvasta fel az udvaron összegyűlt munkásoknak. Részt vett a munkástanács november 12-i határozata értelmében megkezdett élelmiszergyűjtésben. 1957. június 27-én vették rendőrhatósági őrizetbe, majd előzetes letartóztatásba. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. március 14-én 3 év 6 hó börtönbüntetésre, 5 év jogvesztésre és 400 Ft vagyonek kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. november 10-én hozott ítéletével a börtönbüntetést 2 év 6 hónapra, a jogvesztést 3 évre csökkentette.

Hegedűs Sándor: Rémen született 1907-ben. Anyja neve Ternák Borbála. Iskolai végzettsége 2 elemi. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak. Bírósági eljárást indítottak ellene, ennek eredménye ismeretlen.³⁹⁵

Herc József dr.: Bácsbokodon született 1917. október 30-án. Anyja neve Kapesz Anna. Iskolai végzettsége jogi egyetem. A járási tanács pénzügyi

³⁹⁵ TH V-150-364. 141.

osztályán dolgozott. Részt vett a járási forradalmi bizottság megválasztásának előkészítésében.³⁹⁶

Héry Tibor: Rakamazon született 1929. október 12-én. Anyja neve Kwisz Ilona. Iskolai végzettsége 4 gimnázium. Szakmai képzettsége autószerelő. Héry Tibor szülei kereskedők voltak, hárman voltak testvérek. Autószerelőnek tanult, majd 1950-ben bevonult. Tiszti iskolára került, és 1952-ben a kiskunfélegyházi hadosztálynál, majd a kiskunhalasi lövészezrednél teljesített szolgálatot. 1955 szeptemberében került a Pf. 7148. számú bajai műszaki hadtesthez, ahol műszaki tiszt volt hadnagyi rangban. Az alakulatot felszámolták, amit 1956. október 31-éig kellett volna befejezni. Október 28-án, a hangosbeszélőben közölt felhívás hatására jelentkezett Ferenczi Ferenc alezredesnél, a helyőrségparancsnoknál. A nemzetőrséghez irányították, ahol a kb. 200-300 civil nemzetőr felett Bakos István százados rendelkezett. Részt vett ávosok és pártaktivisták letartóztatásában, majd Nagy Béla tanítóval és Bakos István századossal együtt ellátták fegyverrel a Bajai járás községi nemzetőrségeit. 1956. november 8-ától egy hónapig letartóztatásban volt, 1956. december 8-án leszerelték. 1958. február 13-tól előzetes letartóztatásban volt. A Szegedi Katonai Bíróság 1958. március 28-án 5 év börtönre, lefokozásra, vagyona harmadának elkobzására és 5 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. május 28-án elutasította a fellebbezését.

Hochrein Jenő: Baján született 1938-ban. Anyja neve Ódor Katalin. Iskolai végzettsége 8 általános. A forradalom után fegyverrejtegetésért 1 év 6 hónap börtönre ítélték.³⁹⁷

Hódy György: Kiszomborban (Jugoszlávia) született 1888-ban. Anyja neve László Julianna. Iskolai végzettsége 4 polgári. Foglalkozása virágkertész. A koalíciós időkben a Pfeiffer-párt képviselője volt. 1953-ban koncepció perben 8 év börtönre ítélték. 1956-ban szabadult amnesztiával. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak.³⁹⁸

Hollós Sándor dr.: 1907. február 20-án született Budapesten. Anyja neve Hamrik Mária. Jogtudományi egyetemet végzett, 1936 és 1951 között önálló ügyvédként dolgozott. 1951-től a bajai I. Számú Ügyvédi Munkaközösség tagja volt, a Fémipari Vállalat jogügyeit intézte. 1956. október 23-án a bajai Fémipari Vállalat megbízásából Budapesten döntőbizottsági tárgyaláson vett részt. Láta a Szabadság hídnál lezajlott eseményeket és hazahozott egy, az

³⁹⁶ TH V-150-364. 147.

³⁹⁷ TH V-150-364. 146.

³⁹⁸ TH V-150-364. 140.

ifjúság követeléseit tartalmazó röpcédulát. Este visszautazott Bajára. A röpcédulát másnap a Fémipari Vállalatnál átadta Szabó István Endrének, aki azt ismertette az üzemben a munkásoknak. Az üzemben sztrájk szerveződött, a munkások ott voltak az október 26-i tüntetésen, amelyen Hollós Sándor is részt vett. A tüntető tömeg a Vaskúti úti laktanyánál a népfrentbizottsággal érkező Klein Árpád párttag felszólalását felzúdulással fogadta, Hollós Sándor pedig becsmérlő szavakat intézett hozzá, mások is inzultáltak. Este részt vett az időközben megalakult nemzeti bizottság egyik albizottságának ülésén. Október 27-én Nagy Ilona, a bajai járási ügyészség alkalmazottja, és két honvéd társaságában – akik a katonaköteles egyének összeírása céljából mentek a járásbíróságra – kérte a járásbíróság tanácsvezetőjét, Lantos Istvánt, hogy bocsássák szabadon a politikai foglyokat, illetve a közellátási vétség miatt börtönben levőket. Ezután eltávozott a járásbíróságról. 1957. június 27-én vették előzetes letartóztatásba. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 25-én 3 év 4 hónap börtönbüntetésre, 3 év jogvesztésre és 3000 Ft vagyonelkobzásra ítélte. Az ítélet a Legfelsőbb Bíróság döntése alapján 1958. szeptember 25-én jogerőre emelkedett.

Horváth László: 1916. október 20-án született Baján. Anyja neve Torma Éva. Érettségit tett, és a jogi egyetem első két évét elvégezte. A Bajai Erdészethnél dolgozott könyvelőként. Részt vett 1956. október 25-én a bajai városháza előtt tartott tüntetésen. Munkahelyén az elkövetkező napokban hangadónak számított. A vállalat kultúrterméből kivitte a szovjet emlékművet, az ötágú csillaggal. A káderanyagok kiosztását, és a volt kommunisták egy részének elbocsátását követelte. A szovjet csapatokra, illetve a Kádár-kormányra megjegyzéseket tett. 1956. december 10-én bevásztották az újonnan alakult munkástanácsba, tagságát 1957 februárjában megerősítették. 1957. április 19-én őrizetbe vették. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. július 15-én 10 hónap börtönbüntetésre és 1 év jogvesztésre ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1957. november 13-án jóváhagyott.

Horváth László: Baján született 1922-ben. Anyja neve Gyurákovics Mária. Iskolai végzettsége testnevelési főiskola, foglalkozása tanár. Október 31-én részt vett a pedagógusok gyűlésén a tanítóképző épületében. Tagja lett a nemzeti bizottságnak. A forradalom után Franciaországba disszidált.³⁹⁹

Horváth Zoltán dr.: Sajkásgyörgyén (Jugoszlávia) született 1912. október 19-én. Anyja neve Arnód Blanka. Iskolai végzettsége jogi egyetem. Foglalkozása könyvelő. 1956. november 3-án a Bajai Járás Forradalmi

³⁹⁹ TH V-150-364. 144.

Bizottsága intézőbizottságának elnökévé választották. Nem indult ellene eljárás.⁴⁰⁰

Hunya Árpád: 1911. június 7-én született Beregleányfalván (Ukrajna). Anyja neve G. Nagy Jolán. A felső ipariskolát elvégezte, vasutasként dolgozott Baján, a forradalom idején műszaki főintéző beosztásban. Tagja volt a MÁV bajai pályafenntartási főnökségén október 27-én alakult munkástanácsnak és a városi nemzeti bizottságnak, valamint ő lett a bajai sztrájkbizottság elnöke. A nemzeti bizottság október 30-i ülésén elnöknek is javasolták, de ő rokkantságára hivatkozva nem vállalta. A sztrájkbizottság elnökeként javasolta, hogy folytassák a sztrájkot a szovjet csapatok kivonásáig. A pályafenntartási főnökség egyik részlegénél felelősségre vonta a munkát beindító főmérnököt. Tagja volt annak a küldöttségnek, amely november 13-án Budapestre utazott a munkástanácsok követeléseivel és ott Marosán Györggyel folytatott tárgyalást. November 20-án a pályafenntartási főnökségnél szavazás alapján leváltottak két vezetőt, erről jegyzőkönyvben beszámolt a szegedi MÁV-igazgatóságnak. 1957. június 25-én közbiztonsági őrizetbe vették, előzetes letartóztatása 1958. február 2-ig tartott. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 5-én 4 év börtönbüntetésre, 10 év jogvesztésre és 500 Ft vagyonek Kobzásra ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1958. október 6-án 1 év 8 hó börtönbüntetésre és 3 év jogvesztésre enyhített.

Huszár Gábor dr.: Zentán (Jugoszlávia) született 1903. február 22-én. Anyja neve Gulyás Erzsébet. Iskolai végzettsége jogi egyetem. 1956. november 3-án tagja lett a Bajai Járás Forradalmi Bizottsága intézőbizottságának. Nem indult ellene eljárás.⁴⁰¹

Imre István: 1903. szeptember 13-án született Kölesden. Anyja neve Jacsó Julianna. A Bajai Mezőkernél dolgozott segédmunkásként. Tagja volt az ott választott munkástanácsnak. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. október 22-én 8 hó felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte.

Jerkovics Sándor: Baján született 1928-ban. Anyja neve Nagy Anasztázia. Foglalkozása katonatiszt. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak. A megtorlás során pártfegyelmet kapott, leszerelték, századosi rangjától megfosztották.⁴⁰²

Kárpáti Jenő dr.: Ilován (Horvátország) született 1905-ben. Anyja neve Lepeny Ludmilla. Iskolai végzettsége jogi egyetem. A Bajai Járásbíróság

⁴⁰⁰ TH V-150-364. 150.

⁴⁰¹ TH V-150-364. 150.

⁴⁰² TH V-150-364. 140.

elnöke volt. 1956. október 26-án tagja lett a közigazgatási bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴⁰³

Kelle Antal: 1920. július 20-án született Bajaszentistvánon. Anyja neve Fekete Mária. A Bajai Ruházemben dolgozott szabóként 1957 januárjáig, akkor kiváltotta az ipart és önálló lett. Az október 27-én választott munkástanács elnöke volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. március 14-én felmentette.

Kincses János: 1911. szeptember 20-án született Szilágycseh községben (Románia). Anyja neve Elekes Anna. A család 1921-ben telepedett át Magyarországra. Tanárképző főiskolát végzett, a forradalom idején a bajai III. Béla Gimnázium tanára volt. 1947-ben a pedagógus-szakszervezet titkára. Október 31-én, a bajai iskolák küldötteinek gyűlésén 3 társával együtt a nemzeti bizottságba delegálták a pedagógusok képviselőjére. Elnöke lett a 15 tagú pedagógustanácsnak, amelyet a város pedagógusainak gyűlése választott. Ez a testület látta el ezentúl a pedagógus-szakszervezet feladatait. November 1-jén az iskolák tanulóifjúsága felvonult a Déry-kertbe koszorúzásra, ahol beszédet mondott. November 4. után felszólította a pedagógusokat, hogy tegyenek eleget a sztrájkolókat segítő felhívásnak. A felhívás után 17 000 Ft gyűlt össze, amelyet a Bajai Épületasztalos-ipari Vállalat dolgozóinak juttattak el. 1957. július 17-től 1958. május 8-ig, majd 1959. január 5-től március 13-ig előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 8-án 1 év 8 hó börtönbüntetésre, 2 év jogvesztésre, valamint 400 Ft vagyonek Kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. október 13-án hozott ítéletével a börtönbüntetést 1 évre csökkentette.

Kiss Sándor: Debrecenben született 1925-ben. Anyja neve Ratoczi Etel. Iskolai végzettsége jogi egyetem. A Bajai Járási Fmsz vezetője volt. 1956. október 26-án tagja lett a közigazgatási bizottságnak. A forradalom után pártfegyelmet kapott.⁴⁰⁴

Kling László: Baján született 1927. május 2-án. Anyja neve Berger Gizella. Iskolai végzettsége kereskedelmi érettségi. Foglalkozása költségvetési csoportvezető. Részt vett a járási forradalmi bizottság megválasztásának előkészítésében.⁴⁰⁵

⁴⁰³ TH V-150-364. 139.

⁴⁰⁴ TH V-150-364. 139.

⁴⁰⁵ TH V-150-364. 147.

Komár Jenő: Dunapentelén született 1928-ban. Anyja neve Varga Teréz. Iskolai végzettsége 8 általános. A Bajai Állami Gazdaságban volt mezőőr. A forradalom után bírósági eljárást indítottak ellene.⁴⁰⁶

Kőrösi László: Siklóson született 1927-ben. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴⁰⁷

Laki László: Baján született 1909-ben. Iskolai végzettsége 4 középiskola. A Bajai Lakberendező Ktsz.-nél dolgozott. Tagja lett a nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴⁰⁸

Lelkes Péter: Zomborban (Jugoszlávia) született 1913-ban. Anyja neve Lac-kovics Borbála. Foglalkozása villanyszerelő. Tagja lett a nemzeti bizott-ságnak. A megtorlás során előzetes letartóztatásba helyezték, majd rendőri felügyelet alatt állt.⁴⁰⁹

Mádai István: 1912-ben született. Anyja neve Pákolitz Viktória. 1956-ban a Bács-Kiskun Megyei Osztályparancsnokság Bajai Alosztályának őrsparancsnoka volt. A forradalom idején munkahelyén helyeselte a változásokat, és az ávosok letartóztatásával is egyetértett. A belügyminiszter 16-os paran-csa alapján 1957. június 15-i hatállyal elbocsátották.⁴¹⁰

Marácz Mihály: 1914. augusztus 5-én született Borotán. Anyja neve Far-kas Klára. 2 elemi végzett, napszámosmunkából élt. A forradalom idején nemzetőr volt Baján. November 1-jén több társával együtt felkereste Petres Istvánt és megverték, kisebb károkat okozva a ház körül. A konfliktus előz-ménye volt, hogy Petres Istvánnal haragos viszonyban álltak, mert az az MDP tagjaként aktívan szervezte a bajaszentistváni tsz-t és kulákokat je-lentgetett fel. 1957. június 14-től került előzetes letartóztatásba. A Kecse-méti Megyei Bíróság 1957. december 10-én 4 év börtönbüntetésre, 5 év jog-vesztésre és 500 Ft vagyonekobzásra ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1958. április 15-én 3 év 4 hó börtönbüntetésre, 5 év jogvesztésre és 500 Ft vagyonekobzásra változtatott.

Maróczki Géza: Baján született 1930-ban. Anyja neve Farkas Ilona. Iskolai végzettsége 8 általános. 1956. október 26-án tagja volt az Osztermann Béla

⁴⁰⁶ TH V-150-364. 146.

⁴⁰⁷ TH V-150-364. 142.

⁴⁰⁸ TH V-150-364. 141.

⁴⁰⁹ TH V-150-364. 141.

⁴¹⁰ Szokolczai Attila közlése alapján. BM Személyzeti Osztály 53-588/1958.

vb-elnök lemondását követelő küldöttségnek. A megtorlás során 2 év börtönre ítélték.⁴¹¹

Maruzsi Péter: 1922. június 29-én született Bácsalmáson. Anyja neve Sztanovszki Marcella. Nyolc általános végzettségű, vasutas, a MÁV bajai pályafenntartási főnökségén kalauzként állt alkalmazásban. A vasútnál október 27-én választott munkástanács tagja. A városi sztrájkbizottságba delegálták, amely felé így ő tartotta a kapcsolatot. Aktívan részt vett a vasútnál a nemzetőrség szervezésében, november 4-én a Vaskúti úti laktanyából fegyvereket szállított át a vasúthoz, ahol azok egy része kiosztásra került. 1957. június 25-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 28-án 4 év börtönbüntetésre, 3 év jogvesztésre és 2000 Ft vagyonek Kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. szeptember 23-án kelt ítéletével a börtönbüntetést leszállította 1 év 6 hónapra.

Mátrai Sándor: Budapesten született 1930-ban. Anyja neve Eti Anna. Foglalkozása katonatiszt, főhadnagy volt a bajai páncélosalakulatnál. Részt vett az ávosok és az elhárító tisztek letartóztatásában. Nem indult ellene eljárás.⁴¹²

Metzinger Antal: Baján született 1927-ben. Anyja neve Gerstenmayer Mária. Iskolai végzettsége kereskedelmi érettségi. Az ötvenes évek elején izgatásért 14 hónap börtönt kapott. 1953-ban szabadult amnesztiával. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴¹³

Mihályi Gyula Károly dr.: Nagyszénáson született 1907. március 6-án. Anyja neve Barna Ilona. Iskolai végzettsége egyetem. Foglalkozása járási főorvos. 1956. november 3-án ő volt a levezető elnöke a járási forradalmi bizottságot megválasztó gyűlésnek, és tagja lett a testület intézőbizottságának. Nem indult ellene eljárás.⁴¹⁴

Mikola Gyula: 1936. december 30-án született Bárdudvarnokon, anyja neve Behár Mária. 8 általánost végzett, foglalkozása kőműves. 1956. november 2-án Döme Ferencsel együtt jelentkezett nemzetőrnek. Fegyvereket, lőszeret kaptak és november 2-án éjjel a bajai vasútállomáson teljesítettek szolgálatot. November 4-én azt a parancsot kapták, hogy vonuljanak át a Dunántúlra és hagyják el az országot. Nem szándékoztak Nyugatra távozni, így Tolnánál elhagyták a csoportot és november 5-én visszatértek Bajára. Fegyvereiket a lakásukon rejtették el, majd egy használaton kívüli kútba és amikor megtud-

⁴¹¹ TH V-150-364. 138.

⁴¹² TH V-150-364. 144.

⁴¹³ TH V-150-364. 142.

⁴¹⁴ TH V-150-364. 149.

ták, hogy feljelentették őket, a kútból ismét a lakásukra vitték. A rendőrség házkutatás során találta meg a fegyvereket. 1956. december 30-án tartóztatták le. A Kecskeméti Katonai Bíróság 12 év börtönbüntetésre és 5 év jogvesztésre ítélte.

Nagy Béla: 1925-ben született Baján. Nagy Béla a Veszprém Megyei Nemzeti Forradalmi Tanács oktatásügyi felelőse volt. Általános iskolai tanárnaként dolgozott Veszprémben. Oda Vaskútról került. Egyik szervezője volt az október 25-i veszprémi tüntetésnek. A Veszprém Megyei Forradalmi Nemzeti Tanácsba megalakulásakor pótlólagosan, közfelkiáltással választották be. Kinevezték az I. Számú Fiúiskola igazgatójának. Felment Nagy Imréhez, és megbízást kért arra, hogy a dunántúli oktatásügyi kormánybiztosi ügyeket intézze. Részt vett a keszthelyi eseményekben, meg akarta támadni az ottani katonaságot. A Veszprém Megyei Nemzeti Bizottságot október végén újraválasztották, és talán éppen radikalizmusa miatt, nem került be a testületbe. Ezután ment Bajára, ahol egy fegyveres csoport vezetője lett. Gyakorlatilag átvette az ellenőrzést a járási nemzetőrség felett. A nemzetőrségek felszerelése érdekében a járás több községébe fegyvert szállított. November 4-én nehézfegyverzettel ellátva a Dunántúlra ment, hogy csatlakozzon az ottani ellenállókhoz. November 4-e után Svájcba emigrált.⁴¹⁵

Nagy István: 1927. október 22-én született Budapesten, anyja neve Umstadt Mária. Kereskedelmi végzettséggel önálló programozóként dolgozott a bajai Posztógyárban. 1956. december közepén kereskedelmi osztályvezető lett, letartóztatásáig. A forradalom bajai eseményeinek egyik aktív részvevője. Tagja volt az október 25-ről 26-ra virradó éjszaka a Posztógyárban szervezett gyárőrségnek. Október 26-án csatlakozott a Vaskúti úti laktanyához tartó tüntetőkhez, majd amikor az egyes üzemek dolgozói maguk közül küldötteket választottak, Nagy István is bekerült a Posztógyár küldöttei közé, akik a tanácsháza épületébe mentek. Tagja lett a bajai ideiglenes nemzeti bizottság gazdasági bizottságának. Részt vett a katonai bizottság egyik ülésén is, és amikor a bizottságban vita alakult ki a polgárok felfegyverzéséről, vállalta, hogy ha ez megtörténik a gazdasági bizottság részéről élelmiszert, ruházatot, üzemanyagot biztosít a felfegyverettek számára. (A mozgósítás végül elmaradt lásd: adattár vonatkozó része). Jelentős szerepe volt a budapesti felkelőkkel, illetve a kormánnyal való kapcsolatok felvételében a katonai hatalomátvétel idején (október 28.), majd pedig (október 29-én) a nemzeti bizottság és a munkástanácsok követeléseinek a kormányhoz való közvetítésében. A kormányra váró küldöttségek közül ezen a

⁴¹⁵ THIERY Árpád szerk. 1957. 15.

napon egy 30 fős kisebb küldöttség alakult, amelyben Nagy István képviselte a bajaiakat. A Parlamentben a kormány tagjaival tanácskoztak. Budapestről október 31-én ért haza. Távollétében a nemzeti bizottság tagjává választották, amely előtt november 2-án számolt be budapesti küldetéséről, majd visszatért a fővárosba egy élelmiszer-szállítmánnyal, amelyben főként a Bajai Vágóhíd és Húsfeldolgozó Vállalat által felajánlott hús és a Bajai Ruházem által felajánlott gyerekingek voltak. Tagjává választották a Posztógyár november 7-én megalakított 30 tagú végleges munkástanácsának. November 8-án a város szovjet katonai parancsnoka gyűlést hívott össze, amelyen a munkástanács – köztük a Posztógyár küldöttei – és a nemzeti bizottság, így Nagy István is részt vett, felszólalásában támogatta a dolgozók érdekeit nem képviselő tagok kizárását a pártból. Tagja volt a Posztógyár munkástanácsának november 12-i ülésén választott küldöttségének, akik másnap tárgyaltak Marosán Györggyel. A munkástanácsok november 18-i gyűlésén beszámolt erről a budapesti tárgyalásról, és a jelenlevőket felszólította a munka beindítására. November 20-án a munkástanács öttagú elnökséget választott, amelynek Nagy István az elnöke lett. December 1-jén kooptálták a végrehajtó bizottságba. Részt vett december 6-án a Bajai Sütőipari Vállalat irodájába összehívott – végül eredmény nélkül zárult – gyűlésen, amelynek célja a városi Központi Munkástanács létesítése volt. Amikor a Nagy-budapesti Központi Munkástanács felhívására december 10-11-én a Posztógyárban újra leálltak a munkával, és rendőrök jelentek meg, Nagy István kijelentette, hogy a munkásoknak joga van a sztrájkhoz, és nem lát garanciát a Kádár-kormány ígéreteinek teljesítésére. December 10-én mint a munkástanács elnöke közölte Hanák Endrével annak igazgatóvá választását, és biztosította a munkástanács támogatásáról. Decemberben megkezdődött a megmozdulásokban résztvevők őrizetbe vétele. Ez ellen a városi vb tiltakozott, és az ügyek kivizsgálásával őt bízták meg. A vizsgálat eredményéről december 19-én számolt be a vb-nek, miután (december 20-án) a vb egy tiltakozást tartalmazó felterjesztést bizottság útján – melynek Nagy István tagja volt – felküldött Budapestre. Az események alatt többször is hangoztatta a Kádár-kormányt és az MSZMP-t el nem ismerő, illetve bíráló véleményét. 1957. április 3-tól előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 5 év börtönbüntetésre, 5 év jogvesztésre és 1000 Ft vagyonek kobzásra ítélte, ami a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 10-én kelt ítéletével jogerőre emelkedett.

Nyilas Ferenc: Eszéken (Horvátország) született 1913. október 7-én. Anyja neve Blum Anna. Iskolai végzettsége 4 polgári. A járási tanács pénzügyi

osztályán dolgozott. 1956. november 3-án tagja lett a Bajai Járás Forradalmi Bizottsága intézőbizottságának. Nem indult ellene eljárás.⁴¹⁶

Papp István: Kaposváron született 1928-ban. Anyja neve Papp Mária. Foglalkozása vasutas. A forradalom után fegyverrejtegetésért 2 év 3 hónap börtönre ítélték.⁴¹⁷

Pataki Ede: Baján született 1909-ben. Anyja neve Topál Mária. Iskolai végzettsége 5 gimnázium. Foglalkozása kereskedő. 1956. október 26-án tagja lett a gazdasági bizottságnak, majd a nemzeti bizottságnak is. A megtorlás során preventív őrizetbe vették.⁴¹⁸

Pauk László: 1932. június 26-án született Baján, anyja neve Fábíán Anna. A Bajai Erdőgazdaságban dolgozott a forradalom idején. 1956. november 1-jén többedmagával elment Petres István házához. Petres István többükkel volt haragos viszonyban, mert aktívan szervezte a bajaszentistváni Micsurin Téseszt és kulákokat jelentgetett fel, az MDP tagja volt. Amíg a többiek a házba mentek és megverték Petres Istvánt, addig Pauk kint várt, majd amikor kijöttek, átvette Marácz Mihálytól az általa leszakított függönyt és magával vitte. Hazafelé menet nemzetőrökkel találkozott, akiknek elmondta mi történt és átadta nekik az elhozott függönyt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. december 10-én 2 év börtönbüntetésre, 3 év jogvesztésre és 400 Ft vagyonekobzásra ítélte. A börtönbüntetést a Legfelsőbb Bíróság 1958. április 15-én hozott ítéletével 1 év 2 hónapra csökkentette.

Pécsics István: Baján született 1930-ban. Anyja neve Keszthelyi Julianna. Iskolai végzettsége 7 általános. Foglalkozása vasesztergályos. 1956. október 26-án tagja lett a közigazgatási bizottságnak, majd a nemzeti bizottságnak is. Nem indult ellene eljárás.⁴¹⁹

Pestuka Dezső: Baján született 1919-ben. Iskolai végzettsége érettségi. Foglalkozása kádármester. Tagja lett a nemzeti bizottságnak. A megtorlás során kétszer is preventív őrizetbe vették.⁴²⁰

Polyák Imre: Baján született 1923-ban. Anyja neve Szivergina Erzsébet. Iskolai végzettsége 3 polgári. Foglalkozása szobafestő. Részt vett Baján a

⁴¹⁶ TH V-150-364. 149.

⁴¹⁷ TH V-150-364. 146.

⁴¹⁸ TH V-150-364. 140.

⁴¹⁹ TH V-150-364. 139.

⁴²⁰ TH V-150-364. 141.

forradalmi eseményekben. A megtorlás során 2 év 6 hónap börtönbüntetésre ítélték.⁴²¹

Puskás Lili: 1915. október 15-én született Baján, értelmiségi családban. Anyja neve Ertl Irma Mária. Tanárképző főiskolát végzett, 1956-ban a Bajai Központi Leányiskolában tanított. Az október 25-i tüntetések idején az iskolában tartott foglalkozásokon a gyerekeknek a budapesti gyerekek oroszokkal szembeni hősiességéről beszélt. November 4-e után a sztrájkolók számára szervezett pénzgyűjtéshez ő is hozzájárult 100 Ft-tal. 1957. július 16-án vették közbiztonsági őrizetbe. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. március 28-án 8 hó börtönbüntetésre ítélte, amelynek végrehajtását 3 évre felfüggesztette.

Rabata József: 1917. augusztus 22-én született Dályán (Horvátország). Anyja neve Szőlősi Mária. 6 elemi iskolai végzettséggel rendelkezett, művezető beosztásban dolgozott a bajai Posztógyárban. A Posztógyár október 26-án megalakult ideiglenes munkástanácsa elnökévé választották, amely tisztséget egyébként vonakodott elvállalni. Október 27-én mondott beszédében a munka folytatása mellett foglalt állást, és a sztrájk állandósulásával segítséget kért a városi tanácstól és a város katonai vezetőjétől (Ferenczi Ferencről). Tagja volt a Posztógyárban november 7-én alakult végleges munkástanácsnak is, amelyben azonban a vezető szerep tulajdonképpen Nagy Istváné, valamint a titkárá volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. március 14-én felmentette.

Radnai Béla dr.: Pécsen született 1919-ben. Iskolai végzettsége jogi egyetem. Foglalkozása bírósági, a Bajai Járási bíróságon dolgozott. Tagja lett a nemzeti bizottságnak. A forradalom után elbocsátották, illetve nyugdíjazták.⁴²²

Sárközi Béla: Baján született 1930-ban. Anyja neve Nánok Mária. Iskolai végzettsége érettségi. A forradalom alatt tagja lett a közigazgatási bizottságnak. A forradalom után disszidált.⁴²³

Sárossi Sándor ifj.: 1924. június 22-én született Szombathelyen, anyja neve Császár Gizella. 6 elemi végzettséggel, a bajai Pénzügyőrségen dolgozott mint pénzügyőr őrmester. 1956. október 25-én másik 10 pénzügyőrrel együtt kirendelték a Bajától 10 km-re lévő Bátmonostorra, hogy ott a borkészletet fölvegyék. Bajáról reggel 8 körül indult egy társával, akivel italoztak. A reggeli órákban már gyülekeztek a bajai tüntetők, a fiatalok a két pénzügyőrtől a sapkájukon lévő vörös csillag levételét követelték, aminek ők eleget

⁴²¹ TH V-150-364. 145.

⁴²² TH V-150-364. 141.

⁴²³ TH V-150-364. 139.

is tettek. Bátmonostorra megérkezve, szintén ittak a Gazdakör helyiségében. Sárosi az oda betérő rendőrtől is a sapkáján lévő vörös csillag eltávolítását követelte, aminek ő nem tett eleget. A falu vb-titkára a bajai rendőrkapitányság utasítására hivatkozva az italbolt bezárásáról intézkedett, aminek Sárosi ellenállt. Ezt követően felettese a szolgálati fegyverének átadására szólította fel. Az ezt követő napokon az irodában dolgozott, bevásárolták a pénzügyőrség forradalmi bizottságába, de a forradalmi bizottság gyakorlati működésére nem került sor. 1957. szeptember 9-én vették őrizetbe. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 24-én 1 év 3 hó börtönbüntetésre, 3 év jogvesztésre és 500 Ft vagyonekobjzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. július 30-án a börtönbüntetést 6 hónapra leszállította.

Simon Jenő dr.: Moholban (Jugoszlávia) született 1904. november 23-án. Anyja neve Tolmácsi Flóra. Iskolai végzettsége jogi egyetem. Részt vett a járási forradalmi bizottság megválasztásának előkészítésében.⁴²⁴

Simonyi Károly: 1911. szeptember 4-én született Kisteleken. Anyja neve Fenyvesi Ida. A Terményértékesítési és Raktározási Vállalatnál dolgozott mint telepvezető-helyettes 1956 januárjától. (Előtte telepvezető beosztásban). 1957 januárjában újra telepvezető lett 1957. március 9-én bekövetkezett letartóztatásáig. 1956. október 26-án ő kezdeményezte a vállalatnál a munkások összehívását, ahol beszédet mondott. Az ideiglenes munkástanács tagja lett. (A véglegesnek nem.) November 2-án a munkástanács ülésén kezdeményezte Kiss Ferenc telepvezető leváltását. Ezt követően őt választották telepvezetőnek. Működése idején folyamatos volt a munka. 1957. március 9-től december 20-ig, majd 1958. január 16-tól 29-ig közbiztonsági őrizetben, illetve előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. január 28-án 3 év 6 hó börtönbüntetésre, 10 év jogvesztésre és 500 Ft vagyonekobjzásra ítélte, amely ítéletet azonban a Legfelsőbb Bíróság 1958. június 24-én hatályon kívül helyezett, új eljárás lefolytatására utasítva a Kecskeméti Megyei Bíróságot. Az új eljárás során a Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 20-án 1 év 7 hó börtönbüntetésre és 3 év jogvesztésre ítélte.

Siska János: 1921. szeptember 18-án született Budapesten. Anyja neve Rosziár Irén. Siska János gépkocsivezetőként dolgozott a Bajai Állami Gazdaságban. 1956. október 27-én részt vett a Bajáról Csávolyra kiutazott felkelők visszaszállításában. Társaival felkeresték Zsoldos Lászlót, az állami gazdaság igazgatóját és közölték vele, hogy leváltották posztjáról. Siska Jánost az állami gazdaság központjában alakult ideiglenes munkástanács

⁴²⁴ TH V-150-364. 147.

tagjává választották. 1957. június 27-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. október 24-én 3 év 4 hó börtönbüntetésre, 5 év jogvesztésre és 1000 Ft vagyonek kobzásra ítélte, amely 1957. november 4-én jogerőre emelkedett.

Sztrikinác z Mihály: Baján született 1920-ban. Anyja neve Keszthelyi Julianna. Iskolai végzettsége 6 általános. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴²⁵

Szabó Béla: Marosludason (Románia) született 1929-ben. Anyja neve Mozes Aranka. Iskolai végzettsége 4 polgári. Tagja lett a nemzeti bizottságnak. A forradalom után Szekszárdon letartóztatták, és átadták a bajai ügyészségnek, de 1956 decemberében kiengedték. Svédországba disszidált.⁴²⁶

Szabó József dr.: Kaposváron született 1931-ben. Anyja neve Szatnik Erzsébet. Iskolai végzettsége jogi egyetem. Instruktori előadó volt a bajai járási tanácsnál. 1956. november 3-án tagja lett a Bajai Járási Forradalmi Bizottsága intézőbizottságának. Nem indult ellene eljárás.⁴²⁷

Szabó László dr.: 1913. december 13-án született Peterden. Anyja neve Varga Mária. Jogtudományi Egyetemet végzett, majd különböző jogszolgáltatási szerveknél dolgozott vezető beosztásokban (szarvasi járásbíróság, bajai népbüvészség, bajai népbíróság). 1952-ben a Kecskeméti Megyei Bírósághoz nyert áthelyezést, de ekkor állásáról lemondott és a bajai Posztógyárban helyezkedett el mint fizikai munkás. Innen később adminisztrátori, majd áruforgalmi anyagbeszerző beosztásba került. A Posztógyár ideiglenes és állandó munkástanácsának tagja, a november 7-én választott elnökség titkára. Ő látta el a munkástanáccsal kapcsolatos adminisztratív teendőket; a jegyzőkönyvek vezetését, a határozatok megszövegezését, a szavazások bonyolítását. 1957. június 27-én vették rendőrhatalósági őrizetbe, majd előzetes letartóztatásba került. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. március 14-én 1 év 6 hó börtönbüntetésre, 3 év jogvesztésre és 500 Ft vagyonek kobzásra ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 10-én jóváhagyott.

Szalai Mihály: 1935. június 18-án született Baján. Anyja neve Geiger Mária. A forradalom idején más ügyből kifolyólag börtönbüntetését töltötte, de az események következtében kiszabadult és két társával együtt megtámadták a bajai rendőrséget. Egyik társa lelőtt egy rendőrt. Az ezt követő napokban külföldre szökött. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 28-án

⁴²⁵ TH V-150-364. 142.

⁴²⁶ TH V-150-364. 141.

⁴²⁷ TH V-150-364. 148.

halálra ill. kegyelem esetén mellékbüntetésként még 10 év jogvesztésre és teljes vagyonek kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. július 14-én hozott ítéletében szintén halálra és teljes vagyonek kobzásra ítélte.

Székely Imre dr.: Zomborban (Jugoszlávia) született 1905. augusztus 3-án. Anyja neve Hauke Margit. Iskolai végzettsége egyetem. Foglalkozása könyvelő. 1956. november 3-án tagja lett a járási forradalmi bizottságnak.⁴²⁸

Szentgyörgyi József dr.: Bácsbokodon született 1908-ban. Anyja neve Takács Etel. Iskolai végzettsége jogi egyetem. Raktáros volt a TEFU Vállalatnál. 1956. október 26-án tagja volt az Osztermann Béla vb-elnök lemondását követelő küldöttségnek.⁴²⁹

Szigeti Lajos: 1920-ban született Baján. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. 1956. október 26-án vezetője volt az Osztermann Béla vb-elnök lemondását követelő küldöttségnek.⁴³⁰

Szirmai (Sztrikinác) József: 1927. március 21-én született Zomboron (Jugoszlávia). Anyja neve Czindl Teréz. A Testnevelési Főiskola elvégzése után tanítani kezdett, Baján a Kereskedelmi Fiúiskolában volt tanár. 10-12 tanítványával együtt részt vett a bajai felkelők egy csoportjának kalocsai tüntetésein. November 4-én csatlakozott a szovjetek elleni Dunántúlra irányított felfegyverzett csoportokhoz, de miután őket a karhatalmi alakulatok fegyverletételre szólították fel, a csoport tagjai, fegyvereik átadása nélkül Bajára, illetve hazatértek. 1957. július 25-től került előzetes letartóztatásba. A Kecskeméti Megyei Bíróság 2 év 6 hó börtönbüntetésre, 2 év jogvesztésre és 1000 Ft vagyonek kobzásra ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1958. június 25-én hozott ítéletében 1 év 6 hó börtönbüntetésre, 2 év jogvesztésre és 1000 Ft vagyonek kobzásra változtatott.

Tátrai Lajos: 1928. április 16-án született Sashalmon. Anyja neve Krikovszki Ilona. Szakmai végzettségét tekintve hadmérnök. Baján a Délmagyarországi Áramszolgáltató Vállalatnál állt alkalmazásban mint mérnök. 1956. október 27-én 3 egyetemista nemzetőr megjelent a DÁV-nál, és Tátraival nemzetőrség alakításáról tárgyaltak. 3 rajt hoztak létre, a csapatparancsnok Tátrai lett, fegyverhez azonban nem jutottak, a továbbiak során szerepük nem volt. A DÁV-nál október 29-én alakult meg egy ideiglenes munkástanács, amelynek elnöke lett és tartotta a kapcsolatot a város forradalmi szerveivel. Október utolsó napjaiban megalakult a DÁV-nál az üzemőrség, amelyben Tátrai is közreműködött. Amikor november közepén a bajai

⁴²⁸ TH V-150-364. 152.

⁴²⁹ TH V-150-364. 137.

⁴³⁰ TH V-150-364. 138.

vállalatok igazgatói a sztrájk befejezéséről és a Kádár-kormány elismeréséről határoztak, a nyilatkozatot nem írta alá. Elutasította a DÁV-nál 1957. januárjában alakult pártalap szervezettel való együttműködést is. 1957. januárjában öccsét segítette átjutni a jugoszláv határon. 1957. július 18-tól 1958. augusztus 16-ig előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. március 14-én 2 év 6 hó börtönbüntetésre, 3 év jogvesztésre és 500 Ft vagyonek Kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. augusztus 5-én új eljárás lefolytatására utasította az elsőfokú bíróságot és egyben elrendelte szabadlábra helyezését. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. november 29-én 1 év börtönbüntetésre ítélte.

Thür János: 1921. november 2-án született Dunaföldváron, anyja neve Leovics Mária. Kereskedelmi érettségi végzettséggel a Bajai SZTK főelőadója volt a forradalom idején. Az október 26-án Bajáról Kalocsára gépkocsikkal átutazó felkelőkkel tartott. Tagja volt annak a bizottságnak, amely Bácskó község határában alakult a tüntetések koordinálása céljából. Részt vett abban a megmozdulásban, amely során a kalocsai tüntetők a bajaiakkal együtt a Foktői úti laktanyához mentek és felhívták a katonákat a csatlakozásra. Kezdeményezte az SZTK-nál a munkástanács szervezését. Október 27-én ismét Kalocsán járt, ahol a foglyok kiszabadítása érdekében éles hangú vitát folytatott Tóth László ottani tanácselnökkel. Október 31-én jelentkezett a nemzetőrségbe, ahol november 5-ig szolgálatot teljesített. November 6-án munkába állt és dolgozott 1957. március 7-ig, őrizetbe vétele napjáig. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 20-án 5 év börtönbüntetésre, 5 év jogvesztésre és 1000 Ft vagyonek Kobzásra ítélte. 2 évre kiutasították Baja város területéről. Ezt az ítéletet a Legfelsőbb Bíróság 1958. június 17-én 8 év börtönbüntetésre, 8 év jogvesztésre és teljes vagyonek Kobzásra súlyosbította.

Tóth Pál Zoltán: 1926. november 26-án született Uszódon. Anyja neve Kassai Julianna. Elvégezte a Bölcsészettudományi Egyetemet. Baján tanított a III. Béla Gimnáziumban. 1956. október 31-én a város pedagógusainak nagygyűlésén az egyes tantestületek küldötteiből megválasztották a Pedagógus Forradalmi Tanácsot, hogy az a nemzeti bizottságban képviselje a pedagógusok érdekeit. Ezen a gyűlésen felszólalt, beszédében egy új ifjúsági szervezet megalakítását szorgalmazta. A gyűlésen határoztak az iskolákban történő új igazgatók választásáról is. Így került Tóth Pál Zoltán a bajai III. Béla Gimnázium élére. November 4-ét követően, amikor a város felfegyverzett felkelői gyülekeztek, hogy a Dunántúlra induljanak harcolni, az iskola tanulóit megakadályozta abban, hogy elinduljanak és az általuk szerzett fegyvereket letette velük. 1957. július 17-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. május 8-án felmentette.

Töröcsik József: Jászkarajenőn született 1917-ben. Anyja neve Tóth Borbála. Foglalkozása rendőr. A bajai rendőrkapitányságon dolgozott hadnagyi rangban. Részt vett az ávósok letartóztatásában. A megtorlás során eltávolították a rendőrségtől.⁴³¹

Török István: Baján született 1938-ban. Anyja neve Frich Katalin. Iskolai végzettsége 8 általános. A Fémipari Vállalatnál dolgozott. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴³²

Turai János: 1928. október 4-én született Törökszentmiklóson, anyja neve Turai Julianna. 2 elemit végzett, egy kisiparosnál állt alkalmazásban. 1956. október 23-át követően apósával és sógorával Baján tartózkodva arról értesült, hogy az egyik utcában fegyvert lehet szerezni. Elmentek a kérdéses helyre és magukhoz vettek egy karabélyt. Ezután a helyszínen tartózkodó ismeretlen személy utasította Turait, hogy menjen a Nemzeti Bank épületéhez és ott álljon őrt. Turai kb. egy órai őrt állás után visszament oda, ahonnan a fegyvert vételezte és magához vett még három csomag löszert. Ezt követően hazament és a fegyvereket elásta. 1957. január 12-én házkutatás során ezeket megtalálták nála, akkor őrizetbe vették. A Kecskeméti Katonai Bíróság 1957. január 18-án 12 év börtönre és 10 év jogvesztésre ítélte.

Vágvölgyi Ferenc dr.: 1917. április 14-én született Bátaszéken. Anyja neve Wahl Mária. Baján érettségizett, majd mivel közvetlenül az érettségi után nem vették fel az egyetemre, Pécssett labdarúgóként, majd Csátalján jegyzőgyakornokként dolgozott. Orvosi diplomát szerzett 1944-ben. 1951-ben Baján járási tisztiorvos, majd 1952 év végén a Városi Tanács V.B. egészségügyi osztályának vezetője lett. 1956. október 26-án a vb-elnöki tisztéből leváltott Osztermann Béla helyére polgármesternek választották meg a tanácsházán az üzemek, vállalatok, hivatalok küldöttei. Az ekkor megtartott nagyívű beszédében szabadságot és demokráciát követelt, a kormány által meghirdetett statárium érvényességét nem fogadta el. A személyzeti osztályt megszüntette, annak vezetőjét elbocsátotta. Az október 28-i katonai hatalomátvételnél tiltakozott a katonaság eljárása ellen. Részt vett a nemzeti bizottság megalakításának előkészítésében, Antóny Jánost felkérte, hogy vállalja el az elnöki teendőket. November 3-án aláírta a Bajai Városi Tanács személyi ügyeiről szóló határozatot, amely döntött egyes dolgozók elbocsátásáról. Ezek többsége MDP-tag vagy az ÁVH-nál dolgozók hozzátartozója volt. Működése alatt mindvégig a rend és a törvényesség megőrzésére törekedett. November 7-én lemondott a polgármesteri tisztségéről. 1957.

⁴³¹ TH V-150-364. 144.

⁴³² TH V-150-364. 142.

június 5-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 22-én 1 év börtönbüntetésre és 600 Ft vagyonekobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. augusztus 23-án a büntetés végrehajtását 3 évre felfüggesztette.

Valló Lajos: Baján született 1938-ban. Fegyverrejtegetésért 8 hónap börtönre ítélték.⁴³³

Varga Pál: 1910. október 1-jén született Dávodon. Anyja neve Horváth Mária. A gimnázium elvégzése után rövid ideig jogot tanult, majd 1939-1945 között hivatásos katonatiszt volt századosi rendfokozatban. Két évig a bajai kiegészítő parancsnokságnál volt behívási alosztályvezető. A forradalom ideje alatt a bajai lakberendező ktsz-nél állt alkalmazásban villanyszerelőként. Az október 26-án alakult ideiglenes nemzeti bizottság katonai bizottságának tagja volt a ktsz képviselőjeként. Október 27-én a katonai bizottságnál megjelenő Nagy István felkérésére Nagy Pál őrnaggyal együtt szervezte a 23 önként jelentkező személy sorozását, amelyet végül nem hajtottak végre. A nemzeti bizottság október 31-i ülésén a megalakítandó nemzetőrség élére javasolt két személy közül az egyik Varga Pál volt. November 2-án megjelent a MÖHOSZ-nál, hogy feladatát ellássa. November 4-én ő írta alá a MÖHOSZ-hoz érkező fegyverek elhozataláról szóló parancsot. Működése alatt fegyvertartási engedélyeket írt alá. November 4-én – miután a nemzeti bizottság közölte vele, hogy a szovjet csapatokkal a városban nem harcolnak, – erről tájékoztatta a MÖHOSZ-nál összegyűlteket, és felszólította a jelenlevőket, hogy hagyják abba a fegyverek széthordását. 1957. február 26-án közbiztonsági őrizetbe, majd előzetes letartóztatásba került. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. március 12-én 3 év börtönbüntetésre, 5 év jogvesztésre valamint 500 Ft vagyonekobzásra ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1958. szeptember 18-án jóváhagyott.

Vermes Gábor: Temerinben (Jugoszlávia) született 1912. március 27-én. Anyja neve Hauer Gabriella. Iskolai végzettsége 8 gimnázium. Foglalkozása földnyilvántartó. 1945 előtt jegyző volt. Részt vett a járási forradalmi bizottság megválasztásának előkészítésében, majd 1956. november 3-án tagja lett a testületnek.⁴³⁴

Vígh Sándor: Baján született 1936-ban. Anyja neve Mátéka Marcella. Részt vett Baján a forradalmi eseményekben. Fegyverrejtegetésért 10 hónap börtönre ítélték.⁴³⁵

⁴³³ TH V-150-364. 146.

⁴³⁴ TH V-150-364. 147.

⁴³⁵ TH V-150-364. 147.

Volent Istvánné (Bobár Julianna): 1913. március 23-án született Baján. Anyja neve Sarok Katalin. A középiskola IV. osztályát végezte el. Szövőnőként dolgozott a bajai Posztógyárban. 1965. október végén szidta a Kádár-kormányt és a szovjet hadsereget. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. április 14-én megszüntette ellene az eljárást.

Vörös Sándor: Baján született 1912-ben. Anyja Luszka Anna. Foglalkozása rakodómunkás. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴³⁶

BÁCSBOKOD

Október 27.

– Havasi József, a földműves-szövetkezet ügyvezetője a rendőrségen bejelentette, hogy tüntetést fognak tartani, és felszólította a rendőröket, hogy ne avatkozzanak bele az eseményekbe.⁴³⁷

– A lakosság az esti órákban felvonult. A tanácsháza előtt gyűlést tartottak, követelésükre leváltották a vb titkárát.⁴³⁸

Október 29.

– Lichter László tanító nagygyűlést hívott össze a tanácsházára, és megválasztották a községi forradalmi bizottságot, melynek Kungl Mihály vb-elnök lett a vezetője. Tagok: Kadocsa Ferenc, Nyilas Emil, Lichter László.⁴³⁹

Október 30.

– Lichter László a rendőrségen felszólította az őrsparancsnokot, hogy adja át a fegyvereket az időközben megalakult nemzetőrségnek.⁴⁴⁰

⁴³⁶ TH V-150-364. 142.

⁴³⁷ TH V-150-364. 172.

⁴³⁸ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

⁴³⁹ TH V-150-364. 172.

⁴⁴⁰ TH V-150-364. 172.

November folyamán

– Gyűjtést szerveztek a főváros megsegítésére. Nyilas Emil szállította a segélyt Budapestre, és amikor visszatért, beszámolt arról, milyen óriási pusztítást vittek végbe a szovjet csapatok a fővárosban.⁴⁴¹

November – december eleje

– A községi tanács vb elnökhelyettese, László Mátyás az események következtében egy időre elhagyta beosztását, de november 22-én a vb visszahívta. Ugyancsak megerősítette beosztásában a község lakosságának bizalmát bíró Kadocsa Ferencet, aki a nemzeti bizottság tagja volt, utóbb viszont a járási tanács vb javaslatára a községi vb visszahívta.⁴⁴²

– Az Új Otthon Téesz közgyűlésén a megjelent 65 tagból 61 a téesz feloszlata mellett szavazott.

– Az adófizetés megindult a községben.⁴⁴³

*

Kadocsa Ferenc: Bácsbokodon született 1895. október 5-én. Anyja neve Schhöffer Katalin. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, majd 1956. november 3-án a Bajai Járás Forradalmi Bizottsága intézőbizottságának.⁴⁴⁴

Kungl Mihály: Bácsbokodon született 1925. december 13-án. Anyja neve Rudas Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. A községi tanács vb-elnöke volt. A forradalom alatt megválasztották a községi forradalmi bizottság elnökének. Eljárást nem indítottak ellene, a forradalom után is tanácselnök volt.⁴⁴⁵

Nyilas Emil: Budapesten született 1916. november 14-én. Anyja neve Tuli Erzsébet. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. Foglalkozása tisztviselő. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Gyűjtést szervezett a fővárosi lakosság megsegítése érdekében. Budapestre utazott, és

⁴⁴¹ TH V-150-364. 172.

⁴⁴² BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

⁴⁴³ BKMÖL A Bács-Kiskun Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága titkárságának iratai. Titkos ügykezelőségű iratok 1950-1971. (a továbbiakban XXIII. 2. a.) sz.n. irat. Feljegyzés Baja járás községvezetőinek helyzetéről. 1956. december 1.

⁴⁴⁴ TH V-150-364. 172.

⁴⁴⁵ TH V-150-364. 172.

visszatérése után beszámolt a fővárosban tapasztaltakról. Nem indult ellene eljárás.⁴⁴⁶

BÁCSBORSÓD

Október végén

- Forradalmi bizottság alakult a községben, melynek Huszti József lett az elnöke. Tagok: Molnár József, Hodován László, Beslity János.⁴⁴⁷
- Devics András az Új Élet Téesz területéről eltávolította a kommunista jelképeket, majd kitűzte a magyar zászlót a téesz kapujára.

*

Beslity János: Regőcén (Jugoszlávia) született 1916-ban. Anyja neve Kubatov Anna. Iskolai végzettsége 3 elemi. A forradalom alatt tagja lett a forradalmi bizottságnak, javasolta a vadászfegyverek bevonását. Nem indult ellene eljárás.⁴⁴⁸

Devics András: 1918. február 2-án született Őrszálláson (Jugoszlávia). Anyja neve Varga Rozália. 4 elemi végzettségű, foglalkozása földműves. Október utolsó napjaiban az Új Élet Téesz kovácsműhelyéből kihozta a helyi MDP tulajdonában levő vörös zászlót és darabokra tépte, a nemzetiszín zászlót pedig kitűzte a téesz kapuja fölé. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. január 24-én 6 hónap felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte.

Hodován László: Bácsborsódon született 1943-ban. Anyja neve Rác Mária. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. A forradalom alatt tagja lett a forradalmi bizottságnak, javasolta a vadászfegyverek bevonását.⁴⁴⁹

Huszti József: Bácsborsódon született 1922-ben. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság elnöke lett. Javasolta, hogy a kommunistáktól vonják be a vadászfegyvereket, de erre végül nem került sor. Nem indult ellene eljárás.⁴⁵⁰

Molnár József: Bácsborsódon született 1930-ban. Anyja neve Horváth Etel. Iskolai végzettsége 6 elemi. A községi tanács vb elnöke volt. A forradalom

⁴⁴⁶ TH V-150-364. 172.

⁴⁴⁷ TH V-150-364. 156.

⁴⁴⁸ TH V-150-364. 156.

⁴⁴⁹ TH V-150-364. 156.

⁴⁵⁰ TH V-150-364. 156.

alatt tagja lett a forradalmi bizottságnak. Beszédet mondott, melyben az addigi vezetést kárhoztatta, és helyeselte Nagy Imre politikáját. Nem indult ellene eljárás.⁴⁵¹

BÁCSSZENTGYÖRGY

Október 27.

– A községben megalakult a nemzeti bizottság, amely igyekezett a rendet és a nyugalmat megőrizni.⁴⁵²

Október vége

– Mák Györgyöt a lemondott Dujmov István vb-elnök helyére választották, később a járási tanács vb is megerősítette tisztségében.⁴⁵³

*

Kubatov János: Györgypusztán született 1912. január 26-án. Anyja neve Korsós Erzsébet. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása földműves. Tagja lett a községi nemzeti bizottságnak, valamint a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴⁵⁴

BÁTMONOSTOR

Október 25.

– Ifj. Sárossi Sándort és kollégáját Bajáról kirendelték a községbe, hogy ott a borkészletet felvegyék. A Gazdakör helyiségében Sárossi Sándor az ott lévő rendőrtől követelte, hogy vegye le a vörös csillagot a sapkájáról.⁴⁵⁵

– A községi tanácsháza előtt csoportosultak az emberek az esti órákban, kb. 100-150 fő. Ide érkezett Vida József, aki bajai munkahelyéről jött

⁴⁵¹ TH V-150-364. 156.

⁴⁵² BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

⁴⁵³ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat 1957. Feljegyzés a járási, városi és községi tanácsok újonnan megválasztott vezetőiről. 1957. január 18.

⁴⁵⁴ TH V-150-364. 151.

⁴⁵⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1518/1957. ifj. Sárossi Sándor pere.

haza. Az összegyűltekkal híreket közölt a bajai eseményekről és felolvasott egy 14 pontos követelést. A 20-30 főből álló csoport, közte ifj. Budai János, ifj. Gál István, Gál István, Király József, Sterbik Jenő, Szabados István, Szabó István, Urbán József, Vida József bement a tanácsházára, ahol a begyűjtési hivatal szekrényeit feltörték, és iratokat semmisítették meg. A tanácsházán tartózkodott Kulcs Bertalan, Bagényi József rendőr őrmester és Keresztes György rendőr tizedes, akik utasítást kértek a bajai rendőrkapitányságtól telefonon. Ott azt mondták nekik, hogy csak akkor avatkozzanak közbe, ha valakinek a személyét támadás éri, erre azonban nem került sor.⁴⁵⁶

– A községi pártház előtti szovjet emlékművet Horváth József részvételével a tüntetők ledöntötték.⁴⁵⁷

Október 27.

– Bajáról diákok érkeztek, és kisebb tüntetést szerveztek.

– Megalakult a forradalmi bizottság, melynek Zrínyi József lett az elnöke. Tagok: Vida József, Horváth János, Horváth József, Pintér József, Kovács József, Tihanyi Antal, Keresztes József, Molnár József, Keresztes István, Szlavikovics István, ifj. Szlavikovics István.⁴⁵⁸

Október vége

– Horváth János javaslatára a forradalmi bizottság bevonta a vadász-fegyvereket. Papp István funkcionárius fegyverét Horváth János és Ötvös József kobozta el.⁴⁵⁹

November 1.

– A községi tanács vb folyamatosan működött, leváltások nem történtek, bár a tanácselnök egy időre elhagyta a községet és Bajára ment.⁴⁶⁰

November folyamán

– A Petőfi és a Vörös Csillag Téesz feloszlott.

⁴⁵⁶ BKMB B 1268/1957. Vida József és társai pere.

⁴⁵⁷ TH V-150-364. 182.

⁴⁵⁸ TH V-150-364. 180-182.

⁴⁵⁹ TH V-150-364. 180.

⁴⁶⁰ BKMB B 1268/1957. Vida József és társai pere.

Budai János ifj.: 1933. március 30-án született Bátmonostoron. Anyja neve Horváth Erzsébet. A gazdasági szakiskola 2 osztályát végezte el, földművelésből él. Részt vett október 25-én a tanácsházán a begyűjtési iratok megsemmisítésében. 1957. augusztus 5-én tartóztatták le. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. augusztus 14-én 10 hónap börtönbüntetésre ítélte.

Gál (Borzas) István ifj.: 1932. szeptember 21-én született Bátmonostoron. Anyja neve Einhiller Teréz. A középiskola 3 osztályát végezte el, foglalkozása tejkezelő. 1956. október 25-én részt vett a tanácsházán a könyvtár feldúlásában és a begyűjtési iratok megsemmisítésében. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1956. augusztus 14-én 1 év 6 hó börtönbüntetésre, 1000 Ft vagyonelkobzásra és 3 év jogvesztésre ítélte. A végzés meghozatalakor a Dunántúlon tartózkodott és csak az 1959-es kegyelmi törvény kihirdetése után fedte fel a hollétét. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1961. május 5-én 1 év börtönbüntetésre ítélte, amelynek végrehajtását felfüggesztette.

Gál (Roszbasa) István: 1923. április 15-én született Bátmonostoron. Anyja neve Hurtony Erzsébet. 3 elemi végzett, foglalkozása földműves. 1956. október 25-én részt vett a tanácsházán a könyvtár és a begyűjtési iratok feldúlásában és megsemmisítésében. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. augusztus 14-én 1 év 2 hó börtönbüntetésre, 3 év jogvesztésre és 500 Ft vagyonelkobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. szeptember 15-én 7 hónapra leszállította a börtönbüntetést és 1 évre a jogvesztést.

Horváth János: Bátmonostoron született 1925-ben. Anyja neve Horváth Ilona. Iskolai végzettsége 6 elemi és 2 év gazdasági iskola. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, és javasolta a vadászfegyverek begyűjtését. Nem indult ellene eljárás.⁴⁶¹

Király József: 1913. március 1-jén született Nagybaracskán. Anyja neve Király Teréz. Foglalkozása földműves. Részt vett 1956. október 25-én a begyűjtési iratok megsemmisítésében a tanácsházán. A forradalom után disszidált. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. augusztus 14-én 1 év 6 hó börtönbüntetésre, 4 év jogvesztésre és 1000 Ft vagyonelkobzásra ítélte.

Ötvös József: Székudvaron (Románia) született 1898-ban. Anyja neve Réczi Erzsébet. Iskolai végzettsége 4 elemi. A forradalom alatt a forradalmi bizottság utasítására begyűjtötte a funkcionáriusoktól a vadászfegyvereket, és elkobozta Papp István pártinstruktor szolgálati fegyverét. Nem indult ellene eljárás.⁴⁶²

⁴⁶¹ TH V-150-364. 181.

⁴⁶² TH V-150-364. 182.

Sterbik Jenő: 1912. április 3-án született Ada községben (Jugoszlávia). Anyja neve Letanai Borbála. A középiskola 4 osztályát végezte el, önálló kovácmester volt. 1956. október 25-én részt vett a tanácsházán a könyvtár és a begyűjtési iratok feldúlásában. 1957. augusztus 6-tól előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. augusztus 14-én 1 év börtönbüntetésre ítélte.

Szabados István: 1937. június 24-én született Fácánkerten, anyja neve Szekeres Erzsébet. 8 általánost végzett, földművelésből él. 1956. október 25-én részt vett a tanácsházán a begyűjtési iratok megsemmisítésében. 1957. augusztus 5-én tartóztatták le. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. augusztus 14-én 8 hó börtönbüntetésre ítélte, melynek végrehajtását 3 évre felfüggesztette.

Szabó (Dádé) István: 1937. szeptember 18-án született Bátmonostoron, anyja neve Horváth Erzsébet. Foglalkozása földműves. 1956. október 25-én a délelőtti órákban aláírást gyűjtött a népgyűlés megtartása érdekében, majd részt vett a tanácsházán a begyűjtési iratok megsemmisítésében. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. augusztus 14-én 2 év börtönbüntetésre, 5 év jogvesztésre és 1000 Ft vagyonekobjásra ítélte.

Urbán József: 1938. október 30-án született Bátmonostorban. Anyja neve Horváth Erzsébet. Földművelésből élt. 1956. október 25-én részt vett a tanácsházán a begyűjtési iratok megsemmisítésében. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. augusztus 14-én felmentette.

Vida József: Bátmonostoron született 1922-ben. Anyja neve Szabó Mária. Iskolai végzettsége 4 polgári. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Felelősségre vonta Papp István pártinstruktor és Vedelek iskolaigazgatót, mert korábban államosították az ingatlanjait.⁴⁶³

Vida József: 1928. március 25-én született Nagybaracskán. Anyja neve Horváth Katalin. Asztalosként dolgozott Baján. Kezdeményezője volt a községházán október 25-én történt megmozdulásnak. A forradalom után disszidált. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. augusztus 14-én 3 év börtönbüntetésre, 5 év jogvesztésre és 1000 Ft vagyonekobjásra ítélte.⁴⁶⁴

Zrínyi József: Bátmonostoron született 1919-ben. Anyja neve Pupin Teréz. Iskolai végzettsége mezőgazdasági technikum. Foglalkozása agronómus. A

⁴⁶³ TH V-150-364. 180.

⁴⁶⁴ BKMB B 1268/1957. Vida József és társai pere.

forradalom alatt a községi forradalmi bizottság elnöke lett, és bekerült a járási forradalmi bizottságba is. Papp György járási másodtitkárt felszólította, hogy hagyjon fel a politikai tevékenységgel. Nem indult ellene eljárás.⁴⁶⁵

CSÁTALJA

Október 26.

– Az esti órákban Bajáról teherautókkal diákok és felkelők érkeztek. Eltávolították a középületekről a vörös csillagokat és a vörös zászlókat. A megmozdulásban részt vett Gyuricza József dávodai lakos, Deák József és Soór László is, akik Gál János vb-titkárt eltávolították a tanácsházáról.⁴⁶⁶

Október 27.

– Deák József és Gyuricza József, a községi tanács vb-titkárával, Gál Jánossal hangosbemondón kihirdette, hogy forradalmi bizottság választásra kerül sor. Kb. 300-an gyűltek össze a tanácsházán, és egy 15 tagú bizottságot választottak. Ez a bizottság a községi tanács funkcionáriusait nem váltotta le, a vb folyamatosan működött.⁴⁶⁷ Soór László követelte a nemzetőrség felállítását.⁴⁶⁸ A forradalmi bizottság elnöke Tölgyes Antal lett, és bekerült a testületbe Deák József, Soór László, Gyuricza József, Szele Kálmán és Lovász Gergely is. A nemzetőrség szervezését Lovász Gergely végezte.⁴⁶⁹

November folyamán

– A Kossuth Téesz feloszlott.

*

Deák József: 1909. március 21-én született Torontálkeresztesen (Románia). Anyja neve Török Anna. Apja kocsis volt. 5 elemít végzett, szakmája cipész volt, de földművelésből élt. Tagja volt a forradalmi bizottságnak, annak szervezésében részt vett. Jelen volt Baján az október 26-i választó gyűlésen,

⁴⁶⁵ TH V-150-364. 180.

⁴⁶⁶ TH V-150-364. 157.

⁴⁶⁷ BKMÖL XXV. 30. B 1714/1957. Deák József és társai pere.

⁴⁶⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1240/1957. Soór László pere.

⁴⁶⁹ TH V-150-364. 158.

amelyen leváltották a vb-elnököt. Csátalján részt vett a kommunista jelképek eltávolításában a tanácsházáról. Gyuricza Józseffel Ökrös Lajos begyűjtési megbízott és Gál János vb-titkár lakásán jártak, akikkel közölték, hogy felelősségre vonják őket. Gál János házában kisebb károkat okoztak. Bántalmazták Kálnoki György párttagot. Deák József 1957. június 21-től előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 11-én 4 év börtönbüntetésre, 5 év közügyektől eltiltásra és vagyona felének elkobzására ítélte. A Legfelsőbb Bíróság az ítéletet 1 év 8 hó börtönbüntetésre, 2 év jogvesztésre és 1000 Ft vagyyonelkobzásra enyhítette.

Gyuricza József: 1906. július 1-jén született Dávodon. Anyja neve Horváth Erzsébet. 6 elemiit végzett, földművelésből él. Közreműködött a csátaljai forradalmi bizottság szervezésében, annak tagja lett. Részt vett a kommunista jelképek eltávolításában a tanácsházáról. Deák Józseffel tartott a helyi állami és pártapparátus képviselőinek felkeresésekor. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 11-én 5 év börtönbüntetésre, 5 év közügyektől eltiltásra és vagyona felének elkobzására ítélte. Ezt az ítéletet a Legfelsőbb Bíróság 3 év börtönbüntetésre, 5 év közügyektől eltiltásra és 1000 Ft vagyonelkobzásra változtatta.

Lovász Gergely: Istensegítsen (Románia) született 1912-ben. Anyja neve Lovász Benencia. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, és szervezte a nemzetőrséget. Nem indult ellene eljárás.⁴⁷⁰

Soór László: 1921. október 10-én született Bezdánban (Jugoszlávia). Anyja neve Kiss Mária. Szakmai végzettsége kovács volt, de földművelésből élt. Hat elemiit végzett. Tagja volt a helyi nemzeti bizottság elnökségének. Követelte a rendőrség helyébe lépő nemzetőrség felállítását. 1957. július 8-tól előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. szeptember 19-én 2 év börtönbüntetésre, 1 év közügyektől eltiltásra és 1000 Ft vagyonelkobzásra ítélte. Az Legfelsőbb Bíróság a börtönbüntetést 6 hónapra leszállította és az előzetesben töltött idővel kitöltöttnek vette.

Szele Kálmán: Belényesen (Románia) született 1898-ban. Anyja neve Beremen Erzsébet. Iskolai végzettsége tanítóképző. Foglalkozása kántortanító. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, tartotta a kapcsolatot a járási forradalmi bizottsággal. Követelte a kommunista vezetők leváltását. Nem indult ellene eljárás.⁴⁷¹

⁴⁷⁰ TH V-150-364. 158.

⁴⁷¹ TH V-150-364. 157.

Tölgyes Antal: Bátmonostoron született 1908-ban. Anyja neve Németh Ilona. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. Foglalkozása téészttag. 1945 előtt községi segédjegyző volt. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság elnökének választották. Azzal a feltétellel vállalta a tisztséget, ha a vb-elnök a helyén marad. November 3-án tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴⁷²

CSÁVOLY

Október 26.

– Este 7-8 óra tájban egy autóbusszal bajaiak érkeztek a faluba és a kocsmában elmondták, hogy mi történt a városban. Indítványozták, hogy menjenek be Bajára. Komár Jenő 8-10 fővel együtt be is utazott. Hamarosan ideérkezett Siska János gépkocsivezető is. Amikor Siska János megérkezett, közölte a tanácsházán levő Komárékkal Bajai István százados utasítását arra vonatkozóan, hogy alakítsák meg Csávolyon a nemzetőrséget, majd kiszállította Komár Jenőéket a községbe.⁴⁷³

Október 27.

– Bajai diákok és tüntetők felvonulást szerveztek a községben. Utána a kultúrotthonba mentek a tüntetők, és megalakították a forradalmi bizottságot. A testület elnöke Petrik Henrik lett, és bekerült a testületbe Munkás István, Karasi István, Kuruc András, Piukovics Antal, Lovas László. A tüntetők ezután zeneszóval a tanácsházára vonultak, és a hatalom átvételének jelképeként követelték a tanácsháza kulcsainak átadását.⁴⁷⁴

Október 28.

– Ismét tüntetés volt a községben, a tüntetők bemondták a hangosbemondóba a követeléseiket. Megalakították a nemzetőrséget, később Bajáról 20 géppisztolyt kapott a testület.

– Dékány Ferenc és Munkás István elkezdte szervezni a Nemzeti Pártszpartot.⁴⁷⁵

⁴⁷² TH V-150-364. 157.

⁴⁷³ BKMÖL XXV. 30. B 1809/1957. Komár Jenő pere.

⁴⁷⁴ TH V-150-364. 158.

⁴⁷⁵ TH V-150-364. 158.

Karasi István: Jánoshalmán született 1926-ban. Anyja neve Kovács Franciska. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. Foglalkozása tanító. A forradalom alatt diákjaival együtt részt vett a tüntetésen, tagja lett a forradalmi bizottságnak.⁴⁷⁶

Kuruc András: Izsán (Szlovákia) született 1914. december 10-én. Anyja neve Kiss Lujza. Iskolai végzettsége 8 általános. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi és a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴⁷⁷

Lovas László: Kiskunhalason született 1927-ben. Anyja neve Halász Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. A megtorlás során bevonták a jogosítványát.⁴⁷⁸

Munkás István: Solton született 1908-ban. Anyja neve Farkas Julianna. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak. Szervezte az NPP újjáalakítását. 1958-ban téves elleni izgatás miatt eljárást indítottak ellene.⁴⁷⁹

Petrik Henrik: Tolnán született 1915-ben. Anyja neve Kende Erzsébet. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása bognár kisiparos. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság elnöke lett. November 4-e után nem akarta visszaadni a hatalmat a tanácsvezetőknek. A megtorlás során internálták.⁴⁸⁰

Piukovics Antal: Csávolyon született 1905-ben. Anyja neve Viucs Verona. Iskolai végzettsége 3 gimnázium. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Követelte a kommunista vezetők leváltását. Nem indult ellene eljárás.⁴⁸¹

Vitner József: Csávolyon született 1922-ben. Anyja neve Margit Rozália. Iskolai végzettsége 6 elemi. Részt vett a községben a forradalmi eseményekben, fegyvert is szerzett magának. Tiltakozott a téveszesítés ellen. Nem indult ellene eljárás.⁴⁸²

⁴⁷⁶ TH V-150-364. 158.

⁴⁷⁷ TH V-150-364. 151.

⁴⁷⁸ TH V-150-364. 159.

⁴⁷⁹ TH V-150-364. 158.

⁴⁸⁰ TH V-150-364. 158.

⁴⁸¹ TH V-150-364. 159.

⁴⁸² TH V-150-364. 159.

DÁVOD

Október 26.

- A dávodiak közül többen részt vettek a bajai tüntetéseken, és mikor hazatértek, gyűlést hívtak össze.⁴⁸³
- Az esti órákban 500-600 főnyi tömeg gyűlt össze a községi tanácsháza előtt forradalmi bizottság választása céljából. Egy Bajáról érkezett személy ismertette az ottani és az országos eseményeket, majd Somlai László tanító 16 pontban felsorolta a dávodi lakosság forradalmi követeléseit. Csábi Gábor párttitkár közbekiabálások miatt nem tudta befejezni felszólalását.
- Megválasztották a forradalmi bizottságot, melynek Horák Endre lett az elnöke. Tagok: Tóth József, Tóth János, Gál Sándor, Kiss Gyula, Faragó István, Varga József.⁴⁸⁴
- Felvonulás kezdődött. A községi pártbizottság épülete elé érve Szántasi József, Kovács János, Kapitány András, Palkó Mátyás, Akladics János, Karmó Pál, Gál Sándor, Kiss Gyula, Tóth János, Tóth József és Csörgity János részvételével egy 50-60 főnyi csoport behatolt az épületbe, a berendezést megrongálták és elégették a pártiratokat.⁴⁸⁵
- Egy másik csoport, köztük Faragó István, Varga József, Csörgity József, Simonyi Imre, Varga István, Simon János, Radó Imre, Berta Péter, eltávolította a középületekről a kommunista jelképeket. A tanácsházáról Csörgity József vette le a vörös csillagot.⁴⁸⁶

Október vége

- Tóth János és Kiss Gyula irányításával megszervezték a nemzetőrséget, melynek Gál Sándor lett a parancsnoka. Rajtuk kívül Nyilas Sándor, Farkas Sándor és Balogh József is tagja volt a testületnek.⁴⁸⁷

⁴⁸³ TH V-150-364. 173.

⁴⁸⁴ TH V-150-364. 173-177.

⁴⁸⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1252/1957. Szántasi József és társai pere.

⁴⁸⁶ TH V-150-364. 173-177.

⁴⁸⁷ TH V-150-364. 173-177.

Október vége – november

- A volt vb-elnök, Petike János és helyettese, Kedvek András az események következtében elhagyta beosztását. A vb elnökévé Horák Endrét, a nemzeti bizottság elnökét választották.⁴⁸⁸
- A Szabadság Tsz közgyűlésen kimondta a feloszlatását.⁴⁸⁹

December 2.

- A községi vb-t újraválasztották, mivel a régi nem működött. Elnöke Potyondi Mihály lett. A régi vb-elnököt, Petike Jánost formálisan is visszahívták funkciójából.⁴⁹⁰

*

Csörgity János: 1920-ban született Nemesmiliticsen (Jugoszlávia). Anyja neve Jakab Mária. Foglalkozása alkalmi munkás. A forradalom alatt részt vett a tüntetésen, és a pártház elfoglalásában. A megtorlás során preventív őrizetbe vették, majd 6 hónap börtönre ítélték.⁴⁹¹

Faragó István: Dávodon született 1909-ben. Anyja neve Karaszi Teréz. A forradalom alatt részt vett a tüntetésen, és tagja lett a forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁴⁹²

Gál Sándor: Bezdánban (Jugoszlávia) született 1924-ben. Anyja neve Mári Borbála. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt részt vett a tüntetésen. Tagja lett a forradalmi bizottságnak, és a nemzetőrség parancsnokává választották. Összekötőként tartotta a kapcsolatot a járási forradalmi bizottsággal. A forradalom leverése után disszidált Jugoszláviába, és visszaköltözött Bezdánba.⁴⁹³

Horák Endre: Dávodon született 1907-ben. Anyja neve Burány Ilona. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. A forradalom alatt a községi forra-

⁴⁸⁸ BKMÖL XXIII. 2. c. 1023/1957.

⁴⁸⁹ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat. Feljegyzés Baja járás községvezetőinek helyzetéről. 1956. december 1.

⁴⁹⁰ BKMÖL Dávod Nagyközség Tanácsának iratai. Tanácsülési jegyzőkönyvek 1950-1957. (a továbbiakban XXIII. 717. a.) 1956. december 2-i ülés jegyzőkönyve.

⁴⁹¹ TH V-150-364. 175.

⁴⁹² TH V-150-364. 174.

⁴⁹³ TH V-150-364. 174.

dalmi bizottság elnöke lett, és bekerült a járási forradalmi bizottságba is. Nem indult ellene eljárás.⁴⁹⁴

Kiss Gyula: Budapesten született 1927. április 27-én. Anyja neve Demeter Rozália. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt részt vett a tüntetésen, vezette a felvonulókat. Tagja lett a forradalmi bizottságnak, és részt vett a nemzetőrség megszervezésében. A forradalom leverése után Franciaországba disszidált.⁴⁹⁵

Szántasi József: 1928. szeptember 21-én született Dávodon, Anyja neve Horváth Ilona. 8 általános végzettségű, foglalkozása földműves. 1956. október 26-án részt vett a pártbizottság épületében az iratok megsemmisítésében. 1957. augusztus 15-én került előzetes letartóztatásba. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 1-jén 2 év börtönbüntetésre, 2 év közügyektől való eltiltásra és 200 Ft vagyonekobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 6 hó börtönbüntetésre változtatta az ítéletet.⁴⁹⁶

Tóth János: Dávodon született 1931. január 5-én. Anyja neve Erős Rozália. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt részt vett a tüntetésen, Petike János és Grécu Lajos iskolaigazgató eltávolításában. Tagja lett a forradalmi bizottságnak, és szervezte a nemzetőrséget. A forradalom leverése után Belgiumba disszidált.⁴⁹⁷

Tóth József: Dávodon született 1912. április 12-én. Anyja neve Aladics Katalin. Iskolai végzettsége 4 elemi. Korábban tagja volt az FKgP-nek. A forradalom alatt részt vett a tüntetésen, a tanácsháza elfoglalásában, és Petike János vb-elnök eltávolításában. Tagja lett a községi forradalmi bizottságnak és a nemzetőrségnek. A forradalom leverése után Belgiumba disszidált.⁴⁹⁸

Varga József: Dávodon született 1916-ban. Anyja neve Facskó Mária. Iskolai végzettsége 5 elemi. A forradalom alatt részt vett a tüntetésen, a vörös csillagok eltávolításában. Tagja lett a forradalmi bizottságnak. A megtorlás során kétszer is preventív őrizetbe vették.⁴⁹⁹

⁴⁹⁴ TH V-150-364. 173.

⁴⁹⁵ TH V-150-364. 174.

⁴⁹⁶ BKMÖL XXV. 30. B 1252/1957. Szántasi József és társai pere.

⁴⁹⁷ TH V-150-364. 173.

⁴⁹⁸ TH V-150-364. 173.

⁴⁹⁹ TH V-150-364. 174.

ÉRSEKCSANÁD

Október 24.

- Markó Ferenc letépte Földi József rendőr őrmester rangjelzését.⁵⁰⁰

Október 27.

- Békés felvonulás és nagygyűlés zajlott le Körmendi György honvéd törzsőrmester és Szabó Gyula református lelkész vezetésével. A gyűlésen körülbelül 800 ember vett részt. Körmendi György rövid beszédet is mondott. Forradalmi bizottság alakult, de a község vezetőit funkciójukban meghagyták.⁵⁰¹ A testület elnöke Tölgyes János lett. Tagok: ifj. Kuli József, Biber János, Szabó Gyula, Kenyeres Lajos, Körmendi György, Berberovics Tamás, ifj. Dancsa Béni, Késmárki Máttyás, Péter János, Laki Sándor.⁵⁰²

- Körmendi György és Laki Sándor résztvételével a felvonulók egy csoportja ledöntötte a községben lévő felszabadulási emlékművet.⁵⁰³

Október vége

- A vb és a nemzeti bizottság együttes ülésén foglalkozott a törvénytelen házállamosítások ügyével és a felsőbb szerveknél javasolta a jogorvoslatot.⁵⁰⁴

Október vége

- Szabó Gyula református lelkész megalakította a kisgazdapártot.⁵⁰⁵

November 2.

- Nagy Béla fegyvereket hozott a községbe Bajáról.⁵⁰⁶

⁵⁰⁰ TH V-150-364. 18.

⁵⁰¹ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

⁵⁰² TH V-150-364. 178-180.

⁵⁰³ TH V-150-364. 179.

⁵⁰⁴ BKMÖL Érsekcsanád Nagyközség Tanácsának iratai. Tanácsülési jegyzőkönyvek 1950-1957. (a továbbiakban XXIII. 725. a.) A községi tanács és a nemzeti bizottság közös ülésének jegyzőkönyve. Dátum nélkül.

⁵⁰⁵ TH V-150-364. 178.

⁵⁰⁶ TH V-150-364. 178.

November 4.

– A forradalmi bizottság a szovjetekkel szembeni ellenállásról tárgyalt.

November 18.

– A forradalmi bizottság ülésén Kenyeres Lajos lelkesítő beszédet mondott. Késmárki Mátyás elment a tanácsházára és lemondásra szólította fel a vb-elnököt, mert kiszolgált a Rákosi-rendszert.⁵⁰⁷

*

Berberovics Tamás: Mátételkén született 1912-ben. Anyja neve Vinkovics Anasztázia. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak.⁵⁰⁸

Biber János: Uszódon született 1897-ben. Anyja neve Kovács Irma. Iskolai végzettsége tanítóképző. Foglalkozása nyugdíjas tanító. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Megválasztották az általános iskola igazgatójának. Nem indult ellene eljárás.⁵⁰⁹

Dancsa Béni ifj.: Érsekcsanádon született 1926-ban. Anyja neve Bálint Zsófia. Iskolai végzettsége 4 polgári. 1945 után tagja volt az FKgP-nek. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Követelte a téeszék feloszlását, és a kommunista vezetők lemondását. Nem indult ellene eljárás.⁵¹⁰

Kenyeres Lajos: Érsekcsanádon született 1923-ban. Anyja neve Kenyeres Erzsébet. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása gépkezelő. 1948-ig tagja volt az FKgP-nek. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Követelte a tanács kommunista vezetőinek a lemondását.⁵¹¹

Késmárki Mátyás: Sükösdön született 1923-ban. Anyja neve Szerletics Erzsébet. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Követelte a téeszék feloszlását, és a kommunista vezetők lemondását. Nem indult ellene eljárás.⁵¹²

⁵⁰⁷ TH V-150-364. 178.

⁵⁰⁸ TH V-150-364. 179.

⁵⁰⁹ TH V-150-364. 178.

⁵¹⁰ TH V-150-364. 179.

⁵¹¹ TH V-150-364. 178.

⁵¹² TH V-150-364. 179.

Körmendi György: Dunaalmáson született 1929-ben. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Részt vett a községben lévő felszabadulási emlékmű ledöntésében. A forradalom leverése után Svédországba disszidált.⁵¹³

Kuli József ifj.: Sükösdön született 1915-ben. Anyja neve Marinkó Éva. Iskolai végzettsége 8 gimnázium. 1945 után tagja volt a Polgári Demokrata Pártnak. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. November 4-én a szovjetekkel szembeni ellenállás híve volt. Nem indult ellene eljárás.⁵¹⁴

Laki Sándor: Öregcsertőn született 1926-ban. Anyja neve Tóth Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Részt vett a községben lévő felszabadulási emlékmű ledöntésében. Követelte a téeszkek feloszlását, és a kommunista vezetők lemondását.⁵¹⁵

Markó Ferenc: Érsekcsanádon született 1938-ban. Anyja neve Dancs Zsófia. Iskolai végzettsége 8 általános. Foglalkozása földműves. Október 24-én letépte Földi József rendőr őrmester rangjelzését. Részt vett a községbeli megmozdulásokban. Nem indult ellene eljárás.⁵¹⁶

Péter János: Érsekcsanádon született 1898-ban. Anyja neve Karagity Mária. Iskolai végzettsége 4 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵¹⁷

Szabó Gyula: Márfán született 1924-ben. Anyja neve Kovács Mária. Iskolai végzettsége egyetem. Foglalkozása református lelkész. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak és a járási forradalmi bizottság intézőbizottságának. Szervezte a kisgazdapártot. A megtorlás során 2 év börtönre ítélték.⁵¹⁸

Tölgyes János: Mezőhegyesen született 1908-ban. Anyja neve Koch Erzsébet. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Szervezte az FKgP-t. A megtorlás során pereventív őrizetbe vették.⁵¹⁹

⁵¹³ TH V-150-364. 179.

⁵¹⁴ TH V-150-364. 178.

⁵¹⁵ TH V-150-364. 179.

⁵¹⁶ TH V-150-364. 180.

⁵¹⁷ TH V-150-364. 179.

⁵¹⁸ TH V-150-364. 178.

⁵¹⁹ TH V-150-364. 178.

FELSŐSZENTIVÁN

Október 26.

– Bajáról diákok érkeztek a községbe. A tanácsháza hangosbemondóján keresztül ismertették az ifjúság 16 pontos követelését. Utána a tanácsháza épületéről és a párházról eltávolították a kommunista jelképeket, közben a tüntetők a „Ki az oroszokkal! Le a kolhozokkal!” jelszavakat skandálták. A tüntetők ezután ledöntötték a szovjet emlékművet.⁵²⁰

Október 28.

– Forradalmi bizottság alakult a községben. Tagjai: dr. Hangya Mihály, Ignác Pál, Kollár Sándor, Margit János, Molnár József, Patarics Márton, Stefánovics István. Margit János irányításával a forradalmi bizottság eltávolította a községi vb-elnököt, a helyettesét, valamint a községi párttitkárt.⁵²¹

Október vége

– Megkezdődött a pártok újjászervezése. Margit János és dr. Hangya Mihály szervezte az FKgP megalakítását.⁵²²

December folyamán

– A község fiataljai megtagadták a bevonulást, mert elterjedt a hír, hogy azért szedik össze a sorköteleseket, hogy a Szovjetunióba vigyék őket. Később mégis be kellett vonulniuk.

*

Hangya Mihály dr.: Felsőszentivánon született 1925-ben. Iskolai végzettsége jogi egyetem. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, és részt vett az FKgP újjászervezésében. A megtorlás során többször preventív őrizetbe vették, és rendőri felügyelet alá helyezték.⁵²³

⁵²⁰ TH V-150-364. 168.

⁵²¹ TH V-150-364. 168.

⁵²² TH V-150-364. 168.

⁵²³ TH V-150-364. 168.

Ignác Pál: Felsőszentivánon született 1912-ben. Anyja neve Tumó Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt részt vett a tüntetéseken, és tagja lett a községi forradalmi bizottságnak.⁵²⁴

Kollár Sándor: Felsőszentivánon született 1931-ben. Anyja neve Hódos Katalin. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. A forradalom alatt részt vett a tüntetéseken, és tagja lett a községi forradalmi bizottságnak.⁵²⁵

Margit János: Felsőszentivánon született 1919. december 13-án. Anyja neve Cimmerer Anna. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása földműves. A koalíciós időkben az FKgP tagja volt. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság elnökévé választották és tagja lett a járási forradalmi bizottságnak is. Szervezte a kisgazdapárt újjáalakítását. A megtorlás során internálták és rendőri felügyelet alá helyezték.⁵²⁶

Molnár József: Kiskinizs községben született 1914-ben. Anyja neve Varga Vilma. Iskolai végzettsége 6 elemi. 1945 előtt csendőr volt. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. A megtorlás során rendőri felügyelet alá helyezték.⁵²⁷

Patarics Márton: 1909-ben született Felsőszentivánon. Anyja neve Pékity Julianna. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Követelte a tanácsi vezetők leváltását, és az államosított földek visszaadását. Nem indult ellene eljárás.⁵²⁸

Stefánovics István id.: Bácsalmáson született 1913-ban. Anyja neve Trenka Jozefa. Iskolai végzettsége 4 elemi. Téesztag volt. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, sürgette a pártok megalakítását. Nem indult ellene eljárás.⁵²⁹

GARA

Október 27.

– Bajáról egy autóbusszal diákok érkeztek a községbe. Ugyanakkor a község lakosai is tüntettek Pintér László vezetésével, aki a magyar zászlót vitte a tömeg élén. Részt vett a tüntetésen R. Kiss István, Peller Jó-

⁵²⁴ TH V-150-364. 169.

⁵²⁵ TH V-150-364. 169.

⁵²⁶ TH V-150-364. 168.

⁵²⁷ TH V-150-364. 168.

⁵²⁸ TH V-150-364. 168.

⁵²⁹ TH V-150-364. 169.

zsef, Knipf János, Pintér László, Erős György, Erős Ágoston, Dárdai Mihály, Kajtáj Márton, Mátyás Bernát, Jelasity Máté, Vaszkó István és Szendrei István is.⁵³⁰

– A Garai Állami Gazdaság előtt is tüntetők gyülekeztek, közben a „Ki az oroszokkal!” és a „Független Magyarországot!” jelszavakat hangoztatták. Utána a téesz épületéről Dárdai Mihály és Szendrei István vezetésével eltávolították a vörös csillagokat. A földműves-szövetkezetről Jelasity Máté verte le a vörös csillagot.⁵³¹

– A rendőrségre is elmentek a tüntetők, és Kajtáj Márton, illetve Mátyás Bernát eltávolította az ott tartózkodó volt partizánokat.⁵³²

– Utána a tanácsháza elé vonultak a tüntetők, leváltották a tanácsi vezetőket, és a megafonba bementék, hogy hamarosan megválasztják a forradalmi bizottságot.⁵³³

– Mikor egy csoport Földes Lajos vb-elnököt felelősségre akarta vonni, ő a fegyverével a levegőbe lőtt, mire a tüntetők elmenekültek.⁵³⁴

Október vége

– A rendezetten felvonuló lakosság, mintegy 500 fő, a tanácsháza elé ment, ahol leváltották a vb elnökét, Földes Lajost, és nemzeti bizottságot választottak, amelynek elnöke R. Kiss István lett.⁵³⁵ Tagjai: Geiger József, Kulik Mátyás, Galambos József, Kühn István, Peller József.

– A Vörös Csillag Téesz kimondta feloszlatását.⁵³⁶

– Munkástanács alakult a Garai Állami Gazdaságban, melynek Geiger József lett az elnöke. A testület 16 pontos követelést állított össze, és elküldte a bajai nemzeti bizottságnak.⁵³⁷

November 2.

– A községben megjelent Nagy Béla Bajáról. 20 darab géppisztolyt adott át R. Kiss Istvánnak, amelyeket a vb-elnök szobájában helyeztek el.

⁵³⁰ TH V-150-364. 169.

⁵³¹ TH V-150-364. 169.

⁵³² TH V-150-364. 170.

⁵³³ TH V-150-364. 169.

⁵³⁴ TH V-150-364. 169.

⁵³⁵ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

⁵³⁶ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat. Feljegyzés Baja járás községvezetőinek helyzetéről. 1956. december 1.

⁵³⁷ TH V-150-364. 170.

Nagy Béla el akarta vinni Bakai Józsefet, Földes Lajost, Cs. Kiss Ferencet és Juhász István rendőrt, R. Kiss István azonban vállalta értük a felelősséget. Nagy Béla ezután csak Bakai József párttitkár letartóztatásához ragaszkodott, de ezt is sikerült megakadályozni.⁵³⁸

November 16.

– A nemzeti bizottság ülést tartott, amelyen véglegesítette tagjait. Az elnök ismét R. Kiss István lett. A nemzeti bizottság javasolta, hogy hívják vissza a tanács vb három függetlenített vezetőjét, és javasoljanak helyettük más személyeket, akiket titkos szavazáson választanának meg.⁵³⁹

November 18.

– A községi tanács ülést tartott, amelyen – a vb javaslata szerint – R. Kiss Istvánt bízta meg a vb-elnöki teendők ellátásával. Viszont a nemzeti bizottság elvetette azt a javaslatot, hogy hívják vissza állásukból a régi függetlenített vezetőket.⁵⁴⁰

*

Galambos József: Vicsiák (?) községben született 1911-ben. Anyja neve Baróti Anna. Iskolai végzettsége 5 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak, részt vett a tanácsi vezetők leváltásában. Nem indult ellene eljárás.⁵⁴¹

Geiger József: Vaskúton született 1913. január 6-án. Anyja neve Elmer Katalin. Iskolai végzettsége 5 polgári. A Garai Állami Gazdaság vezetője volt. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, és megválasztották az állami gazdaság munkástanácsának elnökévé. 16 pontos követelést állítottak össze, és eljuttatták a bajai nemzeti bizottságnak. A megtorlás során egy évig rendőri felügyelet alatt állt.⁵⁴²

⁵³⁸ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. MSZMP Bajai Járási Bizottsága és alapszervezetei iratai 1957-1974. (a továbbiakban 2. f.) 8. ő.e.

⁵³⁹ BKMÖL Gara Nagyközség Tanácsának iratai. Vb-ülési jegyzőkönyvek 1950-1958. (a továbbiakban XXIII. 728. b.) Jegyzőkönyv a nemzeti bizottság üléséről. 1956. november 16.

⁵⁴⁰ BKMÖL Gara Nagyközség Tanácsának iratai. Tanácsülési jegyzőkönyvek 1952-1957. (a továbbiakban XXIII. 728. a.) 1956. november 18-i ülés jegyzőkönyve.

⁵⁴¹ TH V-150-364. 170.

⁵⁴² TH V-150-364. 169-170.

Knipf János: 1918-ban született. Anyja neve Müller Gertrud. Iskolai végzettsége 4 polgári. Részt vett a községben a forradalmi megmozdulásokban. A megtorlás során rendőri felügyelet alatt állt.⁵⁴³

Kulik Máttyás: Garán született 1912-ben. Anyja neve Varjú Angéla. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi és a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵⁴⁴

Kühn István: Hartán született 1929-ben. Anyja neve Engert Magdolna. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzeti bizottságnak, részt vett a tanácsi vezetők leváltásában. Nem indult ellene eljárás.⁵⁴⁵

Peller József: Garán született 1928-ban. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt szervezte a tüntetést, részt vett a szövetkezeti székház elfoglalásában. Tagja lett a községi nemzeti bizottságnak, részt vett a rendőrőrs parancsnokának leváltásában. A megtorlás során egy évig közbiztonsági őrizetben volt.⁵⁴⁶

Pintér László: Komáromban született 1918-ban. Anyja neve Ottó Rozália. Iskolai végzettsége 4 polgári. A forradalom alatt részt vett a forradalmi megmozdulásokban a községben. Október 27-én kezében nemzetiszínű zászlót tartva vezette a tüntetőket.⁵⁴⁷

R. Kiss István: Gyomán született 1911. október 6-án. Anyja neve Antal Lídia. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása földműves és fuvaros. 1945-ben telepesként került Garára. A forradalom alatt részt vett a tüntetéseken, és a községi forradalmi bizottság elnökévé választották. Részt vett a tanácsi vezetők leváltásában. Nem indult ellene eljárás.⁵⁴⁸

HERCEGSZÁNTÓ

Október 27.

– Bajáról tüntetők érkeztek a faluba, főleg a bajai tanítóképző első évfolyamos hallgatói voltak köztük. Részt vett a tüntetésen Nagy Ferenc,

⁵⁴³ TH V-150-364. 170.

⁵⁴⁴ TH V-150-364. 152.

⁵⁴⁵ TH V-150-364. 170.

⁵⁴⁶ TH V-150-364. 170.

⁵⁴⁷ TH V-150-364. 170.

⁵⁴⁸ TH V-150-364. 169.

Varga Sándor, Keresztes Ferenc, Nagy Péter, Kiss Szabó Ferenc és Vő Sándor is. Követelték a vezetők leváltását és a kommunista jelképek eltávolítását. Keresztes Ferenc a földműves-szövetkezet épülete előtt lévő vörös csillagot leverte.

– Megalakult a forradalmi bizottság, melynek Sirok György lett az elnöke. Tagjai: Andrási József, Kőhegyi Mihály, Mándity Mátyás, Kelecsényi István, Mándity József és Turi József. Turi Józsefet megválasztották jegyzőnek. A forradalmi bizottság eltávolította Dujmov István vb-elnököt és Orha István vb-titkárt. Turi József misét mondatott a kommunista rendszer összeomlásának örömére.⁵⁴⁹

November eleje

– Nagy Béla irányításával fegyvert kapott Bajáról a községi nemzetőrség.⁵⁵⁰

– Az Új Barázda-, a Hódunai Dózsa- és a Felszabadulás Téesz kimondta feloszlását.⁵⁵¹

*

Andrási József: Hercegszántón született 1901-ben. Anyja neve Aladics Klára. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Részt vett a tanács vezetőinek leváltásában. A megtorlás során preventív őrizetbe vették.⁵⁵²

Kelecsényi István: Kiskőszegen született 1920-ban. Anyja neve Kler Anna. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Részt vett a tanács vezetőinek leváltásában. A megtorlás során preventív őrizetbe vették.⁵⁵³

Keresztes Ferenc: Dávodon született 1918-ban. Anyja neve Vida Katalin. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt részt vett a felvonuláson, követelte a kommunista vezetők lemondását. A földműves-szövetkezet előtti

⁵⁴⁹ TH V-150-364. 164.

⁵⁵⁰ TH V-150-364. 164.

⁵⁵¹ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat. Feljegyzés Baja járás községvezetőinek helyzetéről. 1956. december 1.

⁵⁵² TH V-150-364. 164.

⁵⁵³ TH V-150-364. 165.

vörös csillagot eltávolította. A megtorlás során kétszer is preventív őrizetbe vették.⁵⁵⁴

Kiss Szabó Ferenc: Hercegszántón született 1920-ban. Anyja neve Kiss Ilona. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt részt vett a felvonuláson, követelte a kommunista vezetők lemondását és a vörös csillagok eltávolítását. A megtorlás során kétszer is preventív őrizetbe vették, és rendőri felügyelet alá helyezték.⁵⁵⁵

Kőhegyi Mihály: Hercegszántón született 1897-ben. Anyja neve Mancsek Rozália. Iskolai végzettsége 6 elemi. 1945 előtt rendőr őrmester volt. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Részt vett a tanácsi vezetők leváltásában. Kinevezték a községi rendőrőrs parancsnokának. A megtorlás során kétszer is preventív őrizetbe vették.⁵⁵⁶

Mándity József: Hercegszántón született 1914-ben. Anyja neve Horváth Éva. Iskolai végzettsége 5 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Részt vett a tanács vezetőinek leváltásában. A megtorlás során preventív őrizetbe vették.⁵⁵⁷

Mándity Mátyás: Hercegszántón született 1923-ban. Anyja neve Balatinác Magdolna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Részt vett a téészek felosztatásában. A megtorlás során kétszer is preventív őrizetbe vették.⁵⁵⁸

Nagy Ferenc: Hercegszántón született 1913-ban. Anyja neve Vida Katalin. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt részt vett a felvonuláson, követelte a kommunista vezetők lemondását és a vörös csillagok eltávolítását. Nem indult ellene eljárás.⁵⁵⁹

Nagy Péter: Nagybaracsán született 1931-ben. Anyja neve Földvári Anna. Iskolai végzettsége tanítóképző. A forradalom alatt a tanárok között végzett szervező munkát, leváltották Durányi János iskolaigazgatót. A megtorlás során preventív őrizetbe vették, és 1958 júniusáig rendőri felügyelet alatt állt.⁵⁶⁰

Sirok György: Hercegszántón született 1906-ban. Anyja neve Német Erzsébet. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása önálló földműves. 1945 előtt tagja volt az FKgP-nek. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság

⁵⁵⁴ TH V-150-364. 166.

⁵⁵⁵ TH V-150-364. 166.

⁵⁵⁶ TH V-150-364. 164.

⁵⁵⁷ TH V-150-364. 165.

⁵⁵⁸ TH V-150-364. 164.

⁵⁵⁹ TH V-150-364. 166.

⁵⁶⁰ TH V-150-364. 166.

vezetőjének választották, és tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Részt vett Dujmov István vb-elnök és Orha István vb-titkár eltávolításában. Követelte az elvett földek visszaadását. A megtorlás során kétszer is preventív őrizetbe vették, és rendőri felügyelet alá helyezték.⁵⁶¹

Turi József: Hercegszántón született 1901-ben. Anyja neve Aladics Klára. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. 1945 előtt jegyző volt. A forradalom alatt megszervezte, és tagja is lett a községi forradalmi bizottságnak. Részt vett a tanács vezetőinek leváltásában. Visszakérte elvett ingatlanjait. A megtorlás során internálták.⁵⁶²

Varga Sándor: Dávodon született 1918-ban. Anyja neve Horváth Erzsébet. Iskolai végzettsége 5 elemi. A forradalom alatt részt vett a felvonuláson, követelte a kommunista vezetők lemondását. Nem indult ellene eljárás.⁵⁶³

Vőő Sándor: Hercegszántón született 1923-ban. Anyja neve Orbán Katalin. Iskolai végzettsége 5 elemi. A forradalom alatt részt vett a felvonuláson, követelte a szovjetek kivonását és a vörös csillagok eltávolítását. Nem indult ellene eljárás.⁵⁶⁴

NAGYBARACSKA

Október 26.

– Szabó József kisiparos és Somogyi József pedagógus tüntetést szervezett.⁵⁶⁵

Október vége

– Megalakult a forradalmi bizottság. A testület elnöke Faragó Péter lett, tagjai: Ambruska István, Szabó József, Takács Zoltán. A forradalmi bizottság leváltotta Nagy János vb-elnököt és helyettesét, Dara Jánost, valamint Szőnyi József tanácsi dolgozót.⁵⁶⁶ Határoztak az államosított házak visszaadásáról.

⁵⁶¹ TH V-150-364. 152.

⁵⁶² TH V-150-364. 165.

⁵⁶³ TH V-150-364. 166.

⁵⁶⁴ TH V-150-364. 166.

⁵⁶⁵ TH V-150-364. 159.

⁵⁶⁶ TH V-150-364. 160.

November folyamán

– A Petőfi Téesz feloszlott.⁵⁶⁷

December 2.

– A községi tanács ülésén Nagy János vb-elnök köszönetet mondott a forradalom ideje alatt működő nemzeti bizottság munkájáért és beszámolt arról, hogy tagjai beadták lemondásukat. Szőnyi József vb-elnökkel együtt a vb végleg visszahívta a funkciójából.⁵⁶⁸

*

Ambruska István: Nagybaracsán született 1911-ben. Anyja neve Csernák Teréz. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a nemzeti bizottságnak. Részt vett az államosított házak eredeti tulajdonosainak való visszaszolgáltatásában. Nem indult ellene eljárás.⁵⁶⁹

Faragó Péter: Nagybaracsán született 1902-ben. Anyja neve Nagy Verona. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság elnöke lett. Eltávolította a tanácsházáról Nagy János vb-elnököt és Szőnyi Józsefet. Több államosított házat is visszaadtak eredeti tulajdonosának. A megtorlás során rendőri felügyelet alá helyezték.⁵⁷⁰

Szabó József: Nagybaracsán született 1912-ben. Anyja neve Szabó Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása kötélgyártó kisiparos. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Részt vett Nagy János vb-elnök, és helyettese, Dara János eltávolításában. Több államosított házat is visszaadtak eredeti tulajdonosának. Nem indítottak ellene eljárást.⁵⁷¹

Takács Zoltán: Zimonyban (Jugoszlávia) született 1916-ban. Anyja neve Taskovics Julianna. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. Korábban rendőr főhadnagy volt. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, és a járási forradalmi bizottságnak is. Részt vett a vb-elnök és helyettese eltávolításában.⁵⁷²

⁵⁶⁷ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat. Feljegyzés Baja járás községvezetőinek helyzetéről. 1956. december 1.

⁵⁶⁸ BKMÖL Nagybaracska Község Tanácsának iratai. Tanácsülési jegyzőkönyvek 1950-1957 (a továbbiakban XXIII. 558. a.) 1956. december 2-i ülés jegyzőkönyve.

⁵⁶⁹ TH V-150-364. 159.

⁵⁷⁰ TH V-150-364. 159.

⁵⁷¹ TH V-150-364. 160.

⁵⁷² TH V-150-364. 160.

NEMESNÁDUDVAR

Október 26.

– Az esti órákban 200 fős tömeg vonult fel a községben.⁵⁷³ A tüntetést Kasza József szervezte. A tüntetők elénekelték a Himnuszt, majd valaki elszavalta a Nemzeti dalt. A főutcán vonulva követelték a vörös csillagok eltávolítását.⁵⁷⁴

Október 27.

– Délután 4 órakor háromtagú küldöttség követelte a tanácsházán a párttól független Gazdakör visszaállítását.⁵⁷⁵

– Vincze Ferenc, a járási tanács vb-elnökhelyettese és dr. Mihályi Gyula járási tisztiorvos megjelentek a községben, és arra utasították a község vezetését, hogy este tartsanak forradalmi bizottsági választást. A dobszó útján kihirdetett gyűlésen megjelent a községi tanács vezetése és Molnár József párttitkár. Czabai Ferenc nyitotta meg a gyűlést ismertetve a jelöltek névsorát. A választandók névsorában párttagok és szimpatizánsok voltak, akiknek megválasztását az erre összegyűlt tömeg elutasította, és másokat jelölt.⁵⁷⁶ A községi forradalmi bizottság elnöke Kasza József lett. Tagjai: Katona Emil, Endrődi Sebestyén, Havasi Mátyás, Kárpáti Mátyás, Oroszi Ferenc, Maráz András.⁵⁷⁷

Október 29.

– A forradalmi bizottság megkezdte munkáját. Határoztak a tanácsí vezetők eltávolításáról, a Budapestre történő élelmiszer-szállításról, az elkobzott földek és más javak visszaadásáról.⁵⁷⁸

– **Ismét** tüntetés volt a községben, ennek során a párthelyiségről eltávolították a kommunista jelképeket. A tanácsból leváltottak négy funkcionáriust.⁵⁷⁹

⁵⁷³ BKMB B 1135/1957. Kasza József pere.

⁵⁷⁴ TH V-150-364. 153.

⁵⁷⁵ TH V-150-364. 153.

⁵⁷⁶ BKMB B 1135/1957. Kasza József pere.

⁵⁷⁷ TH V-150-364. 153-154.

⁵⁷⁸ BKMB B 1135/1957. Kasza József pere.

⁵⁷⁹ TH V-150-364. 153.

November 3.

– Kasza Józsefet felkereste Nagy Béla, aki 20-25 emberével jelent meg a községben, és javasolta a nemzetőrség megalakítását. Ebbe bevonták a helyi körzeti megbízottat, Juhász Istvánt is. Nagy Béla javasolta Molnár József MDP-titkár, mint volt ávós beszállítását Bajára, de Kasza József ezt megakadályozta, viszont Nagy Béla utasítására a párt iratait, telefonját és az iroda kulcsait bevitték a tanácsházára, és Kasza őrizetére bízták. Megalakult az öttagú nemzetőrség, parancsnoka Kasza József lett. A testület azonban ténylegesen szolgálatot nem teljesített.⁵⁸⁰

November 5.

– Markos rendőrszázados Bajáról megérkezett a községbe és bevonta a 20 db géppisztolyt és a lőszert. Az elbocsátott községi vezetők visszatértek a posztjukra.⁵⁸¹

November folyamán

– A nemzeti bizottság továbbra is működött, és együtt ülésezett a községi vb-vel.⁵⁸²

*

Endródi Sebestyén: Nemesnádudvaron született 1910-ben. Anyja neve Schauer Katalin. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵⁸³

Havasi Mátyás: Nemesnádudvaron született 1912-ben. Anyja neve Földi Emma. Iskolai végzettsége 6 elemi és 2 mezőgazdasági iskola. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵⁸⁴

Kárpáti Mátyás: Nemesnádudvaron született 1917-ben. Anyja neve Knáb Krisztina. Iskolai végzettsége 4 polgári. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵⁸⁵

⁵⁸⁰ BKMB B 1135/1957. Kasza József pere.

⁵⁸¹ BKMB B 1135/1957. Kasza József pere.

⁵⁸² BKMB B 1135/1957. Kasza József pere.

⁵⁸³ TH V-150-364. 154.

⁵⁸⁴ TH V-150-364. 154.

⁵⁸⁵ TH V-150-364. 154.

Kasza József: 1917. március 31-én született Izsákon. Anyja neve Ács Zsuzsanna. 6 elemiit végzett, segédmunkásként dolgozott a Bajai Erdőgazdaságban. Tanúja volt az október 26-i bajai eseményeknek, és azt hazatérve elmesélte ismerőseinek. A forradalmi bizottság elnöke, és a november 3-án alakult nemzetőrség vezetője lett. Tagja lett a bajai járási forradalmi bizottságnak.⁵⁸⁶ Megakadályozta, hogy a községi párttitkárt Nagy Béláék letartóztassák. 1956. december 21-én vette őrizetbe a karhatalom. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. december 18-án 1 év 6 hó börtönbüntetésre, 3 év jogvesztésre és 400 Ft vagyonekobzásra ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 1 év 2 hó börtönbüntetésre, 3 év jogvesztésre és 400 Ft vagyonekobzásra változtatott.⁵⁸⁷

Katona Emil: Diószegen született 1932-ben. Anyja neve Varjú Mária. Iskolai végzettsége 8 általános. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵⁸⁸

Maráz András: Naszvadon (Szlovákia) született 1913-ban. Anyja neve Bencsik Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵⁸⁹

Oroszi Ferenc: Moholon (Jugoszlávia) született 1926-ban. Anyja neve Almási Julianna. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵⁹⁰

SÜKÖSD

Október 26.

– Bajáról 6 autóbusszal tüntetők érkeztek. A tanácsháza előtt tüntetést tartottak, eltávolították a kommunista jelképeket.⁵⁹¹

Október 27.

– A községben tüntetés volt, majd a moziteremben népgyűlést tartottak, amelyen a kommunistákat mellőzve forradalmi bizottságot választottak. A forradalmi bizottság elnöke Sudár János lett. Tagjai: Fontányi Lajos,

⁵⁸⁶ TH V-150-364. 153.

⁵⁸⁷ BKMB B 1135/1957. Kasza József pere.

⁵⁸⁸ TH V-150-364. 154.

⁵⁸⁹ TH V-150-364. 154.

⁵⁹⁰ TH V-150-364. 154.

⁵⁹¹ TH V-150-364. 166.

Pusztai István, Konyár József, Szócs István, Keményföldi András.⁵⁹² A moziteremben lezajló gyűlésen megjelent Sántha Péter, aki 1945-től 1949-ig a Kommunisták Pártja köztségi titkára volt, jelenleg mozigépész minőségben tartózkodott ott. Fontányi Lajos elzavarta.

– Az esti órákban még egy gyűlést tartottak, ahol leváltották a tanács vb elnökét, helyére Fontányi Lajost választották.⁵⁹³ Ő vonakodva ugyan, de elfogadta a jelölést.⁵⁹⁴

Október vége

– Hegedűs József rendőr őrmester felvette a kapcsolatot Kulma Gyula MDP-titkárral, és fegyveres őrseget szerveztek, amely nagyjából párttagokból állt. Ezt az őrseget a rendőrség fegyvereivel látták el. A kommunistákból szervezett fegyveres őrseget azonban a forradalmi bizottság feloszlatta, és megszervezte a nemzetőrséget. A községben megjelent Belházi Károly honvéd őrmester és hozott 20 darab géppisztolyt. Körülbelül 3 napig tartózkodott a községben, és irányította a nemzetőrséget.⁵⁹⁵ A nemzetőrség tagjai: Lakatos Sándor, Marusa Ferenc, Bori Ambrus, Molnár György, Belházi Sándor és Belházi Károly.⁵⁹⁶

– Belházi Károly vezetésével lefegyverezték és feloszlatták a községi rendőrőrsöt, és Molnár Györgyöt nevezték ki az őrs új parancsnokává.⁵⁹⁷

Október 30.

– Megkezdődött a koalíciós pártok szervezése. A kisgazdapártot Szabó Gyula érsekcsanádi pap, a Nemzeti Parasztpártot pedig Konyár József igyekezett újjászervezni.⁵⁹⁸

November folyamán

– A községi tanács vb a lakosság véleménye alapján úgy döntött, hogy nem állítja vissza beosztásába Sebestyén Pál vb-elnökhelyettesét.⁵⁹⁹ Visszahívását a járási tanács vb is jóváhagyta.

⁵⁹² TH V-150-364. 166.

⁵⁹³ TH V-150-364. 166. Más adatok szerint ekkor vb-elnökhelyettesnek választották meg, és ő lett a forradalmi bizottság elnöke.

⁵⁹⁴ BKMÖL XXV. 30. B 872/1957. Fontányi Lajos pere.

⁵⁹⁵ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 2. f. 8. ő.e.

⁵⁹⁶ TH V-150-364. 167.

⁵⁹⁷ TH V-150-364. 168.

⁵⁹⁸ TH V-150-364. 166-167.

December folyamán

– A község fiataljai megtagadták a bevonulást, mert elterjedt a hír, hogy a sorköteleseket a Szovjetunióba hurcolják. A későbbiek folyamán mégis be kellett vonulniuk.

*

Belházi Sándor: Sükösdön született 1930-ban. Anyja neve Felnagy Anna. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt a községi nemzetőrség szervezésében vett részt, valószínűleg ő volt a parancsnoka. Bajáról fegyvereket szállított a községbe, és lefegyverezték a rendőrörsöt. Ezután ezekkel a fegyverekkel látták el a nemzetőrséget. A megtorlás során 4 év börtönre ítélték.⁶⁰⁰

Bori Ambrus: Pálmonostorán született 1914-ben. Anyja neve Kósa Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt a községi nemzetőrség parancsnokhelyettese volt. Részt vett a rendőrség feloszlásában. Nem indult ellene eljárás.⁶⁰¹

Fontányi Lajos: 1897. november 5-én született Sükösdön. Anyja neve Radics Anna. Szakmai végzettségére nézve géplakatos, de földművelésből élt, önállóan gazdálkodott. 1947-ben megjelent egy újságcikke, amelyben támadta Sánta Pétert, a kommunista párt sükösdői alapszervezetének titkárát, akivel a forradalom ideje alatt is összetűzésbe került. A sükösdői forradalmi bizottság tagja volt, szorgalmazta a kommunistákból álló őrség helyett a nemzetőrség megszervezését. Sebestyén Pál vb-elnök leváltása után ő lett a községi tanács elnöke, de a forradalmi bizottságban is vezető szerepet töltött be.⁶⁰² 1957. május 31-én került előzetes letartóztatásba. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. augusztus 15-én 5 év börtönbüntetésre, 10 év jogvesztésre és 10 000 Ft vagyonek Kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság a börtönbüntetést leszállította 2 évre, a jogvesztést 5 évre.⁶⁰³

Keményföldi András: Sükösdön született 1914-ben. Anyja neve Vörös Ilona. Iskolai végzettsége 6 elemi. 1945 előtt tagja volt az FKgP-nek, majd a Kereszténydemokrata Pártnak. A forradalom alatt tagja lett a községi- és járási forradalmi bizottságnak. A községi forradalmi bizottságban az egyik

⁵⁹⁹ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat. Feljegyzés Baja járás községvezetőinek helyzetéről. 1956. december 1.

⁶⁰⁰ TH V-150-364. 168.

⁶⁰¹ TH V-150-364. 167.

⁶⁰² TH V-150-364. 166.

⁶⁰³ BKMÖL XXV. 30. B 872/1957. Fontányi Lajos pere.

irányító szerepet ő töltötte be. Követelte az MDP feloszlását, a tanácsi vezetők és a rendőrök leváltását. Tagja lett a nemzetőrségnek. A forradalom leverése után Belgiumba disszidált.⁶⁰⁴

Konyár József: Sükösdön született 1916-ban. Anyja neve Rácz Cecília. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Sürgette a koalíciós pártok megalakítását, ő maga az NPP-t szervezte. Nem indult ellene eljárás.⁶⁰⁵

Lakatos Sándor: Sükösdön született 1925-ben. Anyja neve Csup Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. Részt vett a rendőrség lefegyverzésében. Követelte a téészek feloszlását. A megtorlás során 8 hónap börtönre ítélték.⁶⁰⁶

Marusa Ferenc: Sükösdön született 1934-ben. Anyja neve Kocsis Julianna. Iskolai végzettsége 7 általános. A forradalom alatt tagja lett a községi nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁶⁰⁷

Molnár György: Udvariban született 1907-ben. Anyja neve Verhardt Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja volt a nemzetőrségnek. A rendőrség feloszlása után őt nevezték ki a rendőrőrs parancsnokának. Nem indult ellene eljárás.⁶⁰⁸

Pusztai István: Sükösdön született 1911-ben. Anyja neve Sipos Teréz. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, követelte a téészek feloszlását. Nem indult ellene eljárás.⁶⁰⁹

Sudár János: Sükösdön született 1894-ben. Anyja neve Fábián Borbála. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság elnöke lett, javaslatára leváltották a tanács vb elnökhelyettesét. Követelte a téészek feloszlását. Nem indult ellene eljárás.⁶¹⁰

Szócs István: Sükösdön született 1912-ben. Anyja neve Novák Rozália. Iskolai végzettsége 2 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁶¹¹

⁶⁰⁴ TH V-150-364. 153.

⁶⁰⁵ TH V-150-364. 167.

⁶⁰⁶ TH V-150-364. 167.

⁶⁰⁷ TH V-150-364. 167.

⁶⁰⁸ TH V-150-364. 167.

⁶⁰⁹ TH V-150-364. 166.

⁶¹⁰ TH V-150-364. 166.

⁶¹¹ TH V-150-364. 167.

SZEREMLE

Október 25.

– Id. Kovács István és fia felkereste a lakásán Aranyos Ferenc volt vb-elnököt, az ablakait beverték, majd Rendek István vb-elnök lakásához mentek, hogy régebbi, beadással kapcsolatos sérelmeik miatt elégtételt vegyenek rajta. Rendek István átmenekült előlük a szomszédba, ők pedig a lakás berendezésében kisebb károkat okoztak.⁶¹²

Október vége

– Tüntetés volt a faluban. Furu János, Tóth Vilmos és Bokor János a községi moziból eltávolította a kommunista jelképeket, a Sztálin- és Rákosi-szobrokat pedig megsemmisítette. Danita János megrongálta a pártházat.⁶¹³

– Nagygyűlés volt a községben. A lakosság követelésére a község vezetőit, Rendek István tanácselnököt és Szöllösi Gergelyné vb-titkárt leváltották.⁶¹⁴

– Hadházi Balázs személyében a község élére új vb-elnök került. A járási tanács vb utóbb megerősítette beosztásában.⁶¹⁵

– Nemzeti bizottság alakult, elnöke Hadházi Balázs lett.⁶¹⁶ Tagjai: Kelemen József, Csertai János, Orján Lajos, Boros Arnold, Elek Zoltán, Tomcsányi Lajos. Nemzetőrség is alakult, ennek parancsnoka Kelemen Lajos, helyettese pedig Cser Gyula lett.⁶¹⁷

– A Béke Téesz feloszlott.⁶¹⁸

November 15.

– A községi tanács vb és a nemzeti bizottság együttes ülést tartott. Határoztak a fegyveres karhatalom megszervezéséről. Bajáról két polgári sze-

⁶¹² BKMÖL XXV. 30. B 998/1957. id. Kovács István és társa pere.

⁶¹³ TH V-150-364. 154-156.

⁶¹⁴ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957. és 1023/1957.

⁶¹⁵ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat 1957. Feljegyzés a járási, városi és községi tanácsok újonnan választott vezetőiről. 1957. január 18.

⁶¹⁶ BKMÖL Szeremle Község Tanácsának iratai. Vb-ülési jegyzőkönyvek 1950-1957. (a továbbiakban XXIII. 772. b.) 1956. november 15-i ülés jegyzőkönyve.

⁶¹⁷ TH V-150-364. 154-156.

⁶¹⁸ BKMÖL XXIII. 2.a. sz.n. irat. Feljegyzés a Bajai járás községvezetőinek helyzetéről. 1956. december 1.

mély és egy honvéd százados érkezett, akik közölték, hogy a bajai rendőrkapitányság küld egy rendőrt, aki mellé beosztanak 4 főt a helybeliek közül. A forradalom alatt bekövetkező személyi változásokat jóváhagyták. A nemzeti bizottság Rendek István vb-elnököt és Szöllösi Gergelyné vb-titkárt beosztásából visszahívta, az elnöki teendők intézésével Hadházi Balázst, a titkári teendőkkel Csertei Jánost bízta meg. A döntést utóbb a járási tanács vb megerősítette.⁶¹⁹

*

Bokor Sándor: Baján született 1931-ben. Anyja neve Hurton Ágnes. Iskolai végzettsége 3 középiskola. Foglalkozása agronómus. Részt vett a községben a tüntetéseken, a községi moziból eltávolította a kommunista jelképeket, Sztálin és Rákosi szobrait megsemmisítette. Nem indult ellene eljárás.⁶²⁰

Boros Arnold: Lentiben született 1928-ban. Anyja neve Kraneisz Katalin. Foglalkozása mezőgazdász. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Részt vett a járási forradalmi bizottság intézőbizottságának ülésein, politikai nézetei miatt több esetben támadta Vincze Ferencet, a járási tanács vb elnökhelyettesét. Képviselőt követelt a testületben az egyháznak. Nem indult ellene eljárás.⁶²¹

Cser Gyula: Kisbéren született 1912-ben. Anyja neve Mondovics Katalin. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt a községi nemzetőrség parancsnokhelyettese lett, kapcsolatot tartott a járási forradalmi bizottsággal. Nem indult ellene eljárás.⁶²²

Csertai János: Palánkán (Jugoszlávia) született 1918-ban. Anyja neve Balogh Erzsébet. Iskolai végzettsége 8 gimnázium. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, a tanács kulcsát és bélyegzőjét őrizte.⁶²³

Danita János: Újpesten született 1906-ban. Iskolai végzettsége 6 elemi. Részt vett a községben a párház előtti tüntetésen. A megtorlás során rendőri felügyelet alá helyezték.⁶²⁴

Elek Zoltán: Szeremlén született 1913-ban. Anyja neve Molnár Lídia. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁶²⁵

⁶¹⁹ BKMÖL XXIII. 772. b. 1956. november 15-i ülés jegyzőkönyve.

⁶²⁰ TH V-150-364. 156.

⁶²¹ TH V-150-364. 155.

⁶²² TH V-150-364. 156.

⁶²³ TH V-150-364. 155.

⁶²⁴ TH V-150-364. 156.

Furu János: Bátmonostoron született 1920-ban. Anyja neve Horváth Katalin. Iskolai végzettsége 6 elemi. Részt vett a községben a tüntetéseken, a községi moziból eltávolította a kommunista jelképeket, Sztálin és Rákosi szobrait megsemmisítette. Nem indult ellene eljárás.⁶²⁶

Hadházi Balázs: Kiskunhalason született 1901-ben. Anyja neve Pál Terézia. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. A forradalom alatt részt vett a tanácselnök és a titkár leváltásában, a községi forradalmi bizottság elnöke lett. Nem indult ellene eljárás.⁶²⁷

Kelemen József: Magyarfülpösön (Románia) született 1919-ben. Anyja neve Katona Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja volt a községi forradalmi bizottságnak, és a nemzetőrség parancsnoka lett.⁶²⁸

Kovács István id.: 1910. március 14-én született Szeremlén földműves családban, anyja neve Horváth Mária. Foglalkozása vadász. Rendek István sükösdői vb-elnököt a forradalom alatt felelősségre vonta, ezért 1957. június 25-én előzetes letartóztatásba vették, majd a Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. október 24-én 2 év börtönbüntetésre, 1 év jogvesztésre és 1000 Ft vagyonelkobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1 év börtönbüntetésre és 1 év jogvesztésre változtatta az ítéletet.⁶²⁹

Kovács István ifj.: 1932. június 28-án született Szeremlén, anyja neve Keller Julianna. Id. Kovács István fia, vele együtt lépett fel a sükösdői vb-elnökkel szemben. 1957. június 25-től volt előzetes letartóztatásban. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. október 27-én 2 év 10 hó börtönbüntetésre, 1 év jogvesztésre és 500 Ft vagyonelkobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 2 év börtönbüntetést, 1 év jogvesztést és 500 Ft vagyonelkobzást szabott ki.⁶³⁰

Orján Lajos: Szeremlén született 1911-ben. Anyja neve Ézsi Lídia. Iskolai végzettsége 6 elemi. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak.⁶³¹

Tomcsányi Lajos: Szeremlén született 1927-ben. Anyja neve Danca Julianna. Iskolai végzettsége 2 polgári. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁶³²

⁶²⁵ TH V-150-364. 155.

⁶²⁶ TH V-150-364. 155.

⁶²⁷ TH V-150-364. 155.

⁶²⁸ TH V-150-364. 154.

⁶²⁹ BKMÖL XXV. 30. B 998/1957. id. Kovács István és társa pere.

⁶³⁰ BKMÖL XXV. 30. B 998/1957. id. Kovács István és társa pere.

⁶³¹ TH V-150-364. 155.

⁶³² TH V-150-364. 155.

Tóth Vilmos: Szeremlén született 1921-ben. Anyja neve Bergmann Vilma. Iskolai végzettsége 6 elemi. Részt vett a községben a tüntetéseken, a községi moziból eltávolította a kommunista jelképeket, Sztálin és Rákosi szobrait megsemmisítette. Nem indult ellene eljárás.⁶³³

VASKÚT

Október 26.

– A Baján dolgozó vaskútiak részt vettek a bajai tüntetésen. Miután hazamentek, felvonulást rendeztek a községben is. Követelték Surányi Antal párttitkár távozását. A házak falára forradalmi jelszavakat festettek: „Ki az oroszokkal! Le a begyűjtéssel!” Sörös István és Szöcs Géza Kosuth-nótákat énekelt.⁶³⁴

Október 27.

– Ismét tüntetés volt. A tüntetők a tanácsházára mentek, és beolvasták követeléseiket a hangosbemondóba, követelték a forradalmi bizottság megválasztását. Ezután Bajára mentek, és egy autóbusznyi diákkal tértek vissza. A diákok eltávolították a kommunista jelképeket a középületekről. Varjú Ferencné, Petkovics Mártonné, Bornemissza Jánosné és Pestaloty János a tanácsházán követelte a tanácselnök és helyettese eltávolítását.⁶³⁵

– A lakosság a tanácsháza előtt gyülekezett, ahol követelésükre leváltották a község vezetőit, Bácskai János vb-elnököt és Sólya János elnökhelyettest.⁶³⁶ Forradalmi bizottságot alakítottak, melynek Sörös István lett az elnöke. Tagok: Bajai János, Sándor Antal, Szakács Menyhért, Böndör Gyula, Gruber Illés, Hajdú Ferenc, Jenei Sándor, Szöcs Géza, György János, Reile József, Tácsi István.⁶³⁷

⁶³³ TH V-150-364. 156.

⁶³⁴ TH V-150-364. 160.

⁶³⁵ TH V-150-364. 163.

⁶³⁶ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

⁶³⁷ TH V-150-364. 160-163.

November eleje

– Megkezdődött a koalíciós pártok újjászervezése. Sándor Antal az SZDP-t, Böndör Gyula az FKgP-t, Gruber Illés az NPP-t igyekezett megszervezni.⁶³⁸

*

Bajai János: Regőcén (Jugoszlávia) született 1917. július 21-én. Anyja neve Pintér Terézia. Iskolai végzettsége pedagógiai főiskola. Foglalkozása tanár. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Szabó Sándor iskolaigazgató leváltása után kinevezték az általános iskola igazgatójának. Nem indult ellene eljárás.⁶³⁹

Böndör Gyula: Magyardíószegen (Szlovákia) született 1913. július 28-án. Anyja neve Dömján Mária. Iskolai végzettsége 8 általános. Foglalkozása önálló földműves. Korábban tagja volt a kisgazdapártnak. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, és szervezte az FKgP újjáalakítását. Nem indult ellene eljárás.⁶⁴⁰

Gruber Illés: Vaskúton született 1889-ben. Anyja neve Fogl Viktória. Iskolai végzettsége 5 elemi. Foglalkozása földműves. 1945 után tagja volt az NPP-nek. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, és szervezte az NPP újjáalakítását. Nem indult ellene eljárás.⁶⁴¹

György János: 1919. augusztus 1-jén született Szelykencen. (?) Anyja neve Bíró Veronika. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása kőműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Részt vett a tanács vezetőinek leváltásában. A forradalom után disszidált.⁶⁴²

Hajdú Ferenc: Nyírpilisen született 1919. január 5-én. Anyja neve Kovács Anna. Iskolai végzettsége 5 elemi. A Vaskúti Állami Gazdaságban dolgozott. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. A Dózsa Téesz tagjait felszólította, hogy lépjenek ki a szövetkezetből. Nem indult ellene eljárás.⁶⁴³

Jenei Sándor: Zsarolyán községben született 1925. november 5-én. Anyja neve Onlekla Mária. Iskolai végzettsége egyetem. Foglalkozása építésvezető.

⁶³⁸ TH V-150-364. 161.

⁶³⁹ TH V-150-364. 160.

⁶⁴⁰ TH V-150-364. 161.

⁶⁴¹ TH V-150-364. 161.

⁶⁴² TH V-150-364. 162.

⁶⁴³ TH V-150-364. 161.

A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁶⁴⁴

Reile József: Baján született 1920. január 12-én. Anyja neve Bébigy Éva. Iskolai végzettsége 4 polgári. A Vaskúti Állami Gazdaságban dolgozott. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, és követelte az állami gazdaság vezetőinek leváltását. Nem indult ellene eljárás.⁶⁴⁵

Sándor Antal: Óbecsén (Jugoszlávia) született 1903. június 3-án. Anyja neve Berbói Luca. Iskolai végzettsége 4 középiskola. Foglalkozása kefekötő kisiparos. A koalíciós időkben tagja volt a szociáldemokrata pártnak. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, és szervezte az SZDP újjáalakítását. Nem indult ellene eljárás.⁶⁴⁶

Sörös István: Madarason született 1919-ben. Anyja neve Kovács Rozália. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság elnökévé választották, és tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Az MSZMP megalakításakor tiltakozott az esemény ellen. A megtorlás során internálták.⁶⁴⁷

Szakács Menyhért: 1925-ben született Hadikfalván (Románia) Anyja neve Backó Julianna. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása önálló földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁶⁴⁸

Szőcs Géza: Hadikfalván (Románia) született 1921. december 24-én. Anyja neve Bónis Erzsébet. Iskolai végzettsége 3 elemi. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Részt vett a tanácsvezetők eltávolításában. Nem indult ellene eljárás.⁶⁴⁹

Tácsi István: Partoson (Románia) született 1911. szeptember 12-én. Anyja neve Ecsedi Mária. Iskolai végzettsége 6 elemi. Foglalkozása raktáros. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁶⁵⁰

⁶⁴⁴ TH V-150-364. 162.

⁶⁴⁵ TH V-150-364. 162.

⁶⁴⁶ TH V-150-364. 161.

⁶⁴⁷ TH V-150-364. 151.

⁶⁴⁸ TH V-150-364. 161.

⁶⁴⁹ TH V-150-364. 162.

⁶⁵⁰ TH V-150-364. 163.

BÁCSALMÁSI JÁRÁS

BÁCSALMÁS

Október 23.

- Aktívaértekezletet tartott a járási pártbizottság. Az értekezlet a járási pártvezetők teljes tanácsalanságát tükrözte.¹
- Benkes István lakásán összegyűlt 20-30 bácsalmási lakos, és megbeszéltek a kialakult helyzetet, valamint a budapesti eseményeket.

Október 24.

- Katona Béla főhadnagy, a járási kiegészítő parancsnokság vezetője reggel 6 órakor összetartást rendelt el a katonáknak.²

Október 25.

- Dibusz Gyula, a gimnázium igazgatója reggel engedélyt kért a rendőrségtől, hogy a diákok felvonulhassanak. A rendőrség nem engedélyezte a tüntetést. A diákok az iskolán belül tartottak demonstrációt, a tanárokkal együtt forradalmi dalokat énekeltek. A tanítás befejezése után, a diákok a községben található vörös csillagokat először leragasztották, majd levették. A járőröző rendőröket felszólították, hogy vegyék le a sapkájukról a vörös csillagot. Sokan csatlakoztak a diákokhoz, ők a párházakról és a vasútállomásról távolították el a kommunista jelképeket.³ Közöttük volt Huceg László is.
- Délelőtt a kiegészítő parancsnokság utasítást kapott a megyei parancsnokságról, hogy az épületet adott esetben az utolsó tőlényig védeni kell. A parancsnok ismertette a védelmi tervet, és előkészítették a fegyvereket.⁴
- Az ÁVH járási parancsnoka löszert kért Ferenczi Ferenc alezredestől, a bajai páncélosezred parancsnokától. Rutay István százados, Echman József törzsszermester, Fodor Lajos törzsszermester és Keresztes János törzsszermester hozta a löszert a községbe, ahol semmilyen rendellenességet nem tapasztaltak.⁵

¹ Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára (a továbbiakban BKMÖL) A Bácsalmási Járási Tanács V.B. közösen kezelt szakigazgatási szerveinek iratai 1957-1962. (a továbbiakban XXIII. 213.) Különkezelt iratok. sz.n. irat. Az 1956. október 23-i járási pártaktívaülés jegyzőkönyve.

² Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban HL) 1956-os dokumentációs gyűjtemény. (a továbbiakban 1956-os gyűjtemény) A Bácsalmási Járási Kiegészítő Parancsnokság története a rendkívüli időszakról. 6/62. őrzési egység (6.e.) 331-334. főlíó.

³ Történelmi Hivatal (a továbbiakban TH) V-150-364. 183.

⁴ HL 1956-os gyűjtemény. 6/62. 6.e. 331-334. főlíó.

⁵ BKMÖL A Bács-Kiskun megyére vonatkozó 1956-os forradalom és szabadságharcra kapcsolatos iratok gyűjteménye (a továbbiakban XXXII. 12.) Rutay István visszaemlékezése. 22.

Október 26.

- Sárkány Ernő, Szántó János és Benkes István megalapította a Petőfi Kört, amely – saját meghatározásuk szerint – a lakosság panaszait közvetítette volna a tanács felé. E célból jártak is a községi vb-nél és azt együttműködésre kérték.⁶ A Petőfi Kör elnöke Sárkány Ernő lett, az elnökségbe bekerült Ilkahaí László, Szántó János, Udvardi Sándor, Benkes István és Bácsalmási István.⁷
- Sárkány Ernő vezetésével koszorúzást tartottak az első világháborús hősi emlékműnél. Az ünnepségen 60-70 fő vett részt. Sárkány Ernő beszédet is intézett a megjelentekhez, amelyben a 12 éve tartó elnyomásról beszélt.⁸
- Gáti Sándor szabómester és Sárkány Ernő követelte a MÖHOSZ-fegyverek átadását.⁹
- Délután autóbusszon tüntetők érkeztek a községbe Bajáról. A bajaiak szintén követelték a fegyverek átadását, amit a község vezetői megtagadtak.¹⁰
- Este Folsz Tóbiás és Vad János vezetésével kisebb tüntető csoport a parkban lévő szovjet emlékművet lerombolta.¹¹
- A járási pártbizottság titkára és a BM járási osztályvezetője, Vékony János segítséget kért a BM Bács-Kiskun Megyei Főosztályától. Bácsalmásra rendelték a bajai páncélosezred egyik egységét Horváth Lajos hadnagy vezetésével.¹²

Október 27.

- Horváth Lajos hadnagy reggel 6 órakor több embert is magához rendelt, és közölte velük, hogy a pártbizottság utasítása alapján tagságot kell vállalniuk a megalakítandó nemzeti bizottságban.¹³
- A községi kultúrházban a Petőfi Körből megalakult a járási nemzeti bizottság. A megnyitó beszédet Sárkány Ernő tartotta. A nemzeti bizottság elnöke Benkes István lett. Bekerült a testületbe Bácsalmási István, ifj. Udvardi Sándor, Sárkány Ernő, Szántó János, Benkes István, Somoskövi

⁶ BKMÖL Bácsalmás Nagyközség Tanácsának iratai. Végrehajtó bizottsági jegyzőkönyvek 1950-1957. (a továbbiakban XXIII. 704. b.) 1956. december 6-i ülés jegyzőkönyve és Bács-Kiskun Megyei Bíróság irattára (a továbbiakban BKMB) B 676/1959. Bácsalmási István és társai pere.

⁷ TH V-150-364. 184.

⁸ TH V-150-364. 184.

⁹ TH V-150-364. 184.

¹⁰ TH V-150-364. 184.

¹¹ TH V-150-364. 184.

¹² TH V-150-364. 184.

¹³ TH V-150-364. 184.

Mátyás,¹⁴ valamint Mezei József, dr. Bogdán Gyula, Fischer István, Muszil Gábor, Goól Henrik, Székely András, Varga György, Folsz Tóbiás, Újvári Jakab László, ifj. Veréb János, Sági Béla, Szentes Márk, Gellért Sándor, Vermes András, Dimitrievics Miklós, Kovács Ferenc, Csitkovics András, ifj. Börös János, Prikidánovics András, Zeke János, Ilkaházi László, Meryei Ferenc, id. Katona Ferenc.¹⁵

– A forradalmi bizottság tagjai a környező községekben, Mélykúton, Mátételkén, Kunbaján, Csikérián, Katymáron ismertették azt a 14 pontból álló követelést, amelyek között szerepelt a független demokratikus kormány megalakítása, a szovjet csapatok kivonása, a felkelők hazafiakká minősítése, a szabad választások megrendezése, a politikai foglyok szabadon bocsátása, a külkereskedelmi szerződések nyilvánossá tétele, a káderanyagok megsemmisítése, az ÁVH felszámolása, Rákosi Mátyás, Farkas Mihály és Gerő Ernő bíróság elé állítása, március 15-e, október 6-a és október 23-a nemzeti ünnepé nyilvánítása, a beadás és a normarendszer megszüntetése, az adórendszer felülvizsgálata, a politikai és gazdasági perekben elítéltek rehabilitálása, a hadifoglyok hazahozatala, a Kossuth-címer visszaállítása, a honvédségnek magyar egyenruha rendszerezése, valamint a teljes szólás-, vallás-, és sajtószabadság megteremtése.¹⁶ A községekben szervezték a nemzeti bizottságokat is.¹⁷ A nemzetőrség parancsnoka Újvári Jakab László lett.¹⁸ A későbbiekben Vermes András és Kápolnás János plakátokon és röpcédulákon terjesztette a forradalmi bizottság határozatait, rendeleteit.

– A Petőfi Kör nyílt levélben szólította fel a község lakosságát a forradalmi szervek támogatására, az egyéni bosszú mellőzésére. Szombat reggel nyolc órától vasárnap délig tartó nyílt napot hirdetett, amelyen mindenki elmondhatta jogos sérelmeit, követeléseit, a jövőre vonatkozó elképzeléseit. Az őszi mezőgazdasági munka folytatását kérte a gazdálkodóktól, és javasolta, hogy a Sztálin tér elnevezését Széchenyi térre, a Tolbuhin utcáét pedig Hunyadi utcára változtassák.¹⁹

¹⁴ BKMÖL XXIII. 704. b. 1956. december 6-i ülés jegyzőkönyve és BKMB B 676/1959. Bácsalmási István és társai pere.

¹⁵ TH V-150-364. 184-189.

¹⁶ HORVÁTH-SÖVÉNY-SZÉNÁ SINÉ, 1999. 79.

¹⁷ BKMÖL A Bács-Kiskun megyei Bíróság iratai 1951-1968. (a továbbiakban XXV. 30.) B 1445/1957. Piukovics Tibor pere és B 1856/1957. Pallos Károly pere és BKMB B 676/1959. Bácsalmási István és társai pere.

¹⁸ TH V-150-364. 187.

¹⁹ HORVÁTH-SÖVÉNY-SZÉNÁ SINÉ, 1999. 79-80.

Október 28.

- A járási forradalmi bizottság úgy döntött, hogy a járási vb vezetőit leváltják és a forradalmi bizottság tagjait nevezik ki a helyükre.²⁰
- Tüntetés volt a községben, amelyen követelték a régi községi vezetők eltávolítását. Megalakult a községi nemzeti bizottság, amelynek elnökéül Bácsalmási Istvánt, a Statisztikai Kirendeltség dolgozóját, elnökhelyettesnek Somoskövi Mátyás hentesmestert, titkárnak pedig Mezei Józsefet, a járási tanács dolgozóját választották.²¹
- A rendőrség és a kiegészítő parancsnokság ettől a naptól kezdve géppisztolyos egységeket járőröztetett a faluban. Ugyanakkor a Bajáról érkezett 3 rohamlöveg legénysége is karhatalmi feladatot látott el.²²
- Délután a nemzetőrség parancsnoka fegyvert kért a kiegészítő parancsnokságtól a nemzetőrség számára, de nem teljesítették a kérését.²³
- Este a rendőrség előtt kisebb tüntető csoport fegyvert követelt. A rendőrség emeleti ablakából géppisztolyból sortüzet adtak le. Bár a kiegészítő parancsnokság jelentése nem említ áldozatokat,²⁴ a megyei tanács kimutatása szerint Petrity Márk fejlődést szenvedett, és meghalt.²⁵ A Bácsalmási Járási Tanács V.B. a későbbiekben két halálesetről tett jelentést a megyei tanácsnak.²⁶

Október 29.

- A községben állomásozó fegyveres erők közleményben tudatták, hogy a forradalmi nemzeti bizottsággal együttműködve átvették a rendfenntartást. Ezt azzal indokolták, hogy az elmúlt két napban egyes ellenséges elemek törvénytelen eszközöket alkalmaztak követeléseik teljesítésére. A közlemény felszólította a lakosságot a forradalmi bizottság és az új nemzeti kormány támogatására és utasításainak végrehajtására.²⁷
- Újvári Jakab vezetésével a nemzeti bizottság határozata alapján több személy megjelent Tököly János nyugalmazott honvéd alezredes lakásán és

²⁰ BKMÖL A Bács-Kiskun Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága titkárságának iratai. Általános iratok 1950-1973. (a továbbiakban XXIII. 2. c.) 1023/1957.

²¹ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957. és HL 1956-os gyűjtemény. 6/62. ö.e. 331-334. fólió.

²² HL 1956-os gyűjtemény. 6/62. ö.e. 331-334. fólió.

²³ HL 1956-os gyűjtemény. 6/62. ö.e. 331-334. fólió.

²⁴ HL 1956-os gyűjtemény. 6/62. ö.e. 331-334. fólió.

²⁵ BKMÖL A Bács-Kiskun Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága egészségügyi osztályának iratai. Szociálpolitikai csoport iratai 1954-1973. (a továbbiakban XXIII. 13. b.) 38933/1957. A jelentés október 30-ára teszi a halálesetet.

²⁶ BKMÖL XXIII. 213. 940/1957. Ez a jelentés lehet, hogy a hatalom oldalán katonaként Budapesten elesett járási lakosokat is számításba vette.

²⁷ HORVÁTH-SÖVÉNY-SZÉNÁGINÉ, 1999. 80-81.

ott fegyverrejtegetés miatt házkutatást tartottak. Újvári közölte Tököly Jánossal, hogy a lakásról nem távozhat el.²⁸

– A bácsalmási gépállomás kultúrtermében 41 tagú munkástanács alakult. Elnökévé Baka Mártont választották. A munkástanács szűkebb bizottságának tagjai voltak: Zsunyi János, Morvai Ferenc, Sörös Sándor, Valtner András, Verbanecz Mihály, Baka Jenő, Tóth László, Mernyei Ferenc, Mészáros Lajos, Szabó Ferenc, Kocsis János, és Gehér Józsefné. Más adatok szerint az elnökség tagjai: Fölkl Rezső, Jancsó Károly, Kazinczi József, Prikidánovics Márton, Sevaracz Máté és Varga Károly.²⁹ A munkástanács határozott Szikora Jenő igazgató felmentéséről, a helyébe ideiglenesen Sevaracz Mátét jelölte ki. Döntött a kettős műszak megszüntetéséről, a 8 órás munkaidő bevezetéséről, a káderlapok felülvizsgálatáról és megsemmisítéséről.³⁰

Október 30.

– A községi kultúrházban nagygyűlés volt. Határoztak Szabó László rendőr főhadnagy, Míg István rendőrnagy és még két rendőr letartóztatása ügyében. Újvári Jakab nem tartotta szükségesnek a letartóztatásukat és így arra nem is került sor, csak házi őrizetbe kerültek.³¹

– Sas Péter azt kérte Bácsalmási Istvántól, hogy adják vissza a tanyáját, amelyben Schütz téeszelnök lakik. A kérést teljesítették, a téeszelnököt ki-lakoltatták.³²

Október 31.

– Bagyura János, az FKgP korábbi elnöke összehívta a párt korábbi vezetőit, Udvardi Sándort, Baranyi Gézát és Tüske Mihályt, és megbeszéltek, hogy újjáalakítják a kisgazdapártot.³³

Október utolsó napjai

– A községi vb segítséget kért a bajai nemzetőrségtől a rend fenntartása céljából. A kikerülő nemzetőrök parancsnokának felkérésére Gengeliczky

²⁸ BKMÖL XXV. 30. B 435/1958. Újvári Jakab László pere.

²⁹ HORVÁTH-SÖVÉNY-SZÉNÁSNÉ, 1999. 80.

³⁰ BKMÖL Az MSZMP Bács-Kiskun Megyei Bizottságának Archívuma (a továbbiakban MSZMP BKMB Archívuma). 1956-os gyűjtemény. sz.n. irat. Jegyzőkönyv a Bácsalmási Állami Gazdaság munkástanácsának alakuló üléséről és az 1956. november 2-i ülésről.

³¹ BKMÖL XXV. 30. B 435/1958. Újvári Jakab László pere.

³² BKMB B 676/1959. Bácsalmási István és társai pere.

³³ TH V-150-364. 191.

Pál vb-elnök átadta posztját a nemzeti bizottság által kijelölt Bácsalmási Istvánnak.³⁴

– A bácsalmási járási rendőrkapitányság utasítást kapott a megyei főkapitányságtól nemzetőrség alakítására. Csapai Lajos rendőr főhadnagy a nemzeti bizottságtól kapott egy névsort, amelyen a javasolt nemzetőrök szerepeltek. Csapai kikérte Újvári véleményét a javasolt személyekkel kapcsolatban. Újvári javasolt még más személyeket is, és maga is nemzetőr lett.³⁵

November 1.

– A kultúrházban megalakult az FKgP községi szervezete. Bagyura János beszédet tartott, melyben felszólította a párt régi tagjait, hogy haladéktalanul újítsák meg a tagságukat. A szervezésben részt vett Muszil Gábor, Ilkaházi László és Baranyi Géza is.³⁶

November eleje

– A járási pártbizottság apparátusa leváltotta a régi vezetőket, és új, ideiglenes vezetőséget választott.³⁷

November 5.

– Délután a szovjetek bevonultak Bácsalmásra. A járási rendőrkapitányságon keresztül felhívást adtak ki, melyben kijárási tilalmat rendeltek el, valamint a nyugalom megtartására és a munka megkezdésére szólítottak fel.³⁸

– Bácsalmási István a Kádár-kormány hatalomátvétele után lemondott funkciójáról.³⁹

November 10.

– Bácsalmásról 3 tehergépkocsival élelmiszert szállítottak Budapestre, az István kórházba.⁴⁰

³⁴ BKMÖL XXIII. 704. b. Az 1956. december 6-i ülés jegyzőkönyve.

³⁵ BKMÖL XXV. 30. B 435/1958. Újvári Jakab László pere.

³⁶ TH V-150-364. 191.

³⁷ HL 1956-os gyűjtemény. 6/62. ö.e. 331-334. főlíó.

³⁸ HL 1956-os gyűjtemény. 6/62. ö.e. 331-334. főlíó.

³⁹ BKMÖL XXIII. 704. b. Az 1956. december 6-i ülés jegyzőkönyve.

⁴⁰ HORVÁTH – SÖVÉNY – SZÉNÁGINÉ, 1999. 81.

November 14.

– A községi tanács vb ülésén a függetlenített vezetői teendők ellátásával a következő választásokig a régi vezetőket bízták meg. Így a vb elnöke Gen-geliczky Pál, helyettese Mándity József, titkár Tósaki Mihályné maradt.⁴¹

November 15.

– A járási tanács vb ülésén – amelyen a nemzeti bizottság küldötteként je-len volt Szántó János és Márai Béla – Varjú Pál, a vb elnöke beszámolójá-ban értékelte a járás területén az október 23-a óta lezajlott változásokat. Megállapította, hogy „...olyan illetők álltak a nemzeti bizottságok élére, akik higgadtan, okosan levezették a tömeg hangulatát.” A vb-n belül nem alakult ki egységes állásfoglalás a községi vb-vezetők körében bekövetke-zett változások megítélésében, de a járási vb-vezetők megválasztását ille-tően sem. A vb elnöke a járási vb-elnökhelyettesi tisztségre a nemzeti bi-zottság által megbízott Udvardi Sándort és Szántó Jánost jelölte, Vezdán József viszont azt javasolta, hogy „...a Kádár-kormány intézkedéseinek megfelelően helyezük vissza a vb elnökhelyettesi tisztségébe azokat aki-ket eltávolítottak.” Varjú Pál felvetette, hogy a járási vb működjön együtt a nemzeti bizottsággal úgy, hogy a nemzeti bizottság jelölje ki öt tagját, akik tanácskozási joggal részt vesznek a vb ülésein, kiegészítve a testületet. Szavazás alapján Udvardi Sándort a vb titkárává választották, viszont visz-szahelyezték az első elnökhelyettesi tisztségbe Cserged Jánost.⁴² Végül le-váltották a községi tanácselnököt, valamint a járási tanács két elnökhelyet-tesét és titkárárt.⁴³

November 30.

– A járási pártbizottság utasította a járási vb-t, hogy Udvardi Sándort és Szántó Jánost váltsa le, ezzel azonban a vb elnöke és a tanács dolgozóinak többsége nem értett egyet. Ehhez csatlakoztak a községek is. Katymáron például kijelentették, hogy a nevezettek leváltása esetén tüntetni fognak Bácsalmáson. A kérdés eldöntésére Varjú Pál vb-elnök december 1-jére ér-tekezetet hívott össze, amelyen ott voltak a járási pártszervezet vezetői, a nemzeti bizottság tagjai, a megerősített vb-tagok és a rendőrség képviselői. Érdemi döntés nem született.⁴⁴

⁴¹ BKMÖL XXIII. 704. b. Az 1956. november 14-i ülés jegyzőkönyve.

⁴² BKMÖL A Bácsalmási Járási Tanács Végrehajtó Bizottságának iratai. Vb-ülési jegyzőkönyvek 1950-1962. (a továbbiakban XXIII. 202. a.) Az 1956. november 15-i ülés jegyzőkönyve.

⁴³ HORVÁTH-SÖVÉNY-SZÉNÁGINÉ, 1999. 81.

⁴⁴ BKMÖL Bács-Kiskun Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága titkárságának iratai. Titkos ügykeze-lőségű iratok 1950-1971. (a továbbiakban XXIII. 2. a.) sz.n. irat. Feljegyzés. 1956. december 2.

November vége – december eleje

– A járás területén 10 téesz jelentette be feloszlását: a Bácsalmási Új Élet Téesz, a Bácsszőlősi Vörös Október, a Mélykúti Dózsa és Petőfi, a Katy-mári Béke, Alkotmány és Lenin, a Kunbajai Rózsa és Petőfi és a Mátételkei Törekvés Téesz.⁴⁵

December 3.

– Ülészett a járási tanács vb. A vitás személyi ügyek eldöntésére összehívott gyűlésen megjelent Cseh László, a megyei tanács vb titkára. A Kádárkormány rendeletére hivatkozva törvénytelennek nyilvánította Udvardi Sándor és Szántó János nemzeti bizottság által történt megbízását, és úgy instruálta a vb-t, hogy olyan döntést hozzon, amelyből az emberek láthatják, hogy „szilárd a vezetés”. Karpov Ferenc járási MSZMP- titkár is javasolta, hogy a régi káderek kerüljenek vissza a helyükre, kompromisszumként azonban Udvardi Sándort pénzügyi osztályvezetőnek javasolta, mivel az események alatt a nyugalom biztosítására törekedett. Szántónak a főagronómusi posztot szánták. A személyüket ért támadásokra Berberovits István megyei összekötő azzal érvelt, hogy Udvardi és Szántó a lakosság támogatását élvezi, és ezt nem szabad figyelmen kívül hagyni. Az ülés végül Udvardi november 15-i kinevezését jóváhagyta. A döntést megkönnyítette, hogy Suhajda János lemondott a titkári funkcióról. Szántó Jánost főagronómussá nevezték ki. A vb elnöki tisztségében megerősítette Varjú Pált, az elnökhelyettesi posztokon pedig Cserged János és Pilharcz Márton maradtak.⁴⁶

December 6.

– A járási tanács vb ülésén megjelent Dallos Ferenc megyei vb-elnök, aki egyben az ülés vezető elnöke volt. Kijelentette, hogy Udvardit a megyei vb a vb-titkári tisztségben nem fogadja el. A vb döntése értelmében kinevezték a pénzügyi osztály élére, a vb titkára pedig Cserged János lett. Elnökhelyettesé Vizin Gergelyt és Jaszenovics Lajost választották.⁴⁷

– Ülést tartott a községi tanács vb. Gengeliczky Pál elnök pozitívan értékelte a községi nemzeti bizottság tevékenységét, mivel az a rendet és a nyugalmat igyekezett megőrizni.⁴⁸

*

⁴⁵ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat. Feljegyzés. 1956. december 2.

⁴⁶ BKMÖL XXIII. 202. a. Az 1956. december 3-i ülés jegyzőkönyve.

⁴⁷ BKMÖL XXIII. 202. a. Az 1956. december 6-i ülés jegyzőkönyve.

⁴⁸ BKMÖL XXIII. 202. a. Az 1956. december 6-i ülés jegyzőkönyve.

Bácsalmási István: 1922. február 24-én született Bácsalmáson. Anyja neve Koch Franciska. Mezőgazdasági érettségit tett, foglalkozása statisztikus, a Statisztikai Hivatal járási felügyelőségének a vezetője volt. Az október 26-án alakult Petőfi Kör, majd pedig a járási forradalmi bizottság tagja. Október 28-án a községi nemzeti bizottság elnöke lett. Részt vett a járás községeiben a nemzeti bizottságok szervezésében. 1957. február 14-én vették őrizetbe. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 1-jén 1 év 6 hó börtönbüntetésre, 2 év jogvesztésre és 2000 Ft vagyonelkobzásra ítélte, ezt a Legfelsőbb Bíróság jóváhagyta.

Bánóczky Zoltán: Kiskunhalason született 1927-ben. Anyja neve Juhász Mária. Foglalkozása mérnök. A forradalom alatt a Bácsalmási Állami Gazdaság munkástanácsának elnöke lett. A munkástanács gyűlésein többször is lelkesítő beszédet mondott. Nem indult ellene eljárás.⁴⁹

Baranyi Géza: Kecskeméten született 1921-ben. Anyja neve Bem Mária. Foglalkozása adóügyi felügyelő. A forradalom alatt követelte a járási tanács vezetőinek leváltását. Szervezte az FKgP újjáalakítását. Nem indult ellene eljárás.⁵⁰

Benkes István: 1912. március 4-én született Foktőn. Anyja neve Györök Borbála. A gimnázium 4 osztályát végezte el, foglalkozása szabó. 1956. október 23-a után az ő lakásán gyűltek össze 20-30-an és beszéltek meg a kialakult helyzetet, a budapesti eseményeket. Részt vett Bácsalmáson a nemzeti bizottság megalakításában, annak tagja volt. Szervezte a járás községeiben a nemzeti bizottságokat. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 1-jén 4 év börtönbüntetésre, 6 év jogvesztésre és 4000 Ft vagyonelkobzásra ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság jóváhagyott.

Bogdán Gyula dr.: Rimaszombaton (Szlovákia) született 1912-ben. Anyja neve Koós Mária. Foglalkozása református lelkész. A forradalom alatt tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵¹

Bőrös János ifj.: Bácsalmáson született 1926-ban. Anyja neve Csornai Mária. Foglalkozása földműves-szövetkezeti alkalmazott. A forradalom alatt a Bácsalmási Sportkör képviselőjében tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵²

Dibusz Gyula: Naszvadon (Szlovákia) született 1924-ben. Foglalkozása tanár. 1956-ban a bácsalmási gimnázium igazgatója volt. A forradalom alatt

⁴⁹ TH V-150-364. 190.

⁵⁰ TH V-150-364. 190.

⁵¹ TH V-150-364. 185.

⁵² TH V-150-364. 188.

részt vett a diákok tüntetésének szervezésben, és a forradalmi bizottság létrehozásában. A megtorlás során elhelyezték Bácsalmásról.⁵³

Dimitrievics Miklós: Bácsalmáson született 1922-ben. Anyja neve Zimmer Rozália. Foglalkozása pincemester. A forradalom alatt tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵⁴

Fischer István: Bácsbokodon született 1929-ben. Anyja neve Fischer Éva. Foglalkozása tanár. A forradalom alatt tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵⁵

Folsz Tóbiás: Bácsalmáson született 1922-ben. Anyja neve Haug Margit. Foglalkozása főkönyvelő. A forradalom alatt részt vett a szovjet emlékmű ledöntésében, és tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵⁶

Gellért Sándor: Páhiban született 1921-ben. Anyja neve Guly Ilona. Foglalkozása tanár. A forradalom alatt két Kossuth-címet készített, és azokat a forradalmi bizottság székhelyére, a kultúrház épületére kitette. Tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Mélykúton Bácsalmási Istvánnal együtt terjesztette a forradalmi bizottság követeléseit. A megtorlás során preventív őrizetbe vették.⁵⁷

Goól Henrik: Kula (Jugoszlávia) községben született 1924-ben. Anyja neve Magyar Rozália. A forradalom alatt tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁵⁸

Huceg László: Jánoshalmán született 1924-ben. Anyja neve Buzás Erzsébet. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt részt vett a tüntetéseken, és a vörös csillagok eltávolításában. A rendőrség előtti tüntetésen követelte, hogy a rendőrök adják át a fegyvereiket. Nem indult ellene eljárás.⁵⁹

Ilkaházi László: Mátételkén született 1896-ban. Anyja neve Szűcs Rozália. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Követelte a pártok megalakítását, és szervezte az FKgP-t. A megtorlás során preventív őrizetbe vették.⁶⁰

Kápolnási János: Bácsalmáson született 1925-ben. Anyja neve Kapeller Margit. Foglalkozása tanár. A forradalom alatt rőpcédulákat készített, és

⁵³ TH V-150-364. 190.

⁵⁴ TH V-150-364. 188.

⁵⁵ TH V-150-364. 186.

⁵⁶ TH V-150-364. 187.

⁵⁷ TH V-150-364. 188.

⁵⁸ TH V-150-364. 186.

⁵⁹ TH V-150-364. 190.

⁶⁰ TH V-150-364. 189.

terjesztette azokat a községben. A megtorlás során preventív őrizetbe vették.⁶¹

Majoros Mihály: Bácsalmáson született 1925-ben. Anyja neve Klingel Anna. Foglalkozása iskolaigazgató. A forradalom alatt Mélykúton beszédet tartott, melyben követelte a szovjet csapatok kivonását. A megtorlás során preventív őrizetben volt.⁶²

Merenyei Ferenc: Mohácson született 1919-ben. Anyja neve Schekenberger Erzsébet. Foglalkozása földműves-szövetkezeti dolgozó. A forradalom alatt tagja lett a járási forradalmi bizottságnak és a Bácsalmási Állami Gazdaság munkástanácsának. Nem indult ellene eljárás.⁶³

Mezei József: Baracsán született 1930-ban. Anyja neve Sepsi Mária. 1956-ban a járási tanácson dolgozott. A forradalom alatt a járási tanács vb titkáranak választották meg. Nem indult ellene eljárás.⁶⁴

Muszil Gábor: Zemplénben (Szlovákia) született 1914-ben. Anyja neve Szabó Julianna. Foglalkozása szabómester. A forradalom alatt a Benkes Istvánnal közösen használt műhelyben gyűléseket tartottak, és szervezték az FKgP újjaalakítását. Nem indult ellene eljárás.⁶⁵

Prikidánovics András: Bácsalmáson született 1908-ban. Anyja neve Petsity Janka. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁶⁶

Sági Béla: Csikáspaka (?) községben született 1925-ben. Anyja neve Mészáros Erzsébet. Foglalkozása agronómus. A forradalom alatt tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁶⁷

Sárkány Ernő: 1930. november 11-én született Kecskeméten. Anyja neve Forberger Irén. Egyetemet végzett, matematika-fizika szakos gimnáziumi tanár volt a Bácsalmási Gimnáziumban. Az 1956. október 26-án alakult Petőfi Kör és a nemzeti bizottság tagja. Részt vett a községi nemzeti bizottságok szervezésében. 1957. augusztus 1-jén tartóztatták le. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 1-jén 1 év 8 hó börtönbüntetésre, 2 év jogvesztésre és 2000 Ft vagyyonelkobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság ezt jóváhagyta.

Sas Péter: 1903. január 5-én született Bácsalmáson. Anyja neve Walter Katalin. Foglalkozása földműves. 1956. október 30-án azt kérte Bácsalmási

⁶¹ TH V-150-364. 189.

⁶² TH V-150-364. 190.

⁶³ TH V-150-364. 189.

⁶⁴ TH V-150-364. 185.

⁶⁵ TH V-150-364. 186.

⁶⁶ TH V-150-364. 189.

⁶⁷ TH V-150-364. 187.

Istvántól, hogy Shütz téeszelnököt költöztessék ki abból a tanyából, amely Sas Péteré volt, de Shütz és családja beköltözött. A kilakoltatást végrehajtották. 1957. augusztus 7-én tartóztatták le. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 1-jén 10 hó börtönbüntetésre, 3 év jogvesztésre és 2000 Ft vagyonekobjzásra ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság jóváhagyott.

Somoskövi Mátyás: 1914. április 4-én született Szegeden, anyja neve Szabó Julianna. 6 elemi végzett, foglalkozása mészáros. Részt vett Bácsalmáson a forradalmi bizottság megalakításában, annak tagja lett. Szervezte a környező községek forradalmi bizottságainak megalakulását. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 1-jén 3 év börtönbüntetésre, 5 év jogvesztésre és 3000 Ft vagyonekobjzásra ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság jóváhagyott.

Szántó János: 1923. január 23-án született Bácsbokodon. Anyja neve Témmann Borbála. A gimnázium 4 osztályát végezte el, a bácsalmási gépállomás agronómusa. Részt vett Bácsalmáson a forradalmi bizottság megalakításában, annak tagja lett. Október 28-án a tanácsi vezetők leváltásakor ő lett a vb elnökhelyettese. Utóbb főagronómussá nevezték ki. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 1-jén 5 év börtönbüntetésre, 10 év jogvesztésre és 5000 Ft vagyonekobjzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság a vagyonekobjzást 3000 Ft-ra mérsékelte, az ítélet egyéb részén nem változtatott.

Székely András: Vaján született 1930-ban. Anyja neve Hódi Mária. A forradalom alatt tagja lett a járási forradalmi bizottságnak és a nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.⁶⁸

Szentes Márk: Bácsalmáson született 1923-ban. Anyja neve Evetovics Etel. Foglalkozása postahivatal-vezető. A forradalom alatt tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁶⁹

Udvardi Sándor: 1903. március 15-én született Bácsalmáson, anyja neve Kertész Ilona. Kereskedelmi érettségit tett, a Bács-Kiskun Megyei Sütőipari Vállalat anyagkönyvelője. 1956. október 27-én az előző napon megalakult Petőfi Kör átalakult forradalmi bizottsággá, amelynek a tagja lett. Amikor megszervezték a járás községeiben a forradalmi bizottságok megalakulását, ő Katymáron agitált. Bácsalmáson leváltották a tanács vezetőit, október 28-án Udvardi vette át a tanácselnöki posztot. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. február 1-jén 2 év börtönbüntetésre, 3 év jogvesztésre és 3000 Ft vagyonekobjzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság ezt jóváhagyta.

⁶⁸ TH V-150-364. 187.

⁶⁹ TH V-150-364. 188.

Újvári Jakab László: 1933. január 1-jén született Bácsalmáson, anyja neve Petrekanics Márta. A középiskola 3 osztályát végezte el, ács szakmát tanult. A forradalom idején raktáros volt a Bajai Sütőipari Vállalatnál. Részt vett az október 30-i nagygyűlésen, a nemzeti bizottság tagja volt. Közreműködött a nemzetőrség megalakításában, egy ízben szolgálatot teljesített mint nemzetőr. 1958. január 21-én került előzetes letartóztatásba. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. augusztus 23-án 10 hó börtönbüntetésre ítélte, amelynek végrehajtását 3 évre felfüggesztette.

Vad János: Dávodon született 1925-ben. Anyja neve Lengyel Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt részt vett a községi tanács előtt lévő szovjet emlékmű ledöntésében. Többször hangoztatta a Kádár-kormány törvénytelenységét. Nem indult ellene eljárás.⁷⁰

Varga György: Katymáron született 1915-ben. Anyja neve Büngemajer Anna. 1956-ban állomásfőnök volt Bácsalmáson. A forradalom alatt tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁷¹

Veréb János ifj.: Baján született 1922-ben. Anyja neve Csordás Margit. Foglalkozása járási állatorvos. A forradalom alatt tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁷²

Vermes András: Bácsalmáson született 1912-ben. Anyja neve Bekker Magdolna. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt plakátokat és röplapokat készített és terjesztett. Tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁷³

Zeke János: Bácsalmáson született 1920-ban. Anyja neve Patocskai Margit. Foglalkozása állami gazdasági dolgozó. A forradalom alatt tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁷⁴

BÁCSSZŐLŐS

Október 27.

– Tüntetés volt a községben, ennek során a tanácsházáról eltávolították a vörös csillagot.⁷⁵ Horváth Gyula és Bácsfalvi György fegyvereket követelt

⁷⁰ TH V-150-364. 190.

⁷¹ TH V-150-364. 187.

⁷² TH V-150-364. 187.

⁷³ TH V-150-364. 188.

⁷⁴ TH V-150-364. 189.

⁷⁵ TH V-150-364. 202.

a rendőrségtől, hogy segítséget vigyenek a budapesti szabadságharcosoknak.⁷⁶

Október 28.

– A községi tanácsháza előtt ismét tüntetés volt, amelyen a tüntetők követelték a régi vezetők leváltását, maguk közül forradalmi bizottságot választottak.⁷⁷ A testület elnöke Hintesszer Elek, helyettese pedig Terhes Béla lett. Tagok: Völgyi György, Pontér Mihály, Csák Lajos, Csizmás Sándor, ifj. Takács István, Müzl Antal.⁷⁸

Október vége

– Hintesszer Eleket a községi vb elnökévé választották. Utóbb a járási tanács megerősítette posztján.⁷⁹ Hintesszer Elek és Terhes Béla plakátokat ragasztott ki az állami gazdaság területén, amelyeken sztrájkra szólították fel a dolgozókat. Hintesszer Elek elkezdte szervezni az FKgP-t.⁸⁰

November vége – december eleje

– Feloszlott a helyi Vörös Október Téesz.⁸¹

*

Bácsfalvi György: Foglalkozása MÁV-dolgozó. November 4-én javasolta, hogy szervezzenek egy fegyveres egységet, és menjenek Budapestre a szovjetek ellen harcolni. Nem indult ellene eljárás.⁸²

Csák Lajos: Bácsalmáson született 1909-ben. Anyja neve Fehér Mária. Foglalkozása földműves. Október 28-án tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁸³

Hintesszer Elek: Bácsalmáson született 1918-ban. Anyja neve Tantics Ida. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság elnöke lett. Sztrájkra buzdító röplapokat készített, és terjesztett a Bácsszőlősi

⁷⁶ TH V-150-364. 202-203.

⁷⁷ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

⁷⁸ TH V-150-364. 202.

⁷⁹ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat. 1957. Feljegyzés a járási, városi és községi tanácsok újonnan választott vezetőiről.

⁸⁰ TH V-150-364. 202.

⁸¹ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat. Feljegyzés. 1956. december 2.

⁸² TH V-150-364. 203.

⁸³ TH V-150-364. 203.

Állami Gazdaságban. Szervezte az FKGP újjáalakítását. Nem indult ellene eljárás.⁸⁴

Horváth Gyula: Kunbaján lakott. November 4-én javasolta, hogy szervezzenek egy fegyveres egységet, és menjenek Budapestre a szovjetek ellen harcolni. Javasolta a rendőrség lefegyverzését. Nem indult ellene eljárás.⁸⁵

Ritner Mihály: Bácsalmáson született 1917-ben. Anyja neve Valter Mária. Foglalkozása földműves. Október 28-án tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁸⁶

Takács István ifj.: Bácsalmáson született 1921-ben. Anyja neve Tetrekanics Ágnes. Foglalkozása földműves. Október 28-án tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁸⁷

Terhes Béla: Szegeden született 1925-ben. Anyja neve Hegedűs Borbála. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság elnökhelyettese lett. Röplapokat készített, és azokat terjesztette a községben. Nem indult ellene eljárás.⁸⁸

Völgyi György: Bácsbokodon született 1918-ban. Anyja neve Feig Éva. Foglalkozása földműves. Október 28-án tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁸⁹

CSIKÉRIA

Október 28.

– Kovács Ferenc bácsalmási tanító és Szabadkai Gyula csikériai iskolagazgató tanító a kultúrteremben nagygyűlést hívott össze, amelyen a templomból kijövő lakosságból kb. 100 fő vett részt. Szabadkai Gyula ismertette a forradalom követeléseit, és javasolta, hogy szervezzék újjá a tanács apparátusát, és fegyverezzék le a határőrséget.⁹⁰ Nemzeti bizottságot választottak, amelynek 16 tagja volt. Leváltották Tankó István községi vb-elnököt, a többi funkcionáriust meghagyták állásában. A vb-elnök helyére választott Tóth Gyula idős korára hivatkozva nem vállalta a tisztséget. Kuluncsics József sem fogadta el a jelölést, így végül Horváth Béla személye mellett döntöttek. A nemzeti bizottság tagjai: Vizin Antal, ifj. Rapcsák

⁸⁴ TH V-150-364. 202.

⁸⁵ TH V-150-364. 202.

⁸⁶ TH V-150-364. 203.

⁸⁷ TH V-150-364. 203.

⁸⁸ TH V-150-364. 202.

⁸⁹ TH V-150-364. 203.

⁹⁰ TH V-150-364. 195.

István, Somoskövi Ferenc, Molnár János és Piukovics József.⁹¹ Az alakuló gyűlés jegyzőkönyvét Horváth Béla bemutatta Tankó Istvánnak elolvasásra, aki azt törvénytelennek minősítette. Felkeresték Barna Antal községi vb-titkárt, akivel Horváth közölte, hogy a nemzeti bizottságot választó gyűlés csak a vb elnökével szemben fejezte ki a bizalmatlanságát, a többi funkcionárius a helyén maradhat.⁹² A testület összesen 5-6 alkalommal tartott ülést. Ezeken felváltva Horváth Béla és Szabadkai Gyula elnökölt.

– Bíró Mihály és Maráz Lajos felkereste lakásán Tankó Istvánt, akinek a feleségével dulakodásba keveredtek.⁹³

Október 29.

– A nemzeti bizottság behívatta Tankó Istvánt a tanácsházára, ahol Horváth Béla átvette tőle a hivatal vezetését.⁹⁴

Október vége

– Kibővítették a nemzeti bizottságot. Bekerült a testületbe Horváth Béla, Marász Gyula, Vizin Jakab, Rapcsák Ferenc, Farkas Mihály, Radvánszky János, Szabadkai Gyula, Kuluncsics József, Tóth Gyula, Redényi Ferenc, Katona István és Kuluncsics István.⁹⁵

*

Bíró Mihály: 1902. június 2-án született Venter községben (Románia). Anyja neve Darabán Flóra. Segédmunkás volt a forradalom idején. Október 28-án Maráz Lajossal felkereste Tankó István aznap leváltott vb-elnököt, akinek a feleségével dulakodásba keveredett, amikor az ajtót nyitott. 1957. október 5-étől előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 10 hó börtönbüntetésre ítélte, amelynek végrehajtását 3 évre felfüggesztette.

Horváth Béla: 1913. november 3-án született Budapesten. Anyja neve Manhalder Mária. Gimnáziumot végzett, pincér szakmát tanult. A forradalom idején könyvelő volt a Csikériai Barázda Téesznel. Tagja volt az október 28-i gyűlésen választott nemzeti bizottságnak, majd a községi vb elnökévé választották. 1957. február 7-ig töltötte be a tanácselnöki tisztséget, ekkor a Bácsalmási Járási Tanács V.B. megszüntette a munkaviszonyát. 1957. március 8-án közbiztonsági őrizetbe, június 15-én előzetes letartóztatásba került. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. január 28-án államrend

⁹¹ TH V-150-364. 196.

⁹² BKMB B 1474/1957. Horváth Béla pere.

⁹³ BKMB B 1474/1957. Horváth Béla pere.

⁹⁴ BKMB B 1474/1957. Horváth Béla pere.

⁹⁵ TH V-150-364. 196.

elleni mozgalomban való részvételért 1 év 6 hó börtönbüntetésre és 5 év jogvesztésre ítélte.

Molnár János: Madarason született 1919-ben. Anyja neve Bezzeg Katalin. Foglalkozása MÁV-állomásfőnök. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, és tartotta a kapcsolatot a járási forradalmi bizottsággal. Kijelentette, hogy a szovjet csapatok távozásáig sztrájkolnak. Nem indult ellene eljárás.⁹⁶

Rapcsák István ifj.: Csikérián született 1929-ben. Anyja neve Mikó Cecília. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, több beszédet is tartott. Követelte a határőrség és a rendőrség lefegyverzését. A forradalom leverése után disszidált.⁹⁷

Rebényi Ferenc: Csikérián lakott, foglalkozása tanító. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. A forradalom leverése után disszidált.⁹⁸

Somoskövi Ferenc: Szabadkán (Jugoszlávia) született 1903-ban. Anyja neve Balogh Viktória. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.⁹⁹

Szabadkai Gyula: Drávasztárán született 1930-ban. Anyja neve Tomasevics Katalin. Foglalkozása tanár. A forradalom alatt részt vett a községben a megmozdulások szervezésében, tagja lett a forradalmi bizottságnak. Követelte a határőrség lefegyverzését és Nemes határőr főhadnagy letartóztatását. A forradalom leverése után disszidált.¹⁰⁰

Vizin Antal: Szabadkán (Jugoszlávia) született 1910-ben. Anyja neve Kuluncsics Éva. Foglalkozása szikvízgyártó kisiparos. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.¹⁰¹

⁹⁶ TH V-150-364. 196.

⁹⁷ TH V-150-364. 196.

⁹⁸ TH V-150-364. 197.

⁹⁹ TH V-150-364. 196.

¹⁰⁰ TH V-150-364. 196.

¹⁰¹ TH V-150-364. 196.

KATYMÁR

Október 23.

– Szakra Tibor, aki a katymári határőr őrsön teljesített szolgálatot, és már korábban is írt verseket, a forradalom kitörésének híretől ihletve, hazafias verseket kezdett írni. A forradalom alatt és később is felolvasta ezeket a határőrök előtt.¹⁰²

Október 26.

– Rapcsák Mihály lakásán Molnár András, Huszár Károly, Bodnár János, Kovács János és Palásti Rókus megbeszélte, hogy másnap tüntetést tartanak. Rapcsák Mihály bejelentette a felvonulást Zombai Vencel rendőr törzsrörmesternek, a rendőrőrs parancsnokának, aki egyetértett a megmozdulással.¹⁰³

Október 27.

– Reggel Rapcsák Mihály lakásától indultak a tüntetők, a menetet is ő vezette. Először a tanácsháza elé vonultak, majd a Sztálin úton az állami gazdaságba mentek, közben mindenütt eltávolították a kommunista jelképeket. Uszák Károly is több vörös csillagot eltávolított az épületekről. Az állami gazdaságban Rapcsák Mihály megkért két vontatót, Vajda Imrét és Horváth Jánost, hogy döntsék le a pártbizottság előtt álló szovjet emlékművet. Az emlékmű ledöntésében részt vett Fülöp János, Bogdán János, Bodnár Márton és Krékity Ádám. A tüntetők a rendőrök előtt lévő parkban összetörték a beton ötágú csillagot, Palásti Rókus, Bodnár János és Kalderás Sándor pedig az őrs emelvényén álló Sztálin- és Lenin-szobrot semmisítette meg. A tüntetők utána a községi kultúrházba mentek.¹⁰⁴

– A bácsalmási nemzeti bizottság tagjai ismertették a faluban a 14 pontból álló követelésüket, továbbá szorgalmazták a forradalmi bizottság megalakítását.¹⁰⁵

– A községi kultúrházban Rapcsák Mihály beszédet mondott a mintegy 250 jelenlévő előtt. A beszédében az elmúlt időszak hibáit sorolta fel, illetve ismertette a tüntetők követeléseit. Ezután a gyűlés leváltotta a köz-

¹⁰² HL A Szegedi Katonai Bíróság és jogelődei iratai 1945-1969. (a továbbiakban XI/26. a.) B 268/1957. Szakra Tibor pere.

¹⁰³ TH V-150-364. 191.

¹⁰⁴ TH V-150-364. 192.

¹⁰⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1445/1957. Piukovics Tibor pere és B 1856/1957. Pallos Károly pere és BKMB B 676/1959. Bácsalmási István és társai pere.

ség vezetőit, vb-elnöknek Cindrik Józsefet, helyettesének Rapcsák Mihályt, vb-titkárnak pedig Harnos Sándort választották meg.¹⁰⁶

Október 28.

– Ismét gyűlés volt a községben, amelyen megválasztották a nemzeti bizottságot. Itt Udvardi János, a járási forradalmi bizottság tagja mondott beszédet.¹⁰⁷ A nemzeti bizottság elnöke Rapcsák Mihály, helyettese pedig Molnár András és Palásti Rókus lett. Tagok: Jáger János, Fülöp János, id. Páncsics Sándor, dr. Pletli László, Bekk Jakab, Locsai Ernő, Páncsics János, Sárman Gyula. A nemzetőrség megszervezését Páncsics Jánosra bízta, a későbbiekben a rendőrök és a nemzetőrök közösen teljesítettek szolgálatot.¹⁰⁸

November 4.

– Rapcsák Mihály 6 puskát kért a katymári határőr őrs parancsnokától, Zsíros hadnagytól. A fegyvereket a rendőrségen helyezték el. Az állami gazdaságból benzint kért, hogy azt a bevonuló szovjet tankok ellen használják majd, de erre nem került sor.¹⁰⁹

November 30.

– A forradalmi szervek képviselőit el akarták távolítani a járási tanács vb-ből. A katymáriak kijelentették, hogy tüntetést rendeznek Bácsalmáson, ha leváltják őket.¹¹⁰

November vége – december eleje

– Feloszlott a Katymári Béke, Alkotmány és Lenin Téesz.¹¹¹

*

Bodnár Márton: Fogarason (Románia) született 1904-ben. Anyja neve Kallós Mária. Foglalkozása rádiószerelő. A forradalom alatt részt vett a tüntetés szervezésében és a szovjet emlékmű ledöntésében. A megtorlás során preventív őrizetbe vették.¹¹²

¹⁰⁶ TH V-150-364. 192.

¹⁰⁷ TH V-150-364. 192.

¹⁰⁸ TH V-150-364. 192-193.

¹⁰⁹ TH V-150-364. 194.

¹¹⁰ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat. Feljegyzés. 1956. december 2.

¹¹¹ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat. Feljegyzés. 1956. december 2.

¹¹² TH V-150-364. 194.

Molnár András: Garam-lekér (Szlovákia) községben született 1899-ben. Anyja neve Kelemen Emerencia. Foglalkozása földműves. Október 28-án tagja lett a községi nemzeti bizottságnak, a testület elnökhelyettesének választották. Többször követelte a szovjet csapatok kivonását az országból. A megtorlás során 1957 januárjában preventív őrizetbe vették.¹¹³

Palásti Rókus: Csongrádon született 1901-ben. Anyja neve Csépa Viktória. Foglalkozása földműves. Részt vett a katymári tüntetésen. Október 28-án a községi nemzeti bizottság elnökhelyettesének választották. Több beszédet is mondott a tanácsházán, melyekben követelte a kommunisták eltávolítását, és a szovjet csapatok kivonását. A megtorlás során preventív őrizetbe vették.¹¹⁴

Páncsics János: Bácsborsódon született 1920-ban. Anyja neve Sargarity Mária. Foglalkozása szabómester. Október 28-án tagja lett a községi nemzeti bizottságnak, a nemzetőrség megszervezését kapta feladatként. Nem indult ellene eljárás.¹¹⁵

Rapcsák Mihály: Katymáron született 1925-ben. Anyja neve Lakatos Rozália. Foglalkozása asztalosmester. A forradalom alatt szervezte a községben a tüntetést. Október 28-án a községi nemzeti bizottság elnöke lett. November 4-én 6 puskát kért a katymári határőr őrs parancsnokától, Zsíros hadnagytól. A fegyvereket a rendőrségen helyezték el. Az állami gazdaságból benzint kért, hogy azt a bevonuló szovjet tankok ellen használják majd, de erre nem került sor. A forradalom leverése után disszidált.¹¹⁶

Szakra Tibor: Vepeléten született 1935. október 13-án. Anyja neve Nagy Mária. Iskolai végzettsége 8 általános. Foglalkozása kovács. Szakra Tibor a katymári határőr őrsön teljesített szolgálatot tizedesként. A forradalom kitörésétől kezdve hazafias verseket írt, és ezeket felolvasta a társai előtt. 1957. január elején írógépen sokszorosította a verseket, azzal a szándékkal, hogy röplapként fogja terjeszteni azokat. 1957. május 11-én letartóztatták. A Szegei Katonai Bíróság 3 év 6 hónap börtönre, vagyona negyed részének elkobzására és 2 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 2 év börtönre, vagyona negyed részének elkobzására és 2 év jogvesztésre változtatta az ítéletet.¹¹⁷

¹¹³ TH V-150-364. 192.

¹¹⁴ TH V-150-364. 193.

¹¹⁵ TH V-150-364. 193.

¹¹⁶ TH V-150-364. 194.

¹¹⁷ HL XI/26. a. B 268/1957. Szakra Tibor pere.

KUNBAJA

Október 26.

– Török András és Sternák József kezdeményezésére tüntetés volt a községben. A tüntetők megsemmisítették a kommunista jelképeket a középületeken, és követelték a vezetők eltávolítását. A tüntetésen részt vett Wolf János, Sas Ferenc, Sárközi Endre, Kovács Kálmán, Pongó István, Piller Pál, Meggyesi József, Sternák József, Csőke Antal, Rettig János, Varga Lajos, Kocsis Kálmán és Bekk Konrád is.¹¹⁸ A rendőrség előtt álló szovjet emlékműről, a rendőrség épületéről, valamint a postáról Kovács Kálmán és Meggyesi József verte le a csillagot.

Október 27.

– Megjelent a községben a járási tanács küldöttjeként Juhász Sándor, a járási tanács pénzügyi előadója és Király István. Király István utasította Vinkó Sándor tanácselnök-helyettest, hogy doboltassa ki a másnapi gyűlést, amelyen nemzeti bizottságot választanak.

Október 28.

– A kultúrotthonban tartott gyűlésen – amelyen 80-100-an jöttek össze – 30 fős nemzeti bizottságot választottak. A gyűlésen megjelent Benkó András tanácselnök, Franek János tanácsbíró és Bakti Péter rendőr törzsröster. Bezzeg István párttitkár még a választást megelőzően jobbnak látta távozni a községből. Ismertették a járási tanácstól hozott 14 pontos követeléseket. A nemzeti bizottság öttagú intézőbizottságot választott, ennek tagja ifj. Török András, Kovács Kálmán, Sárközi Imre, Harkai István és Szauter György lett, ez utóbbi azonban nem vállalta a tagságot, és a helyére Kocsis Kálmán került. A tanácselnököt leváltották, a helyére Pallos Károlyt választották, Franek János bíró és Milla József hivatalsegéd és felesége eltávolításáról is határoztak.¹¹⁹

Október 29.

– Pallos Károly Benkó András tanácselnöktől átvette a hivatalát, erről jegyzőkönyv is készült. Cseh László párttitkárt behívták a tanácsházára, Pallos Károly azonban úgy nyilatkozott, hogy vele kapcsolatban nem kell

¹¹⁸ TH V-150-364. 203-206.

¹¹⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1856/1957. Pallos Károly pere.

intézkedni.¹²⁰ A nemzeti bizottság összeszedette a községben lévő vadász-fegyvereket.

November 4.

– Benkovics Mátyás dobolás útján a községben mindenkit a szovjetek elleni harcra szólított fel.¹²¹

November 7.

– A tanács működése helyreállt. Benkó András tanácselnök nem tért vissza, Vinkó Sándor lett a tanács vezetője. Pallos Károlynak Szkora Jenő felajánlotta a tanácselnök-helyettesi posztot, amit ő elhárított azzal, hogy inkább a ktsz-nél marad. Még néhány vb-ülésre meghívták.¹²²

November vége – december eleje

– Feloszlott a Kunbajai Dózsa és a Petőfi Téesz.¹²³

*

Hambalkó Péter: Bácsalmáson született 1929-ben. Anyja neve Szarvas Margit. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt követelte a kommunista vezetők eltávolítását, és az FKgP újjászervezését. Nem indult ellene eljárás.¹²⁴

Harkai István: Zentán (Jugoszlávia) született 1892-ben. Anyja neve Kiss Mária. Foglalkozása földműves. Részt vett a községbeli felvonulásokon. Október 28-án tagja lett a forradalmi bizottságnak, és követelte a szovjet csapatok kivonását, a választások kiírását, valamint a szabad vallásgyakorlást. Nem indult ellene eljárás.¹²⁵

Kocsis Kálmán: Kiskundorozsmán született 1900-ban. Anyja neve Ökrös Franciska. Foglalkozása állami gazdasági dolgozó. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Részt vett Bezzeg István párttitkár eltávolításában. A forradalom leverése után disszidált.¹²⁶

Kovács Kálmán: Zentán (Jugoszlávia) született 1893-ban. Anyja neve Huszár Verona. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a köz-

¹²⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1856/1957. Pallos Károly pere.

¹²¹ TH V-150-364. 206.

¹²² BKMÖL XXV. 30. B 1856/1957. Pallos Károly pere.

¹²³ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat. Feljegyzés. 1956. december 2.

¹²⁴ TH V-150-364. 204.

¹²⁵ TH V-150-364. 204.

¹²⁶ TH V-150-364. 204.

ségi forradalmi bizottságnak, követelte a tanács vezetőinek leváltását. A megtorlás során preventív őrizetbe vették.¹²⁷

Pallos Károly: 1902. július 30-án született vasutas családban. Anyja neve Huszár Janka. 4 polgárit végzett, a Kunbajai Vegyesipari Ktsz könyvelője volt. Október 28-án a községi tanács vb elnökévé választották. 1957. március 8-án került közbiztonsági őrizetbe, majd július 11-én előzetes letartóztatásba. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1958. március 14-én 1 év 6 hó börtönbüntetésre, 2 év jogvesztésre és 300 Ft vagyonek kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság a börtönbüntetést 1 évre leszállította.

Sternák József: Kunbajai lakos volt. A forradalom alatt szervezte a tüntetést, és követelte a kommunista vezetők eltávolítását. A megtorlás során 6 hónapra internálták.¹²⁸

Szauter György: Kunbaján született 1919-ben. Anyja neve Schül Krisztina. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság tagjává választották, de nem vállalta a megbízást. Nem indult ellene eljárás.¹²⁹

Török András: Adán (Jugoszlávia) született 1926-ban. Anyja neve Kiss Viktória. Foglalkozása földműves. A Rákosi-korszakban 15 év börtönre ítélték az egyik koncepciós perben. A forradalom alatt szabadult ki a börtönből. Tagja lett a kunbajai forradalmi bizottságnak, és szervezte a községi nemzetőrséget. A forradalom leverése után disszidált.¹³⁰

MADARAS

Október 26.

– Lipták Sándor községi orvos és a Kőolajkutató Vállalat egyik dolgozója Baján járt, és onnan röplapokkal tértek haza. A röplapok a bajai Gyapjűszövetgyár követeléseit tartalmazták. A tanácsháza előtt egy 40-50 fős csoport gyűlt össze, amelynek küldötteként Nádai István, Boros Ferenc, Lipták Sándor és Stefánovics András felkereste a tanácsháza épületében tartózkodó párttitkárt és a tanácstykárt, hogy engedélyezzék egy nagygyűlés megtartását. Amíg ők tárgyaltak, az összegyűlt emberek bementek a tanácsterembe. Lipták Sándor beszédet tartott, melyben a Rákosi-rendszer hibáit ostromozta. A jelenlevő tanácsi- és pártapparátus vezetői azt javasolták, hogy falugyűlés

¹²⁷ TH V-150-364. 204.

¹²⁸ TH V-150-364. 206.

¹²⁹ TH V-150-364. 204.

¹³⁰ TH V-150-364. 203.

helyett egy 20-30 főből álló bizottságot delegáljanak hozzájuk, és ők azokkal tárgyalnak.¹³¹

Október 27.

– A tanácsháza udvarán összegyűlt 400-500 fős tömeg előtt Lipták Sándor orvos bejelentette, hogy nemzeti bizottság választására gyűltek össze. Tosaki János tanácsi dolgozó ismertette a Bajai Gyapjűszövetgyár követeléseit. Dr. Mészáros Károly községi plébános a rend és a nyugalom megtartására szólította fel az összegyűlteket.¹³² 25 fős jelölőbizottságot választottak, amely kijelölte tagjai közül azt a kilenc főt, akik a nemzeti bizottság tagjai lettek. Ezek voltak: Geiger István, Varga István, Tosaki János, Pék János, Deák János, Noll József, Bagi István, Sinyi József és Kovács József. Elnöke Varga István lett. Mindegyikük röviden beszélt a tömeg előtt, Tosaki János felolvasta az egyetemi ifjúság által szerkesztett pontokat. Csintalan István elszavalta a Nemzeti dalt.¹³³ A nemzetőrség parancsnokának Sinyi Józsefet választották meg.¹³⁴

– Bajáról érkezett egy autóbusz, amelynek vezetője Rapcsák Illés madarasi lakos volt. A busz a helyi határőrség laktanyájába ment és fegyvereket kértek, valamint csatlakozásra szólították fel a határőrséget, amely azonban elutasította kérésüket. Ugyanakkor a helyi pártszervezet kérésére november végéig 2-2 határőrt rendszeresen kiküldtek, akik szolgálatot teljesítettek a községben a tanácsi- és pártvezetők irányításával.¹³⁵

– A tömeg egy része a földműves-szövetkezet boltjához ment, ahol Robotka Sándorné, párttitkár, volt tanácselnök-helyettes dolgozott. Az emberek elől a hátsó kijáraton elmenekült. Éjjel a párt névtábláját levették és betörték Sörös Menyhért párttag ablakait.¹³⁶

Október 28.

– A nemzeti bizottság is részt vett a vasárnapi nagymisén, ahol Mészáros Károly plébános megáldotta őket, mint a község új elöljáróságát. Varga István, a bizottság elnöke a mise végeztével a tanácsháza egyik ablakából beszédet mondott, amelyben a rend és a nyugalom, valamint a kivívott eredmények megőrzésére hívta fel a lakosságot.¹³⁷

¹³¹ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. MSZMP Bácsalmási Járási Bizottsága és alapszervezeti iratai 1956-1962. Titkári iratok. (a továbbiakban 3. fond (f.) 6. csoport (cs.)) 5. ö.e.

¹³² TH V-150-364. 211.

¹³³ BKMÖL XXV. 30. B 932/1957. Kovács József pere és BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 3. f. 6. cs. 5. ö.e.

¹³⁴ TH V-150-364. 212.

¹³⁵ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 3. f. 6. cs. 5. ö.e.

¹³⁶ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 3. f. 6. cs. 5. ö.e.

¹³⁷ BKMÖL MSZMP BKMB Archívuma. 3. f. 6. cs. 5. ö.e.

November 4-e után

– A községi forradalmi bizottság feloszlott.¹³⁸

November folyamán

– A volt forradalmi bizottság tagjai nagygyűlést hirdettek a községben, hogy újjáalakítsák a forradalmi bizottságot. A rendőrség beavatkozása megakadályozta a nagygyűlés megtartását.¹³⁹

*

Boros Ferenc: Kalocsán született 1925-ben. Anyja neve Berta Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, a madarasi határőrség parancsnokától követelte a vörös csillagok eltávolítását a határőrség épületéről. Nem indult ellene eljárás.¹⁴⁰

Kovács József: 1898. augusztus 16-án született Madarason földműves családban. Anyja neve Rudics Katalin. Foglalkozása cementáru-készítő kisiparos. Tagja volt a községi forradalmi bizottságnak. Követelte a pártok megalakítását és a választások kiírását. 1957. február 14-én közbiztonsági őrizetbe, majd június 11-én előzetes letartóztatásba vették. A bírósági eljárás során 1 év 6 hónap börtönbüntetésre ítélték.¹⁴¹

Lipták Sándor dr.: Madarason született 1918-ban. Anyja neve Rapszák Viktória. Foglalkozása orvos. Október 26-án Baján járt, ahol felvette a kapcsolatot a bajai forradalmi bizottsággal. Röplapokat hozott a községbe, és azokat terjesztette. Október 27-én felszólalt a nagygyűlésen, és a Rákosi-rendszer hibáiról beszélt.¹⁴²

Mészáros Károly dr.: Bácsgyulafalván (Jugoszlávia) született 1911-ben. Anyja neve Faragó Teréz. Foglalkozása katolikus pap. Október 27-én felszólalt a nagygyűlésen, később részt vett a községi forradalmi bizottság munkájában. Nem indult ellene eljárás.¹⁴³

Nádai (Nothof) István: Madarason született 1923-ban. Anyja neve Schneider Teréz. Szervezte a községben a tüntetést, október 27-én a nagygyűlésen felszólalt, a lakosság felfegyverzését követelte. A megtorlás során pereventív őrizetbe vették.¹⁴⁴

¹³⁸ TH V-150-364. 213.

¹³⁹ TH V-150-364. 213.

¹⁴⁰ TH V-150-364. 213.

¹⁴¹ TH V-150-364. 211.

¹⁴² TH V-150-364. 213.

¹⁴³ TH V-150-364. 213.

¹⁴⁴ TH V-150-364. 213.

Noll József: Madarasi lakos volt. 1945 előtt községi bíró volt. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.¹⁴⁵

Pék János: Madarason született 1920-ban. Anyja neve Varga Rozália. Foglalkozása alkalmi munkás. 1945 után főjegyző volt a községben. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság titkára lett. Nem indult ellene eljárás.¹⁴⁶

Sinyi József: Hegyközpályiban (Románia) született 1915-ben. Anyja neve Szűcs Erzsébet. Foglalkozása asztalos. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság tagja és a nemzetőrség parancsnoka lett. Nem indult ellene eljárás.¹⁴⁷

Varga István: Madarason született 1915-ben. Anyja neve Kispál Julianna. Foglalkozása földműves. 1945 előtt katonatiszt volt, főhadnagyi ranggal rendelkezett. A forradalom alatt a községi forradalmi bizottság elnöke lett. Többször beszédet tartott, és követelte a szovjet csapatok kivonását az országból. Nem indult ellene eljárás.¹⁴⁸

MÁTÉTELKE

Október 26.

– Tüntetés volt a községben, melynek során lerombolták a szovjet emlékművet.¹⁴⁹

Október 27.

– A járási központból két küldött, Goól Henrik és Ilkaházi László jelent meg a községben, hogy a községi pártszervezet és a tanács szervezze meg a nemzeti bizottságot. Bundzsák József vb-titkár és Kovács Sándor párttitkár másnapra gyűlést hívtak össze, amelynek szervezésével Piukovics Tibort bízták meg.¹⁵⁰ A szervezésben részt vett Csőke János, Regényi Miklós, Krékity Ferenc és Kovács Mihály községi plébános is.¹⁵¹

¹⁴⁵ TH V-150-364. 213.

¹⁴⁶ TH V-150-364. 211.

¹⁴⁷ TH V-150-364. 211.

¹⁴⁸ TH V-150-364. 211.

¹⁴⁹ BKMÖL XXV. 30. B 1445/1957. Piukovics Tibor pere.

¹⁵⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1445/1957. Piukovics Tibor pere.

¹⁵¹ TH V-150-364. 200.

Október 28.

– Piukovics Tibor nyitotta meg a gyűlést, és a tanácsházán összegyűlt 600-700 főt a rend megtartására intette. Utána felszólalt Csöke György is, ő az FKgP megalakítását és a kommunisták leváltását követelte. A jelölőbizottság 30 tagú nemzeti bizottság megválasztására tett javaslatot. A gyűlés alatt a helyszínrre érkezett egy katona és egy polgári ruhás egyén a járási tanács küldötteként, akik átadtak egy Bácsalmásról hozott 14 pontos követelést tartalmazó jegyzéket, amelyet felolvastak, majd a gyűlés elfogadta.¹⁵² Ezután megválasztották a forradalmi bizottságot. Az ügyek intézésére a meglehetősen nagy létszámú forradalmi bizottság intézőbizottságot választott. Tagjai: Csöke György, Csöke János, Balatoni Tibor, Piukovics Tibor, Bálint Lajos, Krékity Ferenc, Regényi Miklós. A bizottság elnöke Balatoni Tibor lett.¹⁵³

– A gyűlés után felvonulás kezdődött, ennek során eltávolították a kommunista jelképeket a középületekről.¹⁵⁴

Október 29.

– Délelőtt 10 órakor a nemzeti bizottság elnöke, Balatoni Tibor átvette a tanácsházán a vb feladatkörét. Ezt 1957. április 27-éig látta el, akkor tért vissza Vida Miklós korábbi vb-elnök. Balatoni Tibor továbbra is a vb tagja maradt.¹⁵⁵

November első napjai

– Csöke János Budapestre utazott, és megbízólevelet kért az FKgP vezetőitől, hogy újjászervezze a községi pártszervezetet.¹⁵⁶

November 21.

– Vida Miklós volt vb-elnök megjelent a tanácsháza irodájában azzal, hogy „itt ő az úr és ő parancsol, mert ő még a tanácselnök”, és felelősségre akarta vonni illetményének elmaradása miatt az ott tartózkodó Balatoni Tibor vb-elnököt és Bundzsák József vb-titkárt.¹⁵⁷

¹⁵² BKMÖL XXV. 30. B 1445/1957. Piukovics Tibor pere.

¹⁵³ TH V-150-364. 200.

¹⁵⁴ TH V-150-364. 200.

¹⁵⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1445/1957. Piukovics Tibor pere.

¹⁵⁶ TH V-150-364. 201.

¹⁵⁷ BKMÖL A Bácsalmási Járási Tanács Végrehajtó Bizottsága titkárságának iratai. Bizalmas iratok 1953-1956. (a továbbiakban XXIII. 203. a.) 79/1956.

November vége – december eleje

– Feloszlott a Mátételkei Törekvés Téesz.¹⁵⁸

*

Balaton Tibor: Zamárdiban született 1920-ban. Anyja neve Triesz Margit. Foglalkozása községi postamester. Október 28-án a községi forradalmi bizottság elnökévé választották. A megtorlás során internálták.¹⁵⁹

Bálint Lajos: Kalocsán született 1917-ben. Anyja neve Rupsza Rozália. Foglalkozása iskolaigazgató. Október 28-án tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.¹⁶⁰

Csóke György: Madarason született 1892-ben. Anyja neve Juhász Rozália. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt részt vett a községbeli megmozdulások szervezésében. Október 28-án tagja lett a községi forradalmi bizottság intézőbizottságának. Szervezte az FKgP újjáalakítását, és követelte az államosított földek visszaadását. Nem indult ellene eljárás.¹⁶¹

Csóke János: Madarason született 1901-ben. Anyja neve Borics Katalin. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt részt vett a községbeli megmozdulások szervezésében. Október 28-án tagja lett a községi forradalmi bizottság intézőbizottságának. Szervezte az FKgP újjáalakítását, ezért Budapestre utazott, és tárgyalt a párt országos vezetőivel, akikől megbízólevelet kapott a községi pártszervezet megalakítására. Nem indult ellene eljárás.¹⁶²

Krékity Ferenc: Mátételkén született 1914-ben. Anyja neve Piukovics Etelka. Foglalkozása földműves. Október 28-án tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.¹⁶³

Piukovics Tibor: 1904. február 13-án született Budapesten, anyja neve Latinovics Ilona. Apja minisztériumi tisztségviselő volt. 6 gimnáziumot végzett, a forradalom idején a foglalkozása postamester. Tagja volt a nemzeti bizottságnak és részt vett az október 27-i gyűlés rendezésében. 1957. augusztus 7-től közbiztonsági őrizetben, majd előzetes letartóztatásban volt. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 22-én 6 hó börtönbüntetésre és 1 év jogvesztésre ítélte államrend elleni izgatásért. A Legfelsőbb Bíróság felmentette.¹⁶⁴

¹⁵⁸ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat. Feljegyzés. 1956. december 2.

¹⁵⁹ TH V-150-364. 201.

¹⁶⁰ TH V-150-364. 201.

¹⁶¹ TH V-150-364. 200.

¹⁶² TH V-150-364. 201.

¹⁶³ TH V-150-364. 201.

¹⁶⁴ BKMÖL XXV. 30. B 1445/1957. Piukovics Tibor pere.

Regényi Miklós: Szabadkán (Jugoszlávia) született 1914-ben. Anyja neve Dulics Erzsébet. Foglalkozása földműves. Október 28-án tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.¹⁶⁵

MÉLYKÚT

Október 23.

– A tanácsházánál kb. 80 főnyi tömeg jelent meg, amely tiltakozott a tagosítás és a csereingatlanok kijelölése során elkövetett igazságtalanságok ellen.¹⁶⁶

Október 24.

– A tanácselnök ablakait kövel betörték.¹⁶⁷

Október 26.

– Szegedről munkások érkeztek a községbe teherautón. A községi tanácsházán lévő zászlóból kivágták a Rákosi-címert, majd a szovjet emlékműről leverték a vörös csillagot. Ezután folytatták az útjukat Bajára.¹⁶⁸

Október 27.

– Nagy János a községi hangosbemondón keresztül felhívást intézett a lakossághoz, amelyben az oroszok elleni harcra biztatott. Kezdeményezésére egy ötfős bizottságot választottak. Elhatározták, hogy csatlakozásra bírják a rendőrséget, ezért Doszpod Béla telefonált a rendőrörsre, és Agócs Ferenc alhadnaggal beszélt. Az elutasította a felhívást, és nem adott fegyvert nekik. A rendőrségen ezen a napon megjelent egy nemzetiszínű karszalagot viselő egyén a nemzeti bizottság küldötteként, és felszólította a rendőrt, hogy adják át a rendőrséget. Agócs a járási központtól kért utasítást arra vonatkozóan, hogy mi legyen a fegyverekkel, ahonnan azt a választ kapta, hogy szó sem lehet a fegyverek kiadásáról. Nagy János, Doszpod Béla és Körmöczy Mihály azonban átment a rendőrségre és követelték a fegyverek átadását. Agócs újra felhívta a járási rendőrkapitányságot. Doszpod Béla konzultált a rendőrfőkapitányság vezetőjével, aki azzal a feltétellel engedélyezte 3 darab szálfegyver átadását, ha hajlandóak a rend-

¹⁶⁵ TH V-150-364. 201.

¹⁶⁶ KAJÁRI Erzsébet szerk. 1996. 1.

¹⁶⁷ BKMB B 1145/1957. Doszpod Béla pere.

¹⁶⁸ TH V-150-364. 206.

őrséggel együttműködni.¹⁶⁹ A fegyvereket Ábrahám István rendőr törzs-
őrmester adta át nekik.¹⁷⁰ Doszpod Béla és Nagy János lett ekkor a községi
nemzetőrség vezetője.¹⁷¹ A fegyverekkel visszamentek a tanácsházához, és
járőrszolgálatot szerveztek, amelyben Agócs Ferenc is közreműködött. Ez-
után kiküldték Csajkás István nemzetőrt Törköly János vb-elnök lakására,
hogy vonja be a fegyverét.¹⁷²

– Délután megjelent a községben Bácsalmási István a járási nemzeti bizott-
ság megbízásából és hangosbemondón kihirdette, hogy másnap gyűlést tar-
tanak nemzeti bizottság választása céljából.¹⁷³

– A községi pártbizottság este 18 órakor fegyvertelen őrszolgálatot szerve-
zett a községben.¹⁷⁴

– Körülbelül 200 fős tömeg jelenlétében a szovjet emlékművet ledöntötték.
Ebben részt vett Körmöczi Mihály, Nagy János, Doszpod Béla, Károlyi
László, Bozóki József és Dévai József. Első próbálkozásra nem sikerült,
mert elszakadt a kötél, de Doszpod Béla és Gazdag János az iskolából hoz-
tak egy erősebbet. Végül a gépállomás egyik traktorvezetője húzta le az
emlékművet, de a talapzat még akkor is ott maradt. A helyi pártbizottság
ugyan meg akarta akadályozni az emlékmű ledöntését, de Agócs Ferenc a
járási rendőrkapitányságtól azt az utasítást kapta, hogy ne avatkozzon köz-
be.¹⁷⁵

Október 28.

– Ismét 300-400 fős tüntetés volt a piactéren, utána nemzeti bizottságot vá-
lasztottak a község lakosai.¹⁷⁶ A gyűlésen felszólalt Bácsalmási István és
dr. Szobonya Zoltán is. Jelölőbizottságot alakítottak, melynek dr. Verebélyi
Pál, Horváth András, Németh Antal és Dávid István volt a tagja. Ezután
megválasztották a forradalmi bizottságot. Tagok: Hegedűs Béla, dr. Geren-
csér József, Budai Géza, Gyetvai Antal, Kiss Pál, Míkó János, Doszpod
Ádám, Zsíros Bálint, Bálint János, Varga József, Bálint Miklós, Szili István
és mások. Verebélyi Pál javasolta, hogy Raffai Istvánt válasszák meg bírónak,
Kiss Jánost pedig jegyzőnek.¹⁷⁷

¹⁶⁹ BKMB B 1145/1957. Doszpod Béla pere.

¹⁷⁰ BKMÖL MSZMP BKMB Archivuma. 3. f. 6. cs. 5. ő.e.

¹⁷¹ TH V-150-364. 206.

¹⁷² BKMB B 1145/1957. Doszpod Béla pere.

¹⁷³ BKMB B 1145/1957. Doszpod Béla pere.

¹⁷⁴ TH V-150-364. 206.

¹⁷⁵ BKMB B 1145/1957. Doszpod Béla pere.

¹⁷⁶ BKMÖL XXIII. 2. c. 1098/1957.

¹⁷⁷ TH V-150-364. 208-209.

Október 29.

– A községben 3 tagú vezetőséget választottak. Elnöke Hegedűs Béla, a mélykúti földműves-szövetkezet főkönyvelője, másik két tagja pedig Gyetvai Antal, a gépállomás agrónómusa és Kiss János földműves lett. Behívták a tanácsházára Törköly János vb-elnököt és Szabó István párttitkárt és lemondásra szólították fel őket. Ennek Szabó István eleget tett.¹⁷⁸

– Nagy János, Doszpod Béla és társaik a rendőrség fegyverraktárából egy géppisztolyt vételeztek, majd összeszedték a rendőrségen levő többi fegyvert is, és Agócs Ferencsel együtt átmentek a tanácsházára, ahol megalakították a nemzetőrséget.¹⁷⁹

Október 30.

– A nemzeti bizottság határozatot hozott Törköly János és Szabó István le tartóztatásáról, de mind a ketten elhagyták a községet.¹⁸⁰

November 2.

– A földműves-szövetkezet kultúrtermében munkástanács alakult. Hegedűs Béla ismertette a járási tanács követeléseit, amit a munkástanács kiegészített a saját pontjaival. Ezek főként a bérezésre és a különböző juttatásokra vonatkoztak. A munkástanács tagja lett Dora Ferenc, Hamos Ferenc, Novák Mária, Gömbösi István és Hegedűs Béla.¹⁸¹

November 14.

– A községi tanács vb ülést tartott, amelyen a Hazafias Népfront és a nemzeti bizottság képviselőinek javaslatára tudomásul vette Törköly János vb-elnök és Kovács Mihály elnökhelyettes lemondását. Helyükre Hegedűs Bélát illetve Gyetvai Antalt választották.¹⁸²

November 16.

– Ülést tartott a földműves-szövetkezet munkástanácsa, amelyen elhatározta, hogy a szövetkezet vezetősége felé kérelemmel fordul a havi fizetéseknek azonnali – hó közepén történő – kifizetésével kapcsolatosan. Ezt az

¹⁷⁸ BKMÖL XXV. 30. B 1703/1957. Gyetvai Antal és társa pere.

¹⁷⁹ BKMB B 1145/1957. Doszpod Béla pere.

¹⁸⁰ BKMÖL XXV. 30. B 1703/1957. Gyetvai Antal és társa pere.

¹⁸¹ BKMÖL XXV. 30. B 1703/1957. Gyetvai Antal és társa pere.

¹⁸² BKMÖL. Mélykút Nagyközség Tanácsának iratai. Végrehajtó bizottsági jegyzőkönyvek 1950-1967. (a továbbiakban XXIII. 757. b.) Az 1956. november 14-i végrehajtó bizottsági ülés jegyzőkönyve.

tette indokolttá, hogy a községben olyan felvásárlási láz alakult ki, hogy a fizetés kézhezvételekor a dolgozók nem tudtak volna szükségletüknek megfelelően a keresetükből vásárolni.¹⁸³

November 24.

– Nagy Imre miniszterelnök elrablásának hírére a gépállomás munkástanácsa szavazást szervezett a sztrájkba lépésről. Negyvenhatan mellette, négyen ellene szavaztak, ketten tartózkodtak. Memorandumot fogalmaztak, amelyben közölték, hogy addig sztrájkolnak, amíg Nagy Imrét nem állítják a kormány élére. Gyetvai Antal telefonált a bácsalmási, borotai, bácsbokodi gépállomásoknak is és sztrájkra hívta fel őket.¹⁸⁴

November 26.

– A földműves-szövetkezet munkástanácsa és szakszervezeti vezetősége felhívást bocsátott ki, amelyben közölte, hogy mivel „...Kádár miniszterelnök ismertette Nagy Imre miniszterelnök tartózkodási helyét és okát, amiért is nevezett saját személyi épségének megóvása érdekében tartózkodik baráti országban”. A munkástanács a sztrájkjog fenntartása mellett a munka felvételére szólított fel.¹⁸⁵

December eleje

– A községi vb és a nemzeti bizottság ülésén a vb tagjai felkérték a járási rendőrkapitányságot, hogy oldják fel az este 9 órától reggel 5-ig elrendelt kijárási tilalmat. A járási ügyészségtől követelték, hogy a gyanúsítottak előállítását a rendőrség a nappali órákban végezze, és kézbesítsék a letartóztatást elrendelő végzést is.¹⁸⁶

November vége – december eleje

– Feloszlott a Mélykúti Dózsa és a Petőfi Téesz.¹⁸⁷

*

¹⁸³ BKMÖL XXV. 30. B 1703/1957. Gyetvai Antal és társa pere.

¹⁸⁴ BKMÖL XXV. 30. B 1703/1957. Gyetvai Antal és társa pere.

¹⁸⁵ BKMÖL XXV. 30. B 1703/1957. Gyetvai Antal és társa pere.

¹⁸⁶ BKMÖL A Bácsalmási Járási Tanács Végrehajtó Bizottsága titkárságának iratai. Általános iratok 1950-1962. (a továbbiakban XXIII. 203. b.) 256/1956.

¹⁸⁷ BKMÖL XXIII. 2. a. sz.n. irat. Feljegyzés. 1956. december 2.

Balogh Ignác: Mélykúton született 1930-ban. Anyja neve Nagy Margit. Foglalkozása tanító. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, részt vett a kommunista vezetők eltávolításában. Nem indult ellene eljárás.¹⁸⁸

Budai Géza: Mélykúton született 1919-ben. Anyja neve Csorba Erzsébet. Foglalkozása tanár. 1956-ban a Mélykúti Általános Iskola igazgatóhelyettese volt. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. A megtorlás során rendőri felügyelet alá helyezték.¹⁸⁹

Doszpod Ádám: Mélykúton született 1887-ben. Anyja neve Farkas Mária. Foglalkozása géplakatos. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, részt vett a párttitkár eltávolításában. Tagja lett a községi nemzetőrségnek. Nem indult ellene eljárás.¹⁹⁰

Doszpod Béla: 1926. január 5-én született Mélykúton. Anyja neve Iván Franciska. 8 általánost végzett, géplakatos volt a mélykúti Gépjavitó Ktsz-nél. Részt vett a szovjet emlékmű ledöntésében és a polgárőrség megszervezésében. 1957. február 22-én került közbiztonsági őrizetbe. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. október 23-án 3 év 8 hó börtönbüntetésre, 5 év jogvesztésre és 1000 Ft vagyonekobzásra ítélte.¹⁹¹

Gerencsér József dr.: Zákányban született 1909-ben. Anyja neve Takács Anna. Foglalkozása állatorvos. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, követelte a korábbi vezetők eltávolítását. Nem indult ellene eljárás.¹⁹²

Gyetvai Antal: 1923. szeptember 28-án született Mélykúton, anyja neve Jacsa Katalin. Mezőgazdasági érettségit tett, foglalkozása üzemgazdász. 1956-ban a Mélykúti Gépállomás főkönyvelője volt. Tagja volt a községi forradalmi bizottságnak és a háromtagú vezetőségnek, amely leváltotta a tanácselnököt és a párttitkárt. Bekerült a gépállomás munkástanácsába is, Nagy Imre elrablása után sztrájkra buzdított. 1957. február 14-én vették közbiztonsági őrizetbe. A Kecskeméti Megyei Bíróság bűncselekmény hiányában az eljárást megszüntette.¹⁹³

Hegedűs Béla: 1920. január 28-án született Mélykúton. Anyja neve Kancsár Katalin. Gimnáziumot végzett, a Mélykúti Földműves-szövetkezet könyvelője, az ott alakult munkástanács tagja. A községben az október 30-án választott háromtagú vezetőség elnöke volt, továbbá november 14-én tagja lett

¹⁸⁸ TH V-150-364. 208.

¹⁸⁹ TH V-150-364. 208.

¹⁹⁰ TH V-150-364. 209.

¹⁹¹ BKMB B 1145/1957. Doszpod Béla pere.

¹⁹² TH V-150-364. 208.

¹⁹³ BKMB B 1145/1957. Doszpod Béla pere és B 1703/1957. Gyetvai Antal és társa pere.

a községi tanács vb-nek. Kezdeményezte a november 24-i sztrájkot. 1957. július 18-án közbiztonsági őrizetbe vették, de bűncselekmény hiányában a Kecskeméti Megyei Bíróság felmentette.¹⁹⁴

Kiss Pál: Mélykúton született 1921-ben. Anyja neve Atbobina Julianna. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.¹⁹⁵

Mikó János: Mélykúton született 1925-ben. Anyja neve Dobos Mária. Foglalkozása gépkocsivezető. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Nem indult ellene eljárás.¹⁹⁶

TATAHÁZA

Október 23-a utáni napok

– Szobonya Béla gyógyszerész lakásán találkozott Szabó Béla állatorvos, Kelecsényi József iskolaigazgató, Szigeti Jakab pedagógus, Sarok Ferenc szabómester, valamint Sebestyén Gyula rendőr törzsőrmester. Megbeszéltek, hogy október 28-ára nagygyűlést hívnak össze.¹⁹⁷

Október 28.

– Nagygyűlés volt a községben, amelyen az egész tanácstagságot leváltották.¹⁹⁸ A gyűlésen jelen volt Baranyi Géza, a járási forradalmi bizottság küldötte, és Mészáros József községi MDP-titkár is. A gyűlésen nagy létszámú községi forradalmi bizottságot választottak, melynek Bényi József lett az elnöke, Kelecsényi József és Gavlicza István pedig az elnökhelyettes. Többek között tagja lett a testületnek ifj. Kovács Gergely, Vismeg István, Varga Gergely és Szobonya Béla.¹⁹⁹

– A gyűlés után különböző tüntető csoportok eltávolították a középületekről a kommunista jelképeket.²⁰⁰

¹⁹⁴ BKMB B 1145/1957. Doszpod Béla pere.

¹⁹⁵ TH V-150-364. 208.

¹⁹⁶ TH V-150-364. 208.

¹⁹⁷ TH V-150-364. 197.

¹⁹⁸ BKMÖL XXIII. 2. c. 1023/1957.

¹⁹⁹ TH V-150-364. 197.

²⁰⁰ TH V-150-364. 198.

November 4. után

– A tanácstagság felét mellőzték és a nemzeti bizottság javaslata alapján a fennmaradó tagokat a nemzeti bizottság tagjaiból választották. A vb hét tagja közül négyet leváltottak.²⁰¹

*

Kelecsényi József: Makón született 1933-ban. Anyja neve Gesztesi Borbála. Foglalkozása iskolaigazgató. A forradalom alatt részt vett a községbeli megmozdulások szervezésében, tagja lett a nemzeti bizottságnak. A megtorlás során 2 év börtönbüntetésre ítélték.²⁰²

Kovács Gergely ifj.: Tataházán született 1923-ban. Anyja neve Burszky Rozália. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak, és részt vett az FKgP újjászervezésében. Nem indult ellene eljárás.²⁰³

Szobonya Béla: Jánoshalmán született 1912-ben. Anyja neve Zámbo Ilona. Foglalkozása gyógyszerész. A forradalom alatt szervezte a községbeli megmozdulásokat, és tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Tartotta a kapcsolatot a járási forradalmi bizottsággal.²⁰⁴

Varga Gergely: Tataházán született 1929-ben. Anyja neve Kálmán Mária. Foglalkozása tanácsi dolgozó. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. A MÓHOSZ fegyvereit kiosztotta. Részt vett az FKgP újjászervezésében. A megtorlás során bíróság elé állították, az eljárás végeredménye azonban ismeretlen.²⁰⁵

Viszreg István: Tataházán született 1933-ban. Anyja neve Tüske Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom alatt tagja lett a községi forradalmi bizottságnak. Egyik alkalommal panasznapot tartott a tanácsházán, ahol a kommunista vezetők viselt dolgairól lehetett bejelentést tenni. A forradalom leverése után disszidált.²⁰⁶

²⁰¹ BKMÖL XXIII. 2. c. 1023/1957.

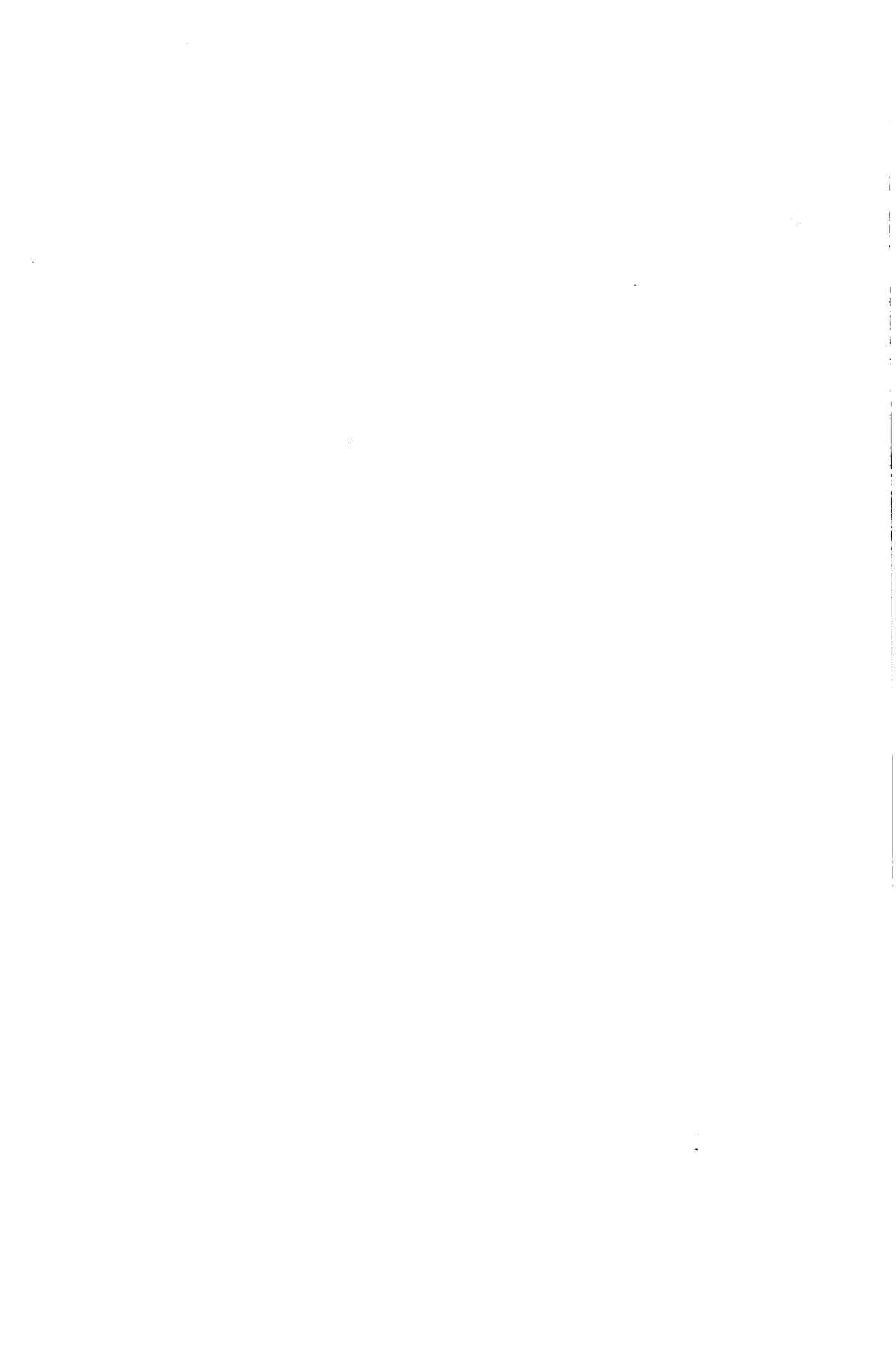
²⁰² TH V-150-364. 199.

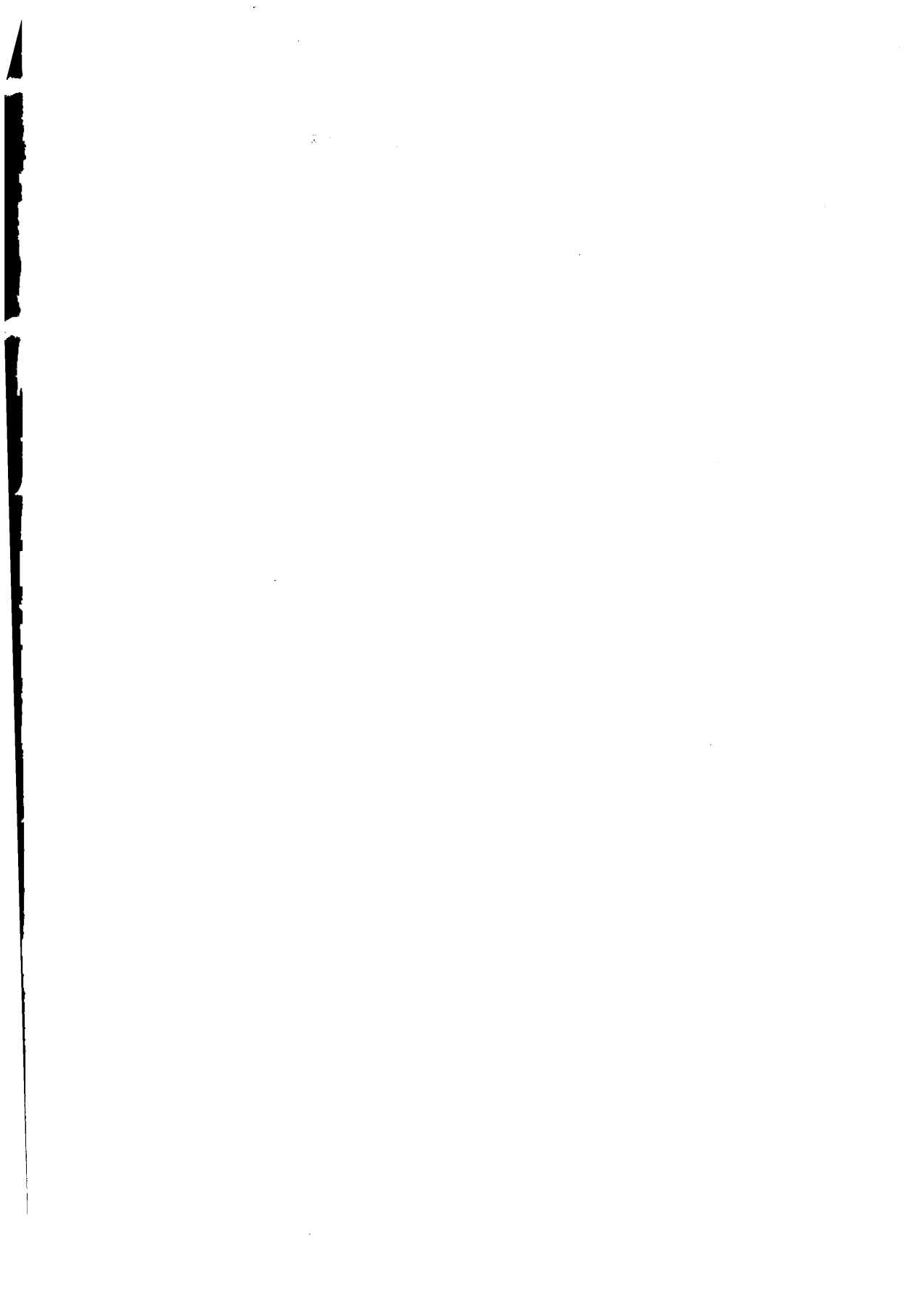
²⁰³ TH V-150-364. 198.

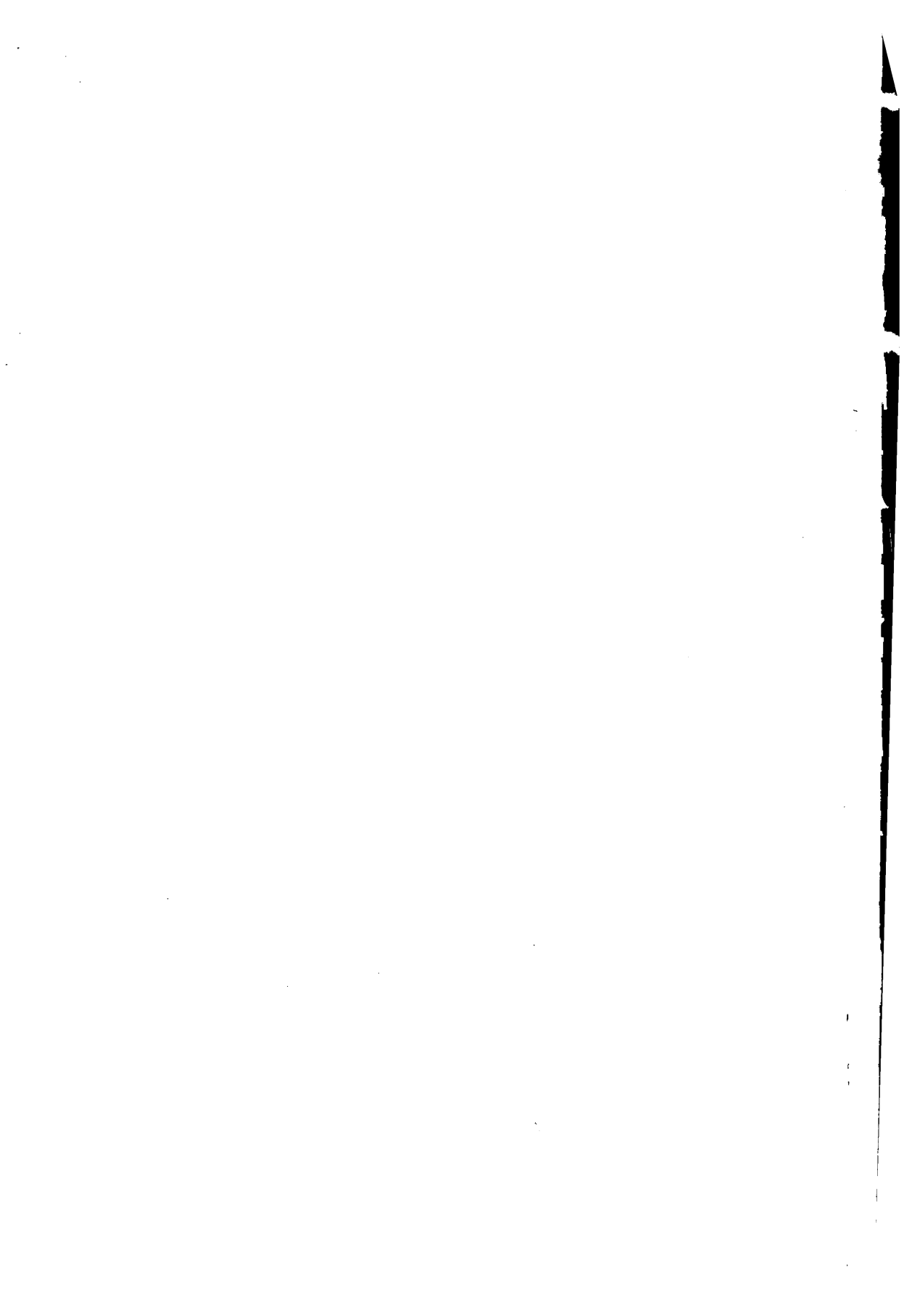
²⁰⁴ TH V-150-364. 199.

²⁰⁵ TH V-150-364. 199.

²⁰⁶ TH V-150-364. 198.

I.-II. kötet 1000.- Ft